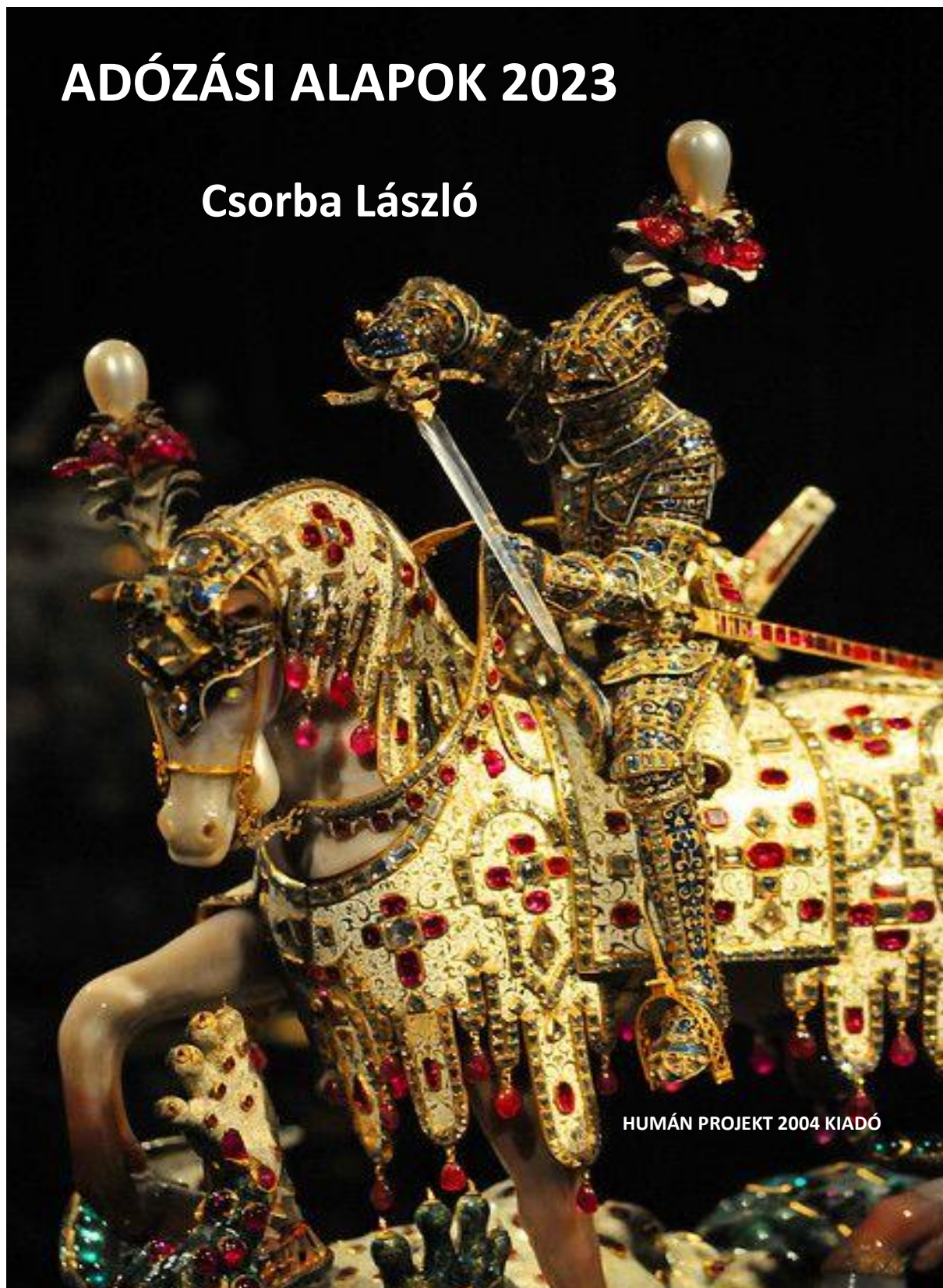

ADÓZÁSI ALAPOK 2023

Csorba László

HUMÁN PROJEKT 2004 KIADÓ

Adózási alapok 2023

Egyetemi jegyzet az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem hallgatói számára

©Csorba László 2023

Lektorálta: Dr. Tariszka Éva

Szerkesztette: Bán Szabina

Megjelenik kizárólag elektronikus formában.

Kiadja: Humán Projekt 2004 Kiadó, Gyöngyös (Humán Projekt 2004 Bt.)

ISBN: 978-615-01-9760-9

1. Tartalom

2.	Az adózás általános elméleti keretrendszere	13
2.1.	Történelmi háttér.....	13
2.2.	Hazai adózási előzmények	19
2.3.	Az adó, járulék, illeték, díj és hozzájárulás fogalmának meghatározása	22
2.3.1.	Az adó fogalma	23
2.3.2.	A járulék fogalma.....	24
2.3.3.	Az illeték fogalma.....	24
2.3.4.	A díj fogalma	25
2.3.5.	A hozzájárulás fogalma	26
2.4.	Adóztatási alapelvek.....	27
2.5.	A jó adórendszer ismérvei	30
2.6.	A túladóztatás és a Laffer-görbe	35
2.7.	Az adózás hatása.....	38
2.7.1.	A kínálati oldalt terhelő adók hatása.....	39
2.7.2.	A keresleti oldalt terhelő adók hatása	42
2.7.3.	A keresleti vagy kínálati oldalt érdemes adóztatni?	45
2.8.	A torzításmentes adózás.....	46
2.9.	Az adópolitika és annak főbb típusai	49
2.9.1.	Főbb adópolitikai típusok	50
2.10.	Az optimális adózás és az ekvivalens adók	55
2.11.	Az adók osztályozása	58
2.11.1.	A kivető személye szerinti osztályozás.....	58
2.11.2.	Az adóztató és az adózó közötti viszony jellege szerinti osztályozás.....	58
2.11.3.	Az adózás tárgya szerinti osztályozás.....	59
2.11.4.	Az adó alapjának meghatározódása szerinti osztályozás.....	60
2.11.5.	Az adó összegének meghatározódása szerinti osztályozás.....	62
2.12.	Adózási alapfogalmak	63
2.12.1.	Az adótörvények indoklása, célja, a törvények bevezető rendelkezései	64
2.12.2.	A törvényben megjelenő alapfogalmak és értelmező rendelkezések	64
2.12.3.	Az adó területi hatálya.....	65
2.12.4.	Az adó személyi hatálya	65
2.12.5.	Az adó tárgyi hatálya	66
2.12.6.	Az adó időbeli hatálya.....	66
2.12.7.	Adóazonosító jel, adószám és közösségi adószám	67

2.12.8.	Az adóalany.....	68
2.12.9.	Az adófizető	68
2.12.10.	Az adóalap	69
2.12.11.	Az adóalap-kedvezmény	70
2.12.12.	Az adómérték	70
2.12.13.	Az adókedvezmény	71
2.12.14.	A „tényleges”, azaz effektív adókulcs.....	71
2.12.15.	Egyéb, nem adóalap- és nem adókedvezmények.....	72
2.12.16.	A tárgyi mentességek	72
2.12.17.	Alanyi vagy személyi mentesség.....	73
2.12.18.	Adófelfüggesztés	74
2.12.19.	Adómérséklés, adóelengedés.....	74
2.12.20.	Adóidőszak, bevallási időszak, adófizetési határidő	75
2.12.21.	Az önadózás	75
2.12.22.	Az adókivetés.....	76
2.12.23.	A szürke és a fekete gazdaság	76
2.12.24.	Az adóelkerülés és az adócsalás, költségvetési csalás	77
2.12.25.	Az adórés	79
2.12.26.	Az adóék	79
2.12.27.	Az adóverseny.....	80
3.	Az adózás keretjellelű törvényei	81
3.1.	Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (Art.)	82
3.1.1.	A törvény célja	82
3.1.2.	Alapelvek	82
3.1.3.	A törvény hatályai.....	83
3.1.4.	Adókötelezettségek	84
3.1.5.	Csoportos társasági adóalanyiság.....	99
3.1.6.	Az adótitok.....	99
3.1.7.	Adatok nyilvántartása az állami adóhatóságnál	101
3.1.8.	Az adózók kockázatának elemzése	102
3.1.9.	Az adózók minősítése	103
3.1.10.	Az adó soron kívüli megállapítása	104
3.1.11.	A feltételes adómegállapítás	105
3.1.12.	A szokásos piaci ár megállapítása	106
3.1.13.	Fizetési kedvezmények	108
3.1.14.	Elévülés az adózásban	109

3.1.15.	Jogkövetkezmények: szankciók.....	110
3.1.16.	Adóbírság.....	111
3.1.17.	Mulasztási bírság	112
3.1.18.	Egyéb szankciók: intézkedések	113
3.1.19.	Az állami adó- és vámhatóság által nyújtott szolgáltatások	114
3.2.	Az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény (Air.)	115
3.2.1.	A törvény célja	115
3.2.2.	Alapelvek	116
3.2.3.	A törvény hatályai.....	117
3.2.4.	Az adózó képvisellete	118
3.2.5.	Az adóhatóságok	118
3.2.6.	Hatáskör és illetékesség.....	119
3.2.7.	Az adóigazgatási eljárás általános szabályai	119
3.2.8.	Az ellenőrzési eljárás	128
4.	Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (Áfa tv.)	134
4.1.	Az általános forgalmi adó mint fő költségvetési bevételi forrás.....	134
4.2.	Uniós szabályozási háttér.....	134
4.3.	A törvény célja.....	137
4.4.	A törvény hatályai.....	137
4.4.1.	Területi hatály	137
4.4.2.	Tárgyi hatály.....	139
4.4.3.	Személyi hatály	140
4.5.	A teljesítés helye.....	141
4.6.	Adófizetési kötelezettség keletkezése	142
4.7.	Az adólevonási jog.....	145
4.7.1.	Akik nem rendelkeznek áfa adólevonási joggal	145
4.7.2.	Az áfa adólevonási jog tárgyi feltételei	146
4.7.3.	Az áfa adólevonási jog korlátozása	147
4.7.4.	Tárgyi eszköz beszerzésére vonatkozó speciális szabályok	148
4.7.5.	Előzetesen felszámított adó megosztása	148
4.7.6.	Az adókötelessé tétel.....	149
4.8.	Az adó alapja	150
4.9.	Az adó mértéke.....	152
4.9.1.	27%-os kulcs alá tartozó termékek és szolgáltatások	152
4.9.2.	18%-os kulcs alá tartozó termékek és szolgáltatások	152
4.9.3.	5%-os kulcs alá tartozó termékek és szolgáltatások	153

4.9.4.	Adómentes termékek és szolgáltatások (tárgyi adómentesség)	154
4.10.	Számla- és nyugtaadási kötelezettség.....	156
4.11.	Speciális nyilvántartások az áfa rendszerben	158
4.12.	Az adó adóbevallással általi elszámolása az adóhatósággal.....	158
4.13.	Az alanyi adómentesség	159
4.13.1.	Az alanyi adómentesség választásának előfeltételei	160
4.13.2.	Áfa adóbevallás benyújtása az alanyi adómentes adózó részéről	160
4.13.3.	Az alanyi adómentesség megszűnése	160
4.14.	A pénzforgalmi elszámolás konstrukció lehetősége	161
4.14.1.	A pénzforgalmi elszámolás választásának előfeltételei	162
4.14.2.	Pénzforgalmi elszámolás megszűnése	162
4.15.	Mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany lehetséges különleges jogállása	162
4.15.1.	A különleges jogállás választásának előfeltételei	164
4.15.2.	A különleges jogállás megszűnése.....	164
5.	A jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény (Jöt.).....	164
5.1.	A jövedéki adózásról általában	164
5.2.	Uniós szabályozási háttér.....	166
5.3.	A törvény célja.....	167
5.4.	A törvény hatályai.....	167
5.4.1.	Területi hatály	167
5.4.2.	Tárgyi hatály.....	168
5.4.3.	Személyi hatály	169
5.5.	A jövedéki termékek „forrása”: az adóraktár	170
5.6.	Adókötelezettség keletkezése.....	171
5.7.	Az adófizetési kötelezettség keletkezése	172
5.8.	A szükséges engedélyek	175
5.9.	A jövedéki biztosíték.....	177
5.9.1.	Az adóraktár jövedéki biztosítéka.....	178
5.9.2.	A felhasználói engedélyes jövedéki biztosítéka.....	178
5.9.3.	Jövedéki engedélyes kereskedő jövedéki biztosítéka.....	178
5.9.4.	Bejegyzett, illetve az esetileg bejegyzett kereskedő, valamint csomagküldő kereskedő adóügyi képviselőjének jövedéki biztosítéka.....	179
5.10.	Jövedéki nyilvántartásba vétel (regisztráció).....	179
5.11.	Adómegállapítás, adóbevallás, adó-visszaigénylés.....	180
5.12.	Energiatermékek - gépjármű üzemanyagok szekció.....	181

5.13.	Sör, csendes bor, habzóbor, egyéb csendes és habzó erjesztett ital, köztes alkoholtermék, alkoholtermék szekció	182
5.14.	Dohánytermékek	183
5.15.	Jövedéki ellenőrzés szabályai	184
5.15.1.	Jogkövetkezmények.....	185
6.	A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (Szja. törvény)	185
6.1.	Uniós szabályozási háttér.....	188
6.2.	A törvény célja.....	189
6.3.	A törvény hatályai.....	190
6.3.1.	Tárgyi hatály.....	190
6.3.2.	Személyi hatály	191
6.3.3.	Területi hatály	191
6.3.4.	Időbeni hatály	192
6.4.	A jövedelemszámítás szabályai.....	192
6.4.1.	A bevétel.....	193
6.4.2.	A költség	194
6.5.	Az adófizetési kötelezettség meghatározásának logikája	194
6.6.	Az adó megállapítása és bevallása.....	195
6.6.1.	Bevallani nem köteles jövedelmek	197
6.7.	A különböző jövedelemtípusok adóztatásának keretei a törvényben.....	197
6.8.	Összevontan adózó jövedelmek: a napi megélhetést szolgáló jövedelmek adóztatása	198
6.8.1.	Önálló tevékenységből származó jövedelmek.....	199
6.8.2.	Nem önálló tevékenységből származó jövedelmek.....	200
6.8.3.	Egyéb jövedelmek.....	201
6.9.	Az összevontan adózó jövedelmek adóalap-kedvezményei	201
6.9.1.	A családi kedvezmény.....	202
6.9.2.	Első házások kedvezménye.....	202
6.9.3.	A négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye	203
6.9.4.	A személyi kedvezmény	203
6.9.5.	A 25 év alatti fiatalok kedvezménye	204
6.9.6.	A 30 év alatti anyák kedvezménye	204
6.9.7.	Családi járulék-kedvezmény (személyi jövedelemadó után!)	205
6.9.8.	A kedvezmények igénybevételének előírt sorrendje.....	205
6.10.	Az összevontan adózó jövedelmek adókedvezményei	206
6.10.1.	A tevékenységi kedvezmény	206
6.11.	Rendelkezés az adóról	207

6.12.	Rendelkezés az adó 1+1 százalékaról.....	208
6.13.	Az egyéni vállalkozás adózása.....	208
6.13.1.	Tételes költségelszámolással való jövedelem megállapítás: vállalkozói személyi jövedelemadó.....	209
6.13.1.1.	A vállalkozói adóalap és a jövedelem-(nyereség-)minimum	210
6.13.2.	Az egyéni vállalkozó átalányadózása.....	212
6.14.	Az őstermelő adózása.....	213
6.15.	A fizetővendéglátó tevékenységet folytató magánszemély tételes átalányadózása	215
6.16.	Ingóság értékesítése.....	216
6.17.	Ingatlan értékesítése	219
6.17.1.	A tulajdonban tartás időtartama szerinti adóalapcsökkentés.....	220
6.17.2.	Az ingatlanértékesítésből származó jövedelem adója.....	221
6.18.	Tőkejövedelmek adózása.....	222
6.18.1.	Kamatjövedelem és tartós befektetésből származó jövedelem adóztatása.....	222
6.18.2.	Értékpapír-kölcsönzésből származó jövedelem.....	223
6.18.3.	Csereügyletből (SWAP) származó jövedelem	224
6.18.4.	Az osztalékból származó jövedelem	225
6.18.5.	Árfolyamnyereségből származó jövedelem.....	226
6.18.6.	Ellenőrzött tőkepiaci ügyletből származó jövedelem	227
6.18.7.	Kriptoeszközzel végrehajtott ügyletből származó jövedelem.....	228
6.19.	Az értékpapír, az értékpapírra vonatkozó jog révén megszerzett vagyoni érték	228
6.20.	Egyes juttatások adózásának szabályai.....	230
7.	A társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXI. törvény (Tao.).....	232
7.1.	Uniós szabályozási háttér.....	235
7.2.	A törvény célja.....	237
7.2.1.	Társasági adótörvény versus Számviteli törvény	238
7.3.	A törvény hatályai.....	240
7.3.1.	Tárgyi hatály.....	240
7.3.2.	Személyi hatály	240
7.3.3.	Területi hatály	241
7.3.4.	Időbeni hatály.....	242
7.4.	A társasági adóalap kiszámítása az adózás előtti eredményből.	242
7.4.1.	Adózás előtti eredményt csökkentő jogcímek	243
7.4.2.	Az adózás előtti eredményt növelő jogcímek.....	250
7.5.	Jövedelem-(nyereség-)minimum.....	255
7.6.	Az adó mértéke.....	257

7.7.	Adómentesség.....	257
7.8.	Adókedvezmények.....	257
7.8.1.	A fejlesztési adókedvezmény (80%-os csoport).....	258
7.8.2.	Egyéb adókedvezmények (70%-os csoport)	259
7.9.	Rendelkezés az adóról	262
7.10.	Társaságiadó-előleg megállapítása, bevallása, megfizetése	263
8.	A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény	264
8.1.	Uniós szabályozási háttér.....	265
8.2.	A törvény célja	268
8.3.	A helyi önkormányzatok	270
8.4.	A törvény hatályai.....	270
8.4.1.	Tárgyi hatály.....	270
8.4.2.	Személyi hatály	272
8.4.3.	Területi hatály	273
8.4.4.	Időbeni hatály.....	273
8.5.	A vagyoni típusú adók.....	273
8.5.1.	Az építményadó.....	274
8.5.2.	A telekadó.....	277
8.6.	A kommunális adók	278
8.6.1.	Magánszemélyek kommunális adója.....	278
8.6.2.	Idegenforgalmi adó (Ifa)	279
8.7.	Helyi iparűzési adó (Hipa).....	281
8.7.1.	Az adó alanya.....	282
8.7.2.	Az adó alapja és mértéke.....	283
8.7.3.	Az adó megállapítása	286
8.7.4.	Az adókötelezettség keletkezése és megszűnése	286
8.7.5.	Adómentességek és adókedvezmények	287
8.7.6.	Adófelfüggesztés	288
8.7.7.	A szolidaritási hozzájárulás	288
8.8.	A települési adó	289
9.	Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.)	289
9.1.	Uniós szabályozás háttér	290
9.2.	A törvény célja	292
9.3.	Tárgyi hatály.....	292
9.3.1.	A tárgyi mentesség	293
9.4.	Személyi és területi hatály.....	293

9.4.1.	Személyi (alanyi) mentesség.....	293
9.5.	Az időbeni hatály	295
9.5.1.	Illetékkötelezettség keletkezése:	295
9.5.2.	Az illetékfizetési kötelezettség elévülése	295
9.6.	A vagyonszerzési illetékek.....	295
9.6.1.	Az öröklési és ajándékozási illeték.....	296
9.6.2.	A visszterhes vagyonátruházási (vagyonszerzési) illeték	300
9.7.	Az eljárási illetékek és az igazgatási, bírósági szolgáltatások díja	303
9.7.1.	Közigazgatási eljárási illeték.....	303
9.7.2.	Bírósági eljárási illetékek	305
9.8.	Az illeték megfizetése	310
9.8.1.	Közigazgatási eljárási illeték megfizetése	310
9.8.2.	A bírósági eljárási illeték megfizetése.....	311
9.8.3.	Az illeték fizetése kiszabás alapján	311
9.8.4.	Az illeték törlése és visszatérítése	311
10.	A munkabér közterhei	312
11.	Hazai adónemek 2023-ban.....	314
12.	Hivatkozások:.....	315
1. ábra:	A Laffer-görbe.....	37
2. ábra:	Adószabadság napja az Amerikai Egyesült Államokban: hány napot kell az adókért – nem magunkért – dolgozni egy évben?.....	39
3. ábra:	A kínálati oldalt terhelő adóteher vevőre való áthárítására alkalmas keresleti és kínálati függvény	40
4. ábra:	Az új piaci egyensúly létrejötte az eladók megadóztatás, az adók vevőkre hárítása mellett ...	41
5. ábra:	A kínálati oldalra kivetett adó profit terhére való elszámolását ösztönző keresleti és kínálati függvény	41
6. ábra:	Az új piaci egyensúly létrejötte a vevők vásárlásának megadóztatása mellett, amikor az eladók egyáltalán nem vállalnak át adót a vevőktől	44
7. ábra:	Az adózás utáni lehetséges nettó jövedelem függvény az adórendszer Pareto-hatékony átalakítása esetében.....	52
8. ábra:	Az adózás utáni lehetséges nettó jövedelem függvény az adórendszer haszonelvű átalakítása esetében.....	53
9. ábra:	Dollár milliomosok száma a felnőtt népesség százalékában 2021-ben.....	53
10. ábra:	Rawl-féle adórendszer szerinti kedvező átalakítása az adózásnak	54
11. ábra:	Az adóalany meghatározódása az adótörvény négy hatálya szerint	68
12. ábra:	Az ÁFA-rés alakulása Magyarországon, a beszedhető ÁFA százalékában	79
13. ábra:	Az adók az OECD országokban 2021-ben egyedülálló dolgozó, és házas, kétgyermekes családfenntartó esetében.....	80
14. ábra:	Társasági adókulcsok az OECD országokban 2020-ban	81
15. ábra:	a 2022. év központi adóbevételeinek megoszlása (tény).....	134

16. ábra: a hozzáadott értékadó fő kulcsa az OECD országokban 2019-ben.....	136
17. ábra: a hozzáadott értékadó (VAT), az értékadó (Sales), a jövedékiadó (Excise) és egyéb forgalmi adók részaránya (%) az egyes államháztartások adóbevételeiből.....	136
18. ábra: az általános szabályok szerinti „normál” áfa és a speciális szabályok szerinti fordított áfa konstrukciói	141
19. ábra: a hozzáadott értékadó alaplogikájának megjelenése az általános forgalmi adóban	143
20. ábra: áfa fizetési kötelezettség keletkezése közösségen belüli beszerzés és importálás esetén ...	144
22. ábra: az áfa összegének meghatározása nettó árból, illetve bruttó árból 27%-os kulcs esetén ...	152
23. ábra: az áfa összegének meghatározása nettó árból, illetve bruttó árból 18%-os kulcs esetén ...	153
24. ábra: az áfa összegének meghatározása nettó árból, illetve bruttó árból 5%-os kulcs esetén.....	154
25. ábra: a hozzáadott értékadó alaplogikájának megjelenése az általános forgalmi adóban a pénzforgalmi elszámolás konstrukcióban.....	161
26. ábra: a hazai jövedéki adóbevételek alakulása 2017-2022 között.....	165
27. ábra: forgalmi adóbevételek megoszlása 2022-ben Magyarországon	165
28. ábra: egy 0,7 literes 40% alkoholtartalmú likőr jövedéki adóterhei az Európai Unió tagállamaiban 2020-ban	166
29. ábra: a jövedéki adótörvény alaplogikája	168
30. ábra: a jövedéki adó és az áfa felszámítása, illetve a jövedéki termék útja a fogyasztóig.....	169
31. ábra: a jövedéki termék belföldi előállításában és kereskedelmében résztvevők esetleges adófelfüggesztési jogosultságának hatása a jövedéki adó megfizetésére és az egymás közötti, pénzügyi elszámolást igénylő árra	174
34. ábra: a munkabéreket terhelő személyi jövedelemadó és társadalombiztosítási járulékok az OECD országokban 2018-ban	187
35. ábra: a központi költségvetés bevételeinek megoszlása a három fő bevételi adó szerint 2010-ben és 2022-ben (tény).....	187
36. ábra: a munkabér közterhei – adók és járulékok – az OECD országokban 2018-ban, egyedülálló munkavállaló esetében, illetve egykeresős kétgyermekes család esetében	189
37. ábra: a fizetendő adó meghatározódása	195
38. ábra: az adó megállapítása a jövedelemszerző magánszemély és a kifizető részéről, illetve az éves adóbevallás-tervezet és az adóbevallás elkészítése	196
39. ábra: a különböző jövedelemtípusok adóztatási struktúrája.....	198
40. ábra: Az összevontan adózó jövedelmek után fizetendő adó meghatározása	206
41. ábra: a társasági adóbevételek és más bevételek átlagos részesedése az OECD országokban 2018-ban.....	232
42. ábra: társasági adókulcsok az OECD országokban 2020-ban.....	233
43. ábra: a legalacsonyabb – nem nulla – társasági adókulccsal rendelkező országok 2020-ban	234
44. ábra: társasági adóbevételek aránya a GDP-hez képest 2016-ban az OECD országokban	234
45. ábra: társasági adóból a központi költségvetésbe befolyt összegek 2010-2022 között (Milliárd Ft)	237
46. ábra: társasági adóból látványcsapatsportok támogatására juttatott összeg 2011-2020 között (Milliárd Ft).....	238
47. ábra: a befizetendő társasági adó és az adózott eredmény meghatározódása a társasági adóban	243
48. ábra: a társasági adó adóalapkedvezményeinek lehetséges igénybevételi határai	258
49. ábra: A helyi adók szerepe az önkormányzatok bevételeiben 1995-2020 (Mrd Ft)	264
50. ábra: a helyi iparüzési adóból és a társasági adóból származó államháztartási bevételek 2010-2022 között (Milliárd Ft)	265
51. ábra: nemzeti és helyi személyi jövedelemadóbevételek aránya 2021-ben Svédországban	266

52. ábra központi kormányzat alatti szintek, mint adóztatók az OECD országokban 2018-ban	266
53. ábra: a helyi, – szövetségi ország esetében állami – és központi kormányzati kiadások az OECD országokban 2016-ban (egy személyre jutó USD, vásárlóerő paritáson)	267
54. ábra: a nem központi kormányzati – hazánkban helyi önkormányzati – kiadások alakulása 1995-2016 között a GDP és a teljes államháztartási kiadások %-ban	267
55. ábra: a helyi önkormányzatok típusai	270
56. ábra: vagyon típusú adók aránya a GDP-hez képest egyes OECD országokban 2017-ben (%)	274
57. ábra: legnagyobb 100 idegenforgalmi adóbevétellel rendelkező önkormányzat 2018-ban	280
58. ábra: összesen, illetve egy lakosra jutó helyi iparüzési adóbevételek a megyei jogú városokban 2019-ben (Ft)	282
59. ábra: a megyei jogú városokat terhelő szolidaritási hozzájárulási kötelezettség a tényleges 2020. évi helyi iparüzési adóbevételeik százalékában 2021-ben	288
60. ábra: a befolyt illetékbevételek megoszlása 2021-ben Magyarországon	290
61. ábra: a leggazdagabb 10% által birtokolt haza vagyon aránya egyes uniós országokban és hazánkban 2014-ben	291
62. ábra: vagyonszerzési illetékek aránya az adójellegű bevételeken belül az OECD országokban 2019-ben (%)	291
63. ábra: új üzleti vállalkozás eljárási költségei az OECD országokban 2016-ban (a helyi átlagbér százalékában)	292
64. ábra: munkabért terhelő főbb közterhek az OECD tagállamokban 2021-ben (a bruttó munkabér százalékában)	313
65. ábra 1 euró nettó munkabér kifizetéséhez kapcsolódó közterhek az Európai Unió tagállamaiban 2017-ben (euróban)	313

2. Az adózás általános elméleti keretrendszere

2.1. Történelmi háttér

A modern piacgazdaságokban – így hazánkban is – az adózás része a mindennapjainknak. Ha nem is örülünk annak, hogy jövedelmünk egy részét a különböző adókon keresztül elvonja a kormányzat, nem érezzük azt túlzottan nyomasztónak, igazságtalannak. Jogtalanok pedig végképp nem, hiszen az adózás jogilag az egyik legkimunkáltabb területe az életünknek. Mindez nem csak azért van így, mert ebbe születünk bele, és végső soron, amit el lehet viselni, abba bele is lehet szokni. Azért tartjuk elfogadhatónak az adózást, mert tudjuk, valahol, valamikor, valamit fogunk cserébe kapni a megfizetett adóért a kormányzattól. Tudjuk, hogy valamiből létre kell hozni és fenn kell tartani az olyan közösségi javakat, mint a közutak, iskolák és kórházak, vagy a hadsereg, és még sorolhatnánk. Megértjük, hogy ha mi éppen nem is igényeljük ezeket, mert nem utazunk, nem vagyunk betegek, vagy nem járunk iskolába, más honfitársunknak ez most nagyon fontos lehet, s alkalomadtán nekünk vagy családtagjainknak, barátainknak is. Az adózást tehát a közteherviselés részeként fogjuk fel, személyes hozzájárulásként, hogy az ország működhessen, fejlődhessen.

Ám ez nem volt mindig így, és ma sincs mindenhol így. Érdekes tehát egy kicsit visszatekintve a történelmen keresztül megismerni az adózás alaplogikáit, mert ezek az alaplogikák változatlanok. Ha finomodtak is az adóztatás módszerei, ha másképp működik is ma a hatalom, a lényeg változatlan.

Az ókori Rómát – mikor még csak királyság volt – több ízben is megtámadták a gallok. Egyik alkalommal (i.e. 390) a fellegvár – a Capitolium – kivételével el is foglalták. A hosszadalmas ostromnak azzal lett vége, hogy a rómaiak készek voltak hadisarcot fizetni azért, hogy a gall sereg elvonuljon. A sarc mai súlymértékben kifejezve 327 kg arany volt. El is készítették a mérleget, az egyik oldalon el is helyezték a megkívánt sarc ellensúlyát. A rómaiak elkezdtek összehordani a szükséges aranyat, de közben észrevették, hogy a gallok folyamatosan újabb és újabb kardokat csempésznek az ellensúlyok közé, hogy még nagyobb legyen a sarc. Mikor ezt a rómaiak vitatni merészték, a gall vezér Brennus lecsatolta a saját súlyos kardját is, és odavágta az ellensúlyok közé azzal, hogy „jaj a legyőzötteknek” (vae victis). Vagyis, aki alá van rendelve, akinek nincs hatalma, jobb, ha tartja a száját. Így a rómaiak jelentősen több sarcot fizettek. Később megverték a gall sereget, és a gall vezér hiába ígért maga után külön, busás váltságdíjat a rómaiaknak, azok azzal a felkiáltással végezték ki, hogy „jaj a legyőzötteknek”. A sarcért tehát ebben az esetben az járt, hogy nem égetik hamuvá a várost, nem ölik meg a lakóit, és hazavonulnak. Ezek rendkívül fontos dolgok természetesen, azonban mindez lényegében nem ellenszolgáltatás, hiszen egy bizonyos sarc megfizetésével a súlyosabb következményektől mentesül csupán a megsarcolt, egyéb, tényleges haszna – legyen az bármiben is megjelenő, kifejezhető – nem keletkezik.

A maffia védelmi pénz rendszere hasonló logikát követ. Ha éppen nincs harc az egyes családok között, akkor a területek el vannak osztva egymás között. Minden maffiacsalád, illetve családtag rendelkezik egy saját területtel, ahol csak ő sarcolhatja a vállalkozásokat. A „védelmi pénzért” cserébe – amely

meghatározott részét teszi ki a bevételnek, vagy a nyereségnek – a helyi maffia megvédi a vállalkozást bárki más illegális zaklatásától, de természetesen nem jogi úton, hanem a saját eszközeivel, hatalmával élve. Ebbe még sokszor beletartozhat a közigazgatással szembeni védelem is. Ellenben, aki nem fogadja el a maffia védelmét – azaz nem fizeti meg a kirótt védelmi pénzt – annak durva retorziókkal kell szembenéznie. Ugyanakkor a maffia esetében is megfigyelhetővé vált az, hogy az eszközei egyre finomodtak – bár sok esetben nem riadtak vissza a gyilkosságoktól sem – és egyre inkább igyekeztek „szolgáltatni” is, azaz tényleges hasznot nyújtani az érintett vállalkozásnak. Természetesen az államok többsége soha nem olyan alapokon épült fel mint a maffia, azonban maga a védelmi pénz az adózás logikája szerint került kivételre.

A török hódoltság mintegy 150 évig tartott hazánkban. A hódoltsági területeken igen nagy arányú népességcsökkenés következett be. Ennek több oka is volt, de legkevésbé az, hogy a törökök úgy öldökölték volna, mint korábban a Tatárjárás idején a tatárok. A törökök ugyanis adót szedtek a keresztény lakosoktól, így nem volt érdekük az, hogy elnéptelenedjenek ezek a területek. Az elfoglalt földek korábbi urai azonban rendre visszatértek fegyvereseikkel, és saját korábbi alattvalóikat sarcolták meg. Császári seregek is érkeztek időnként, azok is megsarcolták az immár török alattvalókat. Ezt a kétszeres-háromszoros adóztatást, az ingatlanok, a lábön álló termény rendszeres elpusztítását nem bírta tartósan elviselni a lakosság, vagy éhen halt, vagy elvándorolt.

Összességében tehát az adóztatás során az, akinek van elég hatalma ahhoz, hogy elvegye a többiektől javaik, munkaerejük egy részét – hiszen ne feledkezzünk meg a kikényszerített ingyenmunkáról, vagy katonáskodásról sem – él is a hatalmával, és elveszi a részét. „Cserébe” pusztán annyit „ad”, hogy a maradékot az adózó megtarthatja, saját javára, hasznára fordíthatja.

Honfoglaló őseinknél, de a korabeli lovas-nomád népeknél, illetve a vikingeknél is bevett gyakorlat volt az, hogy a szűkös saját forrásokat időnként kiegészítették idegen forrásokkal is, és itt nem a hitelfelvételre gondoltak. Az ütőképesebb haderő lehetővé tette idegen urak, más területek, országok megsarcolását. A hunok, később az avarok, illetve a magyarok is rendszeresen sarcoltak akár olyan nagy birodalmakat is, mint a Római. Érdekes módon aztán a hadisarc jelentős részét a megsarcoltakkal való kereskedelem révén költötték el. Később azonban a magyar kalandozásoknak – de a vikingeknek is – vége kellett, hogy szakadjon. A fő ok az volt, hogy a megsarcoltak jelentősen fejlesztették a védelmi képességeiket, másrészt egy idő után a sarcolók is ráébredtek, a megszerzett vagyont is védeni kell, illetve gyarapítani másképpen is lehet, nem csak kockázatos és egyre kevésbé hatékony kalandozások révén.

“This place is a real hidden gem. You can have it for as little as a six month siege.”

A közgazdasági szakirodalomban a kalandozások mint „kószáló bandita” (Olson, 2000) jelenik meg. A kószáló bandita egy kellő hatalommal bíró személy, vagy még inkább csoport, aki időnként megjelenik valahol, és erőnek erejével elveszi, ami kell. Kezdetben azt is elpusztítják – embereket, vagyont – amit nem tudnak, vagy nem akarnak hazavinni, de később rájönnek, ez nem túl gyakorlatias, hiszen a következő alkalommal így kevesebb sarchoz lehet hozzájutni. Ugyanakkor mások is sarcolnak – lásd török hódoltsági területek többszörös adóztatása – így ha mások nem bánnak kesztyűs kézzel az adózókkal sokszor nincs értelme belátóbban adóztatni. Hiszen úgy nincs értelme búzát sem vetni, ha jó eséllyel nem mi, hanem más arathatja majd le. Ugyanakkor ez a kószáló banditaság nem is egy életbiztosítás, hiszen nem csak olyan „ügyfelek” vannak, akik csendben túrik, hogy kifosszák őket, vagy elmenekülnek, elbújnak. Egyesek dühösen védekeznek, még a cselvetéstől sem riadnak vissza. Mindezekre az a logikus válasz, ha a bandita letelepszik, létrehoz egy olyan szuverén területet ezzel, ahol senki más, csak ő adóztathat. Ne felejtjük el, a határok mindig is a haszonszedés kizárólagosságához kötődtek. Ha a cseresznyefa az én területemen áll, enyém a gyümölcszedés joga – már a madarakon kívül. A határokat viszont nem csak ki kell jelölni, hanem meg is kell védeni azokat, el kell ismertetni, fogadtatni mindenki mással. Így a letelepedett bandita az erőszakot és a hatalmat immár azokkal szemben alkalmazza, akik az ő alattvalóit kívánják sarcolni. Némileg meglepő módon az alattvalók hálásak is ezért a védelemért, de ez is érthető, hiszen lényegesen lecsökken az erőszak szintje, a letelepedett bandita saját alattvalóival már sokkal kíméletesebb, sokkal előrelátóbb, ha úgy tetszik, számítóbb. És már létre is jött az állam.

A határok nem csak azt jelölik ki, honnan kezdődnek az én adófizető polgárim, akiket csak én adóztathatok, hanem azt is, honnantól adóztathatom azokat, akik az én országomba igyekeznek, hogy üzleteket kössenek, kereskedjenek, gazdagodjanak. Természetesen a határon már adóztathatok. Ennek az adónak külön neve is van általában, hazánkban vámnak hívják. Ez is sarc, de legalább a külföldieknek szól. Mindazonáltal a nyelv a vámszedőt és a haszonlesőt hasonló módon pejoratív módon használja, talán nem véletlenül. A vámok rosszabb hírnevüket nem a határokon szedett típusuknak köszönhetik, hanem az országon belüli vámoknak. Sok helyen, főleg a nagyobb országokban ugyanis belső vámhatárok alakultak ki, sokszor egy-egy helyi hatalmasságnak, vagy hatalmi centrumnak köszönhetően. Kikötőkben, folyó átkelőhelyeken, hegyi hágókon, csomópontokon meg lehetett sarcolni

az áthaladókat, az áruforgalmat. Olyan mértékig, hogy még éppen ne érje meg elkerülni ezeket a helyeket. Nem véletlen, hogy az amerikai függetlenségi mozgalom a bostoni teadélutánnal kapott lánggal, amikor is „nehezményezték”, hogy elvileg a Brit uralom alatt vannak, mégis vámot kell fizetniük a szintén brit teára, miközben még képviselőjük sem lehet a brit Parlamentben. Az amerikai alkotmány fontos részévé vált később az, hogy nem lehetnek belső vámok, és a tagállamok közti kereskedelmet egységesen a szövetségi kormány szabályozza. 1848-ban a 12 pont része volt az unió Erdéllyel követelés, ami nem csak közigazgatási, hanem vámuniót is jelentett. A belső vámok eltörlése – a Monarchia többi tagállamával együtt – végül a Kiegyezéskor, illetve azt követően a gazdasági kiegyezéskor történt meg.

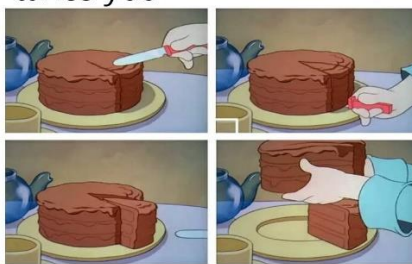

"Purpose of your visit?"

Idővel a letelepedett bandita apránként átalakult felvilágosult uralkodóvá, az államnak tényleges államszervezete is lett, elkezdett jobban odafigyelni a lehetőségekre, hogyan lehetne úgy fejleszteni az alattvalókat, hogy tartósan magasabb adóbevételekhez juthasson. Több adózóhoz ugyan hozzá lehet jutni háborúk révén is, úgy, hogy újabb területeket foglalunk, jó természeti adottságokkal, de főleg sok dolgos kézzel. Ugyanakkor tudjuk, a háborúhoz három dolog szükséges: pénz, pénz és pénz. A legtöbb letelepedett bandita nem akar visszatérni az alapiparhoz. Ha több adófizető kell, el is lehet csábitani más országokból, be lehet fogadni, vagy egyszerűen oda kell figyelni az egészségügyre. Évezredekig – amikor a fogamzásgátlás nem igazán létezett – egy-egy nő által életében megszült 6-16 gyermekből jó, ha 2-3 megérte azt, hogy neki is gyermeke születhessen. Ha az uralkodó az egészségügy terén el tudott érni valamit, szinte azonnal bővült a népesség, kiváltképp, ha nem voltak háborúk és az általában ezeket kísérő járványok. Így például igaz volt az összefüggés, hogy erős hadsereg, kevés járvány, hiszen erős hadsereg elrettentett mindenkit a környező országokban a háborútól. Az sem volt mindegy, hogy milyenek az utak, vagy ezzel összefüggésben a kereskedelem. Milyen a tanultság. Így apránként eljutunk a modern piacgazdaságokhoz, ahol az állam a közszolgáltatások széles skáláját nyújtja a gazdaság, illetve a társadalom részére: közoktatástól kezdve az árvízvédelemig. Ezek nem igénylik honfitársaink életének feláldozását, mint a háborúk, de egyébként ugyanazt igénylik: pénzt, pénzt, és – nem utolsó sorban – pénzt. Vagyis egyre több adóbevételt. Tehát, ha tartósan több adót akarunk beszélni, akkor ahhoz sok adót végül is olyan dolgokra kell költeni, ami a gazdaságnak, a társadalomnak hasznos, mert így bír majd el egyre több adót a jövőben. Vagyis inkább a torta méretét kell növelni - megtartva az adórendszer szeletének részesedését a tortából – mint nagyobb szeletet megpróbálni vágni.

How the government taxes you

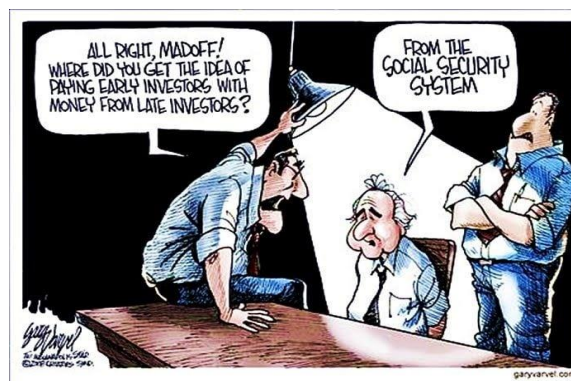

Az adózás minden országban jellemzően úgy lett létrehozva, hogy a lehető legtöbb adóbevételt lehessen elérni, de nem egy év alatt – rablógazdálkodással –, hanem tartósan. Így lényegében az adózás alól legálisan nehéz kihúzni magunkat, hiszen az élet minden területén ott vannak – bérek, fogyasztás, vagyon – akármelyik utat választjuk, mindegyiknél kéri a maga részét a kormányzat. Meg kell élni, ahhoz dolgozni kell, a pénzt el kell költeni, bizonyos vagyoni háttérrel létre kell hozni fenn kell tartani. Az állam pedig mindenhol vár, és kéri az őt megillető részt. Nincs igazán alternatíva, bár kétségtelen, egyes területeket kevésbé, vagy nem is adóztatja az állam, de nem lehet ezen az alapon mindenki méhéssz, olimpiai aranyérmes, vagy négygyermekes családjára, akik kedvezményes bánásmódban részesülnek.

Az illetéket sokan csak elnevezésében különböztetik meg az adótól, pedig lényeges különbség van ezen túlmenően is. A történelmi múltat nézve, az illeték megilleti a hatalmat, amiért időt és energiát kegyeskedik fordítani az illetéket lerovóra, vagyis annak az ügyére. Merthogy az illeték az olyan ajándékokra vezethető vissza, melyet kényszerűségből adott az „ügyfél”, ha azt szerette volna, ha az úr, a hatalom foglalkozik az ügyével, s remélhetően neki is ad igazat. Ilyenkor a hatalmat, az uraságot megilleti az ajándék, az ügyét előterjesztőt pedig az eljárás és a remény a kedvező elbírálásban. Mert azért ez az ajándék nem csúszópénz, tehát nem garantálja a kedvező eredményt, csak azt, hogy egyáltalán lesz ügy. Például a középkorban – az uralkodót kivéve – mindenkinek el kellett fogadtatnia a feljebbvalójával azt, ha örökölt. A hatalom figyelméért pedig ajándékkal kellett kedveskedni, akár jobbágy volt az ember, akár főúr. Nyilvánvalóan, minél nagyobb dolgokról volt szó, annál nagyobbak kellett lennie az ajándékoknak, hiszen a nagyobb ügy jellemzően bonyolultabb, több az ellenérdekelte fél, több időt kell rá fordítania a hatalomnak. Persze, sok esetben úgy tűnik, meg lehet spórolni ezt a hatalmi jóváhagyást, és valóban, sokan nem is rendezik a tulajdonviszonyokat ma sem egy öröklés után, hogy ne keljen illetéket fizetni. Vagy nem kell pereskedni, akkor nem kell ajándékkal kedveskedni a bíróságnak – a középkorban természetesen. Tehát az illeték esetében több az „ügyfél” autonómiája, mint az adózás esetében volt, amely lényegében megkerülhetetlen velejárója az életnek. Ugyanakkor mivel az illetéknél van közvetlen ellenszolgáltatás – a hatalom kegye, hogy foglalkozik az ügygel – az jó eséllyel valami előnyt eredményez az ügyfél számára, így ez az érdekeltség teremt motivációt az illeték megfizetésére, nem pedig a kifejezett hatalmi kényszer. Természetesen, ha az ügyfél magára vonta a hatalom figyelmét, beindította a folyamatokat, az állam már kéri, követeli a részét, onnan már nehéz, sokszor – de nem mindig – lehetetlen visszatáncolni.

A közterhek további csoportját képezik a járulékok. Az illetékhez hasonlóan a nyelvújítás során létrehozott kifejezés az öngondoskodásra utal, hiszen a járulékfizető a saját későbbi egészségügyi, illetve öregségi ellátásához járul hozzá folyamatosan még akkor, mikor egészséges, illetve munkaképes korú. Némileg meglepő módon nem a későbbi skandináv jóléti államok, vagy Anglia, esetleg Franciaország, hanem Otto Bismarck, a porosz „Vaskancellár” hozta létre 1833-ban mind a kétféle társadalombiztosítási rendszert. Az alapelv érdekes módon az volt, hogy az állam anyagilag nem kívánt gondoskodni a munkaképtelen emberekről, akár koruk, akár egészségi állapotuk miatt nem képesek önmagukról, családjukról gondoskodni. A porosz állam látta, hogy itt szükség van az állami beavatkozásra, mert a piac, illetve a családok nem tudják megfelelően kezelni ezeket a problémákat, de el kívánta kerülni újabb adók kivetését, melyekből ezt az állam finanszírozhatta volna. Ehelyett kötelezően előírta és államilag kikényszerítette az öngondoskodást. Ennek az volt a formája, hogy a piaci alapon létrejött nyugdíj- és egészségbiztosítókhoz kellett mindenkinek csatlakozni, és folyamatosan mindenkinek a munkabéréből hozzá kellett járulni a közös kockázati alaphoz, azaz biztosítási díjat kellett fizetni. Később rászorultság esetén aztán a biztosító fizetett, az előre megállapodottak szerint. Sok országban később a piaci biztosító társaságok helyét átvette az állam, illetve a korábban kimaradt csoportokra is kiterjesztette a biztosítást. Így ezekben az országokban – hazánkban is – a járulékok a közterhek közé kerültek. Lényeges, hogy itt a „biztosítási díjért”, azaz a járulék megfizetéséért lesz ellenszolgáltatás, de csak abban az esetben, ha a „szerződés”, azaz jogszabály szerinti káresemény bekövetkezett. Tehát, ha valaki beteg lesz, a biztosító fizeti az ellátását, a gyógyszereit, vagy azoknak egy részét, illetve a táppénzét. Ha valaki megöregszik, a biztosító fizeti számára a nyugdíját. Sok esetben – így hazánkban is – a társadalombiztosítás mögött nincs ténylegesen egy állami biztosító társaság, de ettől függetlenül az eredeti, porosz biztosítási logikát próbálják érvényesíteni.

Természetesen – ez része a biztosítói logikának – a kárt a korábban befolyt, illetve az aktuálisan befolyt biztosítási díjakból kell fedezni. Ugyanakkor a káresemény – az előírt korhatár elérése – csak a nyugdíjak esetén tervezhető nagy biztonsággal, az egészségügyi ellátások már nem. Ezért is célszerű az állami szerepvállalás, mert sok esetben – hazánk esetében folyamatosan – adóbevételekből kell kiegészíteni az egészségügyi és a nyugdíj-kasszát.

Sokan nem is sorolják az állami díjakat – például egyebek mellett az autópálya-díjat, bölcsődei díjat – a közterhekhez, hiszen ahogy piaci körülmények között is természetes, hogy igénybevétel esetén meg kell fizetni az árat, közszolgáltatások esetében sincs ez sokszor másképp. Lényeges különbség azonban sok esetben az, hogy ezek a díjak nem piaci alapúak. Ez többnyire azt jelenti, hogy annál alacsonyabbak, de van példa az ellenkezőjére is. A díjak sok esetben erősen emlékeztetnek az illetékekre, hiszen mindkét esetben van közvetlen ellenszolgáltatás. Míg az illetéket a legtöbb országban a törvényhozás veti ki, a díjakat a jogszabályi hierarchiában alsóbb rendű jogszabályok állapítják meg, így hazánkban például kormányrendeletek, miniszteri rendeletek.

2.2. Hazai adózási előzmények

Honfoglaló őseink körében is voltak az alárendelteknek rendszeres kötelezettségeik, de ezek kevésbé voltak anyagi természetűek. Ennek oka az volt, hogy a mai értelemben nem beszélhettünk abban a korban sem államról, sem államszervezetről, közszolgáltatásokról. A törzsi vezetők a sajátjaikat sem sarcolták, az alárendelteknek olyan kötelezettségeik voltak, mint például részt venni a harcokban, hadjáratokban. A kalandozásokra is azért volt szükség – amint korábban az említésre került – hogy ne a népet kelljen adóztatni, ugyanakkor jusson a törzs pótlólagos forrásokhoz. A kalandozások befejezésével, majd Szent István király általi államalapítással megváltozott a helyzet. Államszervezet csak nyomokban volt még, azt a király pedig saját vagyonából képes volt fenntartani. Az újonnan létrehozott katolikus egyházi szervezet azonban több, és állandó finanszírozást igényelt. Szent István ezért vezette be a tizedet, amelyet latin neve alapján – decima – dézsmának hívott a köznyelv. Ezt a nemesek nem fizették. Hosszú évszázadokig – szükséges pénzügyi rendszer hiányában – terményben voltak kötelesek fizetni a jobbágyok. Legtöbb helyen a helyi földesúr segédkezett – jutalékért – az egyházi tized beszedésében. Az egyház 1848-ban mondott le a tized jogáról, amit ténylegesen 1853-ban töröltek el.

A „kilenced” adó Károly Róbert alatt jelent meg egyes nagyobb földesurak által uralt országrészekben. Nagy Lajos 1351-ben az egész országra, egységesen vezette be. Valójában nem a teljes terménynek a kilencede, hanem a tized után megmaradt 9/10 rész kilenced része, vagyis – az egyházi tizedhez hasonlóan – az egész egy tized része. Úgy is mondták, az első tized az Istené, a második tized az úré. Hasonlóan a dézsmához, a kilenced adót is sokáig csak terményben tudták teljesíteni az adófizetők. 1836-ban szüntette meg az Országgyűlés, miután a nagybirtokosoknak már volt elég bevétele a mezőgazdaságból, nem igényelték a nagyon gyenge hatékonysággal termelő jobbágy-gazdaságok bevételének/termelési értékének tized részét.

Országos adó – kamara haszna néven – Károly Róbert alatt került bevezetésre 1341-ben. Azért csak ekkor, mert korábban évszázadokig a királynak volt elég saját jövedelme az országos ügyek intézését finanszírozni. Kiváltképp az aranybányákból, hiszen az 1300-as évekig hazánk aranybányái – melyek királyi fennhatóság alatt álltak – biztosították a mindenkori európai aranyszükséglet 50-85%-át, így a királyi udvar fenntartását erre lehetett főként alapozni. A bányák azonban apránként kimerültek, Károly Róbert idejétől kezdve már csak minimális mennyiségű aranyat tudott a király kibányásztatni, majd pénzt venni belőle. Mindazonáltal ekkor már lehetett pénzben is adóztatni – hála a több évszázados arany- és ezüstbányászatnak – így az adó összegét kapunként és évente 18 dénárban szabták meg. Ezt Mátyás király emelte fel előbb 1 forintra (1 Ft = 100 dénár), majd 3 és 9 forintra, nem volt tehát véletlen, hogy a királynak több kisebb parasztlázadást is le kellett vernie. A kamara haszna Mátyás királytól kezdődően már nem kapunként, hanem háztartásonként került kivetésre, innen a neve: füstadó. Összege később változott, egészen 1848-ig fennállt.

A nemesek sokáig nem voltak adófizetésre kötelezve, de 1405-től a szabad királyi városban – azaz nem saját birtokán – élő nemeseknek már kellett adót fizetniük. Később a jobbágyok által művelt nemesi földek után kellett adót fizetniük, majd egészen 1836-ig apránként – nem jelentős mértékben – tovább nőtt az adófizető nemesek köre. Ekkortól valamennyi nemesnek kellett hadiadót és házi, azaz vármegyei adót is fizetniük.

Könyves Kálmán királytól kezdődően volt forgalmi adó is hazánkban, harmincad néven. Neve alapján 3,33% volt a mértéke, de csak Zsigmond király emelte fel ennyire a mértékét. Korábban 1% körül ingadozott a nagysága. Harmincadvám néven is ismert volt, tehát a határokon is kivetették – gyakran az exportra is, nem csak az importra – illetve a vásárhelyeken is meg kellett fizetni, tehát a belföldi kiskereskedelmi forgalom után is. Az államháztartásnak ezen kívül még jellemzően bányajáradékokból, illetve a sóbányászatból és kereskedelemből származott érdemi bevétele. Lényegében az első jövedéki adó a sóadó volt hazánkban. A királyi birtokok jövedelme eltörpült a többi bevétel mellett. Az állami bevételeket a királyi udvar jellemzően magára költötte, amibe bele kell érteni azonban az állami hivatalok és – békeidőben kis, jelképes létszámú – hadsereg fenntartását is.

1848-ban Kossuth Lajos pénzügyminiszterként megkísérelt ugyan egy nyugati – részben pont osztrák – mintákon alapuló adóreformot, de ez a gyakorlatban lényegében nem tudott már teret nyerni. 1849-től kezdődően viszont az osztrák, a birodalmi adók kerültek bevezetésre. Ezek még mindig modernebbnek számítottak, mint a hazai, szó szerint is középkori adók. Bevezették a közteherviselést, azaz mindenki – a nemeseket is beleértve – a teherbírási képességei szerint kellett, hogy hozzájáruljon az állami bevételekhez, nem számított tehát a rang, a cím, hanem csak a nevesített adóalap nagysága. Akiknek állandó fizetése volt, illetve akik komolyabb üzleti tevékenységet folytattak – tehát nem a parasztgazdákról van szó – jövedelemadót fizettek. Mindenki más a kereseti adó hatálya alá tartozott. Voltak vagyonadók is: földadó és házadó. A sóadó helyett megjelent a pálinkaadó és az italmérések különadója, valamint a dohányadó. A kiegyezést követően ez az adórendszer maradt, némi változtatással, hazai viszonyokra való igazítással. 1875-től a (pénz)tőke jövedelmei is adóztatásra kerültek. Ekkortól a kereseti adó hatálya alá tartoztak a kisemberek – cselédek, munkások, parasztok, házaló iparosok – míg a jövedelmi adó alá mindenki más, aki tehetősebbnek számított – így egyebek mellett köztisztviselők, gyárosok, földbirtokosok, bankárok, orvosok, mérnökök.

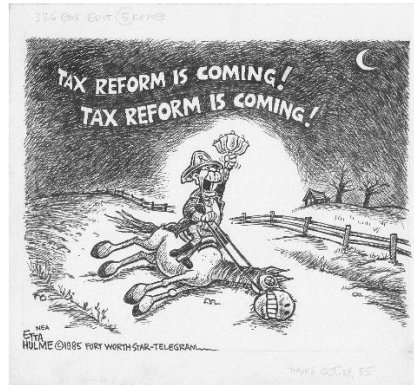
Az első igazán hazai – ha lehet egyáltalán ilyet állítani, tekintve, hogy minden fontos jellemzőt más országban alkalmaztak elsőként – adórendszer 1909-ben jött létre jogilag, de a háború miatt csak 1922-ben került ténylegesen bevezetésre. A kisemberek kereseti adója megszűnt, helyébe a családi adózás lépett, ahol a családfő adózott a jövedelme után, de figyelembe lett véve a család mérete, a gyerekek, az eltartottak száma is. Lényeges volt, hogy a létminimum – az egész családra vetítve – nem adózott. miközben a magasabb jövedelmek sávosan magasabb adókulcsot kaptak, azaz progresszív lett a jövedelemadó. Az államháztartási összeomlást megakadályozandó, 1924-ben elfogadták az úgynevezett Szanálási törvényt, amely szerint az állam lényegében az adóbevételek erejéig vállalhatott feladatokat, azaz kiadásokat. Eközben tekintettel kellett lenni a gazdasági fejlődés elősegítésére is. A legnagyobb adóterhet a föld kapta (25%), a gazdasági társaságok társulati adód fizettek sávosan (5-15%), a jövedelemadó szintén sávos maradt, erős progresszivitással (1-40%), miközben a nem föld vagyon is megadóztatták (0,1-1%). Lényeges, hogy az adózás teljes nyilvánosságot kapott, azaz közzé lett téve, ki mennyi adót fizetett. A legnagyobb adófizetők társadalmi megbecsülést élveztek.

A II. világháborút követően az ország 1948-49-től lépett a szocialista országok fejlődési útjára. Ennek következtében erőteljes államosítás történt mind a bankrendszerben, mind az iparban, illetve a nagybirtokokat illetően. A kisbirtokok esetében a termelőszövetkezetek létrehozása volt a cél. Az új, 1949-es alkotmány értelmében a legmagasabb szintű tulajdon az állami volt, a szövetkezeti volt a másodlagos, míg a magántulajdon, ezen belül is a külföldi által birtokolt magántulajdon számított a legkevésbé elfogadottnak. Ehhez idomult az adórendszer is. Büntető- és különadókkal sújtották a „magánszektor”, hogy ezzel is elősegítsék az állami, illetve szövetkezeti tulajdon részarányának növekedését. Az állami alkalmazottnak 1949-től csak jelképes illetményadó volt, míg jövedelemadó nem. A többieknél sávos jövedelemadó volt, ahol később a legmagasabb jövedelműek 70% adót is fizethettek bizonyos jövedelem felett. A gyermekteleneknek magasabb kulcsok szerint fizettek jövedelemadót 1957-ig, miközben a családi adózás teljesen megszűnt. Társadalombiztosítási járulékot a mezőgazdasági dolgozóknak – beleértve a szövetkezeteket is – nem, vagy csak jelképesen kellett fizetniük, de így nyugdíjra sem számíthattak. A vállalati nyereséget – kivetéssel, tehát nem önbevallás alapján – adóztatták, állami tulajdonban kevésbé, szövetkezeteket, és különösképpen a magántulajdonhoz kötődőeket erősen. Ugyanakkor az agrárágazat – beleértve az állami gazdaságokat is – nagyobb adóterhet kapott, hiszen az ipar fejlesztése volt ekkor az elsődleges. Forgalmi adó 1952-től jelent meg – ha nem is ezen a néven –, úgy, hogy a vállalatok egymás között nettó árat használtak, a lakossági értékesítés pedig bruttó áron történt. Az árakat ugyanakkor központilag – azaz államilag – határozták meg, tehát a két ár közötti különbség olykor rendkívül csekély, máskor több 100 százalék is lehetett. Eközben az állami vállalatok sok esetben árkiegészítést is kaptak, hogy kellően nyomott áron tudjanak értékesíteni, ha ez volt államilag a kívánatos. Az árkiegészítés mértéke elérhette az 500-600 százalékot is. Nem beszélhetünk tehát általános forgalmi adóról. A mai jövedéki termékekre – üzemanyag, dohánytermékek és szeszes italok – illetve az akkor luxusnak tekintett termékekre, az 1921-es fényűzési adó mintájára – kozmetikumok és egyébek – úgynevezett fogyasztási adót vetettek ki.

1957-ben egységesítették a személyi adózást, kisebb kulcsok lettek – legmagasabb sávban 50% - és lényegében megszűnt a különbségtétel a különböző alkalmazási terület, illetve a munkahely tulajdonformája szerint. Sőt a hiányjelenségek miatt a kisiparosok és önálló szellemi tevékenységet végzők mentességet kaptak. A gazdálkodó szervezeteknél továbbra is fennmaradt a jövedelemadó kivetéssel való egyedi megállapítása, szoros összefüggésben a bruttó és nettó árak, valamint árkiegészítések – azaz ezáltal a forgalmi adó – egyedi megállapításával.

1968-ra az államháztartás működése a határait feszegette, miközben a gazdasági fejlődés is megtorpant, így az állam lazított a szigorú gazdasági irányításon. Megszűntek a kötelező tervek, az árakat háromféle csoportba sorolták: szabadáras, maximált árak, hatósági – rögzített – árak. Termelői

felhasználású javaknál 30% volt szabadáras, fogyasztási javaknál 50%. A nyomon követhetetlen forgalmi adózás némileg letisztult, a kulcsok száma ezerre (!) csökkent. A szintén átláthatatlan gazdálkodó szervezeti jövedelemadó is egyszerűbbé vált, immár a nyereséget adóztatták, méghozzá nem kivetés, hanem önbevallás által. A nyereség 15%-át kellett helyben, települési hozzájárulásként megfizetni, 40%-át az állam számára. Továbbá a kifizetett bérek – az ún. bértömeg – alapján 10% volt a béradó-kötelezettség, míg az új beruházások után 25% felhalmozási adókötelezettség keletkezett. Ezen kívül a tárgyi eszköz állomány értékének %-át is be kellett fizetni, akkor is, ha nem volt nyereség. A következő években további adók születtek. 1987-re 21 féle – beleértve a forgalmi adót is - vállalati adó, és 14 féle lakossági adó létezett, ugyanakkor a lakosság ebből nem sokat érzékelt, hiszen az átlagember jövedelemadót alig, inkább csak járulékokat fizetett a munkabére után.

Az állam 1987-ben felállította a már létező Vám-és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága mellé az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalt, valamint mind a munkabérek, mind az árak a bevezetésre váró adók összegével meg lettek növelve, úgynevezett felbruttósítás történt ezáltal. A felbruttósítás célja egyszerű volt – bár maga a folyamat komplikált – nevezetesen az, hogy az új adók ne okozzanak látványos életszínvonal-csökkenést, és ezáltal nagy elégedetlenséget. 1988. elejétől pedig életbe lépett az új személyi jövedelemadó (Szja) és az általános forgalmi adó (ÁFA). A személyi jövedelemadó sávós volt, az egyes sávok adóterhelése 0-60% között mozgott. Minden lakossági jövedelmet adóztatni kívánt, a nyugdíj kivételével. Az önálló szellemi tevékenység, a lakás- és nyugdíjcélú megtakarítások, illetve a mezőgazdasági kistermelés kapott igen kedvező bánásmódot. A minimálbér nem viselt adóterhet, és volt gyermekek utáni kedvezmény is. 1989. elejétől volt hatályos a vállalkozási nyereségadó törvény (VÁNVA) amely később társasági nyereségadó (TÁNVA) lett, majd társasági és osztalékadó (TAO). A VÁNVA mértéke kezdetben – sávosan – 40 és 50% volt. Természetesen az új adórendszer mellé, illetve mögé, elfogadásra került az adóeljárások és a könyvvitel rendjének rendeleti szabályozása is, még 1987-ben.

2.3. Az adó, járulék, illeték, díj és hozzájárulás fogalmának meghatározása

Az utca embere nem kapta fel a fejét arra, hogy a bruttó munkabér után fizetendő munkáltatói járulék elnevezése 2012. január 1. napjától szociális hozzájárulási adóra változott, hiszen a teher mértéke ugyanaz maradt. Mint a későbbiekben látni fogjuk, hogy komoly jelentősége és következménye van annak, hogy egy közterhet éppen adónak, vagy járuléknak neveznek. A szóban forgó elnevezés módosításával az Országgyűlésnek fontos célja volt.

Nyilvánvalóan van közös az adó, járulék, illeték és díj fogalmában, különben nem is szereplnének oly gyakran – jelen alfejezetben is – együtt. A közös tulajdonság az, hogy fizetési kötelezettség áll fenn a kormányzattal szemben. Kormányzat alatt egyszerre értjük a központi kormányzatot – melynek élén hazánkban a Kormány, illetve a miniszterelnök áll – és a helyi önkormányzatokat. Tehát ezekkel szemben állhat fenn fizetési kötelezettség, amikor ezekről a közterhekről beszélünk. A mindennapokban más felé

2.3.2. A járulék fogalma

Egyes állami feladatok ellátása olyan fontosságú, hogy az állam ezek pénzügyeit a központi költségvetéstől (büdzsé) elkülönítve kezeli. Hazánkban ezek a társadalombiztosítási alapok – az egészségügyi és a nyugdíj – valamint az elkülönített állami alapok. Az alap pénze csak az alap célteljesítésére fordítható. Az elkülönítés védelmet jelent az egyes költségvetési területek közötti átcsoportosítások, illetve elvonások ellen. Nem csak ezzel az elkülönítéssel igyekeznek elérni az állam azt, hogy ezek a kiemelt feladatok mindenképpen teljesítésre kerüljenek, hanem azzal is, hogy saját bevételi forrást igyekeznek ezekhez az alapokhoz hozzárendelni, becsatornázni. Így kevésbé függenek a központi költségvetéstől, az onnan származó támogatásoktól. Ezeknek az alapokhoz rendelt saját bevételi forrásoknak a neve járulék. A név arra utal, hogy az adott alaptól jár a célfeladata szerinti ellenszolgáltatás a járulékfizető részére. Vagyis, aki megfizeti az előírt pl. egészségbiztosítási járulékot – az ún. tb járulék részeként – az Egészségbiztosítási Alap részére, annak jár majd a kórházi kezelés, a gyógyszer-támogatás, vagy a táppénz. Amennyiben nem fizet nem jár. Ugyanakkor fontos azt észrevenni, hogy az ellenszolgáltatás nem teljesen közvetlen. Hiszen nem akkor fizetünk egészségbiztosítási járulékot, ha éppen betegek leszünk. Azt folyamatosan fizetjük, ahogyan az törvényileg elő van írva, de ellenszolgáltatást csak akkor kapunk, ha betegek leszünk. Ez főszabály, de mint minden főszabály esetében, lehetnek kivételek. Például, ha a szülő megfizeti a számára előírt egészségbiztosítási járulékot, akkor kiskorú gyermekeit is ellátja a rendszer, ha ők lesznek betegek.

A **járulék** tehát olyan, az állam által egyoldalúan, törvény által előírt fizetési kötelezettség, melynek teljesítését a kormányzat kikényszeríti. A járulékért, meghatározott járulékfizető számára az állam közvetlen ellenszolgáltatást jogszabályban kifejezve vállal, de csak akkor, ha teljesül az ellenszolgáltatás igénybevételéhez előírt feltétel. Amennyiben ez a feltétel nem teljesül, a járulék megfizetéséért ellenszolgáltatás főszabály szerint nem jár. Amennyiben viszont előírtak szerint megtörtént a járulékfizetés, valamint teljesül az előírt feltétel, az ellenszolgáltatás jár a járulékfizető részére, annak elmaradása számonkérhető.

2.3.3. Az illeték fogalma

Az illeték azért is sajátos közteher, mert az állam részben általa kívánja teljesítmény alapon finanszírozni a közigazgatást, illetve az igazságszolgáltatást és az önkormányzatokat. Az illetékek megfizetése jelentős részben ugyanis közigazgatási, illetve bírósági eljárások megindításához kapcsolódik. A „gazdagodást”, az új tulajdonszerzést legalizáló vagyonszerzési illeték vonatkozásában is a közigazgatásnak van lényegi feladata, amihez a forrásokat a kormányzat közvetlenül és jelentős részben a lerótt illetékek visszaforgatásából biztosítja. Tehát már a finanszírozás oldaláról is látható, hogy az illetékek szorosan kötődnek bizonyos állami feladatellátáshoz. Ez igaz az illetékfizető oldaláról is, hiszen az illeték lerovásáért „cserébe”, közvetlen, személyre szóló ellenszolgáltatást kap. Ez az ellenszolgáltatás nem feltétlenül egyenértékű, vagy arányos az illetékkal, de van közvetlen, számonkérhető ellenszolgáltatás. Hiszen, amikor a perindító felperes lerója az illetéket – és a keresetlevél is megfelel a jogi feltételeknek

– lesz ellenszolgáltatás, hiszen lesz eljárás, a bíróság határozni fog. Nem feltétlenül a felperes javára dönt, de méltányos eljárás alapján fog dönteni. Vagyonszerzés esetében is van ellenszolgáltatás, hiszen például az ingatlan-nyilvántartásban az illetékfizető vevő nevére kerül az ingatlan, valamint ez alapján a továbbiakban az állam megvédi az új tulajdonos jogait, ha erre szükség lesz. Ugyanakkor vannak perek, melyek gyorsan, könnyen lezajlanak – itt a lerótt illeték aránytalanul soknak tűnhet –, és vannak, melyek évekig is elhúzódnak, amikor a lerótt illeték már nyilvánvalóan nem fedezi a bíróság ráfordításait az ügyben. Az ingatlanátírásnál is túlzónak tűnhet a sok százezer forint lerótt illeték, egy informatikai rendszerben való adatmódosítás ellenértékeként. Az arányosságról tehát lehet vitatkozni, de ellenszolgáltatás kétségtelenül van. Ugyanakkor az illeték esetében van reális és jogszerű lehetőség elkerülni az illetékfizetést: például, ha nem kezdeményezünk eljárásokat, nem kell illetéket sem leróni. Vagyonszerzési illetéket is sokan elkerülik oly módon – például tágabb családon belül –, hogy nem készítenek szerződést, és nem íratják át az adott vagyontárgyat. Így persze lemondanak az ellenszolgáltatásról is, ami ebben az esetben az új tulajdonos állam általi elismerése, s jogainak későbbi védelme.

Az eljárási illetékek különlegessége, hogy bizonyos esetekben – ezt majd az Illetéktörvénynél tárgyaljuk részletesebben – a lerótt illeték visszajár. Ez egyik más közteher esetében sem jellemző.

"And don't go whining to some higher court."

Az **illeték** tehát olyan, az állam által egyoldalúan, törvény által előírt fizetési kötelezettség, melynek teljesítését a kormányzat kikényszeríti. Az illetékért, meghatározott illetékfizető számára az állam közvetlen, személyre szóló ellenszolgáltatást jogszabályban kifejezve vállal. Ez az ellenszolgáltatás megilleti az illetékfizetőt, annak elmaradása számonkérhető. Bizonyos sikeres eljárások esetében pedig a lerótt illeték – valamilyen módon – visszajár.

2.3.4. A díj fogalma

Díj alatt természetesen az állam, a kormányzat, illetve az igazságszolgáltatás által beszedett díjakat értjük, hiszen ez elnevezés sokszor használatos olyan ellenértékek megjelöléseként is, melyek nem állami érdekeltségű piaci szereplőhöz kapcsolódnak. Elsőként talán mindenkinek a parkolási díj, vagy a személyszállítási díj jut eszébe. Való igaz, ezek mindegyike korábban állami feladatellátáshoz kapcsolódott, tehát nem véletlen a díj kifejezés használata ezekben az esetekben sem. A díj esetében sokkal egyértelműbb az, hogy ellenszolgáltatást kapunk „cserébe”. Ráadásul ez az ellenszolgáltatás meglehetősen arányos is, hiszen a közszolgáltatás használatának mértékéhez igazodik, vagy próbál igazodni. Pontosan ez a tulajdonság az, ami miatt díjakról jellemzően nem tud, és ezért nem is akar az Országgyűlés határozni. Az egyes minisztériumok, a „szaktárcák” sokkal inkább tisztába vannak azzal, mennyi a közfeladatok ellátása mögötti ráfordítás, milyen egyéb tényezőkre fontos még figyelmet fordítani a díjszabás kialakítása során. Így a díjakról vagy a Kormány, vagy még inkább a minisztériumok határoznak, s adnak ki erről rendeletet. Például a közjegyzői díjszabásról az Igazságügyi Minisztérium bocsát ki rendeletet, rendszeres felülvizsgálatot is biztosítva. Itt is fontos kiemelni, hogy a díj nagysága jelentős mértékben függhet a díjfizető magatartásától. Sokszor nem okoz túl nagy érdeksérelmet

számára, ha kevesebb olyan tevékenységet végez, ami díjköteles lenne: például elkerüli a fizetős autópályákat. Itt tehát nincs olyan erős kényszer, mint az adók esetében, ahol túl nagy érdeksérelmet jelentene pl. lemondani a munkavégzésről, annak nettó jövedelméről csak azért, hogy ne kelljen jövedelemadót fizetni.

A **díj** tehát olyan, az állam által egyoldalúan, rendelet által előírt fizetési kötelezettség, melynek teljesítését a kormányzat kikényszeríti. A díjért, meghatározott díjfizető számára az állam közvetlen, személyre szóló ellenszolgáltatást jogszabályban kifejezve vállal. Ez az ellenszolgáltatás arányos a megfizetett díj mértékével, megilleti a díjfizetőt, annak elmaradása számonkérhető.

Mint láthattuk, egyáltalán nem mindegy tehát, hogy egy közterhet hogyan neveznek. Közteher típustól függően ugyanis jelentős eltérést tapasztalhatunk abban, hogy van-e közvetlen ellenszolgáltatás, aminek elmaradása számonkérhető. Amennyiben pedig van, úgy a megfizetett közteherrel való arányosságban állnak fenn lényeges különbségek. A hétköznapi ember számára nem lényeges szempont, de a közterhet megállapító jogalkotó vonatkozásában is lehetnek eltérések.

2.3.5. A hozzájárulás fogalma

Nem elterjedt közteherviselési forma a hozzájárulás, de szerepe néhány területen jelentős, így a teljes kép érdekében szólni kell róla. Például hazánkban 2023-ban előírásra került, hogy a magánszemélyek megtakarításainak kamatát terhelő 15% személyi jövedelemadó – közkeletű nevén kamatadó – mellett további 13% egészségügyi hozzájárulást is le kell a továbbiakban vonnia a bankoknak, mielőtt kamatot fizetnek lakossági ügyfeleknek. Tehát ebben az esetben 1000 Ft bruttó kamatból 150 Ft személyi jövedelemadóként kerül levonásra és a kormányzat felé befizetésre, további 130 Ft pedig egészségügyi hozzájárulásként. Felmerül a kérdés, miért nem emelte meg az Országgyűlés egyszerűen 28%-ra a kamatadót? Egyrészt a személyi jövedelemadóban majdnem minden jövedelem 15%-kal adózik, hiszen „egykulcsos” adó. Ám ennél lényegesebb az, hogy az adóbevételeket az állam a központi költségvetésen keresztül bármire fordíthatja, hiszen nem köteles közvetlen ellenszolgáltatást az adóért cserébe az adófizető részére teljesíteni. A hozzájárulások esetében az állam viszont kötelezettséget vállal arra, hogy – ha csak teheti – a beszedett hozzájárulásokat egy előre meghatározott, meghirdetett célra fogja fordítani. Kicsit olyan, mintha adománygyűjtés révén adnák össze az emberek egy nemes cél elérésére a pénzüket, például egy család megsegítésére, akiknek leégett a házuk, elveszett mindenük. A különbség az, hogy ebben az esetben nincs önkéntesség, az állam kikényszeríti, hogy a „nemes” célhoz – turizmusfejlesztéshez, egészségügy-fejlesztéshez, sérült emberek rehabilitációjához – hozzájáruljanak azok, akiket az Országgyűlés meghatároz.

Ellenszolgáltatásról legfeljebb ágazati szinten lehet szó, hiszen például a turizmusfejlesztési hozzájárulást turisztikai profilú vállalkozásoknak kell fizetniük. Sokkal inkább egy kényszer-szolidaritásról van szó, ez jól látható az egészségügyi és rehabilitációs hozzájárulások esetében. Utóbbinál például a vállalkozás csökkentheti – akár teljes mértékben is, nullára – a hozzájárulás

mértékét, ha nem kényszerből, hanem önként vállal részt a rászorultak rehabilitációjából, tehát például testi fogyatékos embereket alkalmaz, ad nekik megélhetést. Aki viszont önként nem vállal részt, attól az állam kikényszeríti a szolidaritást, az ilyen irányú közteherviselést. Mindez szerepel is a szóban forgó hozzájárulásokat előíró jogszabályok bevezető részeiben.

Érdekes kérdés, hogy miben különbözik a járuléktól a hozzájárulás. Hiszen a járulékok esetében is „nemes célok” teljesítéséhez való kötelező hozzájárulás történt. Főszabály szerint ott viszont van közvetlen ellenszolgáltatás, amennyiben a járulékfizető teljesít egy további feltételt – például, ha megöregszik, kap öregségi nyugdíjat. Kivételek – a főszabálytól való eltérések – azonban ott is vannak. Például az innovációs járulékért – ahol a jogalkotó „közfinanszírozással” indokolta az állami kényszer alkalmazását – nem jár közvetlen ellenszolgáltatás. Ugyanakkor ne felejtsük meg arról, hogy a központi költségvetéstől elkülönített alapok saját bevételi forrásának a neve a járulék. Eredetileg pedig minden alap teljesített ellenszolgáltatást a járulékfizetők részére, ez volt a főszabály. Az alapokban levő járulékbevételek ugyanakkor védve vannak a központi költségvetésen belül megengedett átcsoportosításoktól, elvonásoktól, zárolásoktól. A hozzájárulások viszont a központi költségvetés bevételei, amelyeket ugyan meghatározott célra kellene fordítani, de ha a szükség úgy hozza, más célokra átcsoportosíthatók, elvonhatók, felhasználásuk bizonyos ideig zárolható.

A **hozzájárulás** tehát olyan, az állam által egyoldalúan, törvény által előírt fizetési kötelezettség, melynek teljesítését a kormányzat kikényszeríti. A hozzájárulásért, meghatározott hozzájárulás-fizető számára az állam közvetlen ellenszolgáltatást jogszabályban kifejezve nem vállal. Azt viszont vállalja, hogy a megfizetett összeget egy előre meghatározott cél teljesítésére fordítja. Amennyiben mégsem az előre meghatározott cél teljesítésére fordul a megfizetett hozzájárulás, a teljesítés elmaradása nem számonkérhető.

2.4. Adóztatási alapelvek

Láthattuk, adóért cserébe nem jár közvetlen, számonkérhető, személyes és arányos ellenszolgáltatás. Valljuk be, mindez alaposan visszavetheti az adófizetők fizetési kedvét, hajlandóságát. Igen, ezért is van a kényszer, hogy ha nagy kedvük nincs is, jól felfogott érdekből mégis fizessenek az adófizetők. Ugyanakkor csak kényszerre, csak – nem szó szerinti – erőszakra, hatalomra nem lehet alapozni az adórendszert. Hiszen a modern piacgazdaságokban az állam a közfeladatok széles skáláját biztosítja az adóbevételekből, valahol ennek is latba kell esnie. Hasonlóan fontos, hogy ha már adót kell fizetni, azt a lehető legkönnyebben, és – az adó összegétől eltekintve – az elérhető legjobb feltételek közepette tehessük meg. Az is fontos, hogy az adófizető képes legyen az adók megfizetése mellett is fenntartani, sőt esetlegesen fejleszteni is tevékenységét, magát.

Általában az emberek azt hiszik, hogy az adózási alapelvek azért vannak, hogy az állami kényszernek, hatalomnak, esetlegesen önkénynek határokat szabjanak, s ezzel védjék az adófizető érdekeit az adóztató állammal szemben. Ez önmagában is igaz lehetne, azonban az igazi ok nem ez. Az adóztatónak egyszerűen célszerű ezeket az alapelveket betartani akkor, ha tartósan relatíve magas adóbevételekhez szeretne, még hozzá hatékony módon hozzájutni. Mert ha nem érvényesíti ezeket az alapelveket az adóztatás során, lényegében önmaga alatt vágja a fát. Az adófizetők kevesebb adót lesznek képesek megfizetni, ugyanakkor kevesebb adót hajlandók megfizetni. Mindkét esetben nő azok száma, akik készek kihasználni az adóelkerülési, esetleg adócsalási lehetőséget. Az államnak hatékonynak kell lenni az adóbeszedéskor, hiszen, ha a beszedés költségei magasak, kevesebbet tud ténylegesen közfeladatokra, vagy bármi egyébre költeni.

1. **Jogszerűség:** az adókiivetésnek jogszabályok révén kell történnie. Ugyanakkor a jogszabályokat magukat is megfelelő módon kell meghozni. Az állami önkény elleni lényeges eszköz az, hogy adót, illetéket és járulékot csak a törvényhozás – hazánkban az Országgyűlés – vethet ki. Érvényesülnie szükséges a jog uralmának, ami azt jelenti, hogy az adóztatónak, az államnak is vannak kötelezettségei az adóztatás során, amit be kell vele tartatni, például az igazságszolgáltatás által. A jog uralmához még hozzátartozik a visszamenőleges szabályozás tilalma, vagyis időben visszamenőleges hatállyal nem lehet új, pótlólagos adókötelezettségeket jogszabállyal sem megállapítani.
2. **Általánosság:** az adóztatás nem lehet személyre szóló. Ez azt jelenti, hogy adóztatni nem meghatározott adófizetőket, hanem csoportokat lehet. Az adóztatás nem válhat személyes üggyé. Nem megengedhető, hogy adójogszabályok célzatosan juttassanak néhány név szerint meghatározható adófizetőnek egyoldalú kedvezményeket. Ugyanakkor az sem megengedhető, hogy célzatosan kívánjon az adóztató néhány, egyedileg beazonosítható adófizetőt hátrányosabb helyzetbe hozni az adózás révén. Az adóztatás a gazdaságpolitikai célok megvalósításának egyik fontos eszköze. Így természetes, hogy bizonyos tevékenységeket, magatartásformákat támogat, míg másokat éppen ellenkezőleg. Lényeges azonban az, hogy ez a támogatás, illetve hátrányba hozás nem alapulhat olyan adófizetői jellemzőkön, melyek nem állnak összefüggésbe a gazdaságpolitikailag kívánatos, vagy nem kívánatos tevékenység- és magatartásformákkal. Nem lehet olyan adófizetői jellemzők szerint különbséget tenni az adózásban, mint vallás, faji, vagy politikai hovatartozás, vagy általában olyan személyes jellemző szerint, melyet a személy nem képes módosítani, vagy nem elvárható tőle, hogy azt módosítsa. Ez alól csak a lelki, szellemi és testi fogyatékosok képezhetnek kivételt, akik részére társadalmilag elfogadott a kedvezménynyújtás az adóztatás által is. Mindazonáltal az adóztatás nem lehet a hatalom eszköze semmilyen személyes ügy kezelésére, sem jutalmazó, sem büntető jelleggel.
3. **Teherbíró kapacitás:** a közteherviselés egyik alappillére. Lényeges, hogy mindenki a saját teherbíró képessége szerint kerüljön megadóztatásra, senkinek ne kelljen aránytalanul nagy, vagy aránytalanul kevés terhet vállalnia. Ezzel összefüggésben érvényesülnie kell az adófizetők közötti szolidaritásnak is. Hiszen egyes lehetséges adófizetők kevésbé, vagy egyáltalán nem képesek adóterhet vállalni, miközben mások könnyen viselik a saját terheiket. Így, akinek nem okoz túl nagy nehézséget, többterhet, attól elvárható bizonyos szolidaritás a nehezebb sorsúakkal, s mintegy átvállalhatják azok adóterheit, vagy annak egy részét. Mindezt úgy szükséges megvalósítani, hogy eközben az egyenlőség alábbi elve se sérüljön.
4. **Adó-egyenlőség:** az azonos adóztatási jellemzőkkel bíró adófizetők azonos adózásban részesüljenek, miközben az eltérő csoportok között sem állhat fenn indokolatlan, aránytalan különbség. Nehéz fenntartani, hiszen az adófizetők gazdasági jellemzői nagyon sokfélék, de törekedni szükséges rá. Összefüggésben van az általánosságra irányuló alapelvvel, amely

ugyanakkor a szélsőségeket kívánja csak elkerülni, így szélsőségmentes adózás esetén is van feladat az adó-egyenlőség alapelvvel összefüggésben.

5. **Funkcionális hatékonyság:** az adózásnak hatékony eszköznek kell lennie a fő állami funkciók – így az újraelosztás, azaz a redisztribúció – és a gazdaságpolitikai célkitűzések teljesítése, megvalósulása tekintetében. Az adózás bár szabályok szerint zajlik – ezzel részt vállalva az állam szabályozási funkciójából – azonban mégis az egyik legfontosabb állami funkció, az újraelosztás fő eszköze. Az adózás során tehát kifejezett cél, hogy csökkenjen a társadalom tagjai közötti jövedelmi és vagyoni különbség. Nyilvánvalóan ez azt jelenti, hogy egyes adófizetők önmagukhoz, de más adófizetőkhez képest is nagyobb terhet kell, hogy vállaljanak, hogy aztán ezeket az adótöbbleteket valamilyen formában a kormányzat eljuttassa azokhoz, akiknek a felzárkóztatása indokoltnak tűnik. Ez az alapelv csak látszólagos ellentétben áll az előző alapelvekkel, hiszen a nagyobb adókapacitással rendelkező adófizetők a legtöbb esetben elfogadják a többlet-adóterheket, nem érzik azt, hogy ezzel sérülne az általánosság, vagy az egyenlőség alapelve.
6. **Fiskális éves igazodás:** mivel az adózás meg kell, hogy feleljen a költségvetési igényeknek a megfelelő adóbevételek biztosítása tekintetében, így a költségvetés – fiskális – éves tervhez szükséges igazítani az adójogszabályok felülvizsgálatát. Ugyanakkor, mivel az adófizetők igénylik az adórendszer stabilitását, célszerű, ha a költségvetési éven belül már nem kerül sor további adójogszabályi változásokra. Másrészt – ugyanezen okból – évente is csak a legindokoltabb, legszükségesebb változtatásokat célszerű eszközölni az adójogszabályokban. Az adózásnak lehetőség szerint biztosítani szükséges a megfelelő bevételi szintet a költségvetésnek annak érdekében, hogy az államháztartás megfelelően tudja finanszírozni az állami feladatellátást. Azonban – mivel az államháztartások a fejlett országokban általában túlköltekezésre hajlamosak – nem az államháztartás bevételi igénye határozza meg elsősorban az adóbevételeket, hanem a tartósan biztosítható adóbevételi szintnek kellene meghatározni az államháztartás mozgásterét.
7. **Tisztességesség:** a jogszerűsénél szigorúbb alapelv, hiszen a joggal vissza is lehet élni. A fair-play tehát nem feltétlenül azt jelenti, hogy szó szerint betartják, betartatják az adójogszabályban foglaltakat, hanem azt, hogy az adózás-adóztatás során érvényesülnek a tisztesség szabályai is. Tehát, eleve az adójogszabályokat úgy kell kialakítani, hogy azok tisztességes, fair viszonyokat teremtsenek. Ha ennek megfelelnek a jogszabályok, akkor is további feladat, hogy ezeknek a szabályoknak érvényt szerezzenek. Amennyiben a jogszabályok nem teremtenek tisztességes viszonyokat – azaz egyes adófizetők, vagy az adóhatóság tisztességtelen előnyre tehet szert, vagy egyes adófizetők nem részesülnek tisztességes elbánásban – úgy a végrehajtás során szükséges törekedni arra, hogy mégis, a lehető legtisztességesebb módon történjen az adózás. A jogszabályok ugyanis sokszor – akár nem is szándékosan – hagynak „kiskapukat”, azaz joghézagokat, nem szabályozott területeket, melyek

kihasználásával tisztességtelen előnyre lehet szert tenni. Amennyiben ennek lehetősége az adóhatóság részéről áll fenn, úgy fontos hangsúlyozni, hogy a kiskapuk léte nem kötelez azok használatára. Vagyis, aki tisztességtelen előnyre szert tudna tenni a jogszabályok betartása mellett, annak ez nem kötelező, hiszen arra kényszer nem áll fenn. A közigazgatás, illetve az adóügyekben eljáró bíróságok általában olyan módon szoktak „nem tisztességes” módon eljárni, ha nem biztosítják az adózó részére a jogszerű adózáshoz szükséges információkat. Az adójogszabályok ugyanis sokszor nem egyértelműek, az elfogadott értelmezést viszont a közigazgatás, illetve a bíróságok hajlamosak nem elérhetővé tenni, ami tisztességtelen előnyhöz juttatja az adóztató államot a jogviták során.

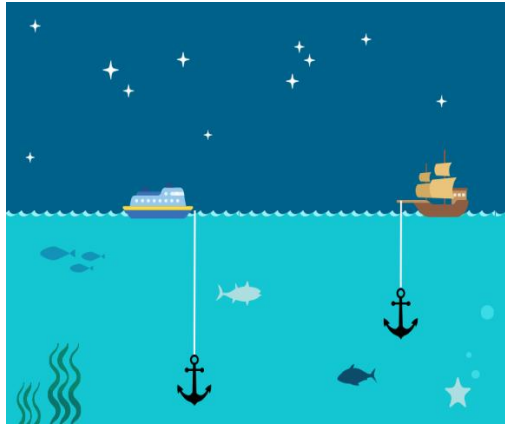
- 8. A jóhiszeműség:** függetlenül attól, hogy végül az a jogszabályok szerint helyes, vagy helytelen volt az adott tevékenység, minden résztvevőnek törekednie kell arra, hogy az adózással összefüggésben jogait az adótörvények alapcéljaival összhangban, rendeltetészerűen gyakorolja. A büntetőjoggal ellentétben – ahol a törvény nem tudása nem mentesít a következmények alól – az adójog értékeli azt, ha valakinek hiányos a tudása, de a maga módján törekszik megfelelően teljesíteni vélt kötelezettségeit, illetve vélt jogait sem visszaélészerűen kívánja gyakorolni. A kölcsönös jóhiszeműség ugyanis bizalmat teremt, ami a legmegfelelőbb alap a tartós és megfelelő együttműködéshez. A hiányzó tudást pedig – a hiányok felismerését követően – pedig viszonylag könnyű pótolni. Jóhiszeműség mellett ugyanis nincs, nem lehet célzatos adóelkerülés, így kártékony, ha az adózó jóhiszeműsége nem jelent – ha nem is korlátlan mértékben – mentőkörülményt.

A fenti alapelveket alapvetően az egyes adótörvényekben, illetve azok által lehet érvényesíteni. Tehát kevésbé az adóeljárások jogában. Ugyanakkor bármennyire is megfelel egy-egy adójogszabály az alapelveknek, nagyon sok múlik a jogalkalmazó közigazgatáson, ezen belül is az adóhatóságokon, az alkalmazottakon. Ugyanakkor a helyes gyakorlat kialakításában fontos szerepe van az igazságszolgáltatásnak is. Helytelen jogalkalmazói, illetve igazságszolgáltatási gyakorlat a legjobb adótörvény eredményességét és hatásosságát is aláássa. Természetesen ez igaz lehet fordított esetben is, gyenge adótörvény tisztességes és méltányos alkalmazása, igazságszolgáltatás általi kontrolja megnöveli a törvény hatásosságát, eredményességét a valódi céljaival összefüggésben.

2.5. A jó adórendszer ismérvei

A korábbiakban bemutatásra került a különbség az egyes közterhek között, mindazonáltal gyakori, – az adóeljárás törvényekben is ez történik – hogy adó alatt az egyszerűség kedvéért valamennyi közterhet értjük, hacsak külön kiemelésre nem kerül, hogy csak az adókról van szó. A következőkben tehát – egészen az egyes adótörvények külön-külön való tárgyalásáig – adó alatt az összes állami és önkormányzati közteher értendő.

Adórendszer alatt nem csak egy ország összes létező – azaz hatályban lévő – adóját értjük, hanem az adóztatás folyamatában közreműködő intézmények és szervezetek összességét is. Így hazánkban a Pénzügyminisztériumot, az adóztatásban közreműködő egyéb minisztériumok meghatározott szervezeti egységeit, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt, az egyéb közreműködő közigazgatási társhatóságot, a helyi önkormányzatok adóhatóságait, továbbá az igazságszolgáltatás adózással kapcsolatos jogorvoslatok vonatkozásában eljáró részét.

Ahogy Lev Tolsztoj mondta, „A boldog családok mind hasonlóak egymáshoz, minden boldogtalan család a maga módján az”. Ez igaz az adórendszerekre is. A legfejlettebb országokat tömörítő OECD tagállamai mivel leginkább egymással versenyeznek, ez értelemszerűen és szükségképpen az adórendszerei versenyéhez is vezetett. Az úgynevezett adóversenyben – mint minden versenyben – az egyes országok kiváltképp figyelik a versenyben előttük állók gyakorlatát, s folyamatosan igyekeznek átvenni a jobb, a legjobb gyakorlatokat egymástól. Ennek megfelelően a fejlett országok adórendszerei még akkor is nagyon erősen hasonlítanak egymásra, ha lényegi különbségek is vannak pl. az Egyesült Államok forgalmi adója, vagy az Európai Unió tagállamainak forgalmi adója között. A költségvetés fő adóbevételi forrásai mindenhol ugyanazok: személyi jövedelemadó és forgalmi adó, ezt követi a jövedéki és a társasági adó, illetve a szociális biztonságot szolgáló különféle járulékok. Az egyes adórendszerek fő működési logikái, céljai is nagyon hasonlóak, így érdemes egyfajta leltárt felvenni, miről is lehet megismerni a fejlett országok adórendszereit. Természetesen nem minden ország esetében egyformán helytállóak az alábbi ismérvek, ami nem csak az erőfeszítések kevésbé sikeres mivoltára, de az eleve eltérő hangsúlyokra is visszavezethető.

1. **Fedezeti képesség:** az adóbevételeknek megfelelő fedezetet kell jelentenie a közkiadásoknak. Ez nem azt jelenti, hogy bármekkora közkiadási szintet is tudni kell fedezni az adóbevételekből. Hiszen például egy nem kellően hatékony közpénzügyi rendszer, államháztartás nem helyezheti a teljes felelősséget az adóztatásra. Az adóbevételeknek csak reális mozgásteret kell biztosítaniuk egy reális közfeladat-ellátási struktúrához. Amennyiben ez a reális adóbevétel rendelkezésre áll, onnantól kezdve a költségvetés kiadási oldalánál van a felelősség, ott kell „rendet tenni”. Az elmúlt években hazánkban az államháztartás fokozottan támaszkodik ideiglenesnek bejelentett, csak meghatározott ágazatokra érintő különadókra, de nem olyan mértékben, hogy ne lenne szükség további hitelek felvételére.
2. **Semlegesség:** az adóknak a lehető legkisebb torzítást kell okozniuk a gazdaságban és a társadalomban. Az adók torzító hatásáról egy későbbi alfejezetben lesz szó. Az adók többletterhet helyeznek az adófizetők vállára, de az lenne az elvárás, hogy mindez lehetőleg ne zavarja meg az ő „természetes”, azaz adózás nélküli tevékenységüket, magatartásukat, azaz termeljenek, dolgozzanak az adókkal együtt is annyit, mint előtte, és olyan módon – inputfelhasználás és technológia – mint előtte. Jól érezzük, hogy kevesebb pénzből pontosan

ugyanúgy tevékenykedni, működni, élni, csak két esetben lehetséges. Ha korábban volt jelentős és céltalan – tehát nem előtakarékoskodás jellegű – megtakarítás, vagy „felesleges” pénz, akkor nem okoz különösebb változást, ha ennek egy részét az állam adók formájában elvonja. Tehát, ha elég gazdagok vagyunk, egy nem túlzott adózás nem okoz torzítást. Ugyanakkor, ha nem vagyunk elég gazdagok, az adózás által elvont pénz hiányozni fog valahonnan, tehát óhatatlanul változtatni szükséges a tevékenységen, magatartáson, tehát máris torzulások fognak bekövetkezni. Megjegyzendő, ezek a torzulások sokszor kifejezetten céljai is bizonyos adók – például környezetvédelmi jellegűek – kivetésének. Akkor nem fognak torzulást okozni az adók, ha nem jelentős mértékűek. A mai világban egyik feltétel sem túl reális, nem csak nagyon gazdag adófizetők vannak, sok „felesleges” pénzzel, és több adóbevétel szükséges annál, mintsem hogy jelképes összegű adók kerüljenek kivetésre. Ez az ismérv mégis fontos, hiszen, ha nem cél a piaci folyamatok szándékos torzítása, akkor törekedni kell arra, hogy ha már adóztatni kell, akkor az a lehetőségekhez képest a legkevésbé zavarja meg a piac működését. Tehát, ha egy adott adótípusból meghatározott adóbevétel van előirányozva, úgy kell megalkotni az adózási szabályokat, hogy az adózás ha jelentős hatást is gyakorol a szereplőkre, az a lehető legkisebb legyen. A hazai adózásban ez főleg a kisebb agrárvállalkozások adóztatásán látszik, akiket sokszor csak jelképes módon kíván a kormányzat a közteherviselésbe bevonni.

3. **Egyszerűség (hatékony teljesíthetőség):** adott adóbevételt a lehető legkönnyebben teljesíthető módon szedjen be a kormányzat. Lényeges, hogy az adózás nem csak a megfizetendő adó formájában jelent terhet az adófizető számára, hanem az egyéb adókötelezettségek – főként adminisztráció – formájában is. Valójában tehát a teljes adóterhelés a megfizetendő adóból és a járulékos kiadásokból – adminisztrációs költségek, egyéb, kapcsolódó költségek – tevődnek össze. Amennyiben az adószabályok könnyű teljesíthetőséget tesznek lehetővé – tehát kellően egyszerűek – úgy a kormányzat továbbra is ugyanannyi adóbevételhez jut hozzá, de az adófizető terhei mégis csökkennek, vagyis több forrása marad a főtevékenységére. Így tehát mindenki nyer. Sajnos, hazánkban nemzetközi mértékben is nagyon magasak az adminisztrációs költségek, ami a fentiek alapján jelentős veszteséget eredményez mindkét oldalon. Ugyanakkor vannak előrelépések is, hiszen a személyi jövedelemadózában nagy előrelépést jelentett az, hogy az adóhatóság bevallás-tervezetet készít.
4. **Bizonyosság (bizonytalanság hiánya):** az adózásnak nem csak egyszerűnek kell lennie, de az egyszerűséghez megfelelő tájékoztatásnak is kell kapcsolódnia. Bármilyen egyszerű is egy adott adó vonatkozásában az adózási konstrukció, akkor is igénylik az adófizetők a folyamatos, szakszerű és érthető, alkalmazható tájékoztatást, oktatást. Olyan informáltságot szükséges az adófizetők részére biztosítani, amely egyértelművé teszi számukra minden adózási cselekvési helyzetben – például egy bevallás kitöltésekor – hogy mit és miért kell tenniük. Így megspórolható az információkeresés és szelektálás, vagy a későbbi esetleges korrekciók költsége. Ezek a költségek is lényegében holtteher veszteséget jelentenek a gazdaságnak, hiszen nincs haszonélvezője sehol ezeknek az adófizetői többletköltségeknek. Sajnos, ezen a téren sem állunk jól, amit jól jellemez, hogy a 2022. évre benyújtandó egyszerűsített iparüzési adóbevallásnak 79 oldalas a hivatalos tájékoztató anyaga, miközben sokszor ennek értelmezése is további tájékoztatást igényelne. Eközben maga az adóbevallás látszólag nagyon egyszerű, és valójában is az, de csak azok számára, akik már „átestek a tűzkeresztségen”, azaz túlvanak egy sikeres elektronikus bevallás-benyújtáson. Lényeges, hogy a megfelelő informáltság birtokában az adózásnak tervezhetőnek kell lennie, tehát az adófizetőnek képesnek kell lennie arra, hogy már előzetesen teljes bizonyossággal meghatározza saját jövőbeni adófizetési kötelezettségét az egyes cselekvési alternatívák vonatkozásában.

5. **Eredményesség:** akár meghatározott adóbevétel és/vagy meghatározott piaci torzítás is a célja egy-egy adótípusnak, a célokat önmagukban, de az összes célt rendszerszinten is megfelelő mértékben el kell érni. Egy-egy adónak önmagában sem könnyű kivetésének célját jó szinten elérni, az pedig kiváltképp nehéz feladat, hogy a sokféle adó – hazánkban 2023 nyarán kereken 60 féle adótípus létezik – megfelelően össze legyen hangolva, azaz ne akadályozzák, sőt lehetőleg támogassák egymás célmegvalósítását. Hazánkban például a személyi jövedelemadó rendszere nagymértékben támogatja a gyermekvállalást. Önmagában ennek eredményességét nehéz értékelni, mert nincs alternatív Magyarország, ahol nincs ilyen támogatási forma a személyi jövedelemadózáásban. Az azonban egyértelműen látszik, hogy az általános forgalmi adó szabályai akadályozzák a személyi jövedelemadózás család támogatási céljainak megvalósulását, hiszen a gyermekruházat, vagy a gyermekpelenka is a legmagasabb, 27%-os kulccsal adózik.
6. **Tisztességesség:** az adóhatóság hatalmát, jogait nem használhatja úgy, hogy azzal jogaitól fossa meg az adófizetőt. A fejlett piacgazdaságokban általános, hogy az alkotmány garantálja azt, hogy a közigazgatás és az igazságszolgáltatás tisztességes eljárást biztosít a résztvevőknek. Hazánkban az Alaptörvény garantálja a tisztességes eljárást, amely lényegében azt jelenti, hogy az adóztató maradéktalanul betartja a vonatkozó jogszabályokban foglaltakat, ahol lenne lehetősége, ott sem él vissza jogaival, és ésszerű időn belül lefolytatja az eljárást.
7. **Rugalmasság:** az adórendszernek reagálnia kell a megváltozott körülményekre, a megváltozott adóztatói célokra, mind az egyes adótípusok, mind általában az adóeljárások tekintetében. Láthattuk, világunkban milyen lényeges változások következhetnek be, szinte előjel nélkül – gondoljunk a pandémiára, vagy az orosz-ukrán háborús helyzetre – amire az adórendszernek is reagálnia szükséges. Ettől függetlenül is átalakul a gazdaság, a társadalom, és a változásoknak tükröződnie kell az adórendszerben is. Mindezt úgy kell elérni, hogy eközben kellően stabil, kiszámítható is marad. A stabilitás és a rugalmasság között egyfajta kompromisszumként fogható fel, hogy a szokásjog szerint – vagyis erre vonatkozóan nincs írott jogszabály – adótörvényeket évente egyszer módosítanak, a következő évi költségvetési törvény elfogadásával párhuzamosan, vagy azt követően. Helyi adórendeletek év közbeni módosítására pedig – erre vonatkozóan van törvényi előírás – csak akkor van lehetőség, ha az az adózó javára történik. A túlzott rugalmasság kiszámíthatatlanságot okoz, ezért sokszor inkább olyan szabályok is maradnak még a következő éves módosításig, melyekről már bebizonyosodott, hogy túlhaladottak, vagyis nincsenek összhangban a követelményekkel, célokkal.
8. **Méltányosság az eljárások során:** az adófizetők jellemzői nagyon eltérőek, lehetetlen minden szabályt pontosan úgy alkalmazni mindannyiuknál, így szükséges, hogy az összes olyan adófizetői jellemzőt figyelembe vegyék az adóztatás során, ami fontos lehet, és így lehetséges némileg eltérni a főszabályoktól, szabályoktól. A főszabály azt jelenti, hogy vannak, lehetnek kapcsolódó mellékszabályok, akár nem írott jogszabályi formában is. Méltányossághoz méltányolandó körülmények szükségesek. Amennyiben vannak ilyen egyedi adófizetői körülmények – nem csak az adófizető külön, erre irányuló kérelmére – az adóztató köteles ezeket figyelembe venni az adóztatás során. Például – ez hazánkban is előfordult már –, ha leáll az adóbevallások fogadására szolgáló elektronikus rendszer a határidő előtti napon több órára, egy nappal meghosszabbítják az egyébként jogszabályban előírt határidőt. Vagy ha a magánszemély adózó a bevallási határidő előtt balesetet szenvedett, és kómába került, nem csak nem illő, de nem is szabad megbüntetni a mulasztásáért.
9. **Méltányosság az adózók között:** egyenlőség szükséges a hasonló helyzetű adózók között, de arányos különbségtétel a különböző helyzetű adózók között. Vagyis az egyenlőség akkor méltányos, ha közel azonos helyzetű adózók azonos bánásmódban, adóteherben részesülnek. Ezt nevezzük horizontális méltányosságnak. Például azonos bevételt, nyereséget felmutató,

azonos számú alkalmazottat foglalkoztató kőműves, vagy ács vállalkozó joggal várja el, hogy azonos adófizetési kötelezettsége keletkezzen. Az nem probléma, nem méltánytalan számukra, ha egy egyébként hasonló jellemzőkkel bíró méhészműves nem, vagy alig fizet adót, hiszen köztudott a méhészművészet nagy társadalmi haszna, pozitív externáliája. Senki nem szeret „balek” lenni, így, ha valaki túlzott – azaz méltánytalanul nagy – adóterhelésben részesül, másokhoz képest, akik közel azonos helyzetben vannak, valószínűleg megpróbálja elkerülni a túlzott adófizetést, legális, vagy illegális technikákkal. A vertikális méltányosság esetében az az elvárás az adózók részéről, hogy akik kedvezőbb anyagi, jövedelmi, vagyoni helyzetben vannak, arányosan fizessenek több adót. Az arányosságon lehet vitatkozni, de lényegesen kedvezőbb viszonyok mellett lényegesen több adófizetést tartanak indokoltnak a kedvezőtlenebb helyzetben lévő adófizetők. Egy banki ügyfélszolgálati dolgozó joggal várja el, hogy a bankigazgató sokszorosa adót fizesse meg, még akkor is, ha bonyolult módon kapja a prémiumait. A méltányosság az adófizetési hajlandóság alapja. Az adózók a magasabb adóterheket is elfogadják, ha érvényesül a horizontális és vertikális méltányosság. Ugyanakkor ez fordítva is igaz: az alacsonyakat is kevésbé fogadják el, ha nem érvényesül a méltányosság mindkét viszonylatban. Hazánkban jelenleg adótítok védi más adózó adatait, ugyanakkor ezzel nem lehet megoldani a méltányossági problémát, hiszen így tények helyett az adófizetők a sejtéseik szerint mondanak véleményt a méltányosságról, és cselekszenek aztán ennek a fényében.

10. **Költséghatékonyság:** az adóztatást úgy kell megvalósítani, hogy az elvárható bevételek a lehető legkisebb ráfordítás mellett befolyjanak. Az adóztatónak természetesen kell költenie a saját adminisztrációjára, az ellenőrzésekre, eljárásokra, sok minden egyébre. Mérlegelni szükséges azonban azt, hogy hogyan költik el ezt a pénzt, vagyis milyen jól van a rendszer kialakítva, működtetve. Másrészt, hogy adott rendszer mellett mennyit költenek. Mert nyilván, több ellenőr, több ellenőrzés, több befolyt adó, de kérdés, milyen szinten térülnek meg a pótlólagos kiadások a pótlólagosan befolyt adóbevételekből, megtérülnek-e egyáltalán. Hazánkban bár nagy a szigor az általános forgalmi adó tekintetében, a kormányzat mégsem erőlteti pl. az időszaki régiségvásárok ellenőrzését mert – azon túl, hogy népszerűtlen intézkedés is lenne – egyszerűen nem éri meg a fáradságot, a ráfordítások nem térülnének meg.
11. **Koherencia:** az adórendszer összes elemének egy egységes, ellentmondásmentes rendszert kell alkotnia. Korábban volt szó az eredményesség ismérve alatt arról, hogy az adórendszer különböző elemei – például a különböző adófajták – nem ronthatják le egymás hatását, eredményességét. Ha nem is segítik egymást jelentős mértékben, de ellentétben nem állhatnak egymással. Az adórendszer koherenciája ettől abban más, hogy sok elem szempontjából nem azért érdekes az összhang, hogy nagyobb legyen az adóztatói eredményesség, külön-külön, és egészében is. Eltérő meghatározások a különböző törvényekben nem jelentenek az eredményesség szempontjából problémát, de az alkalmazás során megnehezítik minden résztvevő életét, az adófizetőtől kezdve a bíróságokig. Hiába vezet be egy törvény magának saját fogalomrendszerét, hogy a törvény ezt és ezt így érti, attól ez még zavaró lesz, ha más törvények másképp értik. Például hazánkban az adófizetőhöz – nem pedig tevékenységéhez – köthető adómentesség neve az általános forgalmi adó törvényben alanyi, az illetéktörvényben személyi, és más törvényekben is váltakozva fordul elő. Vagy a számviteli törvény által bevezetett fogalmakat egyes adótörvények másképp használják, de egymáshoz képest is. Ez gond lehet már az adófizetőnél is a jogkövetés tekintetében, de később a jogi eljárások, így a peres eljárások esetében is.
12. **Átláthatóság:** az adózó és valamennyi adózásban érintett képes megismerni az adórendszer működési folyamatait, hatékonyan képes hozzáférni mind a rendszer működésével, mind a saját eljárásaival kapcsolatos információkhoz. Lényegében valamennyi információ, amely az adózással kapcsolatban keletkezik közjóság. Így az egyes, folyamatban lévő, vagy tervezett

ellenőrzési eljárások kivételével – ahol az információk időleges titkos kezelése szükséges az eredményességhez – minden információnak hatékonyan megismerhetőnek kellene lennie. Korábban a horizontális és a vertikális méltányosságnál volt már szó arról, mennyire fontos az adófizetők informáltsága, még hozzá helyes informáltsága a többi adófizető teljesítőképességéről, jellemzőiről és tényleges adóterheiről. Hazánkban csak a saját ügyekkel kapcsolatos önmagára, az adófizetőre vonatkozó információk érhetők csak el, igaz, azok hatékony módon. Az időszakonként felmerülő teljes nyilvánosság – amely sok uniós országban, így például Svédországban is megszokott – igénye azzal kerül rendre visszautasításra, hogy a teljes nyilvánosság adóügyekben idegen a hazai hagyományoktól, illetve a személyiségi jogok szempontjából aggályos. Megjegyzendő, hogy a két világháború között teljes volt az adózás, az adóügyek nyilvánossága az akkor még Magyar Királyságban. Ugyanakkor ma is teljes a nyilvánosság az ingatlanok, az ingatlan-nyilvántartás tekintetében.

A jó adórendszer ismérveinek hasonló a szerepe, mint az alapelveknek. Amelyik adórendszer rendelkezik ilyen ismérvekkel, vagyis ezek a tulajdonságok magas szinten jellemzők rá, az tartósan képes biztosítani az államháztartás szükséges bevételeit, miközben a gazdasági növekedést, fejlődést és egyéb, adott országra jellemző adópolitikai célkitűzés megvalósulását – így hazánkban a népességnövekedést – is támogatja.

2.6. A túladóztatás és a Laffer-görbe

Aki gyümölcsstermesztéssel foglalkozik, az tudja, milyen lényeges az, hogy metszéssel beállítsák az úgynevezett termő-egyensúlyt. Azaz ne legyen túl kevés gyümölcs sem, mert ilyenkor a fa hajlamos felesleges energiáit a lombzat fokozott növekedésére fordítani, amelyből viszont nem származik haszna a termelőnek. Amennyiben túl sok rügyet hagy a metsző gazda, úgy nem tudja a fa megfelelően kinevelni őket, nem fejlődnek ki rendesen, nem lesznek piacképesek, sőt, a fa túlzottan legyengülhet, könnyebben elviheti egy betegség, vagy egyszerűen feladja, s beleszakad a nagy erőfeszítésbe. A gyümölcsfa ugyanakkor még egyszerű eset az adófizetőkhez képest, akiknek önálló akarata van, adófizetési hajlandósága, s ezzel összefüggésben adóelkerülési hajlama is.

Adóelkerülési hajlam – mint egyfajta természetes menekülési ösztön – minden adófizetőben megvan valamilyen szinten, de többnyire ezen úrrá lesznek. Ugyanakkor vannak, akik a legkisebb adóterhelés alól is igyekeznek kibújni – amikor szó sem lehet túlzott adóterhekről – pusztán abból az okból, mert úgy ítélik meg a helyzetet, hogy ezt büntetlenül megtehetik. Adóelkerülésről a későbbiekben lesz még szó, most koncentráljuk figyelmünket a túladóztatásra.

Túladóztatásról akkor beszélünk, amikor a teljesítőképességi problémákkal küzdő adófizető már nem képes és/vagy hajlandó az adókötelezettségét az előírtaknak megfelelő mértékben és határidőben teljesíteni.

Szemben tehát az adóelkerüléssel – ahol a teljesítőképesség sok esetben, ha nem is mindig, fennáll, még hozzá magas szinten – a túladóztatás során az adófizetési kötelezettség maradéktalan teljesítése finanszírozási, likviditási nehézségeket, vagy teljes gazdasági ellehetetlenülést eredményez vagy eredményezne az adófizetőnél. Azért a feltételes mód, mert az adófizető sok esetben – aki időt nyer életet nyer alapon – nem megy el a falig. Ha még tudná is, nem teljesíti maradéktalanul a jog szerinti adófizetési kötelezettségét. Ennek két típusát különböztethetjük meg:

- Adóelkerüléssel, adócsalással úgy intézi, az adóhatóság felé ne is jöjjön létre – például adóbevallása által – a túlzottan ítélt adófizetési kötelezettség;

- Nem alkalmaz adóelkerülési, adócsalási technikákat, létrejön a jog szerinti adófizetési kötelezettség, de azt nem teljesíti az előírt mértékben és időben, azaz vállalja a konfrontációt az adóhatósággal.

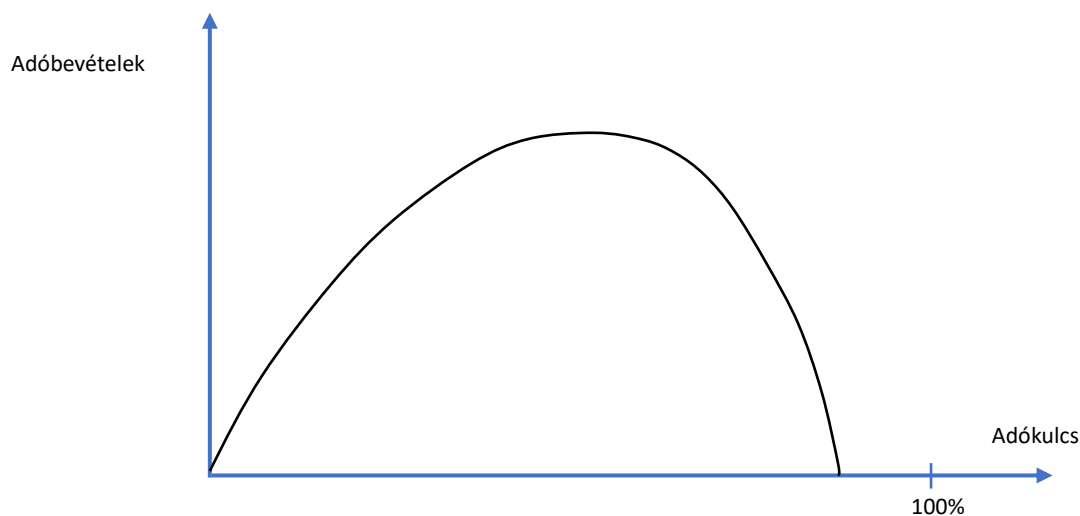
Honnan, hogyan érzékeli az adóztató, hogy túladóztatás történt, történik? Az adóbevételek gyakran pulzálnak a gazdaság állapotának változásával. Gazdasági növekedés esetén nőnek, recesszió esetén csökkennek. Önmagában az adóbevételek alakulásából nehéz kiolvasni a túladóztatás tényét. Amikor azonban a gazdaság egy rögzült pályán mozog – stagnál, azonos ütemben nő, vagy zsugorodik – miközben egy adott adó adókulcsát, azaz az adóterhelést növelik, egyértelmű jelzés fog érkezni. Amennyiben ilyen stabil gazdasági környezetben egy adott adó adókulcsát növelve a bevételek visszaesnek, túladóztatás történt. Vagy fordítva: stabil gazdaságban, ha csökkenő adókulcs csökkenő adóbevételt eredményez, akkor az adócsökkentés előtt nem volt túladóztatás.

Arthur Laffer volt az ötletgazdája annak az elemzésnek (Wannink, 1978), amelyben felvázolásra került az adókulcsok és a túladóztatás közötti kapcsolat alapkonceptiója. Lényeges, hogy egy gazdaságban minden adónak saját Laffer-görbéje van, ezeknek az alakja hasonló, de más és más adókulcsoknál érhető el a maximális adóbevétel, illetve más és más a fel- és lefutási szakasza a függvénynek. Természetesen, jelentős különbségek lehetnek azonos típusú adók tekintetében is, ha azok különböző országokban vannak kivéve. Az adott adót jelképesen kicsi kulccsal bevezetve, majd a kulcsot rendre növelve egy ideig az tapasztalható, hogy nőnek az ebből az adóból származó államháztartási bevételek. Elvileg, ezen a szakaszon, ha duplájára nő az adókulcs, duplájára kellene nőnie az adóbevételeknek is. Jellemzően azonban a függvény emelkedése ennél lassabb ütemet, és egyre lassabb ütemet követ, egészen a függvény – azaz az adóbevételek – maximumáig. Három dolog fékezi, fékezheti, méghozzá fokozódó mértékben az adóbevételek növekedését adókulcs-emelés esetén:

- I. Adó formájában értékes források kerülnek elvonásra a vállalkozásoktól, így fokozódó mértékben egyre kevésbé képesek olyan értéktöbblet előállítására, mely így, vagy úgy megadóztatható;
- II. Amennyiben a piaci ár is növekszik az adózás következtében, úgy mindenképpen kell számítani a piac szűkülésére – kevesebb értékesített mennyiség –, ennek csak a mértéke kérdéses;
- III. Növekvő adókulcsok mellett az adófizetők fokozottabban érezhetik méltánytalannak az adóterheiket, ami visszavetheti az adófizetési hajlandóságukat, vagyis fokozódó mértékben élnek az adóelkerülés, esetleg adócsalás eszközeivel: tehát ha meg is lenne a teljesítőképesség az adófizetésre, egyre inkább hiányzik a szándék.

A Laffer-görbe a maximális adóbevétel elérését követően gyors ütemben csökken. Az adóbevételek azért csökkennek gyorsabb ütemben, mint ahogyan növekedtek a maximum pontot megelőzően, mert a kedvezőtlen folyamatok egyre erősebbé válnak. Egyre inkább ellehetetlenül a növekvő adóterhek miatt pénzügyi szempontból az adófizetők – akik még képesek és hajlandók adót fizetni –gazdálkodása, folyamatosan szűnnek meg a vállalkozások, a növekvő árak miatt zsugorodó piac sem képes annyi bevételt és jövedelmet generálni, illetve egyre kiterjedtebbé válik az adóelkerülési és adócsalási tevékenység is.

1. ábra: A Laffer-görbe

Mint azt a következő alfejezetben – az adózás hatásáról szólóban – látni fogjuk, lényeges különbség van az adózás következményeit illetően abból adódóan is, hogy az adott piacon milyen keresleti, valamint kínálati ár rugalmasságú termék, szolgáltatás adásvétele folyik. Az eladók, vagy a vevők sem ugyanazok, sem tudásszint, sem tőkeerő, sem például kulturálisan, vagy etikailag, még egy országon belül sem. Nyilván másképp reagál hazánkban a különadókra a bankszektor, és másképp a kiskereskedelmi szektor. Más a piacon jelen levő termék, szolgáltatás, más azoknak a keresleti és kínálati ár rugalmassága, más a vállalkozások tőkeereje, de a kultúrája is. Ez az oka annak, hogy még országon belül sem lehet azonos – és nem is az – két adófajta Laffer-görbéje. Egyik kisebb adókulcsnál eléri a maximumát, de különbség lehet az adóbevételek felfutásának és lecsengésének meredekségében is. Különböző országok esetében még nagyobb is lehet a hasonlóság egy-egy adott adófajta esetén, mint országon belül, különböző adófajtákat tekintve.

Hazánkban 1988-ban került bevezetésre az általános forgalmi adó. Kezdetben a fő kulcs 25% volt. 2006-ban a kormányzat úgy értékelte, hogy ezzel a 25%-os kulccsal már túl van adóztatva az ország, azaz a Laffer-görbe csökkenő szakaszán van a hazai általános forgalmi adózás. Arra számítottak, hogy ha 20%-ra csökkentik a fő kulcs mértékét, akkor a Laffer-görbén visszamozdulás történik a lejtőn a maximális adóbevétel irányába, tehát növekedni fognak az adóbevételek. Ez valóban egy win-win – mindenki nyer – szituáció lett volna így, de ahogy 20%-ra csökkentették az adókulcsot, az adóbevételek drasztikusan visszaestek. Ez azt igazolta, hogy az általános forgalmi adózás nem a Laffer-görbe csökkenő részén, hanem éppen ellenkezőleg, a növekvő részén volt az adócsökkentést megelőzően, a 25%-os fő kulccsal. Így – utólag tekintve, mikor a Laffer-görbe „felfedte magát”, hiszen addig csak sejtéseket lehetett megfogalmazni – tehát hiba volt az adócsökkentés, mert a GDP nőtt ugyan, de az adóbevételek nem. 2009-ben a kormányzat – egészen pontosan az Országgyűlés – vissza is emelte a fő kulcsot 25%-ra. A következő kormányzat viszont úgy érvelt, hogy ha a 25% még nem számít túladóztatásnak, akkor egy kis adókulcsemelés még talán „belefér” a Laffer-görbe növekvő szakaszába, azaz növekedni fognak az adóemeléssel az adóbevételek. 2012-ben felemelésre is került a fő kulcs 27%-ra, ami ebben az adófajtában a legmagasabb a világon. Valóban emelkedtek is az adóbevételek, de ehhez hozzájárult az is, hogy a kedvező nemzetközi környezetben növekedésnek indult a gazdaság, olcsó finanszírozási források nyíltak a vállalkozásoknak, illetve a kormányzat új intézkedésekkel – például online kasszák bevezetése – keményen fellépett az adóelkerülés, adócsalás ellen. Azóta viszont sok víz lefolyt a Dunán,

változott a nemzetközi gazdasági környezet – pandémia, energetikai krízis, háborús helyzet, kamatkörnyezet, feszültségek az európai unióval –, így nem kizárt, hogy jelenleg már valóban túladóztatás történik a 27%-os fő kulccsal. Ugyanakkor ez is csak egy sejtés, csak úgy lehetne erről – vagy ennek ellenkezőjéről – megbizonyosodni, ha csökkentenék a fő kulcsot.

1. Fénykép: Arthur Laffer és Ronald Reagan republikánus párti amerikai elnök, aki Laffer elmélete alapján kezdett adócsökkentési programba

Mindazonáltal nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a legtöbb ország nem is szándékozik elmenni a „falig”, azaz az adóbevételek maximumáig, a túladóztatás állapotáig. A maximum ugyanis csak akkor válik ismertté, ha már túlhaladtunk rajta. Ami azonban ennél is fontosabb, a Laffer-görbe a maximuma előtt már alig-alig emelkedik az adóemelés hatására. Tehát egy adóemelés alig hoz többletbevételt, miközben a gazdaság növekedésére, fejlődésére nagy hatással van. Ezt is mérlegelni kell tehát, hogy valóban megéri-e maximum-közelben adóztatni – még nem túladóztatva – vagy inkább kedvezőbb lenne egy kis levegőt hagyni még a vállalkozásoknak. Ilyenkor is felmerül ugyanis az alapkérdés: ki tudja hatékonyabban elkölteni az adóforintokat? Az állam, ha beszedi – figyelemmel a beszédés költségeire is – vagy a vállalkozások, ha náluk maradnak ezek az adóforintok?

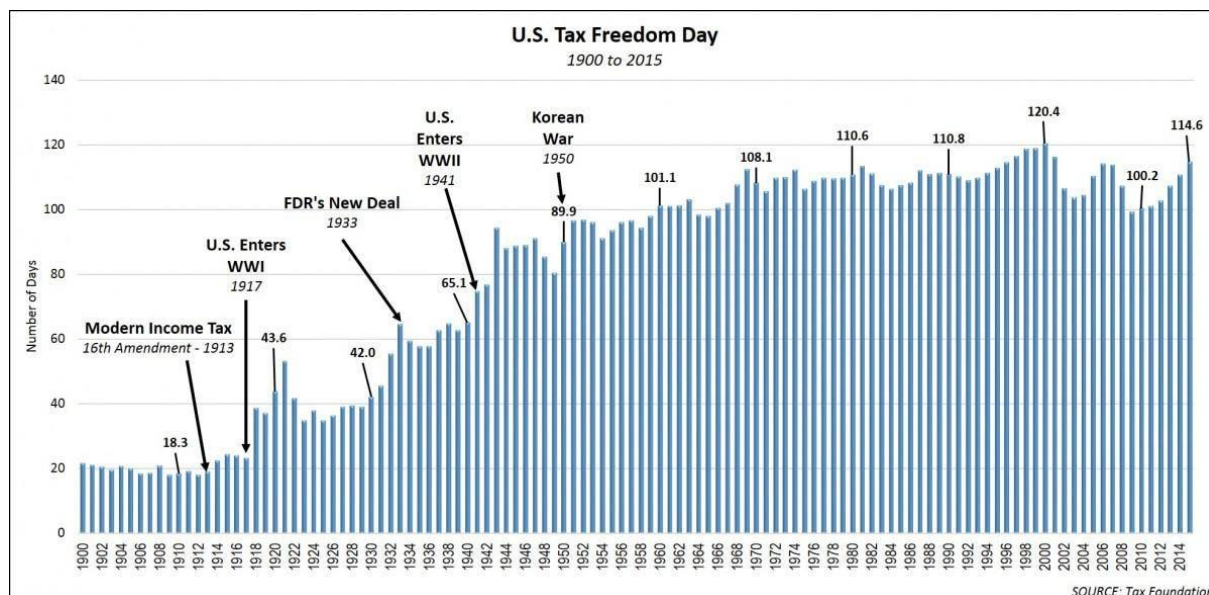
2.7. Az adózás hatása

Az adózás, mivel többlet-pénzügyi terhet hárít az adófizetőkre, óhatatlanul hatással van azok tevékenységére, magatartására. A hatások egy része kívánatos és célzatos, hiszen ez volt az oka az adott adó kivetésének. Így például a negatív externáliák kibocsátóit terhelő úgynevezett korrektív adók esetében. Ebben az esetben például csökkenhet a szennyező tevékenység, illetve magának a szennyezésnek a mértéke, köszönhetően a kivetett korrektív adónak. Ugyanakkor a hatás lehet nemkívánatos is, amikor olyan változásokat eredményez az adózás, amely nem volt kifejezett célja az adóztatónak, sőt azok véletlenül sincsenek összhangban a gazdaságpolitikai célkitűzésekkel. Így a termelés, vagy a foglalkoztatás, a gazdasági aktivitás csökkenése általában nemkívánatos következményei lehetnek az adózásnak. Gyakori (Stiglitz), hogy az adózás nemkívánatos hatásainak megjelölésére a torzítás kifejezést használják, mintegy negatív előjellel. Ebben az esetben, – mint azt majd későbbi alfejezetben látni fogjuk – azért tekintik a nemkívánatos hatást torzításnak, mivel az az adott piacon holtteher-veszteség formájában ölt testet.

A modern piacgazdaságokban – így hazánkban is – jellemzően olyan adók az elterjedtek, amelyek bizonyos aktivitást, illetve az annak eredményeképpen létrejövő értékeket kívánják adóztatni. Így a fogyasztást, kereskedelmet, általában a jövedelemszerző tevékenységeket, nem képviselnek jelentős súlyt tehát az önmagában a vagyonelemeket adóztató vagyoni típusú adók, kiváltképp a vállalkozásoknál nem. Gyakorlatilag tehát – egy adott piac nézőpontjából – a piaci aktivitás bizonyos formái kerülnek megadóztatásra, ha úgy tetszik, maga az adott piac. Az egyik oldalon a termék-előállító, vagy szolgáltatásnyújtó kínálati szereplők, az eladók. A másik oldalon a keresleti szereplők, a vevők. Mindkét oldalszámos módon adóztatható, de azt látnunk kell, hogy akár így, akár úgy történik is az

adóztatás, a cél mindig, a piacon folyamatosan létrejövő érték többlet egy részének adó formájában történő kisajátítása. Érdekes tehát piaci szinten elemezni az adózást, és szemügyre venni, hogy vajon végső soron ki lesz az, aki ténylegesen viselni fogja az adóterheket. Az is lényeges kérdés, hogy van-e annak jelentősége, hogy az adóztató a keresleti, vagy a kínálati oldalon keresztül kívánja megadóztatni a piacot.

2. ábra: Adószabadság napja az Amerikai Egyesült Államokban: hány napot kell az adókért – nem magunkért – dolgozni egy évben?

2.7.1. A kínálati oldalt terhelő adók hatása

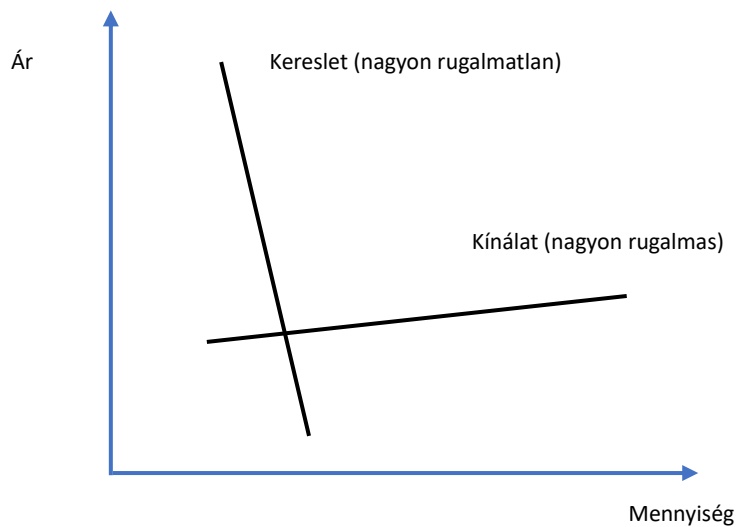
Tekintsük elsőként azt az esetet, amikor a kínálati oldal kerül megadóztatásra. Ez történhet a vállalkozás jövedelmének – azaz nyereségének, profitjának – a megadóztatása által. Esetleg maga a termelés, szolgáltatásnyújtás, illetve annak egyes egységei kerülnek megadóztatásra. Például hazánkban adó került kivételre a banki tranzakciók után – tranzakciós adó –, vagy egyes magas só-, vagy cukortartalmú ételek után – ez a népegészségügyi termékadó, közismertebb nevén chips adó. Az adófizető gyakran azt tartaná kívánatosnak – a későbbiekben részletezett okokból – hogy a vállalkozás a saját jövedelmezőségének, azaz profitjának a rovására fizetné meg az adóit, azokat – még részben sem – hárítaná át az értékesítési árakon keresztül a vevőkre. A vállalkozások célja azonban a megfelelően nagy profit, így ha ennek realizálását veszélyeztetve érzik, gyakran igyekeznek adóikat a vevőkre áthárítani az értékesítési árak burkolt részeként, megnövelve azokat az adó összegével. A vevői oldal ezt nem mindig hajlandó elfogadni, de ha sikerül a magasabb árakat érvényesíteni, a vállalkozási profit – talán – változatlan maradhat. Tehát, ha eddig P_0 volt a piaci ár, akkor T adó mellett az új piaci ár $P_1 = P_0 + T$ lehet.

Mikor reális alternatíva az eladó számára, hogy adóját az értékesítési áron keresztül a vevőkre hárítsa át? Hiszen ismeretes, a piac egyik alaptörvénye, hogy növekvő ár csökkenő kereseti mennyiséget eredményez. Tehát lehet árat emelni az esetek többségében – nincs például kötelező hatósági ár –, de ennek komoly következményei lehetnek az értékesített mennyiség tekintetében. Ugyanakkor az is köztudott, hogy a kereslet különböző jószágok esetén nem egyformán érzékenyen reagál az árváltozásokra. Vannak jószágok, melyek esetében a növekvő ár alig eredményez keresleti mennyiség csökkenést. Ezek a kevésbé ár rugalmas, vagy más néven ár rugalmatlan javak. Ilyen termék például a cigaretta, sör, vagy a gyufa és a só. Bármilyen magasra kúszik is az ár a korábbiakhoz képest, a

keresletük alig csökken. Ilyenkor az eladónak egyfajta erőfölénye alakul ki, vagy legalábbis erős alkupoziója, és ezzel gyakran él, élhet is, például a rá kivetett adó vevőkre való áthárítása során.

3. ábra: A kínálati oldalt terhelő adóteher vevőre való áthárítására alkalmas keresleti és kínálati függvény

Forrás: saját szerkesztés

Másik eset, amikor az eladó egyszerűen rákényszerül arra, hogy az adóját a vevőkre hárítsa. Ez az eset akkor áll fenn, ha az eladónak alacsony a jövedelmezősége, nincsenek pénzügyi tartalékai. Ide tartozik pl. a mezőgazdasági termelők egy része – hazánkban a húsgazat, akiknek már nincs mozgásterük, az adókat át kell hárítani a vevőre, ha fenn akarnak maradni. A harmadik típus az, amikor a kínálati oldali szereplő viszonylag könnyen képes – rövid távon is – változtatni azon, hogy mit is állít elő. Ilyen például a mezőgazdasági termelők egy része – az eper és zöldségtermelők. A rájuk kivetett adókat áthárítják, és ha ez nem sikeres, akkor mást termelnek. Ők kedvezőbb pénzügyi helyzetben vannak, mint mondjuk a húsgazati szereplők, ők még tudják finanszírozni a gyors termékváltásokat, mint egyfajta előremenekülést. Akárhogy is, mindkét típus nagyon érzékenyen reagál az árcsökkenésre – akkor is, ha az adó formájában érkezik. Kismértékű árcsökkenés is nagy kínálati visszaesést eredményezhet.

Logikusan következik az előzőekből, hogy – egymás hatását felerősítve – akkor van igazán reális lehetősége a kínálati oldalnak az őt terhelő adóknak a vevőkre való áthárítására, ha egyszerre nagyon ár rugalmatlan a vevői oldal, és nagyon ár rugalmas az eladói oldal. Ilyen módon megvan a fogadókészség a magasabb árakra, és megvan a kényszer is az adó áthárítására.

A vevők a rájuk áthárított adóval a megemelt piaci áron keresztül szembesülnek. Bár az eladó termelése, technológiája, minden kínálati jellemzője – az adó nélküli nettó árat is beleértve – ugyanaz, és így a kínálati függvénye valójában nem módosul, a vevők egy új, az adó mértékével eltolódott, „látszat” kínálati függvénnyel szembesülnek. Az új, eltolódott, „látszat” kínálati függvénnyel – a vevők szemzögéből nézve – minden, adóval növelt bruttó piaci árhoz a korábbinál kisebb kínálati mennyiség tartozik. Ha a nettó árat néznék, akkor ők is látnák, hogy a kínálati függvény változatlan.

Az adók eladókra való kivetését megelőzően „A” egyensúlyban volt a piac, ahol P_0 egyensúlyi árhoz Q_0 kínált és egyben keresett mennyiség kapcsolódott. A T összegű adók eladókra való kivetése nem növelte meg számukra az elérhető nettó piaci árat – és ha a vevőkre terhelik az adót, a költségeket sem – így ők továbbra is Q_0 mennyiséget kínálnak. Az adó viszont a vevők felé beépült a piaci árba, számukra az új, magasabb ár P_T , amely mellett kevesebb, már csak Q_T mennyiség iránt támasztanak keresletet. A piac nincs egyensúlyban, nagyobb a kínálat (maradt a Q_0), mint a kereslet (lecsökkent Q_T mennyiségre), azaz túlkínálat van. Új egyensúly fog létrejönni, „E”, ahol a „látszat” kínálat megegyezik a kereslettel. A

A kínálati oldal árrugalmassága is számít – láthattuk ezt korábban. Amennyiben a kínálat kevésbé érzékeny, úgy nincs is valódi kényszer arra, hogy a rá kivetett adókat a vevői oldalra terhelje át egy áremelés révén. Az ugyanis, hogy a kínálat kevésbé érzékeny – vagy a kínálat árrugalmassága alacsony – jellemzően azt jelenti, hogy számára egy adott ársávban szinte minden esetben megfelelő az ár, megfelelő profitabilitást biztosít a számára. Nyilvánvalóan a magasabb ár jobb ár, de alacsonyabb árak esetén is megtalálja a számítását. Másrészt az is fontos lehet, hogy tud-e valóban reagálni az eladó a termelésével, vagy az eladásaival egy alacsonyabb piaci árra? Gyakran nem, mert olyan a technológiája, hogy ezt nem teszi lehetővé. Vagy olyan a pénzügyi helyzete, a likviditása, hogy nem engedheti meg magának azt, hogy csak azért csökkentsse a kínálatát, mert némileg alacsonyabbak az árak. Esetleg üzletpolitikai szempontból inkább átvészeli az alacsonyabb árak melletti időszakot – akár veszteséggel is – csak, hogy megtartsa kapacitásait, illetve vevőit. Például, ha a gazda már elvetette a búzát, nem valószínű, hogy kitarcsázza azt, csak az alacsony árak miatt és másfélét vet. Amennyiben már learatta, és nincs tároló kapacitása, alacsonyabb áron is el fogja adni. Dinnyetermelő akkor is leszedi a termést, ha veszteséges lesz a termelés az alacsony árak miatt, ha ezek az árak legalább fedezik a dinnyeszüret és szállítás költségeit.

A leggyakrabban azzal találkozhatunk, hogy a kínálatra kivetett adókat az eladók igyekeznek megosztani a vevőkkel az értékesítési árakon keresztül. Láthattuk a két, „szélsőséges” példát, a teljes adóáthárításra, illetve a teljes adó-elnyelésre. A kompromisszumos megoldás ahhoz a végletez lehet közelebb, amelyhez az adott piac közelebb van. Amennyiben a piac közelebb áll ahhoz, hogy teljes adóáthárítás történjen, úgy az adó nagy, vagy jelentős részét az eladók a vevőkre hárítják a megemelt értékesítési árakon keresztül. Abban az esetben viszont, ha az adott piac inkább az adó-elnyelési végletez áll közelebb, úgy az eladók adóiknak csak kisebb hányadát hárítják át vevőikre.

2.7.2. A keresleti oldalt terhelő adók hatása

A kínálati oldal – az eladók – értékesítik termékeiket, szolgáltatásaikat, a keresleti oldal – a vevők – pedig megfizetik az ellenértéket. Mivel az ellenértéket – az árat – az eladók határozzák meg, hiszen ők árazzák be a terméket, ők dönthetnek, mennyiért is hajlandók értékesíteni, sokan úgy gondolhatják, ha a vevőkre veti ki az állam az adókat, a vevők nem képesek azt áthárítani az eladókra. Hiszen ebben az esetben egy, a vevőkre kivetett T nagyságú adó, illetve az új adó előtti P_0 ár esetén az új – adózás utáni – árak $P_1 = P_0 - T$ nagyságúnak kellene lennie. Ebben az esetben adózás után a vevő a korábbival megegyező nagyságú árat fizetne $P_1 + T = P_0$. Vajon ez tényleg lehetetlen? A vevők tényleg nem lennének képesek az eladót ilyen – adóval megegyező mértékű – árcsökkenésre rávenni? A válasz: attól függ. Nem akármilyen vevők, nem akármilyen piacon.

Egyrészt a vevőknek is lehet nagy az alkuerije, elképzelhető, hogy csak egy vevő van – ennek a helyzetnek a neve monopozónia – aki diktálja a vételárat a kiszolgáltatók helyzetben lévő eladók számára. Például, amennyiben a dinnyét csak egy felvásárló veszi meg a környéken, ő képes arcpirítóan kis felvásárlási árat is diktálni a dinnyetermelőknek, főleg, ha már szedni kell a dinnyét, mert megérett. Ebben az esetben, egy a dinnyefelvásárlókra kivetett adó a felvásárlási árak csökkentése által áthárításra kerül a dinnyetermelőkre. A piac ugyanakkora marad – legalábbis az adott évben még – hiszen ugyanannyi dinnyét tudnak értékesíteni a termelők, de jövedelmezőségük lecsökken, a rájuk áthárított adó révén.

Nagy alkuerő nélkül is elképzelhető, hogy a vevők képesek áthárítani a rájuk kivetett adót az eladókra, elérve, hogy azok az adó összegének megfelelően csökkentsék az árat. Korábban megismertük azt a helyzetet, amikor egy adott piacon – mert természetesen ez nem minden esetben van így – a kereslet nagyon érzékenyen reagál az árváltozásra. Így az adók által megnövelt vételár – gondoljunk csak az általános forgalmi adó 27%-os alapkulcsára – bizonyos termékek, szolgáltatások esetében drasztikusan

visszavetheti a keresletet. Például hazánkban a halfogyasztás az utolsók között van az unióban, és ennek is a fele Karácsonyra esik. Évközben tehát alig vesznek halat az emberek. Karácsonykor megveszik drágábban is – akkor a termék iránti kereslet árrugalmatlan – év közben viszont egy komolyabb áremelés hatására akár a vevők háromnegyede is eltűnhet. Amennyiben tehát a halászati cégek fenn akarják tartani a piacot évközben, s a kormány megadóztatná a vevőket, úgy célszerű lenne az adót átvállalni az eladók által. Ennek azonban az a feltétele, hogy nekik megfelelő legyen a profitabilitásuk ehhez, vagyis még az árak csökkentése mellett is kellő nyereséget legyenek képesek realizálni. Ez hazánkban nem így van, a halászati cégek nem tudták átvállalni a 27%-os forgalmi adót a vevőktől. Így a kormány lépett, hogy legalább a jelenlegi kis piac fennmaradjon, és csökkentette az élő és a nyershal általános forgalmi adó kulcsát 5%-ra. Tehát ne feledjük, ahhoz, hogy az eladók átvállalják a vevőket terhelő adót, s csökkentsék ennek megfelelően az árakat, nem csak a nagyon érzékeny – azaz nagyon árrugalmas – kereslet a szükséges feltétel, hanem az is, hogy korábban viszonylag magas profitot realizálhasson az eladó, hogy legyen miből engedni.

Amennyiben a kereslet átlagosan, vagy nagyon kevésbé árrugalmas – vagyis árrugalmatlan – úgy a vevőket „lehet” terhelni adókkal, a keresletük nem, vagy csak kismértékben fog várhatóan csökkenni. Nyilvánvaló, hogy a hatás jelentősen függ az adó mértékétől. Nagyobb adóterhelés mellett még az egyébként viszonylag rugalmatlan keresletű termékek – például üzemanyag, cigaretta, jégkrém – iránti kereslet is jelentősen visszaeshet. Ezt bizonyította is az üzemanyagok árának nagyarányú emelkedése – amelynek oka nem az adóemelés volt, de arányosan nagyobb lett az adóteher is az árakban – aminek hatására ez a közismerten stabil keresletű termék is mintegy 20%-os keresletcsökkenést élt át.

A keresleti oldalt – a vevőket – alapvetően kétféle módon lehet adóztatni. Vagy célzatosan az adott termék/szolgáltatás megvásárlását adóztatják, illetve általában minden vásárlást – lásd általános forgalmi adó, amely beépül az árakba – vagy a vevők jövedelmét adóztatják, azt, amit egyébként vásárlásra – vagy bármi másra – költhetne.

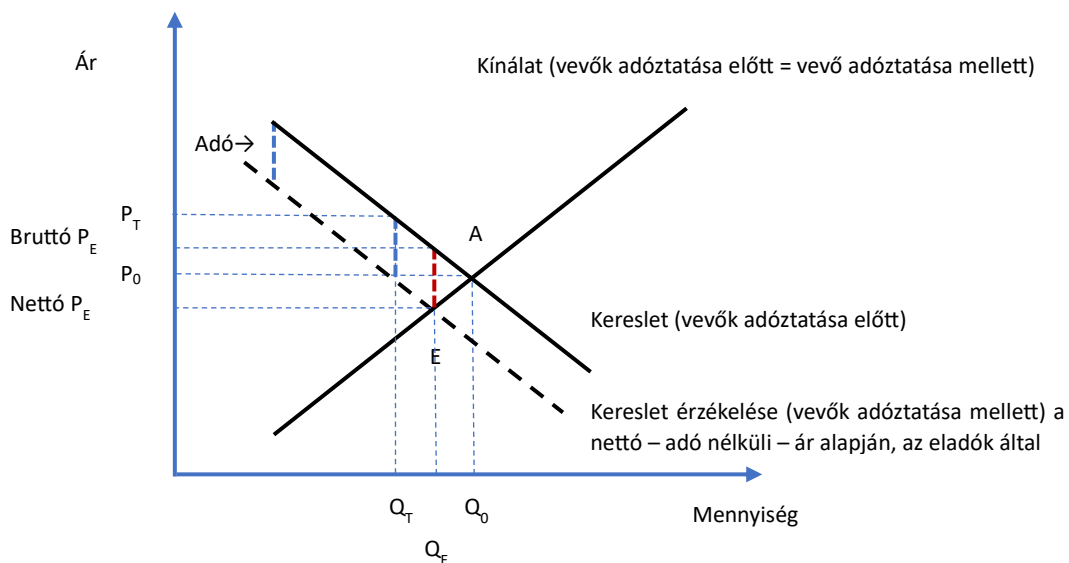
Amennyiben a termék/szolgáltatás megvásárlását adóztatják – bármilyen technikával is – azt jelenti, hogy a vevő úgy érzékeli, hogy az adó összegével növekedtek az árak. Az általános forgalmi adó (ÁFA) esetében az a dó összegét – normál esetben – a vételár részeként az eladónak megfizetjük. Egy speciális általános forgalmi adó konstrukció az úgynevezett fordított ÁFA, amikor a vevő az adó összegét nem adja át az eladónak a vételár megfizetésekor, hanem azt közvetlenül az adóhatóság részére fizeti meg. Érezzük, a vevőnek nem számít a megfizetés módja, mindkét esetben úgy érzékeli, a vételár része az adó, hiszen, ha a kívánt dolgot meg szeretné vásárolni, az adót – akár így, akár úgy – meg kell fizetnie. Tehát a vevő már az adóval megemelt ár szerint gondolkodik, mikor például dönt, akár ilyen feltételekkel, ilyen „áron” vásárolni, vagy sem.

Láthattuk, bizonyos termék/szolgáltatás esetében, bizonyos piaci körülmények között elérheti a vevő, hogy a rá – a vevőre – kivetett adó összegét teljes egészében, vagy legalább részben az eladó átvállalja. Ilyenkor akár maradhat is a régi ár érzése a vevő szempontjából – ha az eladó az adó teljes összegét átvállalva pont annyival csökkentette az árat – de ez nem változtat azon a tényen, hogy már adófizetés történik.

Az esetek túlnyomó részében azonban az eladó nem képes, vagy nem akarja átvállalni a vevőit terhelő adót, így a vevő nézőpontjából az árak az adó összegével megemelkednek. A kereslet-kínálat alaptörvénye, hogy magasabb áron csökken a kereslet, kisebb mennyiséget képesek, és/vagy hajlandók megvásárolni a vevők. Amikor megadóztatják a vásárlást, a vevők magasabb árat érzékelve, csökkentik a keresett mennyiséget. A másik, a kínálati oldalon, az eladó viszont az adó összege nélküli árat tudja csak realizálni. Persze, tudja, hogy adóztatják a vevőket, de ettől függetlenül ő azt látja, hogy ő nem emelte az árait, őhöz nem folyik be több saját (nettó) árbevétel, a kereslet mégis csökkent. Tehát

adóztatott vevők esetén a kínálati oldal úgy érzékeli, mintha a vevők keresleti függvénye megváltozott volna: hiszen ugyanolyan termelői ár mellett kisebb mennyiség iránt támasztanak keresletet. Mindez – a kínálati oldal szemszögéből – tehát egy, az adó összegével eltolított keresleti függvényben ölt testet. Az alábbi ábra a keresleti függvénynek ez a „látszat” eltolódását mutatja. Azért csak látszat, mert valójában a vevők preferenciái, ízlése, vagy jövedelme nem változott meg, tehát valójában neki a „rég”i keresleti függvénye, az alapján határozódik meg az általa érzékelt piaci ár szerint a keresett mennyiség. Ez a mennyiség azonban a kínálat szempontjából nem az adóval növelt piaci, hanem csak a nettó árhoz kapcsolódik – hiszen az eladók csak azt tudják realizálni –, így ők egy „látszat” keresleti függvénnyel szembesülnek.

6. ábra: Az új piaci egyensúly létrejötte a vevők vásárlásának megadóztatása mellett, amikor az eladók egyáltalán nem vállalnak át adót a vevőktől

Forrás: saját szerkesztés

A vevők megadóztatását megelőzően az „A” pontban volt a piaci egyensúly P_0 ár és Q_0 mennyiség mellett. Az adók vevőkre való kivetését követően az általuk megfizetendő új ár a korábbiakhoz képest: $P_T = P_0 + T$. Ehhez az árhoz azonban az „eredeti” keresleti függvény szerint Q_T keresett mennyiség tartozik. Ezzel az új Q_T keresleti mennyiséggel szembesülnek az eladók a piacon, ugyanakkor mivel az új P_T piaci árból az adót a kormányzat kapja, és az eladóknak csak $P_T - T = P_0$ nettó árbevétel jut, így ők egy új, eltolódott, „látszat” keresleti függvénnyel szembesülnek, ahol az általuk realizálható P_0 árhoz Q_T mennyiség tartozik. Az új, eltolódott, „látszat” keresleti függvény ugyanakkor új egyensúlyi helyzetet követel meg – ahol a „látszat” kereslet egyenlő a kínálattal – az ábrán ez lesz az „E” pont. Az új egyensúlyi mennyiség az „E” pontban Q_E és az új egyensúlyi ár P_E . Az új egyensúly a régihez képest kisebb mennyiség és nagyobb ár mellett jön létre. Fontos látni, hogy bár az új egyensúlyi ár nem a régi egyensúlyi ár adóval megnövekedve, de ez nem jelenti azt, hogy az eladók a saját profitjuk terhére bármennyi adót átvállaltak volna a vevőktől.

A keresleti oldalt – a vevőket – nem csak a vásárlásuk, hanem jövedelmük szerint is lehet adóztatni. Ebben az esetben a helyzet bonyolultabb, hiszen valószínűleg a vevők vásárlásai által érintett minden piacon megváltozik – immár ténylegesen – a keresleti függvény. Kiseb jövedelem esetén az emberek nyilvánvalóan kevesebb terméket, szolgáltatást képesek megvásárolni, ugyanakkor nem egyformán viszonyulnak ezekhez. Egyes dolgok esetében változatlan maradhat a megvásárolni kívánt mennyiség az adott áron, más esetekben csökken, de a csökkenés sem ugyanolyan mértékű minden termék, vagy szolgáltatás esetében. A vevők jövedelmének adóztatása tehát sokkal kiszámíthatatlanabb, mint a

vásárlások adóztatása. A vásárlások esetében ugyanis – például az általános forgalmi adó kulcsainak megválasztása által – van lehetőség a finomhangolásra, hogy tényleg az adóztató céljai szerint alakuljanak az egyes piacokon a folyamatok az adózás eredményeképpen. A jövedelem adóztatása esetében viszont kicsúszik az ellenőrzés az adóztató kormányzat kezéből, hiszen a jövedelemtulajdonos vevő fogja majd eldönteni – független módon- miből, milyen mértékben kívánja vásárlásait csökkenteni.

2.7.3. A keresleti vagy kínálati oldalt érdemes adóztatni?

Mint azt a korábbi két alfejezetben láthattuk, az adóztató döntésén múlik, a piac melyik oldalát adóztatja, de a piacra gyakorolt hatás mindig ugyanaz lesz. Az adóval növelt új piaci bruttó ár a korábbi – adó nélküli – egyensúlyi árhoz képest magasabb lesz, így az új piaci egyensúly kisebb kínálati és keresleti mennyiség mellett fog bekövetkezni. A piac tehát kisebb lesz, és drágább.

A vevők mindig a bruttó – adóval növelt – árat veszik figyelembe vásárlásra vonatkozó döntéseik során. Nekik teljesen mindegy – közgazdasági szakkifejezéssel közömbös –, hogy rájuk van kivetve az adó, vagy az eladókra, hiszen az eladók majdnem mindig rájuk hárítják a saját adójukat is. Az eladók egyetlen – elméletben létező – esetben nem hárítják át az adót a vevőkre. Ezen kívül mindig áthárítják, vagy rögtön a teljes adót, amit rájuk vetettek ki, vagy apránként adagolva, először részben, később teljesen.

Az eladók pedig mindig a nettó – adó nélküli – árat veszik figyelembe termelési, értékesítési döntéseik során. Természetesen azt belekalkulálják, hogy a vevők a bruttó árak alapján döntenek, de ők a saját döntéseiket a nettó ár alapján hozzák meg, hiszen ez az a pénzösszeg, melyet ők a bruttó árból majd saját részükre realizálni tudnak. A bruttó ár nettó áron felüli része az adó, azt a kormányzat akkor is elvonja később, ha eredetileg az eladóra volt kivetve, és akkor is, ha az adó a vevőre, a vásárlásaira volt kivetve.

Ha úgy tetszik, egy piac, a piaci résztvevők megadóztatásával egy kettős árrendszer jön létre. Az adóval növelt bruttó árat figyelik a vevők, az adó nélküli nettó árat figyelik az eladók. Ez, a kettős árrendszer az oka annak, hogy az „eredeti” kínálati függvény mellett létrejön egy „látszat” kínálati függvény is, ha a kínálatot, az eladókat adóztatják. A „látszat” kínálati függvény a vevőknek szól. Ha pedig a keresletet, a vevőket adóztatják, akkor az „eredeti” keresleti függvény mellett létrejön egy „látszat” keresleti függvény is. A „látszat” keresleti függvény az eladóknak szól.

Akármelyik oldalra is vetik ki tehát az adót, a következmény számszakilag is pontosan ugyanaz lesz, figyelemmel természetesen némi alkalmazkodási időre, melyre a piaci résztvevőknek szüksége van.

Az egyetlen, elméleti kivétel az, amikor az eladókra van kivetve az adó, és ők azt nem hárítják át a vevőkre, az értékesítési ár megemelése által. Azért elméleti ez a feltétel, mert a gyakorlatban ez ténylegesen nem szokott előfordulni. Ahhoz, hogy az eladók ne hárítsák át az értékesítési áron keresztül az adójukat a vevőkre, az kell – mint ahogyan azt korábban láttuk – hogy a vevők túlságosan érzékenyek legyenek az áremelésre. Aki nagyon érzékeny valamire, az nagyon hevesen reagálhat. A nagyon árérzékeny – azaz nagy keresleti árrugalmasságú – vevő már kis áremelkedést tapasztalva is drasztikusan csökkenti, vagy akár meg is szüntetheti a vásárlásait. Ezt nem meri kockáztatni az eladó, és ilyenkor nem hárítja át azt az adót a vevőre, amit rá, eladóra vetettek ki. Ugyanakkor, ahhoz, hogy az eladó a saját profitja terhére vállalja az adó megfizetését – hiszen nem „dobja tovább a labdát” a vevőnek az értékesítési ár megemelésével – az eladónak megfelelő nagyságú profittal, profittermelő képességgel, azaz profitabilitással kell rendelkeznie. Vagyis, az eladó, amíg nem adóztatják, olyan magas profitot tudott elérni az adott piacon, hogy amikor rá vetnek ki adót, van elég mozgástere, hogy az adót kigazdálkodja a profitjából. Vagyis olyan nagy a profitja, hogy még adófizetést követően is megfelelő nagyságú marad a számára. Ez a gyakorlatban ellentmond annak, hogy a vevők nagyon árérzékenyek

lennének. Hiszen, ha a vevőknek annyira fontos az ár nagysága, és ha annyira hevesen reagálnak kis áremelkedésre is, akkor az adóztatást megelőzően nem lehetett volna olyan piaci árat elérni velük szemben, amely olyan nagy profitot eredményezett volna, amely nyugodtan elbírja a kivetett adót is.

Az a tény, hogy az eladó a múltban – a rá való adókvetést megelőzően – képes volt magas profit elérésére azt bizonyítja, hogy a vevők nem annyira árérzékenyek, hogy ne lehetne az adót rájuk az értékesítési ár megnövelésével áthárítani. Tehát akinek „jó” profitja volt a múltban, a megadóztatása után is „jó” lesz, legfeljebb egy kicsit kisebb piacon.

Másrészt viszont, az a tény, hogy az eladó a múltban – a rá való adókvetést megelőzően – nem volt képes magas profit elérésre azt bizonyítja, hogy a vevői nagyon árérzékenyek, és nem fogadnak el magasabb árat. Ezek az eladók nem tudták korábban sem elérni az értékesítési árak olyan emelését, hogy „jó” profitjuk legyen, nyilván az adót sem szeretnék áthárítani a vevőkre az értékesítési ár megemelésével. Viszont nincs mozgásterük, hiszen erre nem ad alapot egy korábbi „jó” profitabilitás, felhalmozott pénztartalékok. Így ők is – kényszerűen, előre tudván, hogy mi lesz a vevők reakciója – áthárítják a vevőkre a rájuk kivetett adót.

2.8. A torzításmentes adózás

Akkor beszélünk az adóztatás-adózás esetében torzításról, ha a kivetett adók következtében nő a piaci ár, és így kisebb mennyiség mellett jön létre az egyensúly a piacon. Vagyis akkor van torzító hatása az adózásnak, ha kisebb lesz a piac. A korábbi, nagyobb piacon, kisebb árak mellett elért fogyasztói többlet egy része az államhoz kerül a beszedett adók révén, másik része azonban holtteher-veszteséggé válik. Mint azt az előző alfejezetben is láthattuk, gyakorlatilag mindig áremelkedést fog eredményezni egy adó bevezetése az adott piacon. Így mindenképpen lesz holtteher veszteség is, annak csak a mértéke kérdéses. Újra csak egy elméleti kivétel van ez alól, amit a későbbiekben kerül ismertetésre.

Az államnak sok esetben nem csak az adóbevétel megszerzése a célja, mikor adót vet ki, hanem kifejezetten szeretne is hatást gyakorolni a piacra. Például a népegészségügyi termékadó – közkeletű nevén chips-adó – kivetésével cél volt az, hogy magasabb áron kevesebb fogyjon ezekből a termékekből, és az is cél volt, hogy kedvezőbb legyen a termékek összetétele a fogyasztók egészsége szempontjából. A holtteher-veszteség okozása nyilvánvalóan nem volt cél, de általában szükséges rosszként az állam elfogadja, hogy ez az adóztatással sajnos együtt jár. Akkor nem járna együtt, ha el lehetne kerülni azt, hogy az árak az adóztatás miatt emelkedjenek.

Előző alfejezetekben láthattuk, hogy az adót gyakorlatilag mindig be kell építeni az árakba, akármelyik piaci résztvevő – eladó vagy vevő – kerül is megadóztatásra. Az adózás tehát óhatatlanul emeli az árakat. Ugyanakkor a közgazdaságtanban az egyik alapvető alapelv a növekvő skáláhozadék – és mögötte a méretgazdaságosság – elve, ami lényegében azt jelenti, hogy a termelés növelésével csökken az átlagköltség és a határköltség is (egy bizonyos méretig). Így, ha az adóztatás ellenére tudja az eladó

növelni a termelését, úgy keletkezik egy profitszerzési lehetősége. A csökkenő költségek miatt ugyanis kisebb értékesítési ár mellett is meg tudja ugyanazt a profitot szerezni. Bizonyára ismerik a mondást: amit nyer a réven, azt bukja a vámon. Ez arra utal, hogy ha nem kell sokat kerülni egy nagyon messze levő hídig, hogy átkeljünk a folyón, mert van a közelben egy komp, akkor megéri megfizetni a komp díját, hogy átvigyen. Ha tehát az autós nyer a komp használatával 10 ezer Ft üzemanyagköltséget – és még időt is – akkor még 10 ezer Ft kompdíjat is érdemes megfizetni. Ezt az összefüggést természetesen ismerik a komposok is, és általában el is kérik a 10 ezer forintot, de többet nem, mert akkor már nem lenne az autósoknak előnyös. A vállalatokra visszatérve, ha a termelés növelésével a vállalat olcsóbban tudná előállítani a termékeket 10 ezer forinttal, mint korábban, akkor, ha 10 ezer forintnál nem több adót vetünk ki, akkor a vállalatnak ugyan nem javul a helyzete a többlettermeléssel, de nem is romlik, és ami a legfontosabb, az árakat így nem kell megemelni, pedig tartalmazzák az adót is. Szépen hangzik, de ehhez az kell, hogy a vállalat valahogyan motiválva legyen arra, hogy többet termeljen, és az így keletkező költségelőny az adófizetésbe fordulhasson.

Hogyan lehet elérni azt, hogy a kínálati oldali termékelőállító/szolgáltatásnyújtó, azaz az eladó vállalja azokat az átmeneti nehézségeket – beleértve átmeneti pénzügyi veszteségeket is, hiszen az adót a termelés felútazása közben is fizetni kell – amelyek a termelés növelésével járnak mindaddig, míg az adó összegét el nem érő költségmegtakarításokra tehet szert? A kérdésben, illetve az előző példában benne is volt a válasz:

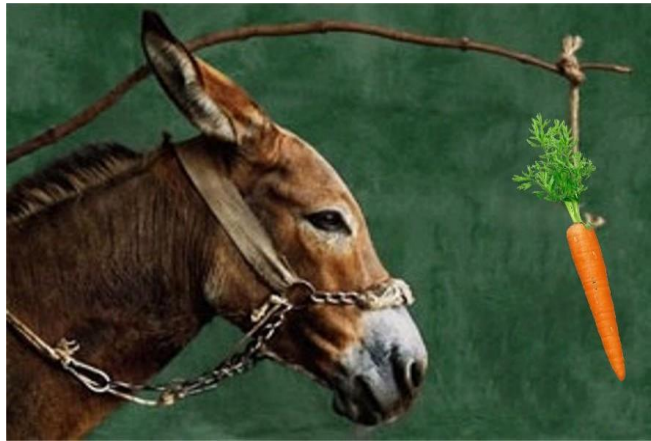
1. Tétéles, azaz egyösszegű legyen az adó, mert csak azt lehet a termelés növelésével „kinőni”. Ha ugyanis százalékos adó lenne, akkor soha nem lehetne magunk mögött hagyni, hiszen a százalékot mindig újra-és újra kérné mindenből az adóztató. Például az elmúlt években – szemben a korábbi évtizedek gyakorlatával – a gyermektartási díjat már nem a különélő szülő jövedelmének százalékában határozzák meg, hanem egy adott összegben, forintban kifejezve. Mert korábban sok különélő szülő nem volt motivált a túlmunkára – hogy ő is, esetleg az újabb családdal egyről a kettőre juthasson – mert minden pluszpénzből is kellett a tartásdíj százalékot megfizetni. Ha viszont – mint jelenleg – egy adott összeget kell havonta fizetni, akkor a túlórák, másodállás teljes jövedelmét a különélő szülő már magára, új családjára, vagy – döntése szerint – a gyerekekre is fordíthatja. Ez nagyon nagy motiváció, hogy a gyermektartásdíjat persze fizetni kell, de „ki lehet nőni”, van esély a különélő szülőnek is újrakezdeni az életét, illetve talpra állni.
2. Azon túl, hogy tétéles legyen az adó, fontos, hogy ne legyen olyan nagy összegű, amelyet meg azért nem lehet „kinőni”, mert a nagysága a gát. A gyermektartásdíjat, ha túl nagy összegben szabják meg, az reménytelenné teszi azt, hogy azt egyáltalán havonta megfizesse a különélő szülő, vagy, hogy egyáltalán esélye legyen annyit dolgozni, hogy „kinőhesse”. Ez az oka annak, hogy a Polgári Törvénykönyv meg is határozza, hogy a gyermektartásdíj főszabály szerint gyermekeként és havonta a különélő szülő fizetésének 10-20%-a legyen (annak a fizetésnek, ami éppen akkor van), de nem százalékban kifejezve, hanem forintban. Így lesz reális esélye a különálló szülőnek „kinőni”. Mert lehetne 200%-ban is megállapítani, de akkor esélytelenné válna a „kinövés”, így a különélő szülő elvesztené a motivációját a többletmunka-végzésre.

A nem torzító hatású adó tehát egyösszegű – azaz adó-szaknyelv szerint – tétéles, és mértéke ha nem is jelképes, de viszonylag kis erőfeszítéssel teljesíthető. A torzítás jobb megértésére szolgáljon a következő példa: néhány évtizede Szerbiában a rendőrök minden külföldi autóst megállítottak az autópályákon, és 5 eurót „kértek” mindenkitől a továbbhaladásért. Cserébe még azt is nyújtották, hogy a kollégák sem állították meg a „baksis”-t megfizető autóst később. Sokan Görögországba Szerbián keresztül mentek, nagy idő- és költségvesztés lett volna ezért az 5 euróért elkerülni Szerbiát. Nem volt vállalhatatlan összeg, és cserébe a gyorsajtásért sem kellett aggódni. Így, aki az 5 euró sarc nélkül

Szerbia felé ment volna – adózás nélküli eset – az az 5 euró megfizetésével is arra ment, és a nyaraláskor sem kellett ezért olcsóbb szállást foglalni, vagy kevesebbet étkezni. Tehát adózással éppen annyian mentek Szerbián keresztül, mint adózás nélkül.

2. Fénykép: A soha el nem érhető répa

Hazánkban a szállásadók tételes átalányadója 38.400.- Ft/szoba/év (2023-ban). A tétel a szoba, és az adó tételenként 38.400.- Ft/év. Ez azért nem jelképes összeg, de nem is túlzott. Aki ezt az adózást választotta – mert mint minden kedvezményes adózási típus, ez is előzetesen, adóév előtt választható – az az első szobakiadásokkal az adó összegét szeretné előteremteni, de az szinte napok alatt megvan. Aztán már minden szobakiadásból származó bevétel jövedelemadó-mentes, tehát már nem a „kormányzatra, a kormányzatért” dolgozik a szállásadó, hanem csak önmagáért. Ami jövedelme képződik, az az adó megfizetését követően már 100%-ban az övé. Ez nagyon ösztönző tud lenni, és ugyanakkor a kormányzatnak sem kell sokat költenie az ellenőrzésekre, hiszen azt tudják, hány szoba van az adott ingatlanban, az lényegesen nem szokott változni.

A probléma a torzításmentes adózással az, hogy ha nem okoz túl nagy terhet az adózó részére, akkor nem is generál sok adóbevételt. Ha egy adóterhet „ki lehet nőni”, akkor azt a tehetősebb, gazdagabb, nagyobb jövedelmű adózók tudják elsőként maguk mögött hagyni, miközben az ő adófizetési képességük sokkal erősebb, mint a többieknek. Megoldás erre a problémára a sávós-tételes adó. Tételes marad, de közben függ is a tételek számától. Például a szállásadók tételes átalányadója lehetne úgy sávosan tételes, hogy 1-3 szobáig 30 ezer Ft/szoba/év, 4-6 szobáig 50 ezer Ft/szoba/év, 7 szoba felett 80 ezer Ft/szoba/év. A korábban hozott – nem adózási – hazai példa a gyermektartásdíj megállapításáról ma is ilyen. Például, ha a különélő szülő havi nettó 300 ezret keres, és egy gyermekről kell a tartásdíj révén gondoskodni, akkor a bíróság azt mondja, hogy 20%-ban, azaz havi 60 ezer forintban állapítja meg a tartásdíjat. Innentől ez már tételes teher (nem adó természetesen). Ha a különélőszülő nettó 900 ezer forintot keres havonta, akkor a bíróság mondhatja, hogy 25%, azaz 225 ezer forint a havi tartásdíj összege. Tehát százalékosan állapítják meg az összeget, de a megállapítás utántól a tartásdíj már tételes. Ez egy viszonylag hatékony rendszer így, azzal, hogy a hivatalos KSH infláció szerinti emelést is elő lehet írni. Ugyanakkor az inflációkövetéssel is tételes marad, tehát „kinőhető”. Természetesen, aki kapja a gyermektartásdíjat, – főleg, ha látja, hogy a különélő szülő milyen jól boldogul, új ház, új gépkocsi, nagy nyaralások – szeretné, ha a többletjövedelmekből is részesülne, hiszen van mire, egész pontosan kire költenie. Az államháztartás is pontosan így van ezzel, ugyanakkor mivel az adószabályokat az Országgyűlés adja, és az országgyűlési többség adja a Kormányfőt, így az adózásban ritka az, hogy az állam elfogadja a kevesebbet, ha többet is ki tud kényszeríteni az adótörvények által.

2.9. Az adópolitika és annak főbb típusai

Három fő hatalmi ágat különböztetünk meg az államon belül. Törvényhozás, végrehajtó hatalom és igazságszolgáltatás. Hazánkban az országgyűlési választáson választhatják meg az állampolgárok az Országgyűlés tagjait. Amelyik párt többséget szerez az Országgyűlésben, az adhatja a miniszterelnököt – aki 2010 óta Orbán Viktor. Hazánkban a végrehajtó hatalom duális felépítésű: van a központi, és a helyi – önkormányzati – alrendszer. Azért nevezik végrehajtó hatalomnak, mert kötelessége a jogszabályokban foglaltak végrehajtása, végrehajtatása. Ugyanakkor saját maga is hozhat jogszabályokat – törvényeket nem, de rendeleteket igen – ezek végrehajtásáról is gondoskodik. A miniszterelnök vezeti a hierarchikusan felépülő központi végrehajtó hatalmi ágat. A központi végrehajtó hatalom szervezetét a Kormány vezeti, melynek a kormányfő, a miniszterelnök a vezetője, tagjai a miniszterek, illetve a miniszterelnök-helyettes. A Kormány irányítja a teljes államszervezetet, kivéve természetesen az Országgyűlést, az igazságszolgáltatást, a helyi önkormányzatokat, és néhány független intézményt, úgymint Magyar Nemzeti Bank, Állami Számvevőszék és néhány független hatóság. A Kormánynak sok szerepköre van – például az állami vagyon, az állami tulajdonú vállalatok, így egyebek mellett, a MÁV, Paksi Atomerőmű menedzselése – de ezek közül is kiemelkedik a központi közigazgatás irányítása. A jogszabályokban foglaltakat főként a közigazgatás révén lehet végrehajtani és végrehajtatni. A központi közigazgatás része a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, mint központi adóhatóság, a helyi önkormányzatok adóhatóságai pedig a helyi közigazgatás részét képezik.

A Kormány csak az Országgyűlésnek felel, a Kormány, a végrehajtó hatalom tevékenységét az Országgyűlés ellenőrzi. Az Országgyűlésen múlik, hogy kit szavaz meg miniszterelnöknek – azaz kormányfőnek – és az Országgyűlés le is válthatja a miniszterelnököt, ha elégedetlen a végrehajtó hatalom teljesítményével. Ugyanakkor ameddig a Kormány élvezi az Országgyűlés bizalmát, úgy a Kormány nem csak végrehajtja a jogszabályokban foglaltakat, de felhatalmazást és önállóságot is kap arra, hogy saját elképzeléseit – a jogszabályi keretek között – megpróbálja megvalósítani. A Kormánynak lényegében bármi lehet a célja – figyelemmel a fennálló törvényekre, kiváltképp az Alaptörvényre – a tevékenységével azon túl, hogy működteti az államszervezetet.

A Kormány fő célkitűzéseit, amelyek megvalósítása érdekében igyekszik a gazdaság és a társadalom működését az államszervezet által, kormányzati gazdaságpolitikai céloknak nevezzük. Lényeges, hogy hangsúlyozzuk, hogy kormányzati, mert van még egy szervezet, aminek gazdaságpolitikai céljai vannak, nevezetesen a Magyar Nemzeti Bank. A kormányzati gazdaságpolitikát más néven fiskális politikának is nevezzük, a Magyar Nemzeti Bank gazdaságpolitikáját pedig monetáris politikának.

Az ország gazdaságpolitikája tehát két, egymástól független kézben van. A fiskális politika a Kormány felelőssége, ezen belül is főként a Pénzügyminisztériumé. A monetáris politikát pedig a Magyar Nemzeti Bank, ezen belül is a Monetáris Tanács határozza meg. A Kormánynak nem alárendeltje a Magyar Nemzeti Bank, és annak sem alárendeltje a Kormány. Ugyanakkor mind a két szervezetnek érdeke, hogy figyeljen egymás gazdaságpolitikájára, és lehetőség szerint – ha az nem ellentétes a sajátjával – támogassa a másik gazdaságpolitikájának megvalósulását. Hiszen természetesen a Magyar Nemzeti Bank működésének fő célja a forint értékállóságának biztosítása. Ugyanakkor, ha a Kormány gazdaságpolitikája ezzel összhangban van, és a Magyar Nemzeti Bank képes a saját eszközeivel elősegíteni a kormányzati gazdaságpolitika eredményességét, akkor ezt kötelessége is megtenni. Nyilvánvalóan az a legjobb, ha minden kényszertől mentesen a Kormány és a Magyar Nemzeti Bank igyekszik a saját gazdaságpolitikáját összehangolni.

A fiskális – kormányzati – gazdaságpolitikának két fő területe van, attól függően, hogy a központi költségvetés melyik oldalára gyakorol hatást a gazdaságpolitika adott céljának megvalósítása, vagy ennek kísérlete. A központi költségvetésnek – mint mindegyik költségvetésnek – két oldala van: bevételi

és kiadási. A bevételi oldal döntő részben adóbevételekből tevődik össze. Bevételi oldali fiskális politika részeként egyes gazdasági szereplőkre több terhet helyeznek mint a megszokott, másokra meg éppen ellenkezőleg, kevesebbet, vagy semmit, annak érdekében, hogy a gazdaságpolitikai célok teljesülhessenek. Tehát, ha például környezetvédelmi célokról beszélünk, akkor a környezetszennyezők kaphatnak a megszokott adóikon – például társasági adó – büntető jellegű különadót. Ugyanakkor, ha valaki új, a korábbihoz képest lényegesen kevesebbet szennyező technológiát vezet be, kaphat adókedvezményt, vagy akár teljes adómentességet is bizonyos időre. A kiadási oldali fiskális politika hasonló, jutalmaz-büntet logikát követ. Például ha a minél több gyermek vállalása a cél, akkor akinek több gyermeke van, annak adhatunk jelentősen több otthonteremtési támogatást. Akinek viszont nincs egy gyermeke sem, annak nem támogatja ebben az esetben a költségvetés az otthonhoz való jutását. Természetesen sok esetben egyszerre kerül alkalmazásra a bevételi és a kiadási fiskális politika. Például akinek legalább négy gyermeke van, attól az anyától nem kér személyi jövedelemadót az állam – bevételi oldali fiskális politika – ugyanakkor jelentős mértékben támogatja a lakásvásárlását – kiadási oldali fiskális politika.

Kormányzati gazdaságpolitikai cél sokféle lehet: munkahelyteremtés, infláció elleni küzdelem, gazdaság átalakítása, fejlesztése, környezetvédelem, népességfogyás megállítása, innovációk létrehozása, gazdasági felzárkózás, nemzeti tőke erősítése, és még sorolhatnánk. A Kormány a teljes eszköztárával igyekszik a mindenkorai gazdaságpolitikai célok megvalósulását támogatni, elősegíteni. Például a MÁV – mint állami tulajdonú vállalat – olyan tarifákat alkalmaz, amely segíti a gazdaságpolitikai célok megvalósulását. Ha ez a népességfogyás megállítása, akkor nagycsaládosoknak kedvezményt ad. Ha a cél a vadászati kultúra erősítése, akkor ingyen lehet utazni a Vadászati Világkiállításra. A közigazgatás is részt vesz – a jogszabályi keretek között – a gazdaságpolitikai célok megvalósításában. Például bizonyos beruházások gyorsabban, könnyebb feltételekkel kaphatnak építési, létesítési, működési engedélyeket. Értelemszerűen az adózásnak is szolgálnia kell a gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósítását, legalábbis annak kísérletét, hiszen, mint oly sok cél esetében, az eredményes megvalósítás sok tényezőtől múlik. Fontos hangsúlyozni, hogy például a családok adókedvezményekkel való támogatása önmagában nem tudja garantálni meghatározott számú „többlet”- gyermek születését. Azt azonban képes garantálni, hogy az adózás a maga részéről megteszi, amit e cél vonatkozásában megtehet, biztosítani az adózó jövedelméből a lehető legtöbb pótlólagos pénzforrást a gyermekvállaláshoz és-neveléshez.

Az adópolitika a kormány gazdaságpolitikájának alrendszere, amely az adózás-adóztatás vonatkozásában fogalmaz meg, tűz ki az adórendszer elé olyan célokat, melyek eredményes megvalósítása révén az adórendszer a maga részéről a lehető legjobban képes támogatni a gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósulását.

2.9.1. Főbb adópolitikai típusok

Az adópolitikákat többféle módon lehetséges csoportosítani, itt most nem a sokféle lehetséges cél szerinti csoportosítás, hanem az adott célok megvalósításának eltérő módszerei, eltérő alaplogikái kerülnek meghatározásra. A három, adórendszerbe – az adott célok megvalósításának szándékával - való beavatkozás alaptípusai abban különböznek, hogy hogyan viszonyulnak a változtatások kárvallottjaihoz, azokhoz, akiknek a változtatások nem feltétlenül lesznek előnyösek:

1. Pareto-hatékony változás: senkinek ne legyen rosszabb a helyzete, mint előtte volt;
2. Átlagosan mindenkinek legyen jobb: lesznek nyertesek és vesztesek, de nagyobb legyen a nyereség, mint a veszteség;
3. A leggyengébb láncszemnek legyen a lehető legjobb: ha már vannak vesztesek, a vesztesek és győztesek között a lehető legkisebb különbség legyen.

Pareto-hatékonynak akkor nevezünk egy változást, ha a változás által senkinek nem lesz rosszabb a helyzete, de legalább egyvalakinek jobb lesz. Vagyis másképp megfogalmazva, azért, hogy valakiknek jobbá váljon a helyzete – például adókedvezmények által – nem kell másoknak az „árat” megfizetni. Ezt a hétköznapokban általában méltányosnak szoktuk érezni, hogy ha nem is használ, legalább ne ártson. Gondolhatnánk, hogy a világban valójában nem lehet semmi sem Pareto-hatékony változás, hiszen ahhoz hogy valaki előnyösebb helyzetbe kerüljön, másvalakinek kell megfizetnie az árát. Kiváltképp erre lehet gyanakodni az adózás kapcsán, hiszen az államháztartásnak szüksége van a bevételekre, így, ha valaki felé engedményeket tesz – azoknak így jobbá válik a helyzetük, a kisebb adófizetési kötelezettség által – akkor az így hiányzó adóbevételeket másokon kell majd „behozni”, azaz többletterhet kell másokra helyezni. Valóban, sok, úgynevezett zéró összegű játék van az életben, így például a sportfogadások: amit valaki megnyer, azt más elveszíti. Azonban vannak úgynevezett win-win, vagyis „mindenki nyer” típusú játékok is. Ekkor lehetséges, hogy egyszerre mindenkinek – ha nem is egyező arányban – jobbá váljon a helyzete. Ezekben a helyzetekben vagy az együttműködés révén nyerhet mindenki, vagy korábban annyira rossz volt a helyzet, hogy „attól csak jobb lehet”, mindenki számára. Az adózás tekintetében inkább ez utóbbi szokott előfordulni.

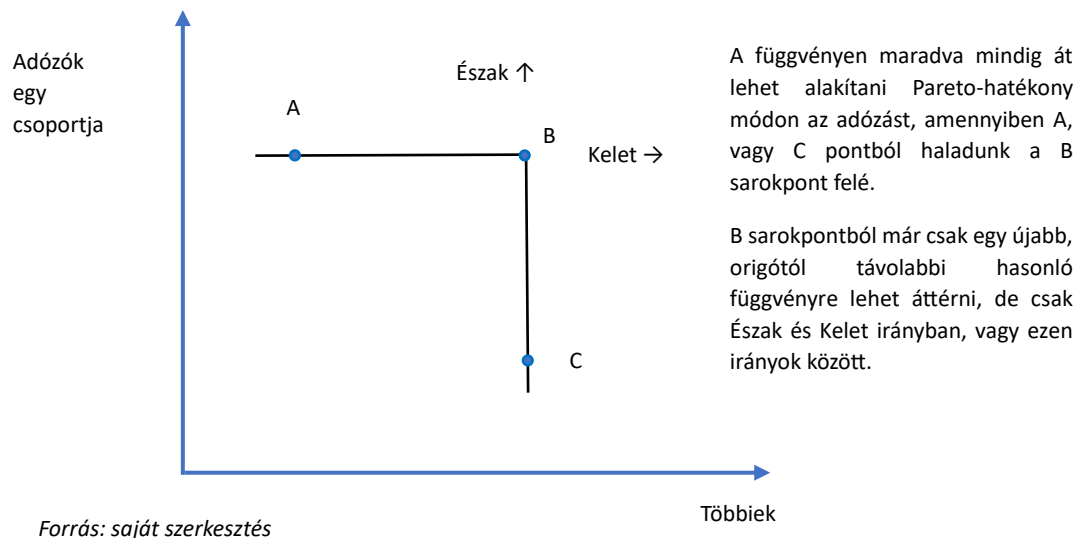
Például, ha korábban egy túladóztatás fojtogatta a gazdaságot – ez volt a helyzet hazánkban az 1950-es évek elején, amikor gyakran még a vetőmagot is elkobozták a parasztgazdáktól – akkor, ha csökkentjük az adóterheket, valójában mindenki nyerhet. Az adózóknak több pénzforrásuk marad termelni, így többet tudnak termelni, több munkahelyet, több profitot hoznak létre, még az államháztartásnak is több lesz az adóbevétele néhány évet követően. Ronald Reagan republikánus párti – általában ez a párt adócsökkentést szokott ígérni – amerikai elnök (1980-1988) nem csak keveseknek, vagy a nagyon gazdagoknak, hanem általában mindenkinek csökkentette a vállalkozási adóterheit. A cél az volt, hogy így felpörögjön a gazdaság, csökkenjen a munkanélküliség, ami akkoriban nagyon nagy probléma volt a fejlett országokban. Ezek a célok teljesültek is, csak közben a szövetségi kormányzat adósodott el. Ezért sem túlságosan gyakoriak az ilyen általános adókönyvitések, vagy csökkentések.

Amennyiben – bár a cél eredetileg lehet, hogy ez volt – mégsem Pareto-hatékonnyak a változások, akkor lesznek kárvallottak. Ilyenkor a kormányzat gyakran utólag próbálja menteni a menthetőt, és a kárvallottakat kompenzálja, méghozzá olyan mértékben, hogy ha nem is lesznek nyertesei a változásoknak, de legalább ne váljon a helyzetük rosszabbra. Ez történt a hazai személyi jövedelemadó 2011. évi átalakításakor, amikor a korábbi két adósávot egyesítették, és a korábbi két adókulcsot 17% és 32%, egységesen 16%-ban állapították meg. Ez ránézésre teljesíti a Pareto-hatékony változás feltételeit. Azonban – ahogy ez a következő alfejezetben részletezésre kerül – a korábbi adórendszer nem volt ilyen egyszerű, a kisebb jövedelműek nagyon sok kedvezményt kaptak, ami az új rendszerben már nem illette meg őket. A kormányzat nem volt elég körültekintő, így a változások nem lettek Pareto-hatékonnyak, pedig egyértelműen ez volt a cél. A kormányzat így kompenzációban részesített minden olyan adózót – ha ezt az adózó külön igényelte is – akinek csökkent az adózás utáni jövedelme az új adózási szabályok bevezetésével. A kompenzáció összege pontosan annyi volt, amennyi adóhátrányt kellett elszenvednie az adott adózónak. Érezzük – joggal – hogy ez elég sok adminisztrációs terhet jelentett mind a kormányzat, mind a munkáltatók és munkavállalók számára, ráadásul néhány év múlva ezt a kompenzációt a kormányzat fokozatosan kivezette, visszavette.

A második, az átlagosan legyen jobb mindenkinek elv alkalmazása sokkal gyakoribb. Ennek oka, az, hogy jóval életszerűbb az, hogy a változások egyeseknek jót hoznak, míg másoknak rosszat. „Ilyen az élet” szokták mondani. Mindenesetre a kormányzat itt is olyan változásokat szeretne elérni, amelyek előbbre viszik a gazdaságot, a társadalmat, vagy legalább az államháztartást, így lényeges, hogy a változások okozta haszon legyen magasabb összegű, mint az okozott hátrány. Tehát, ha egyes adózóknak kedvezményeket adok, és ők ennek köszönhetően teremtenek országosan 10 ezer munkahelyet, akkor

ezért nem nagy „ár”, hogy akik nem részesülnek ilyen kedvezményben, ott megszűnik 500 munkahely. Vagy az új változásoknak köszönhetően az egyik adózói csoportnak 2 milliárd forinttal csökken az adóterhe, míg a másiknak 1 milliárd forinttal nő. Sokféle változat van, egy a lényeg, a társadalmi összhaszon növekedjen, bizonyos értelemben „nem számít”, nem kiemelten fontos, hogy a változásoknak lesznek kárvallottjai is. „Ahol dolgozik az ács, hull a forgács” tartja a mondás, vagyis „áldozatok nélkül nincs változás”.

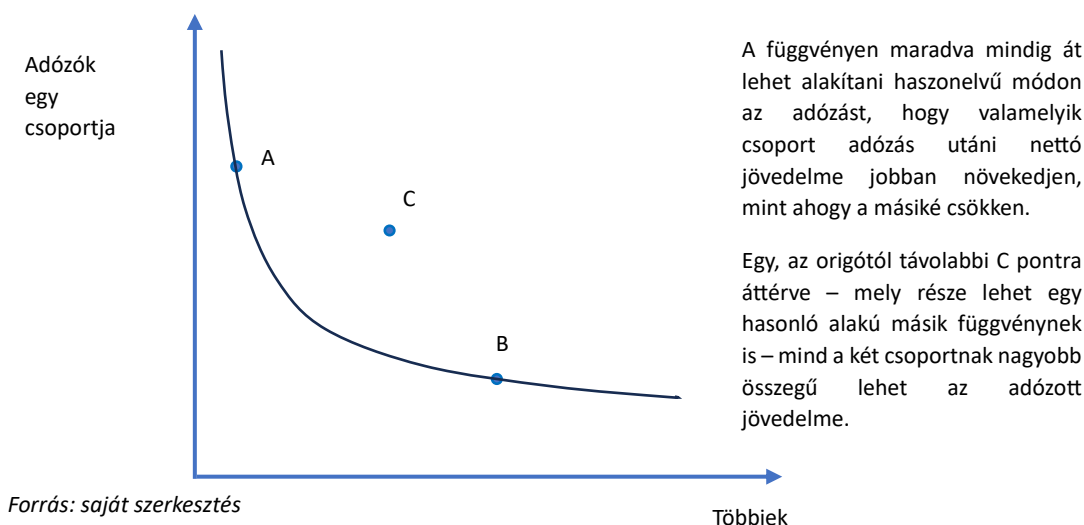
7. ábra: Az adózás utáni lehetséges nettó jövedelem függvény az adórendszer Pareto-hatékony átalakítása esetében

Nyilvánvaló módon, az adóztató arra törekszik, hogy minél kisebb számban és mértékben érezzék magukat kárvallottnak az adózók. Nem csak azért, mert akinek rosszabbá válik a helyzete, az hajlamosabb elgondolkodni adóelkerülésről, esetleg adócsalásról. Ez is számít természetesen. Nem szabad azonban arról sem megfeledkezni – és ez minden országban lényeges szempont – hogy az adózók vagy eleve magánszemélyek, vagy gazdasági szervezetek dolgozói, tulajdonosai, tehát közvetve magánszemélyek. Ezek a magánszemélyek viszont négyévente választanak, és minden választás során nagyon lényeges kérdés, hogy addig hogyan történt az adózás, és melyik jelölt mit ígér a jövőre nézve. Így még természetesebb, hogy az adózás által a kormányzat a lehető legkevesebb választópolgár „tyúkszemére” szeretne lépni, a lehető legkevesebb érdeksérelmet, konfliktust szeretne. Tehát, amikor elfogadja, hogy lesznek, lehetne vesztesek az adózás változtatásával, általában gondosan mérlegel, és úgy kívánja elérni a társadalmi összhaszon növelését, hogy ha az nem is lehetséges Pareto-hatékony módon, de minél közelebb álljon hozzá a megvalósítás. Ebből következően – ha a vártnál mégis nagyobb azok köre, akik kedvezőtlenebb helyzetbe kerültek, vagy, ha nem nagyobb ez a kör, de az okozott hátrány súlyosabb – gyakran felmerül a „vesztesek” kompenzálása. Ebben az esetben azonban nem cél a teljes kompenzáció – mint volt a „félresikerült” Pareto-hatékony változtatás esetében –, csak egy vállalhatóbb, elfogadhatóbb szintre kívánja a kormányzat az utólagos kompenzáció révén a „vesztes oldalt” hozni.

John Rawl (1971) nevéhez kötődik az adóztatásnak az az irányzata, mely sokkal erőteljesebben kívánja érvényesíteni a társadalmi igazságosságot és méltányosságot. Nem önmagában az adózás az érdekes és a fontos, hanem az, hogy az adózás jobbá teszi-e a társadalmat. A jobb társadalom pedig Rawl értelmezésében egy olyan ország, ahol nem túl nagy az emberek között a jövedelmi és a vagyoni különbség. Ez nem azt jelenti, hogy mindenki egyformán legyen szegény. Éppen ellenkezőleg: nagyjából mindenki legyen egyformán gazdag.

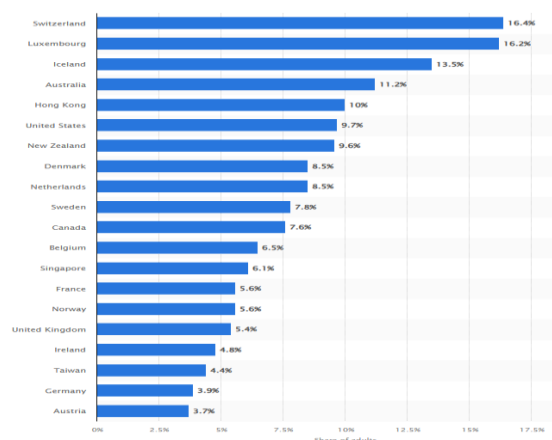
8. ábra: Az adózás utáni lehetséges nettó jövedelem függvény az adórendszer haszonelvű átalakítása esetében

A társadalom legszegényebb 10%-a, ha szerényebben is kell, hogy éljen, ne legyen elérhetetlen távolságban a leggazdagabb 10% életszínvonalától. Mert Rawl nem volt szocialista, pártolta a piacgazdaságot, annak pedig alapvető tulajdonsága, hogy a sikeresebbek jobban élnek. Ezt nem vitatta, de azt igen, a hatalmas méretű rés a leggazdagabb és a legszegényebb emberek között helyénvaló. Például hazánkban egy szakmunkás, vagy egy középiskolai tanár – lényegében egyező módon havi nettó 5 ezer forintot keresett 1980-ban. Az Ikarus – ekkoriban a világ legnagyobb autóbuszgyára volt évi 14 ezer autóbusz termeléssel, ami átszámítva nagyobb GDP kibocsátást eredményezett, mint a hazai Audi és Mercedes gyárak együtt – állami vállalat vezérigazgatója havi nettó 35 ezer forintot keresett. A különbség tehát nagyjából 7-szeres volt a jövedelmek között. 2022-ben a minimálbér bruttó összege 200 ezer – nettó 133 ezer – Ft volt, míg a legnagyobb bevallott havi bruttó munkabér 40 millió – nettó 26,6 millió – Ft. A különbség tehát 200-szoros lett. Egy szakmunkás bére tehát 42 év alatt nagyjából nettó 27-szeresére, egy vezérigazgatóé pedig 540-szeresére nőtt. Ennek Rawl nem örült volna.

John Rawl szerint egy ország gazdagságát azzal lehet mérni, hogy a legszegényebbek milyen színvonalon élnek. Nagyon gazdag országban a munkanélküliek is tudnak nyaralni, a szociális segélyekből nem csak tengődni lehet, hanem – helyi mérce szerint, ami nem alacsony – normális életet lehet élni.

9. ábra: Dollár milliomosok száma a felnőtt népesség százalékában 2021-ben

Forrás: APA (2023)

2.10. Az optimális adózás és az ekvivalens adók

Akár a kínálati, akár a keresleti oldal kerül adóztatásra – mint azt láthattuk a korábbi alfejezetben – magasabbak lesznek az árak. Amennyiben magasabbak lesznek az árak, úgy a keresleti oldalról vevők esnek ki – mert már egyáltalán nem engedhetik meg maguknak az adott termék/szolgáltatás megvásárlását –, illetve a még meglévő vevők is valószínűleg kisebb mennyiség iránt támasztanak keresletet. Ebben az esetben a fogyasztói többlet lecsökken a piacon. Egy része adó formájában elvonásra kerül, egy másik része viszont elveszik – megsemmisül, mintha csak elégett volna –, ezt nevezzük holtteher veszteségnek. Csak emlékeztetésképpen, a fogyasztói többlet abból adódik, hogy egy adott termék/szolgáltatás piacán adott áron vásárlók mennyivel többet is hajlandók lettek volna fizetni az adott, megvásárlásra kerülő mennyiségért. Nyilvánvaló, hogy áremeléssel – egységes, mindenki számára érvényes ára esetén – csökken ez a különbség.

Amennyiben az adózást követően nőnek a piaci árak, úgy holtteher veszteség is keletkezik, tehát az adózás torzítja a piac működését. Egy adó nem okoz áremelkedést, így torzítást sem, a „kinőhető” mértékű tételes adó. Ha nem ilyen tételes adó kerül alkalmazásra – márpedig az nem képes túl magas bevételt generálni az államháztartás számára – akkor bizonyosan lesz holtteher veszteség, csak az a kérdés, mennyi. Azt se feledjük el, hogy az adóztatás fő célja – a megfelelő államháztartási bevételek biztosításán túl – a redisztribúció, azaz a jövedelmek, esetleg a vagyon újraelosztása. Újraelosztani pedig nem lehet jelképes, barátságos méretű adókkal, hiszen a gazdagoktól érezhető mennyiségben kell elvonni pénzt, ahhoz, hogy azt valahogyan a szegényebbekhez juttatva érezhetően csökkenjen a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenség a társadalomban. Nem vitás tehát, hogy a holtteher veszteséggel kalkulálni kell, mert együtt kell vele mindenkinek élnie. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne kellene foglalkozni a holtteher veszteséggel, hogy ne kellene az adóztatónak igyekeznie, hogy ennek nagysága a lehető legkisebb legyen.

Optimális adózás alatt azt értjük, hogy a beszedett adókat az államháztartás a társadalom javára használja fel, és ennek a haszontöbbletnek a megszerzéséért a társadalom tagjai – általánosan – méltányos, vállalható nagyságúnak érzik az adóztatás okozta holtteher veszteséget. Vagyis a társadalom „kap” egy haszontöbbletet az adók elköltése révén, és az ezért – az adókon túl – holtteher veszteséggé megfizetett ár vállalható a társadalom nagy többsége számára.

Az optimális adózás másik meghatározása az, hogy adott adóbevétel megszerzése érdekében a lehető legkisebb holtteher veszteséget okoz az adóztató a piacoknak.

Tehát például, ha csak jelképes közteherviselést vár a kormányzat a szállásadóktól, nem érdemes őket százalékos adókkal terhelni – hiszen az „kinőhetetlen” teher és így mindenképpen okoz holtteher veszteséget – ha az elvárt adóbevétel elérhető kis összegű tételes adó alkalmazásával is.

Az optimális adózás szempontjából általában véve érdemesebb jövedelemadókat alkalmazni a vásárlást terhelő forgalmi adók helyett. Hiszen a jövedelemadó után megmaradó jövedelmét az adózó szabad választása szerint költi el különböző termékek/szolgáltatások piacain. Természetesen a lecsökkent jövedelmét úgy költi el, hogy számára a legnagyobb legyen a fogyasztói többlet, ilyen viszonyok között is. Így is eltűnik a fogyasztói többlete, mint holtteher veszteség, de ennek nagysága a lehető legminimálisabb lesz, és erről pontosan a jövedelemadót megfizető fog gondoskodni.

Az olvasó bizonyára emlékszik mikroökonómiai tanulmányaiból arra, hogy a monopólium önmaga képes az árakat meghatározni. Viszont, ha a monopólium úgy dönt, árat emel, számolnia kell azzal, hogy a fogyasztói többletnek csak egy részét tudja magához a magasabb árak révén profitként átcsatornázni. A fogyasztói többlet másik része ugyanúgy holtteher veszteség lesz, mint ahogyan azt az adók kivetése esetében láthattuk. Viszont az okos monopólium nem szeretne holtteher veszteséget, hiszen az

számára, a lehetséges profitja számára is veszteség. Az „okos” monopólium tehát különböző árakat ajánl a különböző vevőknek. Aki sokat hajlandó fizetni, az magasabb árat kap. Aki csak keveset tud fizetni, az alacsony árat kap. Ilyen módon egy vevőt sem veszít a monopólium, és mindenki ugyanannyi mennyiséget vásárol, mint azelőtt, hogy ezt a burkolt áremelést végrehajtotta a monopólium. Ugyanis ez az árdiszkrimináció – vevők közti különbségtétel árak által – egy magasabb átlagárat eredményez, és így több profitot. Létezik másod- vagy harmadfokú árdiszkrimináció, előbbinél a vevők két csoportba osztva kétféle, utóbbinál a vevők három csoportba osztva háromféle árat kapnak. Létezik – elméletben legalábbis – totális árdiszkrimináció, amikor is annyi különböző, testreszabott ár lesz, ahány lehetséges vevőcsoport, vagy még inkább vevő. Mint egy keleti bazárban, ahol alkudni kell. A nagyon nagy alkudozási gyakorlattal rendelkező eladó az alku folyamán igyekszik kipuhatolni a vevő által maximálisan még vállalható árat – ez egyébként a rezervációs ár – és abban megegyezni. Aki többet lenne hajlandó fizetni „az eredeti, tegnap talált, ókori pergamenért” az többet is fog. Aki minimális összeget fizetne – ez lehet a másik összeg tizede, vagy még kisebb része is – az annyiért fogja megkapni. A totális árdiszkrimináció révén a teljes fogyasztói többlet profitba fordul, „egy csepp sem megy veszendőbe”, nem lesz holtteher veszteség.

Amennyiben a totális árdiszkrimináció elvét az adózásban alkalmazzuk, lehetővé válik – legalábbis elméletben – a holtteher veszteség teljes megszüntetése, és a fogyasztói többlet egészének adóbevételebe fordítása. A svéd Lindahl (1958) állította fel ezt a modellt, ahol mindenki ugyanannyi közjóságot kap az adó, vagy díj „ellenértékéért”, és mindenki annyi adót, vagy díjat, vagyis „árat” fizet mindezért, amennyit még hajlandó lenne fizetni, ha piaci körülmények állnának fenn. Természetesen ennyire, személyre szólóan nem lehet testreszabni egy adórendszert, vagy egy adót, de törekedni lehet rá. A holtteher veszteség döntő többségét ki lehet iktatni, ha az adózók 6-8 csoportba vannak osztva, és ezek különböző, egyéni adottságokhoz, hajlandóságokhoz illő adóterhet kell, hogy vállaljanak. Svédországban ez az elv széleskörűen alkalmazásra került, például a szabálysértési díjak megállapításakor is. Például ha valaki a megengedett 50 helyett 55 km/óra sebességgel halad autójával lakott területen, kaphat akár 2,5 millió forintos bírságot is, ha nagyon gazdag, de 3 ezer Ft bírságot is – természetesen svéd koronában – ha nagyon szegény. A bírság össze igazodik a teherviselési képességhez, és így fogja elérni hatékonyan a gyorsajtástól való elrettentést a gazdagok esetében. A szegény ember meg már 3 ezer Ft bírságból is meg tudja tanulni, neki az is elrettentő erejű. Mindeközben a szabálysértési bírságokból többet lehet így beszédni, mint mondjuk egy átlagos 30 ezer Ft összegű bírság által, a polgárok is elégedettebbek – hiszen a gazdagok is elismerik ennek az elvnek a méltányosságát – és kevesebb is a gyorsajtó. Megjegyzendő, néhány évtizeddel ezelőttig hazánkban is ez volt a szabálysértési bírság kiszabásának gyakorlata. A hatóság, vagy bíróság adatokat kért a célszemély jövedelméről, foglalkozásáról, életkoráról, eltartottak számáról, azok életkoráról, és így tovább, annak érdekében, hogy mindenki számára a megfelelő összegű bírság kerüljön kiszabásra. Természetesen, ez az elv nincs összhangban több adóztatási alapelvvel, így például az egyenlőséggel, vagy az egyszerűséggel, de a maga helyén eredményes tud lenni.

Hazánkban a személyi jövedelemadóztatásban sikerült majdnem teljesen átültetni a gyakorlatba a Lindahl adóztatást, még az egykulcsos rendszer 2011-es bevezetését megelőzően. Ekkor sávós – előbb 5, majd három, végül kettő sávval – volt az adózás, tehát bizonyos jövedelemrészek magasabb adókulccsal adóztak, de a finomhangolást, a „testreszabás” az úgynevezett adójóváírás biztosította. Egy matematikai képlet alapján olyan kedvezményrendszert alakítottak ki, hogy a minimálbér eléréséig nem kellett adót fizetni, majd az átlagbérig fokozatosan – tized-százalékonként – a 0%-os adóterhelés 17%-ra emelkedett. Évente módosították a képletet, hogy a mindenkori minimálbérig senkinek ne kelljen adót fizetni, de aztán ne legyen éles váltás, hanem alig érezhetően emelkedjen az adóterhelés az átlagbér alatt, de már minimálbér felett kereső emberek számára. Minimálbér felett pedig a teljes – alsó sávós – adóterhelés következett. A felső sávba eső jövedelemrészek 32%-os adóterhet viseltek. A

mai egykulcsos adózás szerint már az első forint 15% jövedelemadó-terhet visel, és a 2023-ban legmagasabb hazai havi munkabér, a bruttó 40 millió Ft is ugyanezt a 15%-os adóterhet viseli. Nagyon magas tehát a holtteher veszteség ebből adódóan, ami korábban már alig volt a hazai személyi jövedelemadózásban.

Stern (1976) meghatározta, hogy ha az államháztartás a GDP 20%-át használja fel, akkor 19% egykulcsos személyi jövedelemadó ráta az optimális, feltéve, ha egykulcsos rendszer a kívánatos és a társadalmi összhaszon maximalizálása a cél. Szlovákia 2005-ben vezette be a saját egykulcsos adórendszerét, ahol nem csak a személyi jövedelemadó, hanem a társasági adó és az általános forgalmi adó – fő – kulcsa egyaránt 19% volt. Ezt megelőzően Észtország a személyi és a társasági adóra egyaránt 26%-os adókulcsot vezetett be. Hazánk csak a személyi jövedelemadózásban vezetett be „egykulcsos” rendszert, kezdetben 16%, majd 15% kulccsal. Stern (1976) szerint, ha a „leggyengébb láncszem” feljavítása a cél, akkor az optimális személyi jövedelemadó egykulcsnak 80%-nak kellene lennie.

Ekvivalens (azonos, egyenlő) adó alatt olyan különböző típusú – azaz az adófizető más gazdasági jellemzője szerint adóztató – adókat értünk, ahol az adófizetők ugyanazok, és nem csak összességében, de egyéni szinten is ugyanannyi adóbevételt lehet biztosítani általuk a kormányzat részére. Vagyis a kormányzat választhat, melyik formában terheli meg adóval az adott adófizetői csoportot. A bevételek tekintetében az ekvivalens adók elvileg ugyanazt a mértéket képesek biztosítani, azonban a torzító hatásuk nem biztos, hogy ugyanolyan mértékű lehet. Ezért érdemes ezzel a kérdéssel a kormányzatnak, és nekünk is foglalkozni.

Amennyiben a magánszemély fogyasztókat tekintjük, egymással ekvivalens adók lehetnek a személyi jövedelemadó, és az általános forgalmi adó, de csak abban az esetben, ha mind a kettő egykulcsos. Tehát az összes vásárlást meg lehet adóztatni például 32%-kal, vagy az összes (magán)személyes jövedelmet mondjuk 30%-kal, az azonos adóterhelést jelent az adófizetőknek, és ilyen módon azonos adóbevételt a kormányzatnak. Azért a becslést 2% különbség a két adókulcs között – egyébként sem feltétel az ekvivalens adóknál, hogy azonos legyen az adókulcs, hiszen az adóalapok is eltérőek – mert a jövedelmük egy részét nem költik el az emberek, hanem megtakarítják. A megtakarításokat pedig jövedelemadóval lehet terhelni, de forgalmi adóval nem. Természetesen lényeges a különbség – ahogyan korábban is említettük – a holtteher veszteség tekintetében, hiszen az a jövedelemadók esetében lényegesen kisebb. Hazánkban az általános forgalmi adó kulcsát akkor emelték fel 2 százalékponttal, mikor a személyi jövedelemadóét 1 százalékponttal – 17%-ról 16%-ra – csökkentették. A kormányzat kihasználta a két adó ekvivalens jellegét, ugyanúgy a magánszemélyek viselik, ugyanazt az adóterhet. Ugyanakkor itt az ok nem a kisebb holtteher veszteség elérése volt – hiszen az pontosan növekedett – hanem az, hogy az emberek a személyi jövedelemadót inkább a saját terhüknek gondolják, mint az általános forgalmi adót.

Ha a vállalatokat, a gazdasági társaságokat nézzük, az egykulcsos társasági adó és az önmagában szintén egykulcsos általános forgalmi adó szintén egymással ekvivalens adó. Lényegében mind a kettő a vállalkozások nyereségét adóztatja, csak más a számítási mód. Hazánkban a jövedéki adó – bár szintén forgalmi adó és döntően tételes adó – valójában az érintett vállalkozások „extra nyereségét” adóztatja, igaz, ennek a teljes összege aztán az értékesítési árakon keresztül a vevőkre kerül áthárításra.

Érdekes, hogy az egykulcsos általános forgalmi adó – ahol nincs mentesség, és minden azonos ÁFA kulccsal adózik – mind a személyi jövedelemadóval, mind a társasági adóval ekvivalens adó, azonban a személyi jövedelemadó és a társasági adó egymással nem az. Ennek oka az, hogy két külön adófizetői körrel van szó, márpedig ekvivalens adónál azonos adófizetői kör jöhet csak szóba.

2.11. Az adók osztályozása

Hazánkban 2023-ban kereken hatvanféle adó van kivette. Háromféle járulék – ebből a társadalombiztosítási négy másik összevonásából jött létre – van kivette, így a társadalombiztosítási, az innovációs és az egészségügyi szolgáltatási. Van háromféle vagyónátruházási illeték, mintegy 80féle eljárási illeték, többszázféle díj. Háromféle hozzájárulás: egészségügyi, rehabilitációs, és turizmusfejlesztési.

2.11.1. A kivető személye szerinti osztályozás

Vannak központi – országos hatókörű – adók, és vannak helyi adók, illetve egyféle uniós adó(csoport). Hazánkban – és ez világszerte jellemző – az alkotmány felhatalmazása szerint adót csak a legfőbb népképviselői szerv vehet ki. Ez hazánkban az Országgyűlés, amely törvény által veti ki az adókat. Ennek nem mond ellent az, hogy a helyi önkormányzatoknak, nevezetesen a megyei, a fővárosi és a települési önkormányzatoknak is van módja rendelettel adót kivetni, hiszen erre az Országgyűlés hatalmazza fel őket – adókivetési jogosítványai egy részének „továbbadásával” – a Helyi adókról szóló törvény rendelkezései szerint. A megyei önkormányzatok és a főváros esetében, az önkormányzati választásokon megválasztott tagokból álló közgyűlés, települési önkormányzatok esetében a hasonló módon megválasztott helyi képviselőkől álló képviselőtestület hoz a helyi adó kivetéséről rendeletet. Míg a központi adók alkalmazása az egész országra kötelező, egy adott helyi adó kizárólag az őt kivető önkormányzat illetékességi területén – bel- és külterületeken együttesen – alkalmazható. A központi adókat tehát – ha máshonnan nem, akkor – onnan is felismerhetjük, hogy az országban mindenhol azonos módon kell teljesíteni őket. Míg a helyi adók esetében – például idegenforgalmi adó – településenként változhat a mértéke, már ahol egyáltalán kivetik. Lényeges, hogy egyes központi adókat, illetékeket, díjakat lehetséges, hogy helyben szednek be – sokáig ez így volt a köznyelvben súlyadónak nevezett gépjárműadóval is – de attól az még központi jellegű marad.

Központi adó hazánkban – egyebek mellett – az általános forgalmi adó, a jövedéki adó, a gépjárműadó, a személyi jövedelemadó, a népegészségügyi termékadó.

Helyi adó hazánkban az építményadó, telekadó, magánszemélyek kommunális adója, idegenforgalmi adó, helyi iparüzési adó és az önkormányzatok által kialakítható egyetlen „saját kreálású” adó, az úgynevezett települési adó.

Uniós adónak számítanak az Európai Unió által kivetett vámok, melyek lehetnek kiviteli vámok, illetve – ezek a gyakoribbak – az Unió területére való behozatalkor fizetendő behozatali vámok.

2.11.2. Az adóztató és az adózó közötti viszony jellege szerinti osztályozás

Az igazságos és méltányos közteherviselés érdekében fontos, hogy az adófizetők adófizetési kapacitása pontosan meghatározott legyen, s ennek arányában kerüljenek megadóztatásra. Történelmileg ezért sokáig csak az adófizetők adókapacitására fókuszált az adóztató, és szándékosan nem vett figyelembe más jellemzőket. Például, csak az számított, mekkora területen gazdálkodik a parasztgazda. Még a terület jellemzőit is figyelembe vették, de az egyéni szorgalmat, ügyességet nem kívánták megadóztatni. Hazánkban az 1848/49-es szabadságharcot követően mérték fel a termőföldek termőképességét. Olyan dolgokat is figyelembe vettek, mint, hogy milyen könnyű istállótrágyát a területre kijuttatni, vagy ott egyéb munkálatokat végezni, a termést onnan beszállítani. Még az olyan kockázatokra is figyeltek, mint az árvíz, vagy a talajerózió. 1900-tól aranykorona volt a fizetőeszköz, így aranykoronában határozták meg a föld termőképességét. Egy hektár átlagosan – akkor – 19 aranykorona értékű volt. Ez alapján határozták meg a gazda adófizetési kapacitását. Akinek gyengébb területei voltak, vagy erősebb, arra eltérő adót vetettek ki ugyanolyan területnagyságra. Természetesen

a területnagyság is számított. Ez a közvetlen – azaz direkt – adók lényege. Az egyéni adókapacitás alapján határozódik meg az adó, és nincs szükség más adózó közreműködésére, az adóztató és az adózó közötti kapcsolat közvetlen.

Közvetlen – direkt – adónak nevezzük azt az adót, ahol az adóztató az adózó személyes adókapacitásának számbavétele alapján határozza meg a fizetendő adó összegét. Az így meghatározott adót az adózó közvetlenül az adóztató részére teljesíti.

Idővel indokoltnak tűnt a közvetlen adók helyett, vagy azok mellett más típusú adót is kivetni. Ennek az volt az oka, hogy az adókapacitás szerinti közvetlen adóztatás már nem tűnt igazságosnak és méltányosnak, illetve nem biztosított megfelelő adóbevételt sem. Ha a termőföldekre gondolunk, egy hektár 20 aranykoronás termőföldet használhattak búzatermelésre is, vagy gyümölcsstermesztésre, de akár fóliasátras zöldségstermesztésre is. Ezek között akár 100-szoros jövedelmi különbség is lehet, ugyanakkor természetesen más a ráfordítások nagysága is. Lehet a jövedelmeket is adóztatni, de elterjedt a felfogás, hogy a gazdagság legjobban ott tetten érhető, hogy a gazdagok többet vásárolnak. Így, ha valaki többet, és drágábbat vásárol – akkor függetlenül a tényleges, vagy feltételezhető adókapacitása nagyságától – akkor ő arányosan több adót fog fizetni, ha a vásárlásokat adóztatjuk. Aki szegény, az keveset költ, így ha fizet is adót, de csak a vásárlásaival, a fogyasztásával arányosan. Lényeges, hogy ebben az esetben fel sem kell mérni az adózói kapacitást, nyugodtan lehet hagyatkozni a vásárlások összegére. Azonban a vásárlások számbavétele csak a kereskedők által lehetséges, így őket is be kell vonni a vásárlók, a vásárlás adóztatásába. Ők fogják majd összegyűjteni a vételárral együtt az adókat is, ők számolnak el ezzel az adóztató felé. Tehát az adó közvetve fog eljutni az adóztatóhoz, hiszen nem közvetlenül számolnak el a vásárlók, mindenki a saját vásárlásairól az adóztató felé.

Közvetett – indirekt – adónak nevezzük azt az adót, ahol az adóztató nem veszi figyelembe közvetlenül az adózó adókapacitását, hanem arra utaló tevékenységeket adóztat meg. Az így kivetett adó beszedésére, az azokkal való elszámolásra szükség van más adózókra is, akik a beszedett adó megfelelő részét az adóztató részére továbbítják, megfizetik.

Hazánkban közvetlen adó – egyebek mellett – a személyi jövedelemadó, a társasági adó, az építményadó, a telekadó, idegenforgalmi adó, helyi iparűzési adó, gépjárműadó.

Közvetett adó – egyebek mellett – az általános forgalmi adó, a jövedéki adó, a népegészségügyi termékadó és a különböző vámok.

2.11.3. Az adózás tárgya szerinti osztályozás

Mint ahogy a korábbiakban is láthattuk, egyáltalán nem mindegy, hogy az adóztató hogyan akar meghatározott nagyságú adóbevételre szert tenni. Lényeges hatása lehet annak is, hogy kit, de annak is, hogy miként adóztat. A következőkben bemutatásra kerül az adóztatás három alaptípusa, ahol a különbségtétel abban rejlik, hogy „mit” kíván az adóztató megadóztatni. A következő alfejezetben pedig majd azt tekintjük át, hogy amennyiben eldőlt a „mit” kérdés, akkor következik a „hogyan”.

A vagyoni típusú adók az adózó által már korábban megszerzett, létrehozott, tehát a fennálló vagyont kívánják adóztatni, azaz a „gazdagságot”.

Lényeges, hogy nem az új, a „friss” vagyon létrejötte, megszerzése van tehát ilyen módon adóztatva. Az ilyen típusú adóknál nem szempont az, hogy a vagyon megszerzésekor – korábban – milyen adók kerültek megfizetésre, ahogyan az sem, hogy a vagyont esetleg már más adókkal terhelt jövedelméből szerezte-e az adóalany. Általában fizikai formában létező vagyon kerül adóztatásra, így ingatlanok, járművek, műalkotások, ékszerek. Ugyanakkor a pénzvagyon megadóztatása, vagy bizonyos vagyoni

értékű jogok – bérleti jog, opciós jogok, használati jog, szabadalmi jog, szerzői jog és egyébek – megadóztatása is szóba jöhet.

Hazánkban a központi adók közül a vagyoni típusú adók közé tartozik a gépjárműadó és a cégautóadó. A helyi adók közül az építményadó, a telekadó és a magánszemélyek kommunális adója számít vagyoni típusúnak.

A jövedelmi típusú adók az adózó által éppen – az adóidőszakban – megszerzett pénzvagyont kívánják adóztatni, azaz a pénzben megnyilvánuló „gazdagodást”.

Ebben az esetben nem az számít tehát, hogy ki milyen „gazdag” volt, vagy lett, hanem az, hogy pénz formájában mennyivel lett „gazdagabb”. Lényeges, hogy a jövedelem a bevételnek a költségeket meghaladó része, azaz a „nyereség”. Tehát a jövedelmi adók – főszabály szerint – figyelembe veszik azt, hogy a bevétel megszerzése érdekében az adózónak költségeket is vállalnia szükséges. Méltánytalan lenne, ha az adózó a bevétele terhére nem ismertethetné el azoknak az erőfeszítéseinek az értékét, melyet a bevétel megszerzése érdekében tett. Önmagában egyébként a bevétel is adóztatható – ahogyan fogjuk azt látni a forgalmi típusú adóknál – ott azonban nem a „gazdagodás” megadóztatásáról van szó, így az ott, önmagában méltányos adóztatás lehet.

A központi adók közül jövedelmi típusú adó a személyi jövedelemadó, a társasági adó, a kisadózó vállalkozások tételes adója (részben), kisvállalati adó (részben). A helyi adók közül jövedelmi típusú a helyi iparűzési adó.

A forgalmi típusú adók az áruforgalmat – amely lehet csak előállítás, vagy csak helyváltozással járó szállítás, vagy csak az értékesítés, vagy mindezek együtt –, valamint a szolgáltatásnyújtást kívánja megadóztatni.

Szolgáltatásnyújtásnál nem jöhet szóba a szállítás, hiszen fizikailag nem létező dologról van szó. A szállítás, szállítmányozás megadóztatása az országok vámhatárain történhet vámok által. A forgalmi típusú adóknak is vannak alcsoportjai. Így lehet egyfázisú, ahol teljes előállítási-szállítási-értékesítési folyamatot csak egy ponton terheli az adó. Lehet többfázisú, ahol több, de nem az összes ponton keletkezik adófizetési kötelezettség. Az összefázisú adó esetében valamennyi ponton terheli. A szolgáltatásokat terhelő forgalmi adó egyfázisú is, de egyben összefázisú is lehet, mivel a szolgáltatás előállításának helye egyben a nyújtás helye is.

Uniós adó jelenleg csak egy típusú létezik, a vám, amely persze nagyon sokféle egyedi vámmértékből tevődik össze. Ezeket csak az unió külső határain kell megfizetni, így ezek egyfázisú forgalmi adók. A központi adók közül forgalmi típusú adó az általános forgalmi adó (összfázisú), a jövedéki adó (egyfázisú), gépjárművek regisztrációs adója (egyfázisú), népegészségügyi termékadó (egyfázisú), kiskereskedelmi adó (egyfázisú). A helyi adók közül az idegenforgalmi adó számít forgalmi adónak (egyfázisú).

2.11.4. Az adó alapjának meghatározódása szerinti osztályozás

Alapvetően kétféle meghatározási út lehetséges – ha a jogszabályok biztosítanak választási lehetőséget. Az egyik a tételes elszámolás, a másik az általános elszámolás lehetősége. Amennyiben nincs választási lehetőség, úgy főszabály szerint a tételes elszámolási eljárás az alkalmazandó.

Az adó alapjának a megállapítása az első, és talán a legfontosabb számszaki állomás abban a folyamatban, melynek végén pontosan meghatározást nyer a fizetendő adó. Nagy adóalap nagy adófizetési kötelezettséget valószínűsít, a kis adóalap pedig csekély mértékűt. A későbbiekben megismerkedünk a kedvezményekkel, mentességekkel, de alapvetően az adóalap az, amelynek pontos

meghatározása kulcskérdés, és sokszor nagyfokú bizonytalanságokkal is terhes lehet. Egyrészt az adózó sokkal több valós információt tud a saját adóköteles jellemzőiről – tényleges tevékenységéről, vagyoni helyzetéről, bevételeiről, kiadásairól – míg az adóztató, az adóhatóság sokkal jobban tájékozott a jogi előírásokról, és azok alkalmazási gyakorlatáról.

Az adóalap pontos meghatározása – kellő jogalkalmazási gyakorlati ismertetek hiányában – nagy erőfeszítés az adózó számára még akkor is, ha a teljes jóhiszeműségét feltételezzük. Ugyanakkor, az adóalap pontos meghatározása – például adóellenőrzés révén – szintén nagy erőfeszítéseket követel meg az adóhatóságtól, akinek természetes módon, a speciális gazdálkodó ismeretei – például műszaki, vagy agrárismeretek – tekintetében vannak hiányosságai. Így meghatározó szerepe van mindkét fél számára annak, hogy milyen adó-adminisztrációt kell vinnie, alkalmaznia az adózóknak. A jó adminisztráció lehetővé teszi az adózó számára, hogy az elvárásoknak megfelelően, kis bizonytalanság mellett helyesen és pontosan tudja az adóalapot meghatározni. A jó adózási adminisztráció az adóztatónak is előnyös, hiszen így megfelelően tudja értelmezni, elemezni, ellenőrizni az adózó adóalap-meghatározását.

A tételes elszámolás során az adózó minden, az adóalap meghatározásához a jogszabályok szerint kapcsolódó adatot teljes körűen összegyűjt, és figyelembe vesz, még hozzá az előírtak szerinti módszertan szerint. Ilyen módon az adóalap nagy bizonyossággal tükrözi mindazokat az információkat, amelyek az adózóra jellemző egyéni sajátosságok, és teljes körű figyelembevételük fontos mind az arányos közteljesítés, mind az igazságos és méltányos adóztatás szempontjából.

Lényeges, hogy a „tételes elszámolás” kifejezésben a „tételes” szó nem az egyösszegű, azaz tételes adózásra utal, hanem a teljeskörű elszámolásra, azaz az adóztató tételesen elszámoltatja az adózót. Tételes elszámolás jellemzően a jövedelemadók és a forgalmi adók tekintetében általánosan megkövetelt, tekintve, hogy jellemzően ez a két legfontosabb adótípus az adóbevételek szempontjából. Sokszor csak tételes költségelszámolásként jelölik meg a tételes elszámolást, mivel a bevételekkel való tételes elszámolás magától értődő a legtöbb esetben.

Az adóztató tehát, – hogy az ne csak a jogszabályok tekintetében legyen megfelelően tájékozott – komoly adóügyi adminisztráció vitelére kényszeríti az adózót, azonban ez a kisebb adózók esetében túlzott terheket jelenthet, ami már az adóztatónak sem érdeke. Ugyanakkor a kisebb adózók által biztosított adóbevételről kevésbé függ az államháztartás, miközben ezek az adózók sokszor jelentős ön- és családfoglalkoztatók, ráadásul olyan nemzetgazdasági ágakban – például agrárszektor – vagy olyan helyeken – kisebb települések – amely esetekben elvárható némi adóztatói nagyvonalúság.

Az általányadók esetében az adóalap meghatározásához nem kell az összes tényleges adatot az adózónak teljes körűen összegyűjtenie és figyelembe vennie, mert ezek egy részét – általában a költségeket – helyettesítheti a törvény által „általánosan és átlagosan”, azaz általányban elismert gazdálkodási jellemzőkkel.

Jellemzően költségátalányok szoktak megállapításra kerülni, még hozzá a nettó árbevétel százalékában kifejezve. Az általányadó lehetősége az adózási időszakot megelőzően, illetve annak az első felében választható, és biztosan minden esetben adófizetési kötelezettséget eredményez, amennyiben a nem általányban megállapított jellemző – általában a bevétel – pozitív értéket vesz fel az időszakban. Az adózónak tehát előzetesen mérlegelnie kell, melyik adózási rendszer tűnik számára – mindent figyelembe véve – előnyösebbnek, és választania szükséges. A választási határidőt követően – utólag – már nem lehet a választást módosítani.

Egyes esetekben – például személyi jövedelemadózáásban a szállásadók tételes általányadója – nem csak a költségeket állapítja meg az adótörvény a bevételek százalékában általány formában, hanem a

bevételt is adottnak veszi valamilyen egyéb mérhető jellemző szerint. A szállásadók esetében ez a mérhető jellemző a kiadott szobák száma. Az adóztató a háttérben kalkulált – átalánybevételt és átalányköltséget állapított meg, de csak „saját felhasználásra”, majd ezek alapján átalányjövedelmet is – és csak az egy szobára jutó átalányadót nevesítette a törvényben. Így az adózónak a bevétel adminisztrációjával sincs gondja, viszont bevétel hiányában is az előre megállapított tételes – azaz egy összegben, szobánként megadott – átalányadót kell megfizetnie.

Olyan átalányadó is van hazánkban – helyi iparűzési adó egyszerűsített megállapítása – amely bevételi sávokhoz rendel jövedelemátalányt. Tehát nem a bevétel százalékában van a költségátalány megállapítva, hanem 12 millió Ft éves nettó árbevétel mértékig 2,5 millió Ft a törvényileg elismert átlagjövedelem, amit majd a helyi iparűzési adó kulcsával – maximum 2 % mértékkel – kell majd egy összegben leadózni. Ebben az esetben, akár nulla bevétel mellett is – mivel a 12 millió forintig terjedő sávban van – meg kell fizetni az 50 ezer Ft körüli adóterhet.

2.11.5. Az adó összegének meghatározódása szerinti osztályozás

Kétféle módon határozódhat meg az adó: (százalékos) adókulcs használata által, vagy tételes módon.

Ma már a leggyakoribb módja az adóztatásnak az, hogy adórátá, azaz adókulcs van. Vagyis pénzben van kifejezve, ami után adózni kell, és százalékban van meghatározva az, hogy mennyi ebből a kormányzat „jussa”. Természetesen, emlékszünk a „középkori” tizedre és kilencedre, lényegében azok is egy bizonyos nagyságú részhányad formájában határozták meg azt, ami az egyházat és a földesurat megillette. Szerencsére ma már nem természetben kell beszolgáltatni az adókat, hiszen a pénzügyi rendszer is sokat fejlődött. Mindazonáltal a (százalékos) adókulcs használata ma már nagyon elterjedt, hiszen használata mindkét fél számára praktikus, kellően egyértelmű, ugyanakkor – mivel arányosságra törekszik – általában megfelelően méltányos is.

Az adó összegének (százalékos) adókulcs alkalmazásával való meghatározása során a megadóztatni kívánt dolog, vagy tevékenység – azaz az adóalap – értéke pénz(egységben) van kifejezve, és ennek a százalékában – azaz adókulcs által – határozza meg az adóztató a fizetendő adó mértékét. Így a fizetendő adó a pénzben kifejezett adóalap és az adókulcs szorzata.

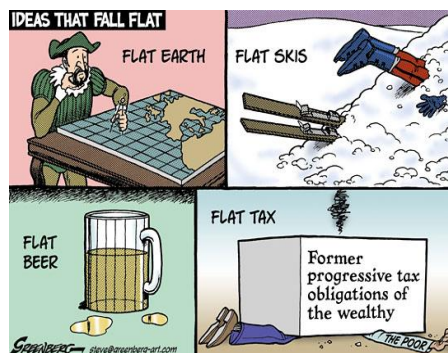
Százalékos adókulcs használatos hazánkban – egyebek mellett – a személyi jövedelemadó, a társasági adó, az általános forgalmi adó esetében a központi adók közül, míg a helyi adók tekintetében a helyi iparűzési adónál, illetve az építmény-, telek-, és idegenforgalmi adónál, amennyiben ezt a típust választja az önkormányzat.

Amikor minden adózóra csak egy adókulcsot alkalmaz egy adó, azt lineáris kulcsnak is nevezik, hiszen bármekkora adóalap esetén ugyanolyan arányban terheli adófizetési kötelezettség az adózót. Hazánkban ilyen például a személyi jövedelemadó. Ekkor, akinek magasabb a jövedelme, arányosan többet fizet meg adóként. Így ez megfelelően igazságosnak és méltányosnak tűnik. Azonban – tartják sokan – ez mégsem kellően igazságos és méltányos, hiszen a közteherviselés csak látszólag arányos. Ugyanis azt is fontos mérlegelni, hogy az adózás valójában mekkora terhet jelent az adózónak, mennyiben zavarja meg, nehezíti meg az életét, megélhetését, vagy működését. 100 ezer Ft adó megfizetése egy szegény embernek sokkal nagyobb teher – hiszen számára ezer Ft sokkal többet ér – mint egy 10-szer gazdagabb embernek 10-szer annyi adó, azaz 1 millió Ft megfizetése. Nem véletlen, hogy gazdagabb emberek könnyebben hagynak magasabb értermi számla után is nagyobb százalék szerinti borralalót. Ezen több adórendszer úgy próbál meg segíteni, hogy az adózókat csoportokba osztja. Ennek a csoportosításnak az a megjelenési formája, hogy a pénzben kifejezett adóalapokat csoportosítja nagyság szerint, azaz sávokba osztja őket. Majd az egyes sávokhoz más- és más adókulcsot rendel hozzá az adóztató. Ezt nevezzük sávós adózásnak. Később majd látni fogjuk ebben az

alfejezetben, hogy sávós adózás nem csak adókulcsok alkalmazásával, hanem tételes adózásban is lehetséges.

A sávós adózásnál tehát legalább két sáv van – egy kisebb és egy nagyobb összegű adóalap –, és minden sávnak megvan a maga adóterhelése. Természetesen lehet kettőnél több sáv is. Amikor a nagyobb összegű adóalaphoz magasabb adóterhelés – esetünkben nagyobb adókulcs – tartozik, progresszív adózásról beszélünk. Általában a sávós adózás progresszív szokott lenni, figyelemmel a korábban említett igazságosság, méltányosság kérdéseire, de figyelemmel a jövedelem újra-elosztásának céljára, illetve az államháztartás bevételeiségre is. Ugyanakkor elképzelhető olyan helyzet is, amikor nagyobb összegű adóalaphoz kisebb adóterhelés – esetünkben kisebb adókulcs – kapcsolódik, ilyenkor degresszív adózásról beszélünk. Ennek akkor lehet helye, ha az adózókat gazdaságpolitikai céllal arra kívánják ösztönözni, hogy a nagyobb adóalappal rendelkezzenek, így például legyen több alkalmazottjuk, magasabb munkabérekkel, vagy költsenek többet kutatás-fejlesztésre, és még sorolhatnánk.

A tételes adózásnál az adóztatandó dolog, vagy tevékenység nem feltétlenül van pénzben kifejezve, de mindenképpen elszámolási egységek kerülnek meghatározásra. Az adó elszámolási egységként egy-egy összegben, azaz adótételben kerül meghatározásra. Így a fizetendő adó az elszámolási egységek – azaz az adóalap – összege szorozva az adótétellel.

Tételes adózás van hazánkban – egyebek mellett – a jövedéki adónál (adóalap nem pénzben van jellemzően kifejezve), kisadózó vállalkozások tételes adója, kisvállalati adó a központi adók közül, a helyi adók tekintetében az építmény-, telek-, és idegenforgalmi adónál, amennyiben ezt a típust választja az önkormányzat, illetve a csak tételes adóként kivethető magánszemélyek kommunális adója esetében. A személyi jövedelemadó általában véve adókulcsot használ, de a magánszemély szállásadók választhatnak tételes adózást is.

2.12. Adózási alapfogalmak

A hazai joggyakorlatban, ha általában adózásról van szó, – tehát nem konkrétan egy közteher bizonyos fajtájáról – akkor valamennyi közteherre gondolunk, tehát járulékokra, illetékekre, díjakra, hozzájárulásokra is. Tehát a következő alapfogalmak – még ha csak az adó kifejezés szerepel is bennük – minden közteher típusra értendőek, hacsak nem kerül ott megjegyzésre, hogy valamilyen indok alapján mégsem.

Az alapfogalmak az egyes adónemekről szóló törvények megszokott szerkezeti logikája szerint kerülnek majd ismertetésre, a „záró és átmeneti rendelkezések” alfejezettel bezárólag. Ezt követően olyan alapfogalmak lesznek bemutatva, amelyek általában kapcsolódnak az adózáshoz.

2.12.1. Az adótörvények indoklása, célja, a törvények bevezető rendelkezései

Minden törvény – így az adótörvények is – úgy kerülnek az Országgyűlés elé beterjesztésre, hogy a beterjesztő – az adótörvények esetében a Pénzügyminisztérium – megindokolja, miért is van szükség arra a törvényre, milyen célok megvalósulását kívánják elérni a törvény bevezetésével, későbbi alkalmazásával. Sajnálatos módon a törvények indoklásait sok esetben nem könnyű az internet révén sem megtalálni, pedig egyáltalán nem mindegy, hogy mit tartalmaznak.

Amikor először fogadják el a törvényt, adnak hozzá egy általános indoklást, és szakaszonként – azaz paragrafusonként – külön, egyedi indoklást is. Amikor később módosítják, kiegészítik a törvényt, akkor is készül a megváltozott, vagy újonnan beiktatott szakaszhoz indoklás. Az indoklás azért fontos, mert sokszor maga a jogszabály nem fogalmaz elég pontosan, vagy félreérthető. Persze, vannak törvényt magyarázatok – akár bírósági ítéletekben is –, de mégis maga a törvényindoklás a hivatalos magyarázat. Sok esetben a bíróságok is erre támaszkodnak, hogy pontosan a jogalkotó akarata szerint értelmezhessenek egy adott előírást.

A törvények általában néhány bevezető „gondolattal” kezdődnek, leginkább a főbb célokat fogalmazzák meg, amelyek megvalósítását a jogalkotó kitűzte. Ezeknek a céloknak a megvalósulásáért hozták a törvényt, szó szerint ez létének az alapja. Sokan ezeket a passzusokat el sem olvassák – ahogy a könyvek előszavát sem – hiszen olyan „látszatnak”, „tiszteletkörnek”, felesleges tartozéknak gondolják. Ugyanakkor ezek a tartalmak nem azonosak még az adótörvényeket tekintve sem, tehát nyilvánvalóan van jelentőségük. Természetesen a közteherviselésről szóló hivatkozás gyakori, de emellett felbukkannak olyan célok is, mint „versenysemleges adókönyezet”, „kényszerszolidaritás”, „vállalkozások kedvező működési környezetének biztosítása”, vagy – egyebek mellett – „egészséges táplálkozás előmozdítása”. Azért lényeges a célok ismerete, mert sokszor csak ezzel együtt értelmezhető helyesen egy törvényi előírás. Bírósági joggyakorlatban sokszor előfordult, hogy az adóhatóság érvelését azzal „söpörte le” a bíróság, hogy az ellentétes a törvény kinyilvánított céljával, egy törvényi előírást nem lehet magának a törvény céljával ellentétesen, vagy azzal nem összhangban értelmezni.

Az interneten sok magyarázata van az egyes adótörvényeknek, ezek sokszor egymásnak is ellentmondanak, vagy már nem időszerűek. Maga az adóhatóság is elő szokott állni magyarázatokkal és értelmezésekkel, akár a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatalos tájékoztatójának formájában is. Ezek jók és hasznosak lehetnek, de nem szabad elfelejteni, ezek nem jogszabályi előírások. Egy jogi vitában – mondjuk a bíróság előtt – nem egyszer előfordult, hogy az adóhatóság is a saját korábbi hivatalos állásfoglalásával szemben érvelt, mondván „nem az állásfoglalásokat, magyarázatokat kell betartani, hanem magát a törvényt”. Ezzel pedig a bíróságok is egyetértenek. Tehát elsőként mindig magát a törvényt, és annak hivatalos magyarázatait – a törvény indoklását és a bevezető passzusokat – tekintsük át, és leginkább ezek mentén próbáljuk kialakítani a saját álláspontunkat, miközben persze a hivatalos tájékoztatók is nagyon hasznosak lehetnek, de nem feltétlenül döntőek.

2.12.2. A törvényben megjelenő alapfogalmak és értelmező rendelkezések

Az adott adótörvény sokszor nem pontosan abban az értelemben használ kifejezéseket, ahogyan azt a köznyelv teszi. Például a „természetbeni juttatás” kifejezés a köznyelvben nem a munkáltató által Karácsonyra adott ajándékosarát, vagy a szénbányának a dolgozók részére havonta ingyenesen biztosított szénmennyiséget jelenti. Helyes tehát, hogy a törvény pontosan meghatározza azokat a fogalmakat, melyeket a törvényben használ, melyeket rendszeresen hivatkozza. Ezek az alapfogalmak jellemzően rögtön a törvény elején – a hatályok előtt, vagy azt követően – szoktak szerepelni, de előfordul az is, hogy a végén, a záró rendelkezéseket megelőzően. Mindenképpen célszerű ezeket

áttekinteni, mert ezek a jogszabály részei, így kötelező érvénnyel így kell használni és értelmezni a megjelölt kifejezéseket, fogalmakat.

Előfordul, hogy maga a törvény „talál ki”, vezet be új fogalmakat, kifejezéseket. Például, amikor a személyi jövedelemadó 1988. január 1. napjától bevezetésre került hazánkban, az addigi nettó béreket egységesen fel kellett emelni az új adó megfelelő kulcsaival egyezően annak érdekében, hogy a dolgozók nettó bére megegyezzen az 1987. decemberi bérükkel, így az új adó révén ne kerüljenek hátrányosabb helyzetbe – legalábbis kezdetben. Ez az egységes béremelés volt az úgynevezett bruttósisítás. Ilyen szó nem létezett előtte, ezt a törvény vezette be, definiálta.

Az sem ritka, hogy az egyes adótörvények egymástól eltérően használják bizonyos fogalmakat. Ez elég zavaró lehet, hiszen az egyik törvény meghatározza a fogalmat, de egy későbbi törvénynek az nem megfelelő – valamilyen okból – ezért újradefiniálja azt a fogalmat kifejezést. Ez a gyakorlat felhívja arra a figyelmünket, hogy a törvények csak saját magukra nézve írják elő a meghatározott értelmezését, használatát egy fogalomnak, más törvényekre ez nem terjed ki. Amennyiben mégis átveszi az egyik törvény a másik fogalomértelmezését, akkor azt kifejezetten ki is mondja. Az adótörvények eltérő fogalomhasználatára példa a „kisvállalkozó” fogalma, amelyet eltérően használ a helyi adókról szóló törvény, a kisadózó vállalkozások tételes adójáról és a kisvállalati adóról szóló törvény és a kisadózó vállalkozók tételes adójáról szóló törvény.

2.12.3. Az adó területi hatálya

Az adóztatás nagyon szorosan kapcsolódik egy ország, vagy egy területi egység – megye, település – szuverenitásához. A hatály régis elnevezése a határnak.

A törvény területi hatálya azt határolja be, meddig terjed ki az adóztatási, „adószedési” joga a jogalkotónak, aki hazánkban az Országgyűlés, a megyei önkormányzatok, vagy a települési önkormányzatok. A törvények területi hatályában fejeződik ki elsősorban egy ország szuverenitása.

Az az adózó, aki ezen a földrajzi jellegű határon belül – az adótörvény sajátjától függően lehet fontos – él, tevékenykedik, működik, székhelye, vagy lakhelye van, esetleg ott van valamilyen vagyontárgya, vagy kezdeményez valamilyen eljárást, csak rá vonatkozik az adótörvény. Vagyis, aki az adótörvényben meghatározott jellemzőkkel nem köthető az ugyanebben a törvényben megjelölt földrajzi területhez, „arra nem terjed ki a törvény területi hatálya”, azaz neki semmilyen adókötelezettsége e vonatkozásban nem keletkezhet. hazánkban a területi hatály a központi adók tekintetében jellemzően, főszabály szerint – tehát nem mindig – Magyarország területe. A megyei önkormányzat által kivetett helyi iparűzési adó tekintetében a területi hatály az adott megyében „különleges gazdasági övezetnek” minősített ingatlan-nyilvántartási helyrajzi számokra terjed ki, függetlenül attól, melyik település területéhez tartozik. A települési önkormányzatok által kivetett helyi adók az adott település bel- és külterületén alkalmazhatók csak, azzal a kivétellel, hogy a „különleges gazdasági övezetnek” minősített területre helyi iparűzési adót csak a megyei önkormányzat vethet ki. Így például Göd városának helyi iparűzési adójának területi hatálya nem terjed ki a város ipari parkjára, mivel azt a Kormány „különleges gazdasági övezetnek” minősítette, hanem csak a többi településrésze.

2.12.4. Az adó személyi hatálya

Hasonlóan a területi hatályhoz, a személyi hatály is korlátok közé helyezi az adott adótörvény alkalmazhatóságát.

A személyi hatály meghatározása során a jogalkotó pontosan leírja, hogy milyen személyi jellemzőkkel bír az a magánszemély, vagy szervezet, akit, amelyet adóztatni kíván, illetve ezzel az adóztatással összefüggésben még kiknek a része ír elő adókötelezettségeket.

Például a személyi jövedelemadó törvény csak magánszemélyeket adóztat, ugyanakkor a személyi hatályban sok olyan szervezet is szerepel – mások mellett a munkáltatók, vagy pénzüzetek – akik kapcsolatba kerülnek a magánszemélyek jövedelemszerző tevékenységével. Így például a munkáltatónak – egyebek mellett – meg kell állapítani a munkabér jövedelemadó-tartalmát, azt le kell vonni kifizetés előtt, s az adóhatóságnak határidőig befizetni. Amennyiben sem adózóként, sem közreműködőként nem nevesíti a gazdasági szereplőt a törvény a személyi hatály alatt, úgy a törvény rendelkezései rá nem terjednek ki. Akikre viszont kiterjed a személyi hatály, azoknak be kell tartani a rájuk vonatkozó rendelkezéseket, akkor is, ha az nem jár – lásd munkáltató – az ő megadóztatásukkal.

2.12.5. Az adó tárgyi hatálya

Az adó tárgyi hatálya lekorlátozza, nevesíti azt, hogy az adózóknak milyen jellemzőjét kívánja az adott adó által az adóztatni megadóztatni.

Tevékenységet, de milyen tevékenységet, vagyont, de milyen vagyont, forgalmat, de milyen forgalmat, árut, de milyen árut, és még sorolhatnánk. A személyi jövedelemadó a magánszemélyek által megszerzett jövedelmeket kívánja adóztatni. Tehát nem a vagyont, vagy bármi mást, hanem a megszerzett jövedelmet. Ugyanakkor azt is pontosan meghatározza ez a törvény, mit is ért jövedelem alatt, és mit nem ért alatta: így például nem jövedelem a felvett bankhitel, hiszen azzal ideiglenesen ugyan gazdagabbakká válunk, de azt vissza is kell – ráadásul kamattal növelten – fizetni a bank részére. Láthattuk az adózás tárgya szerinti osztályozásnál, sokféle tárgyú adó lehet, figyelmet kell tehát arra fordítani mindenkinek, van-e olyan tevékenysége, vagy egyéb jellemzője, ami adózás alá eshet.

2.12.6. Az adó időbeli hatálya

Láthattuk az adóztatási alapelveknél, illetve a jó adórendszer ismérveinél, hogy fontos, az adórendszer, és ezen belül az egyes adók folyamatosan alkalmazkodjanak a változó körülményekhez. A folyamatos változás azért indokolt, mert a gazdasági környezet változásával egyrészt megváltozik az államháztartás bevétel-szükséglete, másrészt a kiadási összeg és szerkezet is. Ugyanakkor az adózói adó-teljesítő képesség, azaz adókapacitás és adófizetési hajlandóság is folyamatos változásban van. Időről-időre a már létező adótörvényeket szükséges megújítani, illetve egyes adókat érdemes eltörölni, míg közben új adókat bevezetni.

Az adó időbeli hatálya megmutatja, hogy egy adott adótörvény egyes rendelkezései melyik adóidőszakra vonatkozóan tartalmazznak előírásokat az adózó és más gazdasági szereplők számára.

Az adózónak tehát arra is figyelmet kell fordítani, hogy egyes időszakokban éppen milyen volt az ő tevékenységének, vagy egyéb jellemzőjének az adóztatása. Mert ha a szabályok egy része időszakra – jellemzően évente, de lehet gyakrabban is – változhat, úgy egyáltalán nem mindegy, hogy melyik időszakra van szó. Hiszen lehet például, hogy az egyik időszakban nincs is adókötelezettsége egy tevékenységnek, másokban már van, harmadikban szintén van, de már nagyobb, aztán ez csökken, és így tovább. Az, hogy egy szabály melyik időszakban mérvadó, az az időbeli hatályban fejeződik ki. A hazai adójogszabályok – minden más hazai jogszabállyal együtt – a Nemzeti Jogszabálytárban tekinthetők meg az interneten (njt.hu), ahol azonban az az állapotuk látható alapértelmezésben, amelyik nap megtekintjük. Ugyanakkor van olyan lehetőség, hogy visszamenőleg kívánt időpontra be lehet állítani a rendszert, és akkor ezen, múltbeli időpontra, illetve időtartamra mutatja, az akkor érvényes, „akkor hatályos” jogszabályi állapotot.

Arra is figyelmet szükséges fordítani, hogy esetenként az adójogszabályok is tartalmazznak már olyan előírásokat, melyek még nem léptek életbe, „hatályba”. Ezeket azért közlik már előre a jogszabályok sok esetben – de korántsem mindig –, hogy az adózóknak megfelelő idő álljon rendelkezésre felkészülni.

Ebben az esetben érdemes megnézni a törvény végén a „hatálybalépési rendelkezéseket”, illetve a Nemzeti Jogszabálytárban az adott előíráshoz kapcsolódó lábjegyzetet. Majdnem minden előíráshoz van lábjegyzet, amely a legtöbb esetben azt az időpontot mutatja, amikortól az a szövegrész hatályos.

Az időbeni hatály különösképpen azért fontos, mert az adózótól csak azt lehet elvárni, hogy az adott időszakra éppen érvényes előírásokat betartsa. Nem lehet szankcionálni sem korábban hatályos – később már nem mérvadó –, sem később hatályba lépő szabályok alapján, visszamenőlegesen.

2.12.7. Adóazonosító jel, adószám és közösségi adószám

Minden magyar állampolgár – lényegében születése pillanatától –, illetve minden külföldi magánszemély, aki tartózkodási engedélyt kapott, rendelkezik **adóazonosító jellel**. Az adóazonosító jel egy 10 számjegyből álló számsor, a magánszemélyek adóügyi azonosítására szolgál.

Bizonyos összefüggések vannak a születési dátum és hely vonatkozásában, de az csak azért van, hogy szabályozottan és egyértelműen – két embernek nem lehet egy adóazonosító jele – lehessen folyamatosan kiadni. Ez az azonosító jel végigkíséri az életét, változatlan marad, hasonlóan a személyi számhoz. Aki nem magyar állampolgár, de tartózkodási engedélyt kap – például munkavállalásra – az is kap adóazonosító jelet. Nevéből adódóan arra szolgál, hogy minden magánszemély gyorsan és egyértelműen beazonosítható legyen. Amennyiben a magánszemély csak munkavállalóként tesz szert jövedelemre, ez az adóazonosító jel elégséges neki, nem kell adószámot kérvényeznie az adóhatóságtól.

Az **adószám** a gazdasági társaságok, költségvetési szervek, civil szervezetek és üzleti tevékenységet folytató természetes személyek (magánszemélyek) azonosítására szolgál. Az adószám meghatározza, hogy az adózó ügyében melyik állami adóhatósági (NAV) igazgatóság jár el, valamint azt, hogy általános forgalmi adó kötelezettségének az általános, vagy speciális szabályok szerint tesz eleget.

Amennyiben a magánszemély üzleti tevékenységet kíván folytatni – bármilyen, nem társasági forma keretében – akkor adószámot kell igényelnie az adóhatóságtól. Nem kell adószámot igényelnie annak a mezőgazdasági őstermelőnek, aki – majd az általános forgalmi adó törvényről részletezett módon – aki kiadásai számláinak áfa-tartalmát nem kívánja elszámolni. Aki igen, annak kell adószámot igényelnie. Egyéni vállalkozói igazolvány kiváltásakor automatikusan kap adószámot az egyéni vállalkozó. Magánszemély igényelhet akkor is adószámot a NAV-tól közvetlenül, ha ugyan nem kíván sem őstermelői sem egyéni vállalkozó tevékenységet folytatni, de van egy főállása, ami mellett nem állandó jelleggel bizonyos gazdasági tevékenységet folytatna: például gyermekfelügyeletet vállal, takarít, regényt ír, festményt fest, zenekarával fellép. A cégbíróság és „normál” bíróság által bejegyzett szervezetek – gazdasági társaságok, civil szervezetek – mindegyike már a bejegyzéssel egyidejűleg kap adószámot. Az állami és önkormányzati költségvetési szervek a Magyar Államkincstár általi Törzskönyvi nyilvántartásba vétellel egyidejűleg kapnak adószámot. Példa az adószámra: 72731000-2-10. Az elő nyolc számjegy az adózó egyedi azonosítója, a következő – kötőjelek közötti – az úgynevezett áfa-kód, az utolsó két számjegy az adózó esetében a székhelye, vagy lakóhelye szerint területileg illetékes NAV igazgatóság kódja.

A **közösségi adószám** az adószámból képzett kód, amely az Európai Unió többi tagállamában is lehetővé teszi az adózó azonosítását. Kiváltása kizárólag azok számára kötelező, akik más uniós tagállami adózóval kívánnak gazdasági kapcsolatba lépni, akár itthon, akár más tagállamban.

Közösségi adószámot annak a közösségi adószámmal még nem rendelkező, áfafizetésre kötelezett adóalanynak, esetleg speciális esetekben az áfafizetésre kötelezett nem adóalany jogi személynek kell igényelnie, aki az Európai Unió valamely másik tagállamában illetőséggel bíró adóalannyal szeretne

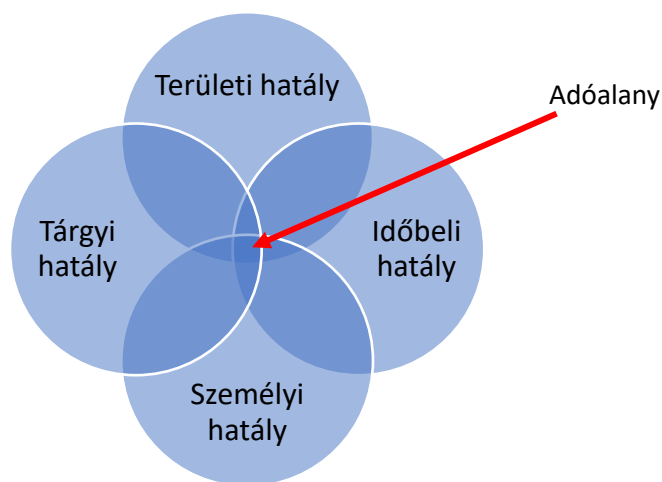
kereskedelmi kapcsolatot létesíteni. A kereskedelmi kapcsolat azt jelenti, hogy a hazai vállalkozás másik uniós tagállamban vásárolna terméket magyarországi felhasználásra, vagy itthon értékesítene terméket másik uniós tagállambeli vásárló részére, aki természetesen ezt a terméket a saját hazájában – vagy bárhol Magyarországon kívül – kívánna hasznosítani. Főszabály szerint annak kell kérnie, aki egyébként is áfa adóalany Magyarországon – tehát adószámában az áfa-kód értéke 2. A speciális eset az, amikor itthon nem áfa adóalany, például alanyi mentes vállalkozó – tehát adószámában az áfa-kód értéke 1 – de 10 ezer eurót meghaladó összegben vásárol hazai célra más uniós tagállamban, vagy értékesít itthon, más uniós tagállambeli vevője részére. Érdekeség, hogy a közösségi adószám nem egységes formátumú az összes uniós tagállamban. Mindegyik az ország nevének kétkarakteres rövidítésével kezdődik – például IT, PL, HR – majd a nemzeti adószámok bizonyos számjegyeit átvéve – ezek száma 2-től 12-ig terjedhet – folytatódik. A hazai adóalanyok közösségi adószámára példa: HU72731000. Tehát Magyarország kódja HU, majd ezt követi a hazai adószám első nyolc számjegye.

2.12.8. Az adóalany

Egy adott adótörvény négy különböző hatálynak egyszerre, egyidejűleg kell teljesülnie ahhoz, hogy egy magánszemély, vagy szervezet az adott törvény szempontjából **adóalany**nak minősüljön.

Tehát ott, annak, azt és akkor kell olyan tevékenységet folytatnia, vagy olyan jellemzőkkel bírnia, amely adófizetési kötelezettséget vonhat maga után. Nem biztos, hogy végül tényleg lesz adófizetési kötelezettsége, de ha adóalany, akkor eleget kell tennie az adójogszabályban (törvényben, rendeletben) előírt kötelezettségeinek. Amennyiben tehát egy magánszemély, vagy szervezet adóalanynak minősül egy adójogszabály tekintetében, akkor mindenképpen célszerű megismernie a kötelezettségeit – és természetesen az ehhez kapcsolódó jogait is, ha vannak – hogy valós lehetősége legyen jogszerű módon teljesíteni kötelezettségeit és élni jogaival.

11. ábra: Az adóalany meghatározódása az adótörvény négy hatálya szerint

Forrás: saját szerkesztés

2.12.9. Az adófizető

Láthattuk, az lesz egy adott adótörvény – például általános forgalmi adó – adóalanya, aki az össze törvényi hatálynak egyszerre felel meg. Bár széleskörűen használják az adózókra az adófizetői kifejezést, nyilvánvaló, hogy ha egy adótörvénynek valaki az adóalanya, az nem jár feltétlenül azzal, hogy adót is

kell fizetnie. Így például egy négygyermekes családanya, aki munkavállalóként hazánkban 2023 januárjában dolgozik – azaz jövedelmet szerez – egyértelműen alanya a 2023 évi személyi jövedelemadó törvénynek, ugyanakkor nem lesz adófizető, hiszen teljes mentességet élvez a törvény szerint. Fizetnie ugyan nem kell személyi jövedelemadót, de az egyéb adókötelezettségek terhelik, így például bevallást kell benyújtania, ahol feltünteti gyermekei adatait.

Adófizetőnek tehát az olyan adóalanyokat tekintjük, akiknek az adott időszakra vonatkozóan keletkezik adófizetési kötelezettsége. Az, hogy valóban teljesíti-e adófizetési kötelezettségét, nem változtat azon, hogy adófizetőnek minősül.

2.12.10. Az adóalap

Az adótörvény négyféle hatályának együttes teljesülése révén – mint az az előző alfejezetben láttuk – nem biztos, hogy a gazdasági szereplő adófizetővé is válik. További feltétel – és még ennek teljesülése esetén sem biztos az adófizetési kötelezettség keletkezése –, hogy rendelkezzen pozitív adóalappal.

Az adóalap szoros összefüggésben áll az adótörvény tárgyi hatályával, vagyis, hogy mit akar az adóztató adóztatni. Vagyont, jövedelmet, vagy bármi mást? A tárgyi hatály meghatározza azt, hogy az adózónak mely tevékenysége, vagy mely egyéb jellemzője szerint kívánja őt az adóztató adóztatni. Ma már nincs úgynevezett fejadó, amit válogatás nélkül mindenkinek be kellett fizetnie. A tárgyi hatály azonban általában még nem pontosítja – nem is akarja – kellőképpen azt, hogy számszerűen mennyi adót is kell majd fizetni. Például a személyi jövedelemadó törvény tárgyi hatálya kinyilvánítja, hogy a törvény a magánszemélyek jövedelmét kívánja adóztatni. Ám arról, hogy számszerűen miként határozódik meg a jövedelmek utáni adófizetési kötelezettség, arról nem szól a tárgyi hatály.

Az adó számszerű meghatározásának folyamatában az első lépés az adóalap meghatározása. Ez minden törvényben a hatályokról szóló – és bevezető, illetve alapfogalmakat definiáló – rendelkezéseket követi.

Az **adóalap** számszerűen, pénzben, vagy egyéb mértékegységben kifejezve meghatározza az adóalanyok az gazdasági jellemzőjét, amelyet a majd később meghatározott adómértékkel meg kíván adóztatni. Az adóalapot önbevallás esetén az adóalany, adóbeszedés vagy adólevonás esetén az erre kötelezett, adókiivetés és adóki szabás esetén az adóztató határozza meg.

Például az általános forgalmi adó esetében a termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás kerül adóztatásra (tárgyi hatály), de az adóalap a hozzáadott érték. Az építményadónál bizonyos építmények tulajdonlása kerül adóztatásra (tárgyi hatály), de az adóalap a hasznos alapterület négyzetméterben, vagy az építmény korrigált forgalmi értéke. A személyi jövedelemadó esetében a magánszemélyek által szerzett jövedelmet kívánják megadóztatni (tárgyi hatály), azonban az adóalap a bevétel költséget meghaladó része lesz, hiszen a jövedelmet közvetlenül nem lehet mérni, meghatározni. A személyi jövedelemadón belül, a szállásadók tételes átalányadója esetén nyilvánvalóan a szállásadási tevékenységet kívánják adóztatni (tárgyi hatály), de az adóalap a kiadott szobák száma lesz.

2.12.11. Az adóalap-kedvezmény

Amikor az adótörvények meghatározzák az adóalapot, vagy az adóalap kiszámítási módját, az a legtöbb esetben csak kiindulásnak tekinthető. Az adóztató ugyanis – gazdaságpolitikai vagy méltányossági célból – könnyítéseket adhat azoknak a csoportoknak, amely csoportjellemzői ezt számára indokolják. Tehát, ha az adóalanyok egy csoportja olyan tevékenységi, vagy egyéb jellemzőkkel rendelkezik, melyet az adóztató gazdaságpolitikai szempontból kedvezőnek ítél, vagy méltányolhatónak tart, akkor annak a csoportnak adhat könnyítéseket az adóalap tekintetében. Például hazánkban kiemelt gazdaságpolitikai célkitűzés a népességfogyás megállítása, csökkentése, így a személyi jövedelemadó adóalapjának egy részét az adóztató elengedi azoknak a családoknak, ahol van gyermek. Logikus, hogy ha kisebb az adóalap, akkor végső soron majd az adófizetési kötelezettség is kisebb lesz.

Adóalap-kedvezmények – vagy az adótörvények elterjedt szóhasználatával, egyszerűen **kedvezmények** – nevezzük az adóteher olyan közvetett könnyítését, amely az adóalap egy részének, vagy egészének elengedésében nyilvánul meg. Főszabály szerint az adóalap-kedvezmények igénybevétele révén sem csökkenhet az adóalap nulla alá, azaz nem jöhet létre ilyen módon negatív összegű adóalap.

A személyi jövedelemadó törvényben 2023-ban hatféle adóalap-kedvezmény, azaz röviden 6 kedvezménye van a rendszeres bérjellegű jövedelemmel rendelkezők számára (ebből egyet, a 30 év alatti anyák kedvezményét, nem a törvény, hanem kormányrendelet állapítja meg). Családi kedvezmény, 30 év alatti anyák kedvezménye, 4 vagy több gyermeket felnevelő anyák kedvezménye – ezekkel a gyermekvállalást támogatja az állam –, az első házások kedvezménye, az egészségügyi jellegű gondok miatt megnehezült életvitelt támogató személyi kedvezmény, valamint a 25 év alattiak kedvezménye. A személyi jövedelemadó törvény is állapít meg további adóalap-kedvezményeket más jövedelmek vonatkozásában, illetve számos adó állapít meg saját adóalap-kedvezményeket.

2.12.12. Az adómérték

Az adóalap végleges – azaz az adóalap-kedvezmények figyelembevételével történő – meghatározását követően eldől, lesz-e egyáltalán pozitív adóalap. Amennyiben van pozitív adóalap, akkor lesz mit adóztatni, méghozzá az adótörvényben előírt adómértékkel.

Az adómérték a – pénzben vagy egyéb mértékegységben számszerűen meghatározott – adóalap függvényében meghatározza a pénzben kifejezett adóterhet. Az adómérték meg lehet határozva az adóalap százalékában – ezt adókulcsnak, vagy adórátának nevezzük –, vagy egy összegben – ezt adótételnek nevezzük.

Az adómérték százalékos meghatározása történhet úgy, hogy az adóalap sávokra van osztva, és a különböző sávokhoz eltérő adómértékek tartoznak. Erre példa a kiskereskedelmi adó, amelynél 2023-ban 500 m Ft alatti adóalap 0%, 500 m Ft és 30 Mrd Ft között 0,15%, 30 Mrd és 100 Mrd Ft között 1%, 100 Mrd Ft felett 4,1% adókulccsal adózik.

Az egyösszegű adómérték, azaz adótétel egy-egy adóalap-tételre vonatkozóan kerül megállapításra. Például a személyi jövedelemadózásnál a szállásadók tételes átalányadója, ahol 2023-ban szobánként évente 38.400 Ft a tételes adómérték.

A jogalkotó képes kombinálni az adókulcsokat az adótétellel is. Erre példa a helyi iparűzési adó alapjának úgynevezett egyszerűsített meghatározása, mely az iparűzési adó helyben kiszabott adókulcsát – ez településenként eltérő lehet – lényegében adótétellé alakítja. A 12 m Ft alatti bevétel esetén az adóalap egységesen 2,5 m Ft, 12 m Ft és 18 m Ft közötti bevételnél az adóalap egységesen 6 m Ft, 18 m Ft és 25 m Ft közötti bevételnél az adóalap egységesen 8,5 m Ft, amelyeknek a helyi adókulcs

szerint kell megfizetni az adóját, tehát a három sávhoz lényegében három különböző összegű adótétel került hozzárendelésre.

2.12.13. Az adókedvezmény

Az adóalap és az adómérték felhasználásával – általában összeszorozásával – létrejön az úgynevezett számított adó. Mielőtt azonban az így kiszámított adót befizetnénk, hasznos, ha áttekintjük, ad-e az adótörvény lehetőséget a számított adó csökkentésére. Az adóztató hasonló okokból szokta lehetővé tenni azt, hogy a számított adó összegét bizonyos csoportok csökkenthessék: gazdaságpolitikai, vagy méltányossági céllal.

Adókedvezmények az adóteher olyan közvetlen könnyítését, amely az adó egy részének, vagy egészének elengedésében nyilvánul meg. Főszabály szerint az adókedvezmények igénybevétele révén sem csökkenhet az adóalap nulla alá, azaz nem jöhet létre ilyen módon negatív összegű adófizetési kötelezettség.

A személyi jövedelemadó törvényben a rendszeres, bérjellegű jövedelmek adójával kapcsolatban csak egy adókedvezmény van. Ez azoknak a mezőgazdasági őstermelőknek lehetőség az adócsökkentésre, akik költségeikkel teljes körűen, tételesen elszámolnak, így könyvelő segítségét is igénylik. A könyvelő által adott számla nettó összegéből maximum 100 ezer Ft használható fel – egyéb feltételek egyidejű teljesítése révén – a számított adó csökkentésére. A társasági adóról szóló törvény sokkal többféle és nagyobb összeg adókedvezményt biztosít, de általában minden adótörvény ad ilyen legális adócsökkentési lehetőséget a meghatározott célcsoportok tagjainak.

2.12.14. A „tényleges”, azaz effektív adókulcs

Az adóalap-és adókedvezmények hatását a fizetendő adóra az úgynevezett tényleges, vagy másképpen effektív adókulcs mutatja. Ez a tényleges adóterhelés mérőszáma, amelyet érdemes az adózónak is összevetnie a jogszabályban előírt, „névleges”, vagy „nominális” adómértékkel, hogy lássa, mennyire kedvezményes elbánásban részesül.

A **tényleges, azaz effektív adókulcs** az esetleges adóalap-kedvezmények igénybevétele nélküli, kiindulási adóalaphoz viszonyítja az összes lehetséges adóalap- és adókedvezmény igénybevételével meghatározódó adó összegét. Mivel a hazai adózásban nincsenek büntető jellegű tételek, így értéke csak kisebb lehet a jogszabályban meghatározott adómértéknél, legkisebb értéke a nulla, illetve – ha semmilyen adóalap- és adókedvezményben nem részesül az adózó – értéke pontosan a jogszabályban meghatározott adómértékkel egyenlő.

$$\text{Effektív adókulcs} = \frac{\text{ténylegesen fizetendő adó az adóalap és adókedvezmények igénybevételével}}{\text{adóalap az adóalapkedvezmények igénybevétele nélkül}}$$

Például ha egy magánszemély adóköteles jövedelme a személyi jövedelemadó törvény szerint 800 ezer Ft, de van 500 ezer Ft adóalapkedvezménye, így a tényleges adója a maradék adóalap (300 ezer Ft) 15%-a (névleges adókulcs), vagyis 45 ezer Ft, akkor a tényleges, effektív adókulcsa:

$$\text{Effektív adókulcs} = \frac{45.000}{800.000} = 0,05625, \text{ azaz } 5,6\%$$

Amennyiben az adóalap- és adókedvezmények révén tényleges adófizetési kötelezettsége már nem keletkezik az adózónak, úgy az effektív adókulcs értéke nulla.

2.12.15. Egyéb, nem adóalap- és nem adókedvezmények

Korábban láthattuk, hogy az adózók szempontjából nem csak az adófizetési kötelezettség számít adótehernek. Az adózók azt a pénzüsszeget is adóteherként élik meg, amelyet az adó-adminisztrációjuk létrehozására, működésére fordítanak. Később majd látni fogjuk, nem csak az adófizetési kötelezettség az, ami terheli az adózókat, hanem számos egyéb adókötelezettség is – például nyilvántartások vezetése, adóbevallás készítése. Nyilvánvaló, hogy ha az adó-adminisztráció tekintetében könnyítéseket kapnak az adózók, azt kedvezően fogadják, hiszen az szinte olyan, mintha kevesebb adót kellene megfizetniük.

Egyéb, nem adóalap- és nem adókedvezmény alatt azokat a kedvezményeket értjük, melyek révén az adózók kevesebb idő- és pénzráfordítás teljesíthetik adókötelezettségeiket. Ezek a kedvezmények adódhatnak az adminisztrációs követelmények könnyebb teljesíthetőségéből, vagy bizonyos adókötelezettségek elengedéséből.

Jó példa az, hogy míg korábban évtizedekig a munkáltatónak kellett elkészítenie főszabály szerint az alkalmazottak személyi jövedelemadó bevallását, addig ma már az állami adóhatóság készíti el a bevallástervezetet, ami nagyon lényeges könnyebbség a munkáltatóknak. A bankszámlavezetés minden, üzleti tevékenységet folytató vállalkozással szemben kötelező érvényű elvárás, azonban az általános forgalmi adó szempontjából alanyi mentességet választó egyéni vállalkozóknak nem kell külön vállalkozói bankszámlát nyitniuk, ami jelentős anyagi könnyebbséget jelent ezeknek a kisvállalkozásoknak.

2.12.16. A tárgyi mentességek

A tárgyi mentesség természetesen nem szó szerinti fizikai tárgyakra utal. Korábban megismertük az adótörvények tárgyi hatályát, amely lehatárolta azt, hogy az adóztató mit is kíván adóztatni. Lehet adóztatni az adózó valamilyen tevékenységét, vagyoni, jövedelmi jellemzőit, szinte végtelen a lehetőség. Az adótörvény tárgyi hatálya ezt a végtelen lehetőséget szűkíti, korlátozza le egy viszonylag jól meghatározott körre. Ami a körön, a tárgyi hatályon belül maradt, ahhoz lesz majd hozzárendelve adóalap, ahhoz pedig adómérték, és még számos adókötelezettség – így bizonyos nyilvántartások vezetése, és jellemzően bevallás készítése és benyújtása is.

A **tárgyi mentesség** biztosításával az adóztató egyes – egyébként az adótörvény tárgyi hatályán belüli – adózói jellemzők tekintetében teljes mértékben mentesíti az adóbefizetési kötelezettség alól az adózót. Ennek kétféle formája lehet: vagy az adóalap meghatározása során nem kell figyelembe vennie ezeket a jellemzőit az adózónak, vagy – ha az adóalapba ezeket beszámította – az adott jellemzőkre jutó adót nem kell megfizetnie. Az egyéb adókötelezettségek teljesítése alól a tárgyi mentesség nem mentesít, ezeket változatlanul teljesíteni szükséges. A tárgyi mentességek tekintetében az adózó kiléte közömbös, bármely adózót megilleti az adott tárgyi mentesség, ha az annak alapjául szolgáló jellemzők esetében teljesülnek, megállapíthatók.

Az egyéb adókötelezettségeket – például nyilvántartások vezetését – azért kell változatlanul teljesítenie az adózónak a tárgyi mentes jellemzői tekintetében is, mert ha az adóztató ez alól is mentesíteni kívánta volna az adózókat, akkor egyszerűen már az adótörvény tárgyi hatályából kizárta volna a szóban forgó adózói jellemzőket.

Ha valaki Kossuth-díjat – mely jelentős pénzdíjjal is párosul – kap hazánkban, vagy olimpiai helyezéseért állami jutalmat, a kapott pénzösszeg a személyi jövedelemadó törvény szerint mentes az adókötelezettség alól. Mivel azonban a törvény tárgyi hatálya ezekre is kiterjed, így ezeket a kifizetéseket is megfelelően kell dokumentálni, adóhatósághoz be kell jelenteni, adóbevallásban fel kell tüntetni. Ugyanakkor ez a mentesség csak a meghatározott pénzdíjakra terjed ki, tehát aki a Kossuth-díjat kapta, annak változatlanul személyi jövedelemadót kell fizetnie mondjuk a munkabére után. Az általános forgalmi adó törvény szerint tárgyi mentes tevékenység az oktatási tevékenység. Tehát bárki nyújtja ezt a szolgáltatást – akár egy állami, akár egy magánegyetem, vagy egy oktatási kft. – ez után a szolgáltatás után senkinek nem kell adóznia.

2.12.17. Alanyi vagy személyi mentesség

Egyes adótörvények alanyi, mások személyi mentességet említenek, de ezek gyakorlatilag szinonim fogalmak.

Alanyi vagy személyi mentesség biztosításával az adóztató egyes, esetleg valamennyi – egyébként az adótörvény tárgyi hatályán belüli – adózói jellemzők tekintetében teljes mértékben mentesíti az adóbefizetési kötelezettség alól az adózót. Ennek kétféle formája lehet: vagy az adóalap meghatározása során nem kell figyelembe vennie ezeket a jellemzőit az adózónak, vagy – ha az adóalapba ezeket beszámította – az adott jellemzőkre jutó adót nem kell megfizetnie. Az egyéb adókötelezettségek teljesítése alól az alanyi/személyi mentesség nem mentesít, ezeket változatlanul teljesíteni szükséges. Az alanyi/személyi mentességek tekintetében az adózó kiléte számít, a mentesség az ő személyéhez – bizonyos adózói csoporthoz való tartozásához - köthető, ha az annak alapjául szolgáló jellemzők esetében teljesülnek, megállapíthatók.

Az illetékek vonatkozásában személyi illetékmentesség szerezhető az eljárási illeték tekintetében, ha azt kérelemre a hatóság, illetve bíróság jóváhagyja. Ez ilyenkor egyedi mérlegelést és döntést igényel, de akitől nem várható el, hogy eljárási illetéket legyen képes megfizetni – például egy hajléktalan – az szinte bizonyosan megkapja a személyi illetékmentességet az eljárás teljes szakaszára.

Állami szerveknek például nem kell semmilyen helyi adót fizetniük. Egyházaknak nem kell semmilyen illetéket fizetniük. A NATO harcjárműveinek, hadihajóinak az üzemanyaga jövedéki adómentes. A személyi jövedelemadóban a 4 vagy több gyermeket nevelő anyák adóalapkedvezménye is lényegében mentesség, mivel nincs összeghatára, mint a 25 év alatti fiatalok, vagy a 30 év alatti anyák kedvezményeinek.

2.12.18. Adófelfüggesztés

Az adófelfüggesztés a felfüggesztés kifejezés köznyelvi használatával ellentétben, az adózó számára egy kedvező lehetőség arra, hogy fizetési nehézsége esetén időt nyerjen. Az adófelfüggesztés időpontját megelőzően keletkezett, vagy azt követően keletkező adófizetési kötelezettségeit nem kell teljesítenie egészen addig, amíg az adófelfüggesztés tart. Az így meg nem fizetett adók nem kerülnek elengedésre, vagy mérséklésre – lásd következő alfejezet – hanem később kell teljes összegükben teljesíteni őket. Főszabály szerint az így jogszerű késedelem időtartamára az adóhatóság a jegybanki alapkamattal egyező kamatot számít fel.

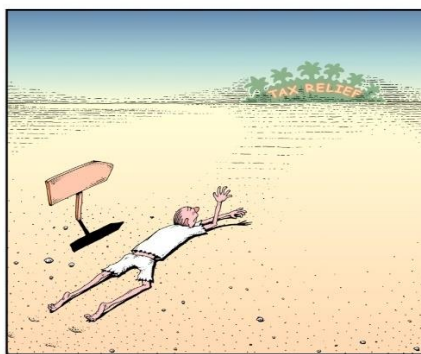
Adófelfüggesztés alatt azt értjük, hogy az adóhatóság az adózó kérelmére bizonyos időtartamra az adófizetési kötelezettséget felfüggeszti, az adófizetési kötelezettség teljesítésére egy későbbi időpontot írhat elő, vagy meghatározott feltétel teljesüléhez kötheti a későbbi teljesítést.

A helyi adók esetében az építményadó esetében van lehetőség arra, hogy a 65 feletti, vagy jelentős részben munkaképtelen tulajdonos kérelmezze az adófelfüggesztést. Esetükben ez számukra nem egy határozott időtartamot jelent, jellemzően az örökös, vagy egyéb új tulajdonos fogja a felfüggesztés időtartama alatt felgyűlt adót kamattal megfizetni. Más adótörvények – de nem mindegyik – mellett, a jövedéki adó esetében is van lehetőség az adófelfüggesztésre. Ebben az esetben például a dohánygyárnak nem kell hamarabb megfizetnie a jövedéki adót, mint ahogy a dohányterméket értékesítette volna, s a vételár befolyt volna. Tehát nem kell előfinanszíroznia, megelőlegeznie az adó összegét.

2.12.19. Adómérséklés, adóelengedés

Az állami, vagy önkormányzati adóhatóságnak joga van a fizetendő adó mérséklésére, elengedésére is. Ez természetesen nem automatikus, kérelmezni szükséges, a kérelmet megfelelően indokolni kell, méltányolható okok megjelölésével. A méltányosságról később még lesz szó bővebben.

Adómérséklés esetén az adóhatóság az adózó kérelmére csökkenti az adófizetési kötelezettség, adótartozás mértékét. A csökkentés akár 100%-os mértékű is lehet, ilyenkor az adóelengedéssel lesz azonos az eredmény. 100%-ot meghaladó mérséklés nem megengedett, nem lehetséges.

Adóelengedés esetében az adóhatóság az adózó kérelmére a teljes – kérelmezett – adófizetői kötelezettség, adótartozás teljesítésétől eltekint.

2.12.20. Adóidőszak, bevallási időszak, adófizetési határidő

Hazánkban az adózás leginkább az adózók bevallásán alapul. Tehát az adózóknak kell meghatározni a saját adóalapjukat, majd a fizetendő adó összegét is. Az egyes adótörvények különböző hosszúságú időszakokat írnak elő, amelyek vonatkozásában az adózónak meg kell állapítania a saját adóját. Ez főszabály szerint egy naptári évet jelent, de vannak negyedéves, illetve havi adóidőszakkal rendelkező adók is.

Adóidőszak alatt azt az adótörvényben meghatározott naptári időtartamot értjük, amely tekintetében az adózónak az akkor hatályos jogszabályok alapján meg kell határoznia adófizetési kötelezettségének mértékét. Az adóidőszak főszabály szerint egy naptári év, de lehet negyedév, illetve hónap is.

A **bevallási időszak** az adóidőszakot követő, adótörvényben megszabott hosszúságú időszak, amely alatt az eltelt adóidőszakra vonatkozóan az adózó megállapítja adófizetési kötelezettségét, és azt az adóhatóságnak előírt módon bevallja. Ennek hossza – adónemtől és egyéb feltételektől függően – 8 naptól 5 hónapig terjed, főszabály szerint 15 nap. A bevallási időszak utolsó napja a bevallás benyújtásának határideje.

Az adófizetési kötelezettség, azaz az **adó megfizetésének határideje** főszabály szerint a bevallási, adatszolgáltatási időszak utolsó napja, azaz a bevallás, illetve adatszolgáltatás benyújtásának határideje.

2.12.21. Az önadózás

Mint korábban láthattuk, az adózásban rendkívül fontos a méltányosság. Egyrészt a hasonló helyzetű adózóknak nagyjából hasonló, közel azonos adóterhelést kell kapniuk, ez volt a horizontális méltányosság. Másrészt, akinek nagyobb az adófizetési potenciálja – a köznyelv szerint „gazdagabb” – attól elvárható, hogy arányosan több adót fizessen, ez volt a vertikális méltányosság. Ezen a két méltányosságon nyugszik az arányos közteherviselés elve. Ugyanakkor hamar felmerül a kérdés, hogyha az adózókat adókapacitás szerint szét szeretnénk válogatni csoportokba, és biztosítani, hogy minden csoport arányos adóterhelést kapjon, akkor ki és hogyan döntse el azt, hogy melyik adózó melyik csoportba tartozzon? Kívülről nem könnyű megítélni, vajon kinek milyen adóterhelés lenne a méltányos, a döntés költségeiről nem is szólva. Ez a fő ok, hogy gyakran miért bízzák magára azt adózóra azt, ítélje meg a saját adófizetési képességét – az adópotenciálját – majd az adóztató által kiadott szabályozás szerint határozza meg magának a fizetendő adót, és természetesen fizesse is be.

Az **önadózás** során az adózó megállapítja, hogy mely adó alanya, majd a hatályos adószabályok szerint meghatározza az adóalapját, majd – figyelemmel a mentességekre és kedvezményekre vonatkozó

szabályokra is – kiszámítja a fizetendő adó összegét, amit az adóhatóságnak bevall, és az adót az előírt határidőig megfizeti.

Az önadózás nem olyan újkeletű dolog, mint gondolnánk, hiszen a középkortól a tized és kilenced adók megfizetése jellemzően természetben történt, azaz ami megtermett, abból az adóalanyok elhatárolták azt a két tizedet, amit az egyháznak, illetve a földesúrnak beszolgáltattak. Gabonát, gyümölcsöt, bort, állatot, bármit. Bő termés, és szaporulat esetében nem volt gond, a beszolgáltatott mennyiség ekkor megfelelőnek tűnt az adóztató számára. Szűkösebb esztendőkből viszont gyakran alakult ki vitás helyzet, mikor az „adóbevételek” lassan csordogáltak, s az urak „adóellenőrzés” keretében – sokszor fizikai erőszakot is alkalmazva – próbáltak megbizonyosodni arról, hogy az önadózás helyes volt.

Hazánkban főszabály szerint önadózás van, de néhány adó, illeték esetében az adóhatóság állapítja meg az adót. A főbb adók – személyi jövedelemadó, általános forgalmi adó, jövedéki adó, helyi iparüzési adó – önadózás alá esnek.

2.12.22. Az adókivetés

Vannak esetek, amikor nem várható el alappal, hogy az adózó önadózás keretében képes, vagy hajlandó az adójogszabályok szerinti adó meghatározására és bevallására, az adóztató maga határozza meg az egyes adóalanyok adófizetési kötelezettségét. Okok, amikor az adóhatóság saját kezébe veszi az adók ilyen módon történő meghatározását:

- Az adózási szabályok nagyon bonyolultak, az adóalanytól nem várható el azok megértése és helyes alkalmazása, ugyanakkor az adóztató megfelelően informált az egyes adózói adókapacitás-mértékekről;
- Az adózási szabályok nem bonyolultak, éppen ezért sok a lehetőség az adóelkerülésre, így jobb, ha saját kézbe veszi az adómegállapítást az adóztató;
- Az adóztató nem is akar tekintettel lenni az adózók adókapacitás-különbségeire, egységesen kívánja őket adóztatni, egyszerűen és hatékonyan kikényszeríthetően.

Az **adó kivetés** során az adóhatóság az adóalanyokról rendelkezésre álló információk alapján – melyeket sokszor maguk az adóalanyok szolgáltatják kötelezően – a hatályos adószabályok szerint maga határozza meg az adóalanyok adóalapját, majd – figyelemmel a mentességekre és kedvezményekre vonatkozó szabályokra is – kiszámítja a fizetendő adó összegét, amit hivatalos úton közöl az adóalannal és kötelezi az adó megfizetésére. A fizetendő adó összegének és megfizetési határidejének az adóalannal való hivatalos közlése a kivetés aktuusa.

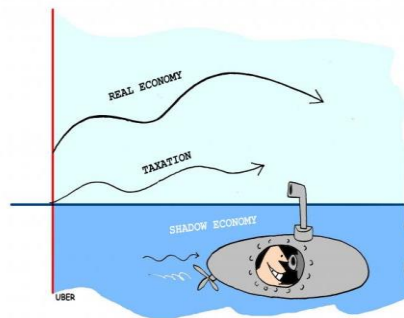
Hazánkban a vagyonszerzési illetékeket veti ki az állami adóhatóság. A helyi adók közül az építményadót és a telekadót veti ki az önkormányzati adóhatóság.

2.12.23. A szürke és a fekete gazdaság

Az ideális patyolattiszta, „fehér” világban minden gazdasági szereplő betartaná a tevékenységére – köztük az adózására is – vonatkozó szabályokat. A való világban, legalábbis a fejlett piacgazdaságokban – így hazánkban is – a többség betartja, igyekszik betartani a szabályokat.

Mindig vannak azonban olyanok, akik a szabályok maradéktalan betartása esetén egyszerűen alulmaradnának a piaci versenyben, mert nem versenyképesek. Ezek a gazdasági szereplők sok esetben igyekeznek a szabályokat megkerülni, hogy ezáltal kerüljenek versenyképesebb helyzetbe, vagyis könnyelven szólva „csalnak”. Belőlük áll a szürke gazdaság jelentős része. A szürke jelző arra utal, hogy sok szabályt betartanak – főleg, ahol erősebb az állami kényszerítő erő, nagyobb a lebukásveszély, súlyosabbak a szankciók, vagy a nagyobb nyilvánosság, nehezebb eltitkolhatóság miatt nehéz lenne

szabályt szegni – ám ahol az vállalható kockázat mellett kellő előnyszerzéssel kecsegtet, azokat a szabályokat nem, vagy csak részlegesen tartanak be. A közgazdasági Nobel-díjas Buchanan szerint (1965) a lehető legjobb világ egy szabálykerülő számára az, ha mindenki más – kiszámítható módon – betartja a szabályokat, azonban ő nem feltétlenül. Ebben az esetben alapvetően nem a szabályok a „rosszak”, például szó sincs túladóztatásról, az ilyen eredendően versenyképtelen gazdasági szereplőknek nincs más lehetőségük arra, hogy boldoguljanak. Ők gyakran az adókat megspórolva igyekeznek kellő jövedelmezőséget elérni. Ebben az esetben a gazdaságot „fehéríteni”, azaz a szürkegazdaságot, a szabálykerülőket visszaszorítani nagyobb nyilvánossággal, átláthatósággal, hatékonyabb ellenőrzéssel lehet.

A szürkegazdaság másik forrása a nehezen, körülményesen betartható, vagy egyenesen betarthatatlan szabályok, és/vagy gyenge állami kényszerítő erő, gyenge büntődözés és igazságszolgáltatás. Ez a rendszer szinte ösztönzi az egyébként szabálykövető gazdasági szereplőket is arra, hogy amikor csak büntetlenül megtehetik, kerüljék meg a szabályokat. Aki nem tesz így, az indokolatlan versenyhátrányba kerül, köznyelvi kifejezéssel élve, „balekká” válik. Buchanan szerint (1965) ebben a helyzetben a létező legrosszabb helyzet az lehet, ha mindenki más szabálykerülő, csak mi vagyunk – mások által is kiszámítható módon – szabálykövetők. Az ilyen helyzetekben a szabályokat – beleértve az adózásiakat, büntődözésieket, igazságszolgáltatásiakat is – szükséges jobbá tenni, az hozhatja el a gazdaság fehérebbé válását.

A fekete gazdaság már a teljes illegalitást jelenti. Vagyis – ha hoznak is létre például formálisan cégeket – a gazdasági szereplő teljes tevékenységével a szabályokon kívül kíván lenni, maradni. Ez már teljesen bűnügyi kategória. A fekete gazdaságot általában megkísérlik a szürke zónába terelni elsőként, hogy aztán onnan – ha erre mutatkozik reális esély – a fehérbe.

2.12.24. Az adóelkerülés és az adócsalás, költségvetési csalás

Természetes, hogy az adózó, amennyiben van erre módja, igyekszik azt e lehetőséget választani, amely esetében kisebb az adófizetési kötelezettsége és/vagy könnyebben, kisebb adminisztrációval tudja ezt teljesíteni. Sokszor kifejezetten felkínálnak ilyen lehetőséget az adótörvények, például a személyi jövedelemadó törvény kisebb egyéni vállalkozóknak biztosítja az átalányadó választásának lehetőségét is a főszabály szerinti teljes körű költségelszámolással szemben. Vagy a mezőgazdasági tevékenységet folytatni kívánó magánszemély választhat, hogy mezőgazdasági őstermelőként regisztráltatja magát, vagy egyéni vállalkozóként, figyelemmel arra is, hogy eltérő az adózása a két vállalkozási formának. Aki az ilyen törvényes választási lehetőséget mérlegelve a várhatóan kisebb adóterhelésű változatot választja, nyilvánvalóan nem folytat adóelkerülő, vagy adócsaló tevékenységet. Más a helyzet azonban azokkal, akik a hiányos szabályozás adta kibúvási lehetőségeket – az úgynevezett törvényi kiskapukat – próbálják kihasználni, vagy egész egyszerűen áthágnak a jogszabályokat.

Az adóelkerülés és az adócsalás az adótörvényeket alkotó jogalkotó, és így az adótörvény céljaival ellentétes magatartást, tevékenységet, vagy mulasztást jelent, melynek célja a kisebb adóterhelés elérése. Különbséget kell azonban tennünk az adóelkerülés és az adócsalás között is.

Az adóelkerülés nem sérti meg kifejezetten az adótörvényi szabályokat, azonban – kihasználva a szabályozás hiányosságait – azokat visszaélészerűen gyakorolja. A visszaélészerű gyakorlat azt jelenti, hogy nem rendeltetészerűen alkalmazza az előírásokat, s bár látszólag megfelel az azokban foglaltaknak, valójában nem. A köznyelvben ezt úgyis szokták mondani, hogy kijátssza a szabályokat.

A közlekedésben járatosak bizonyára ismerik azt a parkolási lehetőséget, amikor egy a kiegészítő keresztábrán jelezve, előre meghatározott ideig – például 30 percig – lehet díjmentesen parkolni, feltéve, ha a parkolási idő kezdetét egy kis, a szélvédő mögött elhelyezett órán az autós beállítja, és időn belül be is fejezi a parkolást. Nem tiltja szabály, hogy ez az óra ne legyen működő – ami végtelen idejű parkolást tesz lehetővé azzal, hogy folyamatosan előre módosítja a parkolási idő kezdetét az aktuális idő elő pár perccel –, de nyilvánvalóan nem ez volt a jogalkotó célja, és a szabály rendeltetése. Amikor kapudó volt hazánkban, a cél a családonkénti adózás volt, és egy kapu a megszokottak szerint egy családot jelentett. Az adó hatására azonban egymás mögé építettek házat a családok, egy közös kaput használva. Ez nem volt törvényellenes, de nyilvánvalóan nem is állt összhangban az adóztató céljaival, így a kapudót felváltotta a füstadó, feltételezve, hogy egy család – egy konyha – egy kémény. A leleményes emberek azonban több konyha füstkivezetését is egy kéménybe gyűjtötték... Ha sok helyen nem engedélyeznek úszómedence-építést, akkor tűzoltásra használható tűzi-víztározót építenek, ami pontosan úgy néz ki, mint egy úszómedence. Amikor a jövedéki adót a cigarettára szálanként vetik ki, megnőnek a szálhosszúságok. Ha dobozra vetik ki, lecsökken a szálak száma a dobozban. A személyi jövedelemadóban a szállásadók választhatják a szobaszám alapján való tételes adózást. Természetesen, sok helyen egy nagy szoba lett a korábbi több kicsiből. Vagy egész – magánszemélyek tulajdonában álló – szállodák jelentek meg a rendszerben, miközben ez a rendszer eredendően a lakáskiadásokra, albérletekre, kis magánpanziókra lett kitalálva. Ezért később le kellett korlátozni a szobák és a bennük levő ágyak számát.

Az adócsalás már megsérti az adótörvény előírásait. Az adózó az előírásokkal ellentétes magatartást, tevékenységet folytat, illetve mulaszt. Az adócsalás célja az adózó részére jogosulatlan előnyszerzés, ami egyúttal az adóztató érdeksérelmével jár, vagyis annak bevételekiesést, vagy kiadásnövekedést okoz. Jelenleg 50 ezer Ft a szabálysértési határ, vagyis e határ fölött már bűncselekmény az adócsalás, amelynek a hivatalos neve ebben az esetben már költségvetési csalás.

A Büntető Törvénykönyv 396. § (1) bekezdésének értelmében költségvetési csalást követ el az, aki költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában mást tévedésbe ejt, tévedésben tart, valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy a valós tényt elhallgatja, költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt jogtalanul vesz igénybe, vagy költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel, és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz.

Tipikus költségvetési csalás a csempészés, hiszen így elkerülik a vámot és egyéb forgalmi adókat. Hazánkban elterjedt a fiktív számlázás is, amikor olyan tranzakcióról állítanak ki számlát, amely meg sem történt, de a vevő fizet a számláért, hogy aztán a számla összegét költségként elszámolva kevesebb jövedelmet vallhasson be. Gyakori a bevételek eltitkolása is, ebben az esetben nem bocsát ki az eladó számlát, vagy nyugtát. Az úgynevezett off-shore cégek használata is egyértelműen költségvetési csalás szándékával történik, azonban a bizonyítás nagyon nehéz, tekintve, hogy ezek a cégek kellően távoli, és kellően engedékeny jogrendszerű államokban vannak bejegyezve.

2.12.25. Az adórés

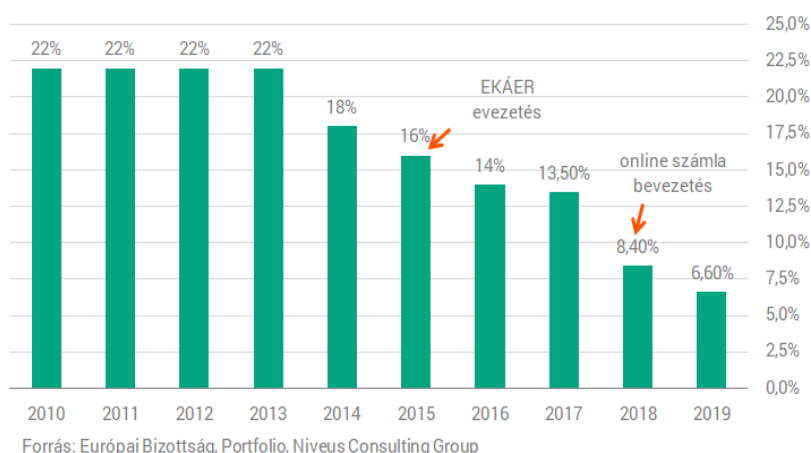
A szürke és feketegazdaság, az adóelkerülés és az adócsalás, költségvetési csalás rést üt az államháztartás bevételein. A nem az előírtak szerinti adózás bevételekiesését okoz az államháztartás számára. Ez a bevételekiesés tehát nem amiatt következik be, mert mondjuk a gazdaságban problémák voltak – aszály volt, vagy árvizek, nem érkeztek az uniós támogatások, vagy bezárt több nagyvállalt, és még sorolhatnánk – hanem azért, mert nem megfelelő az adózói morál, az adózók jelentős részben kibújnak az adóterhek teljesítése alól.

Az adórés az adótörvények teljes betartása mellett – elvileg – megfizetendő adók és a ténylegesen befolyt adók közötti különbözet.

Adórés = Teljes adózói szabálykövetés esetén elvileg befolyó adóbevétel – ténylegesen befolyó adóbevétel

Az adórés nagysága részben mutatja, hogy mennyire megfelelő az adórendszer – nincs-e esetleg túladóztatás –, másrészt, hogy mennyire képes az állam a kényszerítő erejét használni, valamint azt is, hogy milyen az adózói tudat és morál.

12. ábra: Az ÁFA-rés alakulása Magyarországon, a beszedhető ÁFA százalékában

Hazánkban az ÁFA-rés 2022-ben körülbelül 600 Mrd Ft volt. Ez nemzetközileg, uniós szinten is kedvező adat. Amennyiben ezt teljesen meg lehetne szüntetni, úgy a jelenlegi 27%-os adókulcsot le lehetne csökkenteni 25%-ra. Általában elmondható, hogy minél nagyobb a rés egy adott adónem tekintetében, annál magasabban kell tartania az államnak a névleges adóterheket, hogy megfelelő bevételhez jusson. Természetesen ugyanakkor az is igaz, hogy minél nagyobb az adóteher, annál nagyobb az adórés is, hiszen annál erőteljesebb az adózók kibúvási szándéka az adóterhek alól.

2.12.26. Az adóék

Az adózás-adóztatás kérdései közül különösen kiemelkedik fontosságában a munkát, a munkavégzést terhelő adók, járulékok kérdése. Hiszen a munkavégzés, illetve az azért járó munkabér alapvető jelentőségű az emberek megélhetése tekintetében, ugyanakkor a munka a gazdaság legfontosabb input forrása is. Tehát, kulcskérdés az, hogy a munka milyen terheket visel. Mert a terhek meghatározzák a munka „árát” is, tehát azt a pénzeszeget, melyet a munkabér megfizetésére fordít a munkáltató – ami nem azonos a bruttó munkabérrel, annál nagyobb összegű – másrészt a közterhek a munkavállaló kézhez vett munkabérének összegét is csökkentik.

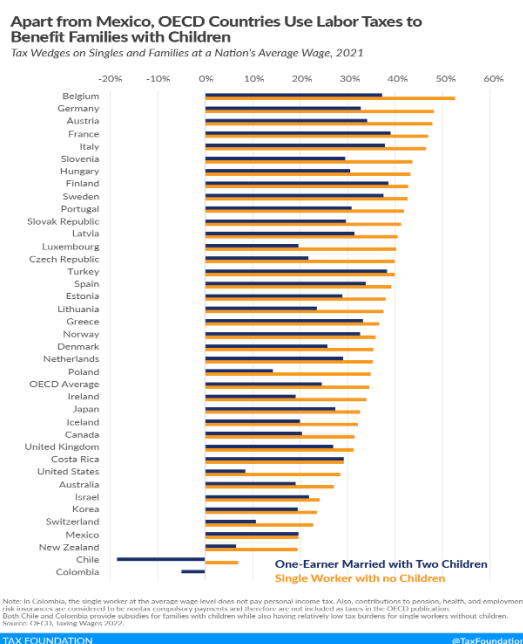
Adóéknak nevezzük a munkabérre kivetett állami közterheket, mely a munkavállaló által kézhez kapott nettó munkabér és a munkabér kifizetése érdekében felmerült teljes munkáltatói költség különbségeként jelenik meg. Az adóék a teljes munkáltatói költség százalékban is kifejezhető.

$Adóék = Munkabér\ kifizetése\ érdekében\ felmerült\ teljes\ munkáltatói\ költség - nettó\ munkabér$

$$Adóék\ (\%) = \frac{Munkabér\ kifizetése\ érdekében\ felmerülő\ összes\ közteher}{A\ munkabér\ kifizetése\ érdekében\ felmerülő\ összes\ költség}$$

Hazánkban 2023-ban a bruttó munkabérből kell megfizetni a személyi jövedelemadót (15%) és a társadalombiztosítási járulékokat (18,5%). A munkáltatónak a bruttó munkabér után – de nem a bruttó munkabérből levonva – kell megfizetnie a szociális hozzájárulási adót (13%).

13. ábra: Az adóék az OECD országokban 2021-ben egyedülálló dolgozó, és házas, kétgyermekes családfenntartó esetében

A személyi jövedelemadóban számos – így például a gyermekek után járó családi – kedvezmény érvényesíthető, így nem mindenki esetében ugyanannyi az adóék százalékos aránya. Olyan is elképzelhető, hogy a munkavállalót nem terheli sem adó-, sem járulékbefizetési kötelezettség – tehát a bruttó munkabére egyenlő lesz a nettóval – azonban a munkáltatónak ebben az esetben is kell szociális hozzájárulási adót fizetni, kivéve, ha a munkavállaló megváltozott munkaképességű, és nem keres a minimálbér kétszeresénél többet. Tehát, ha egy munkavállaló megváltozott munkaképességű – például testi fogyatékos – és a minimálbért keresi, valamint két iskolás gyermeke van, akiket egyedül nevel, akkor az adóék összege nulla. Így elmondhatjuk, hogy az állam lényegében mindig érvényesít valamilyen közterhet a munkabérek vonatkozásában.

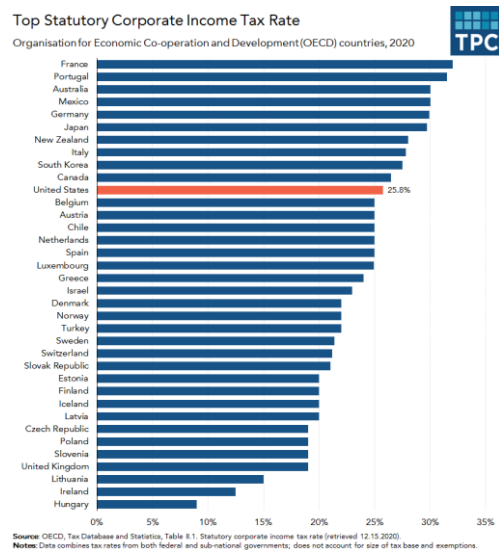
2.12.27. Az adóverseny

A vállalkozások nem csak piaci, vagy beszerzési szempontok alapján határoznak arról, hogy hol működjenek, vagy létesítsenek új beruházásokat, hanem az adókönyvet milyen mértékben is jelentős súllyal esik latba. Például a vállalatoknak egyszerre fontos, hogy egy alkalmazott foglalkoztatása összességében milyen bérterherrel jár – a közterheket is figyelembe véve – és az, hogy az alkalmazottnak ebből mennyi lesz az, amit kézhez is tud venni. Hiszen magas nettó jövedelmekkel lehet elsősorban megszerezni az elérhető legjobb munkaerőt, és motiválni a megfelelő munkavégzésre. Ugyanígy fontos, hogy a

vállalkozás jövedelmét milyen módon és mértékben adóztatja az adott állam. Nem önmagában a társasági adó kulcsa a fontos ebben a tekintetben, hanem az adóalap meghatározódása is.

Az egyes országok igyekeznek adózási szempontból is versenyképessé tenni magukat. Egyrészt, hogy a már náluk működő vállalatok ne szenvedjenek a vilá piacon hátrányt azért, mert más országokhoz képest nagyobbak a bérterhek, vagy erősebb a jövedelem és egyéb adózás. Másrészt kedvező adózási feltételekkel az egyes országok igyekeznek vonzani is az új beruházásokat, vállalkozások megtelepedését, meglévők bővítését, fejlesztését.

14. ábra: Társasági adókulcsok az OECD országokban 2020-ban

Mindezek következtében azok az országok, akik versenytársnak érzik magukat a működő tőke megtartása és bevonása tekintetében, figyelik a többiek adórendszerét, összevetik a sajátjukkal a jellemzőket, és igyekeznek az adózás tekintetében is egy kedvezőbb ajánlatot tenni. Ez a folyamat az elmúlt évtizedekben egyre erőteljesebbé vált, számos ország igyekezett és igyekszik is a többieknek „aláígérni”, egyre kisebb adóterhelést valószínűsíteni. Ez oda vezetett, hogy számos országban jelentősen visszaestek az államháztartás adóbevételei. Sok ország ráébredt, hogy ez a folyamatos „egymás alá ígéretetés” nem vezet jó irányba, hiszen lassacskán „elolvadnak” az államháztartási bevételek, már ami a vállalkozások adóztatását illeti. Ezeket a hiányzó bevételeket vagy a lakosságra kell áttérteni – ami meglehetősen kedvezőtlen hatású lehet, tekintve, hogy választópolgárokról van szó –, vagy a kiadásokat kell visszafogni, csökkentve a közszolgáltatások mennyiségét és minőségét. Így született meg a „globális minimumadó” ötlete. Ami ahhoz hasonló, mintha az eladók összefognának egy piacon, és megállapodnának, hogy egy bizonyos minimum ár alá senki nem fog menni. Esetünkben ez egy rögzített minimális társasági adó terhelést jelentene. A nemzetközi konszenzus 15%-os adókulcs körül körvonalazódott, amit már hazánk is támogat, de csak akkor, ha a társasági adóterheléshez hozzá lehet számítani a helyi iparűzési adó terhelést is. A hazai álláspont oka az, hogy jelenleg 9% a hazai társasági adókulcs, amit a kormányzat nem kívánna emelni.

3. Az adózás keretjellegetű törvényei

Az adózással együtt került szabályzásra a járulékok, az illetékek, a díjak és hozzájárulások keretrendszer is. Tehát ahol adókról beszélünk, ott ebben a fejezetben a továbbiakban valamennyi közterhet értjük, kivéve, ha kifejezetten valamilyen közterhek közötti eltéréstől van szó. Ez utóbbi esetben külön-külön megjelölésre kerülnek az egyes közterhek.

Jelenleg két törvény is szabályozza – egymást kiegészítve – az adózás általános folyamatait. Ezen kívül minden egyes adónemre külön adótörvényt hozott az Országgyűlés, kivéve az illetékeket, ahol az összes illeték egy törvényben van szabályozva, illetve a helyi adók, melyekről szintén csak egy törvény rendelkezik. Az adózás általános keretrendszerét Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény és Az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény határozza meg. Látható, hogy ezeket az Országgyűlés lényegében együtt tárgyalta és fogadta el. Felmerül a kérdés, miért két törvény szabályozza az adózás-adóztatás folyamatát, különös tekintettel arra, hogy ezt megelőzően egy törvény gondoskodott minderről. Bár nehéz elhatárolni az adózókra vonatkozó szabályokat az adóztatóra vonatkozó szabályoktól – hiszen ami az egyiknek jog, az a másiknak kötelezettség – a jogalkotó erre kísérletet tett. Azonban a legfontosabb ok, amiért két külön törvényben történi a szabályozás, az az, hogy a törvényi alapelvek eltérőek. A méltányosság alapelve például nem szerepel az adózás rendje törvényben – mely alapvetően az adózók jogait és kötelezettségeit szabályozza –, de szerepel az adórendtartásról szóló törvényben. Ennek – mint azt majd látni fogjuk – van, és lehet is jelentősége.

Elsőként az alapvetően adózók jogait és kötelezettségeit meghatározó adózás rendje törvény kerül tárgyalásra, azt követően az adóhatóság jogait és kötelezettségeit szabályzó adórendtartás.

3.1. Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (Art.)

3.1.1. A törvény célja

A törvény előterjesztése szerint az új törvény létrehozásának fő célja:

- a lehetőségekhez mérten rövid, átlátható, közérthető és könnyen követhető szabályozási környezet megteremtése;
- az adóhatóság szolgáltató jellegének erősítése;
- az önkéntes jogkövetők intézményesített támogatása kötelezettségeik teljesítésében;
- a szankciórendszer felülvizsgálatával a túlzott mértékű és az indokolatlan büntetések megszüntetése;
- az eljárási határidők és a jogorvoslati rend felülvizsgálatával olyan eljárások kialakítása, melyek ésszerű időn belül lezárhatóak;
- az adóhatóság rendelkezésére álló információk, adatok hatékonyabb felhasználásával az adózókkal való személyes kapcsolatfelvétel esetköreinek szűkítése;
- az adózók adminisztrációs terheinek csökkentése, az adókötelezettségeik teljesítésének megkönnyítése.

3.1.2. Alapelvek

Az alapelvekben az adóztató állam „erőt mutat”, egyértelművé akarja az adózók számára tenni, hogy ismeri és üldözi az adóelkerülési és adócsalási módokat. Az adóztató – sokak számára nem is feltűnő módon – egy különleges „fegyverarzenált” mutat be, amelyek használata révén eredményesen veheti fel a harcot az adóelkerüléssel és adócsalással szemben. Az adótörvényeket és önkormányzati adórendeleteket a törvény ugyanúgy kezeli – így ahol adótörvényekről van szó, ott az adórendeleteket is értjük alatta.

Az adózó az őt megillető, adótörvényekben biztosított jogokkal nem élhet úgy, hogy azok célja adóelkerülés legyen. Nem alkotmányos jogokról van tehát szó, hanem olyan jogokról, amit az adótörvények által kap az adózó, például adóbevallások önellenőrzése. Aki az ilyen jogokat nem kifejezetten az adótörvény céljai szerint használja – lásd adótörvények hivatalos indoklása, bevezető rendelkezései – az jogsértést követ el, amit az adóztató meg fog torolni valamilyen, később részletezett módon.

Az adóhatóságnak joga van – minden külön bírósági eljárás nélkül – felülbírálni az adózók egymás közötti szerződését akkor, ha számára nyilvánvaló, hogy a szerződés „nem valódi”, hanem csak álcázni kívánja a szerződő felek adóelkerülési, adócsalási szándékát. Ez egy nagyon erős joga az adóhatóságnak, ugyanis ha egy szerződéssel egyébként problémái vannak a szerződő feleknek, azt sok éves polgári peres eljárással tudják csak eredményesen támadni, megváltoztatni. Az adóhatóság ezt megoldhatja egy döntéssel.

Sokszor a szerződő adózó feleknek vagy valódi vitája van a saját szerződésükkel, vagy csak látszathoz – adóelkerülési szándékkal – támadják meg azt a bíróságon, megkísérelve a felelősségtől való megszabadulást, a szálat összekuszálását. Az adóhatóság biztosítja magának azt a jogot, hogy a sok, számára felesleges jogi csúrés-csavaráson felülemelkedve, számára csak az számíton az ilyen peres eljárásokból, ami az adófizetési kötelezettségre vonatkozik.

A szürke, vagy fekete gazdaságban tevékenykedők nem számíthatnak arra, hogy elkerüljék az adóztatást csak azért, mert nem teljesen jogszerűen működnek. Ha ezt eltűrné az adóhatóság, majdnem mindenki ebbe az irányba mozdulna el. Sőt, az sem jelenti az adóztatástól való „megszabadulást”, ha valaki kifejezetten tiltott tevékenységet folytat, például engedély nélküli hulladékelhelyezés, prostitúció, kábítószerkereskedelem, vagy hivatali korrupció. Tehát a részben legális, vagy teljesen illegális tevékenységek is ugyanúgy adóznak, mintha jogszerűek lennének. Így a kábítószerkereskedőn is számon lehet kérni a 27% áfa megfizetését.

Az egymással az irányítás, vagy a tulajdonlás alapján összefonódó, úgynevezett kapcsolt vállalkozások közötti tranzakciók – például egymás közötti számlázások, „belső árak” alkalmazása – sem kötik az adóhatóságot. Ezeket az adóhatóság felülbírálhatja, és a megszokott piaci árak alapján határozza meg az adókötelezettségeket.

A köznyelvben off shore cégeknek nevezett vállalkozások sok gondot okoznak hazánkban is, hiszen elsődlegesen adóelkerülési, adócsalási céllal hozták létre, illetve működtetik. Az adótörvények soha nem nevezik így – off shore cégek – ezeket a vállalkozásokat, inkább körülírják őket. Az alapelvek között a jogalkotó leszögezi, hogy ha „véletlenül” egy hazai adózóhoz köthető, látszólag külföldön keletkezett jövedelmet egy ország sem adóztatja, akkor a hazai adóhatóság fenntartja magának a jogot ezen külföldi jövedelem megadóztatására is.

Végül a becslés jogát biztosítja magának az adóztató, minden olyan esetre, amikor az adózó hibájából nem állnak rendelkezésre valós és hiteles adatok az adóalapra, illetve a fizetendő adóra vonatkozóan. Az adózó hibája alatt azt értjük, hogy az adózó vagy egyáltalán nem közöl adatot, vagy nem valós adat alkalmazásával próbálja a tényleges adatokat eltitkolni. Az ilyen adateltitkolás miatt az adóztatót nem érheti hátrány, így ebben az esetben az adóztatónak joga van a becsléshez akkor is, ha nem tud meggyőződni arról, melyek is a tényleges, valós adatok.

3.1.3. A törvény hatályai

A területi hatály természetesen Magyarország.

A személyi hatály szerint, akinek itt van a székhelye, telephelye, lakóhelye, vagy itt folytat gazdasági tevékenységet, vagy itt rendelkezik vagyontárggyal, vagy itt érintettje hazai közigazgatási vagy bírósági eljárásnak, arra vonatkozik a törvény.

A tárgyi hatály elég széleskörű. Valamennyi, az államháztartás valamely része felé kötelező befizetésre kiterjed a törvény – adó, vám, illeték, járulék, díj, hozzájárulás, késedelmi kamat, bírság, pótlék –, de ugyanúgy az ezekkel kapcsolatos közigazgatási eljárásokra is. Tehát a bírósági eljárásokra nem. Nagyon lényeges, hogy nem csak a közterhek, és az azzal kapcsolatos ügyek vannak idesorolva, hanem az

államháztartási kiadások egy része is, nevezetesen a költségvetés terhére folyósított támogatások és az azokkal kapcsolatos ügyekre is ez a törvény vonatkozik.

3.1.4. Adókötelezettségek

Az adókötelezettségek akkor keletkeznek, amikor a magánszemély, vagy szervezet adóalannyá válik. Adóalannyá akkor válnak, ha egy adott adótörvény – például általános forgalmi adóról szóló – négy hatálya együttesen teljesül az esetükben. Tehát beleesnek a törvény területi, személyi és tárgyi hatályába az adott időpontban, időszakban. Az egyes adótörvények külön is meg szokták jelölni, hogy mikortól állnak fenn az adókötelezettségek. Például a személyi jövedelemadó törvény értelmében a munkáltatónak attól a naptól keletkeznek adókötelezettségei az adott munkavállaló tekintetében – például bejelentési és nyilvántartási kötelezettség – amikortól fennáll a munkaviszonya a munkavállalónak.

Az adókötelezettségek teljesítéséért részben maga a vállalkozás, illetve egyéb szervezet, másrészt személy szerint a vezető tisztségviselők is felelősek. Egyéni vállalkozás esetében a vállalkozó magánszemélynek, közkereseti társaság esetében a tagoknak, betéti társaság esetén a beltagnak is áll fenn a felelőssége – hiszen ezeknek a személyeknek korlátlan a felelőssége a –, a vezető tisztségviselőknél túl. A felelősséget mindazonáltal elsősorban maga a vállalkozás, illetve egyéb szervezet viseli. Ez azt jelenti, hogy az adókötelezettségek teljesítésének elmulasztása, vagy csak részben, illetve nem megfelelő módon való teljesítésének szankciója – a mulasztási bírság – magát a vállalkozást, illetve egyéb szervezetet terheli. Ugyanakkor a fentiek szerint a vezető tisztségviselőknél is lehet meghatározott helyzetekben felelőssége, tehát – ha nem is mulasztási bírsággal, de egyéb módon, például tisztségviseléstől való eltiltással – ők is szankcionálhatók.

Amikor a vállalkozás felszámolásra kerül a felszámoló, végelszámolás esetén a végelszámoló veszi át a felelősséget – mind a vállalkozástól, szervezettől, mind a vezető tisztségviselőtől – az adókötelezettségek teljesítése tekintetében.

Az egyes adókötelezettségek teljesítése alól – melyet speciálisan az adott adótörvény ír elő – az adótörvény mentesíthet bizonyos adóalany-csoportokat. Az adózás rendje törvény általános érvénnyel mentesíti az adatszolgáltatás, az adólevonási és az adóbeszedési kötelezettség alól a magánszemély adózót abban az esetben, ha nem egyéni vállalkozó, nem munkáltatója valakinek, és nem kifizető, azaz nem juttat senkinek ellenérték fejében pénzüsszeget.

Az adókötelezettségek szünetelhetnek is, azaz, bizonyos időszakban ezeket időlegesen nem kell teljesíteni. Erre akkor van lehetősége bizonyos természetes személynek (azaz magánszemélynek) – így különösképpen az egyéni vállalkozónak – ha hivatalosan bejelentette az adóhatóságnak, hogy gazdasági tevékenységét szünetelteti. A szünetelés még nem megszűnést jelent, azaz később az adózó egy újabb bejelentéssel „felélesztheti” a „hibernált” vállalkozást.

Az adózás rendjéről szóló törvény kilencféle lehetséges adókötelezettséget nevesít – melyeket a következőkben részletesen is megismerhetünk. Az adózó az adó és a költségvetési támogatás megállapítása, megfizetése (kiutalása) érdekében köteles a jogszabályban előírt:

- bejelentkezésre, bejelentésre, nyilatkozattételre,
- adómegállapításra,
- adatbejelentésre, bevallásra,
- adófizetésre,
- bizonylat kiállítására és megőrzésére,
- nyilvántartás vezetésére (könyvvezetésre),

- adatszolgáltatásra,
- adólevonásra, adóbeszedésre,
- pénzforgalmi számlanyitásra és adóköteles tevékenységével összefüggő kifizetéseinek e számlán való teljesítésére.

Lényeges, hogy az adófizetés csak egy az adókötelezettségek közül, melyeket az adózónak teljesítenie szükséges. Az adózás rendje törvény az adókötelezettségek általános szabályait állapítja meg, tehát az egyes adótörvények még további kötelezettségeket is előírhatnak. Például az általános forgalmi adó törvény előírja azt, hogy a beérkező és a kibocsátott számlákról külön nyilvántartásokat kell vezetnie az adózónak.

3.1.4.1. Bejelentkezés, bejelentés és nyilatkozattétel

Az állami és az önkormányzati adóhatóságok is elvárják a potenciális adózótól, hogy jelezze, immár ténylegesen is adózónak, egész pontosan adóalanynak fog minősülni. A bejelentkezés rendkívül lényeges abból a szempontból, hogy csak megfelelő bejelentkezés – erről bővebben később ebben az alfejezetben még esik szó – esetén lehet adóköteles tevékenységet folytatni. Így aki nem jelentkezik be megfelelően az általános forgalmi adó tekintetében, az nem folytathat termékértékesítést vagy szolgáltatásnyújtást.

Az elmúlt évtizedekben – az adózók előnyére – sokat egyszerűsödött a bejelentkezés. A legtöbb adó esetében nem kell külön bejelentkezni – adóbevallást és egyebeket természetesen külön kell majd teljesíteni – hanem egy „csomagban” meg lehet ezt tenni, méghozzá főszabály szerint a vállalkozás, vagy egyéb szervezet jogi létrejöttével egyidejűleg.

Jogi értelemben akkor jön létre egy vállalkozás, vagy egyéb szervezet, amikor:

- Az egyéni vállalkozó igazolványt (virtuálisan) a kormányhivatal kibocsátja;
- A gazdasági társaságot a cégbíróság bejegyzí;
- A civil szervezeteket a bíróság nyilvántartásba veszi;
- Az állami, vagy önkormányzati költségvetési szervet a Magyar Államkincstár a Törzskönyvi nyilvántartásba bejegyzí.

Ma már a jogi értelemben vett létrejövétel – főszabály szerint, mert lehetnek „problémás” esetek – nem válik el az adóhatósághoz való bejelentkezéstől. Ezt a rendszert nevezik „egyablakos ügyintézésnek”. Ekkor a kormányhivatal, cégbíróság vagy bíróság, illetve a Magyar Államkincstár úgy intézi a jogi létrehozatalt, hogy eközben online együttműködik az állami adóhatósággal, és ő jelentkezik be az adózó helyett, és kérelmezi az eredményes bejelentkezést tanúsító adószám kiadását. Amennyiben sikeres volt ez az együttműködés – az esetek többségében ez problémamentes – az adóhatóság adószámot ad az új vállalkozás, vagy egyéb szervezet részére. Az így kapott adószámot az adózó a kormányhivaltól, cégbíróságtól, bíróságtól vagy Magyar Államkincstártól kapja meg a többi hivatalos adattal együtt, attól függően, milyen vállalkozás vagy egyéb szervezet jött létre. Tehát például az ügyvéd elkészíti a kft. megalapításához szükséges iratokat, és azokat elektronikus úton továbbítja a cégbírósághoz (megfelelő összegben és módon lerója a bejegyzési illetéket is), a cégbíróság a maga részéről ellenőrzi, hogy minden rendben van-e, majd, ha igen, megkeresi a NAV-ot, átküldi a megfelelő adatokat, hogy a kft. kapjon adószámot is. Amikor ez megérkezik, a céget bejegyzik, a cégbíróság elektronikus úton megküldi az erről szóló végzést az ügyvédnek. A végzés tartalmazni fogja a kft. adószámát is.

A helyi adók tekintetében – építményadó, telekadó, magánszemélyek kommunális adója, települési adó – a helyi önkormányzathoz kell bejelentkezni. Ott nyilvánvalóan nem kap már adószámot az adózó,

hiszen azt csak az állami adóhatóság, a NAV bocsáthat ki. Az idegenforgalmi adó és a helyi iparüzési adók esetében – főszabály szerint – nem kell külön bejelentkezni, mert az állami adóhatóság már bejelenti az illetékes önkormányzatokhoz az adózót.

Az állami adóhatósághoz való bejelentkezés – mindegy milyen hivatalos szervezet működik is közre ebben – tehát kulcsfontosságú. Annak érdekében, hogy a bejelentkezés eredményes legyen – azaz kapjon adószámot az adózó – érdemes tisztába lenni néhány dologgal, hiszen az adóhatóság nem automatikusan ad adószámot „boldog-boldogtalannak”, bárkinek, aki be kíván jelentkezni.

Az adóhatóság egy úgynevezett regisztrációs eljárásban megvizsgálja azt, hogy vajon az új adóalany várhatóan „rendes”, problémamentes adófizető lesz-e, vagy ellenkezőleg, az államháztartásnak majd csak veszteséget, „fejfájást” okoz. Teljesen logikus, hogy az állami adóhatóság nem kíván „farkast engedni a bárányok közé az akolba”, azaz nem kívánja a maga részéről lehetővé tenni a gazdasági tevékenységet egyetlen olyan vállalkozás vagy egyéb szervezet részére sem, aki nem lesz képes, vagy hajlandó adókötelezettségeit teljesíteni. Olyan vállalkozásokra és egyéb szervezetekre van az országnak szüksége, akik részt vesznek az arányos közteherviselésben. Akiktől ez nagy valószínűséggel nem várható el, azok esetében az adóhatóság az adószám kiadását megtagadja.

Természetesen objektív okok miatt tagadja meg az adóhatóság az adószám kiadását, ezek az okok nevesítve vannak a törvényben. Lényegében közös ezekben az okokban, hogy azokkal a magánszemélyekkel, szervezetekkel az adóhatóság a maga részéről nem kíván a jövőben együttműködni, akikkel kapcsolatban a múltban „már megégette magát”, akik a múltban anyagi kárt okoztak az államháztartásnak. Ez a károkozás – ahogyan ezt látni fogjuk – azonban nem mindegy, hogyan történt. Mert a mindennapi életből tudjuk, hogy van szándékos és véletlen, vagy gondatlan károkozás is. Esetünkben, ha valaki úgy okozott kárt, hogy adót akart csalni, és csalt is, adóelkerülő magatartást folytatott, azt bizonyos ideig – míg el nem évül hivatalosan – nem „bocsátja meg” az adóhatóság. Vannak olyanok – például tüzeset következtében, vagy megrendelőjük nem fizette ki őket – akik jogkövető módon szerették volna adókötelezettségeiket teljesíteni, megfizetni az adót, de egyszerűen erre nem lehettek képesek. Ők természetesen más elbírálást kell, hogy kapjanak.

Okok, melyekre hivatkozva az adóhatóság megtagadja az adószám kiadását:

Amennyiben az új vállalkozás vezetője, vagy tulajdonosa, tagja, részvényese

- korábban olyan vállalkozás vezetője, vagy tulajdonosa, tagja, részvényese volt, amely jelentős adótartozást hátrahagyva szűnt meg;
- jelenleg is olyan vállalkozás vezetője, vagy tulajdonosa, tagja, részvényese, amely jelentős adótartozást halmozott fel;
- korábban olyan vállalkozás vezetője, vagy tulajdonosa, tagja, részvényese volt, amelyet a cégbíróságnak kényszertörlesztés révén kellett megszüntetnie, miután nem tette közzé beszámolóját.

Amennyiben az új egyéni vállalkozó

- magánszemélyként, vagy egyéni vállalkozóként korábban jelentős adótartozást halmozott fel;
- el van tiltva foglalkoztatástól, illetve vezető tisztség viselésétől.

Amennyiben az új vállalkozás vagy egyéb szervezet vezetője

- el van tiltva vezető tisztség viselésétől.

Természetesen, abban az esetben, ha az adóhatóság az adószám kiadását megtagadja, arról hivatalos végzést hoz, abban megindokolja a döntését. Ez ellen a döntés ellen nem lehet fellebbezni, lehet viszont

ügynevezett kimentési kérelmet benyújtani. Ebben az adózó megpróbálhatja bizonyítani, hogy ha az adózói előéletében voltak is komoly problémák, ha érték is komoly veszteségek az államháztartást, arról nem tehetett. Lehetséges kimentés ok, hogy őt is megkárosították üzletfelei, vagy természeti és egyéb elháríthatatlan csapás miatt nem volt képes adókötelezettségeit teljesíteni, ő az adott helyzetben elvárható módon igyekezett jogkövető lenni. Az is kimentési ok lehet, ha valaki örökölte a problémás vállalkozás tulajdonrészét, tehát neki nem felróható, hogy korábban a vállalkozás hogyan működött.

Annak érdekében, hogy ne legyenek nehézségek az adószám kiadásánál – például cégbejegyzéskor – előzetesen lehet kérni az adóhatóságtól a leendő cégvezetők és tulajdonosok személyére vonatkozóan ügynevezett adóregisztrációs akadály hiányát megállapító igazolást. Amennyiben ezt az adóhatóság kiadja minden érintett személy tekintetében – legalábbis 30 napig – nem lehet gond az adószám megkapásával.

Természetesen, amennyiben a későbbiekben változás áll be a vezetők és/vagy a tulajdonosok, tagok, részvényesek személyében, az adóhatóság újra regisztrációs eljárást folytat le, aminek eredményeképp lehetséges – ha az új belépő személyek „problémásak” – hogy az adószám törlésre kerül. Az is előfordulhat, hogy nincs személyügyi változás, semmilyen tekintetben, de a közreműködő személyek időközben válnak „problémássá” – például más, érintett vállalkozásuk által. Ennek is adószám-törlés lesz a következménye. A kimentést ilyenkor ugyanúgy meg lehet kísérelni mint a vállalkozás, vagy egyéb szervezet létrehozásakor, de általában innen már nincs visszaút.

Az adószám-törlés esetén a vállalkozás vagy egyéb szervezet gazdasági tevékenységet nem folytathat, gyakorlatilag nem működhet, igaz, jogi szempontból még létezik. Nagyon komolyan kell tehát venni az adószám törlésének kérdését.

Az adószám törlésének esetét tehát meg kell különböztetnünk a bejelentkezett adózó adóhatósági nyilvántartásból való törlésétől. Erre akkor kerül sor – főszabály szerint – ha az adózó jogi értelemben már/még nem létezik:

- A kormányhivatal már törölte az egyéni vállalkozót a saját nyilvántartásból;
- A cégbíróság mégsem jegyezte be a vállalkozást;
- A cégbíróság törölte a vállalkozást a cégjegyzékből;
- A bíróság mégsem vette nyilvántartásba a civil szervezetet;
- A bíróság törölte a nyilvántartásból a civil szervezetet;
- A Magyar Államkincstár mégsem vette Törzskönyvi nyilvántartásba a költségvetési szervet;
- A Magyar Államkincstár törölte a Törzskönyvi nyilvántartásból a költségvetési szervet.
- Mellékszabály: még jogilag létező adózó is törlésre kerül az adózói nyilvántartásból, ha áfa alanyként – erre való felszólítás ellenére – egy évig nem pótolja adóbevallását.

A vállalkozás, és egyéb szervezetek jogi létrehozása során kisebb súlyú „problémákat” is észlelhet az állami adóhatóság a leendő vezetők, tulajdonosok, tagok, részvényesek tekintetében. A „kis probléma” 2023-ban 1-2 m Ft alatt köztartozást jelent, adózói adókapacitástól függően. Ilyenkor az állami adóhatóság kiadja a szükséges adószámot, de csak akkor, ha a tartozás erejéig biztosítékot helyez el a leendő adózó, melyet a későbbiekben – amennyiben nem kerülnek rendezésre ezek a tartozások a saját helyükön, az egyéb vállalkozásoknál – a köztartozás rendezésére fordít az adóhatóság.

A bejelentkezés során – bármilyen formában is jön létre az adózó – az illetékes kormányhivatal, cégbíróság, bíróság vagy a Magyar Államkincstár megköveteli, hogy minden előírt adatot közöljenek vele, különben hiánypótlásra visszaadja a létrehozási kérelmet. Amennyiben a hiánypótlást nem teljesítik, akkor az eljárást megszüntetik.

Érdekesség – egy furcsa szabályozási anomália –, hogy a társas vállalkozások, civil szervezetek és költségvetési szervek már adószám hiányában is működhetnek egészen addig, míg az illetékes szerv jogilag létre nem hozza őket – például részvénytársaságot a cégbíróság cégbejegyzéssel – vagy el nem utasítja ezt a létrehozást, abban az esetben, ha van érvényes alapító okirat vagy társasági szerződés. Akár sikertelen, akár sikeres létrehozás esetén erre – a társas vállalkozások esetében úgynevezett előtársasági időszakra – külön adóbevallást kell majd benyújtani. Alapító okirattal, társasági szerződéssel már lehet bankszámlát nyitni, amennyiben megtörténik a jogi létrejött, az állami adóhatóság hivatalosan tájékoztatja majd a bankot az adózó adószámáról.

- A bejelentkezéshez az eljáró szervek által megkövetelt adatok főbb típusai:
- Adózó megnevezése;
- Székhelye, lakhelye;
- Alapító okirat/ társasági szerződés adatai, különös tekintettel keltezésre;
- Esetleges jogelődök (átalakulás, vagy egyesülés esetén);
- Folytatni kívánt fő/alap-tevékenység és egyéb tevékenységek (kódokkal is);
- Tulajdonosok;
- Vezetők;
- Bankszámla száma;
- Választott adózási mód – ha ez szükséges és van rá lehetőség – áfa tekintetében;
- Választott adózási mód – ha ez szükséges és van rá lehetőség – jövedelemadó tekintetében;
- Iratok őrzési helye.

Lényeges, hogy ha ezekben az adatokban változás következik be – akár kiegészítések által is – azokat már az adózónak kell bejelentenie az állami adóhatósághoz. Tehát a bejelentkezés a jogi létrehozás során történik, míg a bejelentés – a változások tekintetében – már a működés alatt, az adózó által, az előírt nyomtatványok használatával.

- A lényeges adataiban, jellemzőiben bekövetkezett változásokon kívül, folyamatos bejelentési kötelezettsége áll fenn az adózónak a következők tekintetében:
- Öröklés, vásárlás, csere, megajándékozás esetén vagyonszerzési illeték kiszabásához szükséges adatok;
- Ha az adózó munkáltatóvá válik, ezt be kell jelenteni, ahogy az alkalmazottakat is;
- Ha munkaerőt kölcsönöz – ilyenkor nem ő a munkáltató, hanem a kikölcsönző cég –, azt is be kell jelenteni;
- Kézpénzfizetés bejelentése 1 m Ft (2023-ban) feletti összeg esetén az eladó részéről;
- Idegenrendészeti feladatok tekintetében külön be kell jelenteni a külföldi munkavállalót – még beutazása előtt –, és a felsőoktatásban részt vevő hallgatót;
- Termékek közötti fuvarozásával kapcsolatos bejelentés.

Lényeges, hogy egyes adótörvények további bejelentési kötelezettségeket állapíthatnak meg az általuk szabályozott adónemek tekintetében.

Az adózó köteles meghatározott esetekben nyilatkozatot tenni. Ezek a következők lehetnek:

- Alternatív adózási lehetőségek közötti választás: bejelentéskor, vagy bevételekben;
- Nyilatkozat valamilyen körülmény, feltétel teljesüléséről, vagy a teljesülés hiányáról: bevételekben;
- Nyilatkozat az adózó valamilyen üzleti partnere, vagy alkalmazottja adózásának valamilyen, adózóhoz köthető jellemzőjéről, azaz saját, de nem önmagára történő adatszolgáltatás: az adóhatóság felhívására, ellenőrzés során.

Az adózó nem köteles meghatározott esetekben nyilatkozatot tenni:

- Nyilatkozat az adózó adózásának valamilyen jellemzőjéről, azaz saját, önmagára történő adatszolgáltatás: az adóhatóság felhívására, ellenőrzés során;
- Adóalap- és adókedvezmények igénybevételi jogosultságáról, amennyiben ezeket a kedvezményeket nem kívánja igénybe venni, érvényesíteni.

Az alternatívák közötti választást az adózók inkább jogként élik meg, hiszen egyáltalán van lehetőségük több adózási módozat között is választani, attól függően, melyiket ítélik előnyösebbnek önmaguk számára. A valamely körülmény, feltétel fennállásáról, vagy annak hiányáról való nyilatkozat a bevallásokban elterjedt, hiszen sok bevallás nagyon bonyolult, és ezekkel a nyilatkozatokkal az adózó lényegében megint választ, de ezúttal a számára megfelelő bevallás kitöltési utat. Például az adózó nyilatkozik, hogy vállalkozó tevékenységét az év közben megszüntette, az elektronikus program egyes betétlapokhoz nem is enged hozzáférést – hiszen azok sürgősen az adózó számára – míg mások kitöltésére külön fel is hívja a figyelmet. Vagy az adóalap-kedvezmények tekintetében is nyilatkozik a munkavállaló a munkáltatója felé, hogy például hány gyermeket nevel, van-e olyan tartós betegsége, ami adóalap-kedvezményre jogosít, esetleg kötött-e (első) házasságot? Érdekes, hogy az ilyen típusú nyilatkozattételre nincsenek részletszabályok a törvényben – csak az adókötelezettségek felsorolásában szerepel, címszerűen –, de ez a fentiek okán ez a „joghézag” nem is okoz gondot a gyakorlatban.

Az ellenőrzés során az adózó nem köteles önmagára vonatkozóan nyilatkozatot tenni, de üzleti partnerire, alkalmazottjaira vonatkozóan a szerződéses kapcsolat eredményeképp rendelkezésére álló adatokat, információkat köteles nyilatkozat formájában megosztani az adóhatósággal. Amennyiben önmagára vonatkozóan nem tesz nyilatkozatot – van ilyen joga – akkor esetleg a tényállás bizonyítása során ez hátrányt jelenthet – azaz nem lesz képes bizonyítani a saját álláspontját –, ezt érdemes mérlegelni a nyilatkozattétel megtagadása vonatkozásában.

3.1.4.2. Az adómegállapítás

Az adómegállapítási tevékenység során valaki, valamilyen módon számszerűen meg fogja határozni az adózó által fizetendő adó mértékét. Erről – hogy mit, ki és milyen módon fogja megtenni – az adott adótörvény rendelkezik. Bármit is írnak elő ezek a rendelkezés, attól eltérni nem lehetséges.

Adómegállapítási módok lehetnek:

- **Önadózás**, amikor az adózó saját magának állapítja meg a fizetendő adót. Főszabály szerint ez az adómegállapítási mód hazánkban. Előnye, hogy adminisztrációt igényel az adóhatóság részéről, továbbá az adózó – legálisan – élhet a törvény által biztosított autonómiájával, ahol van erre lehetősége, így „testre szabhatja” az adózását. Hátránya, hogy az önadózás ellenőrizni kell, hogy ne játsszák ki az adózók az adóztatót, erre pedig költeni kell, és konfliktusforrás is. További hátrány, hogy az adózónak kell az előírásokat megismernie, naprakészen alkalmaznia, ami így részéről követel meg többlet-adminisztrációt.
- **Adólevonás** esetén a magánszemély – nem munkavállaló – részére személyi jövedelemadó alá eső pénzösszeget – nem a visszakapás szándékával – juttató vállalkozás, vagy egyéb szervezet, azaz **kifizető**, köteles a kifizetendő pénzösszegre jutó adót megállapítani és a kifizetés összegéből előzetesen levonni, „az adóhatóság részére visszatartani”. Itt nem bankhitelről van szó – hiszen azt a bank kamatostól „visszavárja” – hanem például egy megbízási díjról, vagy lottó nyereményről. A kifizető számszerűen meghatározza a kifizetendő teljes összegre jutó adó összegét, azt levonja – azaz „visszatartja” – és az adóhatóság felé megfizeti, méghozzá annak a magánszemélynek a nevében, akinek a részére a kifizetést teljesítette. Így a pénzzuttatást kapó magánszemélynek bizonyos értelemben „nincs gondja” az adóra, helyette elvégzi az

adminisztrációt a kifizető. Attól sem kell senkinek tartania – főleg az adóztatónak nem – hogy a magánszemély elkölti az adó összegét is, hiszen azt nem is kapja kézhez. A kifizetőnek sem nagy erőfeszítés ez, hiszen általában több kifizetést is viszonylag rendszeresen teljesít, ismeri és képes is alkalmazni a jogszabályokat, ez nem nagy teher a számára. Adóztató pedig így sokkal megbízhatóbban hozzájut az adóbevételekhez, mégha néhány kifizető próbálja is elkerülni, vagy elcsalni az adó megfizetését.

- A **munkáltatói adólevonás** esetén a kifizetőhöz hasonlóan jár el a munkáltató is, csak ő a munkaszerződés szerinti bruttó munkabéreknek állapítja meg az adó- és járadéktartalmát, és vonja le, majd fizeti meg az adóhatóság részére.
- Az **adóbeszedésre** kötelezett – a kifizetővel és a munkáltatóval ellentétben – pénzüsszegeket vesz át, véglegesen más adózóktól, akiktől az adó összegét is be kell szednie, majd azzal el kell számolnia az adóhatóság felé. Gondoljunk az általános forgalmi adóra, ahol az eladónak a nettó értékesítési árhoz hozzá kell számítani az áfa összegét, azt meg kell fizettetni a vevővel – hiszen ez valójában a vevő adója – majd el kell számolni az adóhatósággal. Az adóbeszedésre kötelezett tehát egyébként is vesz át valamilyen jogcímen pénzüsszeget az adózóktól, így viszont az adót is be kell tőlük szedni. Az adó ilyen formában való beszedése természetesen igényli, hogy aki beszedi az adót, az előtte helyesen meg is tudja határozni az adó összegét, és persze azt rá is terhelje az adózóra. Az általános forgalmi adó esetében az eladónak helyesen kell besorolnia az értékesített termék/szolgáltatást, hiszen van három adókulcs – 27%, 18%, 5% hazánkban – és vannak adó alól mentes javak is. A helyes besorolást követően meg kell határozni számszerűen az adó összegét, hiszen azt a nettó árhoz hozzá kell számítani. Előnyös így, hogy a rengeteg vevő helyett sokkal kevesebb eladóval kell az adóztatónak foglalkozni, őket ellenőrizni. Hátrányos, mert minél több adót szednek be azok akik erre vannak kötelezve, annál „fájóbb szívvel” adják tovább az adóztató részére, így gyakran erős a motivációjuk az adóelkerülésre, adócsalásra.
- A **kivetés** során az adóhatóság határozza meg az adózót terhelő adófizetési kötelezettséget. Ez egy automatikus eljárás, hiszen a jogszabályok nem adnak mérlegelési lehetőséget az adóhatóságnak, lényegében előre megadott matematikai képlet szerint történik a kivetés. A jogalkotó azért tartja bizonyos esetekben indokoltnak a kivetés alkalmazását az önadózás helyett – például építményadó esetében – hogy az adózót az adóhatóság tehermentesítse az adminisztráció alól.
- **Kiszabás** esetén az adóhatóság azért állapítja meg az adót – és ne feledjük, most az illetéket is ide értjük – mert valószínűsíthető, hogy a rendelkezésére álló adatok és a jogszabályok alapján több adót fog kivetni, mint amennyit az adózó önmagának megállapítana, ha engednék számára az önadózást. Ez a helyzet a vagyonszerzési illetéknél, ahol ha az adózókra lenne bízva, nagyon kis értékeket vallanának be. Így is sokszor alacsonyabb összegek kerülnek a szerződésekbe – amikhez az adóhatóság nincs szigorúan kötve – így a kiszabás révén azt az adóhatóság gond nélkül – szó szerint – felülbíráhatja.
- Az úgynevezett **utólagos adómegállapítás** révén az adóhatóság állapítja meg az adózót terhelő adót, de nem azért, hogy ne lenne önadózás, mint a kivetés esetében. Ebben az esetben eredetileg önadózás lenne, de az adóhatóság az önadózás – és eredményeképpen a bevallás – ellenőrzése során adóhiányt állapít meg. Ez azt jelenti, hogy az adózó kevesebb adót állapított meg önmagának az önadózás révén, mint amennyit a jogszabályok szerint kellett volna. Ebben az esetben az adóhiányt – a bírsággal együtt – az adóhatóság utólag állapítja meg, az ellenőrzés alapján. Az utólagos adómegállapítás egyik fontos eszköze a becslés. A becslés során nem áll teljeskörűen minden adat az adóhatóság rendelkezésére, hogy az adózó adóalapját, fizetendő adóját megállapítsa, ezért a hiányzó adatokat kikövetkeztetve az adófizetési kötelezettséget becsülni fogja. Értelemszerűen a becslési eljárás során az adóhatóság inkább a felülbecslés,

mint az alulbecslés hibájába kíván esni. Ezért – is – célszerű minden esetben az adóhatóság részére az összes lényeges adatot biztosítani az ellenőrzés során.

3.1.4.3. Az adó levonása, illetve beszedése

Aki arra kötelezett, hogy az adót állapítsa meg az adólevonás céljából, annak logikusan arra is van kötelezettsége, hogy aztán a már általa megállapított adóösszeget le is vonja, ahonnan kell. Például a munkáltatónak kötelessége, hogy a bruttó munkabérből meghatározza a személyi jövedelemadó összegét. Ez sokszor nem is olyan egyszerű, mert ha a munkavállalónak adóalap-kedvezményei vannak, akkor valóban számolgatni kell, és a munkavállalótól nyilatkozatokat kell begyűjteni, hogy kinek milyen adóalap-kedvezménye áll fenn. Mikor azonban a munkáltató meghatározta a bruttó munkabérből levonandó adó összegét, értelemszerűen le is kell majd vonnia az esedékes bruttó fizetésből, és – szintén nyilvánvaló módon – azt továbbítania is kell az állami adóhatóság felé. Tehát az adólevonásban benne foglaltatik az adóhatóság felé való továbbítás is.

Az adó levonása során a kifizető, illetve munkáltató a magánszemély részére esedékes pénzüsszegeből a kifizetés előtt levonja a személyi jövedelemadó általa megállapított és bevallott összegét, majd azt megfizeti az állami adóhatóság részére.

A hitelintézet – jellemzően bank – szintén meghatározza, hogy a magánszemély betétesnek (adózó) járó bruttó kamatból mennyi lesz a személyi jövedelemadó levonás – köznyelvben kamatadó – majd természetesen azt levonja, és az állami adóhatóság részére átutalja. Természetesen nem egyenként kell minden magánszemély betétes után átutalni a „kamatadót”, hanem azt időszakonként összegyűjtve utalja a hitelintézet, miközben persze adatot is szolgáltat, hogy kitől mennyi adót vont le.

Az adóbeszedés során – mint azt láttuk – az adóbeszedésre kötelezettől nem pénz áramlik ki, amiből aztán le kell vonnia az adót, hanem éppen ellenkezőleg, pénzt kap a kezeihez. Az adóbeszedés során a kézhez vett pénzüsszegeből – melynek adó tartalma van – kell az adókat „begyűjteni”, majd az állami adóhatósággal elszámolni. Nem lehet azt mondani, hogy a teljes „begyűjtött” adót átutalják az adóhatóság részére – mint az adólevonás esetében történt – hiszen a beszedés esetén a beszedett összeget még – legálisan – lehet csökkenteni, ezért beszélünk ilyenkor elszámolásról. Például az általános forgalmi adó esetén az egyetemi büfés vállalkozó köteles 27% áfa-t felszámítani, mikor szendvicset értékesít. Ezt az áfa-tartalmat a vevővel köteles megfizettetni – azaz beszédni – majd az így „begyűjtött” adóval elszámol az adóhatósággal. Az elszámolás ebben az esetben azt jelenti – ahogyan majd az Áfa-törvény tárgyalásakor erről bővebben lesz szó –, hogy a szendvics alapanyagait a büfés másoktól vette, ahol ő is fizetett áfa-t. Ezt a másoknak megfizetett áfa-t levonhatja a szendvics értékesítésénél „begyűjtött” áfa-ból. A lényeg, hogy ami adót a beszedéssel „begyűjtött” az adózó, azzal köteles – az előírt számítási módok szerint – az adóhatósággal elszámolni.

Az adó beszedése során az adózó köteles az általa megállapított adót a vevőre az értékesítési ár részeként áthárítani, azt az értékesítési ár részeként beszédni, és azzal az állami adóhatóság felé elszámolni.

3.1.4.4. A bevallás

Önadózás esetén, miután az adózó meghatározta a fizetendő adója összegét, azt az előírt határidőig az adóhatóság felé be is kell vallania az előírt nyomtatványon. Ma már lényegében minden vállalkozásnak elektronikus úton kell bevallania az adóját. Főszabály szerint adót akkor is be kell vallani, ha nem keletkezett adófizetési kötelezettség, ezzel mintegy jelezve, hogy az adózó rendben teszi a dolgát, nincs vele „gond”. A túlzott adminisztráció csökkentése érdekében azonban több adó esetében is megengedett, hogy az adózó a bevallását – a bevallási határidőig – egy olyan egyszerű elektronikus

nyilatkozattal pótolja, amelyben tudatja az adóhatósággal, hogy az adott időszakban nem keletkezett adófizetési kötelezettsége. Ez azért lényeges, mert számos bevallás kitöltése még akkor is igen időigényes, ha „nullás”, vagyis végső soron nem lesz adófizetési kötelezettség.

Az adóbevallás során az adózó az általa megállapított adó összegét az előírt nyomtatványon, módon és határidőben az állami vagy önkormányzati adóhatóság részére kimunkálja és levezeti.

Az állami adóhatóságnak külön elektronikus bevallási rendszere van, az ÁNYK: Általános nyomtatványkitöltő. A bevallások beérkezését, és általában adófizetési kötelezettség keletkezését és teljesítését az Ügyfélkapun belül az úgynevezett ebev szolgáltatás igénybevételevel tudja az adózó lekérdezni. Ugyanitt egyéb, az adózó számára lényeges saját adózási információk is lekérdezhetőek.

Lényeges, hogy a bevallást nem pótolja az adó hiánytalan és határidőben való befizetése. Külön adókötelezettség a bevallás és az adó megfizetése, mind a kettőnek – és a többinek is – folyamatosan rendben kell lennie, mennie. Amennyiben valaki nem nyújt be határidőig bevallást – esetleg nemleges nyilatkozatot – úgy azt egészen addig pótolhatja, amíg ellene ebben a vonatkozásban ellenőrzés nem indul (előző napig). Ezt követően már az adóhatóság fogja utólagosan az adót megállapítani. Aki nem számít kockázatos adózónak – minősítésekről majd később lesz szó – azt a bevallási határidő elteltével az adóhatóság email formájában – mindenféle retorzió nélkül – felhívja, hogy az adóbevallást 8, vagy 15 napon belül pótolja. Ezt a határidőt mindenképpen érdemes betartani, mert elmulasztása esetén mulasztási bírság kerül kiszabásra, akár ismételten is, ha a bírságolást követően sem nyújt be bevallást az adózó.

Előfordulhat, hogy az adózó a bevallás benyújtásában akadályoztatva van – például kómában fekszik egy kórházban – ilyen esetben majd akkor kell pótolnia a bevallást 15 napon belül, ha majd az akadályozó tényező elhárult.

Soron kívül kell bevallást benyújtani – azaz nem lehet megvárni a „normál” bevallási határidőt – a következő esetekben:

- Adózó megszűnik (végelszámolás, felszámolás, beolvadás, egyesülés), magánszemély adózó megszűnteti tevékenységét;
- Adózó külföldre helyezi át tevékenységét;
- Speciális számviteli előírások (sajátos beszámoló készítése).

Amennyiben az adózó a határidőig benyújtotta a bevallását, még hozhatja úgy az élet, hogy később az adózó magától felismeri, hogy „nem jól számolt”, azaz nem helyesen vallotta be a fizetendő adót. Kihagyott belőle tételeket, egyszerűen eltévesztett dolgokat, vagy félreértelmezett valamit. Ebben az esetben az adózónak egészen addig van lehetősége bevallásának helyesbítésére, amíg:

- a bevallás határideje évének december 31. napjától számított 5 év nem telt el, azaz még nem évült el az adófizetési kötelezettség;
- a bevallás által érintett időszakra és adónemre nem kezdődött el adóellenőrzési eljárás.

Az önellenőrzés egyszerre jog és kötelezettség. Jog, hiszen lehetőséget biztosít a törvény az adózó részére, hogy akár saját javára is megváltoztassa az eredeti bevallásban megállapított adófizetési kötelezettségét, azaz csökkentse az eredeti adóterhét. Kötelezettség, mert az adózó akkor is köteles önellenőrzést végrehajtani, ha ez azzal jár, hogy az eredeti bevallásban szereplő adófizetési kötelezettségéhez képest többet kell majd teljesíteni, azaz többlet adófizetés válik szükségessé.

Az önellenőrzést főszabály szerint ugyanazon a nyomtatványtípuson kell beküldeni, mint az eredeti bevallást, jelezve, hogy önellenőrzés történik, megjelölve az önellenőrzés alá vont bevallás azonosító számsorát.

Két eset lehetséges tehát az önellenőrzés tekintetében.

- Az adózó feltárja, hogy eredetileg túl magas összegben határozta meg az adófizetési kötelezettségét. Így azt lecsökkenti. Ebben az esetben az önellenőrzés „ingyenes”, azaz nem kell önellenőrzési pótlékot fizetni, hiszen az államháztartás „nem járt rosszul” a magasabb adóösszeggel, még ha vissza is kell esetleg utalni valamennyi megfizetett adót.
- Az adózó „ráébred”, hogy eredetileg túl alacsony összegben határozta meg a fizetendő adó összegét. Így az eredeti összeget felemeli, majd a különbözetet is megfizeti az adóhatóság részére 15 napon belül. Természetesen ez már nem „ingyenes”, hiszen az állam „nehezményezi”, hogy később folyik be hozzá az adó, így az újonnan megállapított adótöbblet után önellenőrzési pótlékot kell fizetni. Ugyanakkor az állam szeretné is ösztönözni, hogy az adózók saját maguktól, önállóan kezdeményezve több adót valljanak be, így az önellenőrzés pótlék összege nem túl magas. Lényegében az állam kamatvesztését kell megtéríteni, hiszen a későbbi adófizetés miatt az adott összeg addig nem nála volt, nem nála kamatozott. Ezért az önellenőrzési pótlék mértéke a mindenkori jegybanki alapkamat.

Főszabály szerint az adók bevallása éves, tehát az adóév – amely általában a naptári év – elteltét követően a bevallási időszak végéig lehet az adót bevallani. Az általános forgalmi adó esetében a nagyobb adókapacitással rendelkező adózók negyedévente, míg a legnagyobbak havonta készítik a bevallást. A foglalkoztatás és munkavállalás tekintetében – lásd járulékbevallás – havonta történik a bevallás.

Bár minden adónem saját törvénye maga határozza meg – ha önadózás történik – a bevallás részletszabályait, az adózás rendje törvény egyet nagyon hangsúlyosan kiemel, adattartalmát részletezi. Ezzel is mutatva, hogy ennek a bevallásnak kiemelt jelentőséget tulajdonít, és kiemelt szigorral jár el, ha gondok mutatkoznak ennek a bevallásnak a tekintetében. Ez a bevallás a havi adó és járulékbevallás a foglalkoztatott személyekről és a foglalkoztatásukkal kapcsolatos közterhekről (személyi jövedelemadó, szociális hozzájárulási adó, társadalombiztosítási járulékok).

3.1.4.5. Az adófizetés és adóelőleg-fizetés

Az adót főszabály szerint annak kell az adóhatóság részére az előírt határidőig megfizetni, aki az adót megállapította: önadózónak, kifizetőnek, munkáltatónak és az adóbeszedésre kötelezetteknek. Természetesen ez a szabály nem áll arra az esetre, mikor maga az adóhatóság állapítja meg az adót – például kivetéssel – az adózó részére. Például egy kft. önmagának állapítja meg a fizetendő társasági adó összegét, így az ő felelőssége, hogy a bevallott adó megfizetésre kerüljön. A kifizető és munkáltató megállapítja például a megbízott/alkalmazott dolgozó járandóságának személyi jövedelemadó-tartalmát, azt már nem fizeti ki a magánszemélynek, hanem az állam felé a magánszemély és a saját nevében is megfizeti. A magánszemély nevében, hiszen ez a magánszemély jövedelemadója, az ő egyéni bevallásában fog ez szerepelni, mint már megfizetett adó. A saját nevében is, hiszen az ő felelőssége – a kifizetőé, munkáltatóé – hogy az adó összegét meghatározva, azt levonva az adóhatóság részére megfizesse. Az adóbeszedésre kötelezettekre példa az általános forgalmi adó esete. Ekkor például a lángossütő meghatározza, milyen összegű áfa-t kell az értékesítési nettó árhoz hozzászámítani és a vevőtől a vételár részeként beszedni, de ezzel az összeggel neki el is kell majd számolnia az adóhatóság felé.

Az adót megfizetni a bevallás benyújtásának határidejéig kell. Ez vonatkozik a kifizetőre és munkáltatóra is, hiszen ők is havonta bevallják az általuk megállapított adókat, annak ellenére, hogy majd lesz minden érintett magánszemélynek később éves személyi jövedelemadó bevallása is. A magánszemélynek majd csak éves szinten kell áttekinteni az adózását. Amennyiben az adót az adóhatóság állapította meg, úgy a döntés kézhezvételét követő 15, vagy 30, esetleg napon belül – ez szerepel a döntésben, adónevtől függően – kell az adót megfizetni.

Amennyiben az adót nem az adóhatóság állapította meg, az **adófizetési kötelezettség** azt az adózót terheli – önadózó, adó levonására, illetve beszedésére kötelezett – aki az adót megállapította. A teljesítési határidő főszabály szerint a bevallási határidő. Amennyiben az adózót terhelő adót az adóhatóság, vagy bíróság állapítja meg – adókimutatás, adókimutatás, utólagos adómegállapítás módján – úgy az adófizetési kötelezettség teljesítési határidejéről a döntés rendelkezik a jogszabályi előírások alapján.

A megfizetés módja – a nem egyéni vállalkozó magánszemélyek kivételével – banki átutalás az adott adónem szerinti NAV számlaszámra. Minden adónemnek külön számlaszáma van, közlemény rovatban az adózó adószámát, ennek hiányában – magánszemélyek esetében - adóazonosító jelét kell feltüntetni. Az adóhatóság is bankszámlára utal főszabály szerint, bármilyen jogcímen is történik a kifizetés a részéről. Ez alól ugyancsak a nem egyéni vállalkozó magánszemélyek a kivételek, akik postai úton is kérhetik a pénzeszég kézbesítését.

A késedelmes adómegfizetés következménye a késedelmi pótlék felszámítása. Ez kamat jellegűen kerül felszámításra, összege a mindenkori jegybanki alapkamat kétszerese. Amennyiben az adóhatóság esik késedelembe valamilyen támogatás, vagy adóvisszatérítés kiutalásával, ő is a jegybanki alapkamat kétszeresét fizeti meg a késedelmes időszak és a késedelmes összeg után, de ekkor ennek a neve késedelmi kamat.

Mint azt a törvény alapelvei is kimondták, az adót akkor is meg kell fizetni, ha annak alapjául illegális tevékenység szolgál. Eleve vannak bűncselekmények, melyeknél a egyébként legális volt az adófizetési kötelezettséget eredményező tevékenység, de az elkövetők elcsalták az adót. Másrészt vannak olyan bűncselekmények, ahol már eleve illegális tevékenység révén jött létre adófizetési kötelezettség, de – természetesen – az adót sem fizették meg. Akárhogy is, az államháztartást ért kár megtérülése érdekében fellép a rendőrség, az ügyészség és a bíróságok is. A jogerős ítélet előtt, a lehetséges adóhiány mértékét csökkentendő vagy a lefoglalt pénzeszamek kerülnek elkülönített adóhatósági számlára, vagy az elkövetők önkéntes befizetései, mely által büntetésenyhítést kívánnak elérni. A jogerős ítéletet követően történik majd végleges elszámolás, amikor az adóhatóság az egyes érintett adónemekre az elkövetőkhöz lekönyveli, mennyi az adóhiány előírása, mennyi teljesült addig ezekből, és mennyi a még fennálló adótartozás. Természetesen, ezekben az esetekben nem csak az adótartozás és ennek kapcsán adóbírság kerül majd megállapításra, hanem – a teljesíteni elmulasztott egyéb adókötelezettségek okán – mulasztási bírság is. A teljesítés ütemezésétől függően pedig késedelmi pótlék is megállapításra kerül.

Néhány adónem esetében – így például társasági adó, vagy helyi iparűzési adó – az előző, adóbevallással lezárt évi adófizetési kötelezettség alapján a folyamatban lévő adóévre később megállapítandó fizetendő adójára vonatkozóan, több részletben adóelőleget kell fizetni. Az állam ugyanis feltételezi, hogy amilyen volt adózás szempontjából az előző év, a következő sem lesz rosszabb. Ugyanakkor folyamatosan nagy a bevételi igénye az államháztartásnak, így az állam már előre – még a folyamatban lévő adóidőszak alatt – kéri az adó megelőlegezését, részletekben. Az előleg összegének meghatározásának módjáról és az előleg fizetési határidőkről az adott adótörvény rendelkezik.

Előfordulhat, hogy – szemben az állam optimista feltételezésével – az új adóév nem lesz legalább olyan jó, mint az előző volt. Például az előző évben a lehető legjobb idő volt a kukoricára, és jó ára is volt – érvel egy mezőgazdasági vállalkozó – ám az idei évben már mostoha az időjárás és az árak is leestek, nem várható jó termés, sem magas árak. Ebben az esetben a vállalkozásnak aránytalanul nagy terhet jelenthet az adóelőleg megfizetése. Ezért az állam lehetővé tette, hogy kérelemre – indokolt esetben – az adóhatóság akár nulla összegre is csökkentheti a fizetendő adóelőleg összegét.

Ahogy korábban az említésre került, az adóhatóság minden adónemet külön adószámlán tart nyilván, minden egyes adózóra külön-külön. A számlatörténetről, illetve a számlaegyenlegekről az Ügyfélkapun keresztül az ebev rendszerben lehet tájékozódni. Lehetséges, hogy az egyik adónemben az adózónak túlfizetése van, a másikonál meg adó tartozása. Ilyenkor az adóhatóság a túlfizetést – saját döntésével, hatósági átvezetés néven – elszámolja az adó tartozással szemben. Amennyiben az adózónak összességében túlfizetése áll fenn valamennyi számlát együttesen tekintve, akkor a következő lehetőségei vannak:

Későbbi adófizetési kötelezettségekre gondolva, és azokra tartalékolva a keletkezési helyén – annál az adónemnél – hagyja a túlfizetéseket. A jövőben vagy ennél az adónemnél kerülnek ezek majd a folyó kötelezettséggel szemben elszámolásra, vagy más adónemekre kéri az átvezetést, és a kötelezettségek rendezését – akár részben is.

Kérheti a túlfizetés kiutalását is – ha megfelel a technikai feltételeknek, összeg nagyság és egyébek tekintetében. Amennyiben viszont az adózónak határidő-közeli kötelezettségei állnak fenn – melyek még nem adó tartozások, de rövidesen azzá válhatnak – az adóhatóság hozhat olyan döntést, hogy nem teljesíti a túlfizetés kiutalását, hanem él visszatartási jogával.

3.1.4.6. Nyilvántartások vezetése

Minden vállalkozás, és egyéb szervezet számára kötelező, hogy valamilyen szinten legyen számviteli rendszerük. A számvitel alapvetően a tulajdonosok és a vezetők számára kell, hogy megfelelő tájékozottságot biztosítson, de az állam is szeretne megfelelő információkhoz jutni általa. Sőt – a kkt. és bt. formák kivételével – valamennyi társas vállalkozás köteles a kormányzati elektronikus felületen keresztül közzé is tenni az éves beszámolóját annak érdekében, hogy a piaci szereplők is kellő információkkal rendelkezzenek.

A számvitel tehát alapvető egy modern piacgazdaságban, mint a piaci szereplők, mint az adóztató állam tekintetében. A számviteli fegyelem az alapja az adózási fegyelemnek is. Főszabály szerint a számvitel teljesszűrésűen számba veszi a vállalkozás, vagy egyéb szervezet vagyonára és tevékenységére vonatkozó pénzügyi adatokat. Az adótörvényeken keresztül az állam hozzá is tehet a számviteli feladatokhoz – többlet előírásokkal –, de csökkentheti is a számviteli terheket, például különböző kedvezményes adózási módok által, így például az átalányadózással.

Az adózó nyilvántartási kötelezettsége kiterjed valamennyi, számára előírt számviteli, foglalkoztatási, illetve az adózás rendje, valamint az egyes adótörvények által előírt nyilvántartások vezetésére, azok megőrzésére.

A gazdasági szereplők többféle módon tesznek eleget alapvető számviteli kötelezettségüknek:

- Az egyéni vállalkozók, mezőgazdasági őstermelők és egyéb, adószámmal rendelkező magánszemélyek a személyi jövedelemadó törvényben meghatározott számviteli rendet kell, hogy betartsák. Rájuk nem vonatkozik a számviteli törvény;
- Az egyéni cég, a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaságok, a befektetési alapok a számviteli törvény előírásait tartják be, kettős könyvvitelt vezetnek, beszámolót készítenek;

- A kisebb méretű és nem közhasznúnak minősített civil szervezetek szintén a számviteli törvény szerint, de egyszeres könyvvitelt vezetnek, egyszerűsített beszámolót, vagy beszámolót készítenek;
- A nagyobb méretű és/vagy közhasznú szervezetek a számviteli törvény szerint kettős könyvvitelt vezetnek, beszámolót készítenek;
- A költségvetési szervek úgynevezett államháztartási számvitelt alkalmaznak, amely két részből áll, a költségvetési és pénzügyi számvitelből. A számviteli törvény előírásai bizonyos módosításokkal, kiegészítésekkel alkalmazhatóak, és jelentős részben „saját” számviteli előírások vannak. Költségvetési beszámolót készítenek;
- A Magyar Nemzeti Bank kettős könyvelést alkalmaz, de saját számviteli előírások szerint.

Az adózás rendje törvény – mint majd a későbbiekben látni fogjuk – szankcionálja a számviteli fegyelem megsértését. Számviteli fegyelem megsértésének az számít, hogy nem a jogszabályoknak megfelelően történt a számviteli tevékenység, és ez a tevékenység, vagy mulasztás az államháztartásnak kárt okozott. A megfelelő számvitel alkalmazása tehát minden adózó felé alapelvárás.

Az egyes adótörvények ugyanakkor további előírásokat támaszthatnak a vállalkozások és egyéb szervezetek számviteli tevékenysége, így a nyilvántartások vezetése tekintetében is. Az Áfa-törvény írja elő azt, hogy a kiadások egy részét megjelenítő, úgynevezett bejövő számlákról, illetve az értékesítés során kibocsátott úgynevezett kimenő számlákról külön kimutatásokat szükséges vezetni. Az adózókra tehát erre is fokozott figyelmet kell fordítaniuk, hogy nem elég csak helyesen megállapítani, bevallani és megfizetni az adót, de az adminisztrációnak, a „papíroknak” is rendbe kell lenniük. Az adóhatóság szempontjából mindez azért különösen lényeges, mert az adóellenőrzések során az elsődleges bizonyítási eszköz a számviteli dokumentáció.

3.1.4.7. Bizonylatok kiállítása

A könyvelés bizonylatok alapján történik. Számviteli bizonylat minden olyan, az adózó által kiállított, készített, illetve az adózóval üzleti vagy egyéb kapcsolatban álló magánszemély vagy más adózó által kiállított, készített okmány (számla, szerződés, megállapodás, kimutatás, hitelintézeti bizonylat, bankkivonat, jogszabályi rendelkezés, egyéb ilyennek minősíthető irat) – függetlenül annak nyomdai vagy egyéb előállítási módjától -, amely a gazdasági esemény számviteli elszámolását (nyilvántartását) támasztja alá, teszi lehetővé.

Az egyes adótörvények számos olyan okmány kiállítását követelik meg, amely alkalmas arra, hogy betöltse a számviteli bizonylat szerepét. Az általános forgalmi adó törvény írja elő például a számlakibocsátást, miközben a számla az egyik legfontosabb számviteli bizonylat is egyben. A számviteli kötelezettségek teljesítése tehát jelentős mértékben összefonódik, összeolvad a bizonylat kiállítása, mint adókötelezettség teljesítésével. A számviteli kötelezettségek teljesítését önmagában kevésbé kényszeríti ki az állam, kisebb gondot fordít a megfelelő teljesülésükre – lásd a beszámoló kötelező közzététele vonatkozásában a közzétett beszámoló szakmai minőségét – miközben az adóügyi bizonylatok – így például a számla kiállítása – tekintetében nagyon komoly mértékben megtorolja az adótörvények megsértését.

Az adózó bizonylat kiállítási kötelezettsége kiterjed valamennyi, számára előírt számviteli, foglalkoztatási, illetve az adózás rendje, valamint az egyes adótörvények által előírt bizonylatok kiállítására, azok megőrzésére.

A számviteli iratokat azon a címen kell tartani, melyet az adózó az adóhatóságnak az iratok őrzési helyeként bejelentett. Könyvelés céljából időlegesen lehetnek könyvelő irodában, „idegen” helyen, de

az adóhatóság kérésére ilyenkor három munkanapon belül vissza kell szállítani az iratokat a hivatalos őrzési helyükre.

Nagyon lényeges, az, hogy mennyi ideig kötelesek a számviteli iratokat az adózók megőrizni. Hiszen nagyobb adózónál ez kiterjedt dokumentáció is lehet, melynek tárolása hely- és így költségigényes. Így addig kell megőrizni a számviteli iratokat, amíg a tartalmuk fontos lehet valamilyen adó tekintetében. Mivel az adók elévülése – önadózás esetében – a bevallás határideje évének december 31. napjától számított 5 év, ez azt jelenti, hogy a 2023-as számlákat, mivel majd csak 2024-ben kell társasági adót vallania, 2029. december 31. napjáig kell megőriznie egy kft-nek. Más azonban a helyzet a nyugdíj megállapításhoz szükséges dokumentációval, mert arra lehet, hogy csak 30-40 év múlva lesz szükség, amikor a mai fiatal munkavállaló majd nyugdíjba készül. Így a munkavállalással kapcsolatos, „munkaügyi iratokat” addig kell megőrizni a volt, vagy jelenlegi munkavállaló tekintetében, amikor betölti a hivatalos nyugdíjkorhatár + 5 év életkort. Amennyiben közben az adózó – például végelszámolással megszűnne – úgy gondoskodni kell az iratok megőrzéséről úgy, hogy például Levéltárba helyezik el azokat – térítés ellenében – és erről hivatalosan tájékoztatják a nyugdíjügyeket kezelő Magyar Államkincstárt. Egyéni vállalkozás, kkt. és bt. esetében lehetséges az is, hogy maguk a magánszemélyek – volt egyéni vállalkozó, tagok – gondoskodnak az iratok megőrzéséről, például otthonukban. Ezt is természetesen be kell jelenteni a Magyar Államkincstárhoz.

3.1.4.8. Az adatszolgáltatás

Az adózó adatszolgáltatási adókötelezettsége nem a saját adózására vonatkozó információk átadására értendő. Amikor a saját adózásáról van szó, akkor az adózó vagy bejelentkezéskor, vagy később bejelentéskor közül adatokat magáról az adóhatóságnak. Vagy esetleg akkor, – erről bővebben később az adóellenőrzés kapcsán – amikor felszólítják, hogy nyilatkozzon saját adózói jellemzőiről.

Az adóellenőrzés során az adóhatóság az ellenőrzés alá vont adózó üzleti, szerződéses partnereit is felszólíthatja nyilatkozattételre – nyilvánvalóan csak a szerződéses kapcsolattal összefüggésben – annak érdekében, hogy „tisztábban lásson”. Ez a nyilatkozattétel azonban eseti, az ellenőrzés tárgyához kapcsolódik, és viszonylag nagy az időigénye is. Az adatszolgáltatás eltérő módon juttatja információhoz az adóhatóságot, hiszen itt csak bizonyos tények és adatok közléséről van szó, amely idő- és költséghatékony információ beszerzési lehetőség az adóhatóság számára.

Az adózó adatszolgáltatási kötelezettsége kiterjed valamennyi, a számára az adózás rendje, valamint az egyes adótörvények által előírt – így bizonyosan az adózó rendelkezésére álló – adatok adóhatósággal való közlésére. Az adatszolgáltatás lehet rendszeres, rendkívüli és soron kívüli.

Az adóhatóság folyamatosan, rendszeres jelleggel és költség- valamint időhatékony módon szeretne információkat gyűjteni az adózók széles köréről. Kiváltképp azokról, akik hajlamosak adóelkerülésre, adócsalásra, és/vagy jelentős adóbevételek múlhatnak rajtuk. Ennek érdekében az adóztató egy sor szervezetnek írt elő rendszeres adatszolgáltatást. Olyan adatokat kell az adóhatósággal megosztaniuk, melyek ügyfelekkel, üzleti partnereikkel, alkalmazottaikkal kapcsolatosak. A rendszeres adatszolgáltatásra kötelezettek köre és a kapcsolódó adatszolgáltatás tárgyai a következők:

- Földbérbeadók: bérbeadásból származó jövedelem;
- Ingatlanügyi hatóság: vagyonszerzéshez kapcsolódó adatok, így értékek, tulajdonosok, ingatlanok adatai;
- Hitelintézet, pénzügyintézet: pénzforgalmi számlaszámokról, magánszemélyek tőkejövedelmeiről, pénzmosás-gyanús esetekről;
- Befektetési szolgáltatók: értékpapír adásvételekről, magánszemélyek általi tulajdonlásáról;
- Építésügyi hatóságok: használatbavételi engedélyekről;

- Közúti közlekedési nyilvántartó szervtől: gépjárművek és tulajdonosok adatai, kiadott ideiglenes rendszámok adatai;
- Központi Ügyfél-regisztrációs Nyilvántartás vezetéséért felelős szerv: Ügyfélkapu regisztrációs adatok;
- Kötelező gépjármű biztosítás kötvényeket nyilvántartó szerv: kötelező gépjármű biztosításhoz kötődő gépjármű és személyi adatok;
- Állami foglalkoztatási szerv: álláskeresési ellátáshoz kapcsolódó adatok;
- Meghatározott állami egészségügyi, népszámszámla-nyilvántartó, tanköteleességet nyilvántartó szervektől: adókedvezmény igénybeviteléhez kiadott igazolásokról, rokkantsági járadékról, fogyatékosági támogatásról;
- Önkormányzati jegyzők: nagy értékű ingatlanokról és azok tulajdonosairól;
- Magyar Államkincstár: családi pótlékfolyósítás adatairól; nyugellátás adatairól, házasságról és élettársi kapcsolatokról, várandóságról;
- Mezőgazdasági és vidékfejlesztési szerv: kifizetett támogatásokról; földművelésről, erdészeti tevékenységről, vízügyi tevékenységről;
- Élelmiszerlánc felügyeleti hatóság: élelmiszerláncok gazdálkodásáról;
- Idegenrendészeti, menekültügyi hatóság: engedélyek kiadása, ellenőrzési adatok;
- Telekommunikációs szolgáltatók: elektronikus kereskedelmi szolgáltatásokról;
- Online pénztárgépek: kereskedési adatok;
- Online automaták és felügyeleti szervezetük: kereskedési adatok;
- Hallgatói hitelfolyósító szerv: hallgatói hitelekéről;
- Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszere: szállítmányozási összes adat.

A rendszeres adatszolgáltatás előírásán túl a törvény előírja a soron kívüli adatszolgáltatást a megszűnő vállalkozások számára. Rendkívüli adatszolgáltatásra is kötelezheti az adóhatóság a 10 ezer legnagyobb adózót – akik részére külön igazgatóságot tart fenn a NAV a megyei-fővárosi igazgatóságoktól elkülönülve – ha nemzetgazdasági érdekből ezt szükségesnek ítéli.

3.1.4.9. Bankszámlával való rendelkezés, annak használata

A törvény előírja, hogy minden adószámmal rendelkező vállalkozásnak, vagy egyéb szervezetnek bankszámlával kell rendelkeznie. Tehát az egyén vállalkozóknak, a társaság vállalkozásoknak, a civil szervezeteknek, a költségvetési szerveknek, mindenkinek. Egy kivételt engedélyez a törvény – ez egyfajta kedvezmény a legkisebbek számára –, adószámos magánszemélyeknek, őstermelőknek és egyenlé vállalkozóknak nem kell bankszámlával rendelkezniük, ha ők áfa alanyi mentesek, azaz értékesítésük során semmire nem kell áfa-t felszámítaniuk. Ez a lehetőség csak a 12 millió Ft nettó árbevétel alatti vállalkozások által választható, így tényleg csak a legkisebb vállalkozások mentesülhetnek a bankszámla-nyitási kötelezettség alól. Lényeges, hogy kisebb társas vállalkozások is választhatják az áfa alanyi mentes lehetőséget – ha nettó árbevételük 12 millió Ft alatt marad – de nekik ebben az esetben is kötelező bankszámlát fenntartani.

Főszabály szerint minden adószámmal rendelkező adózónak kell rendelkeznie egy, az adózó nevére szóló **bankszámlával**, amelyen keresztül valamennyi nem készpénzben megvalósuló pénzügyi tranzakcióját lebonyolítani köteles, illetve amelyen keresztül nem bonyolíthat olyan tranzakciót, mely nem az adózó gazdálkodását szolgálja.

A bankszámla természetesen a vállalkozás, vagy egyéb szervezet nevére kerül megnyitásra, ott nem keveredhetnek „idegen” tranzakciók. A vállalkozás köteles minden pénzügyi tranzakcióját a bankszámláján, illetve bankszámláin – többet is nyithat, különböző bankoknál is – bonyolítani annak érdekében, hogy tevékenysége átlátható, ellenőrizhető legyen. Annyi engedményt tesz ebben a

tekintetben a törvény, hogy havonta másfél millió Ft (2023-ban) összeg erejéig bonyolíthat készpénzben is tranzakciókat az adózó, méghozzá minden egyes üzleti partnere, vagy alkalmazottja tekintetében külön-külön.

Gyakori probléma, hogy az adózó vásárlásai során a vállalkozás tulajdonosa, vezetője a saját bankkártyájával egyenlíti ki a vételárat, és úgy kér számlát a vállalkozás nevére. Ezt a számlát így nem fogadhatja be a könyvelés, hiszen a pénzügyi tranzakciókat vagy a vállalkozás saját nevére szóló bankszámláján – például az ahhoz tartozó bankkártyával – kell bonyolítani, vagy készpénzben. Természetesen a készpénzforgalom esetén a házi pénztár pénztárbizonylatokkal és egyéb bizonylatokkal támasztja alá a tranzakció megtörténtét.

3.1.5. Csoportos társasági adóalanyiság

Kettő vagy több, hazai székhelyű adózónak lehetősége van – kizárólag a társasági adó, vagy általános forgalmi adó szempontjából – egy csoportot alkotva, „egyként”, azaz csoportszinten adózni. Erre akkor van lehetőség – a Társasági adóról és az Általános forgalmi adóról szóló törvények szerint – ha a csoporttagok Magyarországon csak kizárólag egymás felé értékesítenek egyetlen csoporttag kivételével. Ez a kivételes csoporttag a többi tagtól csak vásárol, nekik nem értékesít, ugyanakkor természetesen van értékesítése, de mások irányában. Például gondoljunk a Mercedes gyárra Kecskeméten, akit több beszállítója is követte Magyarországra, de kizárólag azért, hogy innen lássák el termékeikkel – alkatrészekkel – a gyárat. Természetesen a Mercedes gyár értékesíti az előállított autókat, de nem beszállító felé.

A csoportos társasági adóalanyiság lényegében egy kedvezmény, így választható azok számára, akik megfelelnek a feltételeknek. Ezáltal gyakorlatilag összevonhatják számviteli rendszereik meghatározott részét, sokkal kevesebb adminisztrációt kell fenntartani, és az egymás közötti „belső árak” kérdésébe nem szól bele ilyen módon az adóhatóság.

A csoport létrehozását, a tagok csatlakozását és kilépését, vagy a tagság megszűnését az állami adóhatóság felügyeli. A társasági adóbevallás tekintetében saját csoportazonosító számot kap a csoport, egy adóbevallást kell beadniuk, együttesen fizetik meg a társasági adót, annak tagok közötti felosztásába az adóhatóság nem szól bele. Amíg viszont egy vállalkozás csoporttag, addig a teljes csoport – tehát valamennyi csoporttag – társasági adókötelezettségért egyetemlegesen felelős.

3.1.6. Az adótitok

Adótitok az adózást érintő tény, adat, körülmény, határozat, végzés, igazolás vagy más irat. Minden tehát, ami egy adott adózóra egyedileg vonatkozik, amivel jellemezhető, leírható – lenne – az ő adózási tevékenysége.

Ennek fényében a törvény szerint „különösen” adótitoknak minősülnek:

- az államháztartás valamely része által nyújtott adókedvezmény, jóváírás: vagyis minden olyan adat, ami meghatározza és számszerűsíti azt, hogy mennyi adóteher-könnyítést kapott az adózó;
- az adózó által törvényben meghatározott célra nyújtott támogatás: vagyis a személyi jövedelemadó (Szja) 1+1%-nak felajánlási adatai;
- az adózó által törvényben meghatározott kedvezményezett célra történő felajánlás: tehát a társasági adó (Tao) egy részének felajánlására – mely egyben kedvezménynek is minősül – vonatkozó adatok.

Nem minősül adótitoknak, bár az adózóra egyedileg jellemző adat:

- Annak az adózónak az adókedvezményeire vonatkozó adatok, aki támogatást (Szja) nyújt, vagy felajánlást (Tao) tesz;
- Aki kapja a támogatást (Szja), vagy felajánlást (Tao), annak a kapott támogatásra, felajánlásra vonatkozó adatai;
- A nemzeti vagyont kezelő, vagy azzal gazdálkodó vállalkozás adómentességére, kedvezményeire vonatkozó adatok, a kapott – bárhonnán is – támogatások.

Az önmaga adózására vonatkozó adatokat az adózó természetesen megismerheti – erről később lesz majd szó –, de főszabály szerint más nem. Ettől lesz a titok valóban titok. Ugyanakkor az adóhatóság értelemszerűen minden adózó teljes adóitkát ismeri, azokat hasznosítja tevékenysége során, máskülönben nem lenne képes hatékonyan ellátni munkáját, azaz adóztatni. Az adóhatóság tehát „titokgazda”, akinek őrködni kell a titkokon, meg kell őriznie azokat.

Az adótitok ugyanakkor értékes információkat hordoz, azokat alapos okkal mégis felhasználhatóvá kell tenni. A törvény alapok okként jelöli meg:

- Amikor maga az adóhatóság használja fel saját eljárásai – például adóellenőrzések – eredményes végigviteléhez. Az adóhatóságnál sem bárki férhet hozzá az adatokhoz, ahhoz jogosultság szükséges, és még a jogosultak hozzáférését is naplózzák és ellenőrzik, hogy valóban a meghatározott eljárásokhoz használták-e fel az adóitkokban foglaltakat;
- Amikor az Európai Unió erre jogosult szerve – például a Csalás Elleni Hivatal, az OLAF – használja fel saját eljárásaihoz az adózási adatokat;
- Statisztikai célú felhasználást (Központi Statisztikai Hivatal);
- Amikor az érintett adózó ehhez hozzájárul;
- Amikor az adózás rendje törvény, vagy más törvény megengedi a használatot. A következőkben részletesen ismertetésre kerül, hogy az adózás rendje törvény milyen esetekben engedi meg az adótitok megismerését és felhasználását.

Az állami adóhatóság megkeresésre adatot szolgáltat a következő szervek részére:

- Nyugdíjbiztosítási és egészségbiztosítási;
- Foglalkoztatási;
- Honvédelmi;
- Költségvetési és uniós támogatásokat folyósító szerv;
- Bíróság, ügyészség és nyomozóhatóság, valamint nemzetbiztonsági szolgálat;
- Magyar Államkincstár és Állami Számvevőszék, valamint Kormányzati Ellenőrzési Hivatal;
- Pénzügyminisztérium;
- Közjegyzők;
- Élelmiszerlánc-felügyelet, Gazdasági versenyhivatal;
- Külföldi állam állami adóhatósága.

A fentiek alapján az adótitok alapvetően a többi adózóval szemben érvényesül hazánkban. Tehát az adózók nem ismerhetik meg egymás adózására vonatkozó adatokat. Mindez nagy bizonytalanságot okoz a horizontális és vertikális méltányosság tekintetében, amelyek pedig az adózási hajlandóság, az adózási morál alappillérei. Az adózóknak csak sejtései lehetnek egymás adópotenciáljáról és a ténylegesen fizetett adóiról, nem kaphatnak világos képet a valós állapotokról.

Az Európai Unión belül is többféle adótitok-megközelítés létezik. Hazánkénál nincs szigorúbb adótitok szabályozás, mindenhol máshol nagyobb nyilvánosságot kapnak az adózási adatok. Svédországban például – az érdeklődő regisztrációját követően – bárki megismerheti a többi adózó teljes adózási adatállományát arra való hivatkozással, hogy az adózás közügy. Hazánkban ez ellen gyakran azzal

érvelnek, hogy mindez idegen a hazai hagyományoktól. A hazai hagyományok tekintetében érdekesség, hogy a második világháborút megelőzően – a kor színvonalán – teljes volt az adózási adatok nyilvánossága. Az ingatlannyilvántartásból – regisztrációt követően – jelenleg is bármely ingatlan adatai, tulajdonosai, azok lakcíme, megismerhető.

3.1.7. Adatok nyilvántartása az állami adóhatóságnál

Az adózási adatok állami adóhatóságnál vezetett nyilvántartása közhitelesnek minősül. Ez egy nagyon erős minősítés.

A **közhitelesség** azt jelenti, hogy az ellenkező bizonyításáig vélelmezni – azaz igaznak és valódinak kell elfogadni – annak jóhiszeműségét, aki az adóhatósági nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot. Az ellenkező bizonyításáig az adóhatósági nyilvántartásba bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy az fennáll, és az adóhatósági nyilvántartásból törölt adatról vélelmezni kell, hogy nem áll fenn.

Az adóhatósági adatnyilvántartáshoz hasonlóan közhiteles nyilvántartások:

- Személyiadat és lakcímnnyilvántartás;
- Cégnnyilvántartás;
- Ingatlannnyilvántartás;
- Közúti közlekedési nyilvántartás; Építésfelügyeleti nyilvántartás.

A közhitelesség azt jelenti, hogy egy ügyvédnek elég az ingatlan tulajdoni lapját online megtekinteni ahhoz, hogy megállapítsa, ki is a tulajdonos, valóban az a személy-e, aki ott előtte, az irodájában el akarja adni az ingatlant a vevőnek. Az ügyvédnek nem kell kiterjedt információgyűjtésbe kezdeni, mert aki tulajdonosként van az ingatlannyilvántartásban, az a tulajdonos, ezt nyugodtan el lehet fogadni, senki nem fogja utólag számonkérni rajta, hogy nem volt elég körültekintő. Ez nagy biztonságot ad az adatfelhasználóknak, jelen esetben az ügyvédnek és a szerződő feleknek. Az ingatlan adatait sem kell különösebben felmérni – elégséges és elvárható a megtekintése – mert akkora az ingatlan, ami az ingatlannyilvántartásban fel van tüntetve. A közhitelesség ezt jelenti, hogy valódinak és igaznak fogjuk azt fel, ami a közhiteles nyilvántartásban szerepel, senki nem várhatja el tőlünk azt, hogy ezen adatok valódiságában, helyességében kételkedjünk. Természetesen előfordulhat az, hogy téves adat szerepel például az ingatlannyilvántartásban, mert a tulajdonosként megjelölt személy már eladta a tulajdonát, de még mindig ő szerepel tulajdonosként ott. Ezért biztosítja a törvény, hogy meg lehet dönteni a vélelmet – vagyis, hogy igaznak és valódinak fogadjuk el az adatokat a közhiteles nyilvántartásban – egy külön bizonyítás eljárással. Ha ez sikeres lesz, akkor módosítják az adatokat, hivatalosan. Ám a hivatalos módosításig a vélelem fennáll.

Mivel az adózási adatok nyilvántartása közhiteles ezért az állami adóhatóságnak nagyon komolyan kell vennie azt, hogy oda hogyan kerülhetnek be adatok, hogyan lehet módosítani, vagy kitörölni adatokat. Ez az oka, hogy minden új adat feltüntetése, vagy minden korábbi módosítása közigazgatási határozatnak minősül. Tehát be kell tartani a határozathozatal előírásait. Ugyanakkor ez ellen a határozat ellen nincs az érdekelteknek – például az adózónak – fellebbezési lehetősége úgy, mint mondjuk az ingatlannyilvántartási bejegyzések esetében. Az adózót nem is kell értesíteni új adata felviteléről, vagy módosításáról, törléséről. Mindez azonban még inkább az adóhatóság felelősségét kell, hogy erősítse, hogy a feltüntetett adatok valódiak és igazak legyenek, azaz a tényleges valóságot tükrözzék.

Hatósági bizonyítvány, vagy hatósági igazolvány kérelemre történő kibocsátásával az adóhatóság igazolja, hogy az abban szereplő adat – mivel közhiteles adatbázisából származik – közhitelesnek tekinthető. Az állami adó- és vámhatóság által kiállított adó-, jövedelem és illetőségigazolások hatósági bizonyítványnak minősülnek.

Az igazolások típusai:

- adóigazolás: általános, nemleges, köztartozásmentes adózói minőségről szóló igazolás;
- jövedelemigazolás;
- illetőségigazolás.

Az igazolások kérelmezése, illetve kiadása illetékmentes.

3.1.8. Az adózók kockázatának elemzése

Az adóhatóság folyamatosan elemzi az adózók kockázatát. Logikus, hogy amelyik adózónál fennáll annak a veszélye, hogy nem megfelelően teljesíti az adókötelezettségeit, és így megrövidíti az államháztartást, ott az adóhatóságnak lépnie kell. Minél hamarabb lép, annál jobb, de mint a betegségek esetében, itt is a leghatékonyabb az, ha megelőzzük a betegséget. Ha pedig nem sikerült megelőzni a betegséget, akkor pedig minél hamarabb el kell kezdeni a gyógyítást, hiszen annál nagyobb az esély a gyógyulásra. A kockázatelemzés révén tehát mód nyílna az adózási problémák megelőzésére is, vagy a problémák minél hamarabbi felismerésére, mielőtt azok elhatalmasodnának. Lényeges, hogy a kis mértékű kockázat általában jóhiszemű, de nem kellően gyakorlott adózóhoz kapcsolódik. Nagyobb mértékű kockázat azonban már gyors és erőteljes adóhatósági intézkedést igényel, mert ott már rosszhiszeműség, azaz szándékos adóelkerülés és adócsalás feltételezhető.

Az adóhatóság az adókötelezettségek teljesítésével összefüggő kockázatok beazonosítása, valamint a már beazonosított kockázatok mérése és mértékének csökkentése érdekében kockázatelemzést végez. A kockázatelemzés forrásai:

- az adózó által benyújtott bevallások;
- az adatszolgáltatások: az adóhatóság a már rendelkezésre álló adatokon túl egyéb adatok beszerzését is kezdeményezheti állami és önkormányzati szervektől;
- az adóhatósági nyilvántartások;
- az adózónál, jogelődjénél, kapcsolt vállalkozásainál és a vele szerződéses kapcsolatban állt vagy álló adózónál korábban végzett ellenőrzések és egyéb helyszíni cselekmények során szerzett tapasztalatok;
- a bíróságtól, más hatóságtól, más adózóktól származó adatok;
- a nyilvánosan elérhető adatok.

A kockázatelemzési eljárást jelentős részben szoftverek végzik, ezek rendszerezik, csoportosítják, kapcsolják össze, elemzik az adózói adatokat. Az így megszürt és elő-elemzett adatokat révén kerülnek elsősorban az adóhatóság „látóterébe”, azaz kockázatelemzés szempontjából a „problémás” csoportba az adózók. Természetesen ez más módon is megtörténhet, hivatali dolgozók elemzéseitől is, vagy például egy közérdekű bejelentés révén.

Amennyiben kockázatot azonosítottak be egy adózónál, és annak mértéke már meghaladja az adóhatóság „ingerküszöbét”, úgy a kockázatok csökkentése, megszüntetése érdekében az adóhatóság a következők szerint léphet fel:

- támogató eljárást indít: ekkor felhívja önellenőrzésre, ha úgy tűnik jóhiszeműen ugyan, de a kellőnél kevesebb adót vallott be (nem kötelező ennek a kérésnek eleget tenni, nem bírságot, ha nem tesz eleget), vagy tanácsadás jellegűen segít neki adókötelezettségei megismerésében, megértésében, teljesítésében;
- az adózót ellenőrzésre kiválasztja: ekkor adóellenőrzés keretében bizonyosodik meg a gyanújáról, vagy oszlatja el azt;

- bűncselekmény megelőzése, az adott bűncselekmény felderítése, folytatásának megakadályozása érdekében tájékoztatja az állami adó- és vámhatóság nyomozó hatóságát: ekkor már azonnali beavatkozásra van szükség, és az adóhatóságnak nem a „hivatali üzletmenetét”, hanem „rendőri” szerepkörét használva. Ne feledjük, az adóhatóságnak minden olyan jogosítvánnyal rendelkezik az adózással kapcsolatos bűncselekmények vonatkozásában, mint a rendőrség a saját ügyeinél. Ugyanakkor az adóhatóság „ért” is hivatalból az adózáshoz, ami sokkal hatékonyabbá teheti a nyomozást, azért adóügyekhez kapcsolódó bűncselekmények esetében nem a rendőrség, hanem az adóhatóság nyomozói részlege az illetékes.

3.1.9. Az adózók minősítése

A korábbi alfejezetben szereplő kockázati elemzést is folyamatosan végzi az adóhatóság, de azt annak az érdekében, hogy kellő időben – minél hamarabb – fel tudjon lépni, ha azt észleli, valamely adózó – jogsértő tevékenységéből adódóan – veszélyt jelenthet az adóbevételek teljesülésére. Amennyiben a kockázati elemzés valószínű és érdeminek ítéli ezt a veszélyt, az adóhatóság beavatkozik. Mint láthattuk, kisebb horderejű ügyek esetén „barátságosan, kesztyűs kézzel”, nagyobb, veszélyesebb ügyek esetén már erőteljesebben, esetenként lehetséges, az adónyomozók éjszaka törik rá az ajtót az adózóra.

Az adózók minősítése szintén egy folyamatos adóhatósági tevékenység. Ennek elsődleges célja azonban nem az, hogy az adóhatóság azonnal intézkedjen annak érdekében, hogy az államháztartás ne szenvedjen jogellenesen kárt.

Az adózók minősítése révén az adóhatóság annak érdekében osztja csoportokra az adózókat, hogy az egyes csoportokat eltérő bánásmódban részesítse aszerint, ki milyen megfelelésséggel teljesíti adókötelezettségeit. Ez a megkülönböztető bánásmód nem jelenti az egyenlő bánásmódra vonatkozó alkotmányos előírások megsértését, mivel olyan jellemzők alapján történik a különbségtétel, amely az adójogszabályi kötelezettségek teljesítésének megfeleléssége szerint határozódnak meg.

Az adózók minősítése révén tehát az adóztató szeretné valamilyen módon jutalmazni azokat az adózókat, akik kiváló, vagy jó megfelelésséggel teljesítik adókötelezettségeiket, másrészt szeretné büntetni azokat, akiknél ez a megfelelésség kifejezetten rossz. Mindezt motivációnak szánják, hogy aki kiváló és jó, az maradjon is az, törekedjen erre. Aki pedig „rossz”, az igyekezzen legalább „jóvá” válni, erre törekedjen. A „reménytelennek” bizonyuló adózókat pedig ki kell vezetni az adózók közül.

Természetesen az adózók minősítése összefügg az előző alfejezet szerinti kockázati elemzéssel, hiszen a minősítés során keletkezhetnek olyan adatok, melyek alapján – de már a kockázati elemzési eljárás keretében - azonnali intézkedés válik szükségessé.

Mindez adózót az adóhatóság negyedévente minősít. Ez a legtöbb esetben azt jelenti, hogy szinte automatikusan mindenki őrzi a korábbi minősítését, hiszen valódi felülvizsgálatra csak abban az esetben van szükség, ha az adózóról új jellegű információk, adatok kerülnek a rendszerbe. Új jellegnek az számít, ha egy kiváló, vagy jó adózó kezd „problémássá” válni, vagy éppen ellenkezőleg, egy „rossz” adózó tartósan a „javulás útjára lé”. Az adóhatóság csak a minősítésváltozásáról tájékoztatja az adózót, a minősítés változatlanóságáról nem.

Egy újonnan létrejött adózó – például egy jogelőd nélkül alakult új kft. – még nem rendelkezik semmilyen minősítéssel, hiszen nincs semmilyen „adózoói előélete”. Még ki kell vívnia, hogy megbízható adózó legyen, vagy „le kell küzdenie” magát a kockázatos adózók közé.

Megbízható adózónak azt az adózót minősítik, aki legalább három éve folyamatosan, adószámmal működik, ellenőrzés az elmúlt években (5) nem tárt fel lényeges adókülönbözetest, ha kapott is bírságot az elmúlt években (2), de csekély összegűt, és nem is halmozott fel lényeges adóhátralékot sem (a

jelenben). Valamint az adóhatóság nem indított ellene végrehajtási eljárást az elmúlt években (4), illetve nem állt csőd- vagy felszámolási eljárás alatt sem az elmúlt években (5), és a tárgyévben ténylegesen fizet adót, vagy az valószínűsíthető.

Az adóhatóság tehát nem csak a „tökéletes” adózót ismeri el megbízhatónak, mert kisebb hibák a legjobb helyen is előfordulhatnak. Ha nagyon kis méretű adózóról van szó, akkor azért, ha nagyon nagy méretű adózóról van szó, akkor pedig azért. A lényeges, hogy már legyen valódi előélete – években kifejezhető – és ha voltak is vele problémák, azok csekélyek, nem lényegesek voltak.

Kockázatos adózónak azt az adózót minősítik, ha csak egy feltétel is fennáll a következők közül: ellenőrzés által feltárt lényeges adókülönbözlet az elmúlt években (5), kiszabott magas összegű bírság (2), kiszabott bírság ellenőrzés akadályozása miatt az elmúlt években (3), üzletbezárással szankcionálták az elmúlt évben, vagy kényszertörlesztés alatt áll, illetve szerepel a nagy összegű adóhiány, vagy nagy összegű adótartozás, vagy be nem jelentett foglalkoztatottat foglalkoztatók listái valamelyikén.

Látható, hogy a kockázatos adózói minősítés már súlyos adókötelezettség teljesítési problémák valamelyikéhez kapcsolódik. Az ilyen adózó alapvetően nem is akarja megfelelően teljesíteni adókötelezettségeit. Csak egy halvány remény van még, hogy „összeszedje” magát, illetve már a „végjáték” zajlik, az adóhatóság már ki akarja vezetni az adózók közül.

1. táblázat: az egyes adózói minősítésekhez kapcsolódó jog- és kötelezettségváltozások

ADÓZÓI MINŐSÍTÉS	Többlet-jog	Elvett jog	Többlet-kötelezettség	Csökkentett kötelezettség
Megbízható adózó	Visszaigényelt forgalmi adót hamarabb kapja vissza (30 nap, rt.-nél 20 nap); Automatikus fizetési könnyítés: 1 m Ft alatt (évi egyszer) 12 havi kamatmentes részletfizetési lehetőség bármely közteherre.			Mulasztási bírság felső határa 50%-kal csökken, fix összegben szabályozott bírság is 50%-kal csökken. Adóbírság összege is 50%-kal csökken. Mindezek csak akkor, ha a minősítés megmarad, tehát csekély bírságok esetén.
Nincs minősítés: „normál adózó”				
Kockázatos adózó		Visszaigényelt forgalmi adót később kapja vissza (75 nap); adóellenőrzés határideje 60 nappal hosszabbodik.	Késedelmi pótlék 50%-kal nő, azaz a jegybanki alapkamat háromszorosa. Mulasztási bírság felső határa 30%-kal nő, fix összegben szabályozott bírság is 30%-kal nő. Adóbírság összege is 30%-kal nő.	

Forrás: saját szerkesztés

3.1.10. Az adó soron kívüli megállapítása

Az adózónak – az önadózó adók esetében – soron kívüli behajtást kell benyújtania akkor, ha már az adott adóidőszak végéig nem kívánja, vagy nem tudja fenntartani adózói mivoltát. Például, mert menetközben a vállalkozás, vagy egyéb szervezet megszűnik. Alapesetben erre a vállalkozás, vagy egyéb

szervezet képes is, hiszen van például könyvelés, végelszámoló, felszámoló, aki gondoskodik minderről. Amikor például azonban természetes személy (magánszemély) volt „egyszemélyben” a vállalkozás – adószámos magánszemély, mezőgazdasági őstermelő, egyéni vállalkozó – vagy az elhunyt más módon folytatott jövedelemszerző tevékenységet – például munkavállalás, vagy „tőzsdézés – az adókról valakinek akkor is számot kell adnia. Az is előfordulhat, hogy a természetes magánszemély továbbra is él, nem hunyt el, azonban az országot el szeretné hagyni, ki szeretne települni más országba. Ebben a helyzetben is indokolt lehet az, hogy ne kelljen – például egy személyi jövedelemadó bevallás esetében is egy év az adóidőszak – hónapokat várni ahhoz, hogy egyfajta záróbevallást lehessen készíteni. Azt is hozhatja az élet, hogy a természetes magánszemély munkavállaló, illetve az ő munkáltatója között vita bontakozik ki, mert az adózó természetes személy úgy érzi, munkáltatója nem a valóságnak megfelelően állapította meg az ő adóját, nem a megfelelő összegű adót fizette meg. Ebben az esetben is a munkáltató kiszolgáltatott helyzetbe kerül, valakinek át kell venni az ő terheit.

Az adóhatóság ezekben a rendkívüli helyzetben nem vár másokra – az örökösökre, rokonokra, vagy a kiszolgáltatott adózókra – hanem maga veszi kézbe ezeknek az egyébként önadózás által megállapított adóknak a meghatározását, előírását.

Az adó soron kívüli megállapítása esetén az adóhatóság a természetes személy adózó halála, vagy munkaügyi vitája esetén hivatalból eljárva – azaz kérelem nélkül –, az eredeti bevallási határidőben határozattal állapítja meg az adózó olyan adóját, melyet egyébként önadózással az adózó állapított volna meg. Az így előírt adófizetési kötelezettség vagy az örökösöket, vagy a munkaügyi vitában álló adózót terheli. Az adózó halála vagy végleges célú kitelepülés esetében az adóhatóság még az adóidőszakon – főszabály szerint éven – belül is megállapíthatja az adót, amennyiben ezt az elhunyt adózó örökösei, vagy túlélő házastársa, illetve a kitelepülni szándékozó adózó kérelmezi.

3.1.11. A feltételes adómegállapítás

A rendszerváltást (1989-1990) előtt, közben és után bevezetett új, „nagy” adók – személyi jövedelemadó, általános forgalmi adó, társasági adó – alkalmazhatósága megkövetelte, hogy az állami adóhatóság ahol csak lehet, megfelelő tájékoztatással és oktatással segítse elő azt, hogy az adózók megfelelően legyenek képesek teljesíteni adókötelezettségüket. Az állami adóhatóság, illetve felügyeleti szerve a Pénzügyminisztérium ennek keretében – az adózók kérelmére – ingyenesen állásfoglalásokat adott azokra az adózási helyzetekre, problémákra, melyeket az adózók megjelöltek. Időnként kérelem nélkül is állásfoglalásokat adott ki az állami adóhatóság vagy a Pénzügyminisztérium. Az állami adóhatóság időszaki kiadványaiban meg is jelentette ezeket az állásfoglalást, hogy megfelelő nyilvánosságot biztosítson ezek számára. Külön havi folyóiratot is indított az állami adóhatóság, amelyben kizárólag állásfoglalásokat közöltek. Az állami adóhatóság ezen támogató tevékenysége sikeresen működött egészen addig, amíg az adóhatóság önmagára nézve kötelezőnek fogadta el az általa kiadott állásfoglalást. Ezt azt jelenti, hogy ha például az adóhatóság arról ad ki állásfoglalást, hogy a templomi freskó restaurálása áfa-mentes tevékenység, akkor később ne büntesse meg a festőművészt egy adóellenőrzés alkalmával, hogy templomi freskót restaurált és nem számított fel áfá-t erre a tevékenységére, amikor számlát adott.

Az állami adóhatóság részben örült, hogy az adózók egyre tudatosabbak, műveltebbek, egyre nagyobb megfeleléssel képesek adókötelezettségeiket teljesíteni. Másrészt az állami adóhatóság, illetve a Pénzügyminisztérium úgy érezte, a saját állásfoglalásaikkal sok adózó lépre csalja őket, mert csak a „történet egy részét meséli el”, amikor állásfoglalást kérnek, lényeges dolgokat nem látva az adóhatóság meg téves állásfoglalást ad ki esetenként. Már csak azért is sok volt a téves állásfoglalás, mert ingyenesen lehetett állásfoglalást kérni – hiszen az a tájékoztatási kötelezettség része volt – és az állami adóhatóság vagy a Pénzügyminisztérium nem a legnagyobb szaktekintélyeket fizette meg, hogy

ezeket az állásfoglalásokat futószalagon állítsák elő. Ugyanakkor – ezt se tagadjuk – az is előfordult, hogy mivel az adózók csak a „történet egy részét mesélték el” kérelmükben, az adóhatóság csalta lépre őket, mert ő sokszor tényleg jobban tudta, „mi a történet másik fele”. Végül mindez odavezetett, hogy az adóhatóság a bíróságokkal együtt arra az álláspontra helyezkedett, hogy az adózóknak az adótörvényekben foglaltakat kell betartaniuk, nem pedig az állásfoglalásokban részükre megfogalmazott útmutatásokat.

Sajnálatos módon, amikor az állami adóhatóság sorozatosan szembehelyezkedett a saját maga által korábban kiadott állásfoglalásokkal, az egész elvesztette a hitelességét, a jelentőségét, az egész állásfoglalás-rendszer leáldozott. Ezzel az állami adóhatóságnak, illetve a Pénzügyminisztériumnak nem is volt különösebb problémája, tekintve, hogy az évtizedek alatt az adózók legnagyobb része megfelelő tudásra és gyakorlatra tett szert, jó színvonalon képes volt megfelelni az adó-jogszabályokba foglalt kötelezettségeinek.

Az Európai Unió adóügyi szabályozása ugyanakkor elvárta azt hazánk állami adóhatóságától is, hogy – a „jó kormányzás” jegyében – előzetes állásfoglalásaival segítse elő az adózók megfelelő adóügyi műveltségét, valós lehetőséget biztosítva részükre ahhoz, hogy megfelelően teljesíthessék adókötelezettségeiket. Mindezek miatt hozta létre a jogalkotó a feltételes adómegállapítás intézményét. A szabályok alapján látható, hogy mennyire valós a szándék, hogy a Pénzügyminisztérium előzetes állásfoglalásokkal segítse az adózók jogkövető adózását.

Az adó feltételes megállapítása esetében a Pénzügyminiszter az adózó kérelmében foglalt tényállásra vonatkozóan meghatározza az adókötelezettségeket, kiváltképp az adófizetési kötelezettséget. Az így feltételesen megállapított adóelőírás személyi hatályát a Pénzügyminisztérium magára és az alárendelt adóhatóságokra nézve kötelező érvénnyel elismeri egy adott időszakra.

Az adó feltételes megállapítását az adózó kétféle ügyben kérheti:

- a jövőben megvalósuló, azaz jövőbeni ügyletre, de csak az általános forgalmi adózás vonatkozásában;
- már megvalósult, vagy folyamatban lévő, de még bevallásban nem elszámolt ügyletekre, azaz „jövőbeni ügyletnek nem minősülő” ügyletekre, de csak személyi jövedelemadóval, társasági adóval, kisvállalati adóval és helyi iparűzési adóval kapcsolatban.

A kérelem benyújtásával egyidejűleg le kell róni az előírt díjat, amelynek összege 5 millió Ft (2023). Sürgős esetben a díj összege 8 millió Ft.

Az ügyintézési határidő 90 nap, amely egy esetben további 60 nappal meghosszabbítható.

A feltételes adómegállapítást határozat útján teljesíti a Pénzügyminiszter, e határozat ellen fellebbezésnek helye nincs, csak bíróságon támadható meg.

A feltételes adómegállapítási kérelemre hozott határozathozatalt követő 15 napon belül a kérelmező nem ellenőrizhető a kérelmében felvetett adóprobléma kapcsán, de ezt követően igen.

A feltételes adómegállapítás kiadását követő ötödik év végéig érvényes – azaz önmagára nézve kötelezőnek fogadja el a Pénzügyminiszter és az alárendelt állami adóhatóság és helyi adóhatóságok – de csak abban az esetben, ha egyik kapcsolódó jogszabály sem változik meg ezen időtartam alatt.

3.1.12. A szokásos piaci ár megállapítása

A szokásos piaci ár kérdése egy átlagos adózó számára érdektelen. Az egymástól független piaci szereplők bármilyen árban megállapodhatnak egymás között, azt az adóhatóság nem bírálhatja felül.

Más a helyzet azonban akkor, amikor olyan gazdasági szereplők lépnek egymással kapcsolatba, akik egymástól nem függetlenek, úgynevezett kapcsolt vállalkozások – közös anyavállalatuk van, közös tulajdonosaik, vezetőik vannak, egymás tulajdonában vannak – és ebből adódóan a köztük létrejövő ár lehetséges, hogy torzított, és adóelkerülést vagy adócsalást szolgál. Ezért szerepel a törvény alapelvei között az a rendkívül erős adóztatói jog, hogy az állami adóhatóság minden külön bírósági procedúra nélkül felülbíráhatja a kapcsolt vállalkozások között alkalmazott árat, és a „szokásos piaci árral” helyettesítheti azt. A cél tehát mindezzel az, hogy a kapcsolt vállalkozások között alkalmazott árak is olyanok legyenek, mint az a független piaci szereplők között megszokott. Ez így logikusan hangzik, de sok esetben nem olyan egyszerű azt meghatározni, hogy mi is a szokásos piaci ár. Például, mi a szokásos piaci ára a búzának? Függ az időszaktól, a búza minőségétől, szállítási költségektől, a kereslet és kínálat összefüggéseiről nem is szólva. A kapcsolt vállalkozások sok esetben nem is akarnak egymást közt „torzított” árakat alkalmazni, ugyanakkor tartanak tőle, hogy bármilyen árat is alkalmaznak, azt az adóhatóság később felülbíráhatja, mondván, az nem volt szokásos piaci ár. Értelemszerűen a kapcsolt vállalkozások kedvezően fogadnák, ha az állami adóhatóságnak lenne valamilyen adatbázisa a szokásos piaci árakról, és akkor ezeket alkalmazva, később nem lehetne probléma egy esetleges adóellenőrzés során. Ilyen adatbázis azonban nincs, előállítása és fenntartása nagyon költséges lenne. Ugyanakkor az Európai Unió adóügyi előírásai – lásd az előző fejezetben a feltételes adómegállapítás jogi intézményét – elvárják, hogy az állami adóhatóság ne tartsa bizonytalanságban és „félelemben” a kapcsolt vállalkozásokat sem. Így, akik közülük előzetesen szeretnék tudni, mennyi a szokásos piaci ár, melyet egymás között nyugodtan alkalmazhatnak, az állami adóhatóságnak, illetve a Pénzügyminisztériumnak kötelessége, hogy ezzel kapcsolatban megfelelő tájékoztatást adjon. Az is természetes elvárás, hogy a Pénzügyminisztérium a későbbiekben se bírálja felül a saját maga által korábban szokásos piaci árként megjelölt összeget akkor, amikor az adózót ellenőrzi.

A szokásos piaci ár meghatározása esetében a Pénzügyminiszter az adózó kérelmében foglalt tényálláson alapulva meghatározza a szóban forgó termék/szolgáltatás esetében azt az árat, melyet nem fog felülbírálni, ha azt egymás között a kapcsolt vállalkozások alkalmazzák. Az így megállapított szokásos piaci ár személyi hatályát a Pénzügyminisztérium magára és az alárendelt adóhatóságokra nézve kötelező érvénnyel elismeri egy adott időszakra.

Így hazánkban is létrejött „a szokásos piaci ár megállapítása” nevű jogintézmény az alábbiak szerint:

A szokásos piaci ár nem feltétlenül egy összegszerűen kifejezett ár, lehetséges annak matematikai képlet szerinti megadása is. Ekkor a képlet összetevői és a köztük lévő összefüggést kell pontosan matematikailag meghatározni.

A kérelem benyújtásával egyidejűleg le kell róni az előírt díjat, amelynek összege 5 millió Ft (2023). Ha kettőnél több felet érint az ár, akkor a díj összege 8 millió Ft.

Az ügyintézési határidő 120 nap, amely két esetben további 60-60 nappal meghosszabbítható.

A szokásos piaci árat határozat útján határozza meg a Pénzügyminiszter, e határozat ellen fellebbezésnek helye nincs, a bírósági út igénybevételét nem zárja ki a törvény, de nem is teszi lehetővé.

A szokásos piaci ár meghatározása iránti kérelemre hozott határozathozatalt követő 60 napon belül a kérelmező nem ellenőrizhető a kérelmében felvetett árproblémához köthető adónemek kapcsán, de ezt követően igen.

A szokásos piaci ár meghatározása a kiadását követő ötödik év végéig érvényes – azaz önmagára nézve kötelezőnek fogadja el a Pénzügyminiszter és az alárendelt állami adóhatóság – de csak abban az esetben, ha a piaci árképzési tényállás sem változik meg ezen időtartam alatt.

3.1.13. Fizetési kedvezmények

A fizetési kedvezmények nem keverendők össze az adóalap-kedvezményekkel, vagy az adókedvezményekkel. A fizetési kedvezmények esetében az a kérdés, hogy a már összegszerűen meghatározódott adófizetési kötelezettség teljesítése tekintetében részesülhet-e az adózó valamilyen olyan „engedményben”, amely révén könnyebben tud eleget tenni adófizetési kötelezettségének. Az „engedmény” lehet időbeli – időben eltolva, később kell megfizetni az adót –, vagy összegszerű, amikor is kevesebbet, vagy „semennyit” nem kell megfizetni. Mindegyik fizetési kedvezményben közös, hogy ezek kérelemre realizálódhatnak, azaz hivatalból az adóhatóság – egyoldalúan – senki részére nem biztosíthat fizetési kedvezményt, hiszen azzal jogszabályt sértene. Másrészt a fizetési kedvezményekről az adóhatóság határozatban dönt, ahol jogor

3.1.13.1. Fizetési halasztás

Amennyiben az adózó **fizetési halasztást** kap, úgy az adófizetési kötelezettségét változatlan összegben, és változatlanul egyösszegben kell teljesítenie, azonban a jogszabályban meghatározott határidőhöz képest későbbi határidőben. Annyival későbbiben, amennyi időtartamra engedélyezte az adóhatóság az adófizetési kötelezettség teljesítésének elhalasztását.

Fizetési halasztás akkor engedélyezhető, ha az adózónak olyan okból vannak fizetési nehézségei, amely neki nem felróható – például megrendelője nem fizetett számára – és fizetési problémái átmeneti jellegűek. Vagyis a későbbiekben teljesítőképes lesz. Már beszedett adókra értelemszerűen nem engedélyezhető, és a jövőbeni munkabér közterheire nézve sem.

Pótlékokra és bírságra is engedélyezhető.

3.1.13.2. Részletfizetési kedvezmény

Amennyiben az adózó **részletfizetési kedvezményben** részesül, úgy az adófizetési kötelezettségét változatlan összegben, de meghatározott időpontokban esedékes kamatmentes részletekben teljesítheti. A törlesztés menetét az engedélyező határozat tartalmazza. Amennyiben valamelyik részletet nem az előírt határidőig és nem az előírt összegben teljesíti az adózó, úgy a teljes adótartozás egyösszegben és azonnal esedékessé válik.

Részletfizetés hasonló okokból engedélyezhető, mint a halasztás. A két fizetési könnyítés egymással kombinálható.

Pótlékokra is bírságra is engedélyezhető.

Két típusa van, az automatikus – ekkor az adóhatóság nem vizsgálja a fizetési nehézség meglétét és annak okait, hanem ha teljesülnek az alapfeltételek, jóváhagyja a kérelmet – és az elbírálendő. Az automatikus legfeljebb 1 millió Ft adótartozásra terjed ki, és legfeljebb 12 havi részletre lehet lebontani azt.

3.1.13.3. Adómérséklés

Amennyiben az adózó kérelmére **adómérséklésben** részesül, úgy tekintettel különös méltányolást érdemlő körülményeire, az adótartozását nem, vagy csak csökkentett összegben kell megfizetnie. Ez a fizetési kedvezmény kombinálható a halasztással és a részletfizetéssel is.

Adómérséklésre csak kivételesen, és csak akkor kerülhet – elvileg – sor, ha az adó teljes összegben való megfizetése a természetes személy életét, vagy a vállalkozás, illetve egyéb szervezet működését teljes mértékben ellehetetlenítené.

Érdekesség, hogy a gyakorlatban inkább azoknak az adózóknak mérsékli az adóját – sokszor igen jelentős mértékben – az állami adóhatóság, amelyek esetében szinte lehetetlen az adótartozás bármilyen kis részének az eredményes behajtása is, így az adóhatóság inkább megelégszik egy jelentősen kevesebb, de biztosan érvényesíthető adóbevétellel is.

3.1.14. Elévülés az adózásban

A Polgári törvénykönyv (Ptk.) szerint a pénzügyi követelések általános elévülési ideje pontosan öt év. Ez azt jelenti, hogy a már elévült követelést nem lehet bírósági úton érvényesíteni. Ez az öt év – az elévülés – akkor kezdődik, amikor a kötelezettség esedékessé válik. Például, ha egy vevő vállalja, hogy az eladó felé a vételárat 2023. június 25. napjával bezárólag kiegyenlíti, akkor az elévülésnek ez a kezdő időpontja. Abban az esetben, ha a vevő nem fizeti ki a vételárat eddig a határidőig, az eladó pedig ezt éveken át szó nélkül hagyja, és csak 2028. június 26. napján küld egy közjegyző révén fizetési meghagyást, úgy a követelés elévült. Elévült követelést nem lehet bírósági úton, vagyis semmilyen jogi úton érvényesíteni, az állam, a jog már nem támogatja az elévült követelések érvényesítését.

Az elévülést – a szóban forgó öt évet – azonban meg lehet szakítani (Ptk.), és akkor az elévülés újra kezdődik, vagyis „újra indul” az öt év. Tipikusan ilyen megszakítás, ha a jogosult, akinek követelése van, – tértivevényes – felszólító levelet küld annak, a kötelezettnek, aki részéről kötelezettség áll(hat) fenn. Előfordul, hogy a jogosult nincs olyan helyzetben – akadályoztatva van, például egészségügyi állapota által – hogy követelését érvényesítse, ilyenkor hiába telik le az öt év, majd csak az akadály megszűnésétől számított egy évet követően valósul meg az elévülés (Ptk.). Tehát miután olyan helyzetbe kerül, van minimum egy éve – vagy ennél több idő is, ha még az öt évből több van hátra – ilyenkor a jogosultnak, hogy fellépjen jogainak érvényesítése iránt (Ptk.). Az elévülés meghosszabbodását a Polgári törvénykönyv nem ismeri.

Az adózás esetében lehetnek, és vannak is kisebb eltérések a Polgári törvénykönyv szabályozásához képest, hiszen ne feledjük az adótörvények egy szinten vannak a jogi hierarchiában a Polgári törvénykönyvvel. Természetesen azért nagyjából összhangban áll az elévülés két szabályozása, csak az adótörvények kicsit a maguk képére „testre szabják” az elévülés általános szabályait.

Az adózó és az adóhatóság egymás felé fennálló követeléseai annak az évnek a december 31. napjától számított 5 évet követően **évvülnek el, amikor az adót az adótörvények szerinti határidőben meg kellett volna állapítani, bevallani és megfizetni (önadózás), vagy amikor a kivetéshez, kiszabáshoz előírt adatok az adóhatóság rendelkezésére álltak.**

Az adótörvények különösen speciális szabályozása az elévülés tekintetében az, hogy az elévülés meghosszabbodhat. Az adózó adófizetési kötelezettségének elévülése egy adott adóidőszakra vonatkozóan 6 hónappal meghosszabbodik, amennyiben már kevesebb mint hat hónap van hátra az ötéves elévülés leteltéből, amikor az adózó megkésített bevallása vagy bejelentése, még nem megkésített önellenőrzése által az adott időszakra pótlólagos adófizetési kötelezettsége keletkezik. Akkor is meghosszabbodhat az elévülés, de csak egy alkalommal, viszont 12 hónappal, ha a bíróság, vagy felettes adóhatóság, illetve a Pénzügyminisztérium az adóhatóságot új eljárás lefolytatása kötelezi, például egy adóellenőrzési eljárás esetében.

Az elévülést megszakítja (tehát újra kezdődik az öt év, de már ettől az időponttól kezdődően), amikor az adózó önellenőrzéssel egy adott időszakra vonatkozóan adófizetési kötelezettségének csökkentését vállalja be.

- Az elévülés – egy adott időszak adott adófizetési kötelezettségei tekintetében – nyugszik;
- Adóügyi határozat bírósági felülvizsgálata során hozott jogerős ítéletéig;

- Adózással kapcsolatos bűncselekmények vonatkozásában meghozott jogerős ítéletig;
- Kapcsolódó hagyatéki eljárási döntés véglegessé válásakor.

3.1.15. Jogkövetkezmények: szankciók

Természetesen az adóhatóság nem tűri el azt, hogy az adókötelezettségeket csak részben, vagy egyáltalán ne teljesítse az adózó. Ez kiváltképp így van az adófizetési kötelezettség tekintetében. Ennek oka értelemszerűen az, hogy ha nincsenek lényeges negatív következmények, még többen próbálnának meg kibújni az adókötelezettségek teljesítése alól. A másik ok az az, hogy az adóhatóságot sok esetben tényleg kár éri azzal is, ha adóellenőrzés és egyéb – alapesetben nem szükséges – eljárások formájában kiadásokat kell fordítani arra, hogy egy adózó előírászerű összegben teljesítse adófizetési kötelezettségét. Amennyiben késve érkezik be az adóbefizetés, az is kár, hiszen közben a hiányzó összeget az államnak – például hitelfelvétel révén – pótolnia kellett.

Jogkövetkezmények alatt az adózásban azt értjük, hogy amennyiben teljesül, bebizonyosodik az a törvényi tényállás, hogy az adózó nem, vagy csak részben, vagy késedelmesen teljesítette adókötelezettségeit, úgy az adóhatóság jogosult az adózót az adótörvényekben előírtak szerint megbüntetni.

3.1.15.1. Késedelmi pótlék

Az adó késedelmes megfizetése esetén az esedékesség – vagyis az eredeti határidő – időpontjától kezdődően a tényleges teljesítésig bezárólag az adózó köteles az adóztató kamatvesztését **késedelmi pótlék** fizetése révén megtéríteni. A késedelmi pótlék mint kamat számításának alapja a késedelmesen megfizetett adóösszeg, a késedelmi pótlék napi mértéke pedig a mindenkori jegybanki alapkamat 5 százalékponttal növelt értékének egy-háromszázhatvanötöd része. A késedelmi pótlék önmagában az adófizetési kötelezettség megszegéséért való büntetés.

Amennyiben az adózó, ha késedelmesen is, de önként teljesíti adófizetési kötelezettségét, úgy a késedelmi pótlék fizetésének kötelezettségéről nem hoz az adóhatóság külön határozatot, azt automatikusan fel kell számítani az adózónak magára, és az adó késedelmes megfizetésével egyidőben meg kell fizetnie az adóhatóságnak, a késedelmi pótlék beszedési számlára. Abban az esetben, ha az adóhatóság – például adóellenőrzés keretében – maga állapított meg utólagosan adófizetési kötelezettséget az adózó számára, akkor előírja a késedelmi pótlék összegét is, melyet előírt határidőig az adózónak meg kell fizetnie.

A késedelmi pótlék késedelmes megfizetése újabb késedelmi pótlékkal nem szankcionálható.

A késedelmi pótlék alapja csökkenthető, ha az adózónak valamely másik adónem tekintetében többlet mutatkozott a késedelmes időszak közben. A késedelmi pótlék – külön kérelemre – méltányosságból mérsékelhető, vagy el is törölhető, amennyiben az adózó igazolja, hogy különös méltányosságot igénylő körülménye állt fenn, azért esett késedelembe. Például kómában feküdt egy kórházban.

3.1.15.2. Önellenőrzési pótlék

Amennyiben olyan adóról van szó, melynél az adófizetési kötelezettségét az adózó saját magának állapítja meg – önadózás – úgy az adózó jogosult az elévülési időn belül, vagy az adott bevallást érintő adóellenőrzés megkezdéséig az eredeti bevallás adatainak önellenőrzés révén való módosítására.

Önellenőrzési pótlékot abban az esetben kell magának felszámítani és bevallania az adózónak, ha önellenőrzés révén az eredeti adófizetési kötelezettségéhez képest magasabb összegben állapítja meg adófizetési kötelezettségének új összegét. Az önellenőrzési pótlék alapja az önellenőrzéssel megállapított többlet-adófizetési kötelezettség, napi mértéke pedig a mindenkori jegybanki alapkamat

egy-háromszázhatvanötöd része. Ugyanazon bevallás többszöri ellenőrzése esetén az önellenőrzési pótlék mértéke az alap-önellenőrzési pótlék másfélszerese.

Természetesen, ha az önellenőrzés azt hozta ki, hogy az eredetinel kevesebb adófizetési kötelezettsége van az adózónak, úgy nem kell önellenőrzési pótlékot fizetni. Ötezer forintot el nem éri önellenőrzési pótlékot nem kell bevallani és megfizetni sem. Előfordulhat, hogy az egymást követő időszakok adóbevallásai számszakilag egymásra épülnek – például általános forgalmi adó esetén a következő időszakra átvitt adóösszeg – ilyenkor minden ráépülő bevallást önellenőrzés alá kell vonni, de csak az első időszak esetében kell önellenőrzési pótlékot fizetni.

3.1.16. Adóbírság

Késedelmes adóbefizetésért nem jár külön büntetés azon kívül, hogy a „büntető jellegű kamatot”, azaz a késedelmi pótlékot elvárja mellé az adóhatóság, ha az adó összege helyesen lett megállapítva, bevallva, egyszerűen csak a megfizetésével vannak problémák. Más azonban a helyzet akkor, ha a bevallással voltak problémák, vagy a kivetéshez, kiszabáshoz szolgáltatott az adózó valótlan adatokat. Értelemszerűen ekkor a megállapított adó összegével van a gond, még hozzá az adózónak felróható okból. Természetesen, ha ez több adó befizetését eredményezné, mint amit a jogszabályok megkövetelnek, azért nem jár büntetés, az állam javára megengedett „tévedni”. Amennyiben azonban az adózó a saját javára „tévedett”, és így kisebb adófizetési kötelezettsége – ezáltal adóhiánya – keletkezett, mint amit a jogszabályok szerint fizetnie kellene, ott az adóhatóság már nem tekint el a büntetés kiszabásától. Mivel a büntetés az adóhiányra vezethető vissza, így természetes, hogy a bírság nagysága elsődlegesen függ az adóhiány nagyságától, ezért is nevezik adóbírságnak.

Adóhiánynak nevezzük azt az adóösszeget, amennyivel kevesebbet vallott be az adózó, vagy amennyivel kevesebbet állapított meg számára adókiivetés, kiszabás esetén az adóhatóság az adózó valótlan adatszolgáltatására visszavezethetően. Adóhiány az a többletösszeg – jogosulatlan igénylés – is, amivel meghaladja az adózó támogatás, vagy adó-visszaigénylés iránti kérelme, azt az összeget, amit az adójogszabályok meghatároznak.

Ha nincs adóhiány, nincs adóbírság. Az adóbírság összege – ez is logikus – nem csak az adóhiány összegétől függ, hanem attól is, az adózó milyen mértékben volt jó- vagy rosszhiszemű, és milyen gyakorisággal fordul elő hasonló vele.

Adóbírságnak nevezzük azt az pénzbüntetés, amellyel akkor sújtja az adóhatóság az adózót, ha ellenőrzési eljárás eredményeképpen adóhiánya került meghatározásra. Az adóbírság alapja az adóhiány összege. Mértéke az adóhiány 50%, ám amennyiben bevétel eltitkolása, illetve bizonylatok, nyilvántartások meghamisítása, vagy megsemmisítése is megtörtént, akkor 200%-a. Amennyiben az elsőfokú határozat tekintetében az adózó lemond fellebbezési jogáról, a kiszabott bírság 50%-nak megfizetése alól mentesül.

Az adózó mentesül az adóbírság kiszabása alól:

- ha a munkáltatója be sem jelentette az adózó munkavállalót, vagy nem valós munkabéradatokat vallott be: ilyenkor a munkáltatót sújtják az adóbírsággal, bár az adóhiányt a munkavállalónak kell megfizetni;
- ha a munkáltatója állapította meg helytelenül a személyi jövedelemadó és járulékok összegét, pedig az adózó helyesen tette meg nyilatkozatait: ilyenkor a munkáltató kapja az adóbírságot;
- ha a munkáltató bár levonta a bruttó munkabérből a közterheket, de azokat nem fizette meg az adóhatóság részére: ilyenkor is a munkáltatót sújtják adóbírsággal;

- ha vagyonszerzési illetékmegállapításnál az adózó helyes adatokat szolgáltatott, de az adóhatóság magasabb összegű illeték kiszabása mellett döntött, és így keletkezett adóhiány.

Az adóbírság összegét az adóhatóság hivatalból – azaz saját kezdeményezésére, vagy az adózó kérelmére mérsékelheti, vagy mellőzheti is a kiszabást, ha az adóhiány keletkezésének körülményei, annak nagysága, az adózó jogellenes magatartásának súlya és gyakorisága ezt indokolja.

3.1.17. Mulasztási bírság

Mint korábban láthattuk, az adózónak kilencféle adókötelezettsége is van, melyek közül csak egy az adófizetési kötelezettség. Az is bemutatásra került az előző alfejezetekben, hogy az adófizetési kötelezettség teljesítésével kapcsolatos problémákhoz kétféle büntetési típus is közvetlenül hozzárendelésre kerül, nevezetesen a késedelmi pótlék, és az adóbírság. Ez azonban nem jelenti azt, hogy amikor a mulasztási bírság kiszabása kerülne szóba, ne kellene foglalkozni a többi adókötelezettség mellett az adófizetési kötelezettséggel is. Hiszen a késedelmi pótlék és az adóbírság abból a szempontból szankcionál, hogy az adózó kárt okozott, vagy okozhatott volna az államháztartásnak. A mulasztási bírság viszont általában véve szankcionálja az adókötelezettségek elmulasztását, azt, hogy az adózó nem volt megfelelően jogkövető, nem tartotta be megfelelően az adótörvények előírásait.

Mulasztási bírság az a büntetés, amiben azért részesül az adózó, mert bizonyos adókötelezettségeit hibásan, hiányosan, vagy valótlan adattartalommal, illetve késedelmesen teljesítette, vagy elmulasztotta teljesíteni. Természetes személy esetében a mulasztási bírság összege alapesetben maximum 200 ezer Ft, más adózók esetében 500 ezer Ft. Az alapösszegtől eltérő bírságmértékeket is megállapít a törvény. Szemben az adóbírsággal, a mulasztási bírságot több alkalommal, és emelkedő mértékben, egészen addig ismétlődően ki lehet szabni, amíg az adott adókötelezettségét az adózó maradéktalanul és helyesen, teljesen nem teljesíti, vagy az adószámát nem törli az adóhatóság.

A törvény által külön nevesített, súlyosabban szankcionálandó adókötelezettség-teljesítési mulasztások:

- Adószám hiányában való adóköteles tevékenységfolytatás;
- Foglalkoztatott bejelentésére vonatkozó szabályok megsértése;
- Igazolatlan eredetű áru forgalmazása;
- Beszámoló letétbe helyezésének elmulasztása;
- Saját számviteli szabályzat megsértése;
- Számla- és nyugtakibocsátási kötelezettség elmulasztása;
- Nyilvántartási és iratmegőrzési kötelezettség megszegése;
- Adólevonási és adóbeszedési kötelezettség megsértése;
- Pénztárgéppel összefüggő szabályok megsértése;

A bírság kiszabása során az adóhatóságnak van mérlegelési jogköre, azaz bizonyos keretek között önmaga döntheti el, határozhatja meg a bírság összegét. A mérlegelés során a következőket értékeli az adóhatóság az adózó javára vagy terhére:

- az adózó adózási gyakorlatát, általános jogkövetési hajlandóságát,
- az adózó jogellenes magatartásának (tevékenységének vagy mulasztásának) súlyát, gyakoriságát, időtartamát, továbbá
- azt, hogy az adózó, illetve intézkedő képviselője, foglalkoztatottja, tagja vagy megbízottja az adott helyzetben a tőle elvárható körültekintéssel járt-e el.

Különös tekintettel esik latba, hogy az adózó milyen adóztatói érdeksérelmet okozott, amelynek mértékével szintén arányban kell állnia a mulasztási bírságnak. Amennyiben az adókötelezettségek nem megfelelő teljesítése nem eredményezett, illetve nem is eredményezhetett az államháztartás részére érdeksérelmet, úgy a mulasztási bírság kiszabását az adóhatóság mellőzheti.

3.1.18. Egyéb szankciók: intézkedések

Alapvetően három olyan intézkedést különböztetünk meg, amely szankcionáló jellegű, azonban nem pénzüsszegben kifejezett kötelezettséget ír elő ezekben az esetekben az adóhatóság:

- lefoglalás;
- üzletlezárás;
- adószám törlése.

3.1.18.1. Lefoglalás

A **lefoglalás** során az adójogszabály megsértésével kapcsolatos eszközt, árut, járművet – élőállat, romlandó áru és ezek szállítójárműveit kivéve – az adóhatóság a szóban forgó adójogszabály-sértés miatt kiszabott mulasztási bírság megfizetésének érdekében biztosítékként visszatartja, elszállítja, elraktározza.

Amennyiben a kiszabott mulasztási bírságot az adózó nem fizeti meg, a lefoglalt ingóság értékesítésre kerül, majd az értékesítési ár a bírság összegébe beszámításra kerül. Amennyiben az adózó a mulasztási bírságot megfizeti, úgy a lefoglalás költségeit is meg kell térítenie az adóhatóság részére, hogy a lefoglalt ingóságokat visszakaphassa.

Lefoglalásra az alábbi esetekben kerülhet sor:

- Adószám hiányában folytatott adóköteles tevékenység;
- A termékek közötti fuvarozásával kapcsolatos bejelentési kötelezettség nem szabályszerű teljesítése (EKAER).

Egyéb adótörvény további lefoglalásokkal kapcsolatos tényállásokat is megállapíthat. Lényeges, hogy a lefoglalás nem elkobzás – lásd később a jövedéki adó tárgyalásánál – hiszen ott bármilyen beszámítási lehetőség nélkül végleg megszűnik az adózó tulajdonjoga az elkobzott ingóság felett.

3.1.18.2. Üzletlezárás

Az **üzletlezárás** során az adózót az adóhatóság kötelezi arra, hogy adóköteles tevékenysége céljára szolgáló helységet – műhely, üzlet, telep, és egyebek – legalább 12 munkanapra vonja ki az adóköteles tevékenysége gyakorlásából. Három éven belül a második esetben 30 napra, minden további esetben 60 napra kell a helységet lezárni.

Nem feltétlenül üzletről, azaz hivatalos kereskedelmi egységről van tehát szó, de lényeges, hogy az adott helységben kereskedelmi tevékenység is folyik, de nem kizárt a termelő tevékenység jelenléte sem. Például egy étterem esetében a konyha rész a termelő-egység, de a kiszolgálás nem ott folyik, de egységesen szokták lezárni az összes kapcsolódó helységet.

Az üzletlezárás alapjául szolgáló adókötelezettség-sértések a következők lehetnek:

- be nem jelentett foglalkoztatottat foglalkoztat vagy foglalkoztatott;
- igazolatlan eredetű árut forgalmaz;

- az adóköteles tevékenység célját szolgáló ugyanazon helyiségében az első ellenőrzéstől számított egy éven belül második alkalommal mulasztotta el számla- vagy nyugtakibocsátási kötelezettségét;
- a pénztárgép kötelező használatával és üzemeltetésével kapcsolatos, jogszabályban meghatározott kötelezettségét megszegte.

A lezárt helyiséget bezárják, hatósági pecséttel látják el. Nem lehet üzletlezárást alkalmazni, ha a szóban forgó helyiség az adózó lakásában van, vagy a kereskedés lezárása a helyi lakosság számára alapvető érdeksérelmet okozna, például kisközség egyetlen élelmiszerboltja.

3.1.18.3. Az adószám törlése

Az adószám törlése során a Nemzeti Adó- és Vámhivatal törli az adózó adószámát a nyilvántartásából, ezzel megfosztja az adózót attól a jogtól, hogy – a munkavállalás és a mezőgazdasági őstermelés kivételével bármilyen adóköteles tevékenységeket folytathasson.

Az adószám törlése tehát nagyon súlyos szankció, így az adóhatóság csak végső esetben alkalmazza. Akkor, ha egyáltalán nem várható már el valós alappal az adózótól az, hogy az előírt adókötelezettségeit betartsa. Az adószám törlését követően az adózó még „létezik”, hiszen nem került sor a cégjegyzékből, vagy egyéb nyilvántartásból való törlésére – bár az is nagyon gyorsan bekövetkezhet, mint azt látni fogjuk – így bármilyen jogi eljárásnak pontosan úgy alanya lehet, mint az adószám törlését megelőzően. Lehet ellene adóellenőrzést, végrehajtási eljárást, vagy – egyebek mellett – peres eljárásokat is folytatni.

Az adószám törlése alapjául szolgáló lehetséges tényállások:

- az adózó székhelyén bizonyítottan nem található;
- posta nem tudja kézbesíteni a küldeményeket, mert a címzett ismeretlen, vagy nincs levélszekrénye;
- az adózó bejelentett székhelye nem valós cím;
- az adózó bejelentett képviselője nem valós személy, vagy felszólításra sem jelentett be képviselőt;
- általános forgalmi adó bevallásával egy évet meghaladóan késlekedik.

Természetesen az adóhatóság 30 napos határidővel először felhívja az adózót, hogy küszöbölje ki a fenti problémákat – kézbesítési problémák esetén ezt hirdetménnyel teszi meg, interneten és faliújságon –, de ha ez a határidő eredménytelenül telik el, az adószámot törlik. Ez a döntés megfellebbezhető, ha a közösségi adószámot is törölték – ha volt ilyen, kötelező együtt törölni – az a rész nem megfellebbezhető.

Az adószám törlését követő napon az állami adóhatóság felhívja az illetékes nyilvántartást, hogy jegyezzék be az adószám törlését ők is, illetve a cégbíróság kezdeményezze a gazdasági társaság megszűnését. A cégbíróság viszont csak úgy törölheti a saját nyilvántartásából a gazdasági társaságot, ha ahhoz az állami adóhatóság hozzájárult azzal, hogy nincs köztartozása. Amennyiben mindeközben az adózó megoldotta az alapproblémákat, igényelhet új adószámot.

3.1.19. Az állami adó- és vámhatóság által nyújtott szolgáltatások

Az állami adóhatóság egy sor olyan szolgáltatást nyújt, amelynek célja a jogkövető adózói tevékenység elősegítése, támogatása, illetve az adómorál fejlesztése.

Az állami adó- és vámhatóság, a NAV:

- támogatja a kezdő vállalkozásokat adókötelezettségeik teljesítésében: mentorálás;
- jogszabályban meghatározott ügykörben ügyfélszolgálatain országos illetékességgel intézi az adóügyeket;
- törvényben meghatározott módon közreműködik a természetes személyek személyi jövedelemadó bevallási kötelezettségének teljesítésében: bevallás-tervezet elkészítése;
- jogszabályban meghatározott telefonos ügyféltájékoztató és ügyintéző rendszert működtet;
- erre kijelölt ügyfélszolgálatain az egyéb szolgáltatásokon kívül a jogszabályban meghatározott adófizetési kötelezettség bankkártyával történő teljesítését biztosítja;
- az adókötelezettségek, valamint adótörvényben vagy adótörvény felhatalmazása alapján kiadott rendeletben meghatározott más kötelezettség teljesítéshez, illetve kérelem benyújtásához nyomtatványt, elektronikus űrlapot rendszeresít;
- a honlapján személyes adónaptárat, kalkulátorokat, késedelmi pótlék prognózist, ügyfélszolgálat kereső felületet működtet;
- lekérdezési lehetőséget biztosít az adózók számára az e törvényben, illetve jogszabályban meghatározott, általa nyilvántartott adatokhoz:
  - Köztartozásmentes adózói adatbázis,
  - Megbízható adózók közzététele,
  - Egyéni vállalkozók bevallási adatainak közzététele,
  - Nagy összegű adóhiánnyal rendelkező adózók közzététele,
  - Nagy összegű adótartozással rendelkező adózók közzététele,
  - Be nem jelentett foglalkoztatottat foglalkoztatók közzététele;
- a bejelentési, változásbejelentési kötelezettség teljesítéséhez online felületet biztosít;
- elektronikus úton tájékoztatja az elektronikus bevallásra kötelezett adózókat az általános forgalmi adó bevallási kötelezettségük gyakoriságáról, mely tájékoztatás mellőzését az adózó elektronikus úton kérheti;
- az adózó kérelmére szerkeszthető formátumú adószámla-kivonatot készít;
- mobilalkalmazás használatot biztosít;
- honlapján adónem szerinti csoportosításban az adózással összefüggő általános és összefoglaló, valamint egyedi jellegű tájékoztatókat tesz közzé;
- honlapján az adózó az ügyfélszolgálat és az ügyintézés honlapon meghatározott típusa megjelölésével előzetesen időpontot foglalhat, az időpontot lemondhatja, a foglalás adatairól elektronikus visszajelzést kérhet;
- honlapján az adókötelezettségek jogszerű teljesítésének, valamint az adózói jogosultságok érvényesítésének elősegítése, illetve az adózó gazdasági érdekeinek védelme érdekében teljesíti e törvényben és egyéb jogszabályokban meghatározott közzétételi kötelezettségét;
- Ha az adóhatóság az ellenőrzése során olyan, több adózót - egymással összefüggő módon - érintő kapcsolatot, tény, körülményt észlel, amellyel összefüggésben az adótörvényekben foglalt rendelkezések megkerülését végleges döntéssel állapította meg, azt az érintettek tudomására hozza.

3.2. Az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény (Air.)

3.2.1. A törvény célja

Az adóigazgatás – azaz az adóhatóságok – a közigazgatás részét képezik. Korábban – a törvény 2018. január 1. napján való hatálybalépéséig – a közigazgatási eljárásokról szóló törvény volt keretjellelű törvényként érvényes az adóhatóságok munkájára is, azzal, hogy egy külön törvényben – a „régii”

adózás rendje törvényben – kerültek meghatározva azok a sajátos előírások, melyek kizárólag az adóhatóságokra voltak érvényesek.

Az új közigazgatási rendtartás – szintén 2018 január 1. napjától – azonban már egyáltalán nem vonatkozott az egyébként közigazgatás részét képező adóhatóságokra, annak személyi hatályából a jogalkotó kizárta. Ennek az volt az oka, hogy az adóigazgatásnak annyira speciálisan a szabályai, hogy célszerű volt egy teljesen külön törvényben kizárólag csak az adóigazgatási eljárásrendet szabályozni. Ez lett Az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény, amely Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény „testvére”, ahogyan az a törvények számozásából is látszik.

A törvény kifejezett célja az volt, hogy immár az általános közigazgatási szabályok jelentette kötöttségek nélkül, legyen az adóhatóságoknak egy olyan külön, saját eljárásrendje, amely teljesen az ő „testükre szabott”. Ilyen módon ugyanis – elvileg – sokkal hatékonyabb eljárásrendet lehetett kialakítani a „fő” adóeljárásnak, az adóellenőrzési eljárásnak. Ennek révén az eljárások lefolytatása idő- és költséghatékonyabbá válhatott, amelyek mind a két fél – az adózó és adóhatóság – számára előnyös helyzetet jelenthetnek.

A törvény indoklása szerint (4. pont): „Az adóigazgatási rendtartás és az adózás rendjéről szóló törvény újraszabályozása szorosan kapcsolódik a NAV 2.0. Megújulásának Stratégiai Programjához, hiszen ezen intézkedések célja, hogy egy korszerűen és átláthatóan működő ügyfélközpontú adóhatóság kerüljön kialakításra, amely a jelenleginél eredményesebben és költséghatékonyabban képes biztosítani az állami költségvetés bevételeit”.

3.2.2. Alapelvek

A korábbi szabályozásnak – alapelvi szinten – az volt a lényege, hogy az adózó legyen jóhiszemű, az adóhatóság pedig ebben az esetben méltányosan fog vele bánni. Ez azt jelentette, hogy az adózó ne akarjon adóelkerülő, adócsaló magatartást tanúsítani, törekedjen arra, hogy a lehető legnagyobb mértékben betartja az adókötelezettségeire vonatkozó előírásokat. Amennyiben ez így történik, az adóhatóság „rugalmasan” kezeli az adójogszabályok előírásait olyan értelemben, hogy figyelembe veszi az adózó egyedi, méltányolható sajátosságait. A szakmaiságra vonatkozó alapelveket az általános közigazgatási eljárási törvény tartalmazta. Az új törvény elfogadásával – amikor is megszűnt a közigazgatási rendtartás mögöttes jogszabály jellege – újra kellett tehát definiálni az alapelveket.

Mint azt láthattuk, az adózás rendje (Art.) alapelvei a szó szoros értelmében nem is alapelvek, inkább egy „erődemonstráció” részei, ahol az állam, az adóhatóság kell erőt és elszántságot mutat az adózó felé, hogy az kellően komolyan vegye az adókötelezettségeinek teljesítését. Az alapelvek ugyanis a „törvény szellemét” fejezik ki, hogyan közelített a szabályozáshoz a jogalkotó, milyen eszmék lebegtek a szemei előtt, amikor megalkotta az előírásokat. Míg az Art. alapelvei így nem igazán azok, az adórendtartás alapelvei nagyon is „hozzák” azt, amiktől az alapelvek tényleg kellő alapot jelenthetnek ahhoz, hogy aztán a részletes előírások rájuk építkezessenek.

- Törvényesség (legalitás) elve: az adóhatóság mindenben a vonatkozó jogszabályok szerint jár el, és ezt várja el az adózótól is;
- Szakszerű és hatékony eljárás elve: az adóhatóság az eljárásai során nem „látszólag” akar megfelelni a jogszabályoknak, hanem azok eredeti célja és tartalma szerint, ugyanakkor kerüli a mellőzhető, „felesleges”, „időrablító” eljárási cselekményeket, melyeknek a jogszabályi célok szempontjából „nincs értelme”;
- A megkülönböztetés és „részrehajlás” tilalma: az adóhatóság betartja az egyenlő-bánásmód szabályait, nem diszkriminál senkit, ugyanakkor nem kedvez jogellenesen senkinek – a jogszerű kedvezésről lásd a méltányosság alatt;

- Egyedi elbírálás elve: az adóhatóság nem általánosíthat, nem terjesztheti ki az álláspontját egy-egy adózói csoport összes tagjára, mindenkit külön-külön meg kell vizsgálni, el kell bírálni a saját egyedi jellemzőit is figyelembe véve;
- Méltányos eljárás elve: a jogszabályokat több esetben nem lehet szó szerint értelmezni és számon kérni, lehetnek olyan méltányolható adózói körülmények, amely miatt engedményeket kell tennie az adóhatóságnak – ezt a törvény helyenként kifejezetten megengedi, de ahol nem tiltja, ott lehet méltányos bánásmódot biztosítani;
- Tájékoztatási kötelezettség, az adózói jogok gyakorlásának előmozdítása: kívánatos lenne, de főleg a kisebb adózók felé – akiknek nincsenek adójogászai, külön könyvelésük – nem elvárás, hogy folyamatosan tökéletesen tájékozottak legyenek az adó-jogszabályokat illetően – az adóhatóság szükség szerint „besegít” nekik, felhívja figyelmüket előre, vagy utólag, de bírságolás nélkül;
- Közérthetőség elve: minden adózóval úgy kell akár írásban, akár szóban kommunikálni, hogy azt egy nem adószakértő adózó is meg tudja érteni, de legalábbis olyan mértékben, hogy tudja, mikor kell segítséget kérnie – akár az adóhatóságtól is –, mert olyan „helyzet” van;
- A jóhiszemű eljárás követelménye, az együttműködési kötelezettség elve: az adózó, ha nem is kellően tájékozott és/vagy nincs kellő hozzáértése az adókötelezettségek teljesítése tekintetében, a lehetőségeihez képest a lehető legjobban igyekeznie kell – akár az adóhatóságtól való segítség kérésével is – és ekkor már „nagy baj” nem lehet, mert az adóhatóság értékeli az igyekezetet, és hogy az adózó az adóhatóság munkáját is igyekszik megkönnyíteni.

3.2.3. A törvény hatályai

Ez a törvény az adóhatóság által lefolytatott olyan eljárásokra vonatkozik (tárgyi hatály), amelyekben egy adott időszakra vonatkozóan (időbeli hatály):

- megállapítja az adózó jogait, kötelezettségeit; vagy
- ellenőrzi az adókötelezettségek teljesítését, a joggyakorlás törvényességét; vagy
- nyilvántartást vezet az adózást érintő tényekről, adatokról, körülményekről, és adatot igazol, illetve az ezeket érintő döntését érvényesíti.

A törvény a fenti eljárásokat lefolytató adóhatóságokra (állami és önkormányzati), másrészt olyan magánszemélyekre, vagy szervezetekre vonatkozik, akik a fenti eljárásokban mint adózó részt vehetnek (személyi hatály). Az lehet adózó, aki vagy az adózás rendje törvénynek (Art.) alanya, vagy valamelyik adótörvénynek, vagy valamelyik önkormányzati adórendeletnek. Lényeges, hogy az egyéb adókötelezettségek szempontjából nem, de a jogok szempontjából adózónak számít, aki kizárólag csak az adó megfizetésére kötelezett. Itt az általános forgalmi adót – és hasonló forgalmi adókat – megfizető magánszemély vevőkről van szó, így őket például nem lehet adóellenőrzés alá vonni sem, de ha például a megfizetett adójukkal kapcsolatban élni akarnak iratbetekintési jogukkal, az lehetséges.

Nem számít, ki, melyik országban él, hol van az állandó lakcíme, vagy székhelye, hol folytatja a tevékenységét: ha valamelyik fenti adó-jogszabály szerint ő hazai adózó, akkor rá is vonatkozik a törvény (területi hatály).

Ne feledjük, a törvény adó címszó alatt az összes állami közterhet érti, illetve az államháztartásból folyósított támogatásokat – például családi pótlék, vagy munkahelylétesítési támogatás – is.

3.2.4. Az adózó képviselete

Amikor eljárásokról van szó, komoly jelentősége van annak, hogy az adózó nevében ki járhat el. Bírósági eljárások esetében sem mindegy, hogy valaki a saját nevében szólhat, kérdezhet, indítványokat tehet, illetve neki kell a bizonyítékokat előterjeszteni, válaszokat adni, vagy ehelyett ügyvédet kell fogadni, és az ő közvetítésével vesz részt az eljárásban.

A közigazgatásban általánosan elfogadott, hogy a magánszemélyek – ha cselekvőképesek – akkor magukat képviselhetik a különböző ügyekben. Ez az adóigazgatásban sincs másképp. A cselekvőképesség az a természetes személy (magánszemély), akinek a cselekvőképességét a Polgári törvénykönyv (Ptk.) vagy bíróság ítélet nem korlátozza. A Ptk. a kiskorúak cselekvőképességét korlátozza, és a törvény alapján bíróság korlátozhatja – gondnokság alá helyezéssel – a nagykorúakét.

Tehát bármilyen nagykorú magánszemély képviselheti magát az adóhatóság előtti eljárásokban, kivéve, ha gondnokság alatt áll, mert akkor a gondnoka képviseli. A kiskorú személyt a szülei, esetleg a gyámja képviseli.

A szervezeteknél a megalakulás során jogi nyilatkozatot kellett tenni, a „jog előtt” és a többi gazdasági szereplő felé ki, vagy kik képviselhetik a szervezetet, azaz, kik járhatnak el a nevében. Gazdasági társaságok esetében ezt a cégbíróság, civil szervezetek esetében a bíróság, költségvetési szervek esetében a Magyar Államkincstár nyilvántartja. Az így nyilvántartott személyek vesznek részt szervezetük nevében az adóigazgatási eljárásokban.

Ugyanakkor bárki előtt nyitva áll az a lehetőség – akár magánszemélyről, akár szervezetről van szó – hogy aki – a fentiek szerint – az adózó képviselője, az a képviselti jogát másra is átruházhatja, „továbbadhatja”. Ez a személy lesz a meghatalmazott. Meghatalmazott lehet bárki – nem csak ügyvéd, vagy adótanácsadó – akit az adózó törvényes képviselője írásban meghatalmaz. Ezt az írásbeli meghatalmazást vagy ügyvéd, közjegyző, vagy két tanú előtt kell megtenni. Meghatalmazást természetesen vissza is lehet vonni, illetve részletesen meghatározni, milyen ügyben, meddig, mire terjed ki, de lehet általános meghatalmazás is, visszavonásáig. Érdekesség, hogy amennyiben a meghatalmazás ilyen állandó jellegű, akkor már nem lehet bárki a meghatalmazott, hanem csak ügyvéd, adótanácsadó, adótanácsadó és egyebek.

Nem csodálkozunk – láttuk az Art. többmillió dollár díjait ezekre az eljárásokra –, hogy a feltételes adómegállapítás és a szokásos piaci ár megállapítása iránti eljárásokban az adóhatóság előírja kötelező szakmai képviselet alkalmazását: kamarai jogtanácsost, ügyvédet, bejegyzett adótanácsadót, vagy adószakértőt is be kell vonni. Nyilvánvalóan így még kevesebben veszik igénybe ezeket az adózó által kezdeményezhető eljárásokat.

Külföldi vállalkozás, amely hazánkban is folytat tevékenységet, de nem köteles itteni letelepedésre – mint például a bankok – az egy ügynevezett pénzügyi képviselőt bízhat meg adóügyi intézésével. A pénzügyi képviselő valójában egy komoly alaptőkével rendelkező cég, akin keresztül az ilyen külföldi vállalkozások az itteni tevékenységük folytatásához adószámot kapnak.

3.2.5. Az adóhatóságok

Hazánkban egy állami adóhatóság van, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV), akihez minden állami közteher tartozik. A körülbelül 3200 településnek körülbelül 2600 települési önkormányzata van – köztük a budapesti kerületek, illetve egészében Budapest is –, ez utóbbiak, egészen pontosan a jegyző ugyancsak adóhatóságnak számít. A 19 megyei önkormányzat is egy-egy adóhatóság.

Az állami adóhatóság felettes szerve a Pénzügyminisztérium. Ennek például panasz benyújtása esetén lehet jelentősége az adózó számára. A fellebbezéseket ugyanis – ha ez lehetséges fellebbezni – az adóhatóság központi szerve bírálja el.

A megyei és a települési önkormányzati adóhatóságok felettes szerve az egyes fellebbezések elbírálása tekintetében illetékes megyei kormányhivatal, aki viszont más tekintetben nem lehet felettes szerve az önkormányzatoknak. Hiszen a kormányhivatal a központi kormányzat része, a helyi önkormányzatok pedig nincsenek jogilag a központi kormányzat alá rendelve, ha függenek is tőle sok szállal. Amennyiben a kormányhivatallal szemben kíván valaki panasszal élni – önkormányzati adóügyekben – akkor ugyancsak a Pénzügyminisztérium a felettes szerv. Az önkormányzatok egyéb törvényi felügyeletét a bíróságok látják el.

3.2.6. Hatáskör és illetékesség

A közigazgatásban, illetve az igazságszolgáltatásban fontos, hogy egyértelmű legyen, melyik hatóság, vagy bíróság járhat el egy ügyben.

Amennyiben egy szervezet rendelkezik **hatáskörrel** egy adott ügy vonatkozásában, az azt jelenti, hogy az alapító okiratában megjelölt tevékenységei és az azok folytatásához kapcsolódó szaktudása, eszközei révén képes az ügyben szakszerű módon eljárni.

Illetékességnek nevezzük az ügyek egyértelmű – általában területi alapú – elosztását az azonos hatáskörrel rendelkező szervezetek között.

Az állami adóhatóság alapvetően megyei és fővárosi igazgatóságokból épül fel, melyeknek mindegyikének általános hatásköre van – azaz lényegében minden ügy vitelére jogosult. Ezen kívül egyes speciális ügyek kezelésére külön szervezeti egységek vannak a Központi Igazgatás alá rendelve, így a Bűnügyi Főigazgatóság is, mely régiós igazgatóságokat foglal magában.

Hatásköri vita esetén több, – nem azonos hatáskörrel rendelkező – szervezeti egység is el kíván az adott ügyben járni. Például egy megyei igazgatóság és egy régiós bűnügyi igazgatóság. Itt másképp nem lehet feloldani a konfliktust, bíróság fog határozni, kinek van hatásköre. Ez ritka eset.

Illetékességi vita esetében több, - azonos hatáskörrel rendelkező – szervezeti egység kíván az ügyben eljárni. Például két megyei igazgatóság. Amikor észlelik a vitás helyzetet, van három napjuk, hogy megegyezzenek, ha nics megegyezés a felettes szerv fogja eldönteni a vitát.

3.2.7. Az adóigazgatási eljárás általános szabályai

A közigazgatási eljárásoknak – így az adóigazgatási eljárásoknak is – van egy meghatározott szerkezete, egy általános szakmai protokollja. Ez a kisebb, egyszerűbb, rövidebb eljárásoknál sokszor nem rajzolódik ki olyan élesen, de minden eljárásnak nagyon hasonló a lefolyása. Lényeges, hogyan kezdődhetnek, milyen eljárási cselekmények vannak, hogyan fejeződik be az eljárás, és milyen esetleges jogorvoslati lehetőségek állnak rendelkezésre.

3.2.7.1. Az eljárás megindítása

Az eljárás vagy hivatalból, vagy kérelemre indul.

Hivatalból induló eljárás esetén, a törvény által előírt esetekben az adóhatóság dönt az adóigazgatási eljárás megindításáról. Az eljárásban érintett adózót az ilyen eljárásokban megilletik az általános jogok, és terhelik a kötelezettségek, de az eljárás az ő akaratától függetlenül zajlik. A hivatalból induló eljárások során a cél az adókötelezettség adózó általi teljesítésének kikényszerítése.

A **kérelemre induló** eljárás az adózó kérelme hiányában nem indul el. Az adózónak joga van az eljárás vége előtt kérelmét visszavonni, ami az eljárás megszüntetését vonja maga után. Ezen felül az adózónak ebben az esetben is vannak általános jogai, és terhelik az általános kötelezettségek. A kérelemre induló eljárások során a kérelmező adózó célja bizonyos jogok megszerzése.

Az adóellenőrzés például hivatalból indul. Senki nem kérelmezhet maga ellen adóellenőrzést, se más ellen sem. Lehet közérdekű bejelentést tenni, hogy például a kisboltban nem adnak nyugtát, de az adóhatóságnak van joga eldönteni, mikor, ki ellen fog adóellenőrzést indítani. A köztartozásmentességről szóló igazolás kiadása az adózó kérelmére indul. Kérelmét az adózó bármikor visszavonhatja, ha meggondolta magát, ilyenkor az eljárásnak a kérelmező az „ura”.

Az ügy érdemében – azaz az eljárás indulásának céljából – hozott döntést **határozatnak** nevezzük, ez ellen főszabály szerint minden esetben van jogorvoslati lehetőség: vagy fellebbezés, vagy a bírósághoz fordulás – közigazgatási per indításának – lehetősége.

Az ügy során, de nem az ügy érdemében hozott döntést **végzésnek** nevezzük, ez ellen főszabály szerint nincs fellebbezési lehetőség, ha csak eljárásrendi döntést tartalmaz, egyéb esetben van lehetőség a fellebbezésre. Eljárásrendi döntés lehet – egyebek mellett – az ügy áttétele más szervezeti egységhez az illetékesség hiányából, vagy új ügyintéző kijelölése. Nem eljárásrendi döntés lehet – egyebek mellett – az iratbetekintési jog korlátozása.

3.2.7.2. Az adózó kérelme az eljárás megindítására

Amennyiben az eljárás olyan típusú, amely kérelemre indul, az adózónak értelemszerűen megfelelő kérelmet kell benyújtania a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező adóhatósághoz. Szerencsés módon nincs nagy baj, ha az adózó nem a megfelelő helyre nyújtja be a kérelmét, ugyanis bármilyen költségvetési szerv – hatóságok, hivatalok, bíróságok és egyebek – köteles a hozzá benyújtott kérelmek esetében elsőként ellenőrizni, neki van-e hatásköre, illetve illetékessége a kérelem elbírálásához. Amennyiben azt észleli, hogy „nem az ő hatásköre”, illetve „nem illetékes az ügyben”, akkor a kérelmet át kell tennie ahhoz a szervhez, akiről úgy ítéli meg, az rendelkezik a megfelelő hatáskörrel és illetékességgel.

Kérelemnek nevezzük azt a nyilatkozatot, melyben az adózó kéri a meghatározott adóigazgatási eljárás lefolytatásnak bizonyos jogainak érvényesítése, vagy kötelezettségeinek teljesítése céljából. A kérelmet be lehet nyújtani írásban (ügyvédi ellenjegyzés, tanúk aláírása nem szükséges), vagy bizonyos esetekben szóban is elő lehet terjeszteni az adóhatóság előtt, személyesen.

A kérelemben meg kell adni az adózó adatait, kiváltképp az adóazonosító jelére, vagy – amennyiben rendelkezik ezzel – az adószámát, valamint azt a célt, amit az eljárás lefolytatása által el kíván érni. Amennyiben az adózó nem kellően tájékozott az adóügyi szakkifejezésekben, nem használja, vagy nem megfelelően használja azokat, ez sem jelent problémát, az adóhatóság a kérelem egésze alapján, annak tartalma szerint fogja minősíteni, mely adóigazgatási eljárás megindítását kérelmezi az adózó.

Az adóhatóságnál a hivatalos nyelv a magyar, de a nemzetiségek használhatják az anyanyelvüket, erre térítésmentesen lehetőséget biztosít az adóhatóság kérelem esetén is. Aki más nyelven szeretne az adóhatósággal kommunikálni, annak a kérelemmel egyidejűleg letétbe kell helyezni a tolmács és/vagy fordító várható költségeit is. Amennyiben nem kérelemre, hanem hivatalból indul az eljárás – például adóellenőrzés – természetesen az adóhatóság állja a tolmács és/vagy fordító költségeit.

3.2.7.3. Betekintés az eljárás irataiba

Az eljárás irataiba való betekintés nagyon lényeges joga az adózónak, hiszen ezáltal nem csak az adóhatóság határozatát és annak hivatalos indoklását ismerheti meg, hanem azokat az adatokat, bizonyítékokat, eljárási cselekményeket is, amelyekre az adóhatóság a határozatát alapította.

Az **iratbetekintési jog** által adózó jogosult az adózásra vonatkozó iratok megismerésére. Minden olyan iratba betekinthez, arról ingyenes másolatot készíthet vagy kérhet, amely jogainak érvényesítéséhez, kötelezettségeinek teljesítéséhez szükséges. Az iratbetekintési jog – az önmagára vonatkozó iratrészek tekintetében – megilleti az eljárás tanút, a megszemlézett tárgy tulajdonosát, vagy bárkit, akinek ez igazolhatóan fontos lehet egyéb jogainak érvényesítéséhez, kötelezettségei teljesítéséhez.

Sajnálatos módon a korábbi szabályozáshoz képest nemhogy bővült volna az iratbetekintési jog, de még szűkült is, hiszen egy sor esetben korlátozhatja – az alábbiakra való hivatkozással, végzéssel, ami ellen van fellebbezési jog – az adóhatóság az iratok megismerhetőségét még saját ügy esetében is:

- az adóhatóság, illetve a felettes szerv döntés-előkészítéssel összefüggő belső levelezése;
- a nemzetközi információcsere keretében más államból érkező megkeresés iratai;
- a döntés tervezete;
- minősített, vagy védett anyag („titkosított”).

Összességében viszont mindenképpen érdemes élni az iratbetekintési jog adta lehetőségekkel, különösen az adóhatósági döntés előtt. Ekkor ugyanis az adózó az ügyiratból teljesebb képet kapva még meghatározott eljárási cselekmények révén képes a maga javára – legálisan – befolyásolni a döntés kimenetét. Lényeges, hogy mindenki tisztába legyen azzal, hogy mint általában a közigazgatásban, vagy a bíróságok előtt is, ha már meghozták a döntést, az esetleges jogorvoslatok igénybevétele idő- és költségigényes, ugyanakkor a jogorvoslati eljárások során – akarva, vagy akaratlanul – a közigazgatás és az igazságszolgáltatás is hajlamosabb inkább az állam javára dönteni. Így mindenképpen célszerű kihasználni az iratbetekintési jog adta előzetes érdekérvényesítő lehetőséget. Amennyiben már meghozták a döntést, a jogorvoslati lehetőségekkel akkor tud az adózó eredményesebben élni, ha tájékozottabb az ügyében. Tehát ebben az esetben is érdemes élni – mégha utólag is – az iratbetekintési joggal.

3.2.7.4. Intézkedések a kérelem benyújtását követően: hiánypótlás, visszautasítás, eljárás megszüntetése

Az adóhatóság – miután megállapította, hogy ő rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel a kérelem elbírálására – előzetesen megvizsgálja a kérelmet, alkalmas-e az érdemi elbírálásra. Ez azt jelenti, megnézi, hogy például csatolta-e az adózó az előírt mellékleteket, leróta-e az esetleg szükséges illetéket, vagy aláírta-e. Ez tehát nem jelenti azt, hogy a kérelmezett ügyet áttekinteni az adóhatóság, egyszerűen megvizsgálja, „érdemes-e”, „lehetséges-e” az ügygel érdemben majd foglalkozni. Amennyiben a kérelem „rendben van”, minden az előírások szerint szerepel benne, pontosan kiderül, ki, mit szeretne, az előírtak szerint megfizette az illetéket, aláírta, mellékelte, amit kellett, mindezt az esetlegesen előírt határidőn belül tette meg, akkor a kérelem érdemi ügyintézésre, azaz elbírálásra kerül, érdemi döntést fog hozni az adóhatóság.

Amennyiben a benyújtott kérelem nem felel meg a jogszabályokban meghatározott alaki-tartalmi követelményeknek, vagy látszólag megfelel ugyan, de bizonyos adatok pontosításra szorulnak, úgy az adóhatóság határidő kitűzésével – és figyelmeztetéssel, hogyha nem teljesít megfelelően, akkor az eljárást megszüntetik – **hiánypótlásra** hívja fel az adózót. A hiánypótlási felhívásban pontosan megjelölésre kerül, hogy milyen hiányosságokat milyen módon pótolhat az adózó.

Amennyiben a benyújtott kérelem lehetetlen dologra irányul – mert hazánkban nincs olyan aki abban hatáskörrel vagy illetékességgel rendelkezne, tehát nincs aki érdemben elbírálja, vagy eleve olyan cél került megjelölésre, amit jogilag lehetetlen vagy tiltott teljesíteni – esetleg idő előtt, vagy határidőn túl nyújtották be, az adóhatóság a kérelmet végzéssel **visszautasítja**. A végzés ellen fellebbezés megengedett.

Az adózó nem kérelmezheti sem a saját, sem más adóellenőrzését. Adóhatóságtól nem kérheti, hogy ítéljen valakit halálra, de mástól sem. Az adózó halála előtt a leendő örökös nem kérheti, hogy állapítsák meg a vagyonszerzési illetékét, ugyanakkor az adózó halálát követően nem kérheti az adózó köztartozásmentességi igazolását, és még sorolhatnánk az eseteket, amikor egyértelmű, nincs mit érdemben elbírálni. Ebben az esetben az adóhatóság számára a leginkább idő- és költséghatékony, ha nem is foglalkozik érdemben az ügygel. Ugyanakkor ez más jogos érdekeit sem sérti.

Amennyiben a benyújtott kérelmet korábban már vissza kellett volna utasítani, vagy a hiánypótlás nem teljesült megfelelően, vagy az ügyben már született korábban döntés, vagy nem várható az eljárás lefolytatásától érdemi eredmény, az adóhatóság az eljárást végzéssel **megszünteti**. A végzés ellen fellebbezés megengedett.

Logikus, ha az adózónak nem annyira fontos a saját maga által kezdeményezett ügy, hogy a hiánypótlást megfelelően teljesítse, az adóhatóságnak sem lesz az. Ismételt, vagy „reménytelen” eljárásokkal az adózó csak leköti az adóhatóság ügyintézési kapacitásait, de ezektől ez eljárásoktól nem várható semmi új eredmény. Az adózónak is jobb, ha ezeket már az elején lezárja az adóhatóság.

3.2.7.5. Ügyintézési határidők

A törvény indoklásában is szerepel, hogy az adóhatóság igyekszik csökkenteni – ahol csak lehet – az ügyintézési időtartamokat. Ugyanakkor – ahol meg ez szükséges – ott lehetővé kell tenni az alaposabb ügyintézés, gondolunk itt az olyan adózókra, akik kifejezetten adóelkerülési, adócsalási céllal szervezik meg tevékenységüket, „teljesítik” adókötelezettségeiket.

Az igazságszolgáltatáshoz képest – ahol hiába a határidők szabályozása, a független bírakkal gyakorlatilag ezeket nem lehet betartatni – a közigazgatásban sokkal nagyobb a fegyelem a határidőket tekintve. Kiváltképp nagy az adóhatóságoknál. Eleve adott egy sor határidő az adózókra vonatkozóan, határidőkre épül az egész adóztatási rendszer, ez alól az adóhatóság sem vonhatja ki magát, de szerencsés módon nem is akarja. Ne feledjük, bizonyos értelemben az adóhatóság pénzügyintézetnek is számíthatna – nem az természetesen – hiszen minden a pénz körül forog. Így, ha valahol a közigazgatásban, akkor itt érvényesül az hogy „az idő pénz”. Az is valahol az adóhatóságot sújtja, ha elhúzódnak az eljárások, mert annál később kerül olyan helyzetbe, hogy az adóbevételeket növelhesse. Amennyiben az adózó javára dőlnek el a dolgok, akkor pedig azért érdemes tartani a határidőket, hogy ne keljen az adózó számára késedelmi kamatot fizetni.

Az **ügyintézési határidő** első napja az érdemi elbírálásra alkalmas kérelem hatáskörrel és illetékességgel rendelkező adóigazgatási szervhez való beérkezésének napja, vagy a hivatalból induló eljárások esetében az eljárás megindításának napja. Az általános ügyintézési határidő 30 nap, amelyet végzésben, indoklással egy esetben további 30 nappal meg lehet hosszabbítani abban az esetben, ha bizonyos előkérdést kell tisztázni más állami szerv, külföldi szerv, vagy szakértő bevonása segítségével. Egyéb határidők amennyiben évben vannak meghatározva, akkor a kezdő naptári napnak megfelelő jövőbeli napon járnak le, hónapban meghatározott határidők a kezdő naptól számított jövőbeni hónap utolsó napján.

Az ügyintézési határidőbe nem számít bele az az időtartam, ameddig az eljárás azért „áll”, mert az adózó bizonyos eljárási cselekményeket teljesít – például adatközlés, vagy iratok rendelkezésre bocsátása. Az az időtartam sem számít bele a határidőbe, amíg a postázás, kézbesítés folyik.

Fontos garanciális elem, hogy amennyiben az adóhatóság saját magának felróhatóan túllépi az eljárási határidőt, köteles a lerótt illetéket arányosan visszatéríteni. Amennyiben a túllépés eléri a megállapított határidő kétszeresét, a lerótt illeték kétszeresét kell megfizetni az adózó számára.

3.2.7.6. Igazolási kérelem

Előfordul, hogy az adózó úgy érzi, ő jóhiszeműen járt el, olyan módon, ahogy az tőle elvárható, mégis elmulasztott valamilyen adókötelezettségét határidőben teljesíteni. Például, ha valaki kómában volt, ezért nem tudta adóbevallását határidőben beadni, indokoltnak tűnik a késedelme, de erről meg is kell győznie az adóhatóságot. A jó hír az, hogy erre van is lehetősége.

Igazolási kérelmet az adózó akkor terjeszthet elő, ha megítélése szerint önhibáján kívül mulasztotta el határidőben teljesíteni bizonyos adókötelezettségét. Az igazolási kérelemben megjelölt akadály elhárulta esetében az adózó az eredetileg előírt időtartamon belül kell, hogy pótolja adókötelezettségének teljesítését, de legfeljebb 45 napja van a pótlásra. Bevallás elmulasztása esetén 15 napja áll rendelkezésre. A pótlással egyidejűleg kell igazolási kérelmét az adóhatóság előtt előterjesztenie.

Tehát, például, ha egy vagyonszerzési illeték megfizetésére 30 napot kapott az adózó, de eközben agyhártya-gyulladásal kórházban feküdt, akkor amikor a kórházból hazabocsátják, 30 napja van pótolni. Amennyiben közben lemaradt az áfa-bevallás teljesítéséről is, akkor hazabocsátásától számítva 15 napja van erre. Mindkét esetben igazolási kérelmet is be kell nyújtania, igazolva a kórházi kezelés időtartamát, máskülönben az adóhatóság azt hihetné, csak egyszerű késedelmes teljesítésekről van szó.

3.2.7.7. Idézés, illetve értesítés eljárási cselekményről

Számos eljáráshoz nem szükséges az, hogy az adózó személyesen megjelenve segítse az eljárás lefolytatását, például köztartozásmentesség igazolásának kiadása, vagy részletfizetés iránti kérelem elbírálása. Más esetekben viszont elengedhetetlenül fontos, hogy az adózó, vagy képviselője, meghatalmazottja megjelenjen, nyilatkozatokat tegyen, személyes megjelenésével mozdítsa elő az eljárás minél hamarabbi befejezését. Az is előfordul, hogy tanúként kerül valaki egy másik adózó eljárása során megidézésre.

Azt, akinek személyes meghallgatása az eljárás során szükséges, az adóhatóság **idézés** útján kötelezi, hogy a megjelölt helyen és időpontban, a megjelölt ügyben és megjelölt minőségben – adózó, tanú, szakértő – jelenjen meg. Az idézést legalább öt nappal a megjelölt időpontot megelőzően elérhetővé kell tenni a megidézett számára postai úton, vagy elektronikus közléssel (Ügyfélkapu).

Amennyiben a megidézettnek olyan az állapota, akkor lakhelyén, vagy tartózkodási helyén keresik fel az adóhatóság dolgozóit. Az idézésben foglalt felhívásnak való eleget nem tevés úgynevezett eljárási bírság kiszabását vonja maga után, hacsak a megidézett nem tudja elfogadtatni távolmaradásának okát.

Az idézésben megjelölt időpont előtt a megidézett köteles haladéktalanul **kimenteni** magát (írásban, vagy szóban), ha alapos okkal nem tud az idézésnek eleget tenni. Utólag **igazolási kérelem** benyújtásával tehet kísérletet bizonyítani az akadályt, ami miatt nem teljesítette megjelenési kötelezettségét. Igazolási kérelmet az eljárási bírság kiszabása után, a fellebbezéssel egyidejűleg is elő lehet terjeszteni.

Az adózót megilleti az a jog is – akár kérelmére indult az eljárás, akár hivatalból indította ellene az adóhatóság – hogy személyesen jelenlegyen olyan fontos eljárási cselekményeknél, ahol az adóhatóságon kívül más személyek is közreműködnek. Például tanú, vagy szakértő meghallgatása, hatósági szemle tartása. Ilyenkor ugyanis az adózó kérdéseket tehet fel a tanúnak, szakértőnek, vagy a szemletárgy tulajdonosának. Amennyiben nem jelenik meg, utólag már nem tehet fel kérdéseket. Bizonyos esetekben tárgyalást tart az adóhatóság, ezen nem kötelező részt vennie az adózónak, azért ez nem idézés, de ajánlott, hiszen itt közvetlenül nyilatkozhat, bizonyítást folytathat le, észrevételeket tehet.

Az **eljárási cselekményről való értesítés** révén az adózó számára biztosított annak a jognak a gyakorlása, hogy az eljárásba bevont külső személyeknek kérdést tegyen fel, illetve az adóhatóság felé személyesen nyilatkozatot, észrevételt tegyen, bizonyítékokat terjesszen elő. Mint jog, ez csak lehetőség az adózó számára, nem köteles az értesítés alapján személyesen megjelenni, vagy képviseltetni magát. Távolmaradását nem kell előre jeleznie, sem utólag indokolnia.

3.2.7.8. A tényállás tisztázása: bizonyítási eszközök

Az adójogszabályok is hasonló logikát követnek mint a többi jogszabályok. Vannak kívánatos tevékenységek, magatartások, helyzetek és állapotok – azaz tényállások – amiket meg kell valósítani, és vannak, melyektől tartózkodni kell. Az adóeljárások során tehát tisztázni kell, hogy az adózó az előírt, „kívánatos” tényállásokat megvalósította-e, illetve az előírtak szerint tartózkodott-e bizonyos más, „tiltott” tényállások megvalósításától. Az „ideális adózó” esetében minden, számára előírt „kívánatos” tényállás teljesül: előírtak szerint teljesíti az összes adókötelezettségét. Eközben egyetlen „tiltott” tényállás sem teljesült, tehát jogaival sem élt vissza. Az „ideális adózó” jutalmat érdemel, a többiek – arányos mértékben – büntetést. Ezért van tehát jelentősége a tényállás tisztázásának.

Az adóigazgatási eljárás során **tisztázni** szükséges, hogy az eljárás alapjául szolgáló, törvényi előírásokon alapuló **tényállások** milyen mértékben teljesültek. A teljesülés mértékétől függően biztosítja az adózó számára a kérelmezett jogot az adóhatóság (kérelemre induló eljárások), vagy alkalmaz kényszert az adókötelezettségek adózó általi teljesítésének kikényszerítésére (hivatalból induló eljárások). A tényállások tisztázása bizonyítás révén történik, amely bizonyítási eszközök használatán alapul. Az adóhatóság a tényállás tisztázása érdekében az eljárás részeként tárgyalást tarthat.

Bizonyítási eszközök:

- Nyilatkozattétel: az egyik legerősebb bizonyítási eszköz, mivel ha az adózó elismeri az adóhatóság álláspontját valamely tényállás teljesülése tekintetében, az már további bizonyítást nem igényel. Az adózó azokban az eljárásokban, amelyben ő az ügyfél, nem köteles nyilatkozatot tenni. Más adózók eljárásai során – mint tanú, vagy szemletárgy tulajdonosa – igen. Utóbbi elmulasztása mulasztási bírság kiszabását eredményezheti;
- Irat: szintén nagyon erős bizonyítási eszköz. Amennyiben az irat közokirat – költségvetési szerv előírt tevékenysége során előírt módon bocsátotta ki – úgy ellenkező bizonyításig azt kell elfogadni, hogy ami benne áll az a valóságnak megfelelő tény, adat. Magánokiratok – szerződések, számlák, nyilvántartások és egyebek – esetében kisebb a bizonyító erő, de például, ha két tanú is láttamozta, akkor teljes bizonyító ereje van a magánokiratnak is;
- Tanú: amennyiben nincs bizonyító erejű okirat, akkor lehet jelentős szerepe. Az adózó is tehet fel neki kérdéseket. Írásban is nyilatkozhat, díjazás nem, költségtérítés járhat neki;
- Szemle: amennyiben indokolt fizikai létében is megtekinteni valamit, meggyőződni valamilyen tény fennállásáról, vagy a fennállás hiányáról, szemlét is igénybe lehet venni. Szemlézni fizikailag létező dolgot, vagy fizikailag létező dolgokkal való tevékenységet – például

próbagyártást – lehet. Iratok egyéb dolgok lefoglalásra kerülhetnek, illetve mintavételezés is történhet;

- Szakértő: olyan szakkérdésekben foglalhat állást, melyekben az adóhatóságnak, vagy más állami szerveknek nincs hatásköre, azaz „nem értenek hozzá”. A szakértőt vagy meghallgatják, és/vagy szakértői véleményt kérnek tőle. Díjazás illeti meg, a szakkérdéssel összefüggő részeit megismerheti az eljárási iratoknak.

3.2.7.9. Az adóhatóság döntései

Az adóhatóság az ügy érdekében határozattal dönt, a többi ügygel kapcsolatos kérdésben végzéssel.

Minden döntést a többi ügyirattól elkülönült okiratba kell foglalni, és az – akár határozat, akár végzés – a következőképpen épül fel:

- Az eljáró adóhatóság, adózó és az ügy azonosításához szükséges adatok;
- Rendelkező rész: az ügyben hozott döntés tartalma, a lehetséges jogorvoslat vázolása, a felmerült eljárási költségek viselése;
- Indoklás rész: az ügy részletes leírása, tényállások jogszabályi hivatkozása, bizonyítás részletes leírása a felhasznált és értékelt, valamint a nem felhasznált bizonyítékokról;
- Jogorvoslati részletes tájékoztatás: hová, mikor, milyen módon lehet jogorvoslatért fordulni.

Az államhatalmi – így a közigazgatási, ügyészségi, számvevőszéki és igazságszolgáltatási – döntések tekintetében kulcskérdés, hogy a döntés mikortól kezdve végrehajtható. Attól az időponttól kezdve, amikortól a döntés végrehajtható, az állam alkalmazhatja a kényszert azért, hogy a döntés végrehajtását kikényszerítse azoktól, akikre vonatkozóan a döntés kötelezettségeket állapított meg. A köznyelv és a szakma is egyöntetűen a „jogerős” kifejezést használta azokra az államhatalmi döntésekre, melyek már végrehajthatóvá váltak. Ez ma is helyes szóhasználat, ha nem a közigazgatási döntésekről beszélünk. 2018. január 1. napjától ugyanis a közigazgatásban új fogalmat vezettek be a végrehajtható döntésre: a végleges döntés fogalmát.

Az adóhatósági döntés véglegesnek minősül akkor, ha a törvény nem engedi meg a döntés (határozat vagy végzés) elleni fellebbezést. Ekkor – a törvény által meghatározott módon – csak kivételes esetben változtathatja meg a döntését utólag.

A véglegesség bekövetkezik:

- az elsőfokú döntés adózóval való közlésekor, ha a törvény kizárja a fellebbezést (közlés napja);
- ha megengedett ugyan a fellebbezés az elsőfokú határozat ellen, de az érintett adózók mindegyike lemondott a fellebbezési jogáról a határozat megismerését követően (lemondás napja);
- ha megengedett ugyan a fellebbezés az elsőfokú határozat ellen, de határidőben egyik érintett adózó sem fellebbezik (határidő leteltét követő nap);
- ha megengedett ugyan a fellebbezés az elsőfokú határozat ellen, és valamely érintett adózó fellebbezett is, de fellebbezését annak elbírálását megelőzően visszavonta (visszavonás napja);
- ha megengedett ugyan a fellebbezés az elsőfokú határozat ellen, és valamely érintett adózó fellebbezett is, fellebbezése pedig másodfokon elbírálásra került, amely döntés ellen további fellebbezésnek helye nincs – csak közigazgatási perben, bíróság előtt van lehetőség felülvizsgálatra, de attól függetlenül a másodfokú határozat már véglegesnek tekinthető (másodfokú határozat közlésének napja).

Kivételes esetek, amikor az adóhatóság a véglegesnek minősülő döntését is megváltoztathatja:

- döntés véglegessé válását követő egy éven belül kiegészítheti a döntését, akár az adózó(k) hátrányára (terhére) is;
- döntés véglegessé válását követő egy éven túl – elévülésig – kiegészítheti a döntését, de csak az adózó javára;
- bíróság által még el nem bírált döntését – nem csak kiegészítő jelleggel – egy alkalommal az adózó hátrányára módosíthatja, javára bármennyi alkalommal, vagy vissza is vonhatja;
- ha bíróság büntetőügyben jogerősen költségvetési és/vagy adócsalást állapított meg, ezt követően elévülésig módosíthatja, vagy vissza is vonhatja;
- ha az adóhatóság döntéshozatalban közreműködő dolgozója a döntés során bűncselekményt követett el, amit jogerős bírósági ítélet mond ki, ezt követően elévülésig módosíthatja, vagy vissza is vonhatja;
- ha utólag bebizonyosodik, hogy az adózó rosszhiszemű volt a döntést megelőző eljárásban – ezt az adóhatóságnak kell utólag bizonyítania;
- ha a döntéssel kapcsolatos vagyonek Kobzás nem hozta meg az előzetesen várt köztartozás-megtérülést.

3.2.7.10. Jogorvoslati lehetőségek

Az államhatalom korlátok közé szorítása céljából általánosan bevett gyakorlat – minden államhatalmi döntés tekintetében – a jogorvoslat biztosítása. A jogorvoslati lehetőségek biztosításával kettős a cél:

- ha önkényesen születnek is döntések, egy felsőbb, és/vagy független döntéshozó helyreállítja a jog uralmát;
- ha szakszerűtlenül születnek döntések, egy felsőbb, és/vagy független döntéshozó megteremti a szakszerűséget, ami egyben jogszerűséget is jelent.

A **jogorvoslat** által az adóhatóság felsőbb szintje, vagy a Pénzügyminiszter, vagy a bíróság az adózó kérelmére megvizsgálja, hogy a kérelemmel támadott adóhatósági döntés mindenben megfelelt-e a vonatkozó jogszabályokban foglaltaknak. A kérelmet elbírálván a felettes szerv, vagy bíróság a támadott döntést vagy helybenhagyja – és ezzel a kérelmet elutasítja –, vagy megváltoztatja, vagy új eljárás lefolytatására, új döntés meghozatalára kötelezi a támadott döntést meghozó adóhatóságot. A jogorvoslati kérelem elbírálását megelőzően a támadott döntést hozó adóhatóság maga is visszavonhatja döntését – ezzel okafogyottá téve a jogorvoslati kérelmet – majd új eljárás keretében új döntést hozhat. Felsőbb adóhatósági szerv jogorvoslati eljárására, a felügyeleti eljárásra hivatalból – azaz erre irányuló kérelem nélkül – is sor kerülhet. Pénzügyminiszter csak hivatalból indíthat felügyeleti eljárást.

A kérelemre induló jogorvoslati eljárások:

- Ahol megengedett a fellebbezés: ott a határidőben beérkezett fellebbezés eredményeképpen másodfokú eljárás indul;
- Ahol nem megengedett a fellebbezés, így elsőfokon véglegessé válik a határozat: felügyeleti intézkedés iránti kérelemre a felettes adóhatósági szerv felügyeleti eljárást indít;
- Ahol már kimerítették korábban a fellebbezést az elsőfokú határozat ellen, így másodfokú határozatot hoztak: keresetlevéllel közigazgatási pert lehet kezdeményezni a bíróságon.

Hivatalból induló jogorvoslati eljárások:

- Az elsőfokon, vagy másodfokon hozott döntését – melyet még nem bírált el felettes szerv, vagy bíróság – az adóhatóság módosíthatja, visszavonhatja: általában akkor történik, ha a döntés ellen fellebbezést vagy keresetlevelet nyújtottak be (mindkettőt a támadott döntés

meghozójánál kell előterjeszteni), és az adóhatóság „felismeri”, hogy hibázott, de ezt bizonyos korlátok között egyébként is megteheti;

- Az elsőfokú döntés ellen – melyet még nem bírált el felettes szerv, vagy bíróság – a felettes adóhatóság felügyeleti eljárást folytathat le;
- Pénzügyminiszter az első- vagy másodfokon véglegessé vált döntés ellen felügyeleti eljárást kezdeményezhet: ezt kérelmezni nem is lehet.

Vannak végzések, melyek ellen nem lehet fellebbezni, ugyanakkor ezekben az ügyekben később határozatot hoznak. Amennyiben a határozat ellen lehet fellebbezni, úgy az ügyben korábban hozott nem fellebbezhető végzéseket is egyúttal meg lehet fellebbezni.

Önállóan is megfellebbezhető fontosabb végzések:

- eljárást megszüntető;
- kérelmet visszautasító;
- igazolási kérelmet elutasító;
- iratbetekintési kérelmet elutasító, korlátozó;
- az eljárás akadályoztatása miatt eljárási bírságot kiszabó.

Fellebbezés – ahol ez megengedett – időrendje:

- Az fellebbezhet, akinek a jogait és kötelezettségeit a döntés érinti, 15 napon belül, attól számítva, amikor vele közölték (postai, elektronikus úton);
- A fellebbezést határidőn belül ahhoz kell benyújtani – ezt közli a döntés is – amely szerv a döntést hozta, aki 15 napon belül: vagy visszavonja a döntését, vagy hiánypótlást kér a fellebbezőtől, vagy felterjeszti az ügyet a másodfokon eljáró szervez;
- Másodfokú szerv 60 napon belül folytatja le az eljárást, és döntését minden érdekeltnek megküldi (postán, elektronikusan).

Ahol a fellebbezést a másodfokú adóhatósági szerv elbírálta, a következő döntéseket hozhatja:

- a fellebbezést elutasítva az elsőfokú döntést helybenhagyja, így az véglegessé válik, csak közigazgatási perrel támadható – amennyiben a döntés határozat volt(nem pedig végzés);
- a fellebbezést valamilyen mértékben elfogadva az elsőfokú döntést megváltoztatja, így válik véglegessé az elsőfokú döntés, ezekkel a változtatásokkal – ez közigazgatási perrel ugyanúgy támadható volt, feltéve, ha határozatról van szó;
- a fellebbezést valamilyen mértékben elfogadva az elsőfokú döntést „megsemmisíti”, azaz hatályon kívül helyezi, és ezzel egyidejűleg az elsőfokú adóhatóságot új eljárásra utasítja: ilyenkor nincs végleges döntés, „még egy kört kell futni”, de az elsőfokú hatóságnak be kell tartani a másodfokú döntésben kapott utasításokat, hogyan folytassa le jogszerűen a megismételt eljárást.

Közigazgatási pert csak olyan határozat ellen lehet keresetlevél bírósághoz benyújtásával kezdeményezni:

amely határozat már elsőfokon azért vált véglegessé, mert a törvény kizárta a fellebbezés lehetőségét;

amely határozat fellebbezés eredményeképpen meghozott másodfokú határozat ellen irányul.

A közigazgatási per főbb szabályai:

- A másodfokú határozat kézhezvételét követő 30 napon belül be kell nyújtani a keresetlevelet, de nem a bírósághoz közvetlenül, hanem a másodfokon eljáró adóhatósághoz;

- Kötelező a jogi képviselőt, azaz ügyvédet kell fogadni, illetve vállalati jogtanácsos is képviselheti a saját adózóját;
- Az adóhatóság végleges határozata azonnal végrehajtható – hiszen főként ezt jelenti a véglegesség – de a végrehajtás felfüggesztését lehet kérni a bíróságtól, ha az indokolható;
- A bíróság vagy elutasítja a keresetet és az adóhatóság határozatát helybenhagyja – ekkor az változtatás nélkül végrehajtható –, vagy megváltoztatja az adóhatóság végleges határozatát, vagy hatályon kívül helyezi az adóhatósági határozatot, és új eljárásra utasítja az adóhatóságot;
- Ahol a keresetlevéllel támadott határozat már törvényi előírás szerint elsőfokon végleges lett az adóhatóságnál – tehát csak egy fokot lehetett az adóhatóságon belül igénybe venni – ott a bíróságon két fok illeti meg az adózót: ebben az esetben az elsőfokú bírósági határozat megfellebbezhető;
- Ahol a keresetlevéllel támadott határozat fellebbezés eredményeképp másodfokon lett végleges az adóhatóságnál – tehát két fokot lehetett az adóhatóságon belül igénybe venni – ott a bíróságon csak egy fok illeti meg az adózót: ebben az esetben az elsőfokú bírósági határozat nem megfellebbezhető, így azonnal jogerőre emelkedik.

A jogorvoslatok illetékterhei:

- a fellebbezéssel érintett vagy vitatott összeg minden megkezdett 10 000 forintja után 400 forint (4%), de legalább 5000 forint, legfeljebb 500 000 forint. Ha a fellebbezés tárgyának értéke pénzben nem állapítható meg, a fellebbezés illetéke 5000 forint. Ha a fellebbezés sikerre vezetett – tehát a másodfok megváltoztatta a határozatot, vagy hatályon kívül helyezve új eljárás lefolytatását rendelte el, az illeték az adózónak visszajár;
- a felügyeleti intézkedésre ugyanannyi illetéket kell megfizetni, mintha fellebbezés lenne;
- végzés elleni fellebbezés illetéke – főszabály szerint, ha a törvény másképpen nem rendelkezik – 3000 forint. Fellebbezés sikere esetén az adózó részére visszajár;
- az elsőfokú közigazgatási per illetéke a pertárgy-érték 6%-a, minimum 15000 forint, maximum 1500000 forint, ha a pertárgyérték nem megállapítható 15000 forint. Illeték-feljegyzési joga van az adózónak, azaz az illetéket csak a bírósági eljárás végén, és csak akkor kell megfizetnie, ha a keresete elutasításra került.

3.2.8. Az ellenőrzési eljárás

Az ellenőrzések kiváltképp fontosak mind az adózók, mind az adóhatóságok számára. Ennek az az oka, hogy főszabály szerint az adózás hazánkban önadózás nélkül történik, így az adózók döntően saját maguk állapítják meg a saját maguk adóját, vagy a másoktól – például általános forgalmi adó – beszedett adót, továbbá a másoktól – például munkabérből fizetendő közterhek – levont adó összegét, vallják azt be, és számolnak el az adóhatóságokkal. Érthető és természetes módon az adóhatóság „nem hagyhatja magukra” az adózókat, nem bízhat meg alappal abban, hogy mindenki és mindig valóban teljesíteni fogja az adókötelezettségeit. Az adóhatóságoknak – az államinak és az önkormányzatoknak – folyamatosan figyelni kell az adóelkerülés és adócsalás jeleire, és az ellenőrzési eljárások révén be kell avatkozni, meg kell győződni, hogy éri-e, érheti-e kár az államháztartást, és amennyiben igen, akkor ezt törekedni kell megakadályozni.

Az ellenőrzés során az adóhatóság az adózó személyes közreműködése mellett megbizonyosodik arról, hogy az adózó adókötelezettségeit az előírtaknak megfelelően teljesíti-e, vagy sem. A nem megfelelő esetén az ellenőrzési eljárás lezárását követően, az ellenőrzés iratai alapján az adóhatóság hivatalból külön hatósági eljárás keretében dönt a jogkövetkezményekről.

Az ellenőrzésekkel kapcsolatban mindkét fél – adózó és adóhatóság – részére biztosít a törvény jogokat, de kötelezettségeket is ró rájuk. Mindezt az okból, hogy az ellenőrzések idő- és költséghatékonyan, valamint eredményesen zajlanak le, miközben az adózó nem lesz önkény áldozata.

Az adózó felé fontos garanciális szabályok:

A legfontosabb, ami az adózó számára stabilitást kíván nyújtani – lásd általában a büntetőügyekben is érvényesülő szabályt, hogy kétszer ugyanazért senkit nem lehet elítélni –, hogy többször ugyanazt nem lehet újra- meg újra ellenőrizni. Ezt – mint majd látni fogjuk – a szaknyelv úgy fogalmazza meg, hogy „ellenőrzéssel lezárt időszak”. Természetesen – ahogy a büntetőügyek esetében is van perújításra lehetőség – ez alól lesznek kivételek;

A stabilitást szolgálja a másik garanciális szabály is, hogy a „nagyon távoli múltat már ne bolygassuk”, az elévülési időn belül lehet adóellenőrzést lefolytatni egy adott adózási időszakra vonatkozóan.

3.2.8.1. Az ellenőrzések típusai

Megkülönböztetés attól függően, hogy az adóhatóság dönthet-e az ellenőrzés elrendeléséről hivatalból, vagy ezt „kikényszeríti” a törvény, tehát nincs lehetősége mérlegelni a döntését:

- Kötelező: ha a NAV, vagy önkormányzati adóhatóság részére azt elrendeli az Állami Számvevőszék vagy a Pénzügyminiszter, valamint a NAV számára kötelező, ha kockázatos adózó végelszámolását rendelte el a cégbíróság, vagy a legnagyobb adózók esetében (évi 60 milliárd nettó árbevétel felett) folyamatosan;
- Adóhatóság által kezdeményezhető: az adóhatóság maga, a saját szempontjai szerint választja ki azokat az adózókat, akiket ellenőrzés alá kíván vonni.

Megkülönböztetés attól függően, hogy az ellenőrzés révén keletkezik-e további ellenőrzések alól „védett”, úgynevezett ellenőrzéssel lezárt időszak, vagy sem:

Adóellenőrzésnek nevezzük, ami ellenőrzéssel lezárt időszakot keletkeztet: ekkor olyan adókötelezettségek kerülnek ellenőrzésre, melyek által közvetlenül meghatározódik az adóhatóság felé fizetendő adó összege, vagy az onnan visszaigényelhető adó, illetve igényelhető támogatás összege. Ezek az adókötelezettségek: adómegállapítás, adóbejelentés, adóbevallás. Kizárólag a bevallás, vagy igénylés benyújtását követően ellenőrizhető, meghatározott időszak(ok)ra, és meghatározott adónem(ek)re;

Jogkövetési vizsgálatnak nevezzük azt az ellenőrzést, ami nem keletkeztet ellenőrzéssel lezárt időszakot: ekkor olyan adókötelezettségek kerülnek ellenőrzésre, melyek teljesítése nem közvetlenül az adóhatóság felé fizetendő adó összegét, vagy onnan visszaigényelt adó, illetve igényelhető támogatás összegét határozza meg. Ezeknek az adókötelezettségeknek az ellenőrzésére a bevallás, illetve igénylés, visszaigénylés benyújtását megelőzően is sor kerülhet, hiszen nem kötődik sem időszakhoz, sem meghatározott adónemhez, az adókötelezettségek teljesítését általában vizsgálja.

Lényeges tehát, hogy megkülönböztessük az adóellenőrzést – amely nevéből adódóan ténylegesen is magukra a közterhekre, támogatásokra, azok pénzben kifejezett összecszerúségére összpontosít – a jogkövetési vizsgálatoktól. Utóbbiakat az adózási szleng „kisellenőrzésnek” is nevezi. Az adóhatóságoknál bevett gyakorlat, hogy amennyiben erre van idejük, kapacitásuk, és nincsenek pontos információik, elsőként, „tapogatózó jelleggel” jogkövetési vizsgálatot tartanak, amikor is bármilyen iratba betekinhetnek, és ezek alapján – ha észlelnek valami „gyanúsít” – térnek majd vissza pontosan megjelölt céllal, immár adóellenőrzésre. Ilyen módon kétszer is áttanulmányozhatják az iratokat.

Az ellenőrzéssel leszűrt időszakok – kiviteles – újra „adóellenőrzésén” belül is megkülönböztethetünk többféle ellenőrzést, attól függően, hogy milyen okból kerül sor erre az egyébként jogbizonytalanságot okozó eljárásra:

Utóellenőrzés olyan „ismételt adóellenőrzés”, amely csak arra irányul, az adózó végrehajtotta-e a korábbi adóellenőrzés utáni határozat által számára előírt adókötelezettségeket;

Nem utóellenőrzés célú, de „ismételt adóellenőrzés”, az, melyet az adózó kérelmezett – és az adóhatóság hivatalból elrendelt –, mert számára előnyös új bizonyíték figyelembevételével az adóellenőrzés a korábbihoz képest számára kedvezőbb megállapításokat tenne. Ugyanebbe a típusba tartozik az is, amikor az adóhatóság kérelem nélkül rendeli el hivatalból az ismételt ellenőrzést, mert valószínűsíthető, hogy az adózó számára valamilyen ellátási jogosultság – például nyugdíj – fog ilyen módon megteremtődni.

Felüellenőrzésre akkor kerül sor, amikor az újabb adóellenőrzést az adóhatóság vezetője, az Állami Számvevőszék, vagy a Pénzügyminiszter rendeli el, vagy új bizonyíték alapján indokoltnak tűnik a korábbi ellenőrzés megállapításainak felülvizsgálata.

3.2.8.2. Határidők az ellenőrzési eljárásban

A törvény célja – a törvény indoklása szerint – jelentős részben az volt, hogy az ellenőrzési eljárások idő- és költséghatékonyabb módon folyjanak le, mint korábban. Az új törvényi határidőket nézve ez kevésbé sikerült, hiszen egy jogkövetési vizsgálat is a rendelkezésre álló határidő-hosszabbítások révén akár 300 napig is folyhat, adóellenőrzés esetében pedig 360 napig. Az ok nyilvánvalóan az volt, hogy ne essen késedelembé az adóhatóság, legyen ideje bonyolultabb ügyek feltárására is, de ezzel együtt is túl hosszúnak tűnik a jogkövetési vizsgálatok alaphatáridejeként megadott 30, de különösen az adóellenőrzések alaphatáridejének rögzített 90 nap.

A magánszemélyek és civil szervezetek kaptak egy kisebb védelmet, hogy aki nem áfa adóalany, azok esetében az ellenőrzés teljes időtartama nem haladhatja meg 180 napot állami adóhatóság (NAV) ellenőrzése esetén. Önkormányzati adóhatósági ellenőrzések esetén valamennyi nem cégbejegyzésre kötelezett adózó megkapta ezt a 180 napos garanciát.

A jogkövetési vizsgálatok, azaz a „kisellenőrzések” esetén a határidő:

- 30 nap alaphatáridő;
- +90 nap egy alkalommal az adóigazgatóság vezetője, vagy jegyző (önkormányzati adóhatóság) által;
- +90 nap egy alkalommal a NAV vezetője, vagy vármegyei Kormány megbízott (önkormányzati adóhatóság felettes szervének vezetője másodfokon) által;
- +90 nap rendkívüli esetben egy alkalommal NAV vezetője, vagy Pénzügyminiszter (önkormányzati adóhatóság esetében) által.

Az adóellenőrzések és ismételt ellenőrzések – ezek része az utóellenőrzés – esetében a határidők:

- 90 nap alaphatáridő;
- +90 nap egy alkalommal az adóigazgatóság vezetője, vagy jegyző (önkormányzati adóhatóság) által;
- +90 nap egy alkalommal a NAV vezetője, vagy vármegyei Kormány megbízott (önkormányzati adóhatóság felettes szervének vezetője másodfokon) által;
- +90 nap rendkívüli esetben egy alkalommal NAV vezetője, vagy Pénzügyminiszter (önkormányzati adóhatóság esetében) által.

Felüellenőrzések esetén a határidők:

- alaphatáridőt a törvény elmulasztott megállapítani;
- +90 nap, még +90 nap, további +90 nap, tehát összesen három alkalommal a NAV vezetője, vagy vármegyei Kormány megbízott (önkormányzati adóhatóság felettes szervének vezetője másodfokon) által.

A határidő hosszabbításról az adóhatóságnak végzést kell hoznia, melyben megindokolja, milyen okok akadályozzák – adózó magatartása, hiányos iratok, bonyolult ügy és egyebek – az ellenőrzés korábbi határidejében való eredményes befejezését.

3.2.8.3. Az ellenőrzés megindítása

Az ellenőrzés kezdő időpontjának azért is különös jelentősége van, mert eddig az időpontig van lehetősége az adózónak – lásd önellenőrzési jog –, hogy azokat a bevallásait önellenőrzés alá vonja, melyeket majd az adóellenőrzéssel az adóhatóság kíván ellenőrizni. Egyáltalán nem mindegy ugyanis, hogy az adózó állapítja meg az önellenőrzés révén önmagának azt, hogy az eredeti bevallásban a illetményénél kevesebb adófizetési kötelezettséget állapított meg, és így a különbözetet most majd be kell fizetnie, vagy az adóhatósági adóellenőrzés tárja fel ugyanezt. Önellenőrzés esetén az adózónak a különbözet után csak önellenőrzési pótlékot kell fizetnie, de adóellenőrzést követően majd késedelmi pótlékot – ami 5 százalékponttal nagyobb, mint az önellenőrzési pótlék – ezen túl pedig mulasztási bírságot, adóbírságot is.

Az **ellenőrzés kezdete** az ellenőrzésről szóló értesítés adózó általi átvételének (postai, vagy elektronikus úton), vagy ennek mellőzése esetén a megbízólevél adózó általi átvételének (személyesen, vagy postai, illetve elektronikus úton), esetleg az általános megbízólevél adózó részére való bemutatásának időpontja.

A **megbízólevél** tartalmazza azt, hogy amennyiben jogkövetési vizsgálatról van szó, milyen adókötelezettségek teljesítésére vonatkozik az ellenőrzés, amennyiben adóellenőrzésről van szó, akkor pedig milyen adónem(ek)-re, és milyen időszak(ok)-ra vonatkozik az adóellenőrzés. A megbízólevél tartalmazza továbbá az ellenőrzést elrendelő adóhatósági szerv megnevezését, a vezetőjének aláírását, a két ellenőr nevét, valamint az adózó nevét és adóazonosító jelét, vagy adószámát.

Az **általános megbízólevél** abban különbözik a (normál) megbízólevéltől, hogy az csak jogkövetési vizsgálatra szólhat, és nem tartalmazza az adózó megnevezését, tartalmazza viszont az ellenőrzés helyét és időpontját, az ellenőrizendő adókötelezettségek körét.

Általános megbízólevelet akkor ad ki az adóhatóság, ha előzetesen nem tudja, kiket is fog ellenőrizni – például egy piacon az éppen tevékenykedő árusokat – de azt tudja, hogy erre mikor, hol, és milyen adókötelezettségek teljesítésére irányulóan – például számla- és nyugtaadás – kerül majd sor.

3.2.8.4. Az ellenőrzés menete

A legfontosabb, hogy lássuk az ellenőrzés lényegét. Nem az ellenőrzés során büntetnek, sőt, itt érdemben egyáltalán nem születik döntés. Előfordulhatnak kisebb döntések – például végzés az ellenőrzés időtartamának meghosszabbításáról, vagy szakértő kirendeléséről, és egyebek – de az ügy lényegét, azaz érdemét tekintve nem. Az ellenőrzésnek hasonló a feladata, mint a bűnügyek esetében a rendőrségnek: vizsgálni kell, „nyomozni” kell, össze kell gyűjteni a bizonyítékokat, amely alapján eldönthető, hogy valaki bűnös lehet-e, vagy nem. Aztán a sok összegyűjtött, rendszerezett, elemzett bizonyíték alapján majd nem a rendőrség fogja eldönteni, hogy ki milyen büntetést érdemel, hanem az ügyészség közreműködésével a bíróság.

Az adóhatóság tehát informálódik, tájékozódik, elemez az ellenőrzés során, méghozzá úgy, hogy ebbe bevonja az adózót is, hiszen sok irat, egyéb bizonyíték az ő birtokában van, illetve sok mindennel kapcsolatban ő tud nyilatkozatokat, észrevételeket tenni. Az ellenőrök, a revizorok általában pénzügyekhez, számvitelhez értő emberek, akik persze az eljárás jogi részével, illetve az adókötelezettségek jogi hátterével is tisztában vannak. Amikor az adóhatóság úgy érzi, „összeállt a kép”, akkor fejeződik be az ellenőrzés. Ha ez a kép kedvező, akkor az ügynek nem lesz folytatása, határozatot sem fognak hozni arról, „hogyminden rendben”, egyszerűen egy jegyzőkönyvben rögzítik. Amennyiben viszont a kép kedvezőtlen, úgy az ellenőrzés iratanyaga átkerül egy másik osztályra, ahol már jellemzően jogászok fognak dönteni, hogy milyen jogkövetkezményekkel sújtsák az adózót az itt megszületendő határozatban.

Az ellenőrzés során az ellenőrök (revizorok) **tényállás tisztázási kötelezettsége** az, hogy meghatározzák, hogy az adózó előírás szerűen teljesítette-e az ellenőrzés alá vont adókötelezettségeit, vagy nem. Amennyiben nem, úgy az ellenőröknek bizonyítékokkal kell alátámasztani azt, hogy milyen előírt adókötelezettségek milyen mértékben nem teljesültek. Főszabály szerint nem az adózónak kell bizonyítania, hogy teljesítette az előírt kötelezettségeit, hanem az adóhatóságnak azt, hogy nem. Az adóhatóság köteles az adózó javára szolgáló bizonyítékokat is feltárni és értékelni, nem csak az ellene szólókat. A nem teljes mértékben bizonyított tény – a becslési eljárás kivételével – az adózó terhére (rovására) nem értékelhető.

Az ellenőrzés során – ahogy már láttuk korábban – a tényállás tisztázásának, azaz a bizonyításnak az eszközei lehetnek:

- iratok: betekintés, másolatok készítése;
- adózói nyilatkozatok;
- tanúk nyilatkozatai (más adózók);
- szakértő bevonása;
- szemle tartása: helyszín, helyiség, jármű és rakomány átvizsgálása;
- mintavétel;
- próbagyártás;
- próbavásárlás;
- adatkérés más állami szervtől, állami nyilvántartásokból
- becslés: amennyiben az adózónak felróható okból nem áll minden adat rendelkezésre az adóalap és az adó összegének megállapítása tekintetében.

Különleges intézkedések az ellenőrzési eljárás alatt:

- **lefoglalás:** romlandó élelmiszerek, illetve élő állatok kivételével az adóhatóság végzéssel – mint bizonyítékot – bármit lefoglalhat, majd saját raktárába szállíthat, ha attól lehet tartani, hogy ezeket később az adózó elrejtí, megsemmisíti;
- **hatósági zár alkalmazása:** szállítóeszközön, vagy raktárakon alkalmazható olyan biztosítási intézkedés, mely a lefoglaláshoz képest abban különbözik, hogy ebben az esetben az adóhatóság a nagy mennyiség és egyéb nehézségek miatt nem tudja a saját raktáraiba szállítani az így visszatartott javakat. Ebben az esetben a visszatartott javakat elzárják, az ajtókat hatósági pecséttel látják el, melynek eltávolítása bűncselekménynek minősül.

Lényeges, hogy az adózó az eljárás minden szakaszában bármikor észrevételt tehet, és javaslatokat a bizonyításra. Az ellenőrzési eljárás végén – a jegyzőkönyv átvételét követően – jogkövetési vizsgálat esetében 15 nap, adóellenőrzés esetében 30 nap áll a rendelkezésére, hogy „az utolsó szó jogán”, végső észrevételeket tegyen. Ennek hatására viszont az adóhatóságnak joga – de nem kötelessége – folytatni

az ellenőrzést: jogkövetési vizsgálat esetében erre még 15 napjuk áll ilyen esetben rendelkezésre, míg adóellenőrzésnél 30 nap.

Teljeségi nyilatkozatban biztosítja a természetes személy (magánszemély) adózó az ellenőrzést lefolytató adóhatóságot, hogy a személyi jövedelemadó adóalapjának meghatározásához minden olyan adatot megadott, amely lényeges lehet az adóhatóságnak ahhoz, hogy ne becsléssel állapítsák meg az adóalapot, hanem az átadott adatok alapján. Nem kötelező ezt a nyilatkozatot megtenni, illetve a lényegesnek ítélt adatokat átadni, de amennyiben az adóhatóság úgy értékeli, hogy a kapott adatok nem elégségesek, úgy becslési eljárás révén fogja az adóalapot megállapítani.

A becslési eljárás bármilyen esetben alkalmazható, amennyiben nem áll az adóhatóság rendelkezésére minden lényeges adat ahhoz, hogy matematikailag teljes mértékben az adott adótörvény előírásait alkalmazza. Tehát a „képletből” hiányzik néhány adat, lényegében ezeket pótolják becslés által, majd számolják ki az adótörvényi „képlet” szerint az adóalap, majd az adó összegét. Nyilvánvaló, hogy az adóhatóság a becslési eljárásban nem kíván „óvatoskodni”, alulbecsülni, inkább éppen ellenkezőleg: ha már az adózó hibájából nem áll rendelkezésre elég adat, akkor inkább túlbecsülik a hiányzó adatokat. Ebből adódóan – is – célszerű az adóhatóság részére a valós adatokat átadni, még ha azok esetleg nem is előírászerűen lettek előállítva, például „fekete könyvelés”.

3.2.8.5. Az ellenőrzés befejeződése

Az ellenőrzés során az ellenőrök megkísérik tisztázni a lehetséges tényállásokat: betartotta-e az adózó az adókötelezettségeire vonatkozó előírásokat, és amennyiben nem, milyen előírásokat nem tartott be, és milyen mértékben. Amennyiben az ellenőrzés adóellenőrzés – tehát adómegállapítási, adóbeszedési, adófizetési kötelezettség betartását vizsgálja – úgy a vizsgált adó esetében esetlegesen adóhiány is megállapításra kerülhet.

Az ellenőrzés végén az adóhatóság – illetve a nevében eljáró két ellenőr – a vizsgálat megállapítását jegyzőkönyve foglalja. Lényeges, hogy bár ez is egy hivatalos irat, de mivel nem tartalmaz döntést – csak ténymegállapításokat – így ez se nem végzés, se nem határozat, a jogorvoslat szóba sem jöhet. Az adózó amennyiben nem ért maradéktalanul egyet a jegyzőkönyve foglaltakkal, úgy észrevételeket tehet – ahogy láttuk ennek határideje a jogkövetési vizsgálatok esetében 15, adóellenőrzések esetében 30 nap – a megállapításokkal kapcsolatban. Észrevételek alatt elsősorban nem az ellenőrzés szubjektív megítélésének közlését, hanem azt értjük, hogy az adózó – olvasván a megállapításokat – úgy ítélheti meg, azok nem tükrözik megfelelően a valós képet, és felhívja az adóhatóság figyelmét bizonyos adatokra, összefüggésekre, jogszabályokra. A kapott észrevételeket az ellenőrök természetesen elolvassák, értelmezik, és szükség esetén „meg is szívlelik”, azaz a kapott „útmutatás” szerint a korábbi megállapításokat módosíthatják.

Amennyiben az ellenőrzés jogkövetési vizsgálat volt – például számla- és nyugtaadási kötelezettség teljesítése – és mindent rendben találtak, úgy a jegyzőkönyvezést követően nincs szükség további eljárásra, így nem fog határozat születni. Viszont, ha gondok voltak az adókötelezettség teljesítésével – aminek jogkövetkezményei, így például mulasztási bírság kiszabása, lehetnek – úgy a jegyzőkönyv egy másik adóhatósági osztályra kerül át, és kezdő irata lesz egy hatósági eljárásnak. Ebben a hatósági eljárásban fognak majd dönteni, határozatot hozni – például a jogkövetkezményekről.

Amennyiben az ellenőrzés adóellenőrzés volt, úgy mindenképpen kell határozatot hozni. Ebben az esetben tehát az ellenőrzési jegyzőkönyv mindenképpen hatósági eljárás kiinduló pontját fogja képezni. Természetesen, amennyiben minden rendben volt, ez a határozat formális, ugyanakkor lényeges lehet, hiszen az adóellenőrzések a vizsgált adónemek és időszak tekintetében lezárt időszakot keletkeztetnek.

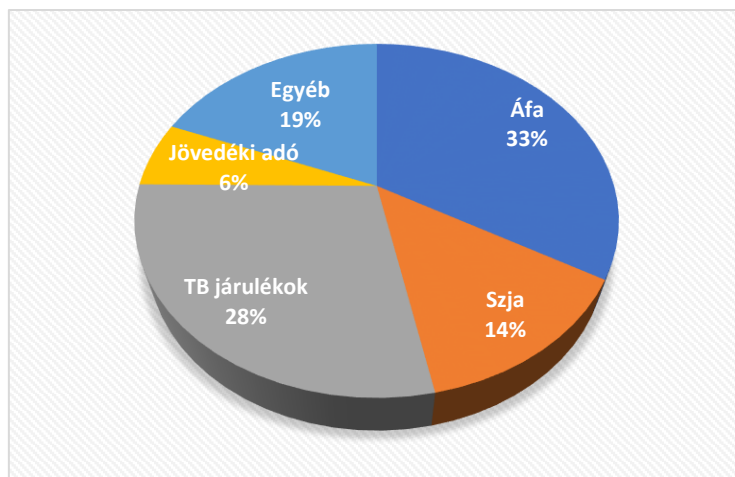
Abban az esetben, ha az adóellenőrzés nem talált mindent rendben, a születendő határozat már a jogkövetkezményekről is rendelkezni fog.

4. Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (Áfa tv.)

4.1. Az általános forgalmi adó mint fő költségvetési bevételi forrás

2022-ben a Nemzeti Adó és Vámhivatal 20.602 milliárd forint közterhet szedett be. Ebből az általános forgalmi adó bevételek nagysága 6.860 milliárd forint volt, az áfa adórés – a jogszabályok szerint járó, de be nem fizetett adó összege – a becslések szerint körülbelül 600 milliárd forint volt.

15. ábra: a 2022. év központi adóbevételeinek megoszlása (tény)

Forrás: NAV évkönyv 2022 alapján saját szerkesztés

Mint az látható, az általános forgalmi adó bevételei meghatározó jelentőségűek az államháztartás szempontjából. Az általános forgalmi adó és a személyi jövedelemadó bevételek jellemzően együtt, mintegy a felét biztosítják az adóbevételeknek. A különböző személyi jövedelemadó kedvezményeket általában az általános forgalmi adó bevételekből kell pótolni. Jelenleg azért is lehetnek relatíve alacsony személyi jövedelemadó terhek, mert az általános forgalmi adó fő kulcsa 27%, ami világviszonylatban is élenjáró. Mindebből adódik, hogy a jogalkotó nagy körültekintéssel és szigorral alkotta meg a törvényt az általános forgalmi adóról, és ez a szigor évről-évre fokozódik.

4.2. Uniós szabályozási háttér

Hazánk 2004. május 1. napja óta tagja az Európai Uniónak. Az Unió egyik legfontosabb alapelve az áruk/szolgáltatások, a tőke, és a munkaerő szabad mozgása, áramlása az unión belül. Ez nem csak azt jelenti, hogy nem lehet akadályokat állítani – például egymás termékeire vámot kivetni, vagy munkaerőre kvótát megállapítani – hanem azt is, hogy az adórendszer olyan lényeges elemeinek, mint a jövedelemadók, forgalmi adók és vagyonadók az alapvető jellemzőknek hasonlóknak kell lenniük. Ebben – is – a példakép az Amerikai Egyesült Államok volt, ahol az egyes államoknak nagy szabadságuk van a saját területükön alkalmazandó adók tekintetében, ez a változatosság még sem okoz gondot az állampolgároknak, vagy cégeknek, mikor áttelepülnek egyik államból a másikba, vagy egyszerűen csak államközi üzleteket kötnek, mivel egy-egy adónem mindenhol nagyon hasonló, csak néhány eltérés van – jellemzően adókulcs, kedvezmények.

Az Európai Unió is tagállami hatáskörbe utalja a főbb forgalmi adókat – így az általános forgalmi adókat és a jövedéki adókat. A vámokat az Unió határozza meg, és csak Unión kívüli kereskedelem – export és

import – esetében lehet a tagállamok esetében a külső határokon alkalmazni (nemzetközi repterek is külső határnak minősülnek, ha Unión kívülről érkezik áru, vagy az Unión kívülre távozik).

Az Európai Unió – bár elismeri a tagállami hatáskört az áfa és a jövedéki adók tekintetében – azonban nem szeretné, ha lényegi különbségek lennének az egyes tagállami adók között. Bizonyos értelemben korlátozza azt, hogy adóverseny alakuljon ki ezeknek az adóknak a tekintetében. Az ilyen adóverseny egyik tagállamnak sem lenne jó hosszabb távon, hiszen valamennyi esetben az államháztartás legfontosabb bevételét az áfa és a jövedéki adók képezik. Ugyanakkor az Uniónak közvetlenül sem lenn kedvező egy adóverseny kialakulása, hiszen az egyes tagállamok az áfa bevételeik meghatározott részét az Unióba befizetik, mint tagállami hozzájárulást a közös költségvetéshez. Ez a 2021-2027-ig tartozó időszakban az éves áfa adóalap 0,3%-a minden tagállam esetében (ezen kívül a tagállamok a Bruttó Nemzeti Jövedelmük, illetve a beszedett uniós vámok meghatározott részét is befizetik az Unió költségvetésébe).

Az Unió legfontosabb szabályozása az általános forgalmi adóra nézve az, hogy úgynevezett hozzáadott értékadó legyen.

Adóügyi szempontból **hozzáadott értéken** azt a pénzüsszeget értjük, amennyivel magasabb összegben képes az adózó értékesíteni az árut/szolgáltatást annál, mint amennyi ráfordítása – a kifizetett munkabérektől eltekintve – ennek érdekében korábban felmerült.

A **hozzáadott értékadó** (value added tax – VAT) azt jelenti, hogy az adózónak attól függetlenül, hogy milyen adókulcs szerint kell a forgalmi adót felszámítania vevői részére az értékesítéskor – hazánkban a fő kulcs 27 százalék – az így beszedett adó összegéből csak azt a részt kell az adóhatóságnak megfizetnie, ami az általa hozzáadott értéknek az adója. Vagyis az általa az értékesítései során felszámított áfa összegéből levonhatja a szükséges beszerzései során másoknak megfizetett áfa összegét.

Az Unió szabályozása értelmében a fő áfa adókulcs nem lehet kisebb mint 15%. Bizonyos termékkörökre, szolgáltatástípusokra lehet kétféle kedvezményes kulcsot is alkalmazni, de ezek közül az egyik sem lehet kisebb, mint 5%. Bizonyos termékek és szolgáltatások mindenki esetében mentesek lehetnek az áfa alól (tárgyi mentesség). Kisebb adózóknak lehetséges valamennyi értékesített termékükre/szolgáltatásukra áfa mentességet biztosítani (alanyi mentesség).

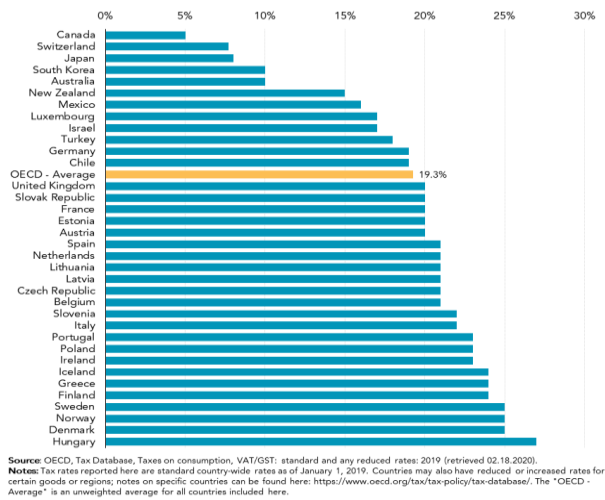
2. táblázat: áfa kulcsok az Európai Unióban 2020-ban (a nulla kulcs alkalmazása nélkül)

Member States	Code	Super-reduced Rate	Reduced Rate	Standard Rate	Parking Rate
Belgium	BE	-	6 / 12	21	12
Bulgaria	BG	-	9	20	-
Czech Republic	CZ	-	10 / 15	21	-
Denmark	DK	-	-	25	-
Germany	DE	-	7	19	-
Estonia	EE	-	9	20	-
Ireland	IE	4.8	9 / 13.5	23	13.5
Greece	EL	-	6 / 13	24	-
Spain	ES	4	10	21	-
France	FR	2.1	5.5 / 10	20	-
Croatia	HR	-	5 / 13	25	-
Italy	IT	4	5 / 10	22	-
Cyprus	CY	-	5 / 9	19	-
Latvia	LV	-	5 / 12	21	-
Lithuania	LT	-	5 / 9	21	-
Luxembourg	LU	3	8	17	14
Hungary	HU	-	5 / 18	27	-
Malta	MT	-	5 / 7	18	-
Netherlands	NL	-	9	21	-
Austria	AT	-	10 / 13	20	13
Poland	PL	-	5 / 8	23	-
Portugal	PT	-	6 / 13	23	13
Romania	RO	-	5 / 9	19	-
Slovenia	SI	-	5 / 9.5	22	-
Slovakia	SK	-	10	20	-
Finland	FI	-	10 / 14	24	-
Sweden	SE	-	6 / 12	25	-
United Kingdom	UK	-	5	20	-

Forrás: European Commission (2020, 3. o.)

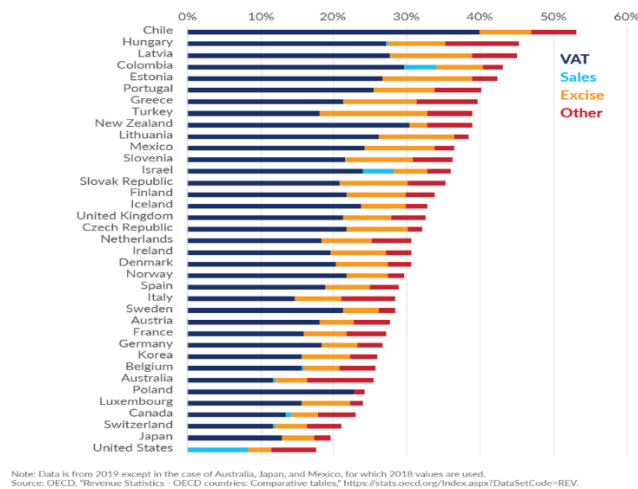
Mivel az Európai Unióhoz való csatlakozásuk során minden tagállam egyedi csatlakozási szerződést kötött, így több tagállam megtarthatta egyedi áfa adókulcsait is – mint például nulla százalék, ami nem azonos a mentességgel –, de hazánk nem tartozik ezen országok közé.

16. ábra: a hozzáadott értékadó fő kulcsa az OECD országokban 2019-ben

A világ szinte minden országában van általános forgalmi adó, hiszen a kereskedelmet egyrészt viszonylag könnyű adóztatni, másrészt – amennyiben a vásárlók fizetik az adót a vételár részeként – méltányosnak is tekintett adózási mód, hiszen aki „gazdagabb”, többet vásárol, és ezáltal több adót fizet. Nem szabad azonban elfelejtenünk azt sem, hogy az Európai Unió nem véletlenül írta elő, hogy a tagállamokban az általános forgalmi adó csak hozzáadott értékadó típusú lehet. Van ugyanis másféle típusa is az általános forgalmi adónak, melyet olyan fejlett országok is alkalmaznak, mint az Amerikai Egyesült Államok. Ott – tagállamonként eltérő adókulcsok alkalmazásával – szigorúan csak az értékesítést adóztatják, vagyis nincs szerepe annak, hogy az eladónak milyen ráfordításai voltak, mennyi az az érték, amit a ráfordításokon túl az eladó tett hozzá a termék/szolgáltatás értékéhez. Ez lényegében egy értékadó, vagy más néven értékesítési adó. A mértéke jellemzően 3-5% között mozog, de ezt ténylegesen be is kell fizetni az adóhatóság részére, semmilyen csökkentési lehetőség nincs. Ez egy nagyon egyszerű rendszer, nem jelentős az eladók motivációja, hogy eltitkolják az értékesítést, elkerüljék az adófizetést. Hátránya, hogy amennyiben nagyon „sok kézen megy át”, soklépcsős az értékesítés, úgy a nettó árba folyamatosan beépülő adó nagy mértékben felhalmozódik, és árnövelő hatású.

17. ábra: a hozzáadott értékadó (VAT), az értékadó (Sales), a jövedékiadó (Excise) és egyéb forgalmi adók részaránya (%) az egyes államháztartások adóbevételeiből

Látható, hogy hazánk az átlagot meghaladóan támaszkodik a forgalmi adóbevételekre, kiváltképp az általános forgalmi adóra.

4.3. A törvény célja

2004-ben – hazánkkal együtt – 10 ország csatlakozott az Európai Unióhoz. Annak érdekében, hogy valamilyen szinten még egységesebbé váljanak a tagországok általános forgalmi adói, az Európai Unió 2006-ban kiadott egy irányelvet – ez olyan uniós jogi előírás, mely a tagállamok által kötelezően betartandó – amely keretjelleggel szabályozza a tagállamok általános forgalmi adóit. Erre reagált a hazai jogalkotó – jelen esetben az Országgyűlés, illetve a törvénytervezet betervező Pénzügyminisztérium – és bár korábban is volt általános forgalmi adó törvényünk, de alkottak egy újat, mely maradéktalanul megfelel az uniós elvárásoknak.

Az uniós célok meg is jelennek az áfa törvény előszavában – preambulum – hiszen ez egybevág a hazai célokkal is:

- olyan áfa törvény kell, ami kiegyensúlyozottan biztosítja az államháztartás részére a bevételeket, kevésbé függ a konjunktúra-hullámoktól;
- versenysemleges, tehát, ha torzítja is a gazdasági szereplők és a piacok működését, azt legalább egyformán teszi;
- tanul a múltbéli adóelkerülő és adócsaló tevékenységi formákból, gyakorlatokból.

4.4. A törvény hatályai

Az áfa törvény nem tartalmaz alapelveket, a bevezetést követően rögtön a hatályokat kívánja tisztázni.

4.4.1. Területi hatály

Az adótörvények közül a forgalmi adótörvényeknek – áfa törvény, jövedéki adó törvény (vámokat az unió veti ki) – a legszigorúbb a területi hatálya. Korábban láthattuk, hogy a törvények területi hatályában az ország szuverenitása fejeződik ki. Ez azt jelenti, hogy ameddig földrajzilag kiterjed az ország szuverenitása, addig adóztat amit és akit csak tud. A forgalmi adók azért érdekesek ebből a szempontból, mert ez szinte minden ország legfontosabb adóbevétele, és így teljesen egyértelművé szeretné tenni az összes ország, mi az, amit ő adóztat, és mi az amit mások. Nem kívánnak egymással felesleges vitákba bonyolódni, ezért szigorúan lehatárolják egymástól az általános forgalmi adóikat, a területi hatály által. Azt gondolhatnánk, hogy az országhatárok szerint történik mindez. Természetesen az országhatárok az irányadóak, de bizonyos esetekben ezek nem adnak teljes bizonyosságot. Például, ha egy nemzetközi expresszvonaton – amely áthalad mondjuk 5 országon – van büfécocsi, és ott folyamatosan jönnek-mennek az utasok, akkor milyen forgalmi adót számítsanak fel? Figyeljék, éppen hol halad a vonat? Majd nyújtsanak be öt helyre öt különböző bevallást? Ez nem életszerű, és itt alkalmazható egy az adózásban gyakran megjelenő alapelv: „a sas nem vadászik legyekre” (latin közmondás). Nem éri meg a fáradságot az ilyen esetekben, hogy az 5 érintett ország egymással és az adózóval huzakodjon, ezért ezt minden érintett ország „elengedi”.

Így az uniós tagországok – köztük hazánk is – lemondanak az olyan termékértékesítések, vagy szolgáltatásnyújtások megadóztatásáról melyek több országot is érintenek egyszerre, és idő-és költséghatékony módon nem lehetne igazságot tenni, melyiket mennyi adóbevétel illeti meg. Így a nemzetközi expresszvonat büfékocsijában áfa-mentes lesz a szendvics, de egy országon belül járó vonat büfékocsijában – hazánkban – 27% áfa kerül majd felszámításra. Ez a magyarázata annak, hogy a repülőtereken a „vámmentes” boltokban miért lehet a megszokotthoz képest olcsóbban márkás italokhoz, cigarettához jutni, miközben az elegáns boltoknak nyilván magas költségeik vannak az adókon kívül. Ebben az esetben a „vámmentesség” azt jelenti, hogy vámok, általános forgalmi adó és jövedéki adó alól is mentesek az értékesített árucikkek. Ugyanez érvényes az országhatárokon belül lévő, úgynevezett vámszabadterületekre is, ahol gazdasági tevékenység – például összeszerelés, vagy raktározás – folyik ugyan, de hazai értékesítés nem fog történni.

Az általános forgalmi adó **területi hatálya** Magyarországot, kivéve a vámszabadterületeket, valamint azokat a hazai termékértékesítéseket, ahol a vevő bizonyíthatóan második vagy harmadik országban veszi használatba, fogyasztja el a terméket, továbbá ahol a termékértékesítés helye több ország viszonylatában nem egyértelműen meghatározható.

Második országnak számítanak (hazánk az első) az Európai Unió többi tagállamai.

Harmadik országnak számítanak az Európai Unión kívüli országok.

A **közösségen belüli beszerzés** során a hazai vevő – közösségi adószámának használatával – más uniós tagországban vásárol hazai felhasználás, fogyasztás céljából terméket. A vásárlás helyén nem terheli általános forgalmi adó a megvásárolt terméket, azonban a célországban igen.

A **közösségen belüli értékesítés** során a hazai eladó – a közösségi adószámmal rendelkező – más uniós tagországi vevője számára – általános forgalmi adómentesen értékesíti a terméket, ha bizonyosnak tűnik, hogy az felhasználásra, fogyasztásra másik tagállamban kerül majd. A vásárlás helyén nem terheli általános forgalmi adó a megvásárolt terméket, azonban a célországban igen.

A **termékimport** során harmadik országból történik a vásárlás, ott nem kerül a saját országbeli általános forgalmi adó felszámításra. Az uniós határon azonban felszámításra kerül valamennyi forgalmi adó, így a célország tagállam általános forgalmi adója is.

A **termékexport** esetén az értékesített termék bizonyosan elhagyja az Unió területét, és harmadik országban kerül felhasználásra, fogyasztásra. A saját vámhatárán kerül majd elvámolásra a termék, és kerül kivetésre minden célországbeli forgalmi adó, így az általános forgalmi adó is.

Látható, hogy bár a köznyelv és sok esetben a pénzügyi, gazdasági sem tesz különbséget „második” és „harmadik” ország között, mindent külkereskedelmi tranzakciót exportnak, vagy importnak nevez, azonban az adóügy szigorúan különbséget tesz. Ennek okairól bővebben később, most csak előljáróban

annyt, hogy az adózónak más adókötelezettségei vannak, ha közösségen belül vásárol, vagy értékesít, mintha harmadik ország viszonylatába teszi ugyanezt.

4.4.2. Tárgyi hatály

Az áfa az üzletszerű és független, azaz gazdasági tevékenységet kívánja adóztatni. Az üzletszerűségnek két feltétele van, melyeknek együttesen, egyszerre kell teljesülniük.

Az **üzletszerű tevékenység** ellenérték megszerzésére irányul, vagy azt eredményezi, és ezt a tevékenységet az adózó tartós jelleggel, vagy rendszeresen folytatja.

A **gazdasági tevékenység** olyan üzletszerű tevékenység, melyet az adózó független módon folytat.

Az általános forgalmi adó **tárgyi hatálya** a gazdasági tevékenységekre terjed ki. Ez kétféle lehet: termékértékesítés, vagy szolgáltatásnyújtás.

A független formában azért került kihangsúlyozásra, mert az üzletszerűségnek megfelel a munkavállalás is – munkaszerződéssel, vagy egyéb módon, legalább rendszeres jelleggel –, azt pedig a jogalkotó nem csak hogy nem kívánta megadóztatni, de a törvény adminisztratív terheit sem kívánta a munkaadókra helyezni.

Termék értékesítése: birtokba vehető dolog átengedése, amely az átvevőt tulajdonosként való rendelkezésre jogosítja, vagy bármely más, a birtokba vehető dolog szerzése szempontjából ilyen joghatást eredményező ügylet.

A birtokba vehető dolog azt jelenti, hogy a termék fizikailag létezik. Nem feltétlenül adásvétel történik, de a „megkötött üzlet” által a termék „gazdát cserél”. Új tulajdonosa lesz, aki használhatja, hasznait húzhatja, akár meg is semmisítheti, vagy tovább értékesítheti másoknak. A természeti erőforrások is dolognak számítanak, de az értékpapírok is – ha nincsenek is kinyomtatva, akkor is – ha tulajdonjogot testesítenek meg, mint például a részvény.

Teljesíti a termék értékesítése meghatározás feltételeit, de a törvény értelmében nem számít termékértékesítésnek a közcélú adomány – bíróság által közhasznúként, vagy kiemelten közhasznúként elismert civil szervezetek számára, vagy állami közcélú szervezetek, például Magyar Kármentő Alap részére –, illetve az ingyenesen adott áruminta és kis értékű, „repi” (reprezentáció célú) ajándék. Korábban annyira szigorú volt a szabályozás, hogy például egy konzervgyár lejáratközeli konzerveket ajándékozott ingyen mintegy 1 milliárd forint értékben egy karitatív szervezetnek, de mivel ez is termékértékesítésnek számított – az állam várta a „jussát” a konzerveladásból, ami így megghiúsult – a konzervgyárnak be kellett fizetnie több mint 200 millió forint áfa-t a tranzakció után. Szerencsére ez ma már nincs így, de ha például magánszemély kapja az ingyenes adományt, akkor ugyanúgy áfa-befizetési kötelezettség keletkezik az ajándék nettó piaci értéke után számítva.

Mivel az adóhatóság sokat tapasztalt, sok adóelkerülési, adócsalási technikát látott már, a törvény igyekszik ezek előtt a kikapukat bezárni. Mindezt nagy szigorral teszi, az „inkább szenvedjen néhány ártatlan, de lakoljon az összes bűnös” elv alapján. Vagyis sokak esetében egy adott tevékenység nem adóelkerülést szolgál, hanem az általános és jóhiszemű tevékenységüknek a része, de mivel egyesek ezt adóelkerülésre is használják, így az „ártatlanoknak is bűnhődniük kell”.

Ezen szigor jegyében termékértékesítésnek számítanak az adózás szempontjából – egyéb esetek mellett – a következő tevékenységek, bár a szó szoros értelmében ezt az átlagember nem érzi annak:

- az adóalany vállalkozásán belül végzett saját beruházása, ha ennek eredményeként tárgyi eszközt állít elő: az adózó saját kivitelezéssel állított elő olyan tárgyi eszközt, amit meg is vásárolhatott volna, vagy mással is előállíthatott volna;
- az adózó által olyan jószág előállítására, melynek értékesítése áfa mentes, viszont ő olyan beszerzéseit használta fel ennek érdekében, melyek esetében a hozzáadott értékadó szabályai szerint levonhatta a bruttó számlák áfa tartalmát az által felszámított áfa összegéből.

3. Fénykép: Justitia – az igazságot megszemélyesítő római istennő – szobra Londonban és Budapesten

Szolgáltatás nyújtása: bármely olyan gazdasági tevékenységből származó ügylet, amely a törvény értelmében nem termék értékesítése.

Nem számít gazdasági tevékenységnek – bár a meghatározás, mint szolgáltatásnyújtóra ráillik – a közhatalom gyakorlása, amely közigazgatási, védelmi, rendvédelmi, külügyi, ügyészégi és bírósági formában valósulhat meg. Bár teljesíti a szolgáltatásnyújtás meghatározásának feltételeit, de a törvény értelmében nem számít annak a közcélú adomány – bíróság által közhasznúként, vagy kiemelten közhasznúként elismert civil szervezetek számára, vagy állami közcélú szervezetek, például Magyar Kármentő Alap részére. Aki viszont ezen a körön kívül esik, a számára jutott ingyenes szolgáltatás – például nélkülöző család leégett házána újjjáépítése a cég dolgozóival és eszközeivel – áfa befizetési kötelezettséget keletkeztethet.

4.4.3. Személyi hatály

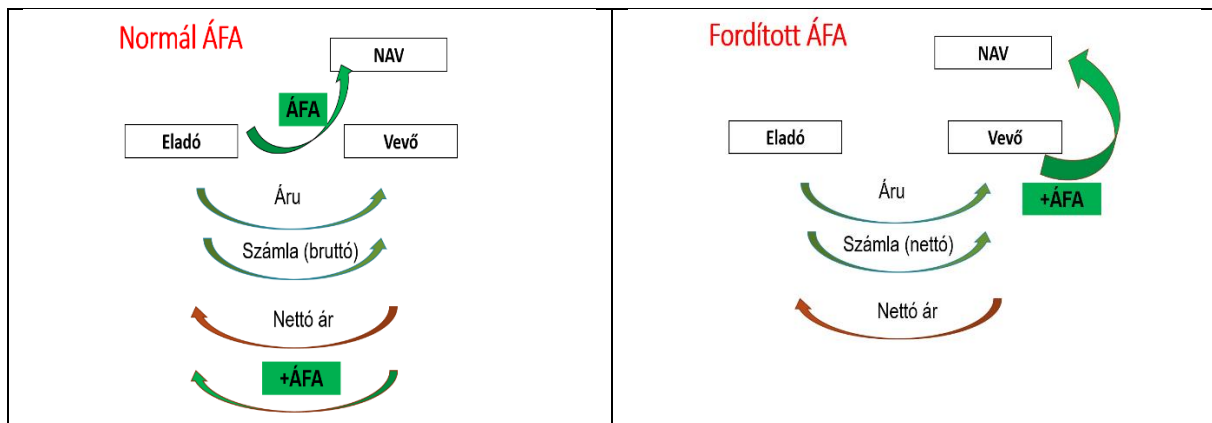
Szerencsés módon itt nem vehet olyan sok személy részt az adózásban, mint például a személyi jövedelemadó esetén. A képlet egyszerű, aki belföldre terméket értékesít vagy szolgáltatást nyújt – a tárgyi hatályban nevesített kivételek mellett –, vagy erre előkészületeket tesz, az a törvény szempontjából adóalany. Igaz, van egy speciális konstrukció is – az úgynevezett fordított áfa – ahol a vevőnek is lesznek kötelezettségei, de főszabály szerint a vevőnek nem keletkezik adófizetési kötelezettsége az általános forgalmi adó törvény vonatkozásában.

A törvény személyi hatálya főszabály, azaz az **általános szabályok szerint** arra az adóalanyra terjed ki, aki belföldön gazdasági tevékenységet folytat – terméket értékesít, vagy szolgáltatást nyújt -, vagy arra előkészületeket tesz – közösségen belül vásárol, vagy importál. Főszabály szerint csak az ilyen adóalanyt terhelik az adókötelezettségek – így az adóbeszedési és adófizetési kötelezettség is – más adózót, így a vevőket nem. A vevők az adó összegével megnövelt vételár kifizetésével nem adó-, hanem polgári jogi kötelezettségüknek tesznek eleget.

Az úgynevezett fordított áfa konstrukció azért került bevezetésre, mert számos eladó ugyan eleget tett az áfa beszedési kötelezettségének – az értékesítési árba beépítette az áfa összegét, és a vevőtől azt be is szedte – azonban az állami adhatóság felé azzal el nem számolt, azt be nem fizette. Kiváltképp „fertőzött” iparágak számított a környezetvédelmi és az építőipari. Ezért ott – és mára már több

iparágban is, pl. agrárium – a „megbízhatatlan” ítélt eladóra többé már nem bízták rá az áfa beszedését, ehelyett az eladónak kellett azt közvetlenül az állami adóhatóság felé elszámolnia. Így a bruttó ár nem változott, de az eladó csak a nettó árat kapta meg a vevőtől, az értékesítési ár adó tartalmát pedig a vevő közvetlenül az állami adóhatósággal számolta el. Természetesen mindezt nem lehet alkalmazni akkor, ha a vevő egy egyszerű magánszemély, csak abban az esetben, ha maga is áfa elszámolásra kötelezett, adószámmal rendelkező magánszemély, vagy szervezet. Itt a közösségen belüli vásárlás, vagy az import sem jöhet szóba, hiszen ott az eladó külföldi illetőségű, akire nem terjedhet ki a törvény személyi hatálya.

18. ábra: az általános szabályok szerinti „normál” áfa és a speciális szabályok szerinti fordított áfa konstrukciói

Forrás: saját szerkesztés

A **fordított áfa** azt jelenti, hogy amennyiben a termékértékesítő vagy szolgáltatásnyújtó adózó olyan iparágban tevékenykedik, ahol ezt a törvény előírja, nem köteles és jogosult az általános forgalmi adót a belföldi vevőjétől beszedni, és azzal az állami adóhatóság felé elszámolni, ha a vevő rendelkezik adószámmal és az általános forgalmi adóval időszakonként elszámol az állami adóhatósággal. Ehelyett az előírásoknak megfelelő vevő köteles az áfa összegét az értékesítési árból visszatartani, és azzal közvetlenül az állami adóhatóság felé elszámolni.

A **törvény személyi hatálya** az úgynevezett fordított áfa **speciális szabályai szerint** nem csak a belföldön gazdasági tevékenységet folytató, vagy arra előkészületeket tevő adózóra, mint eladóra terjed ki, hanem a belföldi termékértékesítés vagy szolgáltatásnyújtás esetén a vevőire is, amennyiben azok rendelkeznek adószámmal, és időszakonként elszámolják az általános forgalmi adót az állami adóhatósággal. Ebben az esetben a vevőnek adófizetési kötelezettsége – és egyéb adókötelezettsége is – keletkezik az állam felé, miközben a nettó értékesítési ár eladónak való megfizetése továbbra is polgári jogi kötelezettsége marad.

4.5. A teljesítés helye

A területi hatálynál láthattuk, hogy nagyon lényeges, melyik országhoz kötődik egyértelműen a termékértékesítés, vagy szolgáltatásnyújtás, hiszen, ahová, az adóztathatja.

A termékértékesítés esetében a következő lehetőségek vannak:

- az eladó a terméket közvetlenül – szállítás, feladás nélkül – átadja a vevőnek, azaz személyes értékesítés történik, jellemzően egy kereskedelmi egységben, üzletben: ekkor a teljesítés helye egyértelműen az, ahol a termék gazdát cserélt;
- amikor az (Unión belüli) eladó egy szállítmányozó cégnek, vagy csomagküldő vállalkozásnak átadja a terméket, hogy az juttassa el a vevőhöz (aki szintén Unión belüli), akkor a teljesítés helye az a hely, amely a szállítás, feladás kiindulópontja: ebben az esetben lényeges, hogy

közösségen belüli értékesítésről van szó, és ami még fontosabb, a vevő is vállalkozás, aki a vásárolt terméket a vállalkozás céljából vásárolja meg;

- amennyiben a fenti közösségi értékesítés valamelyik fél – az eladó vagy a vevő – szállítóeszköze révén valósul meg, a teljesítés helye ugyancsak a szállítás kiindulópontja;
- amennyiben a közösségi értékesítés esetében a vevő nem adóalany, vagy adóalany, de a tranzakció során nem keletkezik áfa fizetési kötelezettség – tehát távértékesítés történik – úgy a teljesítés helye a célország;
- import (harmadik országból az Unió területére érkezik a termék) esetében a teljesítés helye ugyancsak a célország.

Távértékesítés az, amikor másik uniós tagállamból – szállítmányozással, vagy csomagküldés révén – hazánkba érkezik a megvásárolt termék, de a vevő vagy nem adóalany – általában természetes személy – vagy adóalany, de mint különleges jogállású mezőgazdasági termelő, vagy költségvetési szerv nem kötelezett áfa fizetésére, vagy a beszerzett termék hazai szabályok szerint tárgyi adómentes.

A szolgáltatásnyújtás esetében a teljesítés helye:

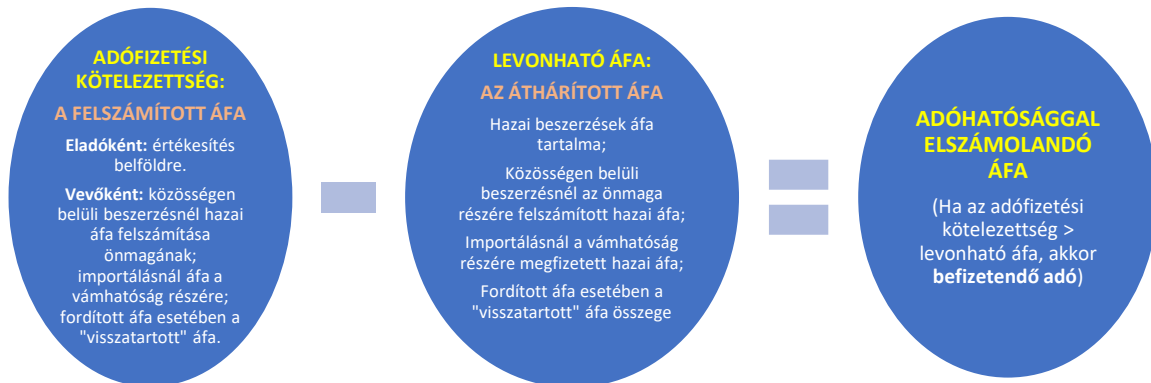
- általános szabályok szerint, amennyiben a vevő adóalany, úgy a székhelye, lakhelye, vagy szokásos tartózkodási helye: így nem lehet trükközni, hogy a megfoghatatlan szolgáltatás nyújtására olyan helyet jelölnek meg, ahol elkerülik az áfa fizetést – pl. adóparadicsomok;
- nem adóalany esetén az eladó, a szolgáltatásnyújtó letelepedési helye, székhelye, lakhelye vagy szokásos tartózkodási helye: ebben az esetben a szolgáltatás nem vállalkozás keretében hasznosul, a nem adóalany egyszerűen „elfogyasztja”, így maradhat a teljesítési hely a szolgáltatásnyújtás szerint;
- éttermi és egyéb vendéglátó-ipari szolgáltatások esetében az a hely, ahol a szolgáltatást ténylegesen teljesítik: itt adóalanyok sem hivatkozhatnak arra, hogy a szolgáltatás a saját vállalkozásukban hasznosult, ezeket a szolgáltatásokat csak helyszínen lehet igénybe venni (ha az ételt házhoz szállítják is);
- Ingatlanhoz kapcsolódó szolgáltatások – például házfelújítás – teljesítési helye az ingatlan fekvése szerinti hely: itt sincs lehetőség csúrés-csavarásra, az ingatlanhoz kapcsolódó szolgáltatásokat nem lehet csak az ingatlan által végezni;
- reklámszolgáltatások, tanácsadás, adatfeldolgozás, banki és biztosítási szolgáltatás, munkaerő-kölcsönzés esetében a szolgáltatás igénybe vevőjének székhelye, lakhelye, szokásos tartózkodási helye: ebben az esetben az olyan nagy szolgáltatók – mint a Facebook – és mások olyan helyeken nyújtják névleg a szolgáltatásokat – például Kajmán-szigetek – ahol nincs adóteher, így a felhasználó helyéhez igazodik a teljesítés helye, mégha sokszor ennek nehéz is érvényt szerezni (lásd a Facebook reklámszolgáltatásai is).

4.6. Adófizetési kötelezettség keletkezése

Ne feledjük, az áfa esetében az adófizetési kötelezettség nem szó szerinti befizetést jelent az adott, értékesítési árral együtt – annak részeként – beszedett adóösszegre vonatkozóan. Hanem azt, hogy az adót fel kell számítani az értékesítési ár vonatkozásában, és azzal el kell számolni az adóhatóság felé – figyelemmel a beszerzési számlák áfa tartalmára is, hiszen hozzáadott értékadóról van szó.

A törvény nagyon szigorú az adófizetési kötelezettség keletkezésével, hiszen már annyiszor, és olyan sokféle módon „becsapták” már az adóhatóságot. Így, ha már valami „jel” arra utal, hogy itt termékértékesítés vagy szolgáltatásnyújtás történik, az állam máris várja a tranzakció áfa vonzatának beillesztését az áfa elszámolásba – azaz az adóbevallásba.

19. ábra: a hozzáadott értékadó alaplogikájának megjelenése az általános forgalmi adóban

Forrás: saját szerkesztés

„Jelek”, azaz tényállások, amelyek teljesülése esetén adófizetési kötelezettség keletkezik:

- számla kibocsátása, még akkor is, ha egyik fél sem teljesített, vagyis az eladó nem szállított, a vevő nem fizetett: ez az oka, miért olyan óvatosak az adózók a számla kibocsátásával. A számlakibocsátónak ugyanis akkor is el kell számolnia a számla áfa tartalmával, ha a vevő egy forintot sem fizetett meg. Ez az oka, amiért számla helyett – azonos adattartalommal sokszor – úgynevezett díjbekérőt állít ki az adózó, és adja át, küldi meg a vevőnek;
- a vevő pénzben teljesít: ha még nem történt az eladó részéről teljesítés, ez előlegnek minősül – erről egyszerűsített számlát kell kiállítani az eladónak –, ekkor az előleg összege adózás szempontjából bruttó összegnek minősül, és az adótartalmával el kell számolni. Amennyiben az eladó már teljesített – de még számlát nem bocsátott ki – és a vevő úgy fizet, akkor már nem előlegről van szó, de az adóügyi következmények hasonlóak;
- az eladó teljesít, de még számlát nem bocsátott ki, és a vevő sem fizetett: ebben az esetben, még ha részben is teljesített az eladó, az „egész” teljesítés alapján el kell számolni az áfa összeget az adóhatósággal. Kivétel ebben az esetben, ha a részteljesítés egy természetes időbeli ütemezés, megállapodás eredménye, például házépítésnél általában nem egy összegben fizetnek a kivitelezőknek, hanem bizonyos fázisonként;
- amennyiben az adóalany közösségen belül szerzett be terméket/szolgáltatást, úgy neki magának kell a hazai áfa összegét legkésőbb a következő hónap 15. napjáig megállapítani, majd az esedékes bevallásában ezzel elszámolni;
- amennyiben az adóalany harmadik országból szerzett be terméket – importált – akkor az uniós vámhatáron a vámhatóság vámkezelik a terméket, megállapítja a vámot, de a hazai forgalmi adót csak akkor, ha az uniós határ egyben magyar határ is – például Ukrajna és Szerbia felé, vagy hazai nemzetközi reptereken, így a Liszt Ferenc reptéren. Ha máshol lép be uniós területre a hazai import, ott csak regisztrálják a célország szerint, majd itthon kerül vám elé állításra, és állapítja meg a hazai áfa összegét az adóhatóság. Mindkét esetben határidőt szab a vámhatóság a hazai áfa megfizetésére, így az az időpont a mérvadó.

Általában zavarba ejti az olvasót, hogy az adófizetési kötelezettség keletkezése nem jelent feltétlenül tényleges adóbefizetést, hanem „csak” annyit, hogy amikor majd az adóbevallásban el kell számolni, hogy az adott időszakban mi is történt az áfa kapcsán, az adófizetési kötelezettségeket összeadjuk, és ez képezi majd az alapösszeget, melyből a levonásokat tudjuk érvényesíteni. Később majd részletesen

tárgyaljuk, de az adózó által az adóbevallásban, az elszámoláskor levonható áfa összeg az az áfa összeg, melyet az adózóra áthárítottak.

20. ábra: áfa fizetési kötelezettség keletkezése közösségen belüli beszerzés és importálás esetén

Forrás: saját szerkesztés

Az **adóóra áthárított áfa** azt az áfa összeget jelenti, mely az adózó beszerzéseit terheli. Általános szabályok szerint ezt az eladónak fizeti meg, a beszerzési ellenérték részeként. Fordított áfa esetében az eladó ugyancsak áthárítja az adót az adózóra, de ezt az adót csak az adóbevallásban kell, hogy adófizetési kötelezettségként elszámolja az adózó. Közösségen belüli beszerzés esetében – mivel a másik uniós tagországban az eladó nem számított fel áfá-t – magának az adózónak kell önmagára hárítani az áfa összegét az adóbevallásban történő adófizetési kötelezettségként való elszámolás által. Importálás esetén – ahol a harmadik országbeli eladó szintén nem számított fel áfá-t – a vámhatóság (NAV) állapítja meg, és szedi be az áfá-t, ekkor történik az adó adózóra való áthárítása. Főszabály szerint az adózóra áthárított adó összegét az adózó az adóbevallásban levonhatja az adófizetési kötelezettségének összegéből.

3. táblázat: az adózóra áthárított áfa típusai, azok tényleges megfizetése és elszámolása az adóbevallásban

Tranzakció típusa ↓	ÁFA TÉNYLEGES MEGFIZETÉSE a beváltást megelőzően			ADÓBEVALLÁSBAN SZEREPELTETÉS	
	Eladó részére	NAV (vámhatóság) részére	Közvetlenül senkinek sem	Adófizetési kötelezettség	Levonható áfa
Hazai beszerzés (normál áfa)	✓				✓
Közösségen belüli beszerzés			✓	✓	✓
Importálás		✓			✓
Fordított áfa			✓	✓	✓

Forrás: saját szerkesztés

Mivel – főszabály szerint – az adózó az adófizetési kötelezettségének összegéből az adóbevallásban való elszámoláskor levonhatja a rá áthárított áfa összegét, így az adózók „más szemüvegen keresztül nézik a világot”. Biztosan mindenki látta már, hogy a vállalkozók részére az árakat gyakran úgy írják ki a kereskedők, hogy nettó ár + áfa. Például ha dolgozózi szállítására a vállalkozás egy 9 személyes kisbuszt szeretne vásárolni, az ilyen – haszongépjárműre – az autószalomban az van kiírva, hogy „12.500.000.- Ft + ÁFA”. Természetesen az áfa összeget is meg kell fizetnie a vállalkozásnak, mikor megvásárolja a gépjárművet, de ez a rá ilyen módon áthárított áfa összeg az adóbevallásban majd levonható lesz a vállalkozás adófizetési kötelezettségének összegéből. A vállalkozásnak tehát csak meg kell „előlegeznie” beszerzéseikor az áfa összegét, mert ez később, az adóbevalláson keresztül – a fizetendő adóból való levonás útján – „visszajár” részére. A magánszemély vásárlókat ez a lehetőség nem illeti meg, ők

ugyanúgy megfizetik ugyanis a vételár részeként az áfa-t – például, ha vásárolnak egy személygépkocsit –, de számukra ez a megfizetett áfa összeg „végleg elveszett”, hiszen ők nem adnak be áfa adóbevallást, nincs lehetőségük elszámolni abban az áfá-t, s eközben a rájuk áthárított áfa összeget levonásba helyezni.

4.7. Az adólevonási jog

Ahogy az előző alfejezetben láthattuk, az adózók az áfa adófizetési kötelezettségükből levonhatják a beszerzésüket terhelő, rájuk áthárított áfa összegét. A beszerzéseiket terhelő áfa levonhatósága nyilvánvalóan előnyös az adózók számára, hiszen így lényegében – bár a beszerzéskor az értékesítési ár részeként megfizetve az áfá-t ideiglenesen „meg kell előlegezni” azt, ami fontos finanszírozási kérdés – nettó áron vásárolhatnak. Ennek az előnynek azonban „ára” van, egész pontosan előfeltétele, amit az adózónak teljesítenie szükséges, ha a beszerzései áfa tartalmát „vissza szeretné kapni”. Az állam azt várja el „cserébe”, hogy az adózó számíton fel áfá-t, amikor értékesít. Az adózó, aki amikor értékesíti a termékeit, szolgáltatásait, az értékesítési nettó árhoz hozzászámítja a megfelelő áfá-t, és azt az értékesítési ár részeként be is szedi – vagy legalább próbálja beszedni – a vevőtől, az adófizetési kötelezettségéből levonhatja beszerzései áfa tartalmát.

Az adólevonási jog azt jelenti, hogy az ennek a jognak a gyakorlására jogosult adózó az áfa adófizetési kötelezettségei összegéből levonhatja a beszerzéseit terhelő, rá áthárított áfa összegét.

Az adólevonási jog főszabályaként azt illeti meg ez a jog, aki a saját termékértékesítése, szolgáltatásnyújtása során áfá-t számít fel a vevőinek. Az adózó, aki nem számít fel áfát a vevőinek, az a beszerzései áfa tartalmát a költségei között számolhatja el, azt le nem vonhatja, hiszen adófizetési kötelezettsége nem lévén, nincs is miből a levonást érvényesítenie.

Az olvasóban talán némi kétely fészkelte be magát, hogy amennyiben az adózók jelentős része az adófizetési kötelezettségeiből levonhatja a beszerzéseit terhelő áfa összegét, akkor hogyan „jön össze” annyi adóbevétele, egyáltalán ki fizeti be ténylegesen az államháztartásba az áfá-t? A válasz egyszerű, és lényegében már meg is bújta a kérdésben. Az áfa bevételek azoktól származnak, akiknek nincs áfa adólevonási joguk: a természetes személyektől (magánszemélyektől, akik nem vállalkozók), és az olyan vállalkozásoktól, szervezetektől, akik nem számítanak fel áfá-t értékesítéseik kapcsán. Döntően az egyszerű magánemberek vásárlásaiból áll össze az a hatalmas nagyságú áfa-bevételek.

4.7.1. Akik nem rendelkeznek áfa adólevonási joggal

- magánszemélyek, akik nem vállalkozók: itt általában a munkavállalókra gondolunk;
- magánszemélyek, akik vállalkozók, de áfa alanyi mentességet választottak adózási módként: későbbi alfejezetben ezt majd részletesebben tárgyaljuk, de ennek a lényege az, hogy a kis árbevételű adózók választhatják azt a lehetőséget, hogy nem számítanak fel áfá-t értékesítéseik során, de ennek „ára” az adólevonási jog elvesztése;
- civil szervezetek, vagy kisebb gazdasági társaságok, akik szintén áfa alanyi mentességet választva, nem rendelkeznek adólevonási joggal;
- olyan nem alanyi mentes adózók, akik olyan terméket értékesítenek, vagy olyan szolgáltatást nyújtanak, ami nem visel áfa adóterhet, tehát az értékesítés tárgya az adómentes: ilyen úgynevezett tárgyi adómentes értékesítéskor mivel nem kell áfá-t felszámítani, a végeredmény ugyanaz, mint az alanyi mentes adózóknál volt, hogy nem fog áfa felszámítás történni, így „nem jár” az adózó részére az adólevonási jog;
- különleges jogállású, mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany – erről majd az áfa törvény utolsó alfejezetében lesz bővebben szó – szintén nem számít fel áfá-t értékesítésekor, így nem is rendelkezhet adólevonási joggal sem: ez a különleges jogállás nem alanyi mentesség,

az értékesített termék nem is tárgyi mentes, de a lényeg ugyanaz, aki nem számít fel áfá-t az értékesítése kapcsán, annak „nem jár” adólevonási jog sem.

4.7.2. Az áfa adólevonási jog tárgyi feltételei

Láthattuk az adólevonási jog meghatározásánál, hogy a főszabály, hogy ki jogosult az adólevonási jogra az, hogy az adózó számíton fel értékesítése során áfá-t. Ennek az adófelszámításnak nem kell feltétlenül egyidejűleg ténylegesen meg is történnie, de legyen meg rá az adózói szándék és akarat. Például egy 50-100 millió forintos buldózerekkel kereskedő cég nem ad el minden hónapban – ilyen értékek mellett már havonta kell áfa adóbevallást benyújtania – legalább egy buldózert. Van, hogy hónapokig sincs értékesítés, majd egyszerre hármat is eladhat. Eközben viszont vannak beszerzései – minimum lesz áramszámlája, vízdíja, hulladékszámlája –, megilleti-e az értékesítés nélküli hónapokra is őt az adólevonási jog? Természetesen igen, hiszen ő arra törekszik, folyamatosan legyen értékesítés, ha van, fel is számítja a megfelelő áfá-t, az nem róható fel az adózónak, hogy nem egyenletes az értékesítés eloszlása minden hónapban. Az „üres” hónapokban is van adófizetési kötelezettsége, de ennek aktuális értéke nulla, amiből viszont érvényesítheti az adólevonási jog szerinti levonásokat, így negatív lesz az adóhatósággal elszámolandó adó összege. Annak az adózónak azonban – például egy áfa alanyi mentesnek – aki soha nem számít fel adót az értékesítési során – akár van, akár nincs értékesítése – ott nincs adófizetési kötelezettség, tehát nincs miből érvényesíteni az adólevonási jogot.

Fontos adózási alapfogalom, hogy az **adómentesség nem egyenértékű a nullával**. Mentességnél nincs adat, a nulla viszont matematikai műveletek – azaz számbavétel, elszámolás – eredményeképpen jön ki.

Az adólevonásra való jogosultság fenti főszabályán – legyen miből érvényesíteni a levonást – kívül más, további feltételek is vannak ahhoz, hogy valaki jogosult legyen az adólevonásra. Logikus, hogy nem csak arra van szükség, hogy matematikailag – a törvény alapján – legyen egy adófizetési kötelezettség-összeg, amely tekintetében az adózó élhet az adólevonási jogával, de legyen is mit levonnia, tehát legyen olyan áfa-összeg, amelyet beszerzései során rá áthárításra került.

Az **adólevonás jogosultságának másodlagos feltétele**, hogy legyen olyan adó, mely az adózóra beszerzései tekintetében áthárításra került. Az áthárítás történhet az adózó számára értékesítő által, az értékesítési ár részeként, vagy fordított áfa alkalmazásával, az adózó által közösségen belüli beszerzés hazai legalizálásával, import esetén a vámhatóság által. Az áthárítás teljes mértékű pénzügyi teljesülése – azaz az áthárított adó tényleges megfizetése – nem feltétel.

Természetesen, hiába történik meg az adó áthárítása az adózóra, ha azt nem tudja pontosan, és hitelt érdemlően lekönyvelni, szükség esetén – lásd adóellenőrzés – az adóhatóság számára bizonyítani. „Bemondás”, szóbeli megállapodások, és „emlékezet” alapján nem lehet sem könyvelni, sem később bármit is bizonyítani az adóhatóság előtt. Szükséges tehát olyan dokumentáció, amely kielégíti a számviteli és az adózási követelményeket is. Mint majd később látni fogjuk, a számla, mint az egyik legfontosabb könyvelési bizonylat, ezért került itt, az áfa törvényben szabályozásra, nem pedig például a számviteli törvényben.

Az **adólevonás jogosultságának harmadlagos feltétele**, hogy az adózóra áthárított adó összege belföldi, vagy közösségen belüli beszerzés esetén az adózó nevére megfelelő módon és időben kiállított számla, vagy – előleg esetén – egyszerűsített számla által, import esetében pedig a vámhatóság adót megállapító határozatával legyen alátámasztva. Az ilyen módon áthárított adó pénzügyi teljesítése nem feltétel.

Az **adólevonási jog létrejön** a főszabály szerinti előfeltétel teljesülésével, azonban a **jogot gyakorolni** csak mindhárom feltétel egyidejű teljesülésével lehet.

4.7.3. Az áfa adólevonási jog korlátozása

Még jelenleg is kiterjedt gyakorlata van annak, hogy a vállalkozás tulajdonosai, vezetői saját magánfogyasztásukról – például családi nyaralás, születésnap vacsora és egyebek – a vállalkozás nevére kérnek számlát. Ilyenkor nem feltétlenül a számla ellenében akarnak kivenni a vállalkozásból pénzt – bár nyilván azt a szállat is „el kell varrni” a könyvelésben – inkább azt szeretnék elérni, hogy több áthárított adót lehessen a fizetendő adóból levonni. Ilyen módon a vállalkozásnak kevesebb áfa-t kell befizetnie, vagy akár vissza is igényelhet.

Ugyanakkor a vállalkozások valóban szoktak költeni – például dolgozók, üzleti partnerek vendégül látása – ételre, italra és egyéb olyan dolgokra, melyek magánfogyasztás tárgyát is képezhetik. Szoktak a vállalkozások üzleti célú személygépkocsira is – melyet egyébként külön adó, az úgynevezett cégautóadó terhel – költeni, és sok helyen ezek valóban a vállalkozás célját szolgálják, például a dolgozók ezzel szállnak ki a munkavégzés különböző helyszíneire. Lakóingatlan üzemeltetése sem idegen sok vállalkozástól – és ne csak panziókra gondoljunk – hiszen például egy egyetemnek is lehetnek vendégprofesszorok részére különböző lakóházai, lakásai a városban.

Az áfa törvény mindenesetre nagy szigorral csapott le erre a témára, mivel adóellenőrzés során megbizonyosodni arról, hogy egy vacsoraszámla valóban üzleti vacsorát, vagy ellenkezőleg, egy családi születésnapot takar, valószínűleg nem lehet idő- és költséghatékony módon. Így újra azt az alapelvet alkalmazták, hogy inkább néhány ártatlan – jóhiszemű – adózó szenvedjen, de „lakoljanak” a bűnösök, legalábbis rettenjenek el a magánfogyasztásra jutó áfa levonásba helyezésétől. Így hiába van számla bizonyos tételekről, ezen számlák áfatartalma nem, vagy csak részben helyezhető levonásba.

Az **adólevonási jog korlátozása** azokra a beszerzési számlákra terjed ki, amelyek olyan termékértékesítésről, illetve szolgáltatásnyújtásról szólnak, melyek tipikusan bújtatott magánfogyasztást takarnak. A főbb csoportok a személygépkocsi vásárlása és üzemeltetése, étel-ital vásárlása, fogyasztása, lakóingatlan vásárlása, felújítása, használata, valamint telefonhasználat. Ezen esetekben az adózó a nevére szabályosan kiállított számlákat befogadhatja, de ezek áfa tartalmát a fizetendő adó összegéből le nem vonhatja: azok, mint le nem vonható áfa a költségek között lesznek elszámolva.

Természetesen, mindazok kivételt képeznek ezen korlátozások egy-egy része alól, akiknek a tevékenysége ténylegesen a szóban forgó termékek és szolgáltatások kereskedelmére, vagy feldolgozására, használatára irányul. Egy étteremnél a beszerzési számlák java része étel-italról szól, egy taxinál magasak a személygépkocsi vásárlási és használati költségek, egy családi panzió lakóingatlant használ tevékenységére, arra folyamatosan költeni kell, egy telefonos call center beszerzési része pedig oroszlánrészt a telefonelőfizetési számlából áll.

Nem vonható le az adózóra áthárított áfa összege a fizetendő adójából a következő tartalmú beszerzések esetében:

- motorbenzin vásárlása bármilyen céllal is;
- egyéb üzemanyag vásárlása személygépkocsi üzemanyagaként;
- személygépkocsi, 125 cm³-nél nagyobb motorkerékpár, jacht és egyéb szórakoztatási és sportcélú vízi közlekedési eszköz;
- fenti járművek használatához, javításához, felújításához kapcsolódó valamennyi kiadás, így parkolási és úthasználati díj sem;

- taxiszolgtatás;
- lakóingatlan vásárlása, építése, felújítása és fenntartása;
- élelmiszer és ital vásárlása;
- nem vonható le a 30%-a bármilyen telefonos, beszédcélú szolgáltatásnak, akár vezetékes, akár mobil, akár internet alapú.

4.7.4. Tárgyi eszköz beszerzésére vonatkozó speciális szabályok

Szintén gyakori adóelkerülési, adócsalási tevékenységforma volt sokáig az, hogy személyes fogyasztást szolgáló tárgyi eszközöket szereztek be a vállalkozás nevére. Ekkor a vállalkozás levonásba helyezte a beszerzések számláinak áfa tartalmát – ezt kivették a vállalkozásból, hiszen ez volt a fő nyeresége a magánszemélynek – majd némi idő elteltével a vállalkozás odaajándékozta a magánszemélynek a tárgyi eszközt. Például a kft. tulajdonos gyermeke kap Karácsonyra egy nagyértékű okostelefont, de erről a kft. nevére kérnek számlát. A kft. befogadja a számlát, az áfa tartalmát levonásba helyezi – tehát ez neki megtérül – majd a tulajdonos az áfa összegét kiveszi a cégből (a nettó árral együtt valószínűleg). Pár hónap múlva pedig a telefont – például javíthatatlan sérülésre hivatkozva – leselejtezik. Az államot, az adóhatóságot több szempontból is megkárosítja ez az eljárás, ezért a jogalkotó be kívánta zárni ezt a jogi kiskaput.

Természetesen az adózónak joga van használtan értékesíteni egy tárgyi eszközt piaci körülmények között még azt megelőzően, hogy teljesen leamortizálták volna, ez gyakori is. Az sem túl ritka, hogy tényleg elveszik, megsérül az eszköz, le kell selejtezni. Ebbe nem szól bele a törvény, de mindezeknek következményei lehetnek az adólevonási jog gyakorlása tekintetében.

Az áfa törvény elvárja, hogy ingó tárgyi eszköz 5 éven keresztül, ingatlan 20 éven keresztül legyen használatban, szolgálja az adózó adóköteles tevékenységét. Az adózó a beszerzési számlák áfa tartalmát levonásba helyezheti a következő adóbevallásában. Ez a levonás azonban csak akkor válik véglegessé, ha az ingóság „kiszolgálta” az 5 évét, az ingatlan pedig a 20 évét. Amennyiben nem, úgy a „nem kiszolgált” időtartamra jutó, korábban levonásba helyezett áfa összeg arányos részére vonatkozóan az a következő bevallásban adófizetési kötelezettsége keletkezik az adózónak. Például, ha egy számítógép beszerzési árának áfa tartalma 200 ezer Ft volt, és azt 1 év után értékesítette az adózó, akkor – mivel az 1 év az elvárt 5 évnek csak a 20%-a – a levonásba helyezett 200 ezer Ft adóösszegeből 160 ezer Ft „visszajár” az adóhatóságnak.

Tárgyi eszköz adóköteles tevékenységhez való **beszerzésekor** az ingóságnak 5, az ingatlannak 20 évig kell szolgálnia az adózó adóköteles tevékenységét. Az adózó az általános szabályok szerint levonásba helyezheti ezen beszerzések áfa tartalmát, azonban a tárgyi eszköz használatának idő előtti megszűnése esetén a korábban levonásba helyezett adóösszeg időarányos hányada tekintetében visszafizetési kötelezettsége keletkezik az adózónak. Ezt a kötelezettségét a soron következő adóbevallásban kell elszámolnia.

4.7.5. Előzetesen felszámított adó megosztása

Láthattuk korábban, hogy a törvény elvárja, hogy ha lehet, minden adózó számítson fel adót az értékesítései során. Amennyiben így tesz, az adózót megilleti a jog, hogy az általa felszámított adóból levonhassa a beszerzései során rá áthárított adó összegét. A probléma ezzel a szép logikai rendszerrel az, hogy nem csak háromféle áfa adókulcs van – 27, 18 és 5 százalék – de vannak adómentes termékértékesítések és szolgáltatásnyújtások is, és sokaknak nem „tisztá” a profiljuk. Ez azt jelenti, sok adó egyszerre értékesít valamilyen adókulcs szerint – ahol számít fel áfát – és adómentesen, ahol értelemszerűen nem számít fel általános forgalmi adót. Az ilyen „kevert” profil esetén valahogy „igazságot kell tenni”, mert nem lehet az adómentes értékesítésre hivatkozva a teljes adólevonási

jogától megfosztani az adózót. Azt sem lehet viszont, hogy minden beszerzése tekintetében – az adómentes értékesítését szolgálókat is beleértve – jogosult legyen az adólevonásra. Így azt találta ki a jogalkotó – áthidaló megoldásként – hogy amelyik beszerzése az adómentes értékesítését szolgálja, azoknak a számláknak az áfa tartalma nem helyezhető levonásba. Míg a 27, 18, vagy 5 százalékos adókulcs szerinti. úgynevezett adóköteles értékesítése érdekében felmerült beszerzések áfa tartalma továbbra is levonható, a fizetendő áfa összegéből.

Adóköteles értékesítésnek nevezzük azt az értékesítést, amikor az adózó az értékesítése során áfát számít fel a nettó árra a vevő részére. Az is adóköteles értékesítésnek számít, ha a hazai adózó közösségen belül értékesít, vagy exportál – így nem számít fel áfát – de belföldre irányuló értékesítés során felszámítana.

A fenti meghatározás záró része arra utal, hogy az adózó által értékesített termék, vagy nyújtott szolgáltatás nem tárgyi adómentes, és az adózó sem alanyi mentes, vagy különleges jogállású mezőgazdasági vállalkozás.

A tételes elkülönítés szabálya szerint az adózónak egyenként meg kell határoznia, melyik beszerzés szolgálja az adóköteles tevékenységét, és melyik nem. Az adóköteles tevékenységet szolgáló beszerzések áfa-tartalma levonásba helyezhető, a nem adóköteles tevékenységet szolgálóké nem.

Például, egy bank esetében az alapszintű pénzügyi szolgáltatások – például folyószámlavezetés – adómentes, de a széfszolgáltatás adóköteles, 27% adókulcs alá esik. Így, ha a banknak van egy beszerzési számlája arról, hogy vásárolt egy új „széffalat” (sok kis széf együtt), e beszerzési számla áfa tartalma levonásba helyezhető. Viszont a papírlapú folyószámla-kimutatás elkészítéséhez vásárolt új nyomtató beszerzési számlájának áfa tartalma nem helyezhető levonásba, hiszen a folyószámlaszolgáltatás nyújtása adómentes.

Marad viszont a fentieket követően is egy probléma. Vannak olyan általános célú beszerzések – például a fenti banki példát folytatva, új számítógép beszerzése a könyvelésnek – amelynél nem lehet a beérkező számlát egyértelműen valamelyik csoportba helyezni, elkülöníteni: levonásba helyezhető az áfa tartalma elnevezésű csoportba, vagy a másik csoportban, hogy nem. Erre is talált megoldást a törvény. Ebben az esetben a bank a bevételei alapján kiszámolja, mekkora hányadot képvisel ebből az adóköteles, és mekkora hányadot az adómentes tevékenység. Amennyiben ez az arány 10% és 90% (összesen természetesen 100%), úgy a könyvelés új számítógépének beszerzési számlája áfa tartalmának 10%-a levonásba helyezhető, a többi 90% pedig nem, az megy a költségekhez.

Az arányosítás módszere szerint az olyan beszerzési számlák esetében, ahol a beszerzés egyszerre szolgál adóköteles és adómentes tevékenységet, a számlák áfa-tartalmának akkora hányada helyezhető levonásba, amekkora részt képvisel az adózó nettó árbevételén belül az adóköteles értékesítésből származó árbevétel.

4.7.6. Az adókötelessé tétel

A fenti címben, jogi szakkifejezésben a „tétel” szó arra utal, hogy miként lehet adómentes tevékenységet adókötelessé változtatni, tenni.

Láthattuk a korábbi alfejezetekben, hogy a legtöbb adózónak nem előnyös, ha adómentes módon kell értékesítenie, hiszen így nem jogosult a beszerzései során rá áthárított áfa levonására a fizetendő adójából. Ahhoz viszont, hogy jogosult legyen, az adómentes tevékenységet – például az oktatást, mint szolgáltatásnyújtást – valahogy adókötelessé kellene tenni. Mert, ha például egy nyelvoktatással foglalkozó kft. az óradíjak után 27% adót is beszedne a diákoktól, és azzal elszámolna az adóhatóság felé, akkor az összes beszerzési számla – így például fűtés- vagy áramszámla, illetve számítógépek

vásárlása – áfa tartalmát levonásba helyezhetné. Ez akár előnyös is lehet a nyelviskola részére, ha bizonyos években nagyon sokat kell költenie a beszerzésekre, hiszen ilyenkor elképzelhető, hogy az adóhatóság felé elszámolandó adója negatív előjelű lesz, azaz adót fog visszakapni az adóhatóságtól. Természetesen árakat is kell emelnie az áfa felszámítása miatt, ami elriaszthat diákokat. Ezt mérlegelni kell, de a törvény ad lehetőséget minderre.

Az adókötelessé tétel révén az adózó – adóhatósághoz bejelentett választása szerint – az adómentes tevékenysége(i) tekintetében 27%-os forgalmi adót alkalmaz, ilyen módon valamennyi beszerzése tekintetében élhet adólevonási jogával. Választását 5 adóéven keresztül fenn kell tartania.

4.8. Az adó alapja

Az adó alapjának a meghatározása az első lépés afelé, hogy a kalkuláció – az adóbevallás – végén meghatározódjon, mennyi adót is kell fizetni. Százalékban, adókulcs által megadott adó esetében – márpedig az áfa esetében ez a helyzet – a nagy adóalap nagy adófizetési kötelezettséget valószínűsít, a kis adóalap pedig éppen ellenkezőleg. A törvény tehát már az elején igyekszik „megfogni a dolgokat”, azaz igyekszik arról gondoskodni, hogy az adóalap a lehető legszélesebb, legnagyobb legyen, hiszen végső soron így juthat a lehető legtöbb adóbevételhez.

Mivel az áfa a legfontosabb államháztartási bevételi forrás, így a törvény „tűzzel-vassal” igyekszik visszaverni az adózók adóalap-csökkentési kísérleteit, mert minden engedmény, minden „gyengesség” azt eredményezi, hogy nő az adóelkerülés, illetve adócsalás lehetősége. A törvény igyekszik mindenkinek elvenni a kedvét attól, hogy adóalapot eltitkoljon, jogellenesen csökkentse azt. Ezért a nagy szigor, ezért a nagyon világos, részletes és egyértelmű szabályok, melyek nem kívánják kikapukat hagyni az „ügyeskedőknek”.

Az alaplogika az, hogy amit csak lehet be kell számítani az adóalapba. Minden, amit a vevő az ellenérték részeként – az áfa-n kívül – meg kell, hogy fizessen, az az adóalap részét kell, hogy képezze. Sokak számára meglepő módon ez alól nem jelent kivételt a többi adó – például jövedéki, vagy „chips adó”, termékdíjak – sem. Az is „alap”, hogy az adóhatóság, a törvény nem „partner” abban, hogy egyesek kevesebb összeget szerepeltessenek a számlákon a valóságoshoz képest, de ugyanúgy elfogadhatatlan az irracionálisan magas összegű számlák jelenléte is. Utóbbi azért lehet problémás, mert a rajta szereplő adó összegét valószínűleg nem fizeti be a vevő – akit esetleg fel is számolnak emiatt – ugyanakkor a vevő majd a számla alapján adót igényelhet vissza. Tehát az adóhatóság valóságos árakat, úgynevezett piaci árakat követel meg. Azzal ugyanis nincs probléma, ha valaki áron alul szabadul meg bizonyos, nehezen eladható raktárkészletétől, de tegye ezt piaci alapon. Az sem gond, ha valaki „élete üzletét kötve” nagyon magas áron tud valamit értékesíteni. Mindezek benne vannak a piac normális működésében. Az azonban elfogadhatatlan, ha valakik adócsalás, adóelkerülés céllal nem a piaci árat használják – például kapcsolt vállalkozások egymás között.

A törvény az olyan adásvételek ellen is fellép – az adóalap védelmében – amikor az egymás felé való teljesítések nem, vagy nem egészében pénzben történnek, így például csereügyletek (barter-kereskedelem) esetében. Láthattuk a számlakibocsátás következményét az adófizetési kötelezettség keletkezése vonatkozásában az előző alfejezetben, természetes, hogy az adó alapjába azok az ellenértékek is beleszámítanak alapesetben, melyeket a vevőnek kellett volna teljesítenie, még ha nem is teljesített. Ennek az a magyarázat, hogy sok vevő az eladóknak „egymás között” rendezné a számlát, majd az adóhatóság felé azt a látszatot keltenek, hogy nem történt a vevő részéről teljesítés. Az ilyen „dörzsöltségnek” nincs értelme, mert akkor is úgy veszi a törvény, hogy adóalap keletkezett, ha a vevő nem fizetett, nem teljesített a maga részéről.

Termék értékesítése, szolgáltatás nyújtása esetében **az adó alapja** - ha a törvény másként nem rendelkezik - a pénzben kifejezett ellenérték, amelyet a jogosult kap vagy kapnia kell akár a termék beszerzőjétől, szolgáltatás igénybe vevőjétől, akár harmadik féltől, ideértve a támogatások bármely olyan formáját is, amely a termék értékesítésének, szolgáltatás nyújtásának árát (díját) közvetlenül befolyásolja. Csereügylet esetében mindegyik cserealap önálló értékesítésnek számít. Bármivel is egyenlíti ki kötelezettségét a vevő, az adó alapját pénzben kell kifejezni.

A fenti meghatározásban szereplő „ha a törvény másképp rendelkezik” akkor fordul elő, ha az adóhatóság felülbírálja az eladó és a vevő közti megállapodást, mert megítélése szerint az nem a valós piaci ár. Ilyenkor az adóhatóság az általa valós piaci árnak meghatározott árat fogja az adó alapjának tekinteni. Ezt azonban az adóhatóság nem alkalmazhatja bármely piaci szereplővel kapcsolatban, csak akkor, ha az eladó és a vevő egymástól nem független – például anyavállalat és leányvállalat – hanem úgynevezett kapcsolt vállalkozás. Harmadik országból való vásárlás – import – esetén sincs az adóhatóság a kíséző számlán lévő adóalaphoz kötve, szabadon állapíthatja meg az úgynevezett vámértéket, mely a vám és az általános forgalmi adó kiszabásának alapját képezi.

Az adó alapjába beletartoznak:

- az adók, vámok, illetékek, járulékok, hozzájárulások, lefoglalások és más, kötelező jellegű befizetések, kivéve magát az áfa-t;
- a felmerült járulékos költségek, amelyeket a termék értékesítője, szolgáltatás nyújtója hárít át a termék beszerzőjére, szolgáltatás igénybe vevőjére, így különösen: a bizománnyal, egyéb közvetítéssel, csomagolással, fuvarozással és biztosítással összefüggő díjak és költségek.

Azt azonban a jogalkotónak el kellett fogadnia, hogy a piaci körülmények hozhatják azt, hogy a „megszokott” árakhoz képest alacsonyabbat alkalmaz az eladó, akár az összes vevőjével szemben, akár csak bizonyos vevőkkel szemben – akik természetesen nem kapcsolt vállalkozásai.

Az adó alapjába nem tartozik bele:

- az olyan ár- és díjengedmény vagy ár- és díjvisszatérítés (árengedmény), amelyet akkor nyújt az eladó, ha a vevő hamarabb fizet egy előre rögzített határidőhöz képest;
- a korábban beszerzett termék, igénybe vett szolgáltatás mennyiségére tekintettel a teljesítésig adott árengedmény (hűség-jutalom), vagy más, szintén a teljesítésig adott üzletpolitikai célú árengedmény – például szezonvégi leértékelés, üzleti akciók;
- vevőtől nem a vételár részét képező, vevőnek visszajáró letétdíj.

Eddig csak arról beszéltünk, hogyan határozódik meg az adó alapja, amikor a felek megállapodnak az üzletről, majd teljesítenek. Előfordul azonban az is, hogy már a tranzakció lezárását követően kell – utólag – az adó alapját csökkenteni, mert az „élet úgy hozza”, és mert a piaci körülmények, a piaci verseny ezt diktálja. Ezt, ha „fogcsikorgatva” is, de elfogadja a törvény, bár nehezen engedi el a magasabb összegben meghatározódott eredeti adóalapot.

Termék értékesítése, szolgáltatás nyújtása, termék Közösségen belüli beszerzése esetén **az adó alapja utólag csökken** a szerződés módosulása, valamint megszűnése – ideértve a szerződés érvénytelenségének és létre nem jöttének eseteit is – miatt egészben vagy részben visszatérített, visszatérítendő előleg vagy ellenérték összegével. Utólag csökkenthető az adóalap ha tulajdonjogváltozással járó részletfizetési konstrukció meghíúsul és a felek az eredeti állapotot állítják helyre, vagy betétdíjas termék visszaváltásakor a betétdíjat visszatérítik.

Például közismertek az olyan feltétel nélküli teljes garanciák – például az IKEA lakberendezési áruház áruvisszavételi garanciája szerint 365 napig bontatlan csomagolásban vissza lehet vinni a megvásárolt terméket, s a vevő az árat visszakapja – amikor az eladó és a vevő bizonyos értelemben az eredeti állapotot állítják helyre. Ebben az esetben azonban storno számlával – melyben a vevő által fizetendő összeg negatív előjelű – kell az eredeti számla szerinti adóalapot „kinullázni”, és egyéb adminisztrációs kötelezettségek is terhelik az eladót.

4.9. Az adó mértéke

4.9.1. 27%-os kulcs alá tartozó termékek és szolgáltatások

Főszabály szerint a fő kulcs a 27%. Így, minden 27%-os áfakulcsot kap, ami nincs a kedvezményes 18%, vagy 5% alá sorolva, illetve nem adómentes. Tehát, aki tudja a két kedvezményes csoport, illetve a mentesek tagjait, az – kizárásos alapon – tudja, mit tartozik a 27%-os kulcs alá.

21. ábra: az áfa összegének meghatározása nettó árból, illetve bruttó árból 27%-os kulcs esetén

Nettó összeg = 800 Ft	27% ÁFA = 216 Ft
Bruttó összeg (áfa-t tartalmazó) = 1.016 Ft	

$$\text{Bruttó összegből az áfa tartalom} = \frac{216}{1016} = 0,2126$$

Forrás: saját szerkesztés

Az áfa felszámítása a nettó ár alapján történik, ezért is szerepeltetik sok helyen úgy, hogy a nettó ár mögé odaírják: +27% ÁFA. Amikor viszont a bruttó ár van megadva, és nem a nettó árból építettük fel azt az előzőek szerint, akkor „visszafelé” kell számolni. Ilyenkor a bruttó ár a viszonyítási alap – ami pontosan az áfa tartalmával nagyobb mint a nettó ár viszonyítási alap volt – és nyilvánvaló, hogy ebben az esetben, a nagyobb viszonyítási alap miatt az áfa tartalom kisebb százalék lesz. Tehát, ami a nettó árhoz képest 27%, az a bruttó árhoz képest „csak” 21,26% lesz. Előleg esetében nem a nettó árból „építkeznek”, hanem az eladó és a vevő megállapodnak az előleg összegében, általában, valami „szép kerek” számban. Mint tudjuk, erről is kell számlát kiállítani – mégha csak egyszerűsített számlát is – és ilyenkor például jól jön, ha tudjuk, visszafelé mennyi az adókulcs. Egyébként ezt a törvény is tartalmazza, hogy ne kelljen kerekítésekre bonyolódni.

4.9.2. 18%-os kulcs alá tartozó termékek és szolgáltatások

Eredetileg a 18%-os kulcsot a jogalkotó arra szánta, hogy a napi beszerzésű alapélelmiszereknek – gondolván a kevésbé tehetőse emberekre - kicsit olcsóbb legyen az ára. Ez lényegében a tej és kenyéret jelentette. Az évek alatt a tejhez csatlakoztak a tejtermékek, a kenyérhez a péksütemények és cukrászati termékek, majd a tej – mint a kategória „vezérterméke” átkerült az 5%-os kulcs alá. A kenyér, mint „vezértermék” – érdekes módon maradt, és hozzá csatlakoztak nagyon figyelemreméltó módon a gabona alapú puffasztott, pirított termékek – például a ropi – melyeket egyébként büntető jelleggel külön népegészségügyi adóval, az úgynevezett chipsadóval is megterheltek. Egy szolgáltatás jött, és maradt is – mások végleg eltűntek – a zenés, táncos rendezvény, mely alkalmi jellegű és van belépőjegy természetesen.

22. ábra: az áfa összegének meghatározása nettó árból, illetve bruttó árból 18%-os kulcs esetén

Nettó összeg = 800 Ft	18% ÁFA = 144 Ft
Bruttó összeg (áfa-t tartalmazó) = 944 Ft	

$$\text{Bruttó összegből az áfa tartalom} = \frac{144}{944} = 0,1525$$

Forrás: saját szerkesztés

18%-os kulcs alá tartozó termékek:

- a tej kivételével az összes tejtermék, de növényi tejek, illetve anyatej nem;
- cukrászati termékek;
- pékáruk, benne a kenyér is;
- gabonából, lisztből, keményítő felhasználásával készült „rágcsálni valók”, puffasztott, pirított, sózott, vagy gyümölcscsel kevert élelmiszerek, például puffasztott rizs, ropi, müzli.

18%-os kulcs alá tartozó szolgáltatás:

- zenés, táncos szabadtéri, alkalmi rendezvény belépőjegyével biztosított szolgáltatás (étkezést és szállást nem tartalmazhat).

4.9.3. 5%-os kulcs alá tartozó termékek és szolgáltatások

Ebbe a csoportba azokat a termékeket és szolgáltatásokat sorolták be, amelyek esetében a jogalkotó a lehető legkedvezményesebb elbánást kívánta biztosítani az érintett eladóknak és vevőknek egyaránt. Sokan meglepődnek, hogy a humán gyógyszereknek van áfa adóterhe, mégha csak 5% is. Nem értik, hogy lehet az, hogy még a betegségeket, a betegeket is „megsarcolja” az állam. Valójában az 5%-os kulcs kedvezményesebb bánásmódot jelent, mint az adómentesség. Mert a gyógyszergyár ugyan fel kell, hogy számítsa az 5%-os áfa-t, de ezáltal megkapja a jogot arra, hogy beszerzései áfa tartalmát – melyek, például alapanyagok, vagy energia jellemzően 27%-os kulcs alá esnek – levonásba helyezhesse. Így a gyárak mindig negatív elszámolandó adóval rendelkeznek, azaz rendre visszakapják beszerzéseik áfa tartalmának döntő részét. Amennyiben adómentesek lennének, akkor drágábban kellene termelniük, hiszen nem lenne adólevonási joguk, és a beszerzéseik áfa tartalma a költségek „közé ragadna”. Így tekintsünk tehát ezentúl az 5%-os kulcsra, hogy jelképes adóteherviselés az adólevonási jogért cserébe. Végző soron így ez a betegeknek is jobb.

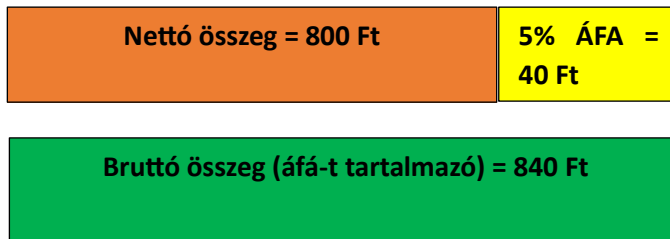
Alapvetően a gyógyszerekre és a kultúrára „találták ki” ezt a kategóriát, de aztán néhány iparág elég erősen lobbizott, hogy termékei, szolgáltatásai ide kerülhessenek, illetve a jogalkotó is felismerte – például a távfűtés esetén – hogy a napi megélhetésben az áfa törvényen keresztül is tud könnyebbséget okozni.

A húskok közül elsőként az élősertés és félsertés lépett be a kategóriába. Később egyre bővült a feldolgozottsági szint szerinti kör, ma már gyakorlatilag minden húсарu ide tartozik, ami nincs fűszerezve, tartósítva. A marhatenyésztők és más tenyésztők is sikerrel lobbiztak, így ma már minden hazánkban hagyományosan étkezési célra tenyésztett állat és a hústermékei ide tartoznak, így juh,

kecske, hal is, de természetesen a strucc nem. Tengeri halaknál csak az élő jöhet szóba, de a cápát kizárta a jogalkotó, és mivel nem hal, a delfineket is ezáltal.

A turisztikai lobbis is eredményes volt, hiszen – joggal – hangoztatták, hogy versenyhátrányban vannak a környező országokhoz képest a korábbi magasabb adókulccsal, hiszen a többi ország esetében már régóta a legalacsonyabb kulcsokat alkalmazzák.

23. ábra: az áfa összegének meghatározása nettó árból, illetve bruttó árból 5%-os kulcs esetén

$$\text{Bruttó összegből az áfa tartalom} = \frac{40}{840} = 0,0476$$

Forrás: saját szerkesztés

Az 5%-os kulcs alá tartozó termékek:

- humán gyógyszerek, hagyományos gyógynövények;
- meghatározott gyógyászati segédeszközök (például csipőprotézis);
- gyógyászati tápszerek, anyatej helyettesítő és kiegészítő tápszerek;
- vakok segédeszközei;
- könyv, napilap, folyóirat, kotta (adathordozón is, de csak fizikailag létező formában);
- élő, vagy feldarabolt sertés, szarvasmarha, baromfi (tyúk, pulyka, kacska, liba), kecske, juh, hal (tengerinél csak élő, de a cápa nem);
- madártojás héjában, frissen (bármilyen);
- új társasházi lakás 150 nm alatt, új lakóház 300 nm alatt.

5% kulcs alá tartozó szolgáltatások:

- távhőszolgáltatás (lakótelepeken, hőközpont által);
- étkezőhelyen helyben készített étel, helyben készített nem alkoholos ital;
- éttermi ingyenes élőzene előállítása (például bárzongorista szolgáltatás);
- kereskedelmi szálláshely szolgáltatás;
- internet hozzáférési szolgáltatás (az interneten igénybevehető szolgáltatások áfa-kulcs 27%).

4.9.4. Adómentes termékek és szolgáltatások (tárgyi adómentesség)

Az előző alfejezetben láthattuk azt, hogy amikor az állam a lehető legkedvezményesebben akar bánni egy piaccal, egy iparággal, akkor nem adó alóli mentességet biztosít annak – hiszen azzal megvonja az adólevonási jogát is – hanem a lehető legkisebb áfa adókulcs alkalmazását írja elő számára, ami az Európai Unió esetében főszabály szerint nem lehet kisebb, mint 5%. Ugyanakkor tudjuk – és ez az alfejezet éppen őket tárgyalja – vannak adó alól mentes termékek és szolgáltatások is. Ezek szerint, ezek „kevésbé kedvesek” a jogalkotó állam szívének? De hát olyan adómentes tevékenységek vannak – mások mellett –, mint egészségügy, oktatás, nem valószínű, hogy ezeknek az állam ne kívánná a lehető legkedvezőbb bánásmódot biztosítani. Az ellentmondás csak látszólagos, könnyen feloldható.

Az olyan „iparágak”, mint oktatás, egészségügy, szociális ellátás, kulturális szolgáltatások, sport hagyományosan a közszolgáltatások részét képezték. Ez azt jelenti, hogy vagy a központi kormányzat, vagy a helyi önkormányzatok gondoskodtak ezek nyújtásáról. Másrészt jellemzően – vannak ugyan kivételek – ezek a területek a nonprofit szektorba tartoznak. Nem azért, mert soha nem jött volna jól egy kis nyereség a további fejlesztések forrásaként, hanem mert nehéz – de magánintézmények bizonyítják, hogy nem lehetetlen – ezeken a területeken nyereséget elérni. Tehát ezek az „iparágak” jellemzően állami háttérűek, és általában veszteségesen gazdálkodva, folyamatosan igénylik az államháztartás támogatását.

Az általános forgalmi adó hozzáadott értékadó, ami leegyszerűsítve úgy is értelmezhető, hogy akinek van nyeresége – van hozzáadott értéke a beszerzett értékeket meghaladóan – az fizet be adót az államháztartás részére, akinek viszont vesztesége van, az visszakapja a beszerzései áfa tartalmának jelentős részét. Így, ha például egy közoktatási intézménynek – mondjuk egy gimnáziumnak – a tevékenysége nem lenne adómentes, akkor folyamatosan igényelné vissza az államtól a beszerzései után megfizetett áfa-t. Vagyis folyamatosan kellene a már összegyűjtött áfa-bevételekből visszajuttatni a gimnáziumnak. Gimnáziumnál ez még nem is tűnik olyan nagy gondnak, de egy egyetem a tandíjak után ha áfa-t is szedne, alaposan megcsappanna a diákok száma. Tehát, ha így is, úgy is támogatnia kell az államháztartásnak ezeket az ágazatokat, akkor mindenkinek egyszerűbb, ha mindezt általános forgalmi adóztatás nélkül teszi az állam. Így nem kell felesleges adóadminisztrációt végezni, nem drágulnak meg feleslegesen a szolgáltatások, nem torzulnak az adózás miatt még jobban ezek a piacok.

Közérdek miatt tárgyi adómentesek bizonyos ágazatok, annak érdekében, hogy az árakat alacsonyabb szinten tartva, vagy ingyenességet biztosítva, mindenki megfelelő mennyiségben és minőségben juthasson ezekhez a közjavakhoz. Másrészt az állam nem terheli felesleges adóadminisztrációval ezeket az ágazatokat, hiszen végül azt is az államháztartásnak kellene állnia, mivel ezeket az ágazatokat a közérdek miatt az államháztartás finanszírozza részben, vagy egészében.

Ugyanakkor olyan ágazatok is kaptak termékeikre, szolgáltatásaikra adómentességet, ahol a fenti közérdek, illetve ebből kifolyólag az állami finanszírozás nem jellemző. Így a biztosítási és hitelintézeti alapszolgáltatások, vagy a postabélyeg, vagy kiváltképp a szerencsejátékok. Talán a postabélyeg „lóg ki” látszólag a képből, de a többi ágazat egyértelműen jól jövedelmező. Ma már ez kevésbé nyilvánvaló – az internet okozta gazdasági átalakulások következtében – de valójában a postabélyeg-értékesítés, mint állami monopólium, nagyon is jól jövedelmező volt mindig is. Tehát ezekben az esetekben jelentős hozzáadott értékről beszélhetünk, így bőven lenne az érintett vállalkozásoknak – bankoknak, biztosítóknak, kaszinóknak és egyebeknek – mit befizetni az államkasszába. Miért kaptak akkor adómentességet? A fő ok hasonló, mint a közérdekű ágazatok esetében volt: hogy az áfa miatt ne emelkedjenek az árak. A biztosítás hasznos dolog, magasabb biztosítási díj, és az emberek kevésbé élnek ezzel az öngondoskodási eszközzel – ne felejtjük, nem csak vagyoni, hanem egészség- és nyugdíjbiztosításokról is beszélünk, természetesen nem kötelező állami rendszer részeként. A banki szolgáltatások is hasznosak, sőt elengedhetetlenek a gazdaság megfelelő működéséhez, fejlődéséhez. Ugyanez a postára is érvényes. A szerencsejátékok esetében pedig van szerencsejáték-adó, amit szeretne, a jogalkotó annyi bevételhez hozzájut onnan. Másrészt ezeknek az ágazatoknak a beszerzései egyébként is kevés forgalmi adóval terheltek, hiszen – bár olykor nagy a technológiai, informatikai háttér – fajlagosan leginkább a munkaerőköltségük a magas, annak pedig nincs áfa vonzata. Az adólevonási jog „megvonása” az adómentesség biztosításával pedig nem terheli meg nagy mértékben ezeket a vállalkozásoknak a jövedelmezőségét.

A nem közérdek miatti tárgyi adómentességben az állam olyan ágazatokat részesít, ahol az államnak nem érdeke, hogy magasabb piaci árak legyenek, ugyanakkor a jellemzően magasan jövedelmező vállalkozásoknak nem okoz finanszírozási problémát az adólevonási joguk elvesztése.

Tevékenység közérdekű jellege miatt adómentességet kaptak, és ezáltal elvesztették – e folytatott tevékenységük tekintetében – az adólevonási jogukat az adózók:

- a postai szolgáltatások általában;
- egészségügyi szolgáltatások és betegápolás;
- gyermek- és ifjúságvédelem;
- szociális gondoskodás;
- közoktatás és köznevelés;
- egyéb oktatási tevékenység;
- sportolás, testedzés (kivéve uszoda);
- közhasznú, illetve kiemelten közhasznú civil szervezetek, nonprofit társaságok, vagy együttműködő közösségek alaptevékenysége;
- közszolgálati televízió és rádió.

Nem közérdek miatt részesültek adómentességben és ezáltal elvesztették – e folytatott tevékenységük tekintetében – az adólevonási jogukat az adózók:

- biztosítási, viszontbiztosítási tevékenység;
- hitelintézeti szolgáltatások;
- befektetési alap, kockázati tőkealap általi szolgáltatások;
- postabélyeg első forgalomba hozatala (nem gyűjtői célú);
- szerencsejáték;
- termőföld értékesítése és bérbeadása.

Ne feledjük, amennyiben az adózó úgy érzi, számára sérelmes az, hogy tevékenysége adómentes – és így nem jogosult adólevonásra e tekintetben – úgy kérheti tevékenysége adókötelessé tételét. A következő öt évben viszont adókötelesnek is kell maradnia, nem lehet váltogatni a kétféle minősítést.

4.10. Számla- és nyugtaadási kötelezettség

A számla az egyik legfontosabb számviteli bizonylat, azonban alaki-formai megjelenése, adattartalma elsősorban az áfa törvény szempontjait veszi figyelembe, hiszen a névre szóló, megfelelően kiállított számla az adólevonási jog gyakorlásának egyik alapfeltétele. Ez az oka annak, hogy a számla alaki-formai jellemzőit, tartalmi kellékeit az áfa törvény határozza meg, nem pedig a számviteli törvény írja elő.

A számla olyan papíralapú, vagy elektronikusan kibocsátott okirat, melytől hitelt érdemlően támasztja alá azt, hogy a benne foglalt tranzakció teljesítésében a felek megállapodtak. A számla az előírt adattartalma által alkalmas arra, hogy egyértelműen meghatározásra kerüljön a tranzakció megvalósulása esetén a vevőre áthárított áfa összege. A számla röviden megfogalmazva az a bizonylat, mely az Áfa törvény megfelelő előírásai szerint került kiállításra és kibocsátásra.

Mivel a számla funkciója elsősorban az, hogy a vevő az adólevonási jogával jogszerűen élhessen, ebből adódóan a kötelező adattartalom az alábbi csoportokba sorolható:

- szigorú számadást lehetővé tevő sorszám;
- számlakibocsátó eladó, és a számlát befogadó vevő pontos beazonosítására szolgáló adatok;
- kiállítás dátuma, teljesítési határidők (ha vannak);
- a tranzakció tárgyát képező termék, vagy szolgáltatás pontos megnevezése, besorolása az adó mértéke szerint;
- annak megjelölése, hogy a számlát kibocsátónak van-e különleges jogállása az áfa törvény alkalmazása szempontjából (például fordított áfa);

- a tranzakció mennyiségi adatai, melyek az adóalapot határozzák meg, minden alkalmazott adómérték szerint külön-külön, és együttesen is;
- a tranzakció áfa nélküli összege, az áthárított áfa, és a bruttó összeg;
- teljesítési adatok – mindkét fél részéről;
- számlát kibocsátó személy beazonosítása.

A számla szigorú számadású nyomtatvány.

A számla magyar és idegen nyelven is kiállítható (például közösségen belüli értékesítés, vagy export során).

Az adózók kötelesek a 100 ezer Ft összeget elérő áfa-t tartalmazó számla kibocsátását az állami adóhatósághoz bejelenteni. Ennek határideje a számlakibocsátást követő négy naptári nap – amibe a hétvége, illetve ünnepnapok is beleszámítanak – de 500 ezer Ft-ot elérő áfaösszeg esetén a következő nap. Az adatszolgáltatást online kell teljesíteni. Lehetőség van arra, hogy a számla már eleve az online állami rendszeren keresztül legyen az adózó nevében kiállítva és kibocsátva, így az adatszolgáltatás is teljesül automatikusan.

A számla- és nyugtaadási kötelezettség szerint minden termékértékesítés vagy szolgáltatásnyújtás tekintetében – a törvény által előírt alaki és tartalmi kellékekkel ellátva – számlát, vagy nyugtát kötelező kiállítani. Az áfa törvény azokat az eseteket határozza meg, amikor a számlát kötelező kiállítani. Minden más esetben nyugtát kell kiállítani. Kisebb előleg esetén lehetőség van kisebb adattartalmú, úgynevezett egyszerűsített számla kibocsátására is.

Kötelező számlát kiállítani:

- minden esetben, ha a vevő azt kéri;
- minden esetben, ha a jogi személy vevő előleget fizet (bruttó 100 euró alatt lehet egyszerűsített számlát is kiállítani);
- minden esetben, ha a nem jogi személy vevő (gyermek, nem cselekvőképes felnőtt, egyéni vállalkozás, bt., kkt.) 900 ezer Ft-ot meghaladó előleget fizet;
- közösségen belüli értékesítés során;
- export esetén.

A számlakibocsátás határideje:

- főszabály szerint az eladó fél általi teljesítésig;
- amennyiben a vevő számlát kér, és készpénz, vagy készpénz-helyettesítővel már teljesített, úgy azonnal ki kell állítani a számlát;
- előleg esetében, amikor a vevő ugyan nem kért számlát, de készpénz, vagy készpénz-helyettesítővel már teljesített, úgy azonnal ki kell állítani a számlát;
- egyéb esetben – ha adóköteles a tranzakció – 8 napon belül;
- további esetekben – amikor nem adóköteles a tranzakció – ésszerű időn belül, ami általában a következő hónap 20. napja előtt kell, hogy leteljen (havi áfa-s adóalanyok bevallási határideje).

A 100 eurót – aktuális MNB középárfolyamon – meg nem haladó előleg esetén egyszerűsített számlát is lehet kibocsátani. Ez annyival kisebb adminisztráció, hogy nem kell matematikailag levezetni az áthárított áfa összegét, hanem elég az előleg bruttó összegének szerepeltetése. Ebben az esetben az adótartalom a bruttó összeg 21,26%-a.

A nyugtának még csak nem is hasonló a funkciója, mint a számlának. A nyugta csak magát vevő által pénzbeli teljesítés tényét dokumentálja. Így nincs szükség a vevő adataira, sem az adóalap és adótartalom, az áthárított adó összegének meghatározására.

Kötelező tartalmi kellékek a nyugta esetében:

- szigorú számadást lehetővé tevő sorszám;
- számlakibocsátó eladó pontos beazonosítására szolgáló adatok;
- kiállítás dátuma;
- pénzügyi teljesítés bruttó összege (amely az áfa-t tartalmazza);
- a nyugta csak magyar nyelven állítható ki.

Természetesen – ahogyan a számla esetében is – lehetséges nagyobb adattartalommal is kiállítani a nyugtát, de a minimumkövetelményeket teljesíteni kell.

Nem kötelező az alábbi esetekben nyugtát kiállítani akkor sem, ha számla sem került kiállításra:

- sajtótermékek értékesítése;
- szerencsejáték értékesítése;
- automata berendezések.

Természetesen a fenti esetekben is kötelező számlát kiállítani, amikor a törvény előírja. Azonban, ha ilyen módon nem került számla kiállításra, nyugtát sem kötelező adni. Tehát lehet sajtótermékről, vagy akár lottószelvény feladásról is számlát kérni, és akkor az eladó köteles számlát kiállítani.

4.11. Speciális nyilvántartások az áfa rendszerben

Minden adózó köteles összesítő analitikus nyilvántartást vezetni a kiállított számlákról.

A 100 ezer Ft feletti adótartalommal kiállított, kibocsátott számlák valamennyi adatát az állami adóhatóság online felületén előírt határidőben regisztrálni kell, vagy eleve az állami online számlázó rendszer által kell a számlát kiállítani, akkor a regisztrálás automatikus.

Az olyan adózó, akinek van adólevonási joga is, az köteles a beszerzéseit tanúsító számlákról is analitikus összesítő nyilvántartást vezetni.

Az adózók kötelesek vevői készleteikről is nyilvántartást vezetni.

4.12. Az adó adóbevallással általi elszámolása az adóhatósággal

Az adózók attól függően évente, negyedévente, illetve havonta nyújtanak be adóbevallást, és számolnak el az adóhatósággal a fizetendő áfa tekintetében, hogy milyen nagy az általuk „kezelt” áfa összege.

Főszabály szerint negyedéves a bevallási gyakoriság, ekkor a negyedévet követő hónap 20. napjáig kell a bevallást benyújtani.

- Akinek az előző évi elszámolt áfa összege nem éri el a 250 ezer Ft-ot, vagy nettó árbevétele az 50 millió Ft-ot, és közösségi adószáma sincs, áttérhet éves bevallásra;
- Akinek az éves elszámolandó adó összege eléri a 250 ezer Ft-ot, vagy nettó árbevétele az 50 millió forintot, annak havi bevallásra kell áttérnie;
- későbbiekben annak kell már év elejétől havi bevallást benyújtania, akinek két évvel korábban minimum 1 millió Ft befizetendő adója volt, vagy jövedéki adót is fizet, vagy rendkívüli esetben

alanyi mentes adózó, vagy ugyancsak rendkívüli esetben a különleges jogállású mezőgazdasági termelő, vagy – alapesetben is – az, aki éven belül jogelőd nélkül alakult.

A korábban megismertek szerint az adózó az adóbevallásban összesítve bemutatja, milyen összegű adókötelezettsége keletkezett. Ezt – amennyiben van adólevonási joga – csökkentheti a beszerzései során rá áthárított adóval. Az eredmény az adóhatósággal elszámolandó adó lesz. Háromféle eredmény elképzelhető azzal, hogy itt megengedett a negatív eredmény is.

- az adózónak több az adófizetési kötelezettsége, mint a levonható adója, így az elszámolandó adó összege pozitív: befizetendő adó keletkezett, melyet az adóbevallás határidejéig be kell fizetni;
- az adózónak ugyanannyi az adófizetési kötelezettsége, mint a levonható adója, így az elszámolandó adó összege nulla: nincs befizetési kötelezettsége, de egyéb joga sem;
- adózónak kisebb az adófizetési kötelezettsége, mint a levonható adója, így az elszámolandó adó összege negatív: ebben az esetben az adózóra több adót hárítottak a beszerzései során, mint amennyi adókötelezettsége neki keletkezett (vevőknek felszámítással, fordított áfa-ból „visszatartott” adó, közösségi beszerzésnél önmagának „felszámított” adó), így neki „ez visszajár”, és a következőképpen rendelkezhet erről:
  - amennyiben az összeg elér egy minimális előírt összeghatárt, visszaigényelheti, azaz kérheti a kiutalását – ez esetben kiutalás előtti adóellenőrzést fog az adózó várhatóan kapni, ezt a legtöbbben igyekeznek elkerülni;
  - kérheti más adószámlákra való átvezetését – például tb. járulékokra – így gyakorlatilag más közterhek megfizetésére fordíthatja, adóellenőrzés nélkül;
  - kérheti, hogy következő bevallási időszakra kerüljön az összeg „átgörgetésre”, mert lehet, akkor majd éppen befizetendő áfa várható, vagy egyszerűen, majd később dönti el az adózó, mit kezdjen a felhalmozódott – visszaigényelhető, átvezethető – adóösszeggel.

4.13. Az alanyi adómentesség

Korábban – az adó mértéke című alfejezetben – a tárgyi adómentességről volt szó. A tárgyi adómentesség azt jelenti, hogy a törvény – jelen esetben az áfa törvény – tárgyi hatálya alól a jogalkotó kivon bizonyos, egyébként adóztatható „dolgot”. Jelen alfejezetben viszont olyan adómentességről lesz szó, amikor a jogalkotó a törvény személyi hatálya alól von ki – legalábbis részben – egyes adózókat. Ugyanakkor ne feledjük, a tárgyi adómentesség – például az oktatási tevékenység esetében – azt jelenti, hogy valamennyi adózó esetében az oktatási tevékenység, mint az adóztatás lehetséges tárgya, mentesül attól, hogy ilyen szolgáltatás nyújtása esetén áfa-t kellene felszámítani az értékesítés során. A tárgyi mentesség esetén tehát az adózás bizonyos tárgyhöz kötődik a mentesség.

Az alanyi mentesség esetén azonban az adózó személyéhez kötődik a mentesség. Így ő bármilyen – akár egyébként adóköteles – tevékenységet is folytathat, egyik esetben sem köteles értékesítési során áfa-t felszámítani. Így alacsonyabbak lehetnek értékesítési bruttó árai, ami a természetes (magán)személy fogyasztók szempontjából előnyös lehet. Ennek azonban „ára” van, adólevonásra nem lesz jogosult. Nyilvánvaló, hogy az alanyi mentesség nem válhat általános gyakorlattá, mert akkor nem lenne adóbevétele. Így ezt a lehetőséget a legkisebb adózóknak szánja a jogalkotó. Ők eldönthetik – de nem utólag, amikor könnyű lenne, hanem előzetesen – hogy általános szabályok szerint kívánnak-e adózni, és akkor megilleti őket az adólevonási jog, vagy az alanyi adómentességet választják.

Áfa alanyi mentes adózónak nem kell adót felszámítania az értékesítési során, ugyanakkor nem illeti meg az adólevonási jog sem. A legkisebb adózók számára választható ez az adózási lehetőség, amely

egyúttal mentesít az áfa adminisztráció alól is. Számla- és nyugtaadási kötelezettsége az alanyi adómentes adózóknak is fennáll, és beszerzéseik során is ugyanúgy meg kell fizetni a rájuk áthárított általános forgalmi adót, mint másoknak. Az ilyen adózóknak az adószámukban az áfa kód (a kötőjelek közötti szám) értéke: 1.

4.13.1. Az alanyi adómentesség választásának előfeltételei

Az alanyi mentességet az egészen kis, esetleg az induló vállalkozások számára „találták ki”. Ezeknek a vállalkozásoknak gondot okoz az áfa adminisztráció is, de ennél jobban számít az, hogy akár olcsóbban is értékesíthetnek – legálisan, hiszen nem kell az áfá-val megnövelni áraikat – illetve a teljes értékesítési árat megtarthatják, nem kell azon „osztózni” az állammal. Ennek természetesen – mint mindennek – „ára” van, hiszen nem jogosultak beszerzéseik áfa-tartalmát levonásba helyezni. Így, amikor arról döntenek, válasszák-e ezt a kedvezményes lehetőséget, mérlegelni szükséges, mit nyernek és mit veszítenek. Hiszen ha például sok beruházásuk van, ami sok levonható áfá-t jelentene, annyit, hogy visszaigénylő pozícióba lennének, arról talán nem érdemes lemondani. Viszont, ha szép nyereséggel működnek – annak ellenére, hogy „kicsik” – akkor érdemes választani az alanyi mentességet, hiszen így a hozzáadott érték után nem kell adót fizetniük, és talán egy kicsit kedvezőbb árat is adhatnak a vevőiknek.

Alanyi adómentességet az választhat, akinek a megelőző naptári évben a nettó árbevétele a 12 millió forintot nem haladta meg, és várhatóan az adott naptári évben sem fogja meghaladni. Induló vállalkozások esetében értelemszerűen csak az adott naptári évben várható nettó árbevétel számít. Alanyi adómentesség minden évben az adott évre választható.

Nem számítanak bele a 12 millió forintos határba a megszokott árbevételnek nem részét képező, „rendkívüli” bevételek:

- egyébként is tárgyi adómentes termékértékesítés, vagy szolgáltatásnyújtás;
- a vállalkozás által korábban tárgyi eszközként használt ingó, vagy ingatlan értékesítése;
- immateriális jószág értékesítése.

4.13.2. Áfa adóbevallás benyújtása az alanyi adómentes adózó részéről

Az alanyi adómentes adózó mentesül az adómegállapítási, adóbeszedési és adóbevallási kötelezettségei alól is, azonban rendkívüli esetben mégis adóbevallást kell benyújtania:

- amikor még alanyi adómentességét megelőző időszakban szerzett be tárgyi eszközt, e vonatkozásban élt adólevonási jogával, majd ezt alanyi mentesként úgy értékesíti, hogy ingóság esetében nem telt le az előírt 5 év, ingatlan esetében 20 év használati idő – ilyenkor az arányosan az adóhatóságnak visszajáró levont áfa összeget havi áfa bevallásban be kell vallani, és az adóösszeget be kell fizetni.

4.13.3. Az alanyi adómentesség megszűnése

Mivel évente lehet választani alanyi adómentességet, azaz évente „meg kell újítani” a választást, így főszabály szerint akkor szűnik meg az alanyi adómentesség, ha az adózó már nem ezt, hanem az általános szabályok szerinti adózást választja.

Úgy is megszűnhet az alanyi adómentesség, hogy évközben az adózó túllépi a 12 millió forintos határt. Ekkor, annál a tranzakciónál már köteles adót felszámítania értékesítése során az adózónak, amellyel a 12 millió forintos határt átlépi. Ettől a naptól viszont újra megilleti az adólevonási jog is, az ettől az időponttól megvalósuló beszerzései áfa tartalmával kapcsolatban.

Lényeges, hogy az alanyi adómentesség megszűnéssel sem lesz jogosult azon beszerzéseinek áfa tartalmát levonásba helyezni az adózó, melyek még alanyi adómentes időszakában történtek.

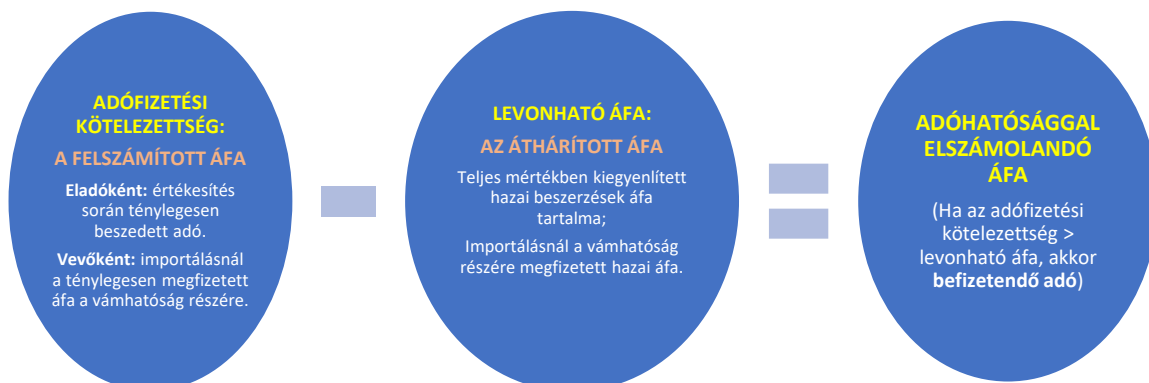
Az alanyi adómentesség megszűnésével az adózó adószámában az áfa-kód – a kötőjelek közötti szám – értéke 2-re változik, tehát az adózónak ezt mindenhol módosítani kell – így pecséteken is – illetve be kell jelentenie az adatmódosulást, ahol szükséges, például a számlavezető bankjánál is.

4.14. A pénzforgalmi elszámolás konstrukció lehetősége

Még az Európai Unióhoz való csatlakozást megelőzően az adólevonási jog gyakorlásának volt egy – a korábban meghatározott három feltételen túli – további szigorú feltétele. Nevezetesen az, hogy csak akkor lehetett a beszerzés áfa tartalmát levonásba helyezni, ha a beszerzést tanúsító számla teljes összegét az adózó meg is fizette az adóidőszakban. Igen ám, de eközben a számla kiállítójának már – és ez a szabály jelenleg is érvényes – akkor adófizetési kötelezettsége keletkezett a számla teljes áfa tartalmát illetően, amikor még csak kiállította a számlát, függetlenül attól, hogy a vevő maradéktalanul meg is fizette neki az ellenértéket, vagy sem. Egy adózó az uniós bíróságra vitte az ügyet, hogy ez nem méltányos, hiszen a számla kiállítójának már akkor is adófizetési kötelezettsége keletkezik – például megszokott módon, amikor a vevő később fizet átutalással – mikor a számla ellenértékéből még nem egyenlített ki a vevő semmit. Eközben a vevő meg nem élhetett adólevonási jogával, így az adóhatóság egyoldalú anyagi előnyre tett szert. Az uniós bíróság elfogadta az adózói panaszt, és kötelezte Magyarországot, hogy a jogsértő gyakorlatot szüntesse meg, mert az ellentétes a hozzáadott értékadó alapelveivel. Meg is szűnt ez a gyakorlat, így azóta lehet élni az adólevonási joggal – az előírt három feltétel teljesítése mellett – akkor is, ha a számla ellenértéke nincs megfizetve, vagy csak részben van megfizetve.

Aztán 2013-tól új, választható konstrukció jelent meg hazánkban. Ez a konstrukció már elterjedt volt akkorra a többi uniós tagállamban. Ez visszatér a pénzforgalmi konstrukcióhoz, de nem olyan felemás módon, mint ami korábban a hazai szabályozásban volt – lásd fentebb. Ebben az esetben ugyanis csak a tényleges pénzmozgások képezik az áfa elszámolás alapját. Az adófizetési kötelezettség tekintetében csak az számít, amely áfa összeget az adózó ténylegesen be is szedett a vevőtől. A levonható áfa esetében pedig csak az a beszerzési áfa tartalom helyezhető levonásba, amelyet a számla teljes összegével egyetemben az adózó meg is fizetett az eladónak, vagy import esetében a vámhatóságnak.

24. ábra: a hozzáadott értékadó alaplogikájának megjelenése az általános forgalmi adóban a pénzforgalmi elszámolás konstrukcióban

Forrás: saját szerkesztés

Előnye ennek a konstrukciónak, hogy igazodik az adózó tényleges pénzügyi teljesítőképességéhez. Másrészt „büntetlenül” – azaz adófizetési kötelezettség azonnali keletkezés nélkül – bocsáthat ki számlát az adózó, nem kell attól tartania, hogy neki akkor is el kell számolnia a számla áfa tartalmát az adóhatóság felé, ha a vevő egyetlen forintot sem fizetett ki a számlából. E tekintetben lényeges, hogy amennyiben a vevő a számla összegét nem fizeti ki teljesen, elsőként a számla adótartalmát kell megfizetettnek tekinteni.

4.14.1. A pénzforgalmi elszámolás választásának előfeltételei

Az adózónak – a kifejezetten kis és középvállalkozásokra vonatkozó törvény szerint – kkv-nak kell minősülnie. Ez bizonyos alaptőke, mérlegfőösszeg és alkalmazotti létszám határok alatti működést jelent, a fenti törvény előírásaitól függően. Ennél lényegesebb a bevételi határ, amely 125 millió Ft.

Pénzforgalmi elszámolást az választhat, akinek a megelőző naptári évben a nettó árbevétele a 125 millió forintot nem haladta meg, és várhatóan az adott naptári évben sem fogja meghaladni. Induló vállalkozások esetében értelemszerűen csak az adott naptári évben várható nettó árbevétel számít. A pénzforgalmi elszámolás minden évben az adott évre választható. Alanyi adómentességgel egyidejűleg nem választható.

A 125 millió forintos értékhatárba ugyanúgy nem számítanak bele a rendkívülinek tekintett árbevételek, mint az alanyi mentes adózó esetében.

Lényeges különbség az alanyi adómentességhez képest, hogy ebben az esetben az adózó teljes áfa adminisztrációt visz, adót számít fel, adót szed be, és időszaki bevallást készít és nyújt be. Tehát az a konstrukció sokkal inkább az általános szabályokhoz áll közelebb, mint az alanyi mentességhez.

Annak érdekében, hogy a pénzforgalmi elszámolást választó adóalany által kibocsátott, de ki nem egyenlített számlák ne okozzanak kárt az államháztartásnak, a számlákon minden esetben fel kell tüntetni a „pénzforgalmi elszámolás” megjelölést. Az ilyen számlák esetében, amennyiben azt egy másik adózó – a vevő, akinek a nevére szól a számla – nem egyenlíti ki legalább a számla áfa tartalmának erejéig, nem élhet az adott beszerzési számla áfa tartalma esetében adólevonási jogával.

4.14.2. Pénzforgalmi elszámolás megszűnése

Mivel évente lehet választani a pénzforgalmi elszámolást is, azaz évente „meg kell újítani” a választást, így főszabály szerint akkor szűnik meg a pénzforgalmi elszámolás lehetősége, ha az adózó már nem ezt, hanem az általános szabályok szerinti adózást választja.

Úgy is megszűnhet a pénzforgalmi elszámolás alkalmazásának lehetősége, hogy évközben az adózó túllépi a 125 millió forintos határt. Ekkortól kezdve a kibocsátott számlái tekintetében ugyanolyan áfa fizetési kötelezettsége keletkezik, mint az általános szabályt alkalmazóknak – azaz a számla kiegyenlítése nélkül is el kell számolni a számla áfa tartalmával a bevallásban – ugyanakkor a beszerzési számlák áfa tartalmának levonhatósága teljes mértékben megnyílik – nem függ már a számla teljes kiegyenlítésétől.

4.15. Mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany lehetséges különleges jogállása

Megszokott, hogy az állam, a kormányzat az adótörvényekben kedvezményes bánásmódot biztosít a legkisebb adózóknak, illetve az is általános, hogy a mezőgazdasági termelők kapnak kedvezményeket. Nyilvánvaló, ha valaki egyszerre „kicsi” és mezőgazdasági termelő is, az fokozott gondoskodásra számíthat. Ez így van az áfa törvényben is, hiszen a – gazdasági értelemben – kisméretű mezőgazdasági

termelőknek van egy külön lehetőség biztosítva. Ezt a köznyelv inkább kompenzációs feláras rendszerként ismeri, de a hivatalos neve a mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany különleges jogállása, illetve az ezzel a jogállással rendelkező adózó a különleges jogállású mezőgazdasági termelő.

Ez egy tényleg nagyon különleges konstrukció, jellemzői nagyon ellentétben állnak a hozzáadott értékadó logikájával. Olyannyira, hogy ez a különleges konstrukció sértené is az Európai Unió hozzáadott értékadókról szóló irányelvét. Azért a feltételes mód, mert jelenleg nem sérti, olyan mértékben „be lett álcázva”. Természetesen ez az „álca” nem tökéletes, mindenki tudja – az Unió is – miről van itt szó, de mivel minden tagállamnak megvan a saját különutas mezőgazdasági támogatása az áfa törvényében, így senki nem bolygatja, feszegeti ezt a kérdést.

Miben sérthetné ez a konstrukció az uniós irányelvet, és hogyan kerül el ezt „kreatív jogászkodással” a törvény?

- ez a konstrukció nem hozzáadott értékadó: jó, akkor nem adónak nevezzük, hanem kompenzációs felárnak;
- egy főkulcs, és két kedvezményes adókulcs lehet, de ezek már megvannak (27%, 18%, 5%): jó, de mivel ez nem is adó, hanem kompenzációs felár, így ez is rendben;
- kizárt, hogy egy terméknek egyszerre kétféle adókulcsa legyen, egyszer már minden termék és szolgáltatás be lett sorolva valahová (27%, 18%, 5%, tárgyi mentesek): jó, de mivel ez nem adókulcs, így ez is rendben;
- a számlát mindig az eladó állítja ki, bocsátja ki, itt viszont a vevő: jó, akkor a kiállított bizonylat neve nem számla, hanem felvásárlási jegy, a vevő pedig felvásárló.

4. táblázat: az általános szabályok szerinti áfa, illetve a mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany különleges jogállása konstrukciók összehasonlítása

Adózási forma jellemzői	Áfa, általános szabályok szerint	Különleges jogállása a mezőgazdasági termelőnek
Ki számítja fel a közterhet?	Az eladó	A vevő, akinek neve: felvásárló
Mi a közteher neve?	Áfa	Kompenzációs felár
Mennyi a közteher kulcsa?	27%, 18%, 5%, tárgyi mentesek	7% növényi termékek és agrár-szolgáltatások, 12% állati termékek
Mit tesz az értékesítési árral együtt beszedett közteherrel az eladó?	Adóbevallásában elszámolja, vele szemben levonási joga van	Nem nyújt be bevallást, nincs levonási joga, a közterhet megtarthatja, az övé
Ki állítja ki a bizonylatot?	Az eladó	A vevő, akinek neve: felvásárló
Mi a kiállított bizonylat neve?	Számla	Felvásárlási jegy
A vevő a beszerzéskor rá áthárított közteherrel mit tehet?	A vevő a rá a beszerzési árban áthárított áfa-t levonásba helyezi	A vevő – akinek a neve felvásárló – a rá a beszerzési árban áthárított kompenzációs felárat levonásba helyezi

Forrás: saját szerkesztés

Mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany különleges jogállása azt jelenti, hogy ezt az adózási formát évente választó adóalany termékértékesítése vonatkozásában nem állít ki bizonylatot, helyette a felvásárlást végző vevő állít ki felvásárlási jegyet. A felvásárló növényi termékek és szolgáltatások esetén 7%, állati termékek esetében 12% kompenzációs felárat számít fel a nettó árra. A kompenzációs felárat a különleges jogállású adóalany eladó megtarthatja, elszámolási kötelezettsége ezzel kapcsolatban nincs, ugyanakkor beszerzései tekintetében adólevonási joga sincs. A felvásárló az eladó részére kifizetett kompenzációs felárat ugyanúgy levonásba helyezheti, mint egyéb beszerzései tekintetében azok áfa tartalmát. Alanyi adómentességgel, vagy pénzforgalmi elszámolási konstrukcióval egyidejűleg nem választható.

Hogyan néz ez ki a gyakorlatban? Például van egy gazda, aki megtermelt búzáját a malomnak adja el. A tranzakcióról a malom állít ki felvásárlási jegyet, a nettó árhoz felszámít 7% kompenzációs felárat. Ezt a felárat a gazda megtarthatja, nem is kell áfa bevallást készítenie – és egyéb áfa adminisztrációt sem kell teljesítenie – viszont a beszerzései (vetőmag, műtrágya, vegyszerek, üzemanyag, alkatrészek) áfa tartalma tekintetében nincs adólevonási joga, hiszen nem is számít fel áfát, amikor a búzáját értékesíti. Természetesen a gazdának mérlegelnie kell, vajon megéri-e ez neki, mert például ha olyan év van, amikor sokat költ beszerzésekre – például vesz egy új traktort – túl sokat veszíthet azon (traktor áfa kulcsa 27%), hogy nincs meg az adólevonási joga, amit nem kompenzál a kompenzációs felár 7%-a. Egyébként innen a kompenzációs felár neve: az adólevonási jog elvesztéséért, és a nehéz gazdálkodási körülményekért (időjárástól való függés) kompenzálja a termelőt. Bizonyos szolgáltatások nyújtására is vonatkozik a különleges jogállás, olyan gazdákra, akik eszközeikkel bérmunkát is végeznek nagyobb gazdálkodók számára. Például a saját szőlője művelése mellett a gazda a traktorával eljár egy „komolyabb” céghez, ahol nyáron, a szezonban besegít a permetezésbe, talajművelésbe.

4.15.1. A különleges jogállás választásának előfeltételei

Az adózónak – a kifejezetten kis és középvállalkozásokra vonatkozó törvény szerint – kkv-nak kell minősülnie. Ez bizonyos alaptőke, mérlegfőösszeg és alkalmazotti létszám határok alatti működést jelent, a fenti törvény előírásaitól függően. Aki csak mezőgazdasággal foglalkozik, annak nincs további, nettó árbevételre vonatkozó előírás.

Az olyan adózó, akinek többféle – nemcsak mezőgazdasági tevékenysége van – az csak a mezőgazdasági tevékenységére választhatja, de csak akkor, ha ebből származó nettó 12 millió forintot nem éri el. Vagy amennyiben ezt eléri, illetve meghaladja a nettó árbevétele, akkor is választhatja különleges jogállást, ha a többi tevékenységéből származó nettó árbevétele a mezőgazdasági nettó árbevételénél kisebb. Tehát, amennyiben az adóalany fő profilja a mezőgazdasági tevékenység, akkor sincs árbevételi határ, elég csak kkv-nak minősülnie.

További feltétel, hogy az adóalany belföldön folytassa a mezőgazdasági tevékenységét, és belföldi adóalany legyen.

Évente választható ez a lehetőség, de amennyiben az adóalany „visszatér” az általános szabályok szerinti adózásba, akkor korábbi beszerzésekre nem illeti meg az adólevonási joga, illetve két évig nem választhatja ismét a különleges jogállást.

4.15.2. A különleges jogállás megszűnése

Mint minden választható kedvezményes adózási mód – alanyi mentesség, pénzforgalmi elszámolás – ez a különleges jogállás is kétféle módon szűnhet meg:

- adózó a következő adóévre már nem választja ezt a lehetőséget;
- adózó év közben már nem teljesíti az előírt feltételeket – például túl sok alkalmazottja lesz, vagy túl sok nettó árbevétele, vagy egyéb tevékenységi bevétele.

A különleges jogállás megszűnése esetén az adózót megilleti az adólevonási jog, az ekkortól keletkező beszerzései áfa tartalmára (hacsak nem választ alanyi mentességet ezt követően).

5. A jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény (Jöt.)

5.1. A jövedéki adózásról általában

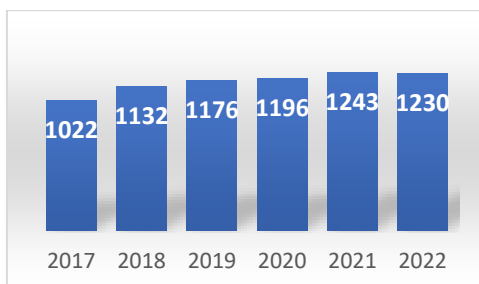
Történelmileg visszatekintve, elmondhatjuk, az uralkodó, illetve az állam mindig is igyekezett monopolizálni és erősen megadóztatni azokat a termékeket, tevékenységeket, melyeken kiemelkedő

nagy hasznot lehetett elérni. A kiemelkedően nagy haszon egyrészt a nagyon magas „árrés” vagy „haszonkulcs” által határozódik meg, másrészt azért, hogy nagyon nagy mennyiségekről lehet szó. Volt, hogy a só- vagy aranybányászat volt ilyen, vagy az italkimérés, máshol a ló- vagy tevekereskedelem. Egy volt a lényeg, a keletkező „busás jövedelem” legnagyobb részét az állam az államháztartásba csatornáztta be. Ez ma sincs másképp, hiszen az úgynevezett jövedéki termékek – mint majd látni fogjuk – az üzemanyagok, dohánytermékek és szeszes italok értékesítése során nagy a haszon lehetősége, ugyanakkor nagy mennyiségben fogy ezekből a termékekből.

A jövedéki termékekben az a közös, hogy egyaránt valamilyen szenvedélyhez kötődnek. Ez még az üzemanyagra is igaz, hiszen aki egyszer „rászokott” az autóval való közlekedésre, nehezen „vált vissza” tömegközlekedésre, kerékpárra. A kapcsolódó szenvedély miatt tehát a vásárlók elviselik a magasabb árakat is, alig reagálva a keresletük visszafogásával. Korábban erről már volt szó, ilyenkor beszélünk arról, hogy a kereslet árrugalmatlan. Ilyen termék ugyanakkor a só is, azonban abból nem fogy olyan mennyiség, hogy megérné az állam részéről a fáradságot, ugyanakkor – szemben a régi időkkel – nagyon nagy a sókínálat. Tehát a jövedéki termékek nem csak szenvedélyhez kötődően árrugalmatlanok, de nagy mennyiségben is fognak. Ez adja együtt az államháztartás számára való jelentőségüket. Bizonyára sok olvasónak most eszébe jutott, van még ilyen termék, egészen pontosan szolgáltatás: az internet.

A hazai kormány 2014-ben tervezte, hogy jövedéki adó jelleggel – nem a jövedéki adótörvényben – megadóztatja az internethasználatot. A terv az volt, hogy minden gigabájt adatforgalom után 150 Ft lesz az adó. A fiatalok körében azonban akkora felháborodást váltott ki a terv, hogy a kormány elvetette a különadó tervét, majd 2018-tól az addigi 27%-ról 5%-ra mérsékelte az internetszolgáltatás áfa-kulcsát.

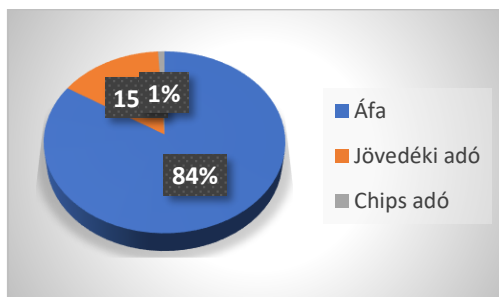
25. ábra: a hazai jövedéki adóbevételek alakulása 2017-2022 között

Forrás: NAV évkönyvek alapján saját szerkesztés

Nem szabad elfelejteni, a jövedéki adó is forgalmi típusú adó, hiszen – különböző adótechnikákkal ugyan – de a jövedéki termékek intenzív és árrugalmatlan fogyasztását, a kiemelkedően nagy és jövedelmező forgalmát kívánja az állam megadóztatni. Az állam lényegében lefölözi a gyártók és kereskedők extraprofitját.

26. ábra: forgalmi adóbevételek megoszlása 2022-ben Magyarországon

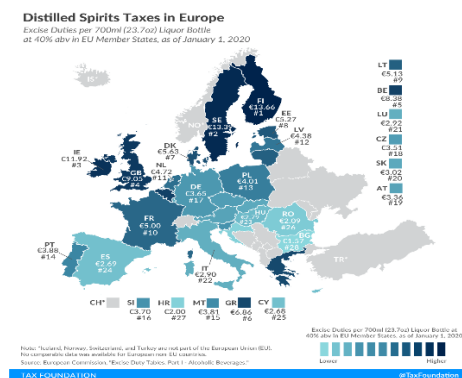
Forrás: NAV évkönyvek alapján saját szerkesztés

Sokan felkapták a fejüket akkor, amikor a magyar internetadó tervével egyidőben az amerikai Colorado államban – szigorú előírások mellett – legálissá tették a marihuána termesztést és forgalmazást, és a termék 27%-os forgalmi adókulcsot kapott. Éppen annyit, amennyi nálunk az általános forgalmi adó főkulcsa, amely szerint adóznak a zöldségek és gyümölcsök is, például paradicsom, vagy az alma. Elsőre valóban elszomorítónak tűnik a hazai adókulcs, azonban az amerikai adókulcs nem hozzáadott értékadó típusú – mint a magyar áfa – hanem egyszerű értékesítési. Tehát míg – a tanultak szerint – a hazai felszámított 27%-ból az értékesítő levonhatja a beszerzési áfa tartalmát, ezt az amerikai termelő, vagy kereskedő nem teheti meg, minden egyes fázisban 27% adót kell a résztvevőknek fizetni. A marihuána-adó ugyanis bár forgalmi adó – Colorado-ban – de azon belül jövedéki adó.

Jövedéki adó alatt azt a nem általánosan, hanem meghatározott termékcsoportokra kivetett, nem hozzáadott, hanem értékesítési típusú forgalmi adót értjük, melyet nagy kereskedelmi forgalmú és kiemelkedően árrugalmatlan termékekre vet ki az állam, ezzel elvonva a termelőktől és a kereskedőktől a kiemelkedően nagy hasznuk jelentős részét.

Jövedéki termékek alatt a jövedéki adó által megadóztatott termékeket értjük. Hazánkban három csoportja van a jövedéki termékeknek: üzemanyagok, szeszes italok, dohánytermékek.

27. ábra: egy 0,7 literes 40% alkoholtartalmú likőr jövedéki adóterhei az Európai Unió tagállamaiban 2020-ban

A jövedéki adóbevételek csak körülbelül az 1/6 része az áfa bevételeknek, nem tűnik „annyira” soknak. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a jövedéki termékekre nem csak jövedéki adó, hanem egyúttal általános forgalmi adó is ki van vetve, tehát ezek a termékek duplán vannak forgalmi adók által adóztatva. Amennyiben elkülönítve kezeljük a jövedéki termékeket – üzemanyagok, szeszes italok és dohánytermékek – akkor a rájuk együttesen jutó jövedéki adó és áfa bevételek az ¼ részét teszik ki a fennmaradó összes termékre és szolgáltatásra jutó áfa bevételnek. Így válik érthetővé az, hogy az áfa törvény sem túlzott engedékenységről híres, azonban a jövedéki adótörvény szigora fokozott. Hiszen aki elkerüli, illetve elcsalja a jövedéki adó megfizetését, az egyben a termékhez kapcsolódó áfa megfizetését is elkerüli, elcsalja. Túl sok adóbevétel múlik tehát a jövedéki termékeken, így indokolt, a körültekintő szabályozás.

5.2. Uniós szabályozási háttér

Az Unió nem az üzemanyagokat kívánja adóztatni, hanem általában az energiahordozókat, amibe tehát beleértendő a fűtés is. Ebben a csoportban a cél az energiahatékonyság növelése, és környezetvédelmi és fenntarthatósági szempontok szerint állapíthatják meg a tagállamok az egyes energiahordozók adótételeit, vagy adhatnak adómentességet. Hazánk csak a gépjármű-üzemanyagokat adóztatja ebből a csoportból, de ott is kivételt képez az elektromos áram.

A szeszes italok tekintetében az égetett szeszek esetében alkoholfoktól függő adótételeket kell megállapítani. A kisüzemi szeszfőzdék évi 10 hektoliter tiszta-szesz mennyiségig mentességben

részesíthetők. Borok és mindenféle egyéb – nem sör – erjesztett italra akkor adható adómentesség, ha az alkoholfok nem haladja meg a 8,5%-ot. Független kisüzemi borászatok évi 1000 hektoliter termelés alatt kedvezményben részesíthetők. Sörök esetében a független kézműves sörfőzdék – amelyek éves termelése 200 ezer hektoliter alatt van – maximum 50% adókedvezményt kaphatnak. A sz

A dohánytermékek esetében az állam legmagasabb kiskereskedelmi árat állapíthat meg, és ehhez szabhatja meg az adótételeket. Ennek során lehet hibrid megoldás is, ami egyszerre függ a mennyiségtől – például szálak száma a dobozban – és a kiskereskedelmi ártól. Cigarettafajták között nem lehet különbséget tenni. Cigaretta esetében a kiskereskedelmi árnak legalább a 60%-át el kell érnie a jövedéki adónak. Egyéb dohánytermékek esetében szintén van minimálisan elvárt jövedéki adótartalom, de kisebb mértékben, mint a cigarettánál.

Általános elvárás, hogy a szomszédos tagországok egymással harmonizálják a jövedéki adómértékeket, hogy elkerüljék a „bevásárló turizmust”. Az is általános elvárás, hogy azonos módszertan szerint értékeljék, mérjék a termékeket, termékjellemzőket. Legyen lehetőség adófelfüggesztésre, és a megsemmisült, károsodott jövedéki termékeket ne terhelje jövedéki adó.

Uniós elvárás az is, hogy azokat a termelőket, akik jövedéki termékeket, vagy azok alapanyagát használják fel termelésükhöz, de nem jövedéki terméket állítanak elő – például alkoholt tartalmazó ablakmosó folyadék – ne legyenek megadóztatva. A szabályozás legyen a lehető legegyszerűbb, átlátható és konzisztens.

5.3. A törvény célja

Az Országgyűléshez való beterjesztésekor a törvénytervezetet azzal az általános indoklással látták el, hogy:

„Az új jövedéki adóról szóló törvény tervezete a korábbinál átláthatóbb, a keretrendszerű szabályozás révén egyszerűbb, a korábbi törvéynél rövidebb. A kornak megfelelően a szabályozás a teljes elektronizációra törekszik. A kockázatok elkerülése érdekében a szabályozás az adókockázathoz igazodó biztosítékrendszert alkalmaz.” Továbbá:

„Az új törvény célja a jövedéki szabályozás egyszerűsítése, egyértelműbbé és átláthatóbbá tétele, a gazdálkodók adminisztrációs terheinek csökkentése, valamint a visszaélések lehetőségének minimalizálása.”

Magában a törvényben bevezetésként az szerepel, hogy a törvény célja:

- államháztartási bevételek biztosítása;
- versenysemleges adórendszer működtetése;
- uniós előírásokból fakadó jogharmonizáció.

Látható, hogy némi összhang-hiány figyelhető meg az uniós irányelv és a hazai törvényi indoklás és törvényi célok között, de maga a törvény minden szempontból igyekezett megfelelni az uniós szabályozásnak. Talán egy helyen nem sikerült ez a megfelelés, ott, hogy hazánkban nem csak a kis független borászatok kaptak adómentességet, hanem a legnagyobbak is.

5.4. A törvény hatályai

5.4.1. Területi hatály

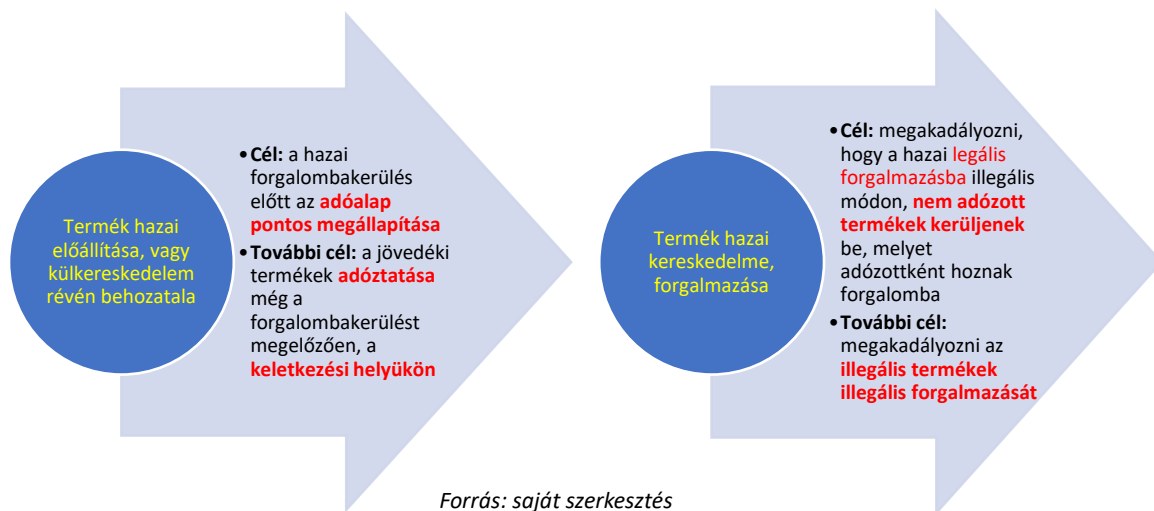
Mivel forgalmi adóról van szó, a törvény területi hatálya pontosan az, ami az általános forgalmi adónak is. Tehát szigorúan Magyarország, azzal, hogy a két, vagy több országot érintő termékértékesítés és

szolgáltatásnyújtás esetében – lásd nemzetközi vasúti forgalom, vagy nemzetközi légi közlekedés – nem kerül hazai jövedéki adó kivetésre.

5.4.2. Tárgyi hatály

A törvény a jövedéki termékek hazai előállítására, vagy importálására, illetve a jövedéki termékek hazai forgalmazására vonatkozik. Lényeges különbség az általános forgalmi adóhoz képest, hogy míg az csak a termékértékesítésre és szolgáltatásnyújtásra – azaz értékesítésre, forgalmazásra vonatkozik – a jövedék adótörvény már a jövedéki termék előállítását is adóhatósági kontroll alá helyezi, pontosan a visszaélések minimalizálása végett. Amennyiben ugyanis pontosan meghatározható, mennyi jövedéki termék került hazai előállításra, illetve külkereskedelem révén behozatalra, úgy a termékek adóztatása nagyobb hatékonysággal érhető el.

28. ábra: a jövedéki adótörvény alaplogikája

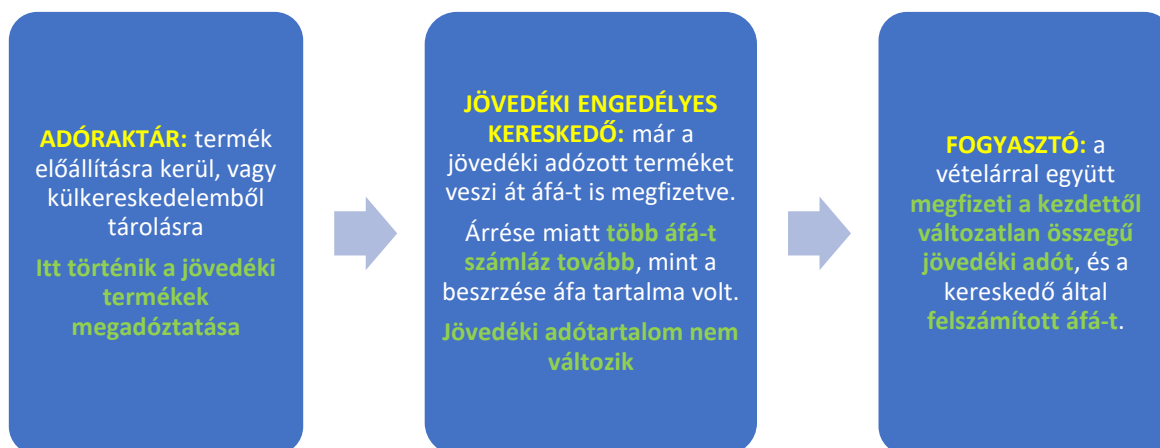

Azért kiemelten fontos a hazai előállítás, illetve külkereskedelem általi behozatal szigorú kontrollálása, mert itt – a forgalomba hozatalt megelőzően – még „együtt” vannak a termékek, azaz a különböző forgalmazási csatornákon és kereskedelmi egységeken keresztül nem „szóródtak szét” az országban. Mert így könnyebb az adó megfizettetni, hiszen kevés adóalany között oszlanak meg a jövedéki termékek. Az adó tehát nem a forgalmazás, illetve a fogyasztás helyszínén kerül felszámításra, hanem azt megelőzően, az előállítás, vagy a külkereskedelem általi behozatalkor.

Forrásadónak nevezzük azt az adót, amely más adózók adóalapjait még együttesen, azok keletkezési, kiindulási helyén levő adóalanynál adóztatja meg, mielőtt az adóalap részekre osztva a más adózókhoz szétáramlana. Alkalmazási területe jellemzően a jövedelmek – például osztalékok – kifizető helyeként szolgáló adóalanyra, vagy termékértékesítésnél és szolgáltatásnyújtásnál az előállítás, illetve adóztatás szempontból a keletkezés helyét biztosító adóalanyra terjed ki.

A jövedéki adó tehát nem csak forgalmi típusú adó, de egyben forrásadó is. Közismert például, hogy több helyen – minimális mennyiségű – fluort kevernek az ivóvízbe, ott, ahol erre a pótlásra szüksége van a lakosságnak. Sokkal egyszerűbb a vízmű nagy tárolóiba belekeverni a fluort, mint tablettákat szétosztani a lakosság között. A forrásadó azért is előnyös, mert már a jól ellenőrzött keletkezési pontokban megfizetésre kerül az adó, így ezt követően a forgalmazás során már nem fogják a szereplők ezt egymás között elcsalni, hiszen mindenki „fut a pénze után”, az adó már a beszerzési ár részét képezi.

29. ábra: a jövedéki adó és az áfa felszámítása, illetve a jövedéki termék útja a fogyasztóig

Forrás: saját szerkesztés

A törvény tárgyi hatálya kiterjed még a speciális ellenőrzési eljárásokra is, hiszen a jövedéki ellenőrzés sokrétűbb és szigorúbb ellenőrzési eljárás, mint amit az adóigazgatási rendtartás előírt.

5.4.3. Személyi hatály

A törvény személyi hatálya kiterjed:

- a jövedéki termékek alapanyagait előállítókra;
- a jövedéki terméket – annak alapanyagaiból – előállítókra;
- a jövedéki termék alapanyagait nem jövedéki termék létrehozása érdekében felhasználókra;
- a jövedéki terméket nem újabb jövedéki termék létrehozása érdekében felhasználókra;
- a jövedéki terméket külkereskedelem révén hazai felhasználásra, forgalomba hozatalra beszerzőkre;
- a jövedéki termékkel kereskedőkre;
- valamint a jövedéki eljárások vonatkozásában az állami és önkormányzati adóhatóságokra.

Látható, hogy a jogalkotó igyekezett átfogni a jövedéki termék létrejöttét, felhasználását és forgalmazását. Lényeges, hogy lássuk a különbséget a felhasználó és a fogyasztó között, hiszen a jövedéki terméket fogyasztókra nem terjed ki a törvény hatálya. Ugyanakkor az adóhatóság például már „figyel” az egyszerű dohánytermelőre – vajon mit kezd majd a megtermelt dohányjal? –, a szőlőtermelőre hasonló okokból, a kőolajtermelőkre, étolajgyártókra, magukra a dohánygyárakra, szeszfőzdekre, sörgyárakra, borászatokra és kőolajfinomítókra, ugyanakkor az alkoholos fertőtlenítő-kendő gyártókra, vagy ecetgyártókra is, és természetesen a benzinkutakra, dohánytrafikokra, a szeszes ital kereskedelemre. A lista messze nem teljesszerű, nagyon nagy odafigyelést követel meg a terület az adóhatóságtól, mert nagyon az adóterhek és ebből következően erős a motiváció az adóelkerülésre és adócsalásra.

A jövedéki termék alapanyagának, vagy a jövedéki terméknek a **felhasználója** egy olyan adóalany, aki a felhasználás révén új – nem jövedéki – terméket, vagy szolgáltatás állít elő és értékesít. A felhasználás nem lehet az, amikor az üzemanyag rendeltetészerű funkcióját tölti be belső égésű motorok tekintetében. Engedély- vagy regisztrációköteles.

Így felhasználó az, aki bort – tehát jövedéki terméket – használ fel borecet gyártáshoz, vagy aki tisztaszeszt ablakmosó-folyadék gyártásához és még sorolhatnánk.

A jövedéki termék **fogyasztója** az a természetes (magán)személy, vagy szervezet, aki a jövedéki termék alapanyagát, illetve magát a jövedéki terméket fogyasztás céljára hasznosítja, úgy, hogy annak eredményeképp nem jön létre új termék, vagy szolgáltatás. Nem engedélyköteles.

A szeszes ital fogyasztása, mikor az emberek megisszák, a cigarettáé, mikor elszívják, az üzemanyagé amikor – magáncéllal – elautózzák.

Az **üzemanyag gazdasági tevékenységben való hasznosítása** sem nem felhasználás, sem nem fogyasztás. Nem engedélyköteles.

5.5. A jövedéki termékek „forrása”: az adóraktár

Az adóraktár elnevezés kicsit csalóka, de abban mindenképpen helytálló, hogy itt jövedéki termékek nagy mennyiségben megtalálhatóak. Ugyanis bár adóraktár lehet szó szerint is egy nagy logisztikai egység, egy raktár – ahová a külkereskedő, vagy nagykereskedő a később értékesíteni kívánt jövedéki termékeket felhalmozza –, de adóraktár az az üzem is, ahol magát a jövedéki terméket előállítják. Ugyanakkor adóraktár az is, ahol a már „kész” jövedéki terméket – más, nem jövedéki termék előállításának érdekében – felhasználják. Mostanában egyre elterjedtebb a csomagfeladással való értékesítés és vásárlás, ami jövedéki termékek esetében is lehetséges, azonban ahhoz, hogy valahonnan fel lehessen adni csomagot, illetve fogadni lehessen csomagot, ugyancsak adóraktári engedély szükséges.

Ahhoz, hogy valaki tehát jövedéki termékkel foglalkozhasson – azt előállítsa, azzal kereskedjen, vagy azt felhasználja – adóraktár engedély kell, amit az adóhatóságtól kell kérni. Nem akárkinek adják meg ezt az adóraktár engedélyt. Egyrészt olyan személyügyi feltételeknek kell megfelelni, amely valószínűsíti, hogy itt megbízható emberek fognak jövedéki termékekkel foglalkozni, akik betartják a jogszabályi előírásokat. Másrészt az fizikai feltételeknek is megfelelőnek kell lennie, ami azt jelenti, hogy megfelelően védett, elhatárolt legyen az objektum, illetve ott pontosan meg lehessen határozni, mérni azt, hogy milyen mennyiségben van jelen jövedéki, illetve más termék.

Adóraktár: az adóraktár engedélyese által működtetett, jövedéki termék adófelfüggesztési eljárás keretében történő előállítására, birtoklására, tárolására, felhasználására más termék előállításához, feladására és átvételére, továbbá másik tagállamban szabadforgalomba bocsátott, kereskedelmi céllal belföldre feladott jövedéki termék átvételére és szabadforgalomba bocsátott jövedéki termék, kereskedelmi céllal másik tagállamba történő feladására szolgáló objektum. Az adóraktár fizikailag, így különösen fallal, kerítéssel, mérési ponttal elkülönített, egy technológiai egységet képező, belföldön található üzem, raktár.

Tehát a jövedéki termék az adóraktárban:

- állítható elő,
- tárolható,
- használható fel
  - az adófizetési kötelezettség alól mentesült jövedéki termékhez,
  - egyéb termékhez (például: ecet, vegyipari, kozmetikai és egyéb nem emberi fogyasztásra szolgáló termék előállításához),
- adható fel,
- vehető át.

Nem kell adóraktári engedély az alábbi termékek előállításához, tárolásához:

- nem jövedéki energiatermék (villamos energia, földgáz, szén, tűzifa),
- magánfőzésben előállított párlat (erről bővebben később),
- közvetlen fogyasztásra szánt ital, helyben készített alkoholos ital (például: vendéglátó egységben vendégeknek koktél, bőlé, forralt bor készítése),
- magánszemély által „hobbiszinten” előállított sör, csendes bor, habzóbor, egyéb erjesztett ital,
- kisüzemi bortermelő által előállított csendes bor, palackos erjesztésű habzóbor,
- tudományos és oktatási célra előállított és felhasznált alkoholdermék,
- biológiai ecet,
- üzemanyag adalék (kőolajból),
- adózott jövedéki termék felhasználásával készített étrend-kiegészítő (például lándzsás-útifű szirup),
- a lé nélküli alkoholos gyümölcsből készített csokoládé (például konyakmeggy).

Személyügyi feltételek – amennyiben a tárgyi feltételek, lásd adóaktár meghatározása fentebb, adottak – az adóaktár engedély megszerzéséhez:

- előírt elektronikus nyilvántartást vezet;
- rendelkezik jövedéki ügyintézői szakképesítéssel, vagy ilyen személyt foglalkoztat;
- aki képes átlátni és bemutatni az adóaktárban végezni kívánt tevékenységet.

Az adóaktár engedélyese: aki engedélyt kapott az adóaktár üzemeltetésére.

Csendes bornak nevezzük a szén-dioxidot nem tartalmazó, **habzó bornak** az erjedés során visszamaradt vagy később hozzáadott szén-dioxidot tartalmazó bort, míg **pezsgőnek** a csendes borból további irányított erjesztéssel visszamaradt széndioxidot tartalmazó alkoholos italt.

Jó hír a kisebb bortermelőknek, hogy nekik van lehetőség lényegesen könnyebb feltételek mellett úgynevezett egyszerűsített adóaktári engedélyt megszerezni, de csak abban az esetben, ha maximum évi 50 ezer litert állítanak elő a következő termékekből:

- a csendes bor,
- a csendes borból előállított palackozott fröccs,
- a saját előállítású csendes borból palackos erjesztéssel készült habzóbor.

5.6. Adókötelezettség keletkezése

Ahogy az korábban bemutatásra került, az adókötelezettség sokkal több kötelezettséget jelent, mint az adót megfizetni. Természetesen az adófizetésnek kiemelt fontossága van, de pontosan a jövedéki adótörvényben jelenik meg a legerőteljesebben, milyen kiterjedtek is lehetnek az adókötelezettségek, és milyen nagy terhet jelenthetnek az adózó számára.

Korábban láthattuk, hogy a jövedéki termékeken múlik – a jövedéki adót és az áfá-t is figyelembe véve – a forgalmi adó bevételek 1/5 része, miközben „csak” három termékkörrel van szó, igaz, ezekből nagy mennyiségek kerülnek fogyasztásra. Nagy tehát a szigor, az adóhatóság mindent látni akar, mindenről tudni szeretne, ami csak kapcsolatba hozható a jövedéki termékek létrejöttével, kereskedésével, fogyasztásával és felhasználásával:

- ebből adódóan az összes érintettnek állandóan méregetnie, számolgatnia, adminisztrálnia, dokumentálnia, jelentenie kell. Mindezt természetesen az előírt módon és határidőben;
- ugyanakkor akárkiből nem nagyon lehet olyan adózó, aki a jövedéki termékek előállításához, kereskedéséhez, és felhasználásához egyáltalán közel kerülhet. Gyakorlatilag mindenhez

előzetes engedély kell, és ennek megkapása esetén is folyamatosan biztosítani kell az előírt feltételeket, különben az engedélyeket visszavonják;

- mivel nagyok az adóterhek, az adóhatóság még az engedélyek kiadását is mindenféle anyagi biztosítékok meglétéhez is kötheti – arra az esetre, ha az engedélyes mégsem úgy tevékenykedne, ahogy azt az engedély kiadásakor az adóhatóság remélte – amely ugyan a szó szoros értelmében nem adófizetés, de sok esetben komoly kihívása a finanszírozás oldaláról tekintve.

A jövedéki adónál az adókötelezettséget – benne a következő alfejezetben tárgyalt adófizetési kötelezettséget is – úgy kell tekinteni, mint egy stafétabotot. Mivel az adóhatóság a jövedéki terméknek annak keletkezésétől egészen a felhasználásáig, vagy fogyasztásáig végig kívánja kísérni az útját, így az adókötelezettség logikusan ott keletkezik, ahol – magyarországi szempontból – a jövedéki termék létrejön. Majd a létrejött jövedéki termékkel az adókötelezettségek is folyamatosan „átadónak” a kereskedőknek, felhasználóknak. Szerencsére a végső fogyasztókat már nem terhelik majd adókötelezettségek.

Adókötelezettség akkor keletkezik, ha

- a jövedéki terméket belföldön előállítják,
- a jövedéki terméket importálják vagy szabálytalanul behozzák,
- másik uniós tagállamban szabadforgalomba bocsátott jövedéki terméket kereskedelmi céllal vagy csomagküldő kereskedelem keretében belföldre szállítják.

A figyelmes szemlélőnek feltűnhet, hogy hiányzik az a kategória, mikor másik uniós tagállamban még nem szabadforgalomba bocsátott termék külkereskedelem révén az országba kerül. Például, ha a Philip Morris szlovákiai gyára egy magyar nagykereskedőnek szállít úgy, hogy a gyárban már a celofán alá felkerül a magyar zárjegy a cigaretta dobozolásakor, csomagolásakor. Ebben az esetben ugyanis nem az áfa törvényben leírt „közösségen belüli vásárlás” történik, hiszen az szabadforgalmú vásárlást jelent, ebben az esetben pedig egy attól hermetikusan elzárt helyről, a dohánygyártól vásárolnak. Vagy már maga a dohánygyár is vámszabad-területen fekszik, vagy a termékeket raktározzák el vámszabad-területen. A vámszabad-terület ebben az esetben azt jelenti, hogy olyan, mintha a termék nem is Szlovákiából érkezne – hiszen nem terhelik a helyi forgalmi adók – és mivel így ez nem közösségen belüli beszerzés, így a jövedéki adótörvény importként utal erre az esetre is, ahogyan az unión kívülről történő beszerzésekre is.

5.7. Az adófizetési kötelezettség keletkezése

Korábban bemutatásra került, hogy a jövedéki adó az úgynevezett forrásadó családja is tartozik – amellyel, hogy forgalmi adó is –, így az adóztató még akkor meg szeretné adóztatni a jövedéki

termékeket, amikor azok még „együtt”, egy helyen, nagyon szigorúan ellenőrzött körülmények között vannak. Később ugyanis, ha a jövedéki termékek „szétszóródnak” több ezer benzinkút, trafik, és még több egyéb kiskereskedelmi és vendéglátóipari egység között – ahol a szeszes italokat meg lehet vásárolni – már „futhat a pénze után” az állam. Mondhatnánk, hogy az áfa esetében sem nagy gond, ha az összes értékesítés érintett az áfa felszámításában és beszedésében is, de ne feledjük, ott is van körülbelül 8-9% adó, amely „kézen-közön eltűnik”. A jövedéki adó esetében ennek a többszöröse „tűnne el” az adóhatóság elől, hiszen ne feledjük, a jövedéki termékek átlagos adótartalma körülbelül a háromszorosa egy hétköznapi termékhez képest – ahol a bruttó ár adótartalma a tanultak szerint 21,26%.

A jövedéki adó forrásadóként való alkalmazását tehát a valószínűsíthetően nagyon nagy mértékű aóelkerülési és adócsalási szándék indokolja. Amennyiben viszont már az előállítás során – az üzemben, vagy az importőr raktárába kerüléskor – meg kellene fizetni a jövedéki adót, akkor az első értékesítés során az előállító nem tehetne mást, mint a vételár részeként kérni a vevőtől a jövedéki adót is, hiszen az ilyen módon az előállítási költségek részét képezné. Ugyanakkor, ha már a jövedéki adót megfizetését is várná az előállító, nyilván nem „feledkezne” meg az áfáról sem, azt is felszámítaná, beszedné. Ez így – elméletben – nagyon hatékonynak tűnik, azonban az előállítók, de sokszor a kereskedők sincsenek olyan anyagi helyzetbe, hogy előre ki tudnák fizetni az adót, azt megelőzően, hogy ők is értékesítették volna. Gondoljunk bele, egy doboz cigaretta kiskereskedelmi árának körülbelül 80%-a az adótartalom – jövedéki adó és áfa együttesen – a nagykereskedelmi árnak pedig körülbelül 85%-a. Ha 2000 Ft egy doboz cigaretta a kiskereskedelemben, a trafikokban, akkor a dohánygyárnak – mielőtt értékesítené a nagykereskedőnek a terméket – 1550 Ft körüli adót kellene (figyelemmel beszerzései áfa tartalmára is, a tanultak szerint) az adóhatóság részére megfizetni, miközben neki még 1 Ft árbevétele sem keletkezett az ügyletből. Ezt nem tudnák az előállítók megfinanszírozni, le is állnának az előállítással, ami nem érdeke az államnak, tehát valahogy fel kell oldani a helyzetet, hogy a „kecske is jóllakjék, és a káposzta is megmaradjon”: azaz az előállítóknak, de a kereskedőknek se kopjon fel az álluk, megtalálhassák a számításukat, ugyanakkor az adóbevételek is biztosítva legyenek.

Így megalkották a jövedéki adó felfüggesztésének lehetőségét. Ez egy speciális adófelfüggesztési konstrukció. Azért az, mert:

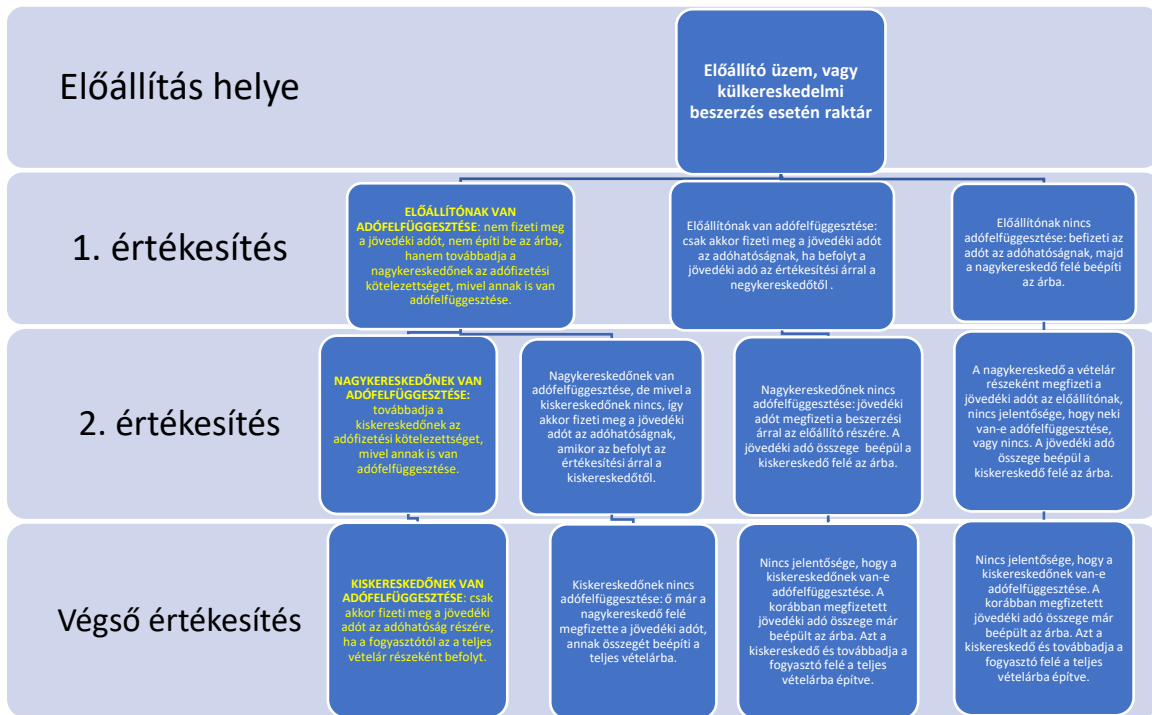
az általános adófelfüggesztés során amennyiben az adózó bizonyos feltételeknek megfelel, akkor kérelmére adófizetési kötelezettségének az adózó, vagy az adózó jogutódja egy előre meghatározott tényállás megvalósulásáig tehet eleget. Az adófelfüggesztés időtartamára a mindenkori jegybanki alapkamatnak megfelelő összegű kamatot kell fizetni.

A jövedéki adó felfüggesztése során a jövedéki terméket előállító lehetőséget kap arra, hogy csak a jövedéki termék belföldi értékesítési bevételeiből fizesse meg a jövedéki adó összegét, feltéve, hogy a vevő kereskedő nem rendelkezik szintén adó felfüggesztési engedéllyel. Amennyiben ugyanis a vevő is rendelkezik adó felfüggesztési engedéllyel úgy a jövedéki adót majd ő fizeti meg, amikor ő is értékesítette a jövedéki terméket. A belföldi kereskedés végén mindenképpen vagy egy felhasználó, vagy egy fogyasztó áll. A felhasználónak nem kell megfizetni a jövedéki adót – erre engedélye van –, a fogyasztónak viszont igen. Az értékesítési lánc teljes folyamatában a felfüggesztett adó feljegyzésre és nyomon követésre kerül, annak az utolsó – fogyasztónak való – értékesítésből meg kell térülnie. A jövedéki adó felfüggesztése kamatmentes.

A jövedéki adó felfüggesztése tehát olyan, mint egy váltófutás, az egymást váltó futók átadják egymásnak a stafétabotot, ami a jövedéki adófizetési kötelezettséget jelenti. Az adóhatóság mindig tudja, kinél van a stafétabot, és azt is tudja, mennyi jövedéki adófizetési kötelezettséget jelent.

30. ábra: a jövedéki termék belföldi előállításában és kereskedelmében résztvevők esetleges adófelfüggesztési jogosultságának hatása a jövedéki adó megfizetésére és az egymás közötti, pénzügyi elszámolást igénylő árra

Forrás: saját szerkesztés

Az adófelfüggesztés lánc szabályrendszere:

- amennyiben a jövedéki termék végső fogyasztóhoz értékesül, úgy ő mindenképpen a jövedéki adóval és áfá-val növelt árat fizeti meg a kiskereskedőnek;
- amennyiben a jövedéki termék felhasználóhoz kerül (pl. alkoholos ablakmosó-folyadék gyártó), ő semmiképpen nem fizeti meg a jövedéki adót;
- amennyiben az előállítási és kereskedési lánc összes tagja jogosult adófelfüggesztésre, úgy fogyasztás esetén a fogyasztótól fog befolyt a jövedéki adó, melynek összege csak a fogyasztói árba épül be, korábban nem (de az adó összege folyamatosan szigorúan nyilván van tartva);
- amennyiben az előállítási és kereskedési lánc összes tagja jogosult adófelfüggesztésre, úgy felhasználás esetén a felhasználótól nem fog befolyt a jövedéki adó, melynek összege így soha nem épül be az egymás közötti árakba (de az adó összege, mely fogyasztás esetén járt volna, folyamatosan szigorúan nyilván van tartva);
- amennyiben az előállító nem rendelkezik adófelfüggesztési joggal, úgy már az ő értékesítési áráról része a jövedéki adó összege az árnak – melyet az előállító-kereskedési lánc tagjai egymás között alkalmaznak – függetlenül attól, hogy a lánc későbbi tagjai rendelkeznek-e adófelfüggesztési joggal, vagy sem. Mivel ennek túl nagy lesz a finanszírozási igénye, ezért valószínűleg nem vásárolnak ettől az előállítótól, ha mástól is tudnak hasonló terméket venni, akinek van adófelfüggesztési joga;
- amennyiben az előállítónak van adófelfüggesztési joga, de a nagykereskedőnek nincs, a kiskereskedők igyekeznek – ha ez lehetséges – olyan nagykereskedőt találni, aki rendelkezik

adófelüggesztéssel, hiszen nekik így már előre magas árat kell fizetni, aminek nagy a finanszírozási igénye;

- az, hogy egy kiskereskedőnek van-e, vagy nincs adófelüggesztési joga, a többi szereplőnek nem lényeges kérdés, ez már csak a kiskereskedő finanszírozási problémája, az ő nyeresége terhére esik.

5. táblázat: variációk a jövedéki adó megfizetésére attól függően, hogy melyik résztvevőnek van adófelüggesztési joga

/1./ Ha egy résztvevőnek nincs adófelüggesztési joga:	/2./ Ha egy résztvevőnek van adófelüggesztési joga, de a vevőjének nincs:	/3./ Ha egy résztvevőnek van adófelüggesztési joga, és vevőjének is van:
Akkor befizeti a jövedéki adót, majd később annak összegét beépíti az értékesítési árba (azaz, annyival megemeli, hogy megtérüljön az adóbefizetése)	A jövedéki adó mértékével megemeli az értékesítési árat, majd amikor a vevő megfizette azt, befizeti belőle a jövedéki adóját	Ekkor nem fizeti be a jövedéki adót, nem is emeli meg annak mértékével a fizetendő értékesítési árat (természetesen az adó összege fel van tüntetve, de a vevő nem fizeti meg, hiszen adófelüggesztési joga van) Ebben az esetben a jövedéki adó fizetése a következő értékesítésre „ugrik át”, ahol újra a 2. vagy a 3. variáció lehet majd.
A jövedéki termékhez kapcsolódó adó folyamatosan nyilván van tartva, az adóhatóság – elvileg – mindig pontosan tudja, hol van, kinél van a jövedéki termék az értékesítési láncban, és minden szálát el kíván varrni. A szálak vagy felhasználással, vagy fogyasztással, vagy exporttal érhetnek véget.		

Forrás: saját szerkesztés

Összességében megállapítható, hogy a jövedéki adó beszedési rendszere akkor tud a résztvevőknek kellő nyereséget biztosítani úgy, hogy közben az állam is hozzájusson az elvárt adóbevételhez, ha minden résztvevő rendelkezik adófelüggesztési joggal.

Az adófelüggesztési jog viszont bizalmi kérdés, hiszen bár folyamatosan nyilván van tartva, hogy mennyi adó, és melyik adózótól járna az adóhatóságnak, ennek behajtása – amennyiben valamelyik adózó nem tartja be az előírásokat – nagyon problémás lehet. Komoly adóbevétel-, költség- és időáldozattal járhat az adóhatóság részéről. Ezért kétféle módon igyekszik azt elérni, hogy ne legyen probléma az adófelüggesztés kiterjedt használatából:

- nagyon gondosan igyekszik megválogatni azokat, akik a jövedéki termékek előállításába, kereskedelmébe bekapcsolódhatnak;
- továbbá pénzügyi fedezetek letétbe helyezését is elvárja azoktól, akik engedélyt kapnak: minél több adóbevétel múlik valakin, annál nagyobb fedezetet kell letennie.

5.8. A szükséges engedélyek

Korábban már megismertedtünk az adóraktári és az egyszerűsített adóraktári engedéllyel. Ez az alap, ilyenrel mindenkinek rendelkeznie kell, aki részt vesz jövedéki termékek előállításában, illetve kereskedelmében.

A jövedéki terméket belföldön gyártó üzem – borászat, szeszfőzde, sörgyár, dohánygyár, olajfinomító és egyébek – amennyiben belföldi nagykereskedőnek értékesíti a termékeit, nem is kell más engedéllyel rendelkeznie, mint adóraktári, esetleg egyszerűsített adóraktári engedéllyel. Ez ugyanis még nem számít kereskedelemnek.

Jövedéki adó szempontjából kereskedelmi tevékenység az, amikor a jövedéki termék gyártóitól vásárolja meg az adózó a jövedéki terméket, majd azt továbbértékesíti:

- felhasználónak (aki új, nem jövedéki terméket állít elő belőle);
- fogyasztónak (aki a termékek fogyasztása által nem állít elő új terméket);
- üzemanyagként gépjárműveket üzemeltető adózóknak (akik nem felhasználók és nem fogyasztók, de új termék, vagy szolgáltatás előállítása érdekében üzemeltetnek gépjárművet);
- másik kereskedőnek.

Az adóraktári, illetve egyszerűsített adóraktári engedély birtokában a következő engedélyeket lehet kérni (a jövedéki adó vonatkozásában):

- felhasználói engedély;
- bejegyzett kereskedői engedély;
- eseti bejegyzett kereskedői engedély;
- bejegyzett feladói engedély;
- eseti bejegyzett feladói engedély;
- jövedéki engedélyes kereskedő.

A **felhasználói engedély** birtokában jövedéki terméket használhat fel az adózó úgy, hogy a jövedéki adót nem kell megfizetnie. A jövedéki termék ebben az esetben nem lehet üzemanyag, de egyéb kőolajipari termék igen. A létrehozott új termék az úgynevezett megfigyelt termék, hiszen az adóhatóságnak meg kell arról győződnie, hogy valóban nem jövedéki termék fogyasztásáról, vagy továbbértékesítéséről van szó, illetve az új termék nem visszaalakítható jövedéki terméké. Például tiszta szesznek sokféle felhasználási területe van a szeszes italok gyártásán kívül is – mely jövedéki termék előállításának minősül természetesen – így az ilyen szeszt fogyasztásra véglegesen alkalmatlanná kell tenni, azaz denaturálni kell a szeszt. Amennyiben ez megtörténik, az immár denaturált szesz jövedéki adó, illetve jövedéki adóhoz kapcsolódó engedélyek nélkül forgalmazható. A felhasználói engedély birtokosa üzemszerűen használja fel a jövedéki terméket tevékenységéhez, tehát gyakran, és jelentős mennyiséget. Ugyanis, ha csak ritkán, és keveset, akkor nem kell engedélyt kérnie, elég pusztán bejelentenie ilyen irányú tevékenységét az adóhatóságnak.

A **bejegyzett kereskedői engedély** birtokában másik uniós tagállamból adófelfüggesztési eljárásban szállított jövedéki termék átvételére jogosult az engedélyben szereplő telephelyen. Tehát ebben az esetben unión belülről vásárolhat jövedéki terméket a kereskedő, és ekkor a másik tagállamban nem kerül felszámításra a helyi jövedéki adó. Unión belül jövedéki terméket más tagállamból vásárolni csak ilyen engedély birtokában – mely magában foglalja az adófelfüggesztési jog gyakorlását is – lehet. Értékesítésre ez az engedély nem jogosít.

Az **eseti bejegyzett kereskedő** engedélye birtokában egy szállítmány átvételére jogosult.

A **bejegyzett feladó** adófelfüggesztési eljárásban a harmadik országból behozott, vámjogilag szabadforgalomba bocsátott jövedéki termék feladására – azaz a szállítmányozásról való gondoskodásra – jogosult az importálás helyéről a címzett részére (más adózó adóraktára, tagállami adóraktára, tagállami bejegyzett kereskedő részére). A jövedéki termék szállítása közvetlenül az importálótól a címzetthez történik, így az adózatlan, importált jövedéki termék nem kerül a bejegyzett feladó birtokába. Mivel a bejegyzett feladó tevékenysége kizárólag a jövedéki termék továbbítására korlátozódik, így a bejegyzett feladói tevékenység folytatásához nem kell telephellyel rendelkezni – így kivételesen adóraktári engedéllyel sem – a többi engedélytípustól eltérően.

Az **eseti bejegyzett feladó** engedélye birtokában egy szállítmány továbbítására jogosult.

A **jövedéki engedélyes kereskedő** jogosult a szabadforgalomban kereskedelmi tevékenységet folytatni. A szabadforgalomban folytatott kereskedelmi tevékenység jövedéki engedély birtokában végezhető. Jövedéki engedélyhez kötött kereskedelmi tevékenység:

- a kereskedelemről szóló törvény szerinti nagykereskedelmi tevékenység,
- az export-, import tevékenység,
- a másik tagállamból belföldre és belföldről másik tagállamba kereskedelmi céllal történő szállítás.

Az engedélyek megadásának – az adóraktárhoz hasonlóan – megvannak a személyi és tárgyi feltételei. Ezen túlmenően általános esetben jövedéki biztosítékról is kell gondoskodni, ez is előfeltétel. A jövedéki biztosítékot a következő alfejezet tárgyalja.

5.9. A jövedéki biztosíték

Az adófelfüggesztési eljárás keretében történő szállítással, tárolással és az adófizetési kötelezettség teljesítésével járó adókockázatra **jövedéki biztosítékot** kell nyújtani. A jövedéki biztosíték fedezetet nyújt arra az esetre, ha az adózó nem teljesíti maradéktalanul az előírtak szerint adófizetési kötelezettségét és/vagy jövedéki bírságot szabtak ki rá, melyet határidőben nem fizetett meg maradéktalanul.

A törvény szerint tehát jövedéki biztosítékot kell nyújtani:

- a tárolt jövedéki termék;
- az adófelfüggesztéssel szállított jövedéki termék;
- és az adófizetési kötelezettség teljesítésével járó adókockázatra.

Alanyok:

- adóraktári engedélyes;
- bejegyzett kereskedő;
- eseti bejegyzett kereskedő;
- bejegyzett feladó;
- felhasználói engedélyes;
- jövedéki engedélyes (kereskedő);
- egyszerűsített adóraktári engedélyes;
- csomagküldő kereskedő adóügyi képviselője.

A jövedéki biztosíték az engedély, illetve nyilvántartásba vétel köteles tevékenység végzésének alapfeltétele. A biztosíték összegét kérelemre a NAV fogadja el. A kérelmet az engedély kérelem, illetve a csomagküldő kereskedő adóügyi képviselőjének nyilvántartásba vételére irányuló kérelem esetén azzal egyidejűleg kell benyújtani.

A jövedéki biztosíték nyújtása történhet:

- **készpénzzel:** készpénzben nyújtott jövedéki biztosítéknak minősül a NAV Jövedéki letétek elszámolási számlára jövedéki biztosíték céljára befizetés. Ebben az esetben a NAV-nak kamatfizetési kötelezettsége nem keletkezik;
- **pénzügyi biztosítékkal:** pénzügyi biztosítéknak minősül az Európai Unió tagállamában, illetve az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes államban székhellyel rendelkező

hitelintézet által nyújtott bankgarancia, fedezetigazolás és a biztosítási szerződés alapján kiállított kötelezvény;

- és **készfzető kezességvállalással**: ha a jövedéki biztosítékot készfzető kezességvállalással kívánják nyújtani, abban az esetben kezességet csak az vállalhat, aki rendelkezik a NAV által kiadott kezességvállalási engedéllyel. A NAV a kezességvállalást annak a kérelmezőnek engedélyezi, aki nem minősül kockázatos adózónak és olyan jövedéki biztosítékot nyújt (pénzügyi biztosíték vagy készpénz formájában), amely a kezességvállalás időpontját követően még legalább négy hónapig érvényesíthető.

5.9.1. Az adóraktár jövedéki biztosítéka

Az adóraktár engedélyese a jövedéki biztosítékot fix vagy változó összegben nyújthatja. Az adóraktár engedélyesének nem kell biztosítékot nyújtania, ha helyette a fuvarozó, a címzett, a jövedéki termék tulajdonosa vagy azok közül több személy együttesen, továbbá készfzető kezes a biztosítékot már a NAV rendelkezésére bocsátotta.

Fix összegű biztosítékot kell nyújtania

- a kizárólagos bérfőzést végző adóraktár engedélyesének;
- a habzóbert előállító, tároló egyszerűsített adóraktár engedélyese az Art. szerint kockázatos adózónak minősül, így ekkor magasabb összegben kell biztosítékot nyújtania.

A **változó összegű** jövedéki biztosítékot az általános szabályok szerint az adóraktárban tárolt jövedéki termékre – kivéve a saját előállítású terméket –, az adófelfüggesztéssel történő szállításkor – kivéve a saját telephelyek közötti szállítás – és az adófizetési kötelezettség teljesítésének biztosítása érdekében kell nyújtani.

A törvény az adóraktári engedélyes által nyújtandó változó összegű jövedéki biztosítékszámításnál kedvezmények alkalmazását is lehetővé teszi, ezáltal bizonyos feltételek teljesülése esetén az eredeti jövedéki biztosítékhoz összegéhez képest alacsonyabb összegben határozza meg a szükséges biztosíték összegét. A nyújtandó változó összegű jövedéki biztosíték kapcsán a kedvezmény lehet százalékos vagy fix.

5.9.2. A felhasználói engedélyes jövedéki biztosítéka

A felhasználói engedélyes által nyújtott jövedéki biztosíték alapja az éves szinten előállítani, felhasználni, kiszerezni kívánt jövedéki termék mennyisége. A felhasználó engedélyesnek a meghatározott adómérték alapulvételével számított adótartalom egytizede része, de legfeljebb 60 millió forintig kell jövedéki biztosítékot nyújtania. A kizárólag teljesen denaturált alkoholt kiszerező, felhasználó felhasználói engedélyesnek 1 millió forint.

A felhasználói engedéllyel egy hónap alatt beszerzett mennyiség nem haladhatja meg annak a mennyiségnek a háromszorosát, amelynek adókockázatára a jövedéki biztosíték fedezetet nyújt. Ennél nagyobb mennyiségben történő beszerzéshez a jövedéki biztosítékot az adókockázattal megegyező összegre – figyelemmel a biztosíték maximumra – ki kell egészíteni.

5.9.3. Jövedéki engedélyes kereskedő jövedéki biztosítéka

A jövedéki engedélyes kereskedő fix összegben nyújtja a jövedéki biztosítékot (kivéve a közösségi forgalom). A jövedéki biztosíték összege:

- energiatermék esetében 600 millió Ft;
- dohánygyártmány esetében 22 millió Ft;

- sör, csendes és habzóbor, egyéb csendes és habzó erjesztett ital, köztes alkoholtermék és alkoholtermék esetében 20 millió Ft;
- kisüzemi sörfőzdében előállított sörnél 500 ezer forint,
- évi legfeljebb 20 hektoliter tisztaszesz-tartalmú alkoholterméket állít elő, 2 millió forint;
- évi 20 hektolitert meghaladó tisztaszesz-tartalmú alkoholterméket állít elő, 10 millió forint.

5.9.4. Bejegyzett, illetve az esetileg bejegyzett kereskedő, valamint csomagküldő kereskedő adóügyi képviselőjének jövedéki biztosítéka

A bejegyzett, illetve az esetileg bejegyzett kereskedő, valamint a csomagküldő kereskedő adóügyi képviselőjének által nyújtott jövedéki biztosíték összegének – a készfizető kezességvállalás szerinti kivétellel – el kell érnie az adófelfüggesztési eljárás keretében átvett azon jövedéki termékek adótartalmának összegét, amelyek után a bejegyzett kereskedő az adót nem fizette meg.

5.10. Jövedéki nyilvántartásba vétel (regisztráció)

Nem minden jövedéki termékkel kapcsolatos tevékenység folytatása engedélyköteles. Ott, ahol kevésbé forognak kockán az adóhatóság jövedéki termékekkel kapcsolatos adóbevételei, illetve nem is lenne elvárható az engedélyeknek való olyan magas szintű adózái megfelelés, ott az adóhatóság csak nyilvántartásba vételt ír elő.

[A jövedéki nyilvántartásba vételhez kötheti az adóhatóság egyes, jövedéki termékekkel kapcsolatos kisebb súlyú tevékenységek folytatását. A nyilvántartási kérelem révén az adózónak jeleznie kell az adóhatóság számára, hogy olyan meghatározott tevékenységet kíván folytatni, mely nem igényel adóraktári engedélyt, de a jövedéki törvény előírja a bejelentést. A kérelemhez az előírt mellékleteket is csatolni szükséges.](#)

A nyilvántartásba vételi eljárás elektronikus úton intézhető. A kérelemmel kezdeményezett elsőfokú eljárás illetékmentes. A NAV illetékes igazgatósága a nyilvántartásba vételt 15 napon belül teljesíti. A NAV a nyilvántartásba vételről szóló döntést ügyfélkapun/cégkapun keresztül küldi meg a nyilvántartásba vett személynek.

A nyilvántartásba vett személynek a nyilvántartásba vett adatok változását a változás bekövetkezésétől számított 15 napon kell bejelenteni az előírt módon.

Az alábbi tevékenységek esetében kötelező a nyilvántartásba vétel:

- A csomagküldő kereskedő: a szabadforgalomba bocsátott jövedéki terméket másik tagállamba értékesíti magánszemélynek vagy független gazdasági tevékenységet nem folytató személynek;
- A másik tagállamból belföldre irányuló csomagküldő kereskedelem végzéséhez belföldi székhelyű, adóügyi képviselő megbízása szükséges. Az adóügyi képviselő végzi a csomagküldő szállítása után keletkező adókötelezettséget és adófizetési kötelezettséget, melynek teljesítéséhez jövedéki biztosítékot kell nyújtania a keletkező adófizetési kötelezettség teljes összegére;
- Jövedéki termék előállítására alkalmas berendezés előállítása, értékesítése, birtoklása:
  - az energiatermék előállítására alkalmas desztillálóberendezés,
  - az alkoholtermék előállítására alkalmas desztillálóberendezés,
  - a sör előállítására alkalmas főzőüst és komlóforraló üst,
  - a dohánygyártmány gyártására alkalmas gép és egyéb eszköz (kivéve a kézi töltésű cigaretta elkészítésére alkalmas eszközt);

- Nyilvántartásba vett felhasználó: nem szükséges felhasználói engedély azon kisebb felhasználóknak, akiknek a tevékenysége éves szinten nem éri el az előírt mértéket, neki csak nyilvántartásba vételüket kell kezdeményezniük;
- Szárított és fermentált dohány előállítása, tárolása és kereskedelme: A NAV nyilvántartásba vétele szükséges a dohánynövény termesztéséhez, a szárított dohány és a fermentált dohány belföldre történő behozatalához, tárolásához, értékesítéséhez és külföldre történő kiszállításához;
- Üzemi motorikusgáz-töltő állomás üzemeltetője: Az üzemi motorikusgáztöltő-állomás olyan hitelesített kútoszloppal és engedélyezett tárolótartállyal ellátott felhasználó hely, ahol az üzemeltető LPG kiszolgálását végzi kizárólag nem közúti járművekbe, üzemen belüli felhasználás céljából;
- Tagállamba szállító kisüzemi bortermelő: A NAV nyilvántartásba vétele szükséges, ha a kisüzemi bortermelő másik tagállamba csendes bort, saját előállítású csendes borból előállított palackos erjesztésű habzóborral szállít adófelfüggesztési eljárásban. A kisüzemi bortermelőnek az általa előállítható és tárolható palackos erjesztésű habzóbor után nem kell jövedéki biztosítékot nyújtania.

5.11. Adómegállapítás, adóbevallás, adó-visszaigénylés

Az adózó az adót önadózással állapítja meg, vallja be és fizeti meg, kivéve import, vagy szabálytalanság esetén, mert ezekben az esetekben az adóhatóság.

Önadózás esetén az adó alapját és a fizetendő adót havi bevallásban kell bevallani. A nulla adómértékű csendes borra nem kell adóbevallást benyújtani. A jövedéki engedélyes kereskedőnek sem kell abban a hónapban bevallást benyújtania, amikor nem keletkezett adófizetési kötelezettség.

Mivel az adóhatóság már annyira tájékozott, így a bevallási határidőt megelőzően bevallástervezetet küld meg az adózónak, amit az vagy elfogad, vagy helyesbít. Ettől még – a személyi jövedelemadóhoz hasonlóan – ez önbevallásnak minősül, és az adózó a felelősség.

Az adó-visszaigénylése esetei:

- a jövedéki termékre az adót megfizették, de azt nem lehet a fogyasztó számára értékesíteni, mert megsemmisült, vagy megrongálódott;
- a jövedéki termékre az adót megfizették, de az exportálásra kerül, vagy másik uniós tagállamba értékesítésre (még a kereskedési engedéllyel rendelkezők, nem pedig a fogyasztók által);
- a jövedéki termék adójának befizetése esetében egyéb okból túlfizetés keletkezett (adóraktár engedélyesek esetében);
- diplomáciai mentességet élvezőknél az előírt mennyiségi korlátozások figyelembe vételével;
- adó-visszaigénylésre jogosult fogyasztók, felhasználók és üzemanyagot gépjármű-meghajtásra megvásárlók esetében:
  - új, nem jövedéki terméket adózott jövedéki termék felhasználásával előállító adózó;
  - nemzetközi repülőtér „vámmentes” boltját üzemeltető;
  - vasúti személyszállítási vagy vasúti árutovábbítási tevékenységet végző személy;
  - úszómunkagép üzemben tartójaként nyilvántartott személy;
  - földgázüzemű autóbuszokat a helyi és helyközi közlekedésben üzemeltető személy;
  - állami vagy helyi önkormányzati feladatot, egyéb közfeladatot ellátó szerv közfeladat ellátásával közvetlen összefüggésben földgáz közlekedési célú felhasználása;
  - kereskedelmi jármű (árufuvarozási célt szolgáló nagyjármű) üzemeltetője, bérlője;

- mezőgazdasági termelő mezőgazdaságban felhasznált gázolaj utáni adó-visszaigénylése;
- bérfőzetőtől megvásárolt párlat (szeszes ital) utáni adó-visszaigénylés;
- nem magáncélú légitözlekedési tevékenységet végző személy;
- gazdasági célú hajózási tevékenységet végző személy;
- erőművet vagy távhőtermelő létesítményt üzemeltető személy;
- kémiai redukcióban, ásványtani, elektrolitikus és kohászati folyamatban energiaterméket (üzemanyagot) felhasználó személy;

Látható, hogy a legnagyobb üzemanyagfelhasználók visszaigényelhetik a vételárban megfizetett jövedéki adó-tartalmat. Így az üzemanyagok esetében döntően a lakossági fogyasztók fizetik meg döntő részben a jövedéki adót. Szeszes italok és a cigaretta jövedéki adóját is végső soron a lakosság állja.

Az adó-visszaigénylésre az adózó választása szerint évente, negyedévente, vagy havonta kerülhet sor. Előfeltétel, hogy az áthárított jövedéki adót megfelelő bizonylattal (számlával) igazolni kell tudni.

5.12. Energiatermékek - gépjármű üzemanyagok szekció

Bár a csoport neve „energiatermékek”, de mint fogjuk látni, ez gyakorlatilag főként gépjármű üzemanyagokat jelent. Az üzemanyagokon belül is a kőolajipari termékek a „vezértermékek”, azaz a benzin és a gázolaj (diesel). Mindazonáltal a jogalkotó igyekszik az alternatív üzemanyagokat – például etanol, növényi olajok, LPG gáz és a villamosenergia is (ez utóbbit a lakosság esetében nem) – is megadóztatni, ez alól csak a hidrogén meghajtások jelent kivételt – jelen állás szerint. Esetenként a nem üzemanyag célú energiafordozók is viselnek jövedéki adóterhet, azonban ez a lakossági fogyasztókra nem vonatkozik, az iparági fogyasztók jelentős része – például a szén esetében a visontai erőmű – az adófizetés alól mentességet élvez, mások pedig jellemzően visszaigénylik a megfizetett adót. Összességében tehát – ahogyan ezt korábban is láttuk – az energiatermékek esetében a lakosság a fő „célcsoport”, mégpedig az üzemanyag-fogyasztás által.

A kőolajszármazékoknál – benzin és gázolaj – a jogalkotó tekintettel van arra, hogy ha magas a kőolaj világpiaci ára, akkor ezzel együtt az üzemanyag nettó ára is, így a 27% áfa egyre nagyobb összeget tesz ki. A jövedéki adó viszont tételes, tehát annak nagysága nem függ úgy a nettó ár nagyságától, mint az áfa. Ezért – hiszen ezt az árnövekedéssel együtt növekvő áfabevételek lehetővé teszik – magasabb kőolaj világpiaci ár esetén kisebb a jövedéki tételes adóterhet.

6. táblázat: kőolajszármazék üzemanyagok jövedéki adóterhe 2023-ban

Megnevezés	Világpiaci ár 50 USD alatt	Világpiaci ár 50 USD felett
Benzin	125 Ft/liter	120 Ft/liter
Gázolaj	120 Ft/liter	110 Ft/liter

Forrás: saját szerkesztés

- Fűtőolaj (sűrűbb állagú) fűtési célra 5 Ft/kg, üzemanyag célra (például hajóknak) 116 Ft/kg.
- LPG gáz fűtési célra 0 Ft/kg, motorikus – nem közúti – célra 13 Ft/kg, közúti motorikus célra 116 Ft/kg.
- Földgáz, nem közúti motorikus célra 0,3 Ft/kwh, közúti motorikus célra 28 Ft/m³.
- Villamosenergia (nem lakossági vevőknek) 310 Ft/mwh.
- Szén (nem lakossági vevőknek) 2,5 Ft/kg.
- Növényi olaj (járművekhez): gázolaj adójának 18%-a.

Mentesülnek az adófizetés alól – adó-visszaigénylés útján – az előző alfejezetben megjelölt nagy közlekedési, ipari és mezőgazdasági üzemanyagfelhasználók.

Saját bányászattal rendelkező erőmű esetében a megtermelt villamosenergia alapját képező energiahordozó után nem kell jövedéki adót fizetni.

5.13. Sör, csendes bor, habzóbor, egyéb csendes és habzó erjesztett ital, közties alkoholtermék, alkoholtermék szekció

A szeszes ital szekció értelemszerűen az elfogyasztható, etil-alkohol tartalmú italokra terjed ki. Ez sok esetben nem kis problémát okoz az adóhatóságnak, hiszen az arcszesztől kezdve, az alkoholos fertőtlenítő szereken és a masszázsszeszen át az ablakmosó folyadékig, alkoholos oldatú gyógyhatású készítményekig sok olyan folyadék tartalmaz alkoholt, melyet egyáltalán nem élvezeti cikknek állítottak elő. A kiskereskedelemben már nincs gond, de az etil-alkohol üzemi felhasználására nagyon oda kell figyelnie az adóhatóságnak.

A szeszes italok adóztatása során elsősorban az alkoholtartalom nagyságán van a súly, de eközben a jogalkotó arra is odafigyelt, hogy az olyan kisebb alkoholtartalmú italok felé terelje a fogyasztást, mint a sörök, melyek az alkoholtartalmukhoz képest is csekély adóterhet viselnek. A hagyományos, „csendes” bor is különleges helyzetet élvez, mert bár – a sörhöz képest – kifejezetten magas az alkoholtartalma, de a jogalkotó nem kívánta a hazai szőlő- és borágazatot még nehezebb helyzetbe hozni azáltal, hogy az adó miatt árnövekedés legyen, így ez a termékcsoport, ha nem is adómentességet, de nulla kulcsot kapott.

Kisüzemi sör esetében alkoholfokkonként 8,1 Ft/liter a jövedéki adó, nagyüzemi esetében 16,2 Ft. Ez azt jelenti, hogy egy félliteres „nemzetközi márka” 5 alkoholfok körüli beltartalommal körülbelül 40 Ft jövedéki adóterhet visel. Amennyiben a sör kiskereskedelmi ára 300 Ft/doboz, úgy az áfa tartalom mintegy 60 Ft, a jövedéki adótartalom pedig 40 Ft, így lényegében a kiskereskedelmi ár harmada forgalmi adó. Zárjegy nem szükséges.

Csendes bor esetében – ez nem csak szőlőből, hanem más gyümölcsből is készülhet – az adó mértéke 0 Ft/liter. Nem mentes tehát az adó alól, de adót nem kell fizetni. Habzó bor esetén a jövedéki adó 164 Ft/liter. Pezsgő esetén a jövedéki adó ugyancsak 164 Ft/liter. 2 literes kiszereleéstől kezdve zárjegy szükséges.

Közties alkoholtermékek – likőrök, vermutok és egyébek, melyek már nagyobb alkoholfokkal rendelkeznek, mint a klasszikus bor, de még nem annyival, mint a „tömények”, azaz az alkoholtermékek – jövedéki adóterhe 252 Ft/liter. Zárjegy szükséges.

Az alkoholtermékek, azaz a „tömény italok” csoportjában az alkoholfok a döntő tényező. 1 liter 100%-os alkoholtartalmú „ital” jövedéki adóterhe 3.334 Ft. Ehhez képest minden termék a kiszereelésének és alkoholtartalmának megfelelő arányban visel adóterhet. Zárjegy szükséges.

Adófizetés alóli mentességek:

- borfélék esetében 1000 liter/év alatti mennyiség esetében akkor, ha magánszemély állította elő, családtagjai és vendégei fogyasztják – ingyen. Csendes bor esetében legalább az alapanyag fele saját termésű kell, hogy legyen, illetve legfeljebb 500 kg alapanyagot vásárolhat a bortermelő;
- ha valaki alapanyagot ad át bérfőzésre, úgy 50 liter/év (tisztaszeszben számítva) 86 liter/év (43%-os szeszben számítva) mértékig adómentes, ha vagy saját fogyasztásra lesz, vagy

adóraktárnak értékesíti hivatalosan. Efölötti mennyiség, vagy nem adóraktárnak való értékesítés esetén az adó 3.334 Ft/liter (tisztaszeszben számítva);

- ha valaki magánfőzéssel állít elő párlatot (mikor a berendezést az önkormányzatnál regisztráltatni kell), akkor ugyancsak 86 liter/év (43%-os szeszben számítva) mértékig adómentes, és csak saját fogyasztás lehetséges. Amennyiben többletmennyiség keletkezett, a NAV bevonásával meg kell semmisíteni, tehát nem lehet szabadforgalomba hozni;
- kutatási célú előállítás;
- gyógyszer és gyógyhatású készítmény;
- alkoholos csokoládé készítmény előállítás;
- ecetgyártáshoz, alapanyag céljára előállított bor és sör;
- denaturált szesz előállítása.

Bor előállításnál három termelői kategória van:

- előző három év átlagában legfeljebb 100 ezer liter termelésnél kisüzemi bortermelő: nem kell egyszerűsített adóraktári engedély, csak NÉBIH borászati üzemengedély, biztosítékokat sem kell letenni, de nyilvántartásokat kell vezetni, hegyközség hegybírája felé számol el a mennyiségekkel;
- évi 50 ezer liter termelés alatt elég az egyszerűsített adóraktári engedély, de biztosítékok itt sem szükségesek, csak szigorú mérésrend;
- évi 50 ezer liter termelés fölött adóraktári engedély szükséges, biztosítékok is, és szigorú mérésrend.

Szőlő alapanyag esetében szükséges a hegyközségi származási bizonyítvány, illetve a préselés utáni törkölyel el kell számolni (nehogy valaki illegálisan pálinkát főzessen majd belőle).

5.14. Dohánytermékek

A dohánytermékek esetében is ugyanolyan egyértelmű a jogalkotó célja, mint a szeszes italok esetében: a lakosság szenvedélyét kívánja megadóztatni. Az elmúlt években viszonylag sokféle innováció kapcsolódik a dohánytermékekhez- például elektromos cigaretta – így apránként ezekkel is bővíti a jogalkotó a jövedéki adóköteles dohánytermékek körét, még akkor is, ha esetenként dohányalkotórésről nem is beszélhetünk.

A cigaretta kiskereskedelmi árának mintegy 80%-a forgalmi adó – áfa és jövedéki együtt, főleg jövedéki – így mindig is nagyon erős volt a készítés, hogy ezt az adótartalmat a vevő és az eladó egymás között „összák el”, azaz elcsalják az adót. Valamilyen mértékben a jövedéki adónak is függeni kell az ártól, hiszen nagyon sokféle minőségű cigaretta van. Amennyiben – az áfa-hoz hasonlóan – csak a nettó ártól függne a jövedéki adó, akkor a „bevett módszer” korábban az volt, hogy kevesebb árat „ütöttek be a kasszába”, miközben például 5 csillagos szállodákban nagyon magas árat is kértek a cigarettáért, ami teljesen összekuszálta az adóhatóság adatait. Így – átvéve más országok gyakorlatát – hazánkban is kialakításra került az úgynevezett trafikrendszer, ahol a dohánytermékeket csak erre kijelölt, engedélyes helyeken lehet kiskereskedelmi forgalomba bocsátani. A kiskereskedelmi ár is rögzítésre került, így az adófizetési kötelezettségek sokkal egyértelműbbé és nyomonkövethetőbbé váltak. Egyébként szó van a szeszes italok esetében is hasonló rendszerről – az éttermi és vendéglátóhelyi forgalmazást megtartva –, svéd mintára.

Az adómértékek:

- a cigarettára az adó egyszerre tételes és adókulcs általi. 26 Ft darabonként és a kiskereskedelmi eladási ár 23 százaléka, de legalább 39,3 Ft darabonként;

- a szivarra, a szivarkára a kiskereskedelmi eladási ár 14 százaléka, de legalább 4,4 forint darabonként;
- a finomra vágott fogyasztási dohányra és az egyéb fogyasztási dohányra 23.600 forint kilogrammonként;
- a töltőfolyadékra 30 forint milliliterenként;
- egyszer használatos dohányt tartalmazó termékre 15 Ft szálanként, folyadékára 70 forint milliliterenként;
- füst nélküli dohánytermékre 23.600 forint kilogrammonként;
- a dohányzást helyettesítő nikotintartalmú termékre 23.600 forint kilogrammonként,
- a hevített termékre 35 forint darabonként (szálanként).

5.15. Jövedéki ellenőrzés szabályai

Az adóellenőrzés általános szabályait az adóigazgatási rendtartás (Air.) tartalmazza. Mivel azonban a jövedéki termékek esetében sokkal nagyobb a szigor, illetve az engedélyeseknél sokkal nagyobb a megkövetelt jogkövetési hajlandóság, így a jövedéki törvény a jövedéki adóellenőrzése – röviden jövedéki ellenőrzésre – külön, egyedi szabályokat állapított meg.

- Alapesetben az ellenőrzés megbízólevél átadásával indul, de az Air. szerinti általános megbízólevéllel esik egy tekintet alá az állami adó- és vámhatóság tagjának intézkedésre jogosító szolgálati igazolványa is;
- Alapesetben (Air.) az ellenőrzés jegyzőkönyv kiállításával ér véget, jövedéki termék szállításának helyszíni ellenőrzésekor jogsértés hiányának megállapítása esetén azonban csak abban az esetben kell jegyzőkönyvet kiállítani, ha azt az ellenőrzött személy kéri;
- Amit az Air. nem ismer: határozattal rendelhető el folyamatos jelenléttel és vizsgálattal gyakorolt vagy technikai eszköz felszerelésével folyamatos vizsgálatot lehetővé tévő megfigyelés (amely egyben adatszolgáltatás is. Technikai eszközzel – például kamerával – ez korlátlan időtartamra is szólhat, egyéb esetben adóraktár esetén maximum 1 év, többi adózó esetében maximum 3 hónap lehet a megfigyelési időtartam hossza. A megfigyelt személy köteles a megfigyelés tárgyi feltételeit biztosítani – nem a kamerát és a megfigyelési eszközöket, hanem helyet és elektromos áramot például;
- Csomagküldeményeket az adóhatóság visszatárolhatja – a belföldi címzett vagy belföldi feladó értesítésével, azok jelenlétében, vagy értesítés ellenére való távolmaradásuk mellett – kibonthatja, ellenőrizheti, ha nincs probléma visszazárja, ha van probléma, lefoglalja, jegyzőkönyvet készít.

Mivel a jövedéki termékek előállítására és kereskedelmére teljes egészében „megfigyelés” alatt áll, így a jövedéki termék birtokosának kell a birtokolt jövedéki termék eredetét és a birtoklás jogszerűségét hitelt érdemlően igazolnia. Ennek hiányában a jövedéki terméket le is foglalhatják, vagy el is kobozhatják.

Az állami adó- és vámhatóság a jövedéki ügyben folytatott eljárása során a tényállás tisztázása, továbbá a törvény szerinti elkobzás érvényesítése érdekében bármely dolgot – az élő állat kivételével – **lefoglalhat**. Erről végzést hoz, mely ellen az érintett adózó jogorvoslatként kifogással élhet. Az állami adó- és vámhatóság a lefoglalt dolgot elszállítja és megőrzi, vagy ha ez aránytalanul magas költségekkel járna, a dolgot birtokosának őrzetében hagyja a használat és az elidegenítés jogának megtiltásával.

El kell **kobozni** a lefoglalt dolgot, amire a véglegessé vált döntésben megállapított jövedéki kötelezettségszegést elkövették, vagy, ha a jövedéki kötelezettségszegés elkövetésének véglegessé vált döntésben történő megállapítására az elkövető ismeretlen személye következtében nem került sor,

vagy, ha azon a jövedéki törvénysértés elkövetését célzó átalakítást végeztek, illetve a jogosulatlanul megszerzett és lefoglalt adóügyi jelzést, vagy lefoglalt csendes bort.

Míg a lefoglalt dolog később – meghatározott feltételek teljesülése esetén – visszajár a korábbi birtokosának, az elkobzott dolgot az adóhatóság vagy megsemmisíti, vagy – energiatermékek esetén – előírt módon hasznosítja.

5.15.1. Jogkövetkezmények

Az Art. adóbírságra, mulasztási bírságra és adómérséklésre vonatkozó szabályait – a bírság kiszabása során való mérlegelésre vonatkozó szabályok kivételével – jövedéki ügyben nem lehet alkalmazni.

Az a személy, aki az e törvényben előírt, valamint az Air.-ben és az Art.-ban az e törvény szerinti adóhoz kapcsolódó kötelezettségét megszegi, jövedéki bírsággal sújtandó.

Amennyiben a fenti kötelezettségzegés a központi költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz, a jövedéki bírság mértéke a központi költségvetésnek okozott vagyoni hátrány mértékének kétszeresétől ötszöröséig terjedő összeg, de legalább 30 ezer forint. Így pl. 100 ezer Ft adó elcsalása – 6 karton cigarettával – minimum 200 ezer Ft jövedéki bírságot von maga után, de természetesen a 100 ezer Ft adóhiányt is meg kell téríteni, meg kell fizetni a késedelmi pótlékot is, és az egyéb megszegett adókötelezettségek tekintetében külön jövedéki bírságot is kiszabnak.

Adóraktár-engedély megsértése esetében a bírságok összege:

- csendes bor esetén ahány liter, annyiszor 3 ezer Ft;
- egyéb alkoholtermék esetén literenként 10 ezer Ft;
- felhasználói engedélyesnél kőolajszármazék esetén a biztosíték összege;
- dohány-alapanyag esetében kilogrammonként 100 ezer Ft;
- jövedéki kereskedői engedély hiányában a napi biztosíték elvi összege szorozva mulasztott napok számával;
- adóügyi problémás cukorcefre: kilogrammonként 3 ezer Ft.

Természetes személy helyszíni bírsággal sújtható 28 ezer Ft erejéig: ilyen sincs „normál” adóellenőrzés során.

Önkormányzati adóhatóság egyéb bírságot is kiszabhat, ha magánfőző nem teljesítette felé megfelelően a regisztrációs kötelezettségét.

Az Art. szerinti üzletzárás is alkalmazható, mint jogkövetkezmény.

A bírságok tárgyában határozatot hoz az adóhatóság, mely ellen fellebbezéssel lehet élni. A másodfokú határozat ellen közigazgatási pert lehet indítani, bíróság előtt.

6. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (Szja. törvény)

A személyi jövedelemadó adóügyi szempontból azért is volt mindig is kiemelt jelentőségű, mert bár a gazdaságot jelentős részben nem természetes magánszemélyek alkotják – hanem gazdasági társaságok, civil szervezetek, költségvetési szervek – de a társadalmat csak természetes (magán)személyek. Minden mögött, ami nem természetes személy, a gazdaságban is előbb-utóbb ott kell lennie az embereknek. Nem véletlenül nevezik hazánkban is a jogszabályokban az embereket természetes személyeknek, hiszen minden más csak a jog által képzett mesterséges alkotás. A gazdaságot a szervezeteken keresztül is a természetes személyek éltetik, az ő érdekeik mozgatják a gazdaságot. Az érdekek között pedig

nagyon előkelő helyen áll a gazdasági érdek: az emberek jövedelemre szeretnének szert tenni, hogy megélhetésüket, illetve egyéb céljaik magvalósítását biztosíthassák.

A jövedelem – mint majd látni fogjuk – lényegében a gazdagodás mértéke, hogy a természetes személy, vagy szervezet milyen mértékben képes növelni a fogyasztási, felhasználási potenciálját. Vagyis a jövedelem teszi lehetővé, hogy azt elköltsve olyan javakra is szert tehessünk, amelyre jövedelem hiányában nem lett volna lehetőségünk.

A jövedelemadó által az állam ebből a gazdagodásból kéri a részét. Hiszen egyrészt úgy „gondolja”, hogy ez a gazdagodás neki is köszönhető, hogy biztosított bizonyos feltételeket – például közbiztonság –, másrészt azért is kéri a részét, mert „tudja” van hatalma, és egyszerűen megteheti, hogy elveszi, amit „akar”, végül pedig a társadalmi béke jegyében – állam újraelosztási funkciója – a tehetősebbektől el kell venni, hogy az állam a saját nevében a szegényebbeket segíthesse.

Történelmileg visszatekintve sokáig szinte csak személyi jövedelemadózás volt, hiszen nem voltak jogilag létrehozott szervezetek, legfeljebb magánszemélyek társultak – együttműködtek – egymással bizonyos célok érdekében, de teljesen egyértelmű maradt mindenki számára, hogy ez „személyes ügy”, tudni lehetett, kik is az érintett személyek. A részvénytársaságot csak a középkorban találták fel, államháztartás hosszú ideig csak a királyi udvartartást jelentette, civil szervezetek sem voltak, legfeljebb baráti társaságok. Ha valakit tehát adóztatni akart az állam, akkor azok a magánszemélyek voltak. Természetesen – ahogyan ma is, és ezt látni fogjuk a hazai személyi jövedelemadózásban is – az állam mindig is különbséget tett a magánszemélyek között, hiszen más adót fizetett a parasztgazda, mást a városi polgár, vagy iparos, mást a kereskedő, bányász – vagy egyebek mellett – hajós, vagy katona. Egyes magánszemélyek mentességet is kaphattak, így például sokáig hazánkban is a nemesek, vagy kiszolgált katonák. Ez ma sincs másképp.

Bár ma már az adók egy részét nem a magánszemélyekre veti ki az állam, vagy az önkormányzatok, de viszonylag kevés esetben alkotják a „célcsoportot” a gazdasági társaságok, civil szervezetek, vagy költségvetési szervek. A legnagyobb adók – áfa, jövedéki adó, személyi jövedelemadó – fő „címettei” továbbra is a természetes személyek. Csak az a kérdés, hogy a gazdagodásukból milyen módon „kéri a részét” az adóztató.

A személyi jövedelemadózásban a természetes személy gazdagodásának ténye, annak mértéke az adóztatásának alapja, függetlenül attól, hogy e gazdagodást mire fordítja – vagyontévesztésre, megtakarításra vagy fogyasztásra, esetleg adományozásra – azt a későbbiekben.

Egyes országok nagyobb hangsúlyt helyeznek a személyi jövedelemadókra – mint például az Egyesült Államok – bizonyos értelemben forrásadó jelleggel. Hiszen az aktuális gazdagodás – a jövedelem – a szerzés időpontjában még „együtt” van, még nem fordították, költötték semmire, még jól mérhető, „látható”. Ennek megfelelően ezekben az országokban a fő bevételi forrás – az Egyesült Államokban szövetségi szinten – a személyi jövedelemadó, és bár a jövedelem „elköltséget”, vagy akár „nem elköltséget” is megadóztatják, az már csak kisebb bevételeket generál.

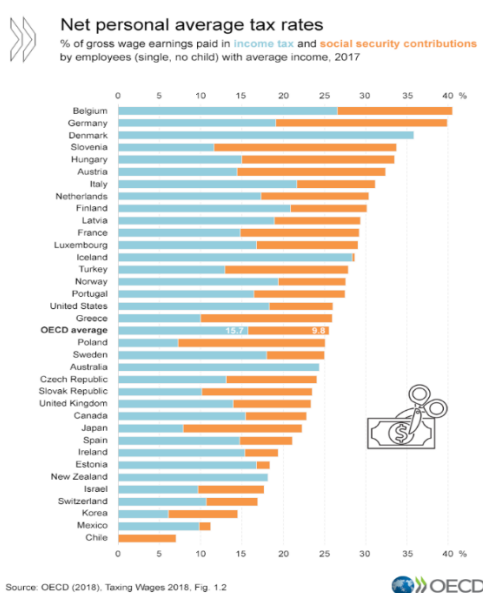
Hagyományosan a személyi jövedelemadózás a közteherviselés alapja, hiszen az „névreszóló”, személyhez köthető. Az áfa, vagy a jövedéki adók természetes személyek általi megfizetése nem ilyen: ott nem lehet tudni, ki mennyivel járult hozzá vásárlásai révén a közteherviseléshez.

Számos országban – így hazánkban is – az a hivatalos álláspont, hogy az általános forgalmi adó és a személyi jövedelemadó „ekvivalens adók”, azaz, ha más formában is, de pontosan ugyanazokat és ugyanolyan mértékben adóztatják. Hiszen – mondja ez az irányzat – teljesen mindegy, hogy a jövedelmet adóztatjuk meg, vagy azt, amikor a jövedelmet elköltsi az adózó a vásárlásai alkalmával. Ez

valóban így lenne, ha belföldön minden terméknek és szolgáltatásnak azonos lenne az áfa kulcsa, és nem lennének mentességben részesülők is. A fő probléma viszont az, hogy a jövedelmét külföldön is elköltheti a természetes személy: nyaralni megy külföldre, külföldön vásárol ingatlanokat, alapít vállalkozást, külföldön fekteti be a pénzét. Ebben az esetben a magyar állam semmit sem lát az elköltött hazai jövedelmekből.

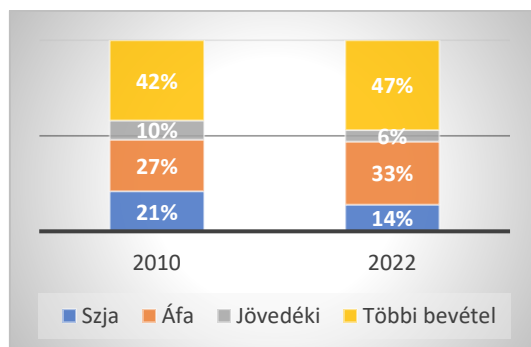
Így végső soron a magyar állam lemondott egy jelentős adóbevételről – a külföldi államok javára – akkor, amikor a személyi jövedelemadó-terheket csökkentette, miközben az áfa terheket növelte. A természetes személyeknek ugyanis több jövedelme maradt, hogy elköltsék – ezt érzékelik is például a munkabér-kimutatásból – amit aztán fokozott mértékben adóztattak az elköltés során, de csak abban az esetben, ha ez az „elköltés” belföldön történt. Aki nem belföldön „költekezett”, az így több jövedelmet tudott külföldön is elkölteni, ott pedig az adott ország adóit fizette meg.

31. ábra: a munkabéreket terhelő személyi jövedelemadó és társadalombiztosítási járulékok az OECD országokban 2018-ban

A személyi jövedelemadó bevételek 2011-ig sokkal meghatározóbbak voltak az államháztartási bevételekben mint most. Láthattuk, hogy az áfa esetében már túladóztatás közeli a hazai állapot – lásd Laffer-görbe – így ott komolyabb további bevételi lehetőséggel nem számolhat a pénzügyminiszter. Amennyiben az államháztartásnak tartósan és biztosabban további bevételre lesz szüksége, akkor valószínűsíthető, hogy a személyi jövedelemadózás révén tudja azt elérni.

32. ábra: a központi költségvetés bevételeinek megoszlása a három fő bevételi adó szerint 2010-ben és 2022-ben (tény)

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

Bár az arányos közteherviselés biztosítása szempontjából a személyi jövedelemadó a legeredményesebb rendszer, de ez is nyilvánvalóan csak akkor lehet igaz, ha az egyes magánszemélyek adózási adatai megismerhetők. Az átláthatóság és a megismerhetőség képes ugyanis olyan motivációt nyújtani – az adózók és az adóztató számára egyaránt – hogy az adóterhek mind horizontális, mind vertikális értelemben méltányosan kerüljenek az adózók között megosztásra. Ebből a szempontból sajnálatos módon hazánkban a mások adózáására vonatkozó adatok nem megismerhetők, adótitkot képeznek, így a „közvélemény” nem képes kontrolálni sem az egyes magánszemélyek adózását, sem adóztatását. Tehát sem az adózók nem ellenőrizhetők a közvélemény – kiváltképp szomszédai, ismerősei, versenytársai, kollégái, általában véve szűkebb-tágabb közösségének tagjai – által, sem az adóztató.

6.1. Uniós szabályozási háttér

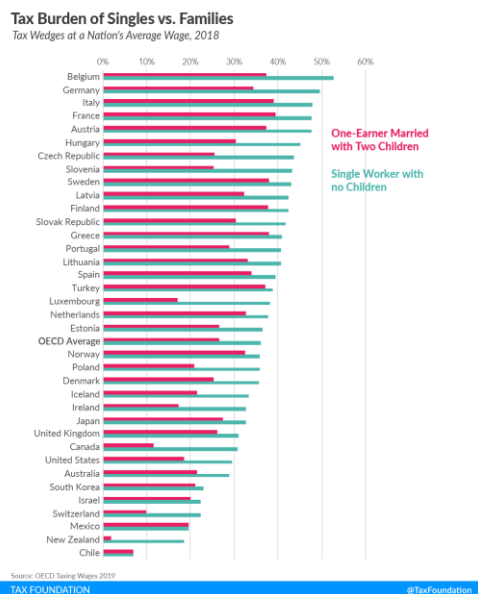
Az Európai Unió – az általános forgalmi adóval, illetve a jövedéki adóval ellentétben – szinte teljesen kivonja magát a tagállamok személyi jövedelemadózási szabályozása alól. Egyedül arra fektet csak hangsúlyt, hogy elkerülje a komolyabb mértékű kettős adóztatást.

Kettős adóztatás alatt azt értjük, hogy egy adózó bizonyos jövedelmét két (vagy több) ország is jogosult a saját törvényei szerint megadóztatni. Ez akkor okoz problémát, ha az adózó ezáltal méltánytalanul hátrányos helyzetbe kerül – külön-külön, vagy együttesen – az egyes országok belföldi adófizetőivel szemben.

Hétköznapi, megszokott probléma, hogy egyik ország állampolgára egy másikban dolgozik, s szerez munkajövedelmet. Amennyiben a munkavégzés szerinti országban adózza le jövedelmét, kell-e neki a „saját” országában is adóznia, és ha igen, hogyan, milyen mértékben. Amennyiben a „saját” országa például csak jelképesen adóztatja az állampolgára által külföldön szerzett jövedelmeket – például 1% jövedelemadó – az nem okoz lényeges hátrányt az adózó részére, különösen, ha a másik országban eleve alacsonyabbak is az adókulcsok. Azonban, ha mindkét ország nagy adókulccsal – szinte egymással versenyezve – igyekezne a jövedelmet megadóztatni, az végül senkinek nem lesz jó. Az adózónak nyilván nem, de a két adóztató országnak sem, hiszen végül az adózó vagy végleg kitelepül, kivándorol a munkavégzés szerinti országba – ez a gyakoribb – vagy hazatelepül, és esetleg otthon nem is talál megfelelő munkát.

Az Európai Unió tehát csak arra figyel, hogy a szabad munkaerő-áramlást – mint uniós alapelvet – ne sértse az unión belül kettős adóztatás. Mivel a tagországok adóterhelése között lényeges különbség lehet, így az még elfogadható, hogy az egyik kisebb adóterhelési ország mellett egy másik is kisebb adóterhelést ad az adózó ugyanazon jövedelmének, de hasonlóan nagy adóterhelésű országoknak meg kellett egyezniük, végül is melyikük adóztatja a „vitás” jövedelmet. Hazánk személyi jövedelemadóterhelése – a közhiedelemmel ellentétben, figyelemmel a különböző kedvezményekre és mentességekre is – nem számít kifejezetten alacsonynak, inkább átlagosnak mondható. Hiszen nálunk adózik a minimálbér is, és akinek nincs gyermeke, annak nincs lényegi kedvezményre lehetősége. A járulékok esetében pedig csak kivételesen van a sokgyermekes családoknak is kedvezményre lehetőségük.

33. ábra: a munkabér közterhei – adók és járulékok – az OECD országokban 2018-ban, egyedülálló munkavállaló esetében, illetve egykeresős kétgyermekes család esetében

6.2. A törvény célja

A jelenleg hatályos Szja. törvényt, illetve a rendszerváltást is megelőzően, az „eredeti”, A magánszemélyek jövedelemadójáról szóló 1987. évi VI. törvény bevezetője szerint:

„A társadalom közösségi szükségleteinek kielégítése, a szocialista állam feladatainak ellátása azt igényli, hogy az állampolgárok jövedelmükkel arányosan vállaljanak részt a közterhekből.”

A személyi jövedelemadózás 1988. évi bevezetésével nem csak a központi költségvetést kívánták adóbevételekhez juttatni, hanem a helyi önkormányzatokat – akkori jogi elnevezésük szerint tanácsokat – is. Így az adó-befizetések 30-50%-a az adózó lakhelyén maradt, a település méretétől függően.

Az arányos közteherviselésre nagyon nagy hangsúlyt helyezett az eredeti törvény, hiszen 11 jövedelmi sávot állapított meg, melyek közül a legalsóba tartozó jövedelmek nem viseltek adóterhet (0% adókulcs, tehát nem adómentes). A törvénynek kifejezett célja is volt az, hogy ne alakuljanak ki nagy jövedelmi különbségek az „emberek között”, így a legmagasabb sávba tartozó jövedelemrész adókulcsa 60% volt. Tehát az arányos közteherviselés nem csak azért volt biztosítva, hogy akinek több a jövedelme, az változatlan adókulcs mellett is – mint jelenleg hazánkban – nagyobb összegű adót fog befizetni. A társadalom igazságérzete azt kívánta – a törvény Országgyűlésre való előterjesztés szerint –, hogy erőteljesebben érvényesüljön az arányosítás a közterhek kiosztásakor. Az alap adókulcs így 20%-os volt, majd ez progresszív módon 60%-os szintig emelkedett fokozatosan.

1995-ben, már – a rendszerváltást követően – teljesen új törvényt kívánt alkotni a jogalkotó, hiszen az előző években sok adóztatási tapasztalat halmozódott fel, miközben az „eredeti” 1987-es törvényt már túlzottan sokféle, esetenként egymásnak is ellentmondóan módosították. Az új törvény létrehozását az is motiválta, hogy hazánk 1994-ben benyújtotta csatlakozás iránti kérelmét az Európai Unióhoz.

A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény bevezetője szerint:

„Az adóbevételek biztosítása érdekében, az állampolgárok közterhekhez való hozzájárulásának alkotmányos kötelezettségéből kiindulva az Országgyűlés a következő törvényt alkotja”.

Figyelemreméltó módon kimaradt tehát az arányos köztelviselésre való közvetlen utalás, bár az az akkor hatályos alkotmányban (is) szerepelt, illetve a mai Alaptörvényben is szerepel. Mindazonáltal az új Szja. törvény már nem kívánt olyan mértékben „arányosítani”, így folyamatosan csökkentek a jövedelmi sávok, és folyamatosan csökkent a felső kulcs nagysága is. Már csak két jövedelmi sáv volt – évi 5 millió Ft alatt, és fölött – és ezek két kulcsa 17% és 32% volt. Az úgynevezett adójóváírás – mint adókedvezmény – miatt a minimálbér nem adózott, és az átlagbérig fokozatosan emelték az adóterhelést egy bonyolult képlet szerint. Tehát évi 1.074.000 Ft jövedelem alatt nem kellett adót fizetni, és a teljes adóterhelés 17%-át az alsó sávban 3.188.000 Ft éves jövedelemnél érte el.

Az új Szja. törvényben is fennmaradt egy ideig a helyi önkormányzatok 30-50% részesedése a személyi jövedelemadó-bevételekből – az adózó lakhelye szerinti településnek és megyének, kerületnek és a fővárosnak – azonban ez 2008-tól folyamatos csökkentésre, illetve szabad felhasználású bevételből normatív támogatássá változtatásra, majd 2013. év elejétől teljes megszüntetésre került. Ezt követően már csak a termőföld bérbeadásból származó jövedelem személyi jövedelemadója került a települési önkormányzatnak átengedésre, amely jellemzően nagyon csekély, gyakorlatilag jelentéktelen összeget tesz ki.

Ilyen módon 2023-ra a személyi jövedelemadó kizárólag a központi költségvetés bevételi forrásává vált, és az eredeti elképzelésekhez képest sokkal kevésbé törekszik az arányos köztelviselésre:

- részben az adóterhek általános forgalmi adóba való átcsoportosítása miatt;
- részben a progresszivitás elvesztése miatt.

A törvényben az alapelvekben jelzésre kerül, hogy nem csak az adóbevételekben testesülnek meg a célok, hanem más gazdaságpolitikai célok teljesítésébe is „be kíván segíteni” a törvény:

„E törvény célja az arányosság és a méltányosság elvének érvényesítésével az állami feladatok ellátásához szükséges adóbevétel biztosítása, kivételesen egyes társadalmi, gazdasági célok megvalósulásának elősegítése”.

Hogy mik is ezek a célok pontosan, az – mint minden adótörvényben – a kedvezmények, mentességek részekből „olvasható” ki. Így cél a gyermekvállalási kedv növelése – kiváltképp 30 év alatti nők esetében –, a házasságok számának növelése, a családonkénti legalább három gyermek, illetve az egyéni kisvállalkozások – kiváltképp a mezőgazdasági profillal rendelkezők – támogatása.

6.3. A törvény hatályai

6.3.1. Tárgyi hatály

A törvény jövedelmeket kíván adóztatni, azaz az aktuális gazdagodást. E gazdagodás formája lehet konkrét pénzáramlás – például valaki munkabért kap bankszámlájára vagy készpénzben a munkáltatójától – de lehet olyan érték általi gazdagodás is, mely nem egy konkrét pénzáramláshoz kapcsolódik. Így például a magánszemély számára jövedelem lehet az is, ha munkáltatója a részére például sportolási, vagy nyaralási lehetőséget biztosít – hiszen ezekhez „ingyen” jut, tehát gazdagszik. Lehet az is jövedelem, hogy a magánszemély kedvezményesen kap szemet a munkáltatójától, mivel az egy szénbánya. A dolgozó ebben az esetben is vagyoni előnyre tesz szert másokhoz képest, tehát gazdagszik.

Lényeges, hogy a Szja. törvény nem forgalmi adó törvény, tehát nem a bevételt, hanem a jövedelmet kívánja adóztatni. Ez azt jelenti, hogy a törvény a legtöbb esetben – nem mindig – megenged bizonyos felmerült költségeket levonni a bevételből, és a bevétel fennmaradó része lesz csak a jövedelem. Ilyen módon elképzelhető – erre sokszor van is példa a gyakorlatban – hogy a magánszemélynek van

bevétele, de ezt meghaladóan merültek fel a törvény által elismert költségei, így nem képződik jövedelme, azaz nincs mit a törvény által adóztatni. Ne feledjük, hogy a törvény ebben az esetben is előírhat adókötelezettséget – például adóbevallás készítését – hiszen önadózás esetében elvárható, hogy az adózó megossa az adóhatósággal azt, hogy miként határozta meg a fizetendő adóját, abban az esetben is, ha végül nem keletkezik fizetendő adója.

6.3.2. Személyi hatály

A törvény csak magánszemélyek jövedelmeire vonatkozik, tehát a személyi jövedelemadóról szóló törvény nem terjed ki a gazdasági társaságok, civil szervezetek és költségvetési szervek által szerzett jövedelmekre.

Jó hír a magánszemélyek részére, hogy a törvény az összes elképzelhető jövedelemtípusra kiterjed, tehát nem kell más jogszabályt keresni, hogy az itt esetleg nem szabályozott jövedelemtípus hogyan fog adózni. Abban az esetben, ha valaki találna olyan magánszemély számára elérhető jövedelemtípust, amit a törvény nem nevesít, nem szabályoz – ennek nagyon kicsi a valószínűsége, de a világ fejlődik, az adózók „kreatívak” – akkor azzal a jövedelemtípussal kapcsolatban nincsenek adókötelezettségek.

Lényeges, hogy nem csak a jövedelmet szerző magánszemélyekre terjed ki a törvény hatálya, hanem a legtöbb esetben – nem mindig - adókötelezettségei lehetnek a jövedelmet a magánszemélynek kifizető, biztosító adózónak is. Így nem csak akkor érdemes a törvény előírásait tanulmányoznia egy adózónak, ha magánszemély és jövedelmet szerez, hanem akkor is, ha magánszemély számára jövedelmet fizet ki, illetve biztosít.

6.3.3. Területi hatály

Mivel teljes körű adókötelezettsége érvényes a hazai természetes személy jövedelemszerzőnek – azaz a világon bárhol szerzett jövedelmére vonatkozik a törvény – így a területi hatály bizonyos értelemben az egész világ. Ez azonban nyilvánvalóan a magyar állampolgárokra vonatkozik. Természetesen a gyakorlatban ezt a „világszintű” területi hatályt jelentősen lecsökkenti az, hogy mintegy 80 országgal – köztük az összes uniós tagállammal – kötött Magyarország olyan szerződést, amely a kettős adóztatást kizárja, vagy legalábbis jelentősen korlátozza.

A kettős adóztatást kizáró kétoldalú nemzetközi egyezményben a két ország vállalja, hogy saját állampolgáraik másik országban szerzett jövedelmét viszonyossági alapon nem adóztatják meg.

Kettős adóztatást korlátozó kétoldalú nemzetközi egyezményben a két ország vállalja, hogy saját állampolgáraik másik országban szerzett jövedelmét közösen – a fizetendő adót egymás között elosztva – csak olyan mértékben adóztatja meg, hogy ilyen módon a hazai állampolgárok által külföldön és belföldön szerzett jövedelmei azonos adóterhelést kapjanak.

A területi hatály kizárólag Magyarország a külföldi állampolgárok esetében, akik hazánkban szereznek valamilyen jogcímen jövedelmet. Azonban itt is figyelemmel kell lenni a kettős adóztatásra vonatkozó egyezményekre, azaz nem mindegy, hogy a külföldi személy melyik országban állampolgár.

A jövedelemszerzés helye:

- önálló (vállalkozás-jellegű) tevékenységből származó jövedelem esetében a magánszemély illetősége szerinti állam, ha azonban a magánszemély az önálló tevékenységet telephely (állandó bázisa) útján folytatja, akkor a telephely (az állandó bázis) fekvése szerinti állam;

- hajó, légi jármű vagy közúti szállító jármű nemzetközi forgalomban történő üzemeltetéséből származó jövedelem esetén az üzemben tartó székhelye szerinti vagy a hajó, a jármű nyilvántartását (a lajstromot) vezető állam;
- ingatlan birtoklásából, használatából és hasznainak szedéséből, valamint az ingatlan feletti rendelkezési jog gyakorlásából (így különösen az ingatlan átruházásából, bérbeadásából vagy haszonbérbe adásából) származó jövedelem esetében az ingatlan fekvése szerinti állam;
- nem önálló (munkaviszony-jellegű) tevékenységből származó jövedelem esetében a tevékenységvégsz szokásos helyének fekvése szerinti állam.

Szintén csak Magyarország a területi hatály a magánszemélyek jövedelmét biztosító, nyújtó adózóknak – a kifizetőknek – akiknek fontos adókötelezettségei lehetnek e jövedelmek vonatkozásában, attól függetlenül, hogy azt hazai, vagy külföldi állampolgárnak fizetik ki. Logikus, hogy külföldi országbeli munkáltatók és egyéb kifizetők részére a magyar Országgyűlés nem írhat elő adókötelezettségeket.

6.3.4. Időbeni hatály

Mivel az adótörvények általában legalább évente – ha nem is alapjaiban – érdemben változnak, így lényeges lehet, hogy melyik jövedelem milyen szabályok szerint adózik.

A **jövedelmet eredményező bevétel szerzés időpontja** szerint kell az adókötelezettségeket teljesíteni. A jövedelemszerzés időpontja az a legkorábbi időpont, amikor az adózó szabadon rendelkezhet a megszerzett jövedelemmel, vagy egyéb vagyoni előnnyel. Így a készpénz átvétele, a bankszámlán való jóváírás, (amerikai típusú) csekk átvétele, egyéb juttatások átvétele, illetve igénybevételük lehetőségének megnyílta.

Az **adóalap- és adókedvezmények érvényesítésének kezdő időpontja** főszabály szerint az előírt feltételeknek való megfelelést követő hónap 1. napja. Ez alól kivétel a személyi adókedvezmény, ahol a kezdő időpont az előírt feltételeknek való megfelelés hónapjának 1. napja (tárgyhó).

Lényeges, hogy különbséget kell tenni adófizetési kötelezettség tekintetében – ilyenkor a jövedelemszerzés időpontja a meghatározó – és az adókötelezettség keletkezése vonatkozásában. Ugyanis az adókötelezettség – például nyilvántartások vezetése, adatközlés – már akkor elkezdődik, amikor a jövedelemszerzés kapcsán létrejön a jogviszony a felek között.

Az **adókötelezettség** a bevétel szerző tevékenység megkezdésének vagy a bevételt eredményező jogviszony keletkezésének napján **kezdődik és fennáll** attól függetlenül, hogy:

- a magánszemély a bevétel szerző tevékenységét hatósági engedéllyel vagy anélkül végzi, illetve, hogy a bevételt milyen formában szerzi meg;
- a külföldön szerzett jövedelmet belföldre átutalják vagy behozzák;
- a tevékenység vagy a jogviszony megszüntetése (megszűnése) esetén a jövedelem a tevékenység vagy a jogviszony korábbi folytatásából keletkezett.

6.4. A jövedelemszámítás szabályai

Jövedelem a magánszemély által más személytől megszerzett

- bevétel egésze (például bankbetét utáni kamatjövedelem), vagy
- a bevételnek e törvény szerint elismert költséggel csökkentett része (például költségeivel tételiesen elszámoló egyéni vállalkozó), vagy

- igazolás nélkül elismert költséggel (például gépjárműhasználat után kilométerenként elszámolható költség) csökkentett része, vagy
- átalányban meghatározott költséggel csökkentett része (például őstermelő, vagy egyéni vállalkozó átalányadózása), vagy
- a bevétel e törvényben meghatározott hányada (például ingóság értékesítése),
- kivéve, ha a bevételt a jövedelem kiszámításánál nem kell figyelembe venni (például szállásadók tételes átalányadója).

$$\text{Jövedelem} = \text{bevétel} - \text{költség}$$

Bármely költség csak egyszeresen, egy alkalommal és – az e törvényben meghatározott kivételekkel – legfeljebb a bevétel mértékéig vehető figyelembe. Tehát főszabály szerint a költségek nem lehetnek nagyobbak, mint a bevétel, mellyel szemben elszámolják őket, azaz nem lehet negatív jövedelem, vagyis veszteség. Ez alól kivétel a költségeivel tételesen elszámoló őstermelő és egyéni vállalkozó, akik veszteséget is kimutathatnak. Igaz, ez nem lesz olyan szempontból negatív jövedelem, hogy vissza is igényelhetnék – az áfa-visszaigényléshez hasonlatosan – viszont a későbbi időszakok jövedelmével szemben majd elszámolhatják.

Igazolás nélkül elismert költség a ténylegesen felmerült és igazolt kiadás érvényesítése helyett jogszabályban meghatározott mértékig számolható el azzal, hogy ezt a költséget ilyen esetben teljes egészében elszámoltnak kell tekinteni. Átalányban vagy a bevétel hányadaként meghatározott jövedelem/költség esetén a bevétel más költséggel nem csökkenthető. Tehát, ahol nem a tényleges költségeivel számol el tételesen – vagyis teljeskörűen – az adózó, ott a törvény állapít meg költségeket. Ez a megállapítás történhet úgy, hogy egy meghatározott összeget határoz meg a törvény – például kilométerenként a saját gépjármű használata után 15 Ft költség számolható el –, vagy a bevételek százalékos arányában határozza meg a törvény az általa elfogadhatónak vélt költségszintet, így például megbízási díjak esetében 10% költség elszámolható, minden külön igazolás nélkül. A törvény által megállapított költségeket nem lehet kiegészíteni egyéb költségekkel, akkor sem, ha azokról rendelkezésre áll megfelelő számla, vagy egyéb igazolás.

A jövedelem megállapítása során a bevételt és a költséget forintban kell meghatározni.

6.4.1. A bevétel

Bevétel a magánszemély által bármely jogcímen és bármely formában – pénzben (ideértve a készpénz-helyettesítő eszközt is), és/vagy nem pénzben – mástól megszerzett vagyoni érték. Nem pénzben megszerzett bevételnek minősül különösen:

- az utalvány (ideértve különösen a kereskedelmi utalványt és minden más hasonló jegyet, kupont, valamint egyéb tanúsítványt, amely árura vagy szolgáltatásra cserélhető, illetve vásárlási kedvezményre jogosít);
- dolog, szolgáltatás, értékpapír, részesedés, forgalomképes vagy egyébként értékkel bíró jog;
- elengedett, átvállalt tartozás; a magánszemély helyett teljesített kiadás, befizetés;
- kamatkedvezmény; dolog, szolgáltatás személyes (magáncélú) ingyenes vagy kedvezményes használata, igénybevétele.

Nem számít bevételnek, azaz belőle jövedelemrész sem állapítható meg:

- munkavégzéshez szükséges juttatás (munkaruha, frissítő, fűtés stb.);
- kapott kártérítés és kapott perköltség;

- kapott adóvisszatérítés;
- elengedett köztartozás;
- jogszabály alapján kapott támogatás (például családi pótlék);
- jogszabály alapján kapott költségtérítés (munkába járás költségeinek megtérítése és egyebek);
- üzemanyag megtakarításként kifizetett összeg (kamionosoknak például);
- visszafizetési kötelezettséggel átvett pénzösszeg (hitel- vagy kölcsönfelvétel).

A mezőgazdasági őstermelőnek – függetlenül attól, hogy a jövedelmét milyen módszerrel állapítja meg – az őstermelői tevékenységből származó bevételéből nem kell jövedelmet megállapítania, ha az e tevékenységből származó bevétele az adóévben nem haladja meg az éve minimálbér felét. Ez 2023-ban 1.392.000 Ft.

6.4.2. A költség

Költség a bevételből az adott jövedelemtípus esetében a törvény által elismert levonható kiadási pénzösszeg. Főszabály szerint az adózó a törvény által elismert költségeit tételesen levonhatja a megszerzett bevételből. Egy költség csak egy helyen vonható le akkor is, ha a törvény szerint több jövedelemtípus esetében is elszámolhatná azt az adózó. Ahol a törvény megengedi van lehetőség átalányadózás választására, ahol a törvény állapítja meg a bevételek arányában a költséget.

Elismert költségnek csak a bevételszerző tevékenységgel közvetlenül összefüggő, kizárólag a bevétel megszerzése, a tevékenység folytatása érdekében az adóévben ténylegesen kifizetett, szabályszerűen igazolt kiadás minősül.

Ha a magánszemély olyan termék vagy szolgáltatás ellenértéke alapján kíván költséget elszámolni, amelynek értékesítője, illetve nyújtója az számla kiállítására kötelezett, akkor a kiadás igazolására kizárólag a számla alkalmas, egyébként a kiadás igazolására kizárólag az a bizonylat alkalmas, amely tartalmazza a költség összegének megállapításához szükséges valamennyi adatot (így például a kiadás összegét és pénznemét) is.

Nem minősül elismert költségnek a magánszemély személyes vagy családi szükségletét részben vagy egészben kielégítő termék, szolgáltatás megszerzésére fordított kiadás, vagy olyan vagyontárgy megszerzésére, fenntartására, üzemeltetésére, felújítására, karbantartására fordított kiadás, amely nem a jövedelemszerző tevékenységgel kapcsolatos, vagy – ha a törvény kivételt nem említ – akár részben is, a magánszemély személyes vagy családi szükségletének kielégítését célozza.

Nem számolható el költség, amely büntett elkövetése érdekében merült fel – például marihuána csemete beszerzési ára – vagy olyan kiadás sem számolható el költségként főszabály szerint, amelyet offshore cégtől származó számla bizonyít. Utóbbi esetben az adózó bizonyíthatja, hogy nem adóelkerülési céllal folytatja a tevékenységét a cég, így a kiadás sem adóelkerülést szolgál.

6.5. Az adófizetési kötelezettség meghatározásának logikája

Amennyiben meghatározásra került az adott jövedelemtípus szerinti jövedelem – az arra előírt bevétel és költség szabályok szerint – úgy ez számít adóalapnak. Lényeges, hogy több mint 100 jövedelemtípust ismer a törvény – a munkabértől kezdve az tőzsdei árfolyamnyereségig – és vannak eltérések abban is, mi számít bevételnek, de különösen abban lehetnek egyedi sajátosságok, mit lehet költségként elszámolni a bevétellel szemben. Lényeges tehát, hogy az adózó elsőként beazonosítsa a jövedelemtípusát, majd a törvényben előírtak szerint határozza meg a bevételét, és az azzal szemben elszámolható költségeit. Mert bár a „végén” szinte mindig 15% lesz a jövedelemadó, egyáltalán nem mindegy, hogy miként, milyen összegben határozódik meg a jövedelem, mint az adó alapja.

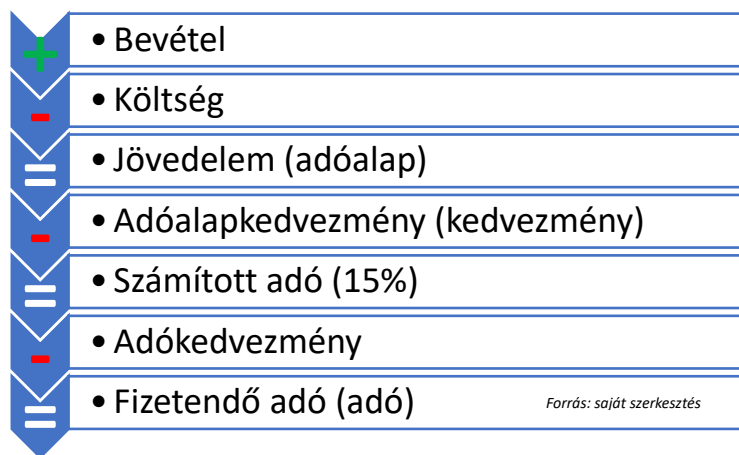
A személyi jövedelemadó törvényben meghatározott **adóalap a számított jövedelem**.

A törvény meghatározott jövedelemtípusok esetében állapíthat meg **adóalap kedvezményt – röviden kedvezményt** – amelyre való jogosultság esetén a kedvezménnyel csökkenthető az adóalap.

A személyi jövedelemadó **egykulcsos adó**, azaz főszabály szerint bármilyen jövedelemtípus azonos adókulccsal, **15%**-kal adózik. Kivétel ez alól a költségeivel tételesen elszámoló egyéni vállalkozás jövedelemadója mely – a társasági adó kulcsához igazodva – 9%, illetve a tartós befektetési számláról 3-5 év közötti felvétel esetén a kamatadó csak 10%.

A törvény meghatározott jövedelemtípusok esetében **adókedvezményt** is állapíthat meg, amelyre való jogosultság esetén a fizetendő adó összege – legfeljebb nulláig – csökkenthető.

34. ábra: a fizetendő adó meghatározódása

6.6. Az adó megállapítása és bevallása

Az adó megállapítása egy volt az Art. szerinti kilencféle adókötelezettség közül.

Mivel a személyi jövedelemadó önbevallású adó, ezért főszabály szerint a fizetendő adó összegét – az előző alfejezetben bemutatott számítási mód szerint – a jövedelemszerző magánszemélynek kell megállapítania, majd az előírt határidőben és módon bevallania.

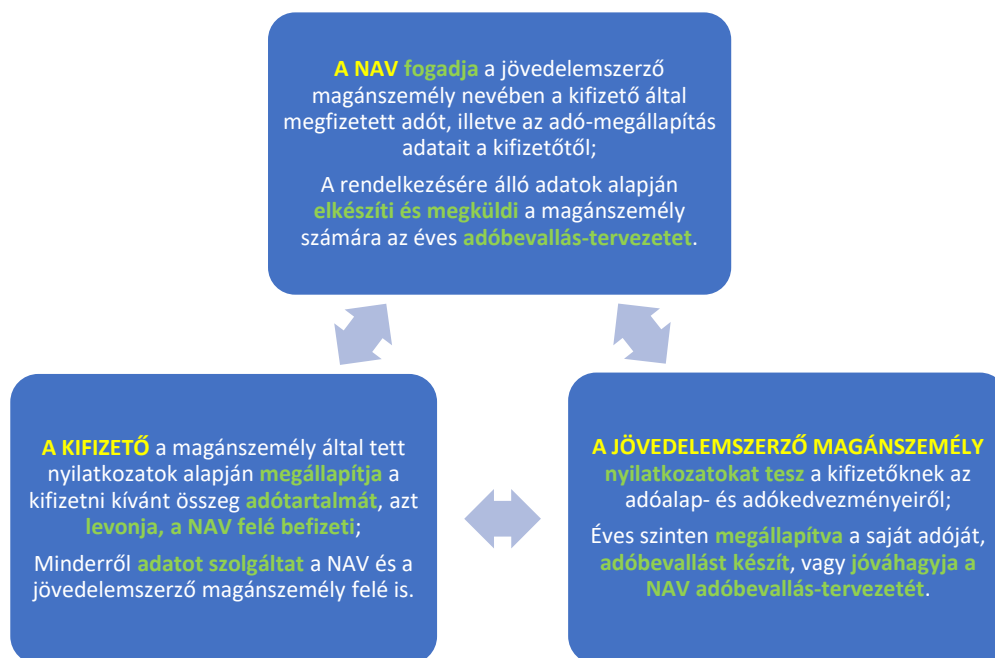
A magánszemélyek döntő többsége valamilyen szerződéses kapcsolat révén jut bevételhez, illetve e bevétel részeként jövedelemhez. Ez a szerződéses kapcsolat a legtöbb esetben munkaszerződés, a magánszemély pedig munkabér formájában jut bevételhez, illetve jövedelemhez. Más esetekben ez a kapcsolat megbízási szerződésen, vagy vállalkozási szerződésen, vagy egyéb szerződéseken alapul. Lényeges, hogy ebben az összefüggésben nem számít szerződéses kapcsolatnak, ha a bevétel – amiből a jövedelem, azaz adóalap majd meghatározásra kerül – olyan magánszemélytől származik, aki nem egyéni vállalkozó.

Kifizetőnek tekintjük – az Art. alapján – az olyan egyéni vállalkozót, társas vállalkozást, civil szervezetet, vagy költségvetési szervet, amely a magánszemély részére személyi jövedelemadó hatálya alá tartozó pénzüsszeget juttat. A kifizetés történhet közvetlenül, vagy megbízott – például bank, posta – útján.

A személyi jövedelemadózásban érdekes kettősség, hogy a jövedelemszerző magánszemélynek is meg kell állapítania a saját maga adóját, de ezzel párhuzamosan a kifizetőnek is meg kell állapítania a juttatott pénzüsszeg adóját.

- a jövedelemszerző magánszemélynek azért, mert az adóbevallás benyújtása az ő felelőssége, ahhoz pedig a fizetendő adóját előzetesen meg kell állapítania;
- a kifizetőnek azért, mert főszabály szerint a juttatni kívánt pénzösszegeből annak adóját a kifizetést megelőzően le kell vonnia, és az adóhatóság felé be kell fizetnie.

35. ábra: az adó megállapítása a jövedelemszerző magánszemély és a kifizető részéről, illetve az éves adóbevallás-tervezet és az adóbevallás elkészítése

Forrás: saját szerkesztés

Természetesen a kifizetők azzal is segítik a jövedelemszerző magánszemélyek adómegállapítási erőfeszítéseit, hogy nem csak az adóhatóság részére szolgáltatnak kötelezően adatokat – arról, hogy milyen módon és milyen összegű adót állapítottak meg, vontak le a kifizetésből, majd fizettek be az adóhatóság számára – hanem a jövedelemszerző magánszemély részére is. A munkáltatók például egyrészt a havi bérjegyzékben is kimunkálják ezt, majd éves szinten is közlik a megfelelő adatokat a munkavállalóval.

Ugyanakkor a jövedelemszerző magánszemélyek is segítik a kifizetők adómegállapítási erőfeszítéseit, hiszen az ő nyilatkozataik hiányában a kifizetők nem tudnák szétszerűen meghatározni azt, hogy ki milyen adóalap- és adókedvezmény igénybevételére jogosult.

Az adóhatóság (NAV) is segíti a jövedelemszerző magánszemélyt azzal, hogy a rendelkezésére álló adatok alapján elkészíti annak éve adóbevallás-tervezetét. Ezt az adózó az adóévet követő évben – a bevallási időszakban – március 15. napjáig vagy postai, vagy elektronikus úton megkapja, és május 20. napjáig kiegészítheti, vagy kijavíthatja. Amennyiben ezeket nem teszi meg, úgy „hallgatás: egyetértés” elv alapján az adóhatóság úgy veszi, hogy a bevallás-tervezetnek megfelelő adóbevallás került benyújtásra.

A kifizetőnek nem kell a kifizetésből adót megállapítania és azt adóelőlegként levonva az adóhatóság részére átutalnia, ha a jövedelemszerző magánszemély:

- mezőgazdasági őstermelő, és ezt igazolja;
- egyéni vállalkozó, és ezt igazolja;

- lakás bérbeadó, aki nyilatkozik arról, hogy ő maga másik településen albérletben lakik (ilyen személyek valószínűleg kevesen vannak).

Logikus, hogy ha a kifizetők nem állapítják meg a kifizetések összegének adótartalmát, azt nem vonják le, nem utalják el az adóhatóság részére, és arról adatokat sem tudnak ilyenformán közölni, a NAV ilyenkor nincs olyan helyzetben, hogy az adóbevallás-tervezetet a valóságnak megfelelően készítse el.

A NAV a rendelkezésére álló adatok alapján – például, ha a vállalkozásuk mellett munkaviszonyban is állnak – készít adóbevallás-tervezetet az egyéni vállalkozók és mezőgazdasági őstermelők, illetve adószámos magánszemélyek részére is, de számukra kötelezően elő van írva, hogy ki kell egészíteniük a bevallás-tervezetet a tényleges bevétel, költség, azaz jövedelmi adataikkal. Ez a kötelezettségük akkor is fennáll, ha az adóévben nem volt bevételük, vagy nem keletkezett jövedelmük. Általában elmondható, hogy a nem kifizetőtől származó vagy egyébként olyan bevételt szerzett a magánszemély, amellyel összefüggésben az adó vagy az adóelőleg megállapítására maga köteles, akkor kötelezően ki kell egészítenie a bevallástervezetet.

6.6.1. Bevallani nem köteles jövedelmek

Nem kell bevallani azt a bevételt:

- amelyet a jövedelem kiszámításánál nem kell figyelembe venni (nyugdíj, tanulmányi ösztöndíj);
- amely ingó vagyontárgy átruházásából származik, és az éves összege nem haladja meg a 600 ezer forintot, vagy az abból megállapított összes jövedelem (az adóalap) nem haladja meg a 200 ezer forintot;
- amely ingatlan átruházásából, a vagyoni értékű jog gyakorlásának átengedéséből, e jogról való lemondásból származik, ha abból jövedelem nem keletkezik (majd a későbbiekben fogjuk látni, ebben az esetben komoly bevétel is lehet, de ha nincs jövedelemtartalma annak, akkor nem kell bevallani);
- amely után a személyi jövedelemadó megfizetésére a kifizető kötelezett (ebben az esetben a kifizető nem az adózó adóját állapítja meg és vonja le, hanem őt magát terheli adófizetési kötelezettség, például a természetbeni juttatások kapcsán);
- amely kamatjövedelemnek minősül, és abból a kifizető az adót levonta (ez tipikusan a banki betétekre, az azokból elért kamatjövedelemre, és a „kamatadóra” vonatkozik);
- amely pénzügyi nyereségnek minősül (a szerencsejáték törvény szerint a kifizetőt terheli az összes adókötelezettség, így a bevallási is);
- amely nemzetközi szerződés vagy viszonyosság alapján Magyarországon nem adóztatható (például külföldi nagykövetség munkabére);
- amelyet külön törvény rendelkezése szerint nem kell bevallani.

Amennyiben csak a fenti típusokba tartozó jövedelme keletkezett a magánszemélynek, úgy nem kell adóbevallást benyújtania. Egyéni vállalkozóknak, őstermelőknek és adószámos magánszemélyeknek ebben az esetben is kell adóbevallást benyújtaniuk, „jelezni kell”, hogy léteznek, működnek, ha bevallani köteles jövedelmük nem is keletkezett.

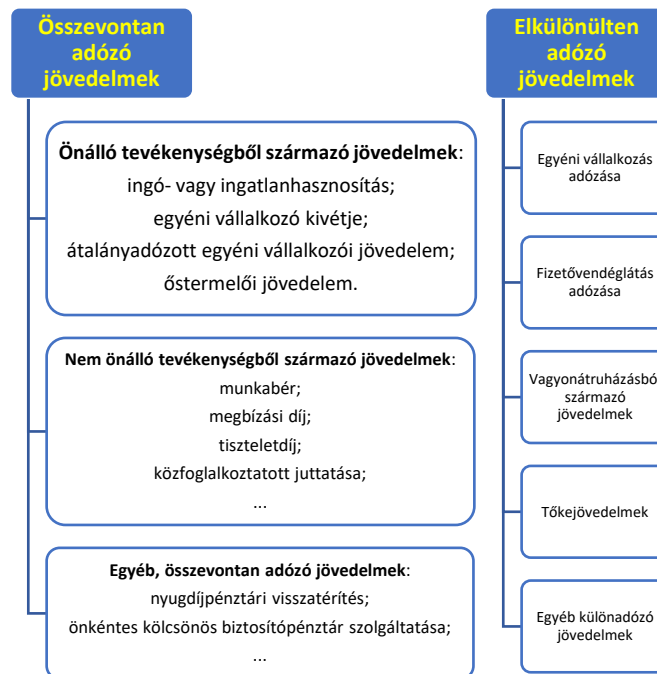
Ha az őstermelő adóévi bevétele nem haladja meg az éves minimálbér felét, akkor azt nem kell bevallania. Ez 2023-ban 1.392.000 Ft.

6.7. A különböző jövedelemtípusok adóztatásának keretei a törvényben

Több, mint 100 különböző jövedelemtípus kerül nevesítésre a törvényben. Korábban vázolásra került az, hogy a különböző jövedelemtípussal nem azonos módon „bánik” a törvény. Eltérő lehet ugyanis,

mit ismer el bevételnek, azzal szemben milyen kiadásokat enged meg költségként elszámolni. Ezen túlmenően is vannak azonban „bánásmód-beli” különbségek. A jogalkotó hangsúlyosan másképp kívánja ugyanis adóztatni az emberek napi megélhetését szolgáló jövedelmeket és azokat, melyek nem ilyenek.

36. ábra: a különböző jövedelemtípusok adóztatási struktúrája

Forrás: saját szerkesztés

6.8. Összevontan adózó jövedelmek: a napi megélhetést szolgáló jövedelmek adóztatása

A napi megélhetést szolgáló jövedelmek tipikus képviselője a munkabér. Bár a legtöbb ember a munkabérből tartja fenn magát és családját, sokan más típusú jövedelemből. Így az egyéni vállalkozó vagy őstermelő, vagy adószámos magánszemély a vállalkozásából. Vannak választott képviselők is – országgyűlési, vagy önkormányzati például – a lényeg, hogy ezeken a jövedelmeken múlik az adózó és családjának megélhetése.

Mivel ezek a jövedelmek az adózó és családja létfenntartását szolgálják, a jogalkotó – bár a jövedelem kalkuláció módszerei lényegesen is eltérhetnek – az ebbe a csoportba tartozó jövedelmeket valamilyen szinten egységesen kívánja kezelni: amint az egyes ide tartozó jövedelmek kiszámításra kerültek, ezt követően ezek a jövedelmek egymással összeadhatók. Innen a csoport neve, összevontan adózó jövedelmek.

Amint kialakult a különböző ide tartozó jövedelemtípusok összeadásából az összevont adóalap, azzal szemben lehet érvényesíteni a személyi jövedelemadó legfőbb adóalap- és adókedvezményeit:

- családi kedvezmény;
- első házások kedvezménye;
- személyi kedvezmény;
- 30 év alatti anyák kedvezménye;
- 4 vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye;
- 25 év alattiak kedvezménye

- + az egyetlen adókedvezmény: őstermelők tevékenységi adókedvezménye.

Az összevontan adózó jövedelmeken belül és megkülönböztetünk három alcsoportot:

- önálló tevékenységekből származó jövedelmek;
- nem önálló tevékenységből származó jövedelmek;
- egyéb, összevontan adózó jövedelmek.

6.8.1. Önálló tevékenységből származó jövedelmek

Önálló tevékenységből származó bevételek esetében a magánszemély döntően saját maga szervezi munkavégzését, vállalja az ezzel járó kockázatokat és költségeket, ugyanakkor részesül az ilyen módon megszerzett hozamokból. Általában véve önálló tevékenység alatt a törvény azon tevékenységeket érti, melyeket nem sorolt a „nem önálló tevékenységi” csoportba. Főszabály szerint bizonyos költségek levonhatók, kivéve a vállalkozói kivétet.

Önálló tevékenységből származó jövedelmek – a bevételekből való költségérvényesítést követően: őstermelői jövedelem, vállalkozói kivét, ingó- és ingatlanhasznosítás jövedelme.

Az egyéni vállalkozásban az egyéni vállalkozónak akkor is biztosítania kell saját maga, illetve családja megélhetését, ha maga a vállalkozás nem nyereséges, vagy a nyereség csak egy későbbi időpontban realizálódik. Az egyéni vállalkozó önmagával nem állhat munkaviszonyban, önmagának nem lehet munkáltatója, önmagának nem fizethet munkabért. Ezek a jogi kategóriák már „foglaltak” a munkaadó és munkáltató alkotta jogviszonyban. Ugyanakkor mégis fizethet magának „munkabér jelleggel” juttatást az egyéni vállalkozó, ennek neve vállalkozói kivét.

A **vállalkozói kivét** az egyéni vállalkozásból az egyéni vállalkozó részére havi rendszerességgel kifizetett juttatás. A vállalkozás által elért jövedelemtől csak annyiban függ, hogy a munkabérekhez és azok közterheihez hasonlóan a vállalkozói kivét és közterhei is költségként számolhatók el a vállalkozás által elért bevétellel szemben. A vállalkozói kivéttel, mint bevétellel szemben költséget nem lehet az összevontan adózó jövedelmek csoportjában elszámolni, tehát a vállalkozói kivét egésze jövedelemnek számít.

Lényeges, hogy van olyan egyéni vállalkozó is hazánkban, akinek nettó árbevétele 2022-ben 18 milliárd Ft volt. Így általában véve magának az egyéni vállalkozásnak a jövedelmét a jogalkotó nem engedi az összevont jövedelmek között figyelembe venni. Ugyanakkor a kisebb egyéni vállalkozóknál ezt indokolt lenne. Ezt a problémát a jogalkotó úgy oldotta meg, hogy a kisebb egyéni vállalkozások – ahogyan ezt majd később látni fogjuk az egyéni vállalkozások adózásának tárgyalásánál – átalányadózást választhatnak. Tehát aki olyan kicsi, hogy átalányadózást választhat, annak az így meghatározott egyéni vállalkozási jövedelmét az összevontan adózó jövedelmek önálló tevékenységek csoportjában figyelembe veheti. Mivel azonban az átalányadózás az aktuális minimálbér 10-szeresének megfelelő jövedelemrészre adómentességet biztosít, így csak azt meghaladó jövedelemrész vehető az összevontan adózó jövedelmek között figyelembe.

Az **egyéni vállalkozás átalányadózás által megállapított jövedelmének az adómentességet meghaladó része** az összevontan adózó jövedelmek része. Tételes költségelszámolás szerinti jövedelem megállapítás esetén viszont nem lehet része az így megállapított egyéni vállalkozói jövedelem az összevontan adózó jövedelmeknek.

Szerencsés módon az őstermelők esetében nincsenek olyan óriási méretkülönbségek, mint az egyéni vállalkozások esetében, így az őstermelők esetében bármilyen módon is határozódik meg az őstermelői jövedelem, az az összevontan adózó jövedelmek része.

A **mezőgazdasági őstermelő** 16 évesnél idősebb magyar állampolgár, aki a törvényben meghatározott mezőgazdasági tevékenységek valamelyikét folytatja a Nemzeti Agrárgazdasági Kamaránál történt regisztrációját követően. Előírt végzettség és alaptőke nincs, adószámot igényelhet abban az esetben, ha áfa kötelezettségeit az általános, nem pedig a mezőgazdasági termelők lehetséges különleges jogállása szerint kívánja folytatni.

A mezőgazdasági őstermelő az általa választottak szerint háromféle módon határozhatja meg a jövedelmét. Az összevont jövedelmekről szóló fejezetben ebből a háromból kettő, az elkülönülten adózó jövedelmek fejezetben egy kerül meghatározásra. Láthattuk, bármilyen módon is kerül az őstermelői jövedelem meghatározásra, az abból származó jövedelem az összevontan adózó jövedelmek részét képezi. Az összevontan adózó jövedelmek esetében szabályozott kétféle őstermelői adózási mód (melyet követ az elkülönülten adózó jövedelmek részében meghatározott átalányadózási mód is):

- 10%-os költséghányad alkalmazása: külön igazolás nélkül a bevétel 10%-a költségként elszámolható, de ezt meghaladóan több költség még igazoltan sem. Előzetes választást nem igényel, ezt a lehetőséget bármikor választhatja az őstermelő;
- költségeivel teljeskörűen és tételesen elszámol, a törvény előírásai szerint (tehát számviteli szabályait a Sza. törvény tartalmazza): veszteséget is mutathat ki, de ebben az esetben az összevont jövedelmek között nulla értéket kell e soron szerepeltetni, ugyanakkor a veszteséget későbbi adóév bevételeivel szemben mint költséget érvényesítheti. Ezt a lehetőséget az előző évről szóló bevallásban választhatja az adózó, vagy akkor köteles eszerint elszámolni, ha a választott átalányadó feltételeinek nem felelt meg.

Az **ingó- és ingatlanhasznosítás** – beleértve ezek értékesítését is – gazdasági tevékenység keretében történő típusa tartozik az összevontan adózó jövedelmek közé: így a bevételszerzésre sorozatosan, és más adózóktól független módon, adószám birtokában – de nem egyéni vállalkozó – magánszemélyként kerül sor.

Az ingó- és ingatlanhasznosítás esetében ugyancsak két költségelszámolási mód áll az adózó rendelkezésére, hasonló feltételekkel, mint amit az őstermelő esetében a fentiekben láthattunk. Ugyanakkor átalányadózási lehetőség nincs az elkülönülten adózó jövedelmek szabályai között. A két lehetséges költségelszámolás mód tehát:

- 10%-os költséghányad alkalmazása;
- tételes költségelszámolás a törvény biztosította számviteli szabályok szerint.

6.8.2. Nem önálló tevékenységből származó jövedelmek

Nem önálló tevékenység:

- a munkaviszonyban folytatott tevékenység;
- a közfoglalkoztatási jogviszonyban végzett tevékenység;
- a társas vállalkozás magánszemély tagjának személyes közreműködése;
- a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének tevékenysége;
- a jogszabály alapján választott vagy kijelölt tisztségviselő (ideértve a felügyelőbizottság tagját és a küldöttgyűlés tagját);
- a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban végzett tevékenység;
- az országgyűlési képviselői tevékenység.

A **nem önálló tevékenységből származó bevételek** esetében a magánszemély döntően nem saját maga szervezi munkavégzését, nem önmaga vállalja az ezzel járó kockázatokat és költségeket, ugyanakkor

legfeljebb közvetve részesül az ilyen módon megszerzett hozamokból. Főszabály szerint költségek csak jelképes mértékben vonhatók le a bevételekből. Ilyen bevétel a munkabér, közfoglalkoztatási bér, tiszteletdíj, illetmény, jutalom, üzemanyag-megtakarítás címén fizetett összeg, költségtérítés, a társas vállalkozásban személyesen közreműködő magánszemély tag által személyes közreműködése ellenében kapott juttatás, ha azt a társas vállalkozás költségei között számolják el (személyes közreműködői díj).

Lényegében a nem önálló tevékenység bevétele a munkabér, illetve valamennyi hasonló juttatás, melyet jogilag nem nevezhetünk munkabérnek – mert nincs formálisan munkáltató. Egyetlen munkabér jellegű juttatás van, ami nem ide, hanem az önálló tevékenység bevételei közé tartozik, az a vállalkozói kivét. A nem önálló tevékenység esetében viszont a dolgozó, aki munkájáért rendszeres díjazásban részesül, „nem a maga ura”, munkáját nem szervezheti olyan önállósággal, mint egy egyéni vállalkozó.

A nem önálló tevékenységből származó bevételből adóügyi értelemben vett költségként (a számvitel másképp értelmezi a költség fogalmát) levonható:

- a munkavállalói érdekképviseletet ellátó szervezet részére az adóévben levont (befizetett) tagdíj összege, ideértve az egyéni (tehát nem céges) kamarai tagdíj címén befizetett összeget is (például orvosok);
- üzemanyag-megtakarítás (kamionosoknak, egyéb erőgépközlekedőknek) címen kapott összeg havi 100 ezer Ft erejéig.

6.8.3. Egyéb jövedelmek

Egyéb jövedelem minden olyan bevétel, amelynek adókötelezettségére e törvény eltérő rendelkezést nem tartalmaz, azzal, hogy - a költségelszámolásra vonatkozó rendelkezéseket is figyelembe véve - a bevételnek nem része a megszerzése érdekében a magánszemély által viselt szabályszerűen igazolt kiadás. Egyéb jövedelem különösen a magánnyugdíjpénztár tagja egyéni számláján jóváírt tagdíj-kiegészítésnek a társadalombiztosítási nyugdíjrendszerbe történő visszalépése miatt visszafizetett összege, az önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztár által a tag részére teljesített, e törvény szerint adómentesnek nem minősülő nyugdíjnyújtás.

A családi pótlék egyéb bevételnek minősül ugyan, de ezen a címen megszerzett bevételből nem kell jövedelmet megállapítani.

6.9. Az összevontan adózó jövedelmek adóalap-kedvezményei

Az adóalap-kedvezményeket általában az adótörvények, így a Szja. törvény is – röviden – csak kedvezménynek nevezi. Ettől eltérően – időnként – az adókedvezményeket „rendesen” adókedvezménynek nevezi, de a Szja. törvény az adókedvezményeket is kedvezménynek nevezi.

Lényeges, hogy pontosan tudjuk, mi adóalap- és mi adókedvezmény. Hiszen az adóalap-kedvezményt – nevéből adódóan is – az adóalapból lehet levonni, érvényesíteni. Az adókedvezményt viszont már a számított adóból lehet levonni, érvényesíteni.

A Szja. törvény jelenleg ötféle adóalap-kedvezményt nevesít:

1. családi kedvezmény;
2. első házások kedvezménye;
3. négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye;
4. személyi kedvezmény;
5. 25 év alatti fiatalok kedvezménye.

A 30 év alatti anyák kedvezményéről szóló 596/2022. (XII. 28.) Kormány rendelet további egy adóalap-kedvezményt nevesített (a veszélyhelyzetre való hivatkozással ezt a szabályt nem az Országgyűlés foglalta a törvénybe, hanem a Kormány rendeleti úton hirdette ki, de ezt az előírást kötelezően alkalmazni kell a Szja. törvény többi előírásával egyetemben):

6. 30 év alatti anyák kedvezménye.

Abban az esetben, ha a családi adóalapkedvezmény összegét – annak a jövedelemhez képesti magas mivolta miatt – a jogosult nem tudná teljes egészében kihasználni, akkor a jövedelmet terhelő társadalombiztosítások tekintetében is elszámolható a még fennmaradó családi adóalap-kedvezmény összege A társadalombiztosítás ellátásaira jogosultakról, valamint ezen ellátások fedezetéről szóló 2018. évi CXXII. törvény 34. § értelmében:

7. családi járulékkedvezmény (személyi jövedelemadó után!)

6.9.1. A családi kedvezmény

A családi kedvezmény azok számára van, akik saját háztartásukban gyermek eltartásáról gondoskodnak. A családi kedvezmény lényegében az eltartott gyermek után „jár”, így a szülők, vagy az egyik szülő és a vele együtt élő új párja a saját, összevontan adózó jövedelmükkel szemben érvényesíthetik ezt. Vagyis eldönthetik, hogy az adóalap-kedvezményt milyen arányban osztják meg egymás között, egészen pontosan egymás jövedelmei között. A megosztásról majd mindenkinek – egybehangzóan – nyilatkoznia kell a munkáltatók, illetve egyéb kifizetők fel.

A **családi kedvezmény** főszabály szerint azok után a saját háztartásban élő gyermek(ek) után jár, aki után családi pótlék, vagy rokkantsági járadék is kifizetésre kerül. Összege egy eltartott (gyermek) esetén 66.670 Ft/hó, két eltartott (gyermek) esetén 133.330 Ft/gyermek/hó, három vagy több eltartott (gyermek) esetén pedig 220.000 Ft/gyermek/hó. Igazolt (orvosilag) magzat után is jár (akinek még nincs adóazonosító jele, és családi pótlék sem jár utána).

Jogosultsági hónap az a hónap, melyre vonatkozóan családi pótlék, vagy rokkantsági járadék kerül folyósításra, akár az eltartó részére, akár saját jogán a családi pótlékban, illetve rokkantsági járadékban részesülőre.

Amennyiben egyedülálló szülő emelt összegű családi pótlékot kap, a családi kedvezményt – logikusan – nem oszthatja meg mással.

Amennyiben családi kedvezmény igénybevételére jogosultak jövedelme kisebb annál az összegnél, mint amennyi esetükben a családi kedvezmény, akkor jövedelmük járulékalapja is csökkenthető a személyi jövedelemadó esetében fennmaradó kedvezmény összegével. Így akár – például egy munkabér esetében – a bruttó fizetés lehet egyben a nettó is, ha az adózónak nem kell sem személyi jövedelemadót, sem járulékokat fizetni. A járulékfizetés ilyen módon való elmaradása ugyanakkor semmilyen módon nem hat a nyugdíjjogosultságra, vagy az egészségügyi jogosultságokra – például kórházi kezelés, vagy táppénz.

6.9.2. Első házások kedvezménye

Az **első házások kedvezményét** az a házaspár érvényesítheti, amely esetében legalább az egyik házastárs első házasságát köti. A házastársak által együttesen érvényesíthető kedvezmény jogosultsági hónaponként 33.335 forint. Jogosultsági hónapként a házassági életközösség fennállása alatt a házasságkötést követő hónaptól (azt első jogosultsági hónapnak tekintve) legfeljebb 24 hónap vehető figyelembe.

A kedvezményt a házastársak – döntésük szerint – az összeg megosztásával közösen érvényesítik, ideértve azt az esetet is, ha a kedvezményt kizárólag egyikük veszi igénybe.

A kedvezményt – ennek még lehet jelentősége – a családi kedvezményt megelőzően kell az adóalapból levonni (bár a törvényben nem ez a sorrend), így a családi adóalapkedvezményt esetlegesen a járulékokra is ki lehet terjeszteni a családi kedvezményről szóló alfejezetben leírtak szerint.

6.9.3. A négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye

Négy vagy több gyermeket nevelő anyának minősül az a nő, aki vér szerinti vagy örökbefogadó szülőként az általa nevelt gyermekekre tekintettel családi pótlékra jogosult, vagy családi pótlékra már nem jogosult, de jogosultsága legalább 12 éven keresztül fennállt, és a gyermekek száma a négy főt eléri, azzal, hogy törvény szerint továbbra is gyermeknek számít az a gyermek is, aki után a családi pótlékra való jogosultság a gyermek elhunytja miatt szűnt meg.

A **négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye** a kedvezményre jogosult által a jogosultsági időszakban megszerzett, összevont adóalapba tartozó meghatározott jövedelmekkel szemben további összegszerű korlátozás nélkül érvényesíthető.

A kedvezmény minden önálló és nem önálló tevékenység jövedelmével szemben igénybe vehető – tehát az egyéb, összevontan adózó jövedelmekkel szemben eleve nem –, kivéve:

- ingó- és ingatlanhasznosításból származó jövedelem.

A kedvezmény annak a hónapnak az első napjától nyílik meg, amelyik hónapban az anya négy vagy több gyermeket nevelőnek minősül (tehát nem a következő hónaptól).

A négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezményét minden más kedvezményt megelőzően érvényesíti adóelőleg-nyilatkozat alapján a munkáltató, kifizető. Ez azt jelenti, hogy a kedvezmény alapját képező jövedelmeire nem tudja az első házások kedvezményét, a családi kedvezményt és a személyi kedvezményt érvényesíteni, annak azonban nincs akadálya, hogy családi járulékkedvezményt érvényesítsen.

6.9.4. A személyi kedvezmény

A személyi kedvezményt eredetileg a jogalkotó azért érezte szükségesnek, mert a súlyos fogyatékossgal élőknek a létfenntartáshoz magasabb összegű jövedelemre van, illetve lenne szükségük. A személyi jövedelemadó nem része a szociális támogatások rendszerének, azonban a maga részéről tehet az ügy érdekében. Így, ha adóalap-kedvezményt ad a jogalkotó, akkor kevesebb jövedelemadót kell fizetni, így egy kicsivel több pénz jut a fogyatékossgal élők számára. Ez akkor is igaz, ha a fogyatékos gyermek, és a kedvezményt a szülő a saját jövedelme vonatkozásában érvényesíti. Ugyanakkor a fogyatékos felnőtt személy saját jogán is érvényesítheti a kedvezményt, a saját jövedelmével szemben.

Később több olyan csoport is hallatta a hangját, aki úgy érezték, nem méltányos, hogy ők nem részesülhetnek ilyen „burkolt támogatásban”, hiszen arra ők is rászorulnának: például cukorbetegek, lisztérzékenyek. Ennek következtében ma már nem csak a súlyos fogyatékossgal élő személyek után jár a kedvezmény, hanem egyéb betegségekkel élők után is. Ezeket A súlyos fogyatékossgának minősülő betegségekről szóló 335/2009. (XII. 29.) Kormány rendelet sorolja fel.

Súlyosan fogyatékos személynek számít, aki a súlyos fogyatékossgának minősülő betegségekről szóló 335/2009. (XII. 29.) Korm. rendeletben felsorolt betegségek valamelyikében szenved, továbbá aki rokkantsági járadékban, vagy fogyatékossgai támogatásban részesül.

A súlyosan fogyatékos magánszemély az teljes összevont adóalapját **személyi kedvezménnyel** csökkenti, melynek összege a mindenkori minimálbér harmada. Ez 2023-ban 77.300 Ft/hó.

A kedvezmény a fogyatékos állapot kezdő napjának hónapjában vehető először figyelembe.

6.9.5. A 25 év alatti fiatalok kedvezménye

A pályakezdő, illetve családalapító fiatalokat a jogalkotó akkor is kedvezményhez kívánta juttatni, ha nem házasodnak össze, illetve nem vállalnak gyermeket. Ennek oka az, hogy a házasságot, illetve a gyermekvállalást is szükséges anyagilag megalapozni. Ehhez ad egyfajta állami hozzájárulást egy jelentős adóalap-kedvezmény révén a jogalkotó.

A 25 év alatti fiatalok kedvezménye a 25 életévét be nem töltött fiatal összevont adóalapjába tartozó egyes jövedelmeit csökkenti. 2023-ban a kedvezmény összege jogosultsági hónaponként 499.952 forint.

A kedvezmény összege mindig az előző adóév július hónapjára a KSH által hivatalosan megállapított bruttó átlagbér.

A kedvezmény minden önálló és nem önálló tevékenység jövedelmével szemben igénybe vehető – tehát az egyéb, összevontan adózó jövedelmekkel szemben eleve nem –, kivéve:

- ingó- és ingatlanhasznosításból származó jövedelem.

Jogosultsági hónapként azok a hónapok vehetők figyelembe, amelyekben a fiatal a 25. életévét nem töltötte be, utoljára a 25. életéve betöltésének hónapja.

6.9.6. A 30 év alatti anyák kedvezménye

Ahogy az korábban már említésre került, ez a kedvezmény nincs a törvénybe foglalva, hanem A 30 év alatti anyák kedvezményéről szóló 596/2022. (XII. 28.) Kormány rendelet tartalmazza – a veszélyhelyzetre hivatkozva – az előírásokat, melyet viszont kötelező a törvény alkalmazása során érvényesíteni, figyelembe venni.

Ennek az új kedvezménynek a létjogosultságát az adta, hogy a családi kedvezmény sok bírálatot kapott azért, mert ugyan három gyermeknél már jelentős a havi gyermekenkénti adóalap-kedvezmény összege – 220.000 Ft – azonban egy gyermeknél ennek csak mintegy harmada, két gyermeknél gyermekenként pedig mintegy kétharmada. Márpedig – érveltek a családok – a három gyermekig úgy lehet eljutni, hogy előbb 1, majd 2 gyermek lesz a családban (ikreket nem számítva). Vagyis, ha a jogalkotó nem támogatja megfelelő mértékben az első és a második gyermek vállalását, soha nem jutnak el a családok a harmadik gyermekig – ha ez az anyagiakon (is) múlik. Ezt a kritikát megszívta a jogalkotó, ugyanakkor az az álláspont alakult ki, hogy – az orvosszakmai érvekkel összhangban – hogy az édesanyák jó lenne, ha már harminc éves koruk előtt vállalnák az első két gyermeket, illetve lehetőleg a nemzetstratégiai szempontból kívánatosnak ítélt harmadik gyermeket is.

Amennyiben az első és a második gyermek megérkezik, a harmadikkal pedig már várandós az édesanya 31. születésnapja előtt – szól a jogalkotói érvelés – nem okoz problémát a 30 év alatti anyák kedvezményének elvesztése, hiszen három gyermek után már magasabb összegű adóalap-kedvezményben részesül az édesanya. Ezt követően, ha a negyedik gyermeket is vállalják, az édesanya élethosszig adómentességet kap (a meghatározott, általános jövedelmek tekintetében).

A 30 év alatti anyák kedvezményére jogosult az a fiatal anya, aki a vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermekére tekintettel, vagy magzatára tekintettel egyébként családi kedvezmény érvényesítésére

jogosult. 25 év alatti anyáknak a kedvezmény nem jár, abban az esetben csak a minden 25 év alatti fiatalnak járó 25 év alatti fiatalok kedvezményére jogosult. 2023-ban a kedvezmény összege – a 25 év alatti fiatalok kedvezményével egyezően – jogosultsági hónaponként 499.952 forint.

A kedvezmény összege mindig az előző adóév július hónapjára a KSH által hivatalosan megállapított bruttó átlagbér.

A kedvezmény minden önálló és nem önálló tevékenység jövedelmével szemben igénybe vehető – tehát az egyéb, összevontan adózó jövedelmekkel szemben eleve nem –, kivéve:

- ingó- és ingatlanhasznosításból származó jövedelem.

A 30 év alatti anyák kedvezményére jogosult édesanya nem jogosult családi adókedvezményre, ugyanakkor a gyermekei után járó családi adókedvezmény összegével egyező **családi járulékkedvezményre** igen.

6.9.7. Családi járulékkedvezmény (személyi jövedelemadó után!)

A magánszemély az őt megillető családi kedvezményt a biztosítottként fizetendő társadalombiztosítási járulékból is elszámolhatja, ha azt az szja-alapból, adóelőleg-alapból nem lehetett teljes összegben érvényesíteni.

A **családi járulékkedvezmény összege** a családi kedvezmény adóalappal, adóelőleg-alappal szemben nem érvényesített részének a 15 százaléka, de legfeljebb a magánszemély által fizetendő társadalombiztosítási (tb) járulék összege. Azaz a fennmaradt családi adóalap-kedvezményből – a 15%-kos Szja. adókulcs szerint átváltva – járulékkedvezmény lesz, ami a számított járulékból (nem pedig a járulékalapból) vonható le.

A családi járulékkedvezményt a munkáltató, kifizető automatikusan figyelembe veszi, ha a magánszemély az adóelőleg-nyilatkozaton a családi kedvezmény érvényesítéséről nyilatkozik.

A családi járulékkedvezmény érvényesítése nem érinti a biztosított társadalombiztosítási és munkaerő-piaci ellátásokra való jogosultságát és az ellátások összegét.

6.9.8. A kedvezmények igénybevételének előírt sorrendje

A kedvezményeket a következő sorrendben lehet igénybe venni:

1. Négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye
2. 25 év alatti fiatalok kedvezménye
3. 30 év alatti anyák kedvezménye
4. Személyi kedvezmény
5. Első házások kedvezménye
6. Családi kedvezmény
7. Családi járulékkedvezmény (személyi jövedelemadó után!)

A családi kedvezmény azért került hátrásorolásra, mert ez így a legelőnyösebb az adózóknak. Hiszen ez az egyetlen adóalap-kedvezmény, mely a teljes adóalap „elfogyasztása” esetén még tovább vihető. Ha nem is lehet negatív az adóalap – akkor az adóhatóság fizetne az adózónak, ezt szeretnék elkerülni – de a járulékkötelezettségek csökkentésére még felhasználható a családi kedvezmény. Ilyen „Jolly Joker” funkciója a többi kedvezménynek nincs, tehát, ha ők kerülnének az érvényesítési rangsor végére, akkor az esetlegesen fel nem használt, fel nem használható kedvezményösszegek valóban „elvesznének” az adózó számára, hiszen semmilyen további előnyt nem lennének képesek nyújtani.

6.10. Az összevontan adózó jövedelmek adókedvezményei

Korábban volt, hogy 11 féle adókedvezmény is volt, apránként részben átalakultak adóalapkedvezménnyé – például személyi kedvezmény – részben egyszerűen „eltűntek”. Mára már csak egy „utolsó mohikán” tartja magát, ő is csak azért mert gyakorlatilag már semmi jelentősége sincs, így az állam számára nem nagy „tehertétel”.

6.10.1. A tevékenységi kedvezmény

Számos tevékenységi kedvezmény volt korábban, nem véletlen, hogy nem őstermelői kedvezmény az elnevezés. Ma már csak az őstermelők kaphatnak ilyen tevékenységi kedvezményt.

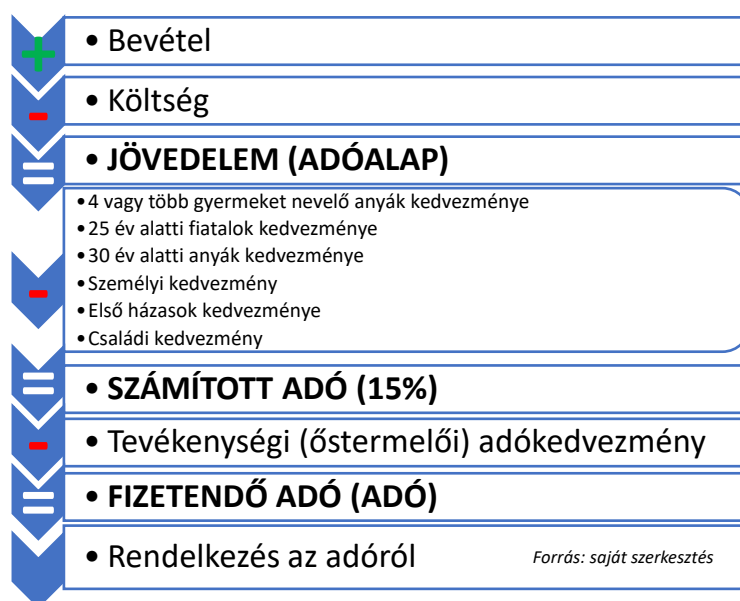
Tevékenységi kedvezményként az összevont adóalap adóját csökkenti a tételes költségelszámolást, vagy a 10 százalékos költséghányadot alkalmazó mezőgazdasági őstermelő e tevékenységből származó éves jövedelme adójának, valamint, ha tételes költségelszámolást alkalmaz, a könyvelői díjkedvezménynek az együttes összege, de legfeljebb 100 ezer forint (**őstermelői adókedvezmény**).

Könyvelői díjkedvezmény címén a könyvelőnek fizetett, számlával igazolt díj vehető figyelembe, de csak olyan arányban, amilyen arányt a mezőgazdasági őstermelői tevékenységből származó jövedelem az összevont adóalapon belül képvisel.

Az őstermelői tevékenységből származó jövedelem adóját úgy kell kiszámítani, hogy meg kell határozni az összevont adóalap adóját e jövedelemmel együtt és nélküle is, és meg kell állapítani a két adóösszeg különbségét. Vagyis külön ki kell számolni, az őstermelői bevételnek önmagában mennyi lenne a jövedelemtartalma, annak mennyi lenne az adója, és amennyiben lenne fizetendő adó, akkor meg kell nézni, hogy a fizetendő adó, a könyvelői számla, illetve a 100 ezer Ft tevékenységi kedvezmény hármas csoportból melyik tag a legkisebb, és annak megfelelő összegű lesz az igénybevehető adókedvezmény összege.

Lényeges, hogy az őstermelőt – bármilyen szabály szerint is számolja bevételéből a jövedelmet – az éves minimálbér feléig nem kell bevételéből jövedelmet megállapítania. Ez lényegében egy burkolt adóalap-kedvezmény az őstermelők számára, amelynek összege 2023-ban 1.392.000 Ft.

37. ábra: Az összevontan adózó jövedelmek után fizetendő adó meghatározása

6.11. Rendelkezés az adóról

Amikor az összevontan adózó jövedelmek tekintetében meghatározódott a fizetendő adó összege, az valóban azt jelenti, a jövedelem ekkora hányadát adóként az adóhatóság részére meg kell fizetni, illetve meg kellett azoknak a kifizetőnek, akik az adót a kifizetések összegéből levonták. Ugyanakkor a fizetendő adó összege nem lesz feltétlenül és teljes egészében az államkassza bevétele. Bizonyos feltételek teljesülése esetén van arra lehetőség, hogy az adózó a fizetendő adójának egy részét „legálisan eltérítse”, azaz az ne az államkasszát gazdagítsa, hanem az adózó javát szolgálja. Mindez nyilvánvalóan nincs a jogalkotó ellenére, hiszen ő építette be a törvénybe ezt a lehetőséget.

Az állam sokféle módon, így az adótörvények által is támogatja az állampolgárok öngondoskodását. Ez azt jelenti, hogy az állam kedvezően fogadná azt, hogy ha az állampolgárok „bajba kerülnek”, akkor ne rögtön az államtól várják a segítséget, hanem már előre gondoskodjanak arról, hogy „baj esetén legyen mihez nyúlni”. Ezt a lehetőséget a biztosítók – szó szerint – biztosíthatják. Mit értünk baj alatt? Azt, hogy az adózó öregség, vagy egészségi problémái miatt nem lesz képes dolgozni, jövedelmet szerezni. Tudjuk, van állami nyugdíj, van állami egészségügy, de ha valaki ezt meghaladóan kíván már előre önmagáról gondoskodni, azt az állam hálásan fogadja. Olyannyira hálásan, hogy ha látja, az adózó nagyon „odateszi magát”, takarékoskodik, biztosításokat köt, felkészül a „bajra”, akkor az állam kész még az adózótól befolyó adó egy részéről is lemondani – méghozzá az adózó javára – hogy ezt a „szimpatikus” adózói tevékenységet támogassa.

Az adózó rendelkezhet fizetendő adójának egy részéről úgy, hogy azt kéri az állam által elismert öngondoskodási formák adózót megillető egyéni számlájára kiutalni. Az adózó 2023-ban összesen maximum 280 ezer Ft fizetendő adójáról rendelkezhet ilyen módon – amennyiben teljesíti az előírt feltételeket.

Az **önkéntes kölcsönös biztosító pénztár** magánszemély tagja az adóbevallásában tett nyilatkozat alapján rendelkezhet az összevont adóalapja adójának az adókedvezmények levonása után fennmaradó részéből a következők szerint meghatározott összegek átutalásáról: az adóévben az általa a tagi jogviszonyára tekintettel befizetett összeg, számára jóváírt összeg, lekötött összeg, prevenciók célú kifizetett összeg 10%-a, de legfeljebb 150 ezer Ft.

A **nyugdíj-előtakarékossági számla**-tulajdonos magánszemély az adóbevallásában tett nyilatkozat alapján rendelkezhet - akkor is, ha a nyugdíj-előtakarékossági számlát a nyilatkozattétel időpontját megelőzően nyugdíj szolgáltatásra jogosultsága miatt megszüntette, de a rendelkezést megalapozó befizetés évének utolsó napján az adott nyugdíj-előtakarékossági számláját még nem mondta fel - az adóévben általa nyugdíj-előtakarékossági számlára forintban befizetett összeg 20 százalékának, de legfeljebb az adóévben 100 ezer forintnak az összevont adóalapja adójának az adókedvezmények levonása után fennmaradó részéből történő átutalásáról (nyugdíj-előtakarékossági nyilatkozat).

A **nyugdíjbiztosítási szerződés** szerződője az adóbevallásában tett nyugdíjbiztosítási nyilatkozat alapján rendelkezhet az összevont adóalapja adójának az adókedvezmények levonása után fennmaradó részéből a következők szerint meghatározott összegek átutalásáról (a továbbiakban: nyugdíjbiztosítási nyilatkozat): az adóévben az általa szerződőként befizetett összeg (ideértve a szerződésen az adóévben jóváírt olyan összeget is) 20 százaléka, de legfeljebb az adóévben 130 ezer forint.

Természetesen, az adózó rendelkezését az adója egy részéről az adóhatóság akkor teljesíti, ha az megfelel az előírásoknak – így nincs például köztartozása sem, illetve az adója teljes egészében megfizetésre került.

6.12. Rendelkezés az adó 1+1 százalékáról

Bárki dönthet úgy idén, hogy az összevont adóalap után befizetett személyi jövedelemadójának 1 százalékát felajánlja egy regisztrált civilszervezetnek, további 1 százalékát pedig egy technikai számos vallási közösségnek vagy az aktuális kiemelt költségvetési előirányzatnak, amely 2023-ban a Nemzeti Tehetség Program volt.

Az sija 1+1%-áról – függetlenül az sija-bevallás módjától – a bevallással együtt vagy külön is lehet rendelkezni, elektronikusan vagy papíralapon is.

Az egyházak részére tett felajánlást nem kell évente megújítani. Tehát, amennyiben egyszer tett az adózó 1% felajánlást egyház részére adóbevallásában, akkor az mindaddig – külön éves megerősítés nélkül is – „él”, ameddig más egyházat meg nem jelöl az adózó kedvezményezettként.

Civil szervezetek esetében éves szinten kell rendelkezni az adó 1%-nak felajánlásáról, ott nincs meg az a lehetőség, hogy a korábbi felajánlás addig „él”, míg azt az adózó nem módosítja egy másik kedvezményezett javára.

6.13. Az egyéni vállalkozás adózása

Az egyéni vállalkozói igazolványt – már csak virtuálisan – a kormányhivatali okmányirodában lehet kiváltani. Alaptőke igény nincs, a folytatni kívánt tevékenységgel összefüggésben viszont elképzelhető, hogy végzettséghez köti az igazolvány kiadását az okmányiroda. Az egyéni vállalkozó mint vállalkozás nem jogi személy, csak a magánszemély – aki az egyéni vállalkozó – az. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozást beperelni nem lehet, az sem indíthat pert, teljes és egyetemleges felelősséggel az egyéni vállalkozást alapító magánszemély rendelkezik: a vállalkozás helyett őt lehet beperelni, a vállalkozás helyett ő perelhet be másokat.

Adóügyi szempontból a törvény nem csak az egyéni vállalkozói igazolvány birtokosát tekinti egyéni vállalkozónak, hanem a következő személyeket is:

- közjegyző;
- önálló bírósági végrehajtó;
- önálló ügyvéd (nem ügyvédi iroda);
- egyéni szabadalmi ügyvivő;
- szolgáltató állatorvos.

Rájuk ugyanazok a szabályok vonatkoznak a személyi jövedelemadózáásban, mint az egyéni vállalkozókra.

Az egyéni vállalkozókról a NAV vezeti a nyilvántartást. A vállalkozást lehet szüneteltetni, majd lehet a szüneteltetés után folytatni, vagy megszüntetni is.

Az egyéni vállalkozó a jövedelmét az Sza tv. rendelkezései szerint kétféle módszer szerint állapíthatja meg:

- a költségek tételes és teljeskörű elszámolásával, a vállalkozói jövedelem szerinti adózással, vagy
- átalányadózással.

Az egyéni vállalkozó nem alkalmazhatja a 10%-os költséghányad alkalmazása módszert, amit az őstermelők (is) egyébként alkalmazhatnak. Az átalányadózás választásának meghatározott feltételei vannak. Átalányadózás választásának hiányában, vagy a választott átalányadózás feltételeinek évközi

nem teljesülése setében az egyéni vállalkozó csak a tételes költségelszámolással állapíthatja meg jövedelmét, illetve annak adóját.

6.13.1. Tételes költségelszámolással való jövedelem megállapítás: vállalkozói személyi jövedelemadó

A tételes költségelszámolás számviteli szabályait maga a személyi jövedelemadó törvény állapítja meg az egyéni vállalkozóknak. Tehát nem a számviteli törvény, így nem is vezetnek kettős könyvelést.

Főbb bevételek:

- tevékenység ellenértéke, értékesítési árbevétel;
- amennyiben költségek között számolta el az ezekkel összefüggésben felmerült kiadásokat, bevétel a biztosító szolgáltatása és a kapott támogatás;
- megszűnés, átalányadóról való áttérés, tárgyi eszköz ingyenes átadása esetén további bevételek lehetnek;
- bevételt csökkentő tételek a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásához, duális képzésben való részvételhez, valamint tanuló, volt munkanélküli, volt fogvatartott foglalkoztatásához, illetve kutatás-fejlesztési beruházási összeg.

Az egyéni vállalkozás csökkentheti bevételeit a fejlesztési tartalékba helyezett összeggel, melyet azonban meghatározott időben és célra fel kell használnia, különben az osztalékalappal együtt osztalékadó terhet fog viselni (lásd erről bővebben az egyéni vállalkozó osztalékadójánál).

Főbb költségek:

- a vállalkozói kivét és annak szociális hozzájárulási adója;
- az anyag- és árubeszerzésre, szállításra fordított kiadás;
- az adott előleg, kivéve a tárgyi eszközök, nem anyagi javak beszerzésekor adott előleget;
- a kizárólag üzemi célt szolgáló tárgyi eszközök, nem anyagi javak beszerzési, előállítási költsége, ha azok egyedi értéke nem több 200 000 forintnál;
- a kizárólag üzemi célt szolgáló tárgyi eszközök, nem anyagi javak folyamatos, zavartalan, biztonságos üzemeltetését szolgáló javítási, karbantartási munkára fordított kiadás;
- az alkalmazottnak kifizetett bér és annak közterhei;
az alkalmazott javára adott béren kívüli és egyes meghatározott juttatás és annak közterhe;
- a pénzügyintézetől felvett üzleti hitelre fizetett kamat;
- a törvény szerint elszámolt értékcsökkenési leírás.

Költségként nem számolható el a vállalkozás jövedelem után fizetendő vállalkozói személyi jövedelemadó és a kifizetett osztalék után megfizetett osztalékadó.

A kisvállalkozó adóalap-kedvezmény – röviden **kisvállalkozói kedvezmény** – a 250 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató egyéni vállalkozás által új beruházásaira, vagy meglévő ingatlanainak felújítására fordított pénzüsszeg. Mértéke legfeljebb annyi lehet, amennyivel a bevételek a költségeket eredetileg meghaladták, azaz a kiindulási adóalap nem fordulhat negatívba. Fennmaradó összeg esetében a későbbi években történhet a felhasználása. Sorrendben megelőzi az elhatárolt veszteséggel való adóalap-csökkentést.

Az egyéni vállalkozónak lehetősége van a **veszteség elhatárolására**, vagyis arra, hogy a bevételt meghaladó költségeket a következő öt adóév egyéni vállalkozásból származó jövedelmével szemben

számolja el. Az adóévben elhatárolt veszteség legfeljebb az elhatárolt veszteség nélkül számított vállalkozói adóalap 50 százalékáig érvényesíthető.

A mezőgazdasági tevékenységet folytató egyéni vállalkozó az adóévben elhatárolt veszteségét az adóévet megelőző két évre visszamenőleg is rendezheti önellenőrzéssel. Ilyenkor az egyes adóévekre az elhatárolt veszteség 30 százaléka vonható csak le veszteségelhatárolás címén. Ha a veszteség összege ennél több, akkor a fennmaradó rész a későbbi évek jövedelmével szemben érvényesíthető.

6.13.1.1. A vállalkozói adóalap és a jövedelem-(nyereség-)minimum

Vállalkozói jövedelemnek az ismertetett növelő és csökkentő tételekkel módosított bevétel és elszámolható költségek különbözete tekinthető, azaz a tételes költségelszámolás szerinti jövedelem.

A **vállalkozói adóalap** a tárgyévi vállalkozói jövedelem, valamint a korábbi évekről áthozott és a tárgyévi jövedelemmel szemben érvényesített veszteség figyelembevételével kerül megállapításra.

$$\text{Vállalkozói adóalap} = \text{Tárgyévi vállalkozói jövedelem} - \text{korábbi évek elhatárolt veszteségéből elszámolható összeg}$$

Az egyéni vállalkozónak a vállalkozói személyi jövedelemadó-fizetési kötelezettsége kiszámítása előtt meg kell állapítania, hogy a tárgyévi egyéni vállalkozásból származó jövedelme alapulvételével kiszámított vállalkozói adóalap összege elérte-e a jövedelem-(nyereség-)minimumot. Az állam ugyanis minden vállalkozástól elvár egy minimális adófizetést.

Jövedelem-(nyereség-)minimumnak a tárgyévi adóalapba beszámító vállalkozói bevétel 2 százalékát kell tekinteni.

Vagy a vállalkozói adóalap, vagy a jövedelem-minimum után kell majd az adót felszámítani, attól függően melyik a nagyobb. Amennyiben a vállalkozói adóalap a kisebb – mert például veszteséges lett –, és az egyéni vállalkozó mégsem akarja a jövedelem-minimumot alkalmazni, ezt egy külön nyilatkozat megadásával megteheti. Ennek azonban az az „ára”, hogy számíthat arra, az adóhatóság adóellenőrzés keretében fogja ellenőrizni, helyesen állapította-e meg a vállalkozás jövedelmét, illetve annak – és a korábbi elhatárolt veszteségek alapján – az adóalapját.

6.13.1.2. Az egyéni vállalkozás jövedelmének adója

Oda kell nagyon figyelni az egyes adóügyi kifejezésekre, mert egy kívülálló számára szinte egymás szinonimájaként hatnak.

Vállalkozói kivét: amit az egyéni vállalkozó „munkabér gyanánt” önmagának havi szinten fizet. Ezt az egyéni vállalkozás (az utána fizetett szociális hozzájárulási adóval együtt) költségként számolja el;

Vállalkozói jövedelem: az egyéni vállalkozás éves, számított jövedelme, az előző évek esetleges veszteségének költségkénti elszámolása nélkül;

Vállalkozói adóalap = egyéni vállalkozás jövedelme: ez az éves vállalkozói jövedelem, de már csökkentve a korábbi ével elszámolható veszteségével, vagy – ha ez a nagyobb összegű – a jövedelem-minimum (a vállalkozói bevétel 2%-a).

Az egyéni vállalkozás jövedelme – a vállalkozói adóalap – azonos adókulccsal adózik, mint a társas vállalkozások (kft. és egyebek), mivel az Alaptörvény előírja, hogy nem lehet érdemi különbséget tenni a vállalkozások között aszerint, hogy milyen a tulajdonosi szerkezetük. Így – mivel a társasági adó kulcsa 9% - az egyéni vállalkozás is 9% adót fizet a jövedelme után. Természetesen a jövedelem kiszámítása másképp történik, hiszen az egyéni vállalkozó számviteli szabályait a Sza. törvény, a társas

vállalkozásokét a számviteli törvény állapítja meg, és további eltérő törvényi szabályozásaik is vannak a jövedelem megállapítására.

A **vállalkozói személyi jövedelemadó** az egyéni vállalkozó jövedelme után fizetendő személyi jövedelemadó, melynek mértéke nem azonos az „egykulccsal”, hanem a társasági adókulcshoz igazodva 9%.

Korábban, adóalapcsökkentő kedvezményként megismerkedhettünk az úgynevezett kisvállalkozói kedvezménnyel, mely a beruházásokra és felújításokra fordított kiadásokat engedte adóalap-csökkentő tételként elszámolni. Lényegében ugyanezekre a beruházásokra, felújításokra felvett hitelintézeti hitelek kamatait is el lehet számolni, de már a számított adóval szemben. Az adókedvezmény elnevezése tehát nem véletlenül – zavarba ejtően – hasonló.

A **kisvállalkozások adókedvezménye** által a 250 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató egyéni vállalkozó beruházásához pénzügyi intézménytől igénybe vett hitel adóévben megfizetett kamatát levonhatja az adóból. A vállalkozói személyi jövedelemadóból kisvállalkozói adókedvezmény címen legfeljebb a vállalkozói személyi jövedelemadó 70 százaléka vonható le.

Lényeges, hogy az egyéni vállalkozás leadózott jövedelme még nem magának az egyéni vállalkozónak a jövedelme. Ez a pénz még – ha egyáltalán pénz formájában van – vagy az egyéni vállalkozás bankszámláján, vagy a házi pénztárában van. Amennyiben az egyéni vállalkozó ehhez a pénzhez „hozzá szeretne jutni”, azaz legalisan „ki szeretné venni” a vállalkozásból, két lehetősége van:

- vállalkozói kivétként veszi ki, ekkor a bruttó összegből le kell vonni 15% személyi jövedelemadót, 18,5% társadalombiztosítási járulékot, illetve a bruttó összeg után az egyéni vállalkozás 13% szociális hozzájárulási adót is fizet – tehát ez egy meglehetősen drága eljárás;
- vállalkozói osztalékként veszi fel, ekkor az egyéni vállalkozás 15% osztalékadót fizet (erről részletesebben a következő alfejezetben lesz szó).

6.13.1.3. Az egyéni vállalkozó osztalékának adója

A korábban bemutatottak szerint a vállalkozói személyi jövedelemadó kulcsa azért éppen 9%, hogy igazodjon a társasági adókulcs 9%-hoz. A társasági adót „Tao” néven rövidítik, hiszen a törvény teljes neve Társasági és osztalékadóról szóló törvény. Mindezek alapján azt várnánk, hogy az egyéni vállalkozó osztalékadója a gazdasági társaságok osztalékadójával lesz azonos szinten. Nem ez a helyzet, ugyanis a gazdasági társaságok osztalékadóját korábban eltörölték. Így az egyéni vállalkozások esetében szabad kezet kapott a személyi jövedelemadó törvény, hogy a kifizetendő osztalék adóterhét meghatározza.

Az adózás utáni vállalkozói jövedelmet növeli:

- az ellenszolgáltatás nélkül 3 éven belül átadott tárgyi eszközök beszerzési árának arányos része;
- a tárgyi eszköz, a nem anyagi javak értékcsökkenési leírásának meghatározott része, ha azt korábban adózás utáni vállalkozói jövedelmet csökkentő tételként használták fel;
- a korábban a bevételből elkülönített, de rendeltetésének megfelelően fel nem használt fejlesztési tartalékösszeg.

Az adózás utáni vállalkozói jövedelmet csökkenti:

- az adóévben vásárolt, kizárólag üzleti célt szolgáló tárgyi eszköz, a nem anyagi dolog értéke után elszámolt értékcsökkenési leírást meghaladó összeg, ha az értékcsökkenési leírást az egyéni vállalkozó az adóévben kezdte el;

- az adórövidítéssel, egyéb jogszabály megsértésével összefüggő bírság, késedelmi pótlék összege, amelyet az egyéni vállalkozói tevékenység gazdasági, pénzügyi ellenőrzése során feltárt szabálytalanságok következményeként kellett megfizetni;
- a beruházási és felújítási költségnyilvántartás szerint az adóévben felmerült beruházási költséget képező kiadás összege, feltéve, hogy az azzal összefüggő tárgyi eszköz, nem anyagi javak értékcsökkenési leírásának megkezdése nem történt meg.

Az **egyéni vállalkozó osztalékalapja** az egyéni vállalkozás adózott jövedelme melyet esetlegesen a csökkentő tételek összegével csökkenteni, a növelő tételek összegével növelni kell.

Az egyéni vállalkozó **osztalékalapjának adója** forrásadó – így az osztalék felvétele esetén az egyéni vállalkozó magánszemélynek további személyi jövedelemadó kötelezettsége nem keletkezik – melyet az egyéni vállalkozás fizet meg, mértéke 15%.

6.13.2. Az egyéni vállalkozó átalányadózása

Az átalányadózás egyfajta kedvezményes adózási lehetőség. Lényeges, hogy csak lehetőség, minden átalányadó ugyanis – ha az adózó megfelel az előfeltételeknek – választható. A kedvezményesség abban nyilvánulhat meg – ám ez nem biztos, hogy így is lesz – hogy az adózó a tényleges költségeihez képest több költséget számolhat el azáltal, hogy a törvény állapítja meg bevételi arányában a költségszintjét, melyet nem is kell bizonylatokkal alátámasztania. Nyilvánvaló, hogy ez csak akkor hozza az adózót kedvezőbb helyzetbe, ha az átalányadózás révén több költséget ismertethet el, így kevesebb jövedelme képződik, majd ennek eredményeképpen kevesebb adót kell fizetnie. Azonban, ha olyan a vállalkozásának, tevékenységének jellege, akkor lehet, hogy ténylegesen több költsége lenne, mint amennyit a törvény átalányban megállapít. Amit pedig a törvény költségszintet átalányban megállapít, azt nem lehet kiegészíteni azzal, hogy „a vártnál több költségem keletkezett ebben az évben”.

Az átalányadózás tehát választható. Természetesen nem az adóévet követően, a már lezárt adóév tekintetében kell választani, hogy költségeivel tételesen elszámol az egyéni vállalkozó, vagy átalányadózást választ. Ekkor ugyanis már egyértelmű lenne, melyik az előnyös. Így a jogalkotó azt írta elő a törvényben, hogy akkor kell évente nyilatkozni, hogy választja-e az átalányadózást – vagy marad a tételesen költségelszámolók között – amikor még éppen csak elkezdődött az adóév. Ugyanis ezt a nyilatkozatot mindig az előző évről készült bevallás részeként kell megtenni, még legkésőbb tavasszal.

Az átalányadózás lehetőségét a jogalkotó a kisebb adózóknak szánja, ebben az esetben is ez a helyzet. Akkor lehet az átalányadózás szabályai szerint adózni, ha az éves nettó árbevétele az adózónak nem haladja meg az éves minimálbér tízszeresét. És természetesen, a korábbiak szerint, előzetes választás szükséges, tehát a várható nettó árbevételét figyelembevételével dönthet erről a lehetőségről az adózó. Előnyös, hogy szemben például az áfa alanyi mentesség választási előfeltételeivel, itt a korábbi évek pénzügyi teljesítményétől nem függ a választás lehetősége.

Az egyéni vállalkozó a vállalkozói jövedelem szerinti adózás helyett adóévenként az adóév egészére **átalányadózást** választhat, amennyiben várható nettó jövedelme az aktuális minimálbér 10-szeresét nem haladja meg. Ez 2023-ban 27.840.000 Ft. Amennyiben az átalányadózó nettó árbevétele meghaladja az előírt határt, úgy az adóév egészére tételes költségelszámolás szerint kell jövedelmét megállapítania. Ebben az esetben, illetve akkor, ha az adóévre már eleve a korábbi átalányadózása helyett tételes költségelszámolást választott, a következő adóévre átalányadózást nem választhat újra. Amennyiben az egyéni vállalkozó kiskereskedő, úgy az aktuális minimálbér 50-szeresét nem érheti el az adóévi nettó árbevétele. Ez 2023-ban 139.200.000 Ft.

A törvény háromféle költségszintet állapít meg átalányban. Ezek közül kettő speciális:

- kiskereskedők törvényben megállapított átalányköltsége a nettó bevételek 90%-a;
- „nehéz sorsú iparágak” esetében az átalányköltség a nettó bevételek 80%-a;
- Mindazok számára, akik nem tartoznak a két fenti, speciális kulcs szerint csoportba, az átalányköltség a nettó bevételük 40%-a.

A tipikusan kisebb vállalkozási jövedelmet biztosító, „nehéz sorsú iparágak” a törvény szerint:

- mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás, halászat;
- bányászat, építőipar, feldolgozó-ipar;
- gépek, eszközök javítása, tisztítása;
- taxiszolgáltatás, gépjárművezetői oktatás;
- vendéglátóipar.

Adómentes az átalányadózó egyéni vállalkozó e tevékenységéből származó átalányban megállapított jövedelmének az éves minimálbér felét meg nem haladó része. Az átalányban megállapított jövedelem adóköteles része az összevont adóalapba tartozik.

Így tehát nem kell adót fizetnie az átalányadózó egyéni vállalkozónak, ha az átalányban megállapított jövedelme 2023-ban nem haladja meg az 1.392.000 forintot.

Az **átalányadózás utáni jövedelmét** az egyén vállalkozó osztalékadó kifizetése nélkül kiveheti a vállalkozásból, azonban annak adómentes hányadán felüli része után – mivel az az összevontan adózó jövedelmek részét képezi – adóznia kell majd.

6.14. Az őstermelő adózása

Az őstermelői regisztrációt végző és arról nyilvántartást vezető Nemzeti Agrár Kamara (NAK) feladatkörébe tartozik annak meghatározása, hogy mely tevékenységek számítanak őstermelői tevékenységnek, illetve kiegészítő őstermelői tevékenységnek.

Őstermelői tevékenységek, az úgynevezett mező- és erdőgazdasági tevékenységek:

- növénytermesztés;
- kertészet;
- állattartás;
- állattenyésztés;
- halgazdálkodás;
- szaporítóanyag-termesztés;
- vadgazdálkodás;
- erdőgazdálkodás;
- élelmiszer előállítás, ha az a saját gazdaságban előállított alapanyag felhasználásával történik és nem haladja meg a kistermelői rendeletben meghatározott mennyiséget.

Kiegészítő őstermelői tevékenységek:

- falusi és agroturizmus,
- kézművesipari tevékenység;
- fűrészáru-feldolgozás;
- takarmány-előállítás;

- élelmiszer előállítás mezőgazdaság termékből, ha az nem a saját gazdaságban előállított alapanyag felhasználásával történik, vagy, ha igen, akkor meghaladja meg a kistermelői rendeletben meghatározott mennyiséget;
- dohányfeldolgozás;
- bioüzemanyag-előállítás;
- a mező- és erdőgazdasági tevékenység során keletkezett melléktermékek, növényi és állati eredetű hulladék hasznosítása;
- mező- és erdőgazdasági szolgáltatás.

Kiegészítő őstermelői tevékenységek önállóan nem, csak más őstermelői tevékenységek mellett kiegészítő jelleggel végezhetők, az általuk elért bevétel nem haladhatja meg az őstermelő összes bevételeinek 25%-át. Amennyiben mégis meghaladja, akkor a kiegészítő tevékenységek bevételeit az őstermeléstől elkülönülten, mint adószámos magánszemély kell az összevontan adózó jövedelmek önálló tevékenység csoportjában leadózni.

A mezőgazdasági őstermelő őstermelői tevékenységéből származó jövedelme önálló tevékenységből származó jövedelemként adóköteles, amelyet a bevételből kiindulva kell megállapítani. **Őstermelői bevétel** minden olyan bevétel, amelyet a magánszemély e tevékenységével összefüggésben megszerez.

A **termelési tényezők hasznosításából, értékesítéséből származó bevétel** nem minősül kiegészítő tevékenységből származó bevételnek. Így ingatlan- vagy ingóságértékesítés – beleértve a termőföldet is – esetén az elkülönülten adózó jövedelmekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

Nem kell bevételként figyelembe venni a mezőgazdasági őstermelő által e tevékenységével összefüggésben kapott – jogszabály vagy nemzetközi szerződés rendelkezése alapján **folyósított – támogatás összegét**. Az őstermelőknél ezeket a támogatásokat tehát sem a bevételi értékhatár, sem a jövedelem számításakor nem kell figyelembe venni.

Mint azt korábban láthattuk, az őstermelő háromféle módon állapíthatja meg bevételeiből kiindulva a jövedelmét:

- 10%-os költséghányad alkalmazásával: ez valójában átalányadó lenne – hiszen költségátalányt határoz meg, melyet nem kell bizonylatokkal alátámasztani – azonban formálisan még sem az, mivel alkalmazása nem előzetes választáshoz kötött, és bevételi összeghatár sincs meghatározva alkalmazási előfeltételként. Viszont nagyon alacsony a költséghányad. Az adómentesség a mindenkori éves minimálbér fele után éves szinten ennek a lehetőségnek is jár. Szabályai az összevontan adózó jövedelmek előírásai között vannak;
- tételes költségelszámolás alkalmazásával: az őstermelő tételesen és teljeskörűen számolja el tényleges költségeit az őstermelői bevételével szemben. Az adómentesség a mindenkori éves minimálbér fele után éves szinten ennek a lehetőségnek is jár. Szabályai az összevontan adózó jövedelmek előírásai között vannak;
- átalányadó alkalmazása: ha az őstermelői bevétel az adóévben az éves aktuális minimálbér tízszeresét, azaz 27.840.000 forintot nem haladja meg. A törvényi költségátalány összege az árbevétel 90%-a. Az átalányadóztatást az adóévben a teljes őstermelői tevékenységre kell alkalmazni. Az adómentesség a mindenkori éves minimálbér fele után éves szinten ennek a lehetőségnek is jár. Szabályai az elkülönülten adózó jövedelmek előírásai között vannak.

Az **őstermelői bevételi mentesség** azt jelenti, hogy bárhogyan is állapítja meg jövedelmét az őstermelő, az őstermelői tevékenységéből származó bevételeiből nem kell jövedelmet megállapítania, ha az e tevékenységből származó **bevétele** az adóévben nem haladja meg az éves aktuális minimálbér felét,

azaz 1.392.000 forintot. Ha az őstermelő bevétele nem haladja meg az éves minimálbér felét, akkor azt nem kell bevallania. Ha a bevétel az éves minimálbér felének összegét meghaladja, a mezőgazdasági őstermelő a teljes bevételt figyelembe véve köteles a jövedelmét meghatározni, és azt be is vallani.

Az **őstermelői jövedelmi mentesség** azt jelenti, hogy amennyiben az őstermelő átalányadózással állapítja meg jövedelmét, úgy a 90%-os költséghányad alkalmazásával az éves aktuális minimálbér 5-szörösét – ez 2023-ban 13.920.000 Ft – meg nem haladó őstermelői bevétele 10%-os **jövedelemrészének** – ez 2023-ban legfeljebb 1.392.000 Ft – adóját be kell ugyan vallani, de azt megfizetni nem kell.

Tehát az átalányadózó őstermelő csak abban az esetben fog jövedelemadót fizetni, ha őstermelői bevétele meghaladja az éves aktuális minimálbér ötszörösét, de kevesebb, mint az éves aktuális minimálbér tízszerese. Ekkor a bevételből 90%-os költséghányaddal kerül megállapításra a jövedelemrész, amelyből le lehet vonni jövedelmi kedvezményként az éves minimálbér felének megfelelő összeget, majd a fennmaradó rész 15%-a lesz az őstermelői tevékenység személyi jövedelemadója.

7. táblázat: őstermelő lehetséges adózási módjai az árbevétel és a minimálbér függvényében

Bevételi értékhatár	Átalányadózás	Tételes költségelszámolás	10%-os költséghányad
éves bevétel ≤ éves minimálbér fele (2023: 1.392.000)	nem kell jövedelmet számolni, és bevallani sem	nem kell jövedelmet számolni, és bevallani sem	nem kell jövedelmet számolni, és bevallani sem
éves minimálbér fele ≤ éves bevétel ≤ 5 éves minimálbér (2023: 13.920.000)	jövedelmet kell számolni (90% költséghányad), de nem kell adót fizetni, bevallani igen	jövedelmet kell számolni a teljes (0-tól) bevétel és az abból levonható igazolt költségek	jövedelmet kell számolni a teljes bevétel (0-tól) és az abból levonható 10% költséghányad
5 éves minimálbér ≤ éves bevétel ≤ 10 éves minimálbér (2023: 27.840.000)	jövedelmet kell számolni (90% költséghányad), az éves minimálbér felét meghaladó jövedelem után kell adót fizetni	figyelembevételével, adót meg kell határozni, be kell vallani, meg kell fizetni	figyelembevételével, adót meg kell határozni, be kell vallani, meg kell fizetni
10 éves minimálbér ≤ éves bevétel	Nem alkalmazható átalányadózás		

Forrás: saját szerkesztés

Méhészeti tevékenység esetében az őstermelőt – és kizárólag e tevékenységével összefüggésben – megilleti az éves minimálbér fele összeg erejéig a jövedelmi kedvezmény (ezt a jövedelmet nem kell leadózni) akkor is, ha tételes költségelszámolást alkalmaz.

6.15. A fizetővendéglátó tevékenységet folytató magánszemély tételes átalányadózása

Fizetővendéglátó tevékenységet folytató magánszemély az, aki – nem egyéni vállalkozóként – a kereskedelemről szóló törvény szerinti magán szálláshely-szolgáltatási tevékenység keretében – nyújt szálláshelyet ugyanannak a személynek adóévenként 90 napot meg nem haladó időtartamra.

A fizetővendéglátó tevékenységet folytató magánszemély adóévenként az adóév egészére az e tevékenységből származó bevételére tételes átalányadózást választhat, feltéve, hogy e tevékenységét a tulajdonában, hasznélvezetében lévő, legfeljebb három – nem szálláshely-szolgáltatás rendeltetésű – lakásban vagy üdülőben folytatja.

A tételes átalányadó évi összege szobánként 38.400 forint. A tételes átalányadót egyenlő részletekben, negyedévente, a következő hónap 12. napjáig, vagy a tevékenység megszüntetése esetén a megszüntetés negyedévet követő 15 napon belül kell megfizetni.

A tételes átalányadó azért van összegszerűen, nem pedig százalékban meghatározva, mert az adó nagysága nem függ az árbevétel nagyságától. Így ezt az adót akkor is meg kell fizetni – amennyiben az adóévre ezt választotta a fizetővendéglátó – ha egyáltalán nem keletkezett árbevétele, vagy csak a tényleges költségeit nem meghaladó mértékben keletkezett.

6.16. Ingóság értékesítése

Az élet nagy valószínűséggel hozza azt, hogy az „egyszerű” magánszemély „eladja”, azaz értékesíti valamilyen használt ingóságát, „dolgát”. Ilyenkor sokan elbizonytalanodnak, vajon keletkezett-e áfa vagy szja fizetési kötelezettségük. Az áfa törvény esetében már említésre került, hogy csak abban az esetben keletkezik áfa fizetési kötelezettség, ha az értékesítés gazdasági tevékenység eredményeképpen történt. A gazdasági tevékenység sorozatos, ellenérték elérése érdekében és másoktól független módon – tehát például nem munkavállalóként, munkavégzés keretében – történik.

A személyi jövedelemadó fizetési kötelezettség keletkezéséhez tekintsünk át előbb néhány alapfogalmat.

Ingó vagyontárgy: az ingatlanok nem minősülő dolog, kivéve a fizetőeszközt, az értékpapírt és a föld tulajdonosváltása nélkül értékesített lábon álló (betakarítatlan) termést, terményt (pl. lábon álló fa).

Ingatlan: a föld és a földdel alkotórészi kapcsolatban álló minden dolog, kivéve a földingatlan tulajdonosváltása nélkül értékesített lábon álló (betakarítatlan) termést, terményt (pl. lábon álló fa).

Tehát a fizetőeszköz, az értékpapír és a lábon álló termés nem ingatlan, de nem is ingóság. Ingatlan lényegében az, ami le van betonozva, ezzel szemben az ingóság nem, így akár szétszedve, különösebb sérülés nélkül fizikailag lehetséges a helyváltoztatás. Így például egy betonlappal rendelkező faház ingatlan, de egy telepített – közművekre bekötött – lakókocsi ingóság.

Értéknövelő beruházás ingóság esetében:

- az ingó, ingatlan szokásos piaci értékét növelő ráfordítás, azzal, hogy szokásos piaci értéket növelő ráfordításnak minősül az az igazolt kiadás is, amely
- az ingó dolog átruházása esetén annak eredeti használhatóságát növeli, javítja és/vagy az átruházást megelőző 12 hónapon belül és az átruházásról szóló szerződés szerinti bevételnek az 5 százalékát meghaladó mértékben az eredeti használhatóságának megőrzése, helyreállítása céljából történt.

Ingó vagyontárgy átruházásából származó bevétel minden olyan bevétel – ide nem értve, ha a bevételt a magánszemély egyéni vállalkozóként szerzi meg – amelyet a magánszemély az átruházásra tekintettel megszerez. Ilyennek minősül különösen

- az eladási ár,
- a cserében kapott dolognak a jövedelemszerzés időpontjára megállapított szokásos piaci értéke, valamint
- az ingó vagyontárgy gazdasági társaság vagy más cég részére nem pénzbeli hozzájárulásként (nem pénzbeli betétként) történő szolgáltatása esetén a vagyontárgynak a társasági szerződésben, más hasonló okiratban meghatározott értéke.

Az ingó vagyontárgy átruházásából származó jövedelmet úgy kell megállapítani, hogy a bevételből le kell vonni az átruházó magánszemélyt terhelő következő igazolt költségeket:

- a megszerzésre fordított összeget, és az ezzel összefüggő más kiadásokat;
- az értéknövelő beruházásokat;
- az átruházással kapcsolatos kiadásokat.

Jövedelem = bevétel – megszerzési igazolt összeg – értéknövelés – átruházási igazolt költség

Ezért van tehát jelentősége az értéknövelő beruházásoknak is, hiszen, amennyiben azok az ingóság értékesítési napját megelőző egy évben történtek, igazoltak, és elérik az értékesítési ár 5%-át, akkor a bevétel az összegükkel csökkenthető. Korábbi – éven túli – beruházások ilyen értelemben elavultak, amiről pedig nincs igazolás, az mintha meg sem történt volna.

Alapesetben az ingóság egy használt dolog: például okostelefon, számítógép, kerékpár, vagy babakocsi, sífelszerelés, egyéb ruházat, bútorok, esetleg személygépkocsi. Ezekben a hétköznapi, megszokott esetekben a használtan való értékesítés révén elérhető ár nyilvánvalóan alacsonyabb, mint amennyiért korábban, új korában megvásárlásra került a dolog. Persze, ha magas az infláció, ez is változhat. Alapesetben azonban az új dolgok drágábbak, mint ugyanazok a dolgok használtan. Így, ha az adózó tudja igazolni a megszerzési összeget például egy névre szóló számlával, szerződéssel, akkor az értékesítési bevétel nem lehet magasabb, mint ez az igazolt költség, így jövedelem sem képződhet, biztosan nem keletkezik adófizetési kötelezettség. Ez a kiindulási alap: ha megvan a számla, „nem lehet gond”, adófizetési költség jellemzően nem keletkezik (kivéve a magas infláció esetét, vagy ha a dolog használtan azért értékesebb, mert az eladó – például Ruzsa Magdi – azt használta).

Megszerzésre fordított összeg a vásárlásról szóló szerződés, számla, nyugta, elismervény vagy más bizonylat szerinti érték, cserében kapott ingó vagyontárgy esetében a csereszerződésben meghatározott érték. Külföldről behozott ingó vagyontárgy esetében megszerzésre fordított összegnek a vámkiszabás alapjául szolgáló értéket, vagy ha nem történt vámkiszabás, a forintba átszámított számla szerinti értéket kell figyelembe venni. Öröklés esetén az ingó vagyontárgy megszerzésére fordított összeg a hagyatéki eljárásban megállapított érték, ingyenes szerzés esetén az illetékkiszabás alapjául szolgáló érték, ennek hiányában az ingó vagyontárgy megszerzési szokásos piaci értéke és – vagy egyébként – ha az ingó vagyontárgy megszerzésekor adóköteles jövedelemre tekintettel adófizetés történt, ez a jövedelem is a szerzési érték része.

Amennyiben nincs meg a számla, vagy komoly értéknövelő beruházások miatt megemelkedik az értékesítési ár, akkor már kifejezetten érdemes az értéknövelés érdekében felmerült igazolt kiadásokkal foglalkozni. Ez a helyzet például akkor, ha valaki egy dolgot – például bútort, festményt vagy személygépkocsit – felújít, és sokkal jobb áron tudja értékesíteni, mint amennyiért megvásárolta. Sajnos a saját munkáját nem tudja elszámolni ebben az esetben sem, de egyéb igazolt költséget – amely megfelel az értéknövelő beruházás feltételeinek – igen.

A jogalkotó azt is elfogadta, hogy sokan nem őrzik meg az ingóság beszerzési számláit, vagy lehetséges, hogy nem is kértek névre szóló számlát, esetleg nem a megfelelő névre szól a számla. Ezért a törvény az értékesítési bevételből átalányköltséget állapít meg, melyet nem kell bizonylatokkal alátámasztani.

Amennyiben az **ingóság megszerzésre fordított összeg hitelt érdemlően nem állapítható meg, nem igazolható**, akkor a bevétel 75 százaléka költség, a fennmaradó 25 százaléka számít jövedelemnek. A jövedelem adója 15% (ez a bevétel 3,75 százalékának felel meg). E szabály alkalmazásával más kiadás – értéknövelő beruházást is beleértve – költségként nem vonható le a bevételből.

Lényeges ennél a szabálynál, hogy amennyiben – például gépjármű adásvételi, illetve hitelszerződésből, hagyatéki végzésből egyebekből – megállapítható a megszerzésre fordítható összeg, akkor a fenti „75%-os” szabály nem alkalmazható. Ugyanakkor az adóhatóság arról nehezen tud meggyőződni ingóság esetében, hogy valóban megállapítható-e a megszerzési érték...

Ugyanakkor a jogalkotó nem várja el az adózóktól azt, hogy minden kis apróság esetében bevallják az ingóság értékesítésből származó jövedelmüket, vagy, hogy csekély jövedelmek után is adót fizessenek. Ezért a jogalkotó a kisebb jövedelmek után eltekint az adóbevallásban való szerepeltetéstől, és nyilvánvalóan az adó megfizetésétől is.

Nem kell bevallani azt a bevételt, amely ingó vagyontárgy átruházásából származik, és az éves összege nem haladja meg a 600 ezer forintot, vagy az abból megállapított összes jövedelem (az adóalap) nem haladja meg a 200 ezer forintot.

A fenti jogszabályi meghatározás egy kicsit ellentmondásos – hiszen a 600 ezer Ft bevételnek a „legrosszabb” esetben, az átalányköltség igénybevételével is csak 25%-a, azaz 150 ezer Ft a jövedelemrésze – hiszen 200 ezer Ft jövedelmet csak 800 ezer Ft bevételből lehetne kimutatni. A lényeg, hogy 600 ezer Ft bevételig nem kell a bevallásban szerepeltetni az ingóságértékesítési összeget, függetlenül annak jövedelemtartalmától.

Ingóság értékesítése során érvényesíthető adókedvezmény szerint, nem kell megfizetni az ingó vagyontárgyak átruházásából az év során együttesen származó jövedelem adójának a 30 ezer forintot meg nem haladó részét.

A 30 ezer Ft adó – mivel az adó a jövedelem 15%-a – a fentebb meghatározott 200 ezer Ft jövedelemnek felel meg, az viszont – a 75%-is átalányköltségszabály miatt – 800 ezer Ft bevételnek. Így összefoglalhatók a kedvezmények:

8. táblázat: ingóság értékesítéséből származó bevétel, jövedelem és a bevallási és adófizetési kötelezettségek

Ingóság értékesítéséből származó éves bevétel összege (75% költségátalány érvényesítése esetében)		
600 ezer Ft alatt	600 ezer Ft és 800 ezer Ft között	800 ezer Ft felett
Jövedelem maximum 150 ezer Ft, ezt nem kell bevallani, adót nem kell fizetni	Jövedelem maximum 200 ezer Ft, amit be kell vallani, de adót nem kell fizetni	A jövedelem a bevétel 25%-a. A jövedelem 15%-a adó. Ezt be kell vallani, de az adófizetési kötelezettség csökkenthető 30 ezer Ft adókedvezménnyel

Forrás: saját szerkesztés

Vizonylag sokan gyűjtenek vadontermő növényeket – főleg gombát – amit értékesítenek. Felmerül, hogy ezt – mint ingóságértékesítést – milyen bevallási és adófizetési kötelezettség terhelheti.

A vadon gyűjtött termék, termés (gyógy- és fűszernövények, vadon termő gyümölcsök és gombák, valamint éti csiga) magánszemély által – nem egyéni vállalkozóként vagy nem mezőgazdasági őstermelőként – felvásárlónak történő értékesítéséből származó bevétel 25 százaléka számít jövedelemnek.

Az adót kifizetéskor a felvásárló állapítja meg és vonja le, továbbá a kifizetésekkel, juttatásokkal összefüggő adó és járulékok bevallására, megfizetésére az adózás rendjéről szóló törvényben előírt módon és határidőre – a magánszemélyhez nem köthető kötelezettségként – vallja be és fizeti meg. E jövedelemmel összefüggésben a felvásárlót, illetve a magánszemélyt egyéb, közteherrel összefüggő kötelezettség nem terheli. Tehát, ha az értékesítés felvásárló részére történik – aki erről megfelelő bizonylatot is kiállít – a magánszemélynek semmilyen adókötelezettsége nem keletkezik utólag, mivel

a neki fizetendő értékesítési árból a megfelelő adóösszeget a felvásárló levonja. Amennyiben magánszemélyek felé – akik nem felvásárlók – történik az értékesítés, akkor az ingóság értékesítési általános szabályok az irányadóak.

6.17. Ingatlan értékesítése

Mint az előző alfejezetben láthattuk, ingatlanak számít maga a föld (termőföld, építési telek), illetve az azzal alkotórészi – azaz sérülés nélkül nem elválasztható – kapcsolatban lévő dolog. Ez tipikusan valamilyen építmény szokott lenni: például lakóház, műhely, garázs, üzlet, gyárcaernok, kazánház, egyebek.

A személyi jövedelemadó vonatkozásában ingatlanértékesítésnek minősül a vagyoni értékű jog (például bérleti vagy használati jog) értékesítése is.

Ingatlan esetében is érvényesül az a főszabály, hogy az ingatlanértékesítésből befolyó bevételek csökkenthetők a megszerzésére (megvásárlására, létrehozására) fordított összeggel, az értékknövelő beruházások összegével és az átruházás igazolt költségeivel.

Jövedelem = bevétel – megszerzési igazolt összeg – értékknövelés – átruházási igazolt költség

Bevételek tekintendő mindazon a bevétel, melyet a magánszemély az átruházással megszerez:

- az eladási ár,
- a cserébe kapott dolognak a jövedelemszerzés időpontjára megállapított szokásos piaci értéke,
- az ingatlan, a vagyoni értékű jog gazdasági társaságnak vagy más cégnek nem pénzbeli hozzájárulásként (nem pénzbeli betétként) történő szolgáltatásakor (vagyoni apport) a vagyontárgynak a társasági szerződésben, más hasonló okiratban meghatározott értéke.

Szerencsére a megszerzésre fordított összeg a legtöbb esetben nem olyan problémás, mint az volt az ingóságok esetében. Az ingatlanok adás-vétele ugyanis csak írásban megkötött szerződés alapján lehetséges. Amennyiben az ingatlan tulajdonosváltása az ingatlan-nyilvántartásban annak idején átvezetésre került, akkor ott mindenképpen fellelhető egy eredeti szerződés, amelyből a szerzési költség megállapítható. Más a helyzet, ha az ingatlan létrehozásra került, azaz a magánszemély felépítette vagy felépíttette. Ebben az esetben szükségesek a kivitelezői, magánszemély nevére szóló számlák, vagy legalábbis a megvásárolt anyagokról való – névre szóló – számlák. Az is megfelelő lehet, ha a magánszemély által létrehozott és használatba vett építmény vonatkozásában az adóhatóság – vagyonszerzési illeték kiszabása céljából – megállapította az építmény értékét, mint illetékalapot. Az illetékalap akkor is hasznos segítség lehet a megszerzési érték meghatározásához, ha a magánszemély ajándékozással, vagy örökléssel jutott az ingatlanhoz. Amennyiben ezek nem fellelhetőek, akkor sincs nagy gond, mert itt is „él” – akárcsak az ingóságok esetében – a 75% költségátalány szabálya.

A megszerzésre fordított összeg:

- az átruházásról szóló szerződés (okirat, bírósági, hatósági határozat) szerinti érték,
- a cserébe kapott ingatlan, vagyoni értékű jog csereszerződésben rögzített értéke,
- az építés, ráépítés, létesítés, alapterület-növelés megszerzésére fordított összeg a hivatalos használatbavétel napjáig, a hivatalos használatbavételben megjelölt feltételek teljesítésének határidejéig, ha nincs hivatalos használatbavétel, akkor a tényleges használatbavételig, ennek

hiányában az átruházásig kibocsátott, az építő (építtető) magánszemély vagy házastársa, bejegyzett élettársa nevére kiállított számla szerinti érték, de legalább a beépített anyagérték,

- az illetékkiszabáshoz figyelembe vett érték, ha szerzési érték egyébként nem állapítható meg, vagy az ingatlan, ingatlan-nyilvántartásba kötelezően bejegyzendő vagyoni értékű jog szerzése örökléssel, ajándékozással történt.

Az értéknövelő beruházások kapcsán az ingatlanoknál – szemben az ingóságok esetében előírt rövidebb időtartammal – az értékesítés napját megelőző 24 hónap alatti beruházások értékét kell számba venni. Természetesen az is feltétel, hogy a kiadásokat megfelelő módon igazolni kell tudni (számlával, szerződéssel).

Értéknövelő beruházás:

- ingatlan szokásos piaci értékét növelő ráfordítás, azzal, hogy szokásos piaci értéket növelő ráfordításnak minősül az az igazolt kiadás is, amely
- ingatlan átruházása esetében az átruházást megelőző 24 hónapon belül és az átruházásról szóló szerződés szerinti bevételnek az 5 százalékát meghaladó mértékben az ingatlan állagmegóvása céljából történt.

Ha az ingatlan, a vagyoni értékű jog megszerzésére fordított érték az előzőek szerint nem állapítható meg, akkor a bevételt annak 75 százalékával kell csökkenteni. E szabály alkalmazásával más kiadás – értéknövelő beruházást is beleértve – költségként nem vonható le a bevételből.

Fontos tudni, hogy a „75 százalékos” szabály csak akkor alkalmazható, ha az előzőekben leírtak szerint nem lehet a szerzési összeget megállapítani.

A fentiek szerinti számítások révén tehát meghatározásra került az, hogy az ingatlanértékesítési bevételből mekkora hányad az adóalap, azaz a jövedelem. Ez még nem a fizetendő adó összege, ez még csak a számított jövedelem.

A számított jövedelem összegét úgy kell meghatározni, hogy a bevételt csökkenteni kell a költséggel. Költséget csak a bevétel mértékéig lehet elszámolni, ezért a számított összeg legkevesebb nulla lehet.

A számított jövedelem – mint lépcsőfok az adó meghatározása felé – azért különösen fontos az ingatlanok értékesítése esetében, mert aki nem „egyszerű magánszemélyként” értékesíti az ingatlanát, hanem például üzletszerűen foglalkozik ingatlanok vásárlásával és eladásával, annak a számított jövedelem egyben a tényleges adóalap. Az egyéni vállalkozó pedig amikor a vállalkozás ingatlanát értékesíti, külön nem, majd csak a teljes vállalkozási jövedelmei kapcsán kell, hogy meghatározza az adóalapját.

Ha az **ingatlant gazdasági tevékenység keretében értékesítik** – kivéve, ha a magánszemély a bevételt egyéni vállalkozói tevékenysége keretében szerzi meg –, akkor a számított összeget kell jövedelemnek tekinteni, ami önálló tevékenységből származó jövedelem.

Mint tudjuk, gazdasági tevékenység az a tevékenység, amely üzletszerű, tartós vagy rendszeres jellegű, ha az ellenérték elérésére irányul, vagy azt eredményezi, és annak független formában végzik.

6.17.1. A tulajdonban tartás időtartama szerinti adóalapcsökkentés

Az a magánszemély, aki nem ingatlanhasznosításból él, nem gazdasági tevékenység keretében adja és veszi az ingatlanokat, továbbá nem is egyéni vállalkozó, aki a vállalkozás ingatlanát értékesíti, élhet az „időmúlás” figyelembevételének lehetőségével.

Az ingatlanok értékében az időmúlásnak rendkívül nagy szerepe van, nem véletlenül kedvelik az emberek ingatlanokba fektetni megtakarításaikat. Az ingatlan ugyanis – hiába használják – általában nem csak megőrzi értékét, hanem növeli is, méghozzá jellemzően reálértékben is. Tehát lassan mindennek emelkedik az ára, van egy átlagos mértékű infláció, de általában véve az ingatlanoknak ezt meghaladóan növekszik az ára. Annak ellenére, hogy közben egy kicsit el is használódnak – például lakóingatlanok. Az pedig nem lenne méltányos, ha valaki még az 1980-as években 1 millió forintért vásárolt társasházi lakását 2023-ban 70 millió forintért értékesítve jövedelemadót kellene fizetnie – feltéve, hogy csak állagmegóvás jellegű felújítások történtek időközben – pusztán azért, mert időközben folyamatosan emelkedett az ingatlanok ára. Ő ettől nem lett gazdagabb, hiszen végig ugyanabban a lakásban, ugyanolyan színvonalon élt, lakott. A jogalkotó ezért „hozta be” az időmúlás szerepének a figyelembevételét, méghozzá annak az időtartam-hossznak az elismerésével, amit az ingatlantulajdonos magánszemély az ingatlan tulajdonosaként töltött.

A számított jövedelem összege az értékesített ingatlan tulajdonba tartásának időtartamával összefüggésben csökkenthető. A csökkentés mértéke minden ingatlannál – például: lakás, üdülő, termőföld, építési telek, és egyebek – megegyezik.

Főszabály szerint az ingatlanszerzés naptári évében és a következő (+1) naptári évben nem jár kedvezmény. Az azt követő (+2) évben 10% jövedelemkedvezmény érvényesíthető, majd az ezt követő években (+3, +4, +5) rendre 30-30%, az eredeti számított jövedelemhez viszonyítva. Így egy 2017-ben (évközben) vásárolt lakás 2022-ben való értékesítése során a kedvezmények révén már nulla lesz az adóalap, így adófizetési kötelezettség nem keletkezik.

9. táblázat: az ingatlan tartásának szerepe az ingatlanértékesítés jövedelmére

Esetleges értékesítés: naptári év (01.01. – 12.31.)	Kedvezmény a számított jövedelemből (annak %-ban)	Maradék adóalap (az eredeti számított jövedelem %-ban)
A megszerzés évében (0. év)	0%	100%
Következő évben (+1)	0%	100%
(+2)	10%	100%-10% = 90%
(+3)	30%	100%-10%-30% = 60%
(+4)	30%	100%-10%-30%-30% = 30%
(+5)	30%	100%-10%-30%-30%-30% = 0%
További évek	-	0%

Forrás: saját szerkesztés

6.17.2. Az ingatlanértékesítésből származó jövedelem adója

Az ingatlanértékesítésből származó számított, és tulajdonba tartási időtartam szerint esetlegesen korrigált jövedelem adója 15%.

Az ingatlanértékesítés tekintetében nincs olyan kedvezmény, mint az ingóságok esetében, így akár 1 Ft jövedelmet is be kell vallani – ha az az előírások szerint létrejött – és annak adóját is meg kell állapítani és meg kell fizetni.

Nem kell bevallani sem az ingatlan, sem a vagyoni értékű jog átruházásából származó bevételt akkor, ha az adómentes, vagy abból jövedelem nem keletkezik.

6.17.2.1. Az ingatlan, vagyoni értékű jog átruházásából származó jövedelem felhasználásának adókedvezménye

Ha a magánszemély az ingatlan, a vagyoni értékű jog átruházásából származó jövedelmét vagy annak egy részét a jövedelem bevallására nyitva álló határidő előtt saját maga, közeli hozzátartozója vagy élettársa számára:

- idősek otthonában,
- fogyatékos személyek lakóotthonában vagy
- más hasonló, például ápolási intézményben

(bármely uniós tagállamban) biztosított férőhely – visszavásárlási és továbbértékesítési jog nélküli – megszerzésére használja fel, és ezt a tényt az adóbevallásában feltünteti, akkor az ingatlan, a vagyoni értékű jog átruházásából származó jövedelme után megállapított adót, vagy annak a felhasznált jövedelemmel arányos részét nem kell megfizetnie.

A jogalkotó ezzel is az öngondoskodást kívánja támogatni.

6.17.2.2. Méltányossági kérelem az adó mérséklésére és elengedésére lakhatás biztosítására hivatkozva

Az adóhatóság

- az adó fizetésére kötelezett magánszemély kérelmére
- jövedelmi, vagyoni és szociális körülményeire, valamint a
- jövedelem felhasználási körülményeire tekintettel
- mérsékelheti, vagy elengedheti az adót.

A jövedelem felhasználásában különösen méltányolható az a körülmény, ha a magánszemély az ingatlan, a vagyoni értékű jog értékesítéséből származó jövedelmét saját maga, közeli hozzátartozója, vagy a vele egy háztartásban élő élettársa, volt házastársa, volt bejegyzett élettársalakhatásának biztosítására fordítja.

Ennek a lehetőségnek a biztosítása az állam részéről szintén az öngondoskodás támogatására példa.

6.18. Tőkejövedelmek adózása

Tőkejövedelmek olyan bevételek bizonyos részét képezhetik – a törvény előírásai szerint meghatározva – melyekre az adózó pénztőkéje befektetése eredményeképpen tesz szert.

Számos befektetési lehetőség létezik, és bár mindegyikből származó jövedelem 15%-os kulccsal adózik, maga a jövedelem nem azonos szabályok szerint határozódik meg. Eltérő lehet, hogy bizonyos befektetési lehetőség esetén mit fogad el bevételnek, és mit költségnek a törvény.

6.18.1. Kamatjövedelem és tartós befektetésből származó jövedelem adóztatása

A kamatbevétel egyben kamatjövedelemnek is számít, mivel a törvény nem enged meg költséget elszámolni a bevétellel szemben.

A köznyelvben **kamatadóként** ismert adó valójában a magánszemélyek kamatjövedelmét terhelő személyi jövedelemadó.

A kamatjövedelem adója 15%.

Például egy kft. által elért pénzügyi kamatot nem terheli adó, az majd bevételként a többi bevétellel együtt – figyelemmel a költségekre is és egyebekre – kerül majd adóztatásra a társasági adó által.

Kamatjövedelemnek minősülnek a következők:

- bármely hitelintézeti betét (takarékbetét), fizetési számla követelés-egyenlege esetében a jóváírt és/vagy tőkésített kamat összegéből a szokásos piaci értéket meg nem haladó rész (ami meghaladja, az már más tőkejövedelemnek számít);

- a nyilvánosan forgalomba hozott és forgalmazott, a hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, kollektív befektetési értékpapír esetében tulajdonban tartás alapján a magánszemélynek kamat és/vagy hozam címén kifizetett, jóváírt bevétel (kamatozó kötvény), vagy a beváltáskor, a visszaváltáskor, valamint az átruházáskor a magánszemélyt megillető bevételből az árfolyamnyereségre irányadó rendelkezések szerint megállapított rész (diskont kötvény);
- a biztosítói teljesítésből – kivéve a kártérítést, ami adóköteles jövedelemnek minősül – a befizetett díjat meghaladó összeg;
- szövetkezet tagja által a szövetkezetének nyújtott tagi kölcsön kamatának a jegybanki alapkamatot 5 százalékponttal meg nem haladó, kifizetett, jóváírt összege;
- a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény tagját (kedvezményezettjét, örökösét) a tag munkaviszonyának a feltételes jogszerzési időtartam lejárta előtti megszűnése miatt megillető összegből a tag által befizetett hozzájárulás-kiegészítés összegét meghaladó rész.

A kamatjövedelem után az adót – amennyiben a kamatjövedelem kifizetőtől származik – a megszerzés időpontjára a kifizető állapítja meg, vonja le, fizeti meg és vallja be. Amennyiben nem, úgy a jövedelemszerző magánszemély.

Nem kell figyelembe venni semmilyen szja. szerinti jövedelemként, így kamatjövedelemként sem:

- a magyar állam által kibocsátott, a lakosság mint befektetői célpiac részére forgalomba hozott állampapír által fizetett kamatot;
- összeget, amelyet a kifizető a nyeresémbetét-számlán jóváírt nyeresémet megváltásaként a magánszemélynek jóváír, kifizet (például gépjármű-nyeresémbetétkönyv);
- az egyszeri díjas biztosításokból származó, kamatjövedelmet, ha a biztosítói teljesítés a szerződés létrejöttét követő 5. év elteltével vagy az után következik be.

Csak kamatjövedelemként nem kell figyelembe venni:

- egyéni vállalkozó ilyenként bejelentett pénzforgalmi bankszámláján jóváírt és/vagy tőkésített, az egyéni vállalkozói bevételként elszámolt kamatot;
- hitelintézet által fizetett kamatot, ha e törvény külön rendelkezései szerint tartós befektetésből származó jövedelmet kell megállapítani.

Tartós befektetésből származó jövedelemnek minősül az a hitelintézetnél tartós befektetési számlán az első évben – a felhalmozási időszakban – elhelyezett minimum 25 ezer Ft betét után 3 év, vagy 5 év elteltével jóváírt, illetve kifizetett kamatösszeg. A betétet legalább 3 évre le kell kötni, amely 2 évvel folytatólagosan meghosszabbítható, vagy eleve 5 év lehet a lekötési időtartam. Három évet követően a kamatjövedelem 10%-os személyi jövedelemadóval adózik, összesen 5 éves lekötés esetén nincs jövedelemadóteher. Öt évet követően a számla megszűnik, de minden évben újra és újra új nyitható.

Lényeges, hogy a 3 év lekötés után felvett kamatjövedelem 10%-os adóját a hitelintézeti kifizető nem vonja le, azt a jövedelemszerző adózónak kell bevallania és megfizetnie.

6.18.2. Értékpapír-kölcsönzésből származó jövedelem

Értékpapír-kölcsönzés: értékpapír tulajdonjogának olyan átruházása, amelynek keretében a kölcsönbe adó a kölcsönbe vevő részére azzal a kötelezettséggel ruház át értékpapírt, hogy a kölcsönbe vevő köteles azonos darabszámú és azonos sorozatú értékpapírt egy, a szerződésben vagy a kölcsönbe adó által meghatározott jövőbeni időpontban visszaadni a kölcsönbe adó vagy az általa megjelölt harmadik személy részére.

Az szokott értékpapírt kölcsön venni, aki jelentős árfolyamcsökkenésre számítva a kölcsönkapott értékpapírt értékesíti, majd – reménye szerint – egy későbbi időpontban olcsóbban visszavásárolja és a kölcsönadónak visszaadja. Ez egy nagyon kockázatos, nagy tőkeáttétellel járó pénzügyi befektetési mód.

A tőzsdén az értékpapír-kölcsönzés esetében nincs partnerkockázat, hiszen a felek nem egymással, hanem a tőzsdei elszámolóházzal kötik meg az ügyletet. Így lényegében kockázatmentesen lehet – ha erre van igény – értékpapírt kölcsönözni, a kölcsönzési díjat a tőzsdei elszámolóház folyósítja, mint kifizető.

A tőkepiacról szóló törvényben meghatározott **értékpapír-kölcsönzés díjaként** a magánszemély által megszerzett összeg egésze a magánszemély jövedelmének minősül. A jövedelem adója 15%.

A kifizető az adót a kifizetés időpontjában megállapítja, valamint az adózás rendjéről szóló törvény rendelkezései szerint bevallja és megfizeti.

6.18.3. Csereügyletből (SWAP) származó jövedelem

SWAP (deviza-, tőke- és kamatcsere) ügylet: valamely pénzügyi instrumentum cseréjére vonatkozó olyan összetett megállapodás, amely általában egy azonnali és egy határidős adásvételi ügyletből, illetve több határidős ügyletből tevődik össze és általában jövőbeni pénzáramlások cseréjét vonja maga után;

kamat swap ügylet: valamely tőkeösszegre rögzített kamatláb alapján számított fix kamat és - bizonyos piaci kamatlábhoz, feltételhez igazított - változó kamatláb alapján számított változó kamatösszeg meghatározott időközönkénti cseréje.

Csereügyletből származó jövedelemnek minősül a számvitelről szóló törvény szerinti deviza-, tőke- és kamatcsere (swap) ügylet alapján a magánszemély által az adóévben megszerzett bevételnek (csereügyleti bevétel) - a kizárólag az adott ügylettel közvetlenül összefüggő - a magánszemélyt az adóévben terhelő igazolt kiadás(oka)t (csereügyleti kiadás) meghaladó része.

A csereügyleti kiadásnak a csereügyleti bevételt meghaladó összege **csereügyleti veszteségnek** minősül.

A csereügyletben – leegyszerűsítve – előzetesen megállapodnak egy későbbi időpontra vonatkozóan bizonyos pénzügyi instrumentumok cseréjéről. Előzetesen még nem ismerik a pontos piaci értékeit a csereben résztvevő pénzügyi instrumentumoknak, ez majd csak a csere időpontjában válik ismertté. Amit az egyik fél megnyer az üzleten, lényegében azt a másik elbukja, ugyanakkor sokszor nem is a közvetlen nyereség a cél az ügylet által, mert az ügyletet csak bizonyos kockázatok lefedezésére kívánják használni.

Mivel a jövő bizonytalan, a csereügyletek jelentős kockázattal bírnak. Természetesen akkor sokkal nagyobbakkal, ha a piac állandó és jelentős mozgások által határozódik meg. A csereügyletek adóztatása kedvezőnek tekinthető, hiszen a veszteségeket és a nyereségeket „egymásba lehet simítani”, vagyis ezekkel lehet egymást kompenzálni, így végül is csak a nettó nyereség után kell az adót megfizetni.

A csereügyletek nyereségét és veszteségét adóéven belül ügyletenként kell nyilvántartani, és göngyöltve kell az adóév egészére a **jövedelmet, vagy a veszteséget meghatározni**. A jövedelmet vagy a veszteséget az adózó vallja be, és fizeti meg a jövedelemre jutó 15%-os adót az adóhatóság részére.

Egy adóévben a göngyöltve meghatározott veszteség éven túl is felhasználható **adókiegyenlítésre**, amikor is a jövedelemre jutó adó összege csökkenthető a korábbi veszteség összege és az akkori adókulcs szorzata szerinti összeggel.

Tehát ebben az esetben sajátos veszteségelhatárolásról van szó, helyesebb, ha azt mondjuk, a veszteségre jutó negatív adó elhatárolása és későbbi jövedelmekkel szembeni elszámolása történik meg ebben az esetben.

6.18.4. Az osztalékból származó jövedelem

Az osztalékjellegű jövedelmeket – az egyéni vállalkozás osztalékát is beleértve – hazánkban a kifizető által, forrásadójelleggel csak hazai magánszemélyek esetében adóztatják. Ennek alapvetően az az oka, hogy – szemben az egyéni vállalkozással, ahol ez egyértelmű – az osztalék címzettje nem csak hazai magánszemély lehet, hanem külföldi, gazdasági társaság vagy civil szervezet, illetve költségvetési szerv, valamint maga az állam, vagy önkormányzat is. Így a kifizetőtől nem lehet elvárni azt, hogy – a hazai magánszemélyek kivételével – minden osztalékra jogosult esetében megállapítsa kinek-kinek a saját adózása szerint az osztalékjövedelem adóját, majd azt a kifizetést megelőzően levonja, és az adóztató számára – amely külföldi állam is lehet – megfizesse. Így az vált elterjedtté, hogy az osztalékjellegű jövedelmek kifizetése esetében – hacsak a jogosult nem hazai magánszemély – a kifizető nem mérlegel, minden jogosultnak kifizeti a teljes osztalékösszeget, majd a jövedelemszerző lesz az, aki jövedelmének adóját – a saját magára vonatkozó adózási előírások szerint – rendezi.

Hazai magánszemély többféle módon válhat osztalékra jogosulttá, és ne feledjük, az egyéni vállalkozás osztaléka nem ezen alfejezet tárgyát képezi, hiszen az egy olyan kivételes eset, ahol maga a kifizető vállalkozás nem levonja, hanem viseli az osztalékjövedelem adózásának terheit.

A magánszemély osztalékból, osztalékelőlegből származó bevételeinek egésze jövedelem. Semmilyen költség elszámolása nem megengedett az osztalékból származó bevétellel szemben. Az osztalékjövedelem adója 15%. Amennyiben az osztalék kifizetőtől származik, az vonja le előzetesen az adót, vallja be és fizeti meg. Amennyiben az osztalékot nem kifizető által kapja meg a magánszemély, úgy őt terheli az adómegállapítási, bevallási és fizetési kötelezettség.

A számviteli törvény szerint az osztalék a gazdálkodó tagjai részére az adózott eredmény felhasználásáról (az osztalék jóváhagyásáról) szóló döntés alapján kifizetni elrendelt, az előző üzleti évi adózott eredménnyel kiegészített szabad eredménytartalék csökkenéseként elszámolt összeg. Ennél a Szja. törvény tágabban határozza meg az osztalék fogalmát.

A személyi jövedelemadó értelmében **osztaléknak** számít:

- a számviteli szabályok szerint osztalékként meghatározott jövedelem;
- a kamatozó részvény kamata;
- a külföldi állam joga szerint osztaléknak minősülő jövedelem;
- az alternatív befektetési alap által kibocsátott befektetési jegy hozama;
- a bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a kezelt vagyon hozamainak terhére a vagyonkezelő által a kedvezményezett vagy a vagyonrendelő magánszemély részére juttatott vagyoni érték.

Osztalékelőleg az adóévi várható osztalékra tekintettel az adóévben kapott bevétel.

A törvény **kifizetőnek** tekinti az osztalékjövedelmek vonatkozásában:

- a gazdálkodó, aki adózott eredménye terhére osztalékkifizetést teljesít hazai magánszemély tagjai felé, akkor is, ha ez értékpapír (értékpapír-letéti) számlára történik;
- a belföldi illetőségű hitelintézet, befektetési szolgáltató, ha a magánszemély nála vezetett értékpapír (értékpapír-letéti) számláján elhelyezett értékpapírra tekintettel külföldről származó osztalékot (osztalékelőleget) fizet ki (ír jóvá) a magánszemély részére.

6.18.5. Árfolyamnyereségből származó jövedelem

Árfolyamnyereség kapcsán sokan rögtön a fizetőeszköz-árfolyamok változása révén elérhető nyereségre gondolnak. Valóban, van ilyen árfolyamnyereség is, azonban ebben az alfejezetben nem erről van szó, hanem értékpapírok birtoklása által elérhető árfolyamnyereségről.

Számos nagyon gazdag ember „vallja meg” egy-egy vele készült interjúban, hogy mi is a gazdagság receptje. Az egyik változat, hogy „jókor voltam jó helyen”, de ennél sokkal elterjedtebb a „olcsón vettem, majd drágán adtam el”. Ez utóbbi az árfolyamnyereség lényege egyrészt kisebb költséggel kell beszerezni értékpapírt, mint amennyit az később ér, másrészt ez az értéknövekedést realizálni is szükséges, tehát az értékpapír-befektetést pénzzé szükséges tenni, tehát el kell adni.

Árfolyamnyereségből származó jövedelem az értékpapír átruházása (ide nem értve a kölcsönbe adást) ellenében megszerzett bevételnek az a része, amely meghaladja az értékpapír megszerzésére fordított érték és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költségek együttes összegét. Nem minősül árfolyamnyereségből származó jövedelemnek az említett különbözetből az a rész, amelyet e törvény előírásai szerint más jövedelem megállapításánál kell figyelembe venni. E jövedelem adója 15%. Amennyiben az árfolyamnyereség kifizetőtől származik, az vonja le előzetesen az adót, vallja be és fizeti meg. Amennyiben az árfolyamnyereséget nem kifizető által realizálja a magánszemély, úgy őt terheli az adómegállapítási, bevallási és fizetési kötelezettség.

A figyelmes szemlélő nyilván rögtön észrevette, hogy a törvény nem „értékpapír értékesítéséből származó bevételt” említ árfolyamnyereségnek, hanem csak a bevételnek azt a részét, amely meghaladja a kapcsolódó járulékos költségeket. Tehát az árfolyamnyereség vonatkozásában van mód a kapcsolódó, járulékos költségek bevétellel szembeni elismertetésére.

Lényeges, hogy az árfolyamnyereség nem „ellenőrzött tőkepiaci műveletből” származik. A következő alfejezetben kerül tárgyalásra az ellenőrzött tőkepiaci műveletek jövedelme, most azonban előljáróban csak annyit, hogy a jelen alfejezet szerinti árfolyamnyereség a „hétköznapi” befektetés eredménye, amikor a magánszemély vásárol és elad értékpapírt, de nem vesz ehhez igénybe befektetési vagy értékpapíri, valamint pénzügyi szolgáltatót, akik teljeskörű adatszolgáltatást teljesítenek az adóhatóság felé.

Az értékpapír megszerzésére fordított érték (az árfolyamnyereségből származó jövedelem esetében):

- megszerzett értékpapír esetében az ellenértékből az értékpapír átruházásáig a magánszemély által teljesített, igazolt rész (tehát, amennyiért vásárlásra került az értékpapír);
- társas vállalkozás alapítása révén megszerzett értékpapír esetében az értékpapír alapján a társas vállalkozás részére az értékpapír átruházásáig igazoltan szolgáltatott vagyoni hozzájárulásnak a létesítő okiratban meghatározott értéke (tehát, amikor nem vásárolták, hanem „létrehozták” az értékpapírt);
- követelés érvényesítése révén megszerzett értékpapír esetében a követelés értéke (például csőd-egyezség, felszámolói egyezség során tulajdonrész szerzése).

Az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költség (az árfolyamnyereségből származó jövedelem esetében):

- az értékpapír megszerzésekor fizetett illeték;
- az értékpapír megszerzésével, tartásával vagy átruházásával összefüggő, a magánszemélyt terhelő igazolt kiadás.

A törvény **kifizetőnek** tekinti az árfolyamnyereségből származó jövedelem vonatkozásában:

az az adózó, aki a bevételből a jövedelmet, a jövedelem jogcíme szerinti adót, adóelőleget a kifizetés időpontjában a rendelkezésére álló vagy általa megállapítható, illetőleg a magánszemély által igazolt szerzési érték- és járulékos költség-adatok figyelembevételével állapítja meg, és az adózás rendjéről szóló törvényben meghatározottak szerint vallja be és fizeti meg.

6.18.6. Ellenőrzött tőkepiaci ügyletből származó jövedelem

Az árfolyamnyereségből származó jövedelem elszámolása első pillantásra méltányosnak tűnik – és általában az is –, de ne felejtjük, az életben nem mindig lehet haszonnal kiszállni valamiből. A befektetések sok esetben pontosan azért számítanak kockázatosnak, mert előre nem lehet 100%-osan tudni, hogy amibe befektetnek, az őrzi-e az értékét, fog-e emelkedni az árfolyama, ha igen, meddig, vagy csökken, és ha igen, meddig? Hol és mikor érdemes „beszállni”, és „kiszállni”. Van, hogy az is „nyereség”, hogy nem bukunk túl sokat, mert még idejében „elhagytuk a süllyedő hajót”. Így sok esetben az lenne a méltányos adózás a befektetők szemszögéből tekintve, amely nem csak a „költségeket”, hanem a veszteségeket is figyelembe venné. Például úgy, ahogyan azt a csereügyletből származó jövedelmek adózásánál láttuk.

A veszteségek figyelembevételének igénye „jogosnak” látszik az adóztató szemszögéből, de az ő részéről meg hasonlóan „jogos” elvárás, hogy mind a nyereségek, mind a veszteségek teljes mértékben ellenőrizhető, megbízható módon kerüljenek valaki által ellenőrzésre. Olyan személy által, aki erre szakszerű rendszert tart fenn, és aki lényegében „online” módon szolgáltat mindezekről adatokat az adóhatóság, illetve a MNB mint felügyelet felé. Az ellenőrzött tőkepiaci ügyletben tehát az ellenőrzött kifejezés arra utal, hogy ezek a műveletek az adóhatóság által ellenőrzés alatt tartottak (ami nem adóellenőrzést jelent ebben az esetben), azaz az adóhatóság teljesen át tudja látni a helyzetet, és megvan a lehetősége és képessége is ahhoz, hogy ha szükségesnek érzi jogai védelmében, akkor beavatkozzon.

Ellenőrzött tőkepiaci ügyletnek minősül a befektetési szolgáltatóval, vagy befektetési szolgáltató közreműködésével:

- csereügyletnek nem minősülő pénzügyi eszközre, vagy
- árura kötött ügylet, valamint
- pénzügyi szolgáltatás keretében, illetve
- befektetési vállalkozási szolgáltatás és az árutőzsdei szolgáltatás keretében devizára/valutára kötött, pénzügyi elszámolással lezáródó azonnali ügylet.

A kifizetőnek minősülő befektetési szolgáltató az adóhatóság felé teljeskörű elszámolásra alkalmas adatszolgáltatást teljesít az adóévi ügyletekről minden érintett magánszemély tekintetében. A kifizető hasonló adattartalommal igazolást is állít ki a hazai magánszemély felé. Az adót a magánszemély állapítja meg, vallja be és fizeti meg. Az adó mértéke 15%.

Az ellenőrzött tőkepiaci ügyletnek nyereségét és veszteségét adóéven belül befektetési szolgáltatóként kell nyilvántartani, majd göngyöltve – figyelemmel a járulékos költségekre is – kell az adóév egészére a jövedelmet, vagy a veszteséget meghatározni.

Egy adóévben a göngyöltve meghatározott veszteség éven túl is felhasználható **adókiegyenlítésre**, amikor is a jövedelemre jutó adó összege csökkenthető a korábbi veszteség összege és az akkori adókulcs szorzata szerinti összeggel.

6.18.7. Kriptoesszközrel végrehajtott ügyletből származó jövedelem

Különösen a fiatalok körében egyre elterjedtebb befektetési forma a kripto fizetőeszközökbe való befektetés.

Kriptoesszközrel végrehajtott ügyletnek minősül az az ügylet, amelyben a magánszemély bárki számára megköthető, elérhető ügyletben kriptoesszköz átruházása, átengedése révén (ideértve a kriptoesszköz biztosította jog gyakorlását is) nem kriptoesszköz formájában vagyoni értéket szerez.

Ügyleti bevételt nem kell megállapítani, ha az ügyletből származó egyszeri bevétel a minimálbér 10 százalékát nem haladja meg, feltéve, hogy a bevétel megszerzésének napjára más, azonos tárgyú ügyletből a magánszemély nem szerez bevételt, továbbá az adóévben e bevételek összege a minimálbért nem haladja meg.

Ügyleti nyereséget kell megállapítani (a meghaladó rész tekintetében) akkor, ha a tárgyévi ügyletek révén megszerzett bevételek összege meghaladja a kriptoesszközök megszerzésére és az ügyletekhez kapcsolódó díjakra, jutalékokra (ideértve a konkrét ügyletkez nem kapcsolódó, de a kriptoesszközök tartásával összefüggő tárgyévi igazolt kiadásokat is) fordított tárgyévi igazolt kiadásokat.

Ügyleti veszteséget kell megállapítani (a meghaladó rész tekintetében) akkor, ha az említett tárgyévi kiadások összege meghaladja a tárgyévi bevételek összegét.

Az ügyleti eredmény megállapítása során kriptoesszköz megszerzésére fordított főbb kiadásként vehető figyelembe:

- ha azt a magánszemély a tárgyévben vásárolta –, a megszerzésre fordított igazolt kiadás;
- a kriptoesszköz előállítására (ún. bányászatára) vagy az ahhoz kapcsolódó rendszer működtetésében való közreműködésre („validálás” és hasonló tevékenységek) tekintettel szerezte –, a megszerzés alapjául szolgáló tevékenység érdekében felmerült, tárgyévi igazolt kiadás.

Kriptoesszközrel végrehajtott ügyletből származó jövedelemnek minősül a magánszemély által kötött kriptoesszközrel végrehajtott ügylet(ek) alapján az adóévben elért ügyleti nyereség. A nyereséget és az alapján az adót a magánszemély állapítja meg, vallja be és fizeti meg. Az adó mértéke a nyereség (jövedelem) 15%-a.

Ha a magánszemély az adóévben, az adóévet megelőző évben, vagy az adóévet megelőző két évben kriptoesszközrel végrehajtott ügyletből származó veszteséget ért el és azt a veszteség keletkezésének évéről szóló adóbevallásában feltünteti, adókiegyenlítésre jogosult, amelyet az adóbevallásában megfizetett adóként érvényesíthet.

6.19. Az értékpapír, az értékpapírra vonatkozó jog révén megszerzett vagyoni érték

Még a törvény tárgyi hatályánál megállapításra került, hogy nem csak a pénzáramlás általi „gazdagodás” számít jövedelemszerzésnek – vagyis amikor pénz formájában tesz szert a magánszemély jövedelemre – hanem az is, amikor a pénzben kifejezhető értékhez más formában jut.

A bevételekről szóló alfejezetben meghatározásra kerültek a nem pénzbeli módjai annak, hogy a magánszemély bevételhez, illetve – a törvény által elismert költségek érvényesítése után – jövedelemhez jusson. Ezek között szerepeltek az értékpapírok és az értékpapírra vonatkozó vagyoni értékű jogok is.

A tőkejövedelmek adóztatására vonatkozó korábbi fejezetben már többféle jövedelemről volt szó amely értékpapírokhoz, illetve ezekkel kapcsolatos vagyoni értékű jogokhoz kapcsolódnak. Lényeges, hogy a tőkejövedelmeket ezekben az esetekben az értékpapírokkal, illetve ezekre vonatkozó vagyoni jogok értékesítésével érhetette el a magánszemély adózó. Ebben az alfejezetben viszont az az eset kerül tárgyalásra, amikor a bevételre, illetve a jövedelemre az adózó értékpapír, illetve ahhoz kapcsolódó vagyoni értékű jog formájában tesz szert. Tehát ebben az esetben nem kell értékesítenie ezeket a dolgokat, hiszen már az ezekhez való hozzájutás az a „gazdagodás”, amit az adóztató adóztatni kívánt. Például, ha vásárolok Mol részvényt, majd értékesítem magasabb áron, akkor tőkejövedelemre teszek szert. Azonban, ha a Mol-nál vagyok vezető, és az éves prémiumomat Mol részvények formájában kapom meg, akkor már maga ez a juttatásban való részesülés megalapozza a jövedelem keletkezését, és az adófizetési kötelezettség keletkezését.

A magánszemély által **értékpapír formájában megszerzett vagyoni érték** esetében jövedelemnek minősül az értékpapírnak a megszerzése időpontjára megállapított szokásos piaci értékéből az a rész, amely meghaladja az értékpapír megszerzésére fordított igazolt kiadás (érték) és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költségek együttes összegét. Az adó mértéke 15%. Az értékpapír megszerzésére fordított értéket és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költséget az árfolyamnyereségből származó jövedelemre irányadó rendelkezések szerint kell megállapítani.

A **bevétel adókötelezettségének jogcímét** a felek (a magánszemély és az értékpapírt juttató személy, valamint az említett személyek és más személy) között egyébként fennálló jogviszony és a szerzés körülményei figyelembevételével kell megállapítani, és ennek megfelelően kell a kifizetőt, illetőleg a magánszemélyt terhelő adókötelezettségeket (ideértve különösen a jövedelem, az adó, az adóelőleg megállapítását, megfizetését, bevallását, az adatszolgáltatást) teljesíteni.

Például munkaviszony keretében kapott részvényjuttatás esetében tehát a kifizetőt – ebben az esetben a munkáltatót – terhelik az adókötelezettségek.

Nem minősül bevételnek a magánszemély által értékpapír formájában megszerzett vagyoni érték, ha a magánszemély:

- szokásos piaci feltételek mellett jutott vásárlással, vagy cserével az értékpapírhoz (tehát, mint bárki más jutott, vagy juthatott volna a piacon);
- ha az értékpapírhoz vállalkozás alapításával, vagy tőkeemeléssel, illetve átalakulásával mint alapító, illetve tulajdonos jutott;
- családi vagyonközösség megszűntetésekor jutott az értékpapírhoz;
- dolgozói részvényhez jutott, mint dolgozó annak kibocsátásakor.

Az értékpapírra vonatkozó jog értéke esetében gyakorlatilag nem lehetséges a jog értékének meghatározása abban az időpontban, amikor a magánszemély a joghoz hozzájutott. Annak az értéke csak abban az esetben állapítható meg, amikor a megszerzett joggal él a magánszemély, és ezáltal valamilyen vagyoni előnyt realizál. A jogról való – más személy általi – lemondás azért jelenthet értéket

a magánszemély részére, mert joggal szemben mindig kötelezettség áll, így a jogról való lemondás a magánszemélyt bizonyos kötelezettségek alól mentesíti, így vagyoni értéket képvisel.

Értékpapírra vonatkozó vételi jegyzési, eladási vagy más hasonló jog (kivéve a más értékpapírban megtestesülő jogot) átruházása (átengedése), megszüntetése, gyakorlásának átengedése vagy az ilyen jogról való lemondás címén a magánszemély által megszerzett bevételből az az összeg minősül jövedelemnek, amely meghaladja a jog megszerzésére fordított (ingyenes vagy kedvezményes jogszerzés esetében ideértve a jog megszerzésekor adóköteles bevételt is), a magánszemélyt terhelő igazolt kiadást (értéket), valamint az ügylettel összefüggő igazolt járulékos költséget. A jövedelmet a bevétel megszerzésének időpontjára kell megállapítani. Az adó mértéke 15%.

Értékpapírra vonatkozó vételi, jegyzési vagy más hasonló jog gyakorlása révén megszerzett értékpapír esetében a jogosult magánszemélynél az értékpapír formájában megszerzett vagyoni értékre irányadó rendelkezéseket kell alkalmazni. Ilyenkor a jövedelmet az értékpapír feletti rendelkezési jog megszerzésének napjára, vagy - ha ez a korábbi időpont - arra az időpontra kell megállapítani, amikor az értékpapírt a magánszemély (a magánszemély javára más személy) birtokba vette (ideértve különösen az értékpapírszámlán történő jóváírást).

Az értékpapírra vonatkozó jogból származó jövedelmet, adót (adóelőleget) a kifizető állapítja meg és az adózás rendjéről szóló törvényben meghatározottak szerint vallja be és fizeti meg, továbbá a magánszemélynek az adóévet követő év január 31-ig igazolást ad ki és arról adatot szolgáltat az állami adó- és vámhatóságnak. Kifizető hiányában a magánszemély a jövedelmet és az adót az általa vezetett nyilvántartás alapján állapítja meg.

6.20. Egyes juttatások adózásának szabályai

Az egyes juttatások alatt a törvény olyan a dolgozók számára biztosítható anyagi előnyöket ért, melyek:

- nem szabadon elkölthető pénzjuttatások;
- nem értékpapírok, értékpapírra vonatkozó jog, bármire korlátozás nélkül felhasználható utalvány, készpénz-helyettesítő fizetési eszköz;
- nem ékszerek, érmék, vagy ezek alkotórészei: arany, ezüst, platina, drágakő és igazgyöngy.

Az egyes juttatások alcsoportjainak meghatározása során a jogalkotó nem volt kreatív kedvében, hiszen az egyik alcsoport neve zavarba ejtően hasonlít a főcsoport-névre, ahogyan azt látni fogjuk.

Az **egyes juttatások** lehetnek:

- **egyes meghatározott juttatások** (melyek nem minősülnek béren kívüli juttatásnak, ugyanakkor bérjellegű juttatásnak sem);
- **béren kívüli juttatások** (ez gyakorlatilag a Széchenyi Pihenő Kártyát, azaz Szép kártyát jelenti).

Az **egyes meghatározott juttatások** esetében az adóalap a juttatott jövedelem 1,18-szorosa. Az adó mértéke 15%, illetve további 13% szociális hozzájárulási adó is fizetendő. Az adót a kifizető állapítja meg, vallja be havonta, és fizeti meg a saját terhére, azaz ezekkel a közterhekkal nem csökken a juttatott jövedelem mértéke.

A **béren kívüli juttatások (Szép kártya)** esetében az adóalap a juttatott jövedelem maga, maximum évi 450 ezer Ft juttatás erejéig. Az adó mértéke 15%, illetve további 13% szociális hozzájárulási adó is fizetendő. Az adót a kifizető állapítja meg, vallja be havonta, és fizeti meg a saját terhére, azaz ezekkel a közterhekkal nem csökken a juttatott jövedelem mértéke.

Amennyiben a kifizető 450 ezer Ft összeget meghaladó juttatást biztosít az adóévben, úgy a fennmaradó rész már egyes meghatározott juttatásnak minősül, így e rész tekintetében az adóalap a juttatott összeg 1,18-szorosa.

10. táblázat: az egyes meghatározott juttatások és közterhek

Juttatás típusa	Értékhatar/egyéb megjegyzés	Adóalap	Szja	Szocho
hivatali, üzleti utazáshoz kapcsolódó étkezés vagy más szolgáltatás		x 1,18	15%	13%
cégtelefon, internet magáncélú használata				
önkéntes kölcsönös biztosító célzott szolgáltatására befizetett összeg				
duális vagy kötelező szakmai gyakorlaton levő hallgatóknak ingyenesen nyújtottak				
adómentes juttatásnak nem minősülő reprezentáció és üzleti ajándék				
egyesület, köztestület, egyházi jogi személy, alapítvány ajándéka és reprezentációja	egyedileg a minimálbér 25%-át, ráfordítások és bevételek 10%-át nem haladja meg az az adóévben	Mentes	Mentes	Mentes
évi egy alkalommal csekély értékű ajándék juttatása (nyilvántartással)	értéke a minimálbér 10%-át nem haladhatja meg	x 1,18	15%	13%
ingyenes, kedvezményes termék vagy szolgáltatás egyszerre több személynek	egyenre leosztva a minimálbér 25%-át nem haladhatja meg az adóévben			
jogszabály által ingyenesen, kedvezményesen átadott termék, nyújtott szolgáltatás				
nem üzletpolitikai, de nem üzleti juttatás, ami nem minősül szerencsejáték ajándékának				
Szép kártya egyes alszámláinak keretösszegét meghaladó juttatásrész	Szálláshely max. 225 ezer Ft/év vendéglátás max. 150 ezer Ft/év szabadidő max. 75 ezer Ft/év			
Szép kártya összesített keretösszegét meghaladó juttatásrész	Összesen max. 450 ezer Ft/év			

Forrás: saját szerkesztés

Béren kívüli juttatásnak minősül – ha a juttató a munkáltató – a munkavállalónak az adóévben a Széchenyi Pihenő Kártya:

- szálláshely alszámlájára utalt, kormányrendeletben meghatározott szálláshely-szolgáltatásra felhasználható – több juttatótól származóan együttevve – legfeljebb évi 225 ezer forint támogatás;
- vendéglátás alszámlájára utalt, melegkonyhás vendéglátóhelyeken (ideértve a munkahelyi étkeztetést is) kormányrendeletben meghatározott étkezési szolgáltatásra felhasználható – több juttatótól származóan együttevve – legfeljebb évi 150 ezer forint támogatás; *
- szabadidő alszámlájára utalt, a szabadidő-eltöltést, a rekreációt, az egészségmegőrzést szolgáló, kormányrendeletben meghatározott szolgáltatásra felhasználható – több juttatótól származóan együttevve – legfeljebb évi 75 ezer forint támogatás.

Béren kívüli juttatásnak – a juttató nem munkáltató – minősül:

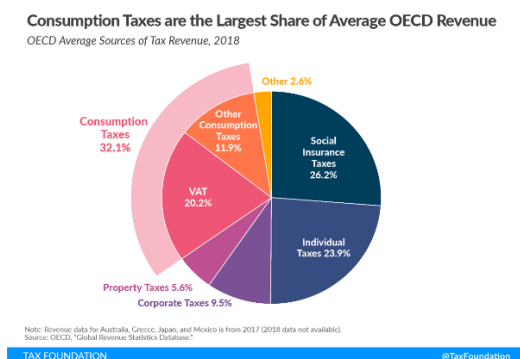
- a szakszervezet által a tagjának, a nyugdíjas tagjának, az említett magánszemélyek közeli hozzátartozójának, az elhunyt tag (nyugdíjas tag) közeli hozzátartozójának üdülőben nyújtott üdülési szolgáltatás révén juttatott jövedelemből az adóévben személyenként a minimálbér összegét meg nem haladó rész;

- a szövetkezet közösségi alapjából a szövetkezet magánszemély tagja részére a szövetkezet alapszabályában foglaltaknak megfelelően az adóévben nem pénzben juttatott – egyébként adóköteles – jövedelem együttes értékéből személyenként a minimálbér havi összegének 50 százalékát meg nem haladó rész.

7. A társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXI. törvény (Tao.)

A mai értelemben vett gazdasági társaságokról az 1600-as évektől beszélhetünk – a Brit Kelet-Indiai Társaságot, mint részvénytársaságot 1600-ban alapították. Korábban az volt a megszokott, hogy magánszemélyek tettek szert jövedelemre és vagyonra, így a magánszemélyeket adóztatták. Esetleg, amikor néhány magánszemély társult egymással – ahol a felelősség minden résztvevő számára korlátlan és egyetemleges volt – közösen tettek szert jövedelemre és vagyonra, de ez a jövedelem és vagyon egyértelműen meghatározott módon meghatározott magánszemélyekhez kötődött, nem pedig egy önálló adóalanyhoz, egy gazdasági társasághoz. A Brit Kelet-Indiai Társaságnak ugyanakkor nagyon sok tulajdonosa volt, a társaság önmagában is nagy vagyont halmozott fel, hiszen érdemes volt a megtermelt jövedelmet részben nem osztalékként kifizetni a tulajdonosoknak, hanem visszaforgatni, illetve önálló infrastruktúrát is létre kellett hozni, hogy a kereskedőház megfelelően működhessen. Bár a „cég” vagyonának a cég részvényesei, alapítói a tulajdonosai, logikus, hogy „menet közben” ezekkel a tulajdonosi jogaikkal olyan értelemben csak korlátozottan élhetnek, hogy nem lehet egyik napról a másikra „kikérni” a részét a közösből a tulajdonosnak. Majd, ha a társaság megszűnik, a visszamaradt vagyont meghatározott módon elosztják egymás között a tulajdonosok. Ilyen módon tehát apránként különvált, elkülönült a magánszemélyek vagyonától és jövedelmétől az általuk tulajdonolt társaság vagyona és jövedelme. Létrejött tehát az adóalanyoknak egy új csoportja, ahol jelentős vagyonok halmozódtak fel, mint társasági vagyon- akár évszázadokra is – és ahol folyamatosan nagy jövedelmek képződtek. Az első évtizedekben nyilván volt valami tanácstalanság az adóztató részéről, mit kezdjenek a gazdasági társaságokkal, hiszen sokáig úgy tűnt, azok csak egy átmeneti „gyűjtőhelyet” képeznek a mögöttük álló magánszemélyek jövedelme és vagyona tekintetében, tehát továbbra is célszerű csak a magánszemélyeket adóztatni. Aztán – látva, hogy a gazdasági társaságok nagy vagyonokat halmoznak fel, azaz a folyamatosan képződő jövedelem nem, vagy csak nagyon lassan és részben jut el a mögöttük álló tulajdonosokhoz, akik gyakran csak a tulajdonrészük értékesítésével realizálták a hasznukat – az adóztató állam ráébredt, komoly adóbevételekre tehet szert a gazdasági társaságok megadóztatásával.

38. ábra: a társasági adóbevételek és más bevételek átlagos részesedése az OECD országokban 2018-ban

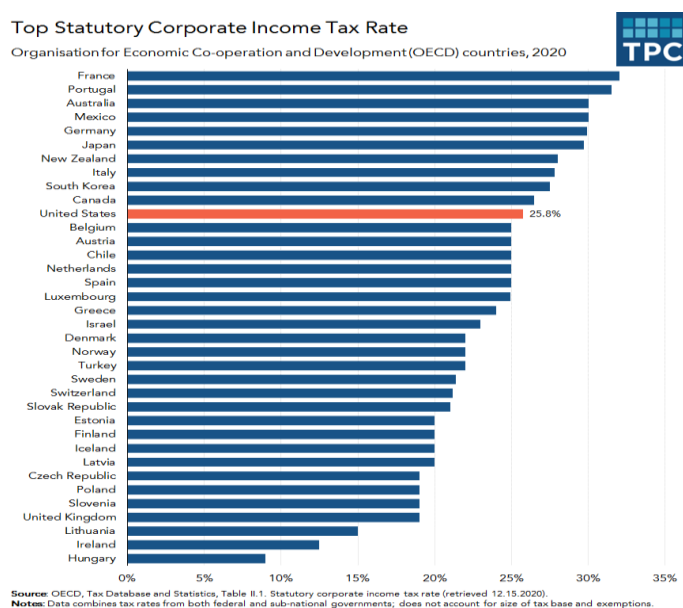
Ugyanakkor óvatosan is kell bánni a gazdasági társaságok megadóztatásával, hiszen a vállalkozások jövedelme a további fennmaradásuk, fejlődésük és működésük alapja. Magánszemélyeket lehetséges erőteljesen adóztatni, „sanyargatni”, legfeljebb az életszínvonaluk egy kicsit alacsonyabb lesz mint lehetne, persze, az is lehet, olyan országot keresnek, ahol ugyanannyi munkával érezhetően jobban élhetnek. A gazdasági társaságok erőteljesebb adóztatása viszont sokkal egyértelműbb hatást gyakorol. Természetesen, kevesebb pénzjövedelmet tudnak osztalékként kivenni majd így a tulajdonosok, de

ennél lényegesebb, hogy a vállalkozásnak kevesebb pénz áll a rendelkezésre például a forgóeszközök beszerzésére, beruházásokra, fejlesztésekre, munkabérrre. Mindennek pedig gyorsan drámai következménye lehet: elbocsátáshullám, felszámolások, gyárbezárások, egyszóval gazdasági visszaesés.

Ennek megfelelően fontos bevételi forrás a gazdasági társaságok jövedelemadója a különböző országok államháztartásainak, azonban jócskán le van maradva az olyan nagy adóhoz képest, mint a forgalmi, vagy a magánszemélyek jövedelemadója, illetve a szociális járulékok (házánkban társadalombiztosítási járulékok).

Sok esetben érdekes összehasonlítani a különböző országok adókulcsait, hol mennyire erőteljes az adóztatás. Amennyiben például hozzáadott értékadó típusú általános forgalmi adóról, vagy jövedéki adóról, esetleg személyi jövedelemadóról van szó, az adókulcsok valóban összevethetőek egymással, hiszen az adóalapok – amelyek egy része az adókulcsok által „váltakozó” matematikailag adóvá – lényegében minden országban azonosak. A társasági adó esetében azonban nem ez a helyzet. Nagyon lényeges különbség van az egyes országok adóalapjainak meghatározódása között, melyik mit ért bevételek alatt például, és mit fogad el költségként. Nem véletlen, hogy nagy nemzetközi adótanácsadó cégek jól meg tudnak abból élni, hogy képesek az adókulcsok mögötti adótörvényi jellemzőket is megérteni, kalkulálni a különbségekkel. Jó példa arra, hogy sokszor maga az adókulcs nagysága mennyire nem mond semmit az, hogy hazánkban az iparűzési adó legmagasabb kulcsa 2%, míg a társasági adóé 9%, eközben a legtöbb vállalkozás nagyobb összegű iparűzési adót fizet, mint társasági adót. nem csak, hogy számít tehát az adóalap meghatározódása, majd a különböző adókedvezmények lehetősége is, hanem lényegében ez a döntő. Amikor tehát különböző nemzetközi összevetéseket látunk, hol mekkora a társasági adókulcs, erre is gondoljunk. Ugyanakkor nem haszontalan a nemzetközi összehasonlítás, hiszen azért mégis tükrözhet bizonyos tendenciákat. Azonban, ha teljes képet akarunk kapni, akkor lényegében egy választott vállalkozás társasági adóterhét minden összehasonlítani kívánt ország saját társasági adótörvénye szerint kellene meghatározni és összehasonlítani. Ugyanakkor nem mindegy, milyen vállalkozást választunk, hiszen különböző tevékenységeket, iparágakat nem egyformán adóztat egy adott ország – például hazánk – társasági adótörvénye sem.

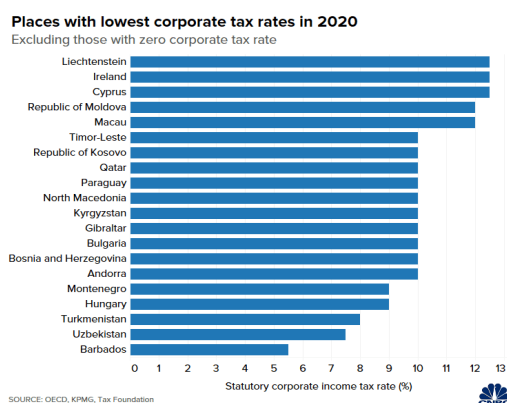
39. ábra: társasági adókulcsok az OECD országokban 2020-ban

Egyes országok, az úgynevezett „adóparadicsomok”, vagy „off-shore” országok pontosan azért igyekeznek több bevételre szert tenni, hogy nagyon kedvező – és gyakran a tulajdonosok anonimitását is biztosító – adózási lehetőségeket biztosítsanak. Ez hasonló ahhoz a kereskedelemben használatos

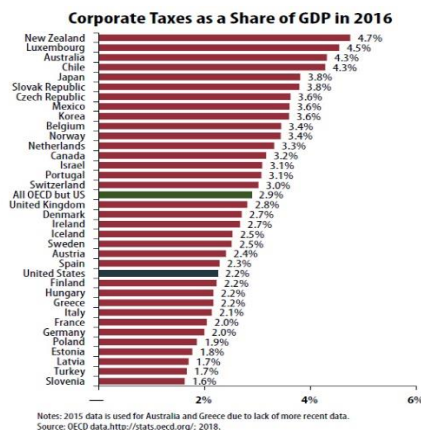
elvhez, hogy „inkább a sűrű fillér, mint a ritka forint” (a fillér a forint váltópénze elméletben, 100 fillér = 1 forint). Az ilyen adóparadicsom országok általában nem is várják el a tényleges tevékenységfolytatást, vagy tényleges gazdasági jelenlétet a vállalkozásoktól, csak a jelképes adót kérik megfizetni. Ez sokszor lehetővé teszi, hogy abban az országban, ahol ezek a vállalkozások ténylegesen működnek, adóelkerülést, vagy adócsalást kövessenek el. Érthető tehát, hogy sok fejlett ország igyekszik az ilyen adóparadicsomokat elszigetelni. Ugyanakkor ez nem könnyű, hiszen ezekben az országokban vannak „valódi” vállalkozások is, hiszen maguk az országok is valódiak, valahogy működniük kell. Vannak köztük ráadásul uniós tagállamok is, vagy az Egyesült Államok egyes tagállamai is. Néha hazánkat is ezek közé az országok közé sorolják – társasági adó szempontjából – azonban ez nem állja meg a helyét, hiszen bár nemzetközi összehasonlításban valóban alacsony a hazai társasági adókulcs, azonban az adóalap – amely alapján az adókulcs meghatározza a fizetendő adó összegét – egyáltalán nem jelképes. Ugyanakkor az kétségtelen, hogy a hazai társasági adózás nem túl erőteljes a legfejlettebb országok gyakorlatával összevetve.

40. ábra: a legalacsonyabb – nem nulla – társasági adókulccsal rendelkező országok 2020-ban

Többet mond önmagában a társasági adókulcsoknál a társasági adóból származó bevételek nagysága. Ekkor természetesen arra kell figyelemmel lenni, hogy nem adóelkerülést szolgáló adóbevételek gyarapítják egyes országok társasági adóból származó bevételeit. Az adóelkerülés – ne feledjük – legális, de már határeset az adócsalás felé vezető úton. 2015-ben például 341 milliárd Ft bevétel volt előirányozva társasági adóból a központi költségvetésnél, ehhez képest 549 milliárd Ft folyt be, amiből 293 milliárd forintot egy adózó, a General Electric fizette be, aki ebben és a következő adóévben összesen 521 milliárd forint többletadót fizetett be a megszokott társasági adófizetési kötelezettségéhez képest, mivel a teljes európai jövedelmét a hazai leányvállalata által adózta le – hazánkban.

41. ábra: társasági adóbevételek aránya a GDP-hez képest 2016-ban az OECD országokban

Hazánk esetében ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a társasági adóbevételek egy meghatározó része – erről később majd még lesz szó a törvény részletes ismertetése során – nem az államkasszába folyik be, hanem sportegyesületekhez, sportági szövetségekhez. Így sokszor még nehezebb a statisztikák közötti kiigazodás, hiszen sokszor nem egyértelmű, hogy egy adatban az összes társasági adó fizetési kötelezettség benne van-e, vagy csak a sporttámogatásokon kívüli része.

7.1. Uniós szabályozási háttér

Az Európai Bizottság (EC, 2021) összeállított egy elváráscsomagot – mely nem jogszabály, nem irányelv –, mely egyfajta menetrendet vázol a tagállamok felé, hogy az egyes társasági adó törvényeket milyen módon lenne célszerű átalakítani.

„Az Uniónak szilárd, hatékony és méltányos adókeretre van szüksége, amely kielégíti a közfinanszírozási igényeket, de ezzel egyidejűleg a méltányos, fenntartható és munkahelyteremtő növekedés és beruházások számára kedvező környezet létrehozásával a fellendülést, valamint a zöld gazdaságra való áttállást és a digitális transzformációt is támogatja” (EC, 2021, 2. o.). Az Unió tisztában van vele, hogy az uniós szinten átlagosan az államháztartás bevételeinek 7%-át nyújtó társasági adóbevételekre szükség van, ugyanakkor a társasági adózás eszköz a gazdasági fejlődés, a fenntartható fejlődés elérésének megvalósítása irányába, így szükséges, hogy hatékony és méltányos legyen.

„A társasági adózásnak biztosítania kell a közterhek vállalkozások közötti, valamint az adóköteles bevételek a különböző joghatóságok közötti méltányos megosztását. A megfelelési költségek csökkentése érdekében az egész rendszernek egyszerűnek kell lennie, és az egységes piac megerősítése érdekében támogatnia kell a beruházásokat és a növekedést. Az egységes piac korlátainak eltávolításában más területeken elért előrehaladás ellenére az Unióban működő vállalkozásoknak még mindig akár 27 különböző nemzeti adórendszerrel kell megbirkózniuk. Ezek a szövevényes nemzeti adózási szabályok szükségtelen megfelelési költségeket rónak a vállalkozásokra, ez pedig akadályozza a határokon átnyúló befektetéseket az egységes piacon. Ez a növekedni, bővülni és határokon átnyúló kereskedelmet folytatni kívánó nagyobb cégek, kkv-k, induló innovatív vállalkozások és más vállalkozások esetében is igaz, az ilyen tevékenységekkel kapcsolatos költségek ugyanis arányosan nagyobbak. Ezen túlmenően ez a helyzet olyan bonyolult rendszert és jogi kiskapukat teremt, melyek lehetőséget adnak az agresszív adótervezésre, ezáltal pedig gátolják az egyenlő versenyfeltételek kialakulását, továbbá ártanak a beruházásoknak és a növekedésnek, valamint az EU más nemzetközi partnerekhez viszonyított versenyképességének. A társasági adózás terén meghozott szakpolitikai döntések azt is befolyásolják, hogy az adózási rendszer milyen mértékben támogatja a beruházásokat” (EC, 2021, 6. o.). Az Unió nem vonja kétségbe azt, hogy a társasági adózási szabályok megállapítása tagállami, nemzeti hatáskörbe esik. Ugyanakkor a tagállamoknak – ez kölcsönös érdek – célszerű odafigyelni arra, hogy a nemzeti szabályozás szerinti adózás egyszerű, könnyen teljesíthető legyen, és a fair versenyt inkább támogassa, mint a versenyt korlátozza.

„Az uniós szinten elért haladást az azt támogató nemzeti intézkedéseknek kell kiegészíteniük azokon a területeken, amelyeken a tagállamok vannak a legmegfelelőbb helyzetben a gazdaságuk és a társadalmuk szükségleteinek megítéléséhez. Ideértendő a társasági adó mértékének a nemzetközileg elfogadandó minimum szint feletti meghatározása – amely nemzeti hatáskör marad az Unióban –, valamint az adóigazgatást fejlesztő és az adózási fegyelmet javító belföldi intézkedések bevezetése. Adott esetben ezek lehetnek célzottabb intézkedések, például tágabb szakpolitikai célokat támogató, megfelelően kidolgozott és hatékony adózási ösztönzők is. Ezek a területeken az Unió a menetrend alakulását befolyásoló és információmegosztó szerepet tölthet be, valamint pénzügyi támogatást is biztosíthat a nemzeti reformokhoz és beruházásokhoz. Az EU helyreállítási programjának középpontjában álló Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF), valamint a technikai támogatási

eszköz (TSI) biztosíthatja az adóhatóságok korszerűsítéséhez és digitális átállásához elengedhetetlen finanszírozást, miközben fontos adópolitikai reformokat is támogat” (EC, 2021, 7. o.). Az Unió – miközben hangsúlyosan elismeri a társasági adózás tagállami hatáskörbe tartozását – szakmai, informatikai és anyagi segítséget is ajánl fel azoknak az országoknak, aki társasági adózásukat úgy kívánják fejleszteni, hogy az kölcsönösen előnyös legyen mind nekik, mind a többi uniós tagállamnak is. A kettő ugyanis nem, hogy nem zárja ki egymást, de egyenesen feltételezi is. Egyoldalú adózási előnyökre nem lehet szert tenni a többi tagállam rovására. Nem azért, mert az jogszerűtlen lenne, hanem mert hosszabb távon egyszerűen nem racionális.

„A G20-csoport megbízása alapján az OECD inkluzív keret egy, a nemzetközi társaságiadó-keret reformját biztosító, globális egyetértésen alapuló megoldáson dolgozik. A megbeszélések két átfogó munkafolyamatra összpontosítanak: az 1. pillérré (az adóztatási jogok részleges újraelosztása) és a 2. pillérré (a multinacionális vállalatok nyereségének minimális tényleges adómértéke). A két pillér célja a különféle, a gazdaság növekvő globalizációjával és digitalizációjával kapcsolatos problémák kezelése” (EC, 2021, 8. o.). Az adóztatási jogok újraelosztása az egyes tagállami társasági adótörvények személyi hatályainak kölcsönös újraszabályozását jelenti. Hiszen sok a nem egyértelmű eset – például digitális vállalkozások adóztatása – amely végül is nem, hogy kettős vagy többes adóztatást eredményezne, hanem éppen ellenkezőleg, bizonyos cégek minden tagállamban el tudják kerülni az adófizetést. A második pillér a tagállamok egyfajta „kartellezését” jelenti, vagyis, hogy össze kell fogni, hogy a tagállamok „ne ígérjessenek egymás alá” – ami csak a nagy multinacionális cégek malmára hajtja a vizet – hanem állapodjanak meg egy minimális adóztatásban. Lényeges, hogy a minimális adóztatás a ténylegesen – tehát adóalap- és adókedvezményeket is figyelembe véve – értendő, hiszen ez az, ami végül is számít, nem a névleges adóalapok és adókulcsok.

„Az 1. pillér célja a társasági nyereségre vonatkozó nemzetközi adószabályok módosítása annak érdekében, hogy azok tükrözzék az üzleti modellek változó természetét, beleértve azt is, hogy a cégek ma már fizikai jelenlét nélkül is képesek tevékenységeket végezni. A pillér fel fogja jogosítani a piaci joghatóságokat a bizonyos külföldi illetőségű vállalkozások által termelt nyereség egy részének megadóztatására azzal, hogy előírja az ilyen globális nyereségek egy részének egy kölcsönösen elfogadott képlet használatával való újraelosztását azon joghatóságok között, amelyekben a csoport ügyfelekkel vagy felhasználókkal rendelkezik” (EC, 2021, 8. o.). Az első pillér tehát nem, hogy gyengítené a tagállami adóztatási hatásköröket, hanem még erősíti is azokat, az adóelkerülési és adócsalási kiskapuk bezárása révén.

„A 2. pillér gátat szab a túlzott adóversenynek annak előírásával, hogy a multinacionális vállalatoknak minden évben meg kell fizetniük egy bizonyos minimális adómértéket a nyereségük után. A gazdaságok globalizációja és az immateriális eszközök a globális értékláncokban való egyre intenzívebb használata lehetővé tette bizonyos multinacionális cégek számára, hogy nyereségeiket átcsoportosítsák az alacsony adómértéket alkalmazó joghatóságokba. A 2. pillér azonban lehetővé teszi a joghatóságok számára, hogy kiegészítsék egy minimális tényleges szintre a nagy multinacionális vállalatok által fizetett adómértéket, miközben meghagyja a lehetőséget az egyes országoknak a saját adórendszerük jellemzőinek meghatározására. Ez az üzleti nyereségre kivetett minimális tényleges adómérték korlátozni fogja az adókerülés lehetőségeit” (EC, 2021, 9. o.). Sok szó esik a globális társasági minimumadóról, hiszen nem csak az Unió érdekelt az adóverseny korlátozásában, hanem más fejlett országok is, így az Amerikai Egyesült Államok. Az OECD koordinálja az erőfeszítéseket, hiszen a túlzott adóverseny csak az adóelkerülést és adócsalást erősíti, hosszabb távon szükségszerűen mindenki veszít. Ezt ismerték fel már a legnagyobb és legfejlettebb országok is, akiknek lenne elég anyagi mozgásterük, hogy „felvegyék a kesztyűt” az adóversenybe, hogy „beleálljanak” abban, de tudják, valójában a nevető harmadikok mindig a nagy multinacionális cégek.

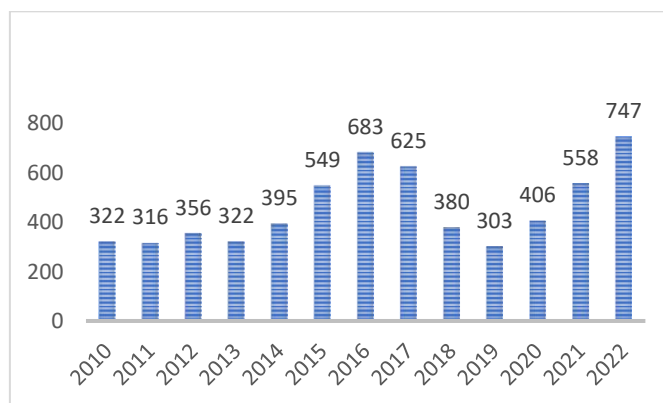
„Az EU emellett egy, a fedőcégekkel adózási célból való visszaélés semlegesítésére irányuló új kezdeményezéssel további lépéseket fog tenni a fedőcégekkel – azaz a tényleges gazdasági jelenléttel nem, vagy csak minimális mértékben rendelkező, és valós gazdasági tevékenységet nem, vagy csak minimális mértékben végző vállalkozásokkal – való visszaélések elleni küzdelem fokozása érdekében. Bár uniós és nemzetközi szinten több intézkedés is eszközöket biztosít a visszaélést segítő adóstruktúrák használatának kezeléséhez, a tényleges gazdasági jelenléttel nem, vagy csak minimális mértékben rendelkező, és valós gazdasági tevékenységet nem, vagy csak minimális mértékben végző vállalkozások esetében továbbra is fennáll a helytelen célokra, például agresszív adótervezésre, adókijátszásra vagy pénzmosásra való felhasználás kockázata” (EC, 2021, 11. o.). Komoly problémát okoznak az „off-shore” cégek, vagy újabb nevükön „shell”, azaz fedőcégek, amelyek az adóelkerülést és adócsalást leplezik csak, érdemi tevékenységet ezen kívül nem folytatnak. Ezekkel a fedőcégekkel szemben – ugyancsak közösen – fel kell lépni, hiszen ebben az esetben is csak a tagállamok lesznek hosszabb távon a vesztesek, ha a tagállamok engedik kijátszani magukat, vagy egymást.

7.2. A törvény célja

A törvény célja a bevezetője szerint: „az állami feladatok ellátásához szükséges bevételek biztosítása, a vállalkozások kedvező működési feltételeinek elősegítése, továbbá az Európai Közösségekhez való társulásból eredő szempontok érvényesítése.”

A rendszerváltáskor hozott „eredeti” társasági adó törvény a vállalkozások nyereségadójáról szóló 1988. évi IX. törvény bevezetőjében még a következők szerepeltek célként: „a vállalkozási tevékenység egységes feltételeinek megteremtése, a vagyongyarapítás és a tőkeáramlás elősegítése, valamint az állami feladatok ellátásához szükséges bevételek biztosítása”.

42. ábra: társasági adóból a központi költségvetésbe befolyt összegek 2010-2022 között (Milliárd Ft)

Forrás: KSH, ÁSZ, és NAV adatok alapján saját szerkesztés

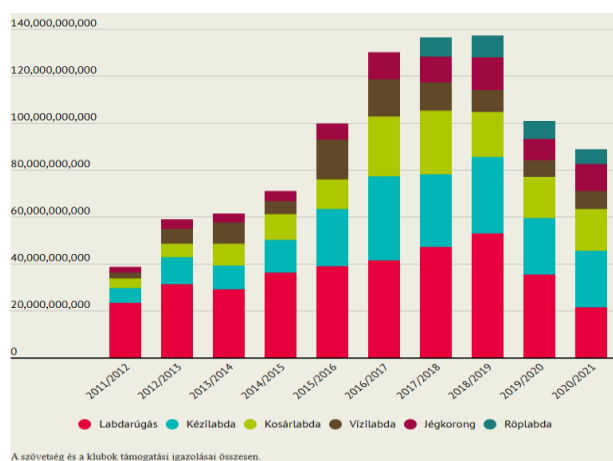
Természetesen az adóztató egyik fő célja mindig is a megfelelő bevételek biztosítása az államháztartás számára. Nyilvánvaló, hogy az Európai Unió – korábban Európai Gazdasági Közösség – felé és valamilyen szinten meg kellett, és kell fellelni, még akkor is, ha a társasági adóra vonatkozóan nem volt közösségi, illetve nincs uniós irányelv, direktíva, mint amely az általános forgalmi adó esetében volt. A figyelmes szemlélő számára talán feltűnik, hogy arányos közteherviselésről szó sem esik, miközben a „másik”, a „testvér” jövedelemadó esetében ez – ha az alkotmányosságra való hivatkozással ez közvetett módon is –, de megjelenik. Ez egyáltalán nem a véletlen műve.

A gazdasági társaságok esetében az arányos közteherviselés ugyanis nem fontos szempont. Valamilyen szinten szempont – hiszen az adózóknak fontos a horizontális és vertikális méltányosság, abból pedig szinte következik az arányos közteherviselés biztosítása – de egyáltalán nem kiemelkedő jelentőségű. Ugyanakkor a megfelelő bevétel biztosítása sem az – bár az legalább megjelenik a célok között – hiszen

az úgynevezett látványcsapatsportok társasági adórendszeren keresztül történő támogatására megy el évente átlagosan a társasági adóbevételek 18%-a. Vagy másképp megfogalmazva, a társasági adótörvény célja jelentős részben az, hogy a hazai népszerű csapatsportoknak egy viszonylag állandó és magas bevételi bázist biztosítson.

A társasági adóbevételek alakulásán látható, hogy körülbelül 2014-ig viszonylag stabil bevételi forrást jelentettek az államháztartás számára, annak ellenére is, hogy már 2011-től bevezették a látványcsapatsportok támogatását ezen az adónemen keresztül. Ezt követően azonban nagyon ingadozóvá váltak a bevételek. Ez annak köszönhető, hogy 2015-től kezdődően olyan kedvezményrendszert is bevezettek, mely különösen kedvező lehet multinacionális cégek számára, akik itt adózhatják le más országokban keletkezett bevételeiket is. Ez azonban sok tényezőtől függ, így vannak évek – lásd a General Electric esetét 2015-2016-ban – amikor váratlanul sok jövedelem kerül leadózásra, máskor visszatér a korábbi, viszonylag stabil bevételi tartományba. Általában az államháztartás szempontjából az ilyen változékony bevételi forrásokat nem tartják kedvezően, mert nehéz tervezni, és egy-egy jobb évet követően a visszaesés viszonylag váratlanul érheti az államháztartást. Ez is mutatja, hogy az adóversenyben való erőteljes részvétel magasabb kockázati tényezőket is becsatornáz az államháztartás működésébe.

43. ábra: társasági adóból látványcsapatsportok támogatására juttatott összeg 2011-2020 között (Milliárd Ft)

A törvény legfontosabb célja kicsit be van csomagolva az előszóban: „a vállalkozások kedvező működési feltételeinek elősegítése”. Az nyilvánvaló, hogy az adózás általában véve nem hat kedvezően a vállalkozások működésére. Mégis mi által, milyen módon teheti kedvezőbbé a társasági adótörvény a vállalkozások működésének feltételrendszerét? Egyáltalán miért van úgy becsomagolva a cél, amikor az Európai Bizottság olyan kendőzetlenül és egyértelműen beszél a társasági adózásról, annak fejlesztési igényéről? A válasz röviden a következő alfejezetben kerül kifejtésre.

7.2.1. Társasági adótörvény versus Számviteli törvény

A társasági adótörvény az alapelveiben kifejezetten hivatkozik arra, hogy a számviteli törvényt mögöttes jogszabálynak tekinti. Ez azt jelenti, hogy a társasági adótörvény a számviteli törvény rendelkezéseire épül. A számviteli törvény előírásait egészíti ki, de eközben a vállalkozásoknak – amikor számviteli kötelezettségekről van szó – a számviteli törvény előírásait kell maradéktalanul betartani, viszont amikor a társasági adótörvény szerinti adókötelezettségeik teljesítéséről van szó, akkor a társasági adótörvény előírásai elsőbbséget élveznek ugyan, de általában véve be kell tartani valamennyi számviteli előírást is. Például, a számviteli törvény „engedi lekönyvelni” azt a számlát, amely szerinti kiadás nem a vállalkozás érdekében merült fel, de a számla, mint bizonylat megfelelően van kiállítva, a pénzügyi teljesítésről is megfelelően rendelkezésre állnak a bizonylatok. A jó könyvelő azonban már

tudja, hogy a társasági adótörvény „nem tűri” az ilyen kiadásokat, azokkal az adóalapot majd meg kell növelni, így már eleve egy külön helyre könyveli le a nem a vállalkozás érdekében felmerült tételeket, hogy könnyű legyen a társasági adótörvényt alkalmazva majd a könyvelés adataiból dolgozni.

A társasági adótörvény a törvény nagy részében számviteli kérdésekkel foglalkozik. A számviteli törvénytől „megkapja” az adózás előtti eredményt, majd számviteli módszerekkel – melyet azonban a társasági adótörvény ír elő – módosítja, módosíthatja az adózás előtti eredményt. Amikor ezt a munkát „elvégezte” a társasági adótörvény, csak akkor következik a „valódi” adóztatás.

Mindezek alapján kimondható, hogy a társasági adótörvény egyik lényeges célja az, hogy a számvitel szerint meghatározódott adózás előtti eredményt az állam gazdaságpolitikai céljainak elérése érdekében korigálja.

A korrekció általános oka az, hogy az adózás előtti eredmény nem felel meg az adóztatási alapelveknek. Egyrészt olyan tételek is bevételként kerültek lekönyvelésre, melyek valójában nem is realizálódtak pénzügyi szempontból, így ezekből jövedelme sem keletkezhetett a vállalkozásnak. A „nincs”-ből pedig nagyon-nagyon nehéz adót megfizettetni. Másrészt a számvitel – a számviteli törvény alapján természetesen ezt is joggal – olyan tételeket is bevételként könyvel el, amelyek az adóztató állam gazdaságpolitikája szempontjából üdvözlendők, „szimpatikusak”, mivel az adott bevételszerző tevékenység támogatja a gazdaságpolitikai célkitűzések teljesülését. Így az adóztató ezt a bevételt, illetve az erre jutó jövedelemrészt nem kívánja megadóztatni, hiszen akkor az adóval mintegy büntetné az egyébként üdvözlendő bevételszerző tevékenységet. A bevételekkel szembeni költségek oldalával is vannak gondjai az adóztatónak. Továbbra sem vitatva, hogy ez a számvitel szabályai szerint helyes, de nehezményezi, hogy olyan költségeket is a bevétellel szembeállít a könyvelés – ezáltal csökkentve az adózás előtti eredményt – melyek valójában pénzügyileg fel sem merültek, nem realizálódtak. Rendben, a „normál” értékcsökkenési leírást elfogadja az adóztató – bár az is ilyen „képzett” költség – mivel azt ő „találta ki” annak érdekében, hogy a beruházásokra fordított kiadásokkal ne egyösszegben, egyszerre csökkentse az adózás előtti eredményt a könyvelés. A többi esetben azonban már nem ilyen elnéző, hiszen a „képzett” költségek miatt az adóztató potenciális, „igazi” adóbevételt veszíthet el. Más költségek pedig ugyan „valóságok”, azonban pontosan az adóztató állam gazdaságpolitikai célkitűzéseinek megvalósulása ellen hatnak, így az adóztató ezek miatt nem kíván kevesebb adóval megelégedni. Így a társasági adótörvény kéri ezeknek a költségeknek a felülvizsgálatát, hogy a nemkívánatos tevékenységeket azzal „büntesse”, hogy azok költségei nem elszámolhatók a bevétellel szemben.

Felmerül a kérdés, hogy ha ennyi problémája van az adóztató államnak a számviteli törvénnyel, miért nem annak a szabályait változtatja meg? Miért foglalkozik a társasági adótörvény jelentős részben számviteli kérdésekkel, illetve azzal, hogy a könyvelés adatait nem módosítva ugyan, de másképp használja fel azokat, mint a számviteli törvény? A válasz egyszerű. A számviteli törvény alapvető célja nem az adóztatás – bár nyilvánvalóan azt is elő kívánja segíteni – hanem az, hogy a vállalkozás tulajdonosai, vezetői és egyéb érintettek a számviteli kimutatások által átláthassák a vállalkozás működését, helyzetét, és ennek megfelelő gazdasági döntéseket hozhassanak. Ráadásul a számvitelnek nagyon stabil rendszernek kell lennie, hiszen működése évtizedeket ível át, és az adatoknak éves szinten is összevethetőnek, elszámolhatónak kell lennie, maradnia. A számviteli törvénybe tehát nem lehet „csak úgy belenyúlni”, módosítani a mindenkori gazdaságpolitikai céloknak megfelelően. Amikor a kormány a gazdaságpolitikai céljait kívánja elősegíteni, akkor a társasági adótörvény számviteli jellegű szabályait „hangolja át”, módosítja, ha kell évente, vagy még gyakrabban is.

Tehát a számvitel az eredeti céljával összefüggésben egy meglehetősen kiforrott, jó rendszer – segít a gazdasági döntéshozatalban – de az adóztatáshoz önmagában, további korrekciók nélkül nem alkalmas. Így a társasági adótörvénynek kell a számviteli eredményeket alkalmassá tenni az adóztatáshoz, annak

érdekében, hogy az adóztatás ne okozzon nagy nemkívánatos torzításokat, károkat. Ezt érti tehát a törvény az alatt a cél alatt, hogy „kedvező működési feltételek”. Az adóztatáshoz, a gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósításához kedvező működési feltételekről van itt tehát szó.

7.3. A törvény hatályai

7.3.1. Tárgyi hatály

A társasági adó a jövedelemadók családjába tartozik, tehát a jövedelmet kívánja megadóztatni. Jövedelem alatt nem egyszerűen azt az összeget értjük – mint a személyi jövedelemadó esetében – amennyivel a bevételek nagysága meghaladja a költségeket.

A társasági adótörvény adóalapjaként a jövedelem az, amit a számviteli törvény szerint adózás előtti eredményből a társasági adótörvény annak elismer.

A törvény alapelvei között rögzítésre került az, hogy „ha e törvény ugyanazon a ténybeli alapon többféle jogcímen írja elő költség, ráfordítás figyelembevételét, az adózás előtti eredmény csökkentését (növelését), adómentesség, adókedvezmény igénybevételét, azzal egy esetben lehet (kell) élni, kivéve, ha a törvény valamely rendelkezése kifejezetten utal a többszöri alkalmazásra”. Vagyis – szemben a számviteli törvény, vagy a személyi jövedelemadó törvény gyakorlatával – a társasági adótörvény szerinti jövedelem meghatározása során az adóalap ugyanazzal a tétellel, különböző vagy azonos jogcímre való hivatkozással többször is csökkenthető, ha ezt a törvény kifejezetten megengedi. Például a modellváltó egyetemek részére juttatott anyagi támogatás 300%-a számolható el adóalapcsökkentő tételként. A szakképzésre fordított kiadásokat egyszer már elszámolta a bevétellel szemben a számvitel az adózás előtti eredmény meghatározása során, de ezek bizonyos hányada újra elszámolható csökkentő tételként a társasági adótörvény szerint.

A belföldi illetőségű adózó adókötelezettsége a belföldről és a külföldről származó jövedelmére egyaránt kiterjed – figyelemmel a kettős adóztatás elkerüléséről korlátozásáról kötött nemzetközi szerződésekre – (teljes körű adókötelezettség).

A külföldi vállalkozó adókötelezettsége a belföldi telephelyen végzett vállalkozási tevékenységből származó jövedelmére terjed ki – figyelemmel a kettős adóztatás elkerüléséről korlátozásáról kötött nemzetközi szerződésekre – (korlátozott adókötelezettség).

7.3.2. Személyi hatály

Belföldi illetőségű adózó, a belföldi személyek közül:

- a gazdasági társaság az egyesülés, az európai részvénytársaság és az európai szövetkezet;
- a szövetkezet,
- az állami vállalat, a tröszt, az egyéb állami gazdálkodó szerv, az egyes jogi személyek vállalata, a leányvállalat,
- az ügyvédi iroda, a végrehajtói iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, a közjegyzői iroda, az erdőbirtokossági társulat,
- a Munkavállalói Résztulajdonosi Program szervezete (a továbbiakban: MRP),
- a vízitársulat,
- az alapítvány, a közalapítvány, az egyesület, a köztestület, továbbá az egyházi jogi személy, a lakásszövetkezet és az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár,
- a felsőoktatási intézmény (ideértve az általa létrehozott intézményt is), a diákotthon,
- az európai területi társulás,
- az egyéni cég,

- az európai kutatási infrastruktúráért felelős konzorcium (ERIC),
- a vagyonkezelő alapítvány, a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítvány;
- csoportos adóalanyisági engedéllyel rendelkező szervezetek.

Főszabály szerint tehát minden szervezet – beleértve a civil szervezeteket és költségvetési szerveket is – az adó alanya. Más kérdés az – mint látni fogjuk – hogy az egyéb adókötelezettségek teljesítésén túlmenően keletkezik-e adófizetési kötelezettségük is. Az egyetlen nem szervezeti adóalany – az olyan kakuuktojások mellett, mint egyszemélyes kft., és egyszemélyes zrt. – az egyéni cég. Az egyéni vállalkozás helyett ugyanis a magánszemély egyéni céget is alapíthat, ahol a számviteli törvény szabályai szerint vezeti könyveit, nem a személyi jövedelemadó törvény szerint.

Belföldi illetőségű adózónak minősül a külföldi személy akkor, ha üzletvezetésének helye belföld. Belföldi illetőségű adózónak minősül továbbá a hazai bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján kezelt vagyon (bárhon is van az).

Külföldi személynek minősül az az adóalany, ha az üzletvezetési helye alapján külföldi illetőségű, miközben belföldi telephelyen végez vállalkozási tevékenységet – beleértve az ingatlanhasznosítást is.

Nem alanya a társasági adónak:

- Magyar Nemzeti Bank;
- büntetés-végrehajtási egységek és azok fogvatartottjait foglalkoztató gazdasági szervezetek;
- állami közhasznú és vagyongazdálkodási szervezetek;
- állami alapok és ezek szervezetei;
- állami egyetemek, melyek egyben költségvetési szervek is;
- közszolgálati médiaszolgáltatók;
- kisvállalati adót fizető vállalkozások.

7.3.3. Területi hatály

A területi hatály Magyarországra terjed ki, azzal, hogy vagy az adózó üzletvezetési helye legyen Magyarország, vagy a gazdasági tevékenység helyszíne. Amennyiben egyik sem teljesül, akkor a társasági adótörvény az adott gazdasági társaságra nem vonatkozik.

Tehát egy hazai székhelyű Kft. akár belföldön, akár külföldön szerzett jövedelmeire vonatkozik a törvény, mert az üzletvezetési helye – a székhelye – a cégnek Magyarországon van.

Egy olasz székhelyi cégre is vonatkozik a társasági adótörvény, ha van Magyarországon telephelye, ahonnan jövedelme származik. Természetesen az olasz cég nem magyarországi jövedelmeire nem vonatkozik a törvény.

Egy francia cég svájci jövedelemszerzésére pedig nyilvánvalóan nem vonatkozik a társasági adótörvény, hiszen sem az üzletvezetési helye nem magyarországi, sem jövedelmet nem szerez Magyarországról.

A területi hatályt természetesen árnyalhatják a hazánk és más államok által kettősadóztatás elkerülésére, korlátozására kötött kétoldalú egyezmények. Ebben az aláíró államok újraszabályozhatják, hogy miként „osztják el” egymás között azokat a vállalkozásokat, melyek – így, vagy úgy – mindkét ország társasági adótörvénye szerint adóztathatóak lennének.

7.3.4. Időbeni hatály

Főszabály szerint az **adóév** a naptári év. Adóbevallást évente kell, az adóévet követő bevallási időszakban benyújtani. Az adót a bevallás határidejéig, illetve adóelőleget az előírt évközi határidőig kell megfizetni.

Ugyanakkor lehetőség van a naptári évtől eltérő üzleti évet – így adóévet is – választani.

A naptári évtől eltérő üzleti évet választó adózónak az adómegállapítási, bevallási, adófizetési, adóelőleg-fizetési kötelezettségét az üzleti év első napján hatályos szabályok szerint kell teljesítenie.

Az adókötelezettség a hazai szervezetet létrehozó okirat aláírásakor – tehát még a cégbejegyzés és egyéb regisztrációkat megelőzően – keletkezik. Külföldi adózó esetében a hazai telephely, fióküzem jogi létrehozásakor, vagy – ha ez hamarabb megtörténik – a kapcsolódó építkezés kezdetétől számított három hónaptól kezdődően.

Az adókötelezettség a hazai adózó jogi megszűnéséig, vagy a külföldi adózó magyarországi hivatalos jelenlétének megszűnéséig áll fenn.

7.4. A társasági adóalap kiszámítása az adózás előtti eredményből.

A korábban elmondottak szerint az adóztató „nem elégedett” a számviteli törvény szabályai szerint elkészült adózás előtti eredménnyel. Egy hétköznapi ember azt gondolná, az adózás előtti eredményből rögtön meghatározható a 9%-os adókulccsal az adó nagysága, majd az adózott eredmény. Ez nem így van, legalábbis az esetek túlnyomó többsége során nincs így. A társasági adótörvény ugyanis – az adóztató állam gazdaságpolitikai céljai szerint – korrigálja az adózás előtti eredményt.

Az adózás előtti eredmény korrekciója – annak érdekében, hogy ténylegesen létrejöjjön a társasági adó alapja – kétféle eljárás által történik:

- bizonyos tételekkel csökkenteni lehet az adózás előtti eredményt, ezek lesznek az úgynevezett csökkentő tételek. A csökkentő tételek lényegében adóalap-kedvezményt jelentenek, de jogilag nem lett volna szerencsés így nevezni őket, mivel akkor hogyan neveznénk az alább, növelő tételeket? Így maradt ez az elnevezés: csökkentő tételek;
- más tételekkel növelni kell az adózás előtti eredményt, ezek lesznek az úgynevezett növelő tételek. Ezek révén az adóalap – így végül majd a fizetendő adó is – növekedni fog.

Logikus, hogy a csökkentő tételek egyfajta kedvezményt jelentenek, mert olyan vállalkozási tevékenységhez, magatartáshoz kapcsolódnak, amely „szimpatikus” az adóztató számára. Ezek esetében egyfajta jutalmat szeretne adni az adózónak az adóztató, így csökkenti az adóalapját. Ennek eredményeképpen az adóterhek is csökkeni fognak. Gyakori félreértés, hogy a csökkenésről valami „rosszra” asszociálnak az emberek, pedig a terhek, vagy fájdalom csökkenése éppen hogy jót jelent. Ezt az adózók nagyon is érték, tudják, és „örülnek” a csökkentő tételek érvényesítési lehetőségének.

A növelő tételek pedig növelik az adóalapot. Nagyobb összegű adód eredményeznek ezáltal. Természetes módon ilyen „nehezítést”, „többletterheket” azok kapnak, akik olyan tevékenységet folytattak, magatartást tanúsítottak a vállalkozás részéről, mely gazdaságpolitikai szempontból az adóztató állam számára „nem szimpatikus”. Ezt az „unszimpatíát” az adóztató éreztetni is kívánja, így bizonyos tételekkel megnöveli az adózó adóalapját, így végül az adóterheit is.

Természetesen ez a „szimpatikus – nem szimpatikus” logika csak leegyszerűsítve mutatja be a csökkentő és növelő tételek mögötti adóztatói szándékot. A lényeg azonban minden esetben az, hogy az adóztató nem elégedett azzal, ahogy a számviteli törvény által meghatározódik az adózás előtti eredmény, és azt

korrigálni szeretné. A korrekció lehet negatív és pozitív is egyszerre, és azon alapul, hogy az adóztató állam gazdaságpolitikai céljaival mennyire van összhangban egyrészt a számviteli törvény, másrészt az adózó tevékenysége, magatartása. Ezekből áll össze az adóztató állam beavatkozási, korrigálási szándéka, és ez fog majd testet ölteni az aktuális csökkentő és növelő tételekben.

44. ábra: a befizetendő társasági adó és az adózott eredmény meghatározódása a társasági adóban

Forrás: saját szerkesztés

Ugyanakkor az adóztató elvárja, hogy ha minimális mértékben is, de mindenki járuljon hozzá az államháztartás bevételeihez. E minimális elvárásnak az az oka, hogy sok vállalkozás akár évtizedeken keresztül is veszteséget mutat ki, gyakran nem is illegális módon, hanem az adóelkerülési kiskapukat folyamatosan keresve és megtalálva. Természetesen a jogalkotó folyamatosan dolgozik a kiskapuk „bezárásán”, a joghézagok „kitöltésén”, azonban ez egy soha véget nem érő küzdelem, mert ahogy mondani szokták – igaz, más összefüggésben – „amikor az élet bezár egy ajtót előtted, rögtön nyílik is egy másik”, hiszen az adózói „kreativitás” gyakorlatilag végtelen. Ezt „megunva”, a jogalkotó egyszerűen számszerűsített egy minimális adófizetési elvárást. Nyilvánvaló, hogy amennyiben a csökkentő és növelő tételekkel korrigált adózás előtti eredmény a nagyobb, akkor – nem kérdés – az lesz a társasági adóalap. Azonban, ha a jövedelem-(nyereség)minimum lesz a nagyobb, akkor „önkéntes alapon, kötelezően” illik azt választani. Külön nyilatkozat megtételével – majd, mint látni fogjuk – lehet ragaszkodni a kisebbnek bizonyult korrigált adózás előtti eredményhez is, de annak következményei lehetnek, azt is mérlegelni kell.

7.4.1. Adózás előtti eredményt csökkentő jogcímek

Az adózás előtti eredményt csökkentő jogcímek tehát lényegében adóalap csökkentő kedvezmények. A törvény nagyon sok csökkentő tételt nevesít, az alábbiakban csak a legfontosabbak kerülnek összefoglalásra. Ezen összefoglalásnak az is célja, hogy az olvasó „ráérezzen”, mi is a közös ezekben a tételekben, illetve a mögöttük meghúzódó adóztatói célokban. A gyakorlatban az egyes vállalkozásoknak úgyis „kialakulnak” azok a csökkentő tételeket, melyeket érvényesíteni szokott, és ezeket megfelelően ismerik és használják is. Időnként azért érdemes ebben az esetben is az aktuális csökkentő jogcímekre rápillantani, esetleg nincsenek-e újabbak, vagy nem módosultak-e lényegesen a régiek.

7.4.1.1. Veszteségleírás

Ha az adóalap, a jövedelem bármely adóévben negatív, e **veszteség elhatárolt összegével** az adózó a következő öt adóévben – meghatározott feltételekre figyelemmel – döntése szerinti megosztásban csökkentheti az adózás előtti eredményét. Főszabály szerint a korábbi adóévek elhatárolt vesztesége legfeljebb a felhasználása (az adózás előtti eredmény csökkentéseként történő elszámolása) nélkül számított adóévi adóalap 50 százalékáig számolható el az adózás előtti eredmény csökkentéseként.

Ne feledjük, az adóév, az üzleti év mesterségesen feldarabolja az adózó egyébként teljesen egybefüggő és megszakítások nélküli gazdasági tevékenységgláncolatát. A korábban keletkezett veszteséget a számvitel természetesen nem veszi, nem veheti figyelembe az adóév jövedelmének (adózás előtti eredmény) meghatározása során, hiszen csak az adott évre fókuszál. Ugyanakkor a mindennapokban sok korábbi erőfeszítés befektetés jelleggel történik, vagyis azért, hogy később majd jövedelmet lehessen elérni. Méltánytalan lenne, hogy az adóztató nem venné figyelembe azokat a kezdeti veszteségeket, amelyeket pontosan a későbbi nyereségesség érdekében vállalt az adózó. A másik indok az, hogy egyes iparágakban hullámzó a jövedelmezőség, így veszteséges és nyereséges évek szinte váltják egymást. Amennyiben nem lenne megengedett, hogy az adózók ezeket az éveket „összesimítsák”, az ugyanúgy méltánytalan lenne, illetve ugyanúgy túladóztatáshoz vezetne. A mezőgazdaság különösen változékony közegben kell, hogy gazdálkodjon, így amelyik adózó főtevékenysége szerint a mezőgazdaságban szerepel, az további kedvező lehetőséget kap, hogy veszteségét a nyereséggel szemben leírja. A mezőgazdaság esetében ugyanis lehetőség van arra, hogy az adóévi elszendvedett veszteséget ne későbbi években írja le az akkori esetleges nyereségekkel szemben, hanem éppen ellenkezőleg, a megelőző korábbi, nyereséges évek esetében tehesse meg ezt. Azok az évek már nyilván adóbevallással is „lezárásra” kerültek, így ebben az esetben önellenőrzés révén lehet a korábban megfizetett társasági adó egy részét visszaigényelni.

A **mezőgazdasági ágazatba sorolt adózó** az adóévben keletkezett elhatárolt veszteséget az adóévet megelőző két adóévben befizetett adójának önellenőrzéssel való módosításával is rendezheti oly módon, hogy a megelőző két adóév adózás előtti eredményét csökkenti az elhatárolt veszteség összegével, de adóévenként legfeljebb az adóév adózás előtti eredményének 30 százalékával.

7.4.1.2. Céltartalék felhasználása

Az adózás előtti eredmény terhére – a valós eredmény megállapítása érdekében a szükséges mértékben – **céltartalék** képezhető az olyan várható, jelentős és időszakonként ismétlődő jövőbeni költségekre (különösen a fenntartási, az átszervezési költségekre, a környezetvédelemmel kapcsolatos költségekre), amelyekről a mérlegfordulónapon feltételezhető vagy bizonyos, hogy a jövőben felmerülnek, de összegük vagy felmerülésük időpontja még bizonytalan és nem sorolhatók a passzív időbeli elhatárolások közé. A szokásos üzleti tevékenység rendszeresen és folyamatosan felmerülő költségeire azonban nem képezhető céltartalék.

Amikor a céltartalékot képi tehát a vállalkozás, akkor az adózás előtti eredményt csökkenti, tehát a céltartalékba helyezett összeg után ilyen módon nem kellene adót fizetnie. Ezt – mint majd a növelő jogcímeknél látni fogjuk – nehezményezi az adóztató, ezért a céltartalék adóévi képzése az egy adóalap növelő jogcím.

A céltartalék felhasználása során viszont a vállalkozás „visszavezeti” ezt a korábban a vállalkozás „vérkeringésétől elkülönített” pénzüsszeget a bevételek közé. Ezt „üdvözlí” az adóztató, hiszen ilyen módon egyrészt nyilvánvaló, hogy a céltartalék képzésével nem adóelkerülési szándék merülhetett fel, másrészt ez a pénzüsszeg ilyen módon már közvetlenül a vállalkozás érdekeit szolgálva „elköltszre” kerül, azaz lényegében közvetve „adót termel”. Így bár a céltartalék felhasználásával – bevételi oldalon

való megjelenésével – nő az adózás előtti eredmény összege, de ugyanennyivel a társasági adóalap meghatározása során csökkenthető is. Így érdekelt a céltartalék felhasználásában az adózó.

7.4.1.3. Fejlesztési tartalék képzése

Természetes, hogy a jogalkotó többféle módon is támogatja a vállalkozások beruházási, fejlesztési kedvét. A korábbi évek tulajdonosoknak ki nem fizetett adózott eredménye remek forrása lehet a jövőbeni fejlesztéseknek. A törvény bátorítja, hogy ezt a „felmalmozott nyereséget” minél hamarabb beruházások és fejlesztések finanszírozására használja fel az adózó.

A **fejlesztési tartalék** az eredménytartaléknak az adóévben lekötött tartalékba átvezetett és az adóév utolsó napján lekötött tartalékként kimutatott összege. Az adózó a fejlesztési tartalékot a lekötése adóévet követő négy adóévben megvalósított beruházás bekerülési értékének megfelelően oldhatja fel, kivéve, ha a feloldott rész után a lekötés adóévében hatályos rendelkezései szerint előírt mértékkel az adót, valamint azzal összefüggésben a késedelmi pótlékot megállapítja, és azokat a feloldást követő 30 napon belül megfizeti. Az adózó a fejlesztési tartaléknak a lekötése adóévet követő negyedik adóév végéig beruházásra fel nem használt része után az említett mértékkel az adót, valamint azzal összefüggésben a késedelmi pótlékot a negyedik adóévet követő adóév első hónapja utolsó napjáig megállapítja, és megfizeti.

Az eredménytartalékok a korábbi évek adózott eredményéből képezheti a vállalkozás. Az eredménytartalék lényegében a korábbi évek adózott eredményéből osztalékként ki nem fizetett összeg. Ugyanakkor, mint látjuk, az eredménytartalékból el lehet különíteni bizonyos összegeket, így például a fejlesztési tartalékot. Amennyiben ilyen képez a vállalkozás, akkor lényegében kötelező jellegű „ígéretet” tesz, hogy a fejlesztési tartalékban levő összeg tárgyi eszköz vásárlásra, vagy létesítésre (beruházásra) fogja fordítani négy adóéven belül. Már az „ígéret” évében ezzel az összeggel csökkentheti a társasági adóalapját. Ha viszont nem, vagy csak részben tartja meg az „ígéretét”, azaz vállalását, akkor a nem rendeltetésszerűen felhasznált összeg erejéig annak adóját meg kell fizetnie, és a tartalékképzés időpontjától kezdve a késedelmi pótlékot is.

A **fejlesztési tartalék képzése jogcímen legfeljebb az adóév adózás előtti eredménye erejéig lehet társasági adóalap csökkentést végrehajtani.**

Érdekesség, hogy a fejlesztési tartalékot az eredménytartalékból lehet képezni, és – ez egy kiskapu – mivel nincs pontosítva, ez azt jelenti, hogy az eredménytartalékból több fejlesztési tartalékot is lehet képezni, mint maga az eredménytartalék. Tehát az eredménytartalék negatívba is fordulhat a fejlesztési tartalék képzése miatt, a lényeg, hogy a fejlesztési tartalék képzett összege nem lehet nagyobb az adóévi adózás előtti eredményénél.

7.4.1.4. Értékcsökkenés, értékcsökkenési leírás

Sokaknál zavart okoz az, hogy a számviteli törvény is állapít meg értékcsökkenési szabályokat és a társasági adótörvény is. Nyilvánvaló, hogy a társasági adótörvény – lásd „minden szentnek maga felé hajlik a keze” elvet – a saját változatát tartja helyénvalónak, ugyanakkor elismeri azt, hogy a számviteli törvény szerintit kell alkalmazni a könyvelés során. A társasági adóalap meghatározása során viszont kéretik a társasági adótörvényben – 1. és 2. számú mellékletben – külön szabályozott értékcsökkenési leírást érvényesíteni. Lássuk a különbségeket:

Számviteli értelemben az értékcsökkenési leírás révén a vállalkozások által beszerzett és előállított tárgyi eszközök, immateriális javak értéke az általuk előállított új termék vagy végzett szolgáltatás értékébe kerül át. Az értékcsökkenés az immateriális javak és a tárgyi eszközök fizikai kopásának, erkölcsi avulásának (amortizációjának) pénzben kifejezett értéke. A számviteli törvény szerint az

értékcsökkenési leírást az üzembe helyezéstől, állományba vételétől kezdődően a hasznos élettartam alatt, a vállalkozás által meghatározott módszer alkalmazásával kell elszámolni. Három típusa van: terv szerinti, terven felüli és egy összegű.

A társasági adótörvény szerinti megközelítésben az értékcsökkenési leírás a tárgyi eszközök és immateriális javak bekerülési értékének az adóalapban elismert összegét (hányadát) jelenti.

Az évenként elszámolt értékcsökkenésről a vállalkozásnak két nyilvántartást kell vezetnie. A két nyilvántartásban az eszközökhöz két eltérő nettó érték kapcsolódik: a számviteli elszámolásnál ez a könyv szerinti érték, a társasági adó rendszerében pedig a számított nyilvántartási érték (a bekerülési érték, csökkentve az adóalagnál érvényesített értékcsökkenési leírással, növelve az adóalagnál érvényesített terven felüli értékcsökkenés visszaírt összegével).

Főszabály, hogy a valamely eszközre a számvitelben elszámolt terv szerinti, egyösszegű, illetve terven felüli értékcsökkenés összege növeli az adózás előtti eredményt, a társasági adótörvény szabályai szerint megállapított értékcsökkenési leírás pedig csökkenti azt. Az adott eszközre az adóévben visszaírt terven felüli értékcsökkenés összege – bizonyos kivételekkel – csökkentő korrekciós tétel.

Ilyen módon tehát a társasági adótörvény szerinti értékcsökkenési leírás – mely a számvitelihez hasonlóan nem köthető tényleges pénzkadáshoz az adóévben – csökkentő tételként fogható fel, míg a számviteli törvény szerint alkalmazott értékcsökkenési leírás növelő tételként. Számszakilag ez úgy néz ki, hogy amennyiben a társasági adótörvény szerinti értékcsökkenési leírás összege nagyobb, mint a számviteli törvény szerinti, akkor a különbséggel lehet csökkenteni a társasági adóalapot.

7.4.1.5. Kapott (járó) osztalék, részesedés

Az adózó osztalékot más vállalkozástól az abban meglévő tulajdoni része alapján kaphat. Az osztalékalap az aktuális adóévi adózott eredményből és az előző években „felhalmozott” adózott eredményéből álló eredménytartalék felosztásából jöhet létre, a tulajdonosok döntése szerint. Az így helyesbített saját tőke nem eshet a jegyzett tőke alá, illetve az osztalék kifizetése nem veszélyeztetheti a kifizető vállalkozás fizetőképességét.

A jogalkotó alapvetően támogatja azt, ha egy vállalkozás egy másikban tulajdonrészre szerez, illetve azt is, ha egy vállalkozás másik vállalkozást hoz létre. Azért támogatja ezeket a tulajdonszerzéseket, illetve tulajdonkezeléseket, mert ezek „normál esetben” a vállalkozás fejlődésének, piaci pozíciói erősödésének a jelei, kifejeződései. Sok esetben a „méret a lényeg”, azaz a versenyképesség növekedésével jár az, ha egy vállalkozás terjeszkedik, bővül – akár más vállalkozásokban fennálló tulajdonrészek által is. Az is természetes, és az ilyen fejlődés velejárója jó esetben, hogy a tulajdon „fial”, azaz a fennálló tulajdonrészek olyan formában is „gyümölcsöznek”, hogy az eredménytartalékból osztalékkifizetésre kerül sor. Az ilyen kapott osztalékokat a számviteli törvény természetesen bevételként kezeli, ahogyan a tulajdoni részesedés – nem realizált értékét is – azáltal az adózás előtti eredmény nő.

Csökkenti az adózás előtti eredményt a kapott (járó) osztalék és részesedés címén az adóévben elszámolt bevétel, kivéve, ha az osztalékot megállapító az osztalékot ráfordításként számolja el. Ilyen juttató csak külföldi személy lehet, mivel a hazai számviteli törvény alapján a jóváhagyott osztalék nem számolható el ráfordításként.

Az ellenőrzött külföldi társaságtól kapott (járó) osztalék, amennyiben az ellenőrzött külföldi társaság nem valódi jogügyletéhez, jogügyletei sorozatához kapcsolódik, csak akkor lehet csökkentő tétel, ha az adózó korábban növelő tételt számolt el az ellenőrzött külföldi társaság fel nem osztott, nem valódi

jogügyleteiből származó nyeresége kapcsán, és annak összegét csökkentésként még nem vette figyelembe.

7.4.1.6. Szakképzésben való közreműködés, pályakezdő, munkanélküli, megváltozott munkaképességű és egyéb személy foglalkoztatása

Természetes módon a vállalkozások sok esetben óvatosak olyan személy foglalkoztatásával, akinek még nincs meg a kellő szakismerete, tapasztalata, de ha nem kap munkát akkor ezeket nem is szerzi meg. Így a jogalkotó bátorítani kívánja az ilyen foglalkoztatást. Hasonlóan óvatosan viszonyulnak a vállalkozások a munkanélküliek foglalkoztatásához, mondván, oka volt, hogy munkanélküli lett. A börtönviselt, pártfogói felügyelet alatt állókkal szemben ugyanez a helyzet: nem véletlenül ítélték el. A megváltozott munkaképességű dolgozóktól is tartanak sok esetben a vállalkozások, mondván, biztos kisebb teljesítményre képesek, vagy túl egyedi igényeik lesznek. Ugyanakkor az országnak, az államháztartásnak és a társadalomnak is fontos az, hogy ezek a személyek is foglalkoztatásra kerüljenek. Ennek érdekében az államháztartás „egy kicsit a saját zsebébe nyúl”, és – akár el is ismerve, hogy tényleg egy kicsit problémás lehet a szóban forgók foglalkoztatása, lehet, hogy okoznak kisebb problémákat, teljesítményük lehet egy kicsit elmarad a többiekétől – lehetővé teszi, hogy bizonyos foglalkoztatási kiadásokat ne csak a számviteli törvény szerint, hanem itt is elszámolhassanak az adózók. Ez azt jelenti, hogy bizonyos kiadások esetében lehetséges többször is a csökkentő tételként való elszámolás. Egyszer a számvitel által az adózás előtti eredmény csökkentése kapcsán, és még egyszer a társasági adótörvény szerint a társasági adóalap csökkentése kapcsán.

Adóalap-kedvezmény jár azoknak az adózóknak, amelyek **duális képzőhelyként** részt vesznek a szakirányú oktatásban. A kedvezmény mértéke a szakképzési munkaszerződéssel a szakirányú oktatásban részt vevő tanulóként, képzésben részt vevő személyenként minden megkezdett hónap után havonta az adóév első napján érvényes minimálbér 24 százaléka.

Csökkenti az adózás előtti eredményt a foglalkoztatásának ideje alatt, de legfeljebb 12 hónapon át befizetett szociális hozzájárulási adó összege, annak költségkenti elszámolásán túl:

a **szakmai vizsga megszerzését követően** az előző pontban említett tanuló, képzésben részt vevő személy után;

a **korábban munkanélküli személy** után;

a szabadulást követő 6 hónapon belül alkalmazott **szabadságvesztésből szabaduló**, továbbá a pártfogó felügyelet alatt álló személy után.

Csökkentheti az adózó az adózás előtti eredményét a **megváltozott munkaképességű személy** foglalkoztatása esetén személyenként, havonta a megváltozott munkaképességű munkavállalónak kifizetett munkabér, de legfeljebb az érvényes minimálbérösszegével, ha az általa foglalkoztatottak átlagos állományi létszáma az adóévben legfeljebb 20 fő.

7.4.1.7. Önellenőrzés

A jogalkotó alapvetően ösztönzi azt, hogy az adózók önellenőrzéssel utólag módosítsák a bevallásukat. Érthető módon kiváltképp támogató a jogalkotó akkor, ha az önellenőrzés révén az adózó eredeti bevallásához képest megnő az adófizetési kötelezettsége, azaz pótlólagosan adót fizet be. Annak érdekében, hogy bátorítsa az ilyen adóbevételt növelő önellenőrzéseket, a törvény „elengedi”, azaz csökkentő tételként engedi figyelembe venni azt a pótlólagos bevételt, vagy saját teljesítményt, amire visszavezethetően az adózó adófizetési kötelezettsége megnőtt.

Csökkenti az adózás előtti eredményt az adóellenőrzéskor, az Air, az Art. szerinti **önellenőrzéskor megállapított**, adóévi bevételként vagy aktivált saját teljesítmény növeléseként – egyszeres könyvvitelt vezetőnél adóköteles bevételként, kifizetett vásárolt készlet növekedéseként – elszámolt összeg.

7.4.1.8. Alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés

A kutatás és fejlesztés az a terület, melyet a vállalkozások hajlamosak elhanyagolni, amikor jók a piaci pozícióik, amikor meg már nem, nincs elég források ezen tevékenységekre. Másrészt ezek a tevékenységek esnek áldozatul sokszor a vállalkozás kiadáscsökkentő intézkedéseinek, mondván, közvetlen hasznot – főleg rövidtávon – nem termelnek ezek a tevékenységek. Ugyanakkor a kutatás és fejlesztés alapvető jelentőségű mind az egyes vállalkozások, mind az ország gazdasági fejlődése, így az adóbevételek fenntartása és növelése tekintetében is, ezért is támogatja a törvény csökkentési jogcímekkel akár a saját kutatás-fejlesztési tevékenységet – saját célra, vagy megrendelésre, illetve együttműködés keretében – akár másoktól való igénybevételét. Természetesen, amikor több adózó is érintett egy adott kutatás-fejlesztésben, akkor a kedvezményeket valahogy el kell osztani egymás között, így a törvény ezt is szabályozza.

Csökkenthető az adózás előtti eredmény az adózó saját tevékenységi körében – saját célra vagy megrendelésre, illetve kutatás-fejlesztési megállapodás alapján – végzett **alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés (K+F)** adóévben felmerült közvetlen költségének

- a kapott támogatással, valamint
- a belföldi illetőségű társaságiadó-alanytól, a külföldi vállalkozó belföldi telephelyétől és az egyéni vállalkozótól igénybe vett kutatási szolgáltatással csökkentett értéke

100 százalékaival, függetlenül attól, hogy a kísérleti fejlesztés értékét az adózó aktiválja, vagyis az immateriális javak között használatba veszi vagy sem. Ez a kedvezmény tehát az elszámolt költségen felül érvényesíthető. A kedvezmény a kísérleti fejlesztés aktivált értékének a támogatással csökkentett részére az értékcsökkenési leírással egyezően több adóév alatt is igénybe vehető, az adózó döntése alapján.

A kedvezmény alapját nem kell csökkenteni a – közvetlen költség részeként elismert – szolgáltatásként igénybe vett K+F értékével, ha azt olyan személy nyújtja, amely vagy aki nem másik társaságiadó-alany, nem egyéni vállalkozó, hanem például költségvetési szerv, és nyilatkozik, hogy a szolgáltatáshoz ő sem vette igénybe a felsoroltak szolgáltatását. A közvetített szolgáltatás értéke akkor csökkenti az adóalapot, ha az része a közvetlen költségnek.

Nem minősül a K+F közvetlen költsége a vállalkozási tevékenység érdekében felmerült, elismert költségnek, ha nem kapcsolódik az adózó vállalkozási, bevételszerző tevékenységéhez.

Az adóalap-kedvezmény összegének háromszorosát, de legfeljebb 50 millió forintot vehet igénybe csökkentő tételként az az adózó, amely meghatározott szervezetekkel, például **felsőoktatási intézménnyel közösen, írásbeli szerződés alapján végez K+F tevékenységet**, kivéve, ha az adózó – az utóbb említettek szerint – kapcsolt vállalkozásától átvett kedvezményt érvényesít.

7.4.1.9. Adomány és támogatás kedvezménye

Társasági adó szempontjából adománynak a közhasznú szervezet és az egyházi jogi személy részére, valamint a közérdekű kötelezettségvállalás céljára visszafizetési kötelezettség nélkül nyújtott támogatás minősül. Fontos, hogy a támogatás célhoz kötött legyen és tartalmilag (ténylegesen) is szolgálja az adott célt (tehát például közhasznú szervezet esetében annak alapító okiratában rögzített és a vonatkozó

törvényben meghatározott közhasznú tevékenységet, egyházi jogi személy esetén pedig a törvényben meghatározott hitéleti tevékenységet).

Az adományként történő kezelésnek további feltétele, hogy a támogatás ne jelentsen vagyoni előnyt a támogatást nyújtó társaságnak és a társasághoz kapcsolódó meghatározott személyi körnek (pl. tag, részvényes, vezető tisztségviselő, könyvvizsgáló, mindezek közeli hozzátartozói). Ugyanakkor arra van lehetőség, hogy a támogatásban részesülő szervezet az adományozó nevét és tevékenységét megemlítsse, feltüntesse a kommunikációjában.

Csökkentik az adózás előtti eredményt az adóévben, visszafizetési kötelezettség nélkül nyújtott következő támogatások:

- a közhasznú szervezetnek a közhasznú tevékenysége támogatására,
- a Magyar Kármentő Alap, a Nemzeti Kulturális Alap, Kárenyhítési Alap javára önkéntesen, nem jogszabályi kötelezés alapján vagy
- a felsőoktatási intézménynek (fenntartójának) felsőoktatási támogatási megállapodással,
- a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítvány részére alapítói vagy csatlakozói vagyonrendelés keretében, vagy a közhasznú tevékenysége támogatására nyújtott támogatás.

A nyújtott támogatás alapján az adóalap-kedvezmény mértéke:

- a közhasznú szervezetnek (kivéve a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítvány) nyújtott támogatásnál a támogatás értékének 20 százaléka, tartós adományozási szerződésnél 40 százaléka;
- a Magyar Kármentő Alapnak, a Nemzeti Kulturális Alapnak, a Kárenyhítési Alapnak nyújtott támogatásnál a támogatás értékének 50 százaléka;
- a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványi vagy egyházi fenntartásban lévő egyetemnek (fenntartójának) felsőoktatási támogatási megállapodással nyújtott támogatásnál a támogatás értékének 300 százaléka;
- a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványnak a közhasznú tevékenységére nyújtott támogatásnál a támogatás értékének 20 százaléka, az alapítói vagy csatlakozói vagyonrendelés esetén 40 százaléka;
- felsőoktatási intézmény felsőoktatási támogatási megállapodással történő támogatásánál a támogatás értékének 50 százaléka;

de együttesen legfeljebb az adózás előtti eredmény összege.

7.4.1.10. Kkv beruházási kedvezmény

A mikro-, kis- és középvállalkozások (kkv-k) is hagyományosan kedvezményezett szerepben vannak a legtöbb adótörvény esetében, hiszen összességében ők a legnagyobb munkaadók, ők termelik meg a GDP többségét, illetve jellemzően hazai tulajdonban vannak. Ezért kiemelt adóztató cél az, hogy ezek a vállalkozások is tudjanak fejlődni, bővülni. Ezt a célt szolgálja a részükre adott beruházási kedvezmény, amely az adózás előtti eredményből – csak a pozitív részének erejéig – csökkentő tételként levonható.

Az adóév utolsó napján a mikro-, kis- vagy középvállalkozás (kkv) vállalkozásnak nem lehet csak magánszemély tagja (beleértve a dolgozói részvényeseket is).

Kedvezményre jogosító érték:

- a korábban még használatba nem vett ingatlan adóévi beruházási értéke, kivéve az üzemkörön kívüli ingatlant;

- a korábban még használatba nem vett, a műszaki berendezések, gépek, járművek közé sorolandó
  - a tevékenységet közvetlenül szolgáló – tárgyi eszközök adóévi beruházási értéke;
- az ingatlan bekerülési értékét növelő adóévi felújítás, bővítés, rendeltetésváltogatás, átalakítás értéke;
- az immateriális javak között az adóévben állományba vett új szellemi termék;
- szoftvertermékek felhasználási jogának bekerülési értéke;
- a bérbe vevő által a bérbe vett ingatlanon végzett és aktivált beruházás, felújítás.

A beruházásnak valóban a vállalkozás érdekeit kell szolgálnia, így amennyiben ez a feltétel nem teljesül maradéktalanul – például nem kerül üzembehelyezésre 4 évig az elkészült beruházás – úgy a kedvezmény összegének kétszeresével kell majd az aktuális adózás előtti eredményt megnövelni.

7.4.1.11. További csökkentő tételek

A törvény sok csökkentési jogcímet ismer el, és ezek köre évről-évre változik. Terjedelmi okokból is csak a legfontosabbak kerültek a korábbiakban egyedileg ismertetésre, és az alábbiak szerinti összefoglalásra. Lényeges, hogy a törvény az egyes jogcímek vonatkozásában számos egyedi feltételt is megfogalmaz, előír.

- A bejelentett immateriális jószág értékesítéséből, nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként történő kivezetéséből származó nyereség;
- a saját elektromos töltőállomás bekerülési értéke a beruházás befejezésének adóévében;
- a kisajátítás, valamint a kisajátítási tervben szereplő ingatlanra megkötött adásvétel során kapott ellenérték és az érintett eszköz könyv szerinti értéke közötti pozitív különbözet;
- a korai fázisú vállalkozásban szerzett részesedés bekerülési értékének háromszorosa a részesedés szerzésének adóévében és az azt követő három adóévben, egyenlő részletekben, de adóévenként és korai fázisú vállalkozásonként legfeljebb 20 millió forint;
- a követelésre az adóévben visszaírt értékvesztés, a követelés bekerülési értékéből a behajthatatlanná vált rész, valamint a követelés átruházásakor, kiegyenlítésekor, beszámításakor elszámolt bevétel;
- a forintról devizára, devizáról forintra, vagy devizáról más devizára való áttérés következtében az eredménytartalék csökkentéseként elszámolt átszámítási különbözetekek összege az áttérést követő adóévben;
- a bírságnak, továbbá az adóigazgatási rendtartásról, az adózás rendjéről és a társadalombiztosításról szóló törvényekben előírt jogkövetkezménynek az elengedése, a visszatérítése miatt az adóévben bevételként elszámolt, az adóévben vagy az előző adóévekben az adózás előtti eredményt növelő tételként figyelembe vett összeg;
- a jogdíjból származó nyereség 50 százaléka;
- a műemléki ingatlan vagy nyilvántartott műemléki értéknek minősülő ingatlan, illetve a helyi egyedi védelem alatt álló ingatlan karbantartásának az adóévben elszámolt költsége, valamint kulturális örökségvédelmi célú, a számvitelről szóló törvény szerinti tárgyi eszköz beszerzésnek minősülő beruházása esetén a bekerülési érték kétszerese;
- az adóév első napján mikrovállalkozásnak minősülő adózónál előző adóév hiányában nullához viszonyított növekményének és az adóév első napján érvényes havi minimálbér adóévre számított összegének szorzata, feltéve, hogy az adózó foglalkoztatottainak átlagos állományi létszáma a megelőző adóévben legfeljebb 5 fő volt.

7.4.2. Az adózás előtti eredményt növelő jogcímek

Az adózás előtti eredményt – a társasági adóalapot – növelő tételek rendeltetése az, hogy megvédjék az adóalapot a lehetséges adóelkerülési és adócsalási technikák adózói alkalmazásától.

Az adózás előtti eredményt – mint társasági adóalapot – növelő jogcímek gyakran olyan csökkentő jogcímekhez kapcsolódnak, melyek esetében az adózó „nem tartotta be az ígéretét”, vagy az ott megfogalmazott elváráshoz képest ellentétes tevékenységet folytat, magatartást tanúsít. Ez logikus is, hiszen, ha a csökkentő tételek egyfajta jutalomként foghatók fel azért, mert az adózó „szimpatikus” tevékenységet folytatott, magatartást tanúsított, akkor ezzel ellentétes „viselkedés” egyfajta „büntetést” von maga után. Ugyanakkor vannak olyan növelő jogcímek, melyeknek „nincs párja” a csökkentő jogcímek között, de ez a ritkább.

7.4.2.1. Céltartalék növelése

Az adózóknak meg kell növelniük az adózás előtti eredményt az adóévben a várható kötelezettségekre és a jövőbeni költségekre képzett céltartalék, valamint a céltartalékot növelő összeg adóévi ráfordításként elszámolt összegével.

Ennek, mint láttuk az az oka, hogy a céltartalékot valamilyen, a vállalkozást fenyegető baj anyagi következményeinek kivédésére kell képezni, amely fenyegetés – adóztatói felfogásban – abból adódhatott, hogy az adózó nem járt el tevékenysége során kellő körültekintéssel és alaposítással. A céltartalék képzése ugyanakkor csökkenti az adózás előtti eredményt, aminek az „árát”, azaz az adót az adóztató nem akarja elengedni, hiszen a „baj” az adózó hibájából vált fenyegetővé.

7.4.2.2. Ellenőrzött külföldi társaság osztalékfizetése utáni eredménye

Ellenőrzött külföldi társaság a belföldi illetőségű adózónak és a külföldi vállalkozónak nem minősülő külföldi személy, amely tekintetében az adózó (önmagában vagy kapcsolt vállalkozásaival együttesen)

- a szavazati jogok 50 százalékát meghaladó közvetlen vagy közvetett részesedéssel rendelkezik, vagy
- a jegyzett tőkéből 50 százalékot meghaladó közvetlen vagy közvetett részesedéssel rendelkezik, vagy
- adózott nyereségéből 50 százalékot meghaladó részre jogosult,

abban az adóévében, amelyben a külföldi személy által ténylegesen megfizetett társasági adónak megfelelő adó kisebb, mint az a különbözet, amellyel az a társasági adó, amelyet az illetősége szerinti államot Magyarországnak feltételezve fizetett volna, meghaladja a külföldi személy által megfizetett, társasági adónak megfelelő adót, valamint

a belföldi illetőségű adózó külföldi telephelye abban az adóévében, amelyben a külföldi telephely által megfizetett társasági adónak megfelelő adó kisebb, mint az a különbözet, amellyel az a társasági adó, amelyet a telephely szerinti államot Magyarországnak feltételezve fizetett volna, meghaladja a külföldi telephely által megfizetett társasági adónak megfelelő adót.

Az ellenőrzött külföldi társaság fogalma lényegében a köznyelvben off-shore cég, illetve az uniós jogban fedőcég megjelöléssel illetett vállalkozást jelenti. Külföldi társaságról van szó – például a Kajmán-szigeteken bejegyzett cég – amely hazánkban még telephellyel sem rendelkezik, ugyanakkor jövedelme lényegében itt képződik, és az ellenőrzést felette egy hazai adózó gyakorolja (a fentiekben leírt háromféle mód valamelyike által). Tehát az a külföldi társaság csak látszólag külföldi, valójában egy belföldi adózó által fenntartott és ellenőrzött fedőcég. Nyilvánvalóan nem a jogszerű tevékenységet kell elfedni, így ezeket a társaságokat finoman szólva „nem kedveli” a hazai adójog. A velük való üzletelést

ugyanakkor azért nem lehet teljesen megtiltani, mert lehetnek – és vannak is – például a Kajmán-szigeteken valós gazdasági tevékenységet folytató társaságok, így például nyugdíjbiztosítási alapok is.

Ezért nem minősül ellenőrzött külföldi társaságnak a külföldi személy, illetve a külföldi telephely abban az adóévben, amelyben kizárólag valódi jogügyletből, valódi jogügyletek sorozatából származó jövedelemmel rendelkezik, amelyet az adózó igazol.

Az adózó azon adóévben, amelyben az ellenőrzött külföldi társaság adóévének (üzleti évének) utolsó napja van, az ellenőrzött külföldi társaság nem valódi jogügyletből, nem valódi jogügyletek sorozatából származó, az ellenőrzött külföldi társaság adóévének (üzleti évének) utolsó napján kimutatott pozitív adózott eredmény jóváhagyott (felosztott) osztalékkal csökkentett része olyan mértékben, amilyen mértékben az az adózó által ellátott jelentős személyi funkciókhoz kapcsolódó eszközökhöz és kockázatokhoz kötődik, feltéve, hogy az így kapott összeg pozitív.

Tehát, az ellenőrzött külföldi társaság maradék eredménytartáléka – amit nem fizetett ki osztalékként – a hazai, öt ellenőrzése alatt tartó adózó számára adóalap növelő tétel. Ami jövedelmet pedig osztalékként kapott, az alapesetben – a többi „normál” osztalékhoz hasonlóan – nem számolható el csökkentő tényezőként.

Az ellenőrzött külföldi társaságtól kapott (járó) osztalék, amennyiben az ellenőrzött külföldi társaság nem valódi jogügyletéhez, jogügyletei sorozatához kapcsolódik, csak akkor lehet csökkentő tétel, ha az adózó korábban növelő tételt számolt el az ellenőrzött külföldi társaság fel nem osztott, nem valódi jogügyleteiből származó nyeresége kapcsán, és annak összegét csökkentésként még nem vette figyelembe.

7.4.2.3.   Értékcsökkenés, értékcsökkenési leírás

Láthattuk a csökkentő jogcímek tárgyalásakor, hogy a társasági adótörvény csak a saját maga által előírt értékcsökkenést fogadja el adózás előtti csökkentő tételként. A számviteli törvény szerinti értékcsökkenési leírást – annak érdekében, hogy csak a társasági adótörvény szerinti által csökkenhessen az adózás előtti eredmény – növelő jogcímként kell tehát figyelembe venni.

Növeli az adózás előtti eredményt az adóévben a számviteli törvény szerint az adózás előtti eredmény terhére elszámolt:

- *terv szerinti értékcsökkenés, ideértve az egy összegben elszámolt értékcsökkenést is,*
- *terven felüli értékcsökkenés,*
- *könyv szerinti érték, az immateriális jószág tárgyeszköz-állományból bármely jogcímen történő kivezetésekor.*

7.4.2.4.   Kirótt bírságok

A bírság – bár az elnevezést a köznyelv másra is használja – a közigazgatás által kirótt pénzbüntetés. Tehát bírságot – beleértve az adóhatóság, mint közigazgatási szerv felé fizetendő mulasztási, jövedéki és adóbírságot is – azért kell az adózónak fizetnie, mert nem a jogszabályi előírásoknak megfelelően teljesítette kötelezettségeit, bármik is voltak azok. A bírság összegével a számviteli törvény az adózás előtt eredményt rendeli csökkenteni, amit az állami adóztató „nehezményez”. Ugyanis ilyen módon a bírság miatt végül is kevesebb társasági adót kellene fizetni, azaz van egyfajta adómeztakarító hatása annak, ha valakire bírságot rónak ki. A társasági adótörvény „helyreállítja a világ rendjét”, és a társasági adóalapot megnöveli a bírságok összegével. Így eltűnik az „adómeztakarítás” lehetősége, a bírságok után ugyanúgy adót kell majd fizetni, mintha „rendes” eredmény, nyereség, jövedelem lenne.

Adóalap növelő tétel a **jogerős határozatban megállapított bírság**, továbbá az adóigazgatási rendtartásról, az adózás rendjéről, továbbá a társadalombiztosításról szóló törvények szerinti jogkövetkezményekből adódó kötelezettség ráfordításként elszámolt összege, kivéve, ha önellenőrzéshez kapcsolódik. Így növelő tétel a késedelmi pótlék, de nem az az önellenőrzési pótlék.

Nem minősül bírságnak – így nem növelő tétel – a szerződéses kapcsolatban álló felek között felszámított kötbér, Ptk. szerinti késedelmi kamat.

7.4.2.5. Nem behajthatatlan követelés

A számviteli törvény szabályai szerint az adózónak nyilván kell tartania a más adózók felé fennálló követeléseit. A gyakorlatban sok követelés érvényesítése gondot okoz, például késve fizetnek a vevők. Esetenként a követelés érvényesíthetősége lehetetlenné válik. Természetes, hogy ilyen esetben már nem célszerű a követelés nyilvántartása, hiszen már szinte félrevezető, ha a követelés érvényesítésére remény sincs, „kár” számítani arra, hogy a szóban forgó összeg valaha is befolyik. Ugyanakkor az nem lehet egy szubjektív értékítélet, hogy melyik követelés érvényesíthetőségére „van remény” és melyikre nincs. A számviteli törvény részletesen szabályozza azt, milyen erőfeszítést kell az adózónak megtennie ahhoz, hogy „belássa” a követelés érvényesítésére nincs remény, az behajthatatlan. Az adóztató nyilvánvalóan azért „figyel” a követelésekre ennyire, mert azok potenciális adóalapot és így potenciális adóbevételt jelentenek. „Nem tűri”, hogy ezt a potenciális adóbevételt valaki „könnyű kézzel” elengedje.

Behajthatatlan követelés a társasági adótörvény szerint: az a követelés, amely megfelel a számvitelről szóló törvény szerinti behajthatatlan követelés fogalmának, valamint azon követelés bekerülési értékének 20 százaléka, amelyet a fizetési határidőt követő 365 napon belül nem egyenlítették ki, kivéve, ha a követelés elévült vagy bíróság előtt nem érvényesíthető.

Az adózás előtti eredményt meg kell növelni a behajthatatlan követelésnek nem minősülő, adóévben elengedett követelés összegével, kivéve

- ha a követelés elengedése magánszemély javára történik, vagy
- ha az adózó olyan külföldi személlyel vagy magánszeméllyel nem minősülő belföldi személlyel szemben fennálló követelését engedi el, amellyel kapcsolatos vállalkozási viszonyban nem áll.

Tehát lényegében olyan, nem behajthatatlan követelések elengedése esetében kell az adóalapot megnövelni, amely egy kapcsolatos vállalkozással szemben állt fenn.

7.4.2.6. Szokásos piaci árnál alacsonyabb ár alkalmazása kapcsolatos vállalkozásoknál

A kapcsolatos vállalkozások nem azonosan az ellenőrzött külföldi társasággal, már csak azért is, mivel hazai adózók is lehetnek egymás kapcsolatos vállalkozásai.

Kapcsolatos vállalkozás:

- az adózó és az a személy, amelyben az adózó – a Ptk. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával – közvetlenül vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik;
- az adózó és az a személy, amely az adózóban – a Ptk. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával – közvetlenül vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik;
- az adózó és más személy, ha harmadik személy – a Ptk. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával – közvetlenül vagy közvetve mindkettőjükben többségi befolyással rendelkezik

azzal, hogy azokat a közeli hozzátartozókat, akik az adózóban és a más személyben többségi befolyással rendelkeznek, harmadik személynek kell tekinteni;

- a külföldi vállalkozó és belföldi telephelye, valamint a külföldi vállalkozó telephelyei, továbbá a külföldi vállalkozó belföldi telephelye és az a személy, amely a külföldi vállalkozóval a korábbiak szerinti meghatározott viszonyban áll;
- az adózó és külföldi telephelye, továbbá az adózó külföldi telephelye és az a személy, amely az adózóval a korábbiak szerinti meghatározott viszonyban áll;
- az adózó és más személy, ha köztük az ügyvezetés egyezőségére tekintettel az üzleti és pénzügyi politikára vonatkozó döntő befolyásgyakorlás valósul meg.

A kapcsolt vállalkozások tehát látszólag független, de valójában – tulajdonosi, vezetői, hozzátartozói összefonódásokon keresztül – vállalkozások, melyek ezt az összefonódások által létrejött bizalmi viszonyt akár adóelkerülésre, adócsalásra is felhasználhatják. Mindez megtörténhet piaci viszonyok, egy mástól valóban független felek között is, azonban ott nehezebben jöhet létre ez a „bizalmi alap”.

A kapcsolt vállalkozások az adóalapokkal tudnak egymás között „játszani”. Egy piaci árhoz képesti túlszámlázással az adóalap „átvándorol” a számlázó eladóhoz. De lehet alulszámlázni is, ilyenkor a vevőhöz „áramlik át” az adóalap. Ezt a „játékot” igyekszik az adóztató megnehezíteni azzal, hogy a szokásos piaci árhoz képest túl magas vagy túl alacsony árak alkalmazását – ha nem is tiltja meg – megnehezíti, de csak egymással kapcsolt vállalkozási viszonyban álló adózók esetében. Független piaci felek egymás között bármilyen árat alkalmazhatnak, nekik ehhez „joguk van”.

Ha a kapcsolt vállalkozások egymás közötti szerződésükben, megállapodásukban – áfa nélkül számítva – magasabb vagy alacsonyabb ellenértéket alkalmaznak annál, mint amilyen ellenértéket független felek összehasonlítható körülmények közt egymással szemben érvényesítenek, vagy érvényesítenének (szokásos piaci ár), akkor a szokásos piaci ár és az alkalmazott ellenérték alapján számított különbözetnek megfelelő összeggel – a társasági adótörvényben előírt más korrekciós jogcímeiktől függetlenül – módosítani kell az adózás előtti eredményt.

Meg kell növelnie az adózónak az adózás előtti eredményét, ha az alkalmazott ellenérték következtében adózás előtti eredménye kisebb, mint a szokásos piaci ár mellett lett volna. Azaz indokolatlanul alacsony ár alkalmazása miatt az adóalapot hátrány érte.

7.4.2.7. Tőke kivonási adó

Az adóztató tudja, az adózók stabil működéséhez, stabil adózásához stabil anyagi és fizikai tőkeháttér szükséges. Jellemzően egy fejlődő vállalkozás tőkeszükséglete fokozatosan nő. Amikor egy vállalkozás kivonja a fizikai tőkéjét az jelentheti azt is, hogy fokozatosan visszafejleszti a tevékenységét, például „kivonul” az adott piacról. Ugyanakkor jelentheti azt is – és a jogalkotó alapvetően ettől tart – hogy az adózó „kimenekíti” a tőkéjét, az értékes eszközállományát a „süllyedő hajóról”, hogy aztán a vállalkozás a felszámolás sorsára jusson, ahol lehet sem az állam nem juthat hozzá maradéktalanul a „jussához”, sem a munkavállalók, vagy a hitelezők. Ezért – bár természetesen lehetséges a tőke kivonás – igyekszik a tőke kivonást ellenőrzése alatt tartani az állami adóztató.

Tőke kivonásnak minősül, ha

az adózó az üzletvezetési helyét külföldre helyezi és ez a külföldi adóügyi illetőség megszerzését vonja maga után;

- az adózó a belföldi székhelyéről külföldi telephelyére helyez át eszközöket (ha az áthelyezést követően az eszközök nem keletkeztetnek belföldön társaságiadó-fizetési kötelezettséget);
- az adózó belföldi telephelyéről külföldi székhelyére vagy külföldi telephelyére helyez át eszközöket (ha az áthelyezést követően az eszközök nem keletkeztetnek belföldön társaságiadó-fizetési kötelezettséget);
- az adózó belföldről külföldre helyezi át a belföldi telephelye által folytatott üzleti tevékenységet (ha az áthelyezést követően az eszközök nem keletkeztetnek belföldön társaságiadó-fizetési kötelezettséget).

A tőkekivonás adóévében az érintett adózóknak meg kell növelniük az adóalapjukat a következő képlet szerinti összeggel:

Adóalap növelési összege = az áthelyezett eszközök, tevékenységek kivonáskori piaci értéke – a kivonáskor számított nyilvántartási értéke, vagy annak megfeleltethető értéke

7.4.2.8. További növelő tételek

Hasonlóan a csökkentő tételekhez, terjedelmi okokból nem lehetett valamennyi növelő tételt elemezni, de még felsorolni sem. Mindazonáltal a korábbiakon túl még fontosabb lehetséges növelő tételek az alábbiak:

a termőföldből átminősített ingatlanvagyonot tulajdonában tartó társaság tagjánál azon összeg kétszerese, amellyel a részesedés értékesítéséből származó árfolyamnyereség meghaladja a részesedés tulajdonban tartásának időszakára kiszámított szokásos eredményt;

a fenti szabály akkor is érvényes, ha csak egy tulajdonosa van a szóban forgó ingatlanok;

a bejelentett immateriális jószág bármely jogcímen történő kivezetése (ide nem értve az átalakulás, egyesülés, szétválás miatti elszámolást);

a forintról devizára, devizáról forintra, vagy devizáról más devizára való áttérés során a tőketartalék növeléseként elszámolt átszámítási különbözetek összege az áttérést követő adóévben;

a kisvállalati adóalanyiság időszakában a tőkebevonásra (különösen a jegyzett tőke emelésre) tekintettel, a kisvállalati adóalap megállapítása során alkalmazott csökkentés összege a tőke kivonásakor;

az adózó döntése szerint az adóévben a tulajdoni részesedésre az adóévi adózás előtti eredmény terhére elszámolt értékvesztés összege;

7.5. Jövedelem-(nyereség-)minimum

Korábban a személyi jövedelemadózásnál láthattuk, a költségeivel tételesen elszámoló egyéni vállalkozótól az adóztató elvár egy minimális adóbefizetést. Nincs ez másképp a társaságoknál sem, azzal a különbséggel, hogy a szabályozás itt – egy kicsit – bonyolultabb. Míg az egyén vállalkozás esetében egyszerűen a nettó árbevétel 2%-a volt a minimális adóalap, a társaságok esetében vannak bizonyos korrekciós tényezők, melyek ezt a minimális adóalapot növelhetik vagy csökkenthetik.

Az adózónak minden adóév végén meg kell vizsgálnia, hogy az adózás előtti eredménye vagy az – általános szabályok szerint megállapított – adóalapja közül a nagyobb érték eléri-e a jövedelem-(nyereség-)minimum összegét.

Ha igen, akkor az általános szabályok szerint meghatározott adóalapja után állapítja meg adófizetési kötelezettségét, vagy negatív adóalap esetén elhatárolja a veszteségét. Ha azonban – az általános

szabályok szerinti – érték nem éri el a jövedelem-(nyereség-)minimum összegét, akkor választása szerint:

- adóbevallásában rögzíti, hogy a jövedelem-(nyereség-)minimumot, mint adóalapot nem alkalmazza, és az adóbevallásához mellékeli a NAV által rendszeresített, bevallást kiegészítő nyomtatványt, amely a jogkövetkezmények szempontjából bevallásnak minősül, vagy
- a jövedelem-(nyereség-)minimumot tekinti adóalapnak.

Ha az általános szabályok szerinti adóalapja negatív, annak összegét ebben az esetben is – amikor jövedelem-(nyereség-)minimum szerint adózik – elhatárolhatja.

Nem kell a jövedelem-(nyereség-)minimumra előírtakat alkalmazni a kivételként megfogalmazott esetekben, például az előtársasági és az azt követő – kezdő vállalkozási – adóévben, vagy ha az adózó szociális szervezet, közérdekű nyugdíjas szervezet, iskolaszervezet, kisgyermekkel otthon lévő szervezet, közhasznú nonprofit gazdasági társaság, vagy ha az adóévben vagy a megelőző adóévben elemi kár sújtotta.

A jövedelem-(nyereség-)minimum összege a korrigált összes bevétel 2 százaléka.

A jövedelem-(nyereség-)minimum meghatározásakor az összes bevételt csökkenti:

- a jogelőd tagjánál, részvényesénél a kedvezményezett átalakulással létrejött adózóban szerzett részesedés nyilvántartásba vétele következtében az adóévben elszámolt bevétel, árfolyamnyereség;
- az átruházó társaságnál kedvezményezett eszközáttruházás esetén az önálló szervezeti egységének átruházása alapján az adóévben elszámolt bevétel;
- a megszerzett társaság tagjánál, részvényesénél a kedvezményezett részesedéscsere alapján kivezetett részesedésre az adóévben elszámolt árfolyamnyereség.

A jövedelem-(nyereség-)minimum meghatározásakor az összes bevételt növeli:

- a jogelőd kedvezményezett átalakulására, illetve kedvezményezett részesedéscserére tekintettel a tag, a részvényes az általa csökkentő tételként figyelembe vett összegből a megszerzett részesedés könyv szerinti értéke csökkentéseként, könyv szerinti értéke kivezetéseként az adóévben bármely jogcímen elszámolt (de összesen legfeljebb a részesedésre az említett rendelkezés alapján csökkentő tételként figyelembe vett) összeg, továbbá jogutód nélküli megszűnésének adóévében az a rész, amelyet még nem számolt el növelő tételként;
- az átvevő társaság - az átruházó nyilatkozata alapján - az átruházónál az összes bevétel csökkentéseként figyelembe vett összegből az átvett tárgyi eszközökre és immateriális javakra a számviteli előírás alapján elszámolt értékcsökkenésnek az átvett eszközök bekerülési értéke arányában számított összeggel, továbbá jogutód nélküli megszűnésének adóévében a fennmaradó összeggel;
- a magánszemély taggal szemben fennálló kötelezettség napi átlagos állományának (ide nem értve az áruszállításból és a szolgáltatásból származó kötelezettséget, továbbá a megállapított, de ki nem fizetett osztalék kötelezettségként kimutatott összegét) az adóévet megelőző adóév utolsó napján a magánszemély taggal szemben fennálló kötelezettségét (ide nem értve az áruszállításból és a szolgáltatásból származó kötelezettséget, továbbá a megállapított, de ki nem fizetett osztalék kötelezettségként kimutatott összegét) meghaladó összegének az ötven százaléka.

A csökkentő és növelő tételek meglehetősen speciálisak, ritkán fordul elő az alkalmazásuk. Egy „normál” adózó esetében tehát a jövedelem-(nyereség)minimum tehát ugyanúgy a nettó árbevétel 2%-a, mint az a tételiesen költségelszámoló egyéni vállalkozások esetében volt.

7.6. Az adó mértéke

A társasági adó mértéke 9 százalék. A társasági adó a pozitív adóalap (ideértve a csoportos társasági adóalany pozitív adóalapját is, de ide nem értve a csoporttagok egyedi adóalapját) és az adómérték szorzata.

Veszteség esetén tehát nincs „negatív összegű adó”, tehát nincs ilyen jogcímen adó visszaigénylésére lehetőség. A csoportos társasági adóalanyok a társasági adó szempontjából „egynek” számítanak, tehát a tagok egyedi adóalapja nem, csak a csoportszintű adóalap számít.

7.7. Adómentesség

Nem kell az adót megfizetnie, de egyéb adókötelezettségeit teljesítenie kell:

- a közhasznú szervezetnek nem minősülő alapítványnak, közalapítványnak, egyesületnek, amennyiben vállalkozási tevékenységből származó bevétele legfeljebb 10 millió forint, de nem haladja meg az adóévben elért összes bevételének 10 százalékát;
- a természetes személlyel, mint vagyonrendelővel kötött bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő alapítványnak;
- az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárnak, amennyiben a pénztár kiegészítő vállalkozási tevékenységből származó bevétele nem haladja meg a pénztár összes bevételének a 20 százalékát;
- a víztársulatnak, meghatározott, közfeladatok ellátásán felüli bevételei után – sem;
- a közhasznú nonprofit gazdasági társaságnak és a szociális szövetkezetnek az adóalapjára számított adónak olyan része után, amelyet kedvezményezett tevékenységből elért bevétele képvisel az összes bevételen belül;
- a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványnak az adóalapja azon része után, amelyet céljainak, közfeladatának, közérdekű tevékenységének megvalósítását szolgáló tevékenysége révén szerzett bevétele – így különösen az alapító által rendelt, az alapítványhoz csatlakozók által juttatott, valamint az egyéb forrásból származó vagyon átvételéből, kezeléséből, hasznainak szedéséből származó bevétele – képvisel az összes bevételén belül.

A szociális szövetkezet, közhasznú nonprofit gazdasági társaság és a víztársulat az adókedvezményeket az adómentességgel csökkentett adó arányában érvényesítheti.

Ne feledjük, a törvény eleve nem vonatkozik bizonyos szervezetekre – például Magyar Nemzeti Bank – ugyanakkor aki a személyi hatályon belül van, az csak bizonyos korlátok között kap adómentességet. Tehát teljes adómentességben – azok közül, akikre a törvény egyáltalán vonatkozik – senki nem részesül.

7.8. Adókedvezmények

A számított adó, legfeljebb annak 80 százalékáig csökkenthető fejlesztési adókedvezmény címén, és az így csökkentett adóból – legfeljebb annak 70 százalékáig – érvényesíthető minden más adókedvezmény. Nincs tehát 100 százalékos mértékű adókedvezmény; a számított adó nullára nem csökkenthető.

7.8.1. A fejlesztési adókedvezmény (80%-os csoport)

A fejlesztési adókedvezmény igénybevétele esetén az adóztató a vállalkozásnál hagyja a számított társasági adó összegének legfeljebb 80%-át azzal a céllal, hogy ezzel pótlólagos finanszírozást nyújtson a vállalkozás versenyképességének – és ezáltal adókapacitási és munkahelyteremtő képességének – fejlesztéséhez.

Fejlesztési adókedvezmény meghatározott beruházások üzembe helyezése és – az erről szóló kormányrendeletben foglaltak szerinti – üzemeltetése esetén vehető igénybe. Ilyen beruházás egyebek mellett:

- a jelenértéken legalább 3 milliárd forint értékű beruházás, a munkahelyteremtést szolgáló beruházás;
- a jelenértéken legalább 200 millió forint értékű, kisvállalkozás által megvalósított beruházás;
- a jelenértéken legalább 300 millió forint értékű, középvállalkozás által megvalósított beruházás;
- jelenértéken legalább 100 millió forint értékű önálló környezetvédelmi beruházás;
- jelenértéken legalább 100 millió forint értékű, alapkutatást, alkalmazott kutatást vagy kísérleti fejlesztést szolgáló beruházás;
- jelenértéken legalább 100 millió forint értékű, kizárólag film- és videógyártást szolgáló beruházás;
- munkahelyteremtést szolgáló beruházás (összeghatár nélkül);
- jelenértéken legalább 50 millió forint értékű, kisvállalkozás által, 100 millió forint értékű, középvállalkozás által megvalósított beruházás.

Bizonyos adókedvezményeket az adózó saját maga számszerűsítheti és veheti igénybe, más esetekben erre vonatkozó kérelmet kell benyújtani az illetékes szervhez. A fejlesztési adókedvezmény a kérelem, bejelentés benyújtásakor hatályos rendelkezéseknek megfelelően vehető igénybe.

7.8.2. Egyéb adókedvezmények (70%-os csoport)

7.8.2.1. Látvány-csapatsportok támogatása

Látvány-csapatsport: a labdarúgás, a kézilabda, a kosárlabda, a vízilabda, a jégkorong, valamint a röplabda sportág.

Ezen sportágak támogatásával a jogalkotó azokat a sportágakat kívánta az állami társasági adóbevételek terhére támogatni, melyek hazai viszonylatok között a leginkább kedveltek, a közönség által a leginkább látogatottak.

Az adózót adókedvezmény illeti meg a **látvány-csapatsportok** valamelyikében működő, jóváhagyott sportfejlesztési programmal rendelkező sportszervezet, vagy látvány-csapatsport fejlesztése érdekében létrejött alapítvány támogatása esetén. A támogatás formája lehet visszafizetési kötelezettség nélkül nyújtott pénzösszeg, térítés nélkül átadott eszköz, ingyenes szolgáltatás, melyet a törvényben meghatározott jogcímekre lehet nyújtani.

Az adókedvezmény elsőként a támogatás, juttatás adóévében vehető igénybe, utoljára pedig a támogatás, juttatás naptári évét követő nyolcadik naptári évben lezáruló adóévben.

A látvány-csapatsport adókedvezmény alapjául szolgáló sporttámogatás két részre osztható:

- a sportszervezet, vagy alapítvány részére nyújtott úgynevezett **alaptámogatás** egyben adóalapkedvezmény is (tehát 100 Ft kiutalt sporttámogatás levonható a társasági adóalapból, amely így $100 \times 0,09 = 9$ Ft adómegetakarítást eredményez, de egyúttal adókedvezményként is érvényesíthető ez a 100 Ft összeg, így az összes adómegetakarítás $9 \text{ Ft} + 100 \text{ Ft} = 109 \text{ Ft}$);
- annak érdekében, hogy a sporttámogatás ne eredményezzen lényeges adómegetakarítást az adózó részére, az alaptámogatásként kiutalt összeg társasági adókulcs szerinti hányadának 75%-át úgynevezett **kiegészítő támogatásként** kell a látvány-csapatsportok rendelkezésére bocsátani úgy, hogy ez az összeg már nem adóalapkedvezmény is egyben, hanem csak és kizárólag adókedvezmény (tehát a fenti 9 Ft – a mely a 100 Ft alaptámogatás 9%-a – 75%-át, azaz $9 \times 0,75 = 6,75$ forintot kell még kiegészítő támogatásként kiutalni a sportszervezet vagy alapítvány részére, így az adómegetakarítás összege $9 - 6,75 = 2,25$ forintra olvad, azonban, mivel ez a 6,75 Ft adóalap növelő tétel, az erre jutó adó összege $6,75 \times 0,09 = 0,61$ Ft, így a végső adómegetakarítás $2,25 - 0,61 = 1,64$ Ft).

Az **alaptámogatás** az adózó részére kiállított támogatási igazolásban szereplő összeg. Az alaptámogatás az adóalagnál elismert költség, vagyis csökkenti az adózás előtti eredményt. Az adókedvezmény igénybevételének együttes feltételei:

- a támogatási igazolás kiállítására irányuló kérelem benyújtásakor az adózónak nincs lejárt köztartozása;
- az adózó átutalja a támogatási igazolásban szereplő összeget a támogatott szervezet számára, a kiegészítő sportfejlesztési támogatást pedig az arra jogosult szervezet vagy a sportköztestület számára;
- az adózó kiállítja a támogatási szándéknyilatkozatot a támogatás igénybevételére jogosult szervezet részére a támogatási igazolás iránti kérelem benyújtását megelőzően;
- az adózó bejelenti a támogatás és a kiegészítő sportfejlesztési támogatás átutalásának megtörténtét, azaz a megfizetés tényét a NAV-nak a támogatások pénzügyi teljesítésétől számított 30 napon belül. A bejelentésre a külön nyomtatvány, bizonyos esetben pedig a társaságiadó-bevallás szolgál.

A támogató nem jogosult ellenszolgáltatásra az alaptámogatás juttatásáért, az ezzel ellentétes megállapodás semmis. Ilyen megállapodás esetén a támogató nem jogosult adókedvezményre

A **kiegészítő sportfejlesztési támogatása** a támogatási igazolásban meghatározott összeg (alaptámogatás) társasági adókulccsal számított értékének legalább 75 százaléka. Ezt az összeget az adózóköteles szponzori vagy támogatási szerződés keretében az alaptámogatás adóévében a jogosultnak megfizetni. A kiegészítő sportfejlesztési támogatás nem elismert költség, ezért azzal meg kell növelni az adózás előtti eredményt.

A kiegészítő sportfejlesztési támogatásra jogosult szervezet a támogató döntése szerint:

- a támogatásban részesített látvány-csapatsport országos sportági szakszövetsége, vagy
- az alaptámogatásban részesített látvány-csapatsport keretében működő ugyanazon szervezet, vagy
- az alaptámogatásban részesített látvány-csapatsport – mint sportág – érdekében működő másik szervezet.

A sportköztestületnek nyújtott támogatás esetén e sportköztestületnek kell a kiegészítő sportfejlesztési támogatást is megfizetni.

A szponzori szerződés keretében juttatott kiegészítő sportfejlesztési támogatás esetén a támogató jogosult ellenszolgáltatásra.

Az alaptámogatás tehát egyszerre adóalap-kedvezmény, és ugyanolyan összegben adókedvezmény is, ugyanakkor ellenszolgáltatás nem kérhető, várható el érte. A kiegészítő támogatás az alaptámogatás összege által határozódik meg, nem adóalap-kedvezmény, nem adókedvezmény, sőt adóalapot növelő tétel, viszont ellenszolgáltatás kérhető, várható el érte. Általában úgy határozzák meg a vállalkozások a kiegészítő támogatás összegét – a már adott összegű alaptámogatást követően – hogy ne legyen adómegettakarítás, de „rá se fizessenek”, azaz pont „nullára jöjjenek ki”. Amikor egy konkrét összeget kíván a cég az adójából juttatni, akkor úgy határozza meg az alaptámogatást, és annak függvényében a kiegészítő támogatás összegét, hogy pontosan az elvárt összeg legyen az eredmény – figyelembe véve az adómegettakarítási lehetőségeket is.

7.8.2.2. A filmalkotás támogatásának adókedvezménye

Láthattuk az adóalap csökkentő tételeknél, a jogalkotó gazdaságpolitikai céllal támogatja a filmgyártást, a filmek létrejöttét. Azonban van kifejezett adókedvezmény is ebben a tárgyban.

Lényegében kétféle módon támogatható a filmalkotás létrejötte:

- egy konkrét alkotás létrejöttét támogatja az adózó, vagy;
- általában támogatja filmalkotások létrejöttét a Nemzeti Filmintézet Zrt. általános célú támogatói számlájára való befizetéssel.

A mozgóképről szóló törvény szerinti megrendelésre készült **filmalkotás** vagy nem megrendelésre készült filmalkotás támogatója (ideértve a Nemzeti Filmintézet Közhasznú Nonprofit Zrt. e célra vezetett számlájára befizető adózót) az adókedvezményt a mozgóképzakmai hatóság által kiállított támogatási igazolás alapján veheti igénybe. A támogatási igazolás tartalmazza a támogatást nyújtó adózó megnevezését, székhelyét, adószámát, illetve a kedvezményre jogosító támogatás összegét.

A mozgóképzakmai hatóság által egy konkrét filmalkotáshoz kiadott, kedvezményre való jogosultságot igazoló támogatási igazolások összértéke nem haladhatja meg a mozgóképzakmai hatóság által jóváhagyott közvetlen **filmgyártási költség 30 százalékát**, azzal.

A látvány-csapatsportok támogatásával egyező módon itt is kétféle támogatás van:

az alaptámogatás összege egyidejűleg és azonos összegben adóalap-kedvezmény és adókedvezmény is, ezért ellenérték nem várható el;

a kötelező kiegészítő támogatás az alaptámogatás összegére jutó adó minimum 75%-a, de nem adóalap-kedvezmény, és nem is adókedvezmény, sőt adóalapot növelő tétel, ugyanakkor ellenérték várható el érte.

A kiegészítő támogatás nyújtása kizárólag a Nemzeti Filmintézet Zrt. általános célú támogatói számlájára való befizetéssel történhet.

7.8.2.3. Kkv beruházási hitel kamata utáni adókedvezmény

Az az adózó, amely a **hitelszerződés** – ideértve a pénzügyi lízinget is – megkötése adóévének utolsó napján mikro-, kis- vagy középvállalkozásnak (kkv) minősül, adókedvezményt érvényesíthet a tárgyi eszköz beszerzéséhez, előállításához pénzügyi intézménytől igénybe vett, és kizárólag e célra felhasznált hitel – ideértve a felhasznált hitel visszafizetésére igazoltan felvett más hitel – kamata után.

Az adókedvezmény mértéke a hitel kamata.

Az adókedvezmény igénybevételével megvalósított beruházást a hitelszerződés megkötésének évét követő 4 éven belül üzembe kell helyezni. Ez alól kivétel, ha a beruházás tárgya elháríthatatlan külső ok miatt megrongálódik. A tárgyi eszköz az üzembe helyezésének adóévében és az azt követő 3 évben nem idegeníthető el. Ha bármely feltétel nem teljesül, akkor az adózónak vissza kell fizetnie az igénybe vett adókedvezményt, késedelmi pótlékkal növelten.

7.8.2.4. Az energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás, felújítás adókedvezménye

Adókedvezmény vehető igénybe az energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás, felújítás üzembe helyezése és üzemeltetése esetén. Az adókedvezmény elsőként a beruházás, felújítás üzembe helyezését követő adóévben vagy az adózó döntése szerint a beruházás, felújítás üzembe helyezésének adóévében vehető igénybe, majd az ezt követő öt adóévben. Az adókedvezmény nem érvényesíthető, ha a beruházás, felújítás tárgya személygépkocsi, kivéve az úgynevezett nagy rakodóterű személygépkocsit.

Az adókedvezmény adózónként és beruházásonként, felújításonként nem haladhatja meg jelenértéken az elszámolható költségek

- Közép-Magyarország régió kormányrendelet szerint nem támogatható településein 30 százalékának,
- Közép-Magyarország régió kormányrendeletben meghatározott támogatható településein 35 százalékának,
- Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Közép-Dunántúl vagy Nyugat-Dunántúl régióban 45 százalékának

megfelelő mértéket, de legfeljebb a 15 millió eurónak megfelelő forintösszeget.

Az adókedvezmény mértéke kisvállalkozásoknak nyújtott támogatás esetén 20 százalékponttal, középvállalkozásoknak nyújtott támogatás esetében 10 százalékponttal növelhető. Az említett felső korlátok számításakor a beruházáshoz, felújításhoz igényelt összes állami támogatással együttesen kell az adókedvezményt figyelembe venni.

7.8.2.5. *Élőzenei szolgáltatás adókedvezménye*

Az adózó adókedvezményt vehet igénybe az általa üzemeltetett vendéglátóhelyen megvalósult **élőzenei szolgáltatás** ellenértéke, díja után. Az adókedvezmény mértéke az élőzenei szolgáltatás adóévi nettó díjának legfeljebb 50 százaléka lehet.

Élőzenei szolgáltatás a Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere (FEOR-08 osztály) szerinti zenész, énekes személyes közreműködésével –rendszeresen vagy meghatározott időpontban, nyilvános, a vendégek számára ingyenes előadás útján – nyújtott zeneszolgáltatás.

Az adókedvezmény érvényesítésekor az élőzenei szolgáltatás költségei nem elismert költségnek minősülnek, ezért azokkal az adóalapot meg kell növelni.

Tehát az adókedvezményként elszámolt összeg egyben adóalapot növelő tétel is.

7.9. **Rendelkezés az adóról**

A személyi jövedelemadóban is lehet rendelkezni az adóról, hiszen bizonyos önkéntes biztosító pénztárak saját adózó számlájára kérhet meghatározott feltételekkel adója egy részének „átirányításával” jóváírást az adózó. Ugyanitt a személyi jövedelemadója 1+1%-át is felajánlhatja egyháznak, illetve civil szervezet részére. Ezekben az esetekben tehát az adóztató olyan adóbevételekről mond le az adóztató rendelkezése szerint, melyek egyébként az államkasszát illeték volna. Így viszont az adózó által megjelölt, rendelkezett célokra kerül a már meg is fizetett adó felajánlásra. Tehát az adózó adóterhelése nem változik lényegében, ugyanannyi adót kell megfizetnie, de az adója egy része az ő általa meghatározott cél eléréshez fog hasznosulni. Nem szó szerinti ellenszolgáltatás ez, mindenesetre az adózó ilyen módon nagyon hangsúlyosan bele tud szólni, mire költik adója egy részét. Az adóztató számára pedig azért előnyös ez, mert amellett, hogy az adózó számára ezzel – hogy rendelkezhet adója egy részéről – örömet, meglegedettséget, s ezáltal nagyobb adófizetési hajlandóságot „okoz”, az adóforintok olyan célra fognak így is fordítódni, amire az államháztartás egyébként is költött volna. Tehát „jólakik a kecske, de megmarad a káposzta is”.

A személyi jövedelemadóban a fent említett rendelkezést az adóról, illetve a felajánlást nem nevezné és nem is nevezi senki adókedvezménynek, hiszen az adózó ugyanannyi adót fizet be, igaz, ennek egy része úgy hasznosul, ahogy ő erről rendelkezik. A társasági adónál gyakorlatilag ugyanez a helyzet a látvány-csapatsportok és a filmgyártás támogatását szolgáló adókedvezményeknél, ugyanakkor – korábban láttuk, és most is így kerültek említésre – ezeket mégis adókedvezményeknek hívják. Most akkor hogyan is van ez? Egyszerű a megoldás: a látvány-csapatsportok és a filmgyártás támogatását szolgáló adókedvezmények csak a nevükben adókedvezmények, ténylegesen nem, hiszen az adózó adóterhei a legjobb esetben is minimálisan csökkennek általuk, de semmiképpen nem az adókedvezményként megjelölt összegben.

Azt látvány-csapatsportok és a filmgyártás támogatását szolgáló adókedvezményeknél, az adókedvezmény elnevezés csak egyfajta „álca”, vagy „marketingfogás” az adóztató részéről, az teszi egyértelművé, hogy a társasági adótörvényben külön fejezet foglalkozik azzal, hogy hogyan lehet a már megfizetett, illetve éppen fizetendő társasági adó egy részét látvány-csapatsportok és a filmgyártás támogatására felajánlani.

A társaságiadó-felajánlás (rendelkezés az adóról) egy jog a pozitív fizetendő társasági adóval rendelkező adózók számára. Ha az adózó a törvényben biztosított lehetőséggel élve az adóévi adóelőleg, illetve adó meghatározott részéről kedvezményezett célra felajánlást tesz, akkor a felajánlás kedvezményezett(ek) részére történő juttatását – a szükséges feltételek fennállása esetén – a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) teljesíti.

Az adózót a felajánlott és az átutalt összegre tekintettel – amennyiben ezáltal adómegtakarítása keletkezik – adójóváírás illeti meg, amit a NAV vezet át csökkentő tételként az adózó adószámlájára, társasági adónemre. Ezt a jóváírást visszaigényelni nem lehet, de későbbi társasági adófizetési kötelezettségek teljesítése vonatkozásában beszámítható.

Az adózó a felajánlástól függetlenül adóelőleg-, és adófizetési kötelezettségének az általános szabályok szerint tesz eleget, ezek teljesítése alól a rendelkező nyilatkozatok megtételével sem mentesül.

Az adózó az alábbi kedvezményezett célokra tehet felajánlást:

- filmalkotás támogatására;
- látványcsapatsport támogatására.

A kedvezményezett célok tehát megegyeznek azokkal a támogatási célokkal, amelyek alapján adókedvezmény vehető igénybe. Ennek következtében a labdarúgás, a kézilabda, a kosárlabda, a vízilabda, a jégkorong és a röplabda sportágban működő sportszervezeteknek is tehető adófelajánlás.

Az adó felajánlható bármely kedvezményezett célra, az egyes kedvezményezett célok között megosztva is, továbbá – látványcsapatsport támogatásakor – a támogatási jogcímeik között megosztva is lehet rendelkezni.

Az adózó két ütemben nyilatkozhat:

- az adóelőlegről (előlegfizetési határidőben külön elektronikus nyomtatványon), valamint
- az adóról (a még fel nem ajánlott adóelőlegekről, illetve az éves adóról az éves bevallás benyújtásakor).

Amennyiben az adóelőlegek vonatkozásában kíván az adózó az adójáról rendelkezni, akkor a rendelkezés teljes összegéből – amely egyébként maximálisan az adóelőleg 80%-a – 12,5% kiegészítő támogatásnak minősül, ilyen módon kell rendelkezni. Ez nincs összhangban az alap- és kiegészítő támogatás mértékének szabályozásával, így sokan inkább éves szinten, a bevallásban rendelkeznek az adójuk meghatározott részéről. Ebben az esetben ugyanis az eredeti – 70%-os adócsökkentési lehetőség, illetve a kiegészítő támogatás minimum 6,5%-os mértéke – szabályozás a mérvadó.

7.10. Társaságiadó-előleg megállapítása, bevallása, megfizetése

Az adózónak fő szabály szerint az éves adóbevallással egyidejűleg **adóelőleget** kell bevallania az adóbevallás esedékességét követő második naptári hónap első napjával kezdődő 12 hónapos időszakra meghatározott bevallási nyomtatvány előlegbevallási lapján.

Az adóelőleg összege

- az adóévet megelőző adóév fizetendő adójának összege, ha az adóévet megelőző adóév időtartama 12 hónap volt;
- az adóévet megelőző adóév fizetendő adójának a működés naptári napjai alapján 12 hónapra számított összege minden más esetben.

Az adóelőleg havonkénti vagy negyedéves gyakorisággal teljesítendő. A nem mezőgazdasági és erdőgazdálkodási ágazatba, halászati ágba sorolt adózók esetén az adóelőleg

- havonta, egyenlő részletekben esedékes, ha az előző adóévi fizetendő adó meghaladja az 5 millió forintot,
- háromhavonta, egyenlő részletekben esedékes, ha az előző adóévi fizetendő adó legfeljebb 5 millió forint.

Az adóelőleg összegét a havonkénti gyakoriságú adózó minden hónap 20. napjáig fizeti meg. Negyedéves előleg-gyakoriság esetén az adózó az adóelőleget a negyedévet követő hó 20. napjáig fizeti meg.

A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási ágazatba, a halászati ágba sorolt adózónál

- az adóév első negyedévében az éves adóelőleg 10 százaléka, második negyedévében 20 százaléka, harmadik negyedévében 30 százaléka, negyedik negyedévében 40 százaléka esedékes, ha az előző adóévi fizetendő adó legfeljebb 5 millió forint;
- az adóév első negyedévében az éves adóelőleg 3,3 százaléka, második negyedévében 6,6 százaléka, harmadik negyedévében 10 százaléka, negyedik negyedévében 13,4 százaléka esedékes havonta, ha az előző adóévi fizetendő adó meghaladja az 5 millió forintot.

8. A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény

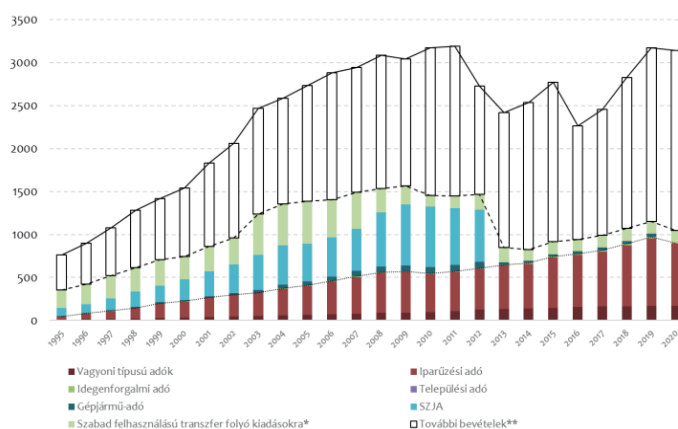
Hazánk államháztartásának két szintje van, a központi és a helyi alrendszer. A helyi (önkormányzati) alrendszer bevételei mintegy 12%-ban részesülnek a teljes államháztartási bevételből 2023-ban.

Helyi adót a települési – kerületi –, vagy a megyei – fővárosi – önkormányzatok vehetnek ki. Ezzel – mint azt később látni fogjuk – az állam által átengedett adóztatási joggal a települési önkormányzatok 99%-a élt.

A települési önkormányzatok bevételeinek 31%-át tették ki a helyi adók 2023-ban. Ennek 81%-a a helyi iparűzési adóból, 13%-a az építményadóból származott.

A helyi adók tehát 2023-ban az államháztartás bevételeinek 3,7%-át tették ki, ami a GDP-hez mérten mintegy 7,3%-os részarányt jelent.

46. ábra: A helyi adók szerepe az önkormányzatok bevételeiben 1995-2020 (Mrd Ft)

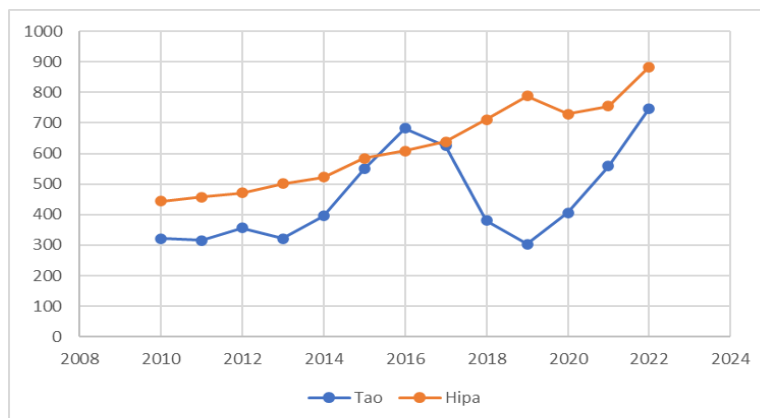
Forrás: Vasvári Tamás (2021, 11.o)

A társasági adóról szóló fejezetben már szó volt arról, hogy bár a társasági adókulcs 9%, miközben a helyi iparűzési adó – a fő helyi adó – adókulcsa maximális kulcsa 2%, mégis sok vállalkozásnak ez utóbbi nagyobb adóterhelést jelent. Érdekes módon különösen a kisebb vállalkozások esetében helytálló ez, akik kisebb mértékben tudják a jelentősebb fejlesztési adókedvezményeket kihasználni. A helyi

iparűzési adóbevételek jellemzően magasabbak, mint a társasági adóból származó bevételek. Utóbbinál ugyanakkor néhány évben rendkívüli bevételek is keletkezhetnek – lásd a már korábban tárgyalt General Electric példáját 2015-2016-ban – így ez elfedheti ezt a jelenséget időnként. Nem véletlen, hogy a központi kormányzat is felfigyelt erre a jelentős adóbevételi forrásra, különösen, hogy annak nagysága „lerontja” az adóztató állam erőfeszítéseit a vállalkozások adóterheinek, kiváltképp társasági adóterheinek csökkentése tekintetében.

47. ábra: a helyi iparűzési adóból és a társasági adóból származó államháztartási bevételek 2010-2022 között (Milliárd Ft)

Forrás: KSH és Eurostat adatok alapján saját szerkesztés

8.1. Uniós szabályozási háttér

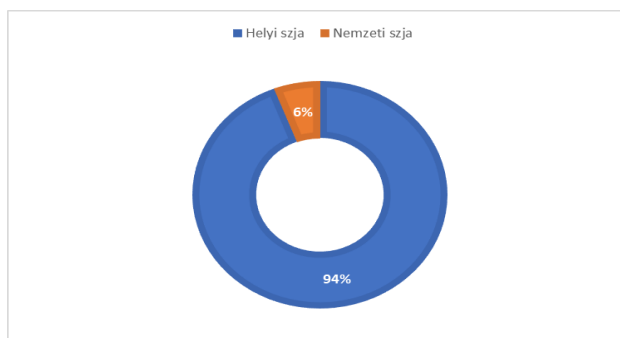
Az Európai Unió egyik alapelve a szubszidiaritás. Ez azt jelenti az adózás vonatkozásában, hogy minden közszolgáltatást a lehető legalacsonyabb kormányzati szinten kell nyújtani, olyan alacsony szinten ahol azt még hatékony módon lehet. Ez „lefordítva” azt jelenti, hogy települési és megyei önkormányzati szinten kell biztosítani mindazon közszolgáltatásokat, melyeket ezeken a szinteken még hatékonyan lehet. Gondolhatunk itt a közoktatásra, egészségügyre, szemszállításra, ivóvíz- és csatornaszolgáltatásra, közutak építésére és fenntartására és egyéb hasonló lehetséges közszolgáltatásra. A hatékonyság megítélése mindazonáltal nem egyszerű kérdés, hiszen beszélhetünk szigorúan pénzügyi hatékonyságról, vagy a nyújtott minőséghez képesti költséghatékonyságról, vagy csak a nyújtott minőség szerinti hatékonyságról. Az uniós tagországok nem is egyformán ítélik meg a kérdést, és ebbe az Unió nem is kíván beleszólni. Ugyanakkor az Unió – ha jogilag nem is, de alapelvi, „eszmei” szinten – ellenzi a túlzott központosítást. Tehát, ha egy szolgáltatás megfelelő hatékonysággal nyújtható önkormányzati szinten, akkor felesleges a központi kormányzat részvétele ebben, hagyják a feladatot az önkormányzatoknál. Az pedig nehezen indokolható, hogy miért látna el olyan közfeladatot a központi kormányzat, amely a helyi önkormányzati szinten – bárhogyan is értjük a hatékonyságot – hatékonyabban ellátható.

Amennyiben viszont a helyi önkormányzatok több közfeladatot látnak el, úgy ehhez több forrásra is van szükségük. Ezekhez a forrásokhoz hozzájuthatnak a központi kormányzattól a központi költségvetés révén, vagy saját források, így a helyi adók által is. Általában a nagyobb mértékű helyi feladatellátás kiterjedtebb helyi adóztatással párosul.

Svédországban például a személyi jövedelemadónak van nemzeti és helyi önkormányzati – megyei és települési – típusa is. A helyi önkormányzatok – melyek száma a mintegy 10 millió lakosra 21 megyei, illetve 290 települési – látják el a közfeladatok döntő többségét, az egészségügytől kezdve a közoktatásig. A központi alrendszer feladatai – az Amerikai Egyesült Államokhoz hasonlóan – az olyan területekre korlátozódnak, melyek minden lakosra egyformán kiterjedő közfeladatokhoz kapcsolódnak,

így a hadsereg fenntartása, pénzkibocsátás, vagy – egyebek mellett – a külügyek vitele. Mindez jól látszik a személyi jövedelemadózáásban is, ahol van nemzeti és helyi önkormányzati szint is, ugyanakkor az a helyi szint a meghatározó. Így az emberek „testközelből” láthatják, mire fordítják az adójukat, és lehetőség van az adók „testre szabására” is, azaz az aktuális feladatok szerint lehet emelni, vagy akár csökkenteni is azok mértékét, reagálva a változó kihívásokra.

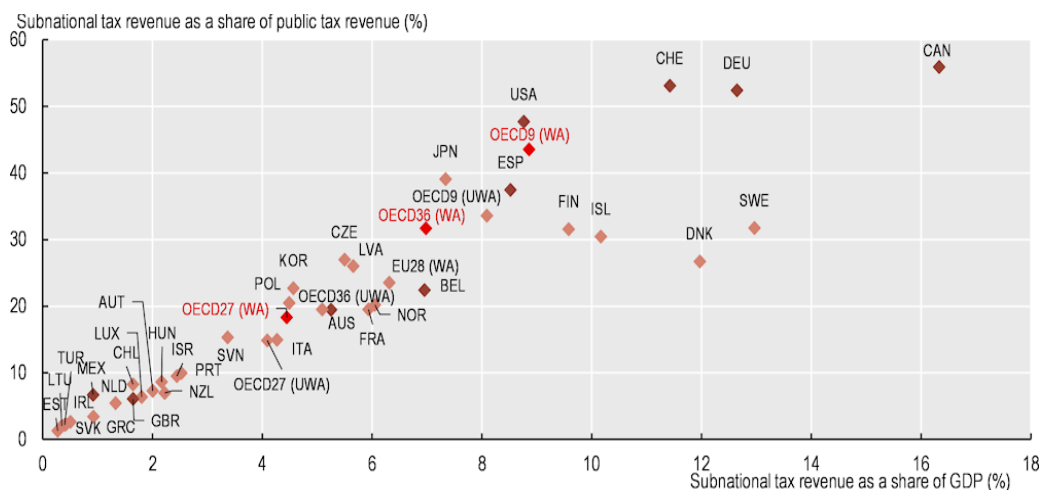
48. ábra: nemzeti és helyi személyi jövedelemadóbevételek aránya 2021-ben Svédországban

Forrás: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REVSWE> alapján saját szerkesztés

Az egészségügyi kormányzati kiadások 97%, az oktatási kiadások 80%-a a helyi önkormányzatok részéről kerül finanszírozásra. A helyi önkormányzatok bevételei 67%-ban függetlenek a központi kormányzati költségvetéstől (2017), és a teljes államháztartási bevételek 33%-át teszik ki a helyi önkormányzatok saját bevételei. Az államháztartási kiadásokból a helyi önkormányzatok 51%-kal részesedtek 2017-ben, szemben a hazai 13%-kal. Mindazonáltal Svédországban az Unión belül is átlagot meghaladó a kormányzati decentralizáció mértéke.

49. ábra központi kormányzat alatti szintek, mint adóztatók az OECD országokban 2018-ban

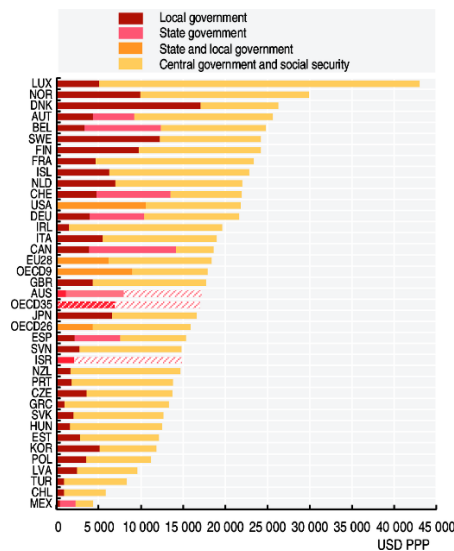

Forrás: <https://doi.org/10.1787/888934191046>

Hazánkban valóban voltak gondok a helyi önkormányzatok közfeladatellátási hatékonyságával, hiszen egyrészt közel sem volt egységes a nyújtott minőség, és lényegi finanszírozási problémák is akadtak sok önkormányzat esetében. Ugyanakkor a 2013-2014-es önkormányzati reformok során olyan önkormányzatoktól is elvették bizonyos közfeladatok ellátásának lehetőségét, akik egyébként azt korábban minden szempontból hatékonyan biztosították. A feladatelvonással párosult a központi költségvetéstől származó források egy részének elvonása is – így például a korábban teljes egészében majd részben átengedett gépjárműadó, vagy szja egy részét illetően – amely következtében az önkormányzati alrendszer korábbi mintegy 25%-os részesedése a teljes államháztartási kiadásokból a

felére olvadt. Ezek a folyamatok nem jellemzőek az Európai Unió többi tagállamára, és világszerte is nehéz hasonlót találni. Jellemzően éppen ellenkező irányú folyamatok zajlanak a szubszidiaritás jegyében. Tehát a legtöbb helyen csökken a központi kormányzat aránya az államháztartáson belül. Ennek oka az, hogy helyben átláthatóbbak, ellenőrizhetőbbek a közpénzügyek, ugyanakkor az informatikai és egyéb fejlődéseknek köszönhetően helyben egyre inkább képesek olyan feladatokat is megoldani, melyekre korábban csak központi szinten volt lehetőség.

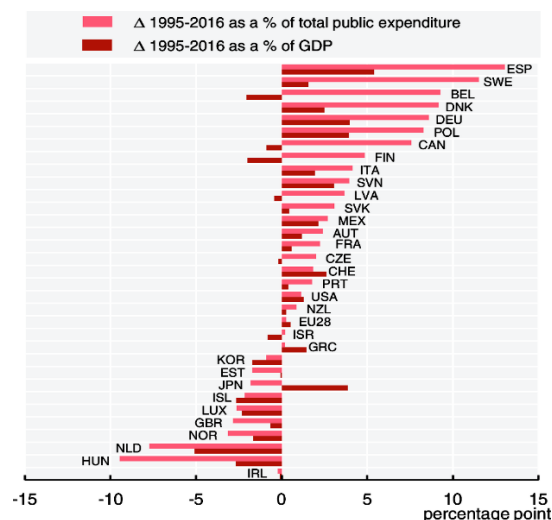
50. ábra: a helyi, – szövetségi ország esetében állami – és központi kormányzati kiadások az OECD országokban 2016-ban (egy személyre jutó USD, vásárlóerő paritáson)

Forrás: <http://dx.doi.org/10.1787/888933818321>

A hazai önkormányzatok tehát jelentős részben kiüresedtek a feladatellátás tekintetében, miközben a központi költségvetésből származó forrásaik jelentős részben visszaestek. Az önkormányzatok által kivetett helyi adók – ami az önkormányzatiság fontos alapköve, hogy saját forrásaik is lehessenek – ugyanakkor szinte változatlan formában fennmaradhattak, így a szerepük is jelentősen felértékelődött. Mind az önkormányzatok számára, hiszen saját, független bevételi forrásokról van szó, mind a központi kormányzat számára, hiszen ezek az adók potenciálisan „átcsatornázhatók” a központi adók közé is.

51. ábra: a nem központi kormányzati – hazánkban helyi önkormányzati – kiadások alakulása 1995-2016 között a GDP és a teljes államháztartási kiadások %-ban

Forrás: <http://dx.doi.org/10.1787/888933818340>

Ahogy láttuk, hazánkban – az államháztartás egészét, nem csak az önkormányzati alrendszert tekintve – a helyi iparüzési adó rendkívül nagy jelentőségű. Ma már a társasági adót meghaladó mértékben biztosít forrást az államháztartás, azon belül is az önkormányzati alrendszer számára. Mindez azért vált különösen jelentőssé az elmúlt években, mivel – ahogy korábban az már a társasági adónál ismertetésre került – mind uniós, mind világszinten napirendre került a társasági minimumadó meghatározása. Ez az olyan nemzetközi vállaltcsoportokra – hazai kifejezéssel „multikra” – vonatkozna, akiknek csoportszintű bevétele eléri az évi 750 millió amerikai dollárt. A globális minimumadó mértéke körül már – a meghatározó országok (137 darab) és szinte minden uniós ország (kivéve Lengyelországot és Magyarországot) részéről is – kialakult egyfajta közmegegyezés, mégpedig 15% adómérték szintjén. Hazánk éveken keresztül ellenezte a globális társasági minimumadót, hiszen a Magyarországon alkalmazott 9%-os szint igencsak messze helyezkedik el a megkívánt 15%-os szinttől. Az ilyen különbségek esetében egyébként a globális minimumadó irányelve szerint az alacsonyabb adókulcs miatti adóelőnyt a székhely szerinti ország – mint feltöltési adót – szedhetné be. Ma már mind Magyarország, mind Lengyelország feladta az ellenkezését, és támogatja a globális minimumadó bevezetését. Hazánk feltétele az volt – amit a többi érintett fél úgy tűnik, el is fogadott – hogy a magyarországi társasági adókulcs maradjon továbbra is 9%, miközben az érintett vállalat hazai társasági adóterheléshez lehessen hozzászámítani az általa az önkormányzatoknak fizetett helyi iparüzési adó összegét is. Mivel ez – különösen a nemzetközi háttérű nagyvállalatok esetében – magasabb, mint a fizetendő társasági adó összege, így a minimálisan elvárt 15%-os adóterhelés fölé kerülhetne Magyarország. Ehhez természetesen az is szükséges, hogy a jövőben ne szűkítse le az önkormányzatok adókiivetési jogát az Országgyűlés.

8.2. A törvény célja

Adót hazánkban csak az Országgyűlés vethet ki, törvénnyel. Ennek nem mond ellent, hogy helyi adót vethetnek ki a helyi önkormányzatok, még hozzá a képviselőtestület által megszavazott rendelettel. Ugyanis az Országgyűlés alkotott egy törvényt a helyi adókról 1990-ban – ezt tárgyaljuk most – amelyben az őt megillető adókiivetési jog egy részének a gyakorlását átengedte a helyi önkormányzatok részére. Ugyanakkor az Országgyűlés „nem dobta a lovak közé a gyeplőt”, hiszen komoly feltételrendszert alakított ki az önkormányzatok számára, hogy milyen adót, milyen feltételekkel, jellemzőkkel vethetnek ki.

Miért engedte át adókiivetési jogának egy részét – ha szigorú megkötésekkel is – az Országgyűlés a helyi önkormányzatoknak. Nyilvánvalóan azért, mert az ország mintegy 3400 településből 19 megyéből, illetve a fővárosból és kerületeiből áll. Hatalmas különbségek vannak az egyes települések, országrészek között. Így, természetesen lehetne, és lehet is országos területi hatályú, azaz központi adót kivetni, azonban – ezt minden adószakértő elismeri – ez nem túlságosan méltányos, viszont egyszerű és költséghatékony így adóztatni. Mert például az általános forgalmi adó, vagy a jövedéki adó esetében nem méltányos, hogy egy nagyon szegény kistelepülésen élők ugyanannyi adót fizetnek 1 kg kenyér, vagy 1 doboz sör, vagy cigaretta megvásárlásakor, mint egy gazdag budai kerület lakói. Ugyanakkor nem lehet minden adót így kivetni, kellenek olyan adók is, melyek ugyan államháztartási bevételek – ugyanúgy, mint a központi adók – mégis sokkal inkább tekintetbe veszik a megadóztatottak teherviselési képességét, illetve azt – ha ez nem is kifejezett jogi előírás, de az Alaptörvény utal rá – hogy az államháztartás milyen közszolgáltatásokat, milyen színvonalon képes biztosítani az adófizetőknek. Mikor egy kistelepülésen nincs posta, iskola, házi orvos, illetve tömegközlekedési lehetőség sem, nehéz érvelni a központi adók mellett. Tehát az egyik fő célkitűzése a helyi adókról szóló törvénynek, hogy lehetőséget adnak a helyi önkormányzatoknak, hogy a helyi adókat „testre szabják”, azaz a helyi körülmények figyelembevételével alakítsák ki, saját maguknak az adózást. Természetesen

mindez nem érintheti a központi adókat, azonban mégis egy lehetőség a méltányosság érvényesítése irányába.

A helyi adózásra miért állapított meg a helyi adókról szóló törvény egy sor feltételt? Miért nem bízták – a méltányosság jegyében – a teljes helyi adóstruktúra kialakítását a helyi önkormányzatokra? Azért, mert nagyon sok önkormányzat erejét meghaladta volna e feladat. Kisebb települések esetében egyszerűen nincs meg az a helyi szakértelem, amely révén megfelelő helyi adóztatást lehetne létrehozni, fenntartani. Így ezeknek az önkormányzatoknak nagy terhet vesz le a válláról a törvény akkor, amikor – éttermi hasonlattal élve – menüt kínál fel számukra. Ráadásul ebben a menüben is van egy kis választási lehetőség, hiszen a törvény csak az egyes adónemek keretrendszerét rögzíti – beleértve a maximális adómértéket – így az önkormányzat egyrészt dönthet arról, kivetí-e az adót, másrészt amennyiben igen, akkor milyen adómértéket határoz meg. Tehát a helyi önkormányzatoknak nem kell „feltalálni” semmit, készen kapják a megoldásokat, csak ki kell választaniuk, melyik adót kívánják kivetni a menüben felkínált lehetőségek közül, s amelyiket kivetik, mennyi lesz az adó mértéke.

Ez a törvényben meghatározott adómenü-rendszer azért is volt hasznos, mert az adózókat védte attól, hogy a helyi önkormányzatok – akár szakértelem hiányából, akár „rosszindulatból”, ártó szándékkal – olyan helyi adókat vessenek ki, ahol a cél meghatározott helyi személyek, szervezetek részére a károkozás. Az önkény ugyanis könnyen felüti a fejét ott, ahol hatalom van. Az adóztatást pedig nem kívánatos arra felhasználni, hogy ellenfelek – gazdasági, politikai, vagy személyes ügyből kifolyólag – egymással leszámoljanak. Az ilyen lehetséges önkormányzati önkénynek gátat szabott az adómenü-rendszer, ahol részletesen szabályozásra került, hogy mit, milyen módon lehet adóztatni. Az állam – élve azzal, hogy az adókivetési jog alapvetően mégiscsak őt illeti – eleve kivette a saját érdekeltségeit az egyes adónemek személyi hatálya alól.

2015. január 1. napjától annyiban változott ez a helyzet, hogy a törvény immár lehetővé tette a helyi önkormányzatok számára azt is, hogy maguk „találjanak ki”, maguk „kreáljanak új adót. Ezek az úgynevezett települési adók (tehát ez a nevük, ez nem a helyi adók szinonimája). Itt már felüthette a fejét a korábban elkerülni kívánt önkény – fel is ütötte, de csak nagyon kevés helyen és esetben –, illetve a szakértelem hiányából fakadó jószándékú, de gyenge jogalkotás. Ezekről majd később esik szó. Mindazonáltal a települési adókkal olyan eszközt kívánt biztosítani a jogalkotó a helyi önkormányzatok számára, melyet korábban sokan hiányoltak. Tehát ha van kellő szakértelmük, és vannak olyan megvalósítandó célok, melyek pótlólagos finanszírozást igényelnének – azaz több pénzre lenne szükségük a gazdálkodásukhoz, de nem a költségvetési „lyukakat” „betömendő” – nem függve senkitől, megszerezhessek a szükséges forrást.

A független forrásszerzés is kiemelten fontos a helyi adókról szóló törvény céljai tekintetében. A helyi önkormányzat – ez a nevében is szerepel – habár nem teljesen, mindenkitől független, mégis, lehetőségeihez képest szuverén, független: saját maga határozhatja meg szervezetét, saját forrásokat biztosíthat önmaga számára, és ezek elköltéséről saját maga dönthet. Ez az önkormányzatiság. Amennyiben nincsenek független források, bármilyen nagy is a függetlenség, az csak látszat. A gyermek is, amíg nincs saját keresete, amíg a szülői apanáztól függ, bármennyire is szabad, felnőtt ember, de szülei akaratától nem tudja magát függetleníteni. Hiszen, ahhoz, hogy a havi apanázs érkezzon, valamilyen szinten tiszteletben kell tartania szülei elvárásait, bármik is legyenek azok, és bármilyenek is legyenek azok: kinyilvánítottak, vagy „csak” hallgatóságosak (el nem mondottak, sejtethők). Ez az önkormányzatoknál sincs másképp: a függetlenségük annál erősebb, minél kevésbé függenek a központi költségvetéstől kapott forrásoktól. Amennyiben egyáltalán nem függenének – ilyen a gyakorlatban nincs – akkor semmilyen mértékben nem kellene figyelniük arra, hogy például melyek a kormány aktuális gazdaságpolitikai célkitűzései, tehetnék azt, amit a jogszabályok számukra egyébként lehetővé tesznek.

A fentiekben vázolt célrendszer került összefoglalásra a törvény bevezetőjében (preambulum- ában):

- „Hazánkban a demokratikus választással létrejöttek az önszervező helyi hatalomgyakorlás szervezeti kereteit megteremtő önkormányzatok. A települési önkormányzatok alapvető feladata – a közhatalom helyi közügyekben való gyakorlása mellett – a helyi közszolgáltatások biztosítása.
- E feladatnak a helyi sajátosságokhoz és igényekhez igazítható ellátása – melynek során nélkülözhetetlen a helyi közösségek kezdeményezőkézsége, áldozatvállalása is – elengedhetetlenné teszi az önkormányzatok önálló gazdálkodása feltételeinek megteremtését.
- A gazdasági önállósulás egyik eszköze a helyi adók rendszere. Ez a települési önkormányzat számára lehetőséget teremt a helyi szuverén adóztatási jog gyakorlására, s ezzel együtt a helyi adópolitika kialakítására”.

8.3. A helyi önkormányzatok

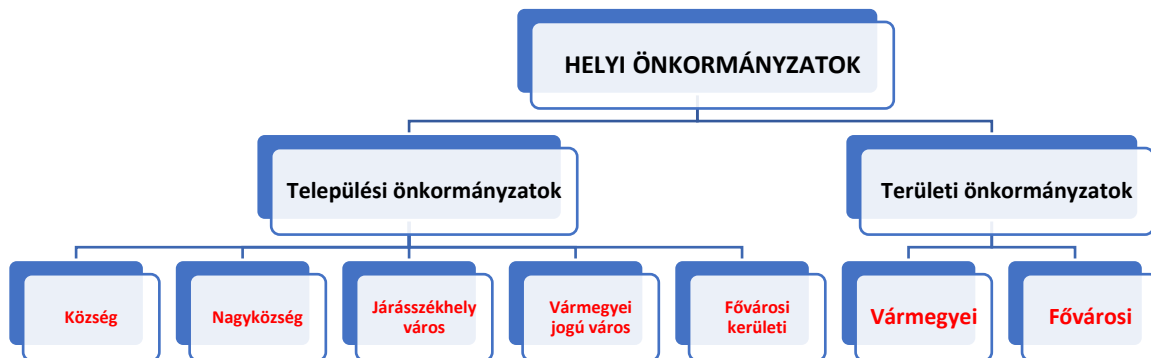
Az önkormányzatoknak több típusa is van, ezek egyike a helyi önkormányzatoké:

- helyi önkormányzatok;
- nemzetiségi önkormányzatok.

A helyi önkormányzatokról külön törvény (1990. évi CLXXXIX. törvény) rendelkezik. Eszerint: „A helyi önkormányzat költségvetése az államháztartás része. Az önkormányzati alrendszer költségvetése a központi költségvetéstől elkülönül, ahhoz központi költségvetési támogatásokkal kapcsolódik”.

A helyi önkormányzatoknak is többféle típusa van a törvény szerint.

52. ábra: a helyi önkormányzatok típusai

Forrás: saját szerkesztés

8.4. A törvény hatályai

A helyi önkormányzatok ugyanúgy adóhatóságok, mint az állami Nemzeti Adó- és vámhivatal. A települési önkormányzatok esetében az adóhatóság maga a jegyző. Vármegyei adóhatósági feladatokat a Nemzeti Adó- és Vámhivatal látja el, nem a vármegyei jegyző.

8.4.1. Tárgyi hatály

A törvény tárgyi hatálya kettős rétegű:

- kiterjed a helyi önkormányzatokra, akiknek az adóketési jogát szabályozza;
- kiterjed a helyi önkormányzatok által adóztató adótárgyakra.

A helyi önkormányzatok adókiivetési joga kiterjed a következő **adónemekre**:

- vagyoni típusú adók:
  - építményadó;
  - telekadó.
- kommunális adók:
  - magánszemélyek kommunális adója;
  - idegenforgalmi adó.
- helyi iparűzési adó;
- települési adó.

A helyi önkormányzatok **hatásköre** helyi adó kiivetésére:

- települési önkormányzatok, a fővárosi kerületek kivételével:
  - valamennyi adónem;
  - különleges gazdasági övezetük esetében: csak települési adó.
- fővárosi kerületek (adókiivetési jogukat – külön-külön kerületenként, illetve adónként – átadhatják a fővárosi önkormányzatnak):
  - építményadó;
  - telekadó;
  - magánszemélyek kommunális adója;
  - idegenforgalmi adó;
  - települési adó.
- vármegyei önkormányzatok (a vármegyei különleges gazdasági övezetekre):
  - valamennyi adónem, kivéve a települési adót.
- fővárosi önkormányzat (egész fővárosra, kivéve különleges gazdasági övezetek):
  - helyi iparűzési adó.

Különleges gazdasági övezet: egy beruházásnak a helyszíne és közvetlen környezete, amely beruházással összefüggő közigazgatási hatósági ügyeket a Kormány rendeletben nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánította.

Tehát a helyi önkormányzatok adóztathatják az építményeket, építési telkeket, mint fizikai dolgokat, illetve magánszemélyeket – kommunális adójuk révén – külön is, ha van ilyen a tulajdonukban. A különbség annyi, hogy – mint majd fogjuk látni – az építmények és építési telkek adózása függ ezek fizikai vagy érték jellemzőitől, ugyanakkor – függetlenül az egyedi jellemzőktől – pusztán a tulajdonlás ténye is adóztatható.

Adóztatható továbbá az idegenforgalmi célú szállásadás, valamint általában véve a gazdasági tevékenység – az iparűzési adó által.

A települési adók lényegében bármire kivethetőek, melyet valamilyen más törvény nem tilt, illetve, a kiivetés módja nem törvényellenes – beleértve természetesen az Alaptörvényt is.

Lényeges törvényi elvárások az adóztatással kapcsolatban:

- az önkormányzat az általa bevezetett adó mértékeként nem állapíthat meg többet a törvényben meghatározott adómaximumnál;
- az önkormányzat adót vethet ki határozott, vagy határozatlan időre, de ha határozott időre vetette ki, az első két évben nem növelheti az adómértéket;
- az önkormányzat adómentességeket és adókedvezményeket is állapíthat meg határozott és határozatlan időre, de határozott idő esetén ezeket legalább három évig nem vonhatja vissza
- települési adót a vármegyei és a fővárosi önkormányzat nem vethet ki az illetékességi területén sem.

8.4.2. Személyi hatály

A személyi hatályban a törvény alanyi, azaz személyi mentességeket állapít meg. Ez azt jelenti, hogy további – tárgyi – mentességeket biztosít majd az egyes adónemek egyedi szabályozásánál.

Nem terjed ki a törvény hatálya, azaz semmiképpen nem lehet adóztatni (tehát semmilyen adókötelezettségük sincs):

- magyar államot;
- a helyi önkormányzatot magát;
- a nemzetiségi önkormányzatot;
- a költségvetési szervet;
- az állam által alapított vagyongazdálkodó alapítvány fenntartásában álló közhasznú szervezetként működő felsőoktatási intézményt;
- az egyházi jogi személyt;
- a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.-t;
- a Maradványvagyon-hasznosító Zrt.-t,
- az Államadósság Kezelő Központ Zrt.-t;
- büntetés-végrehajtási gazdálkodó szervezetet
- a NATO-t.

A fentiekén kívül a törvény értelmében adóalany gyakorlatilag bárki lehet:

- a magánszemély;
- a jogi személy, egyéb szervezet;
- a magánszemélyek jogi személyiséggel nem rendelkező személyi egyesülése.

Adómentes valamennyi helyi adó alól – amennyiben az előző adóévben sem belföldön, sem külföldön nem keletkezett adóköteles jövedelme (tehát egyébként az adó alanyai):

- az egyesület;
- az alapítvány;
- a közszolgáltató szervezet;
- a köztisztviselő;
- az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár;
- a magánnyugdíjpénztár.

Kizárólag a helyi iparűzési adó vonatkozásában mentes az adó fizetése alól (egyéb adókötelezettsége fennáll):

- a közhasznú szervezetnek minősülő nonprofit gazdasági társaság;
- a Magyar Nemzeti Bank;

- az Országos Betétbiztosítási Alap;
- a Szanálási Alap;
- a Befektető-védelmi Alap;
- a Kárrendezési Alap.

Kizárólag az építmény- és telekadóban élvez mentességet:

- a magyar állam tulajdonában álló ingatlanon fennálló vagyoni értékű jog jogosítottjaként bejegyzett adóalany kizárólag a létesítő okiratában meghatározott alaptevékenysége, főtevékenysége kifejtésére használ (tehát, ha állami ingatlan használója – nem állami szerv – a létesítő okirata szerinti tevékenységre használja az ingatlant).
- az egyesület, az alapítvány, és az állam tulajdonában álló, az érintett állami ingatlanon közfeladatot ellátó nonprofit gazdasági társaság.

8.4.3. Területi hatály

Maga a törvény természetesen csak a hazai helyi önkormányzatokra vonatkozik.

Az egyes helyi önkormányzatok esetében hozott adókivetési rendeletek hatálya azonban kizárólag csak az adott önkormányzat illetékességi területére terjedhet ki. Ez a következőképpen alakul:

- települési önkormányzat: település bel- és külterülete, különleges gazdasági övezet kivételével (települési adó esetén a különleges gazdasági övezet sem kivétel);
- vármegyei önkormányzat: a megyében található különleges gazdasági övezetek, valamennyi adónem, kivéve a települési adók (hiszen azt csak települési önkormányzat vehet ki) tekintetében;
- kerületi (Budapesten belül) önkormányzat: kerület bel- és külterülete, kivéve a különleges gazdasági övezetet (települési adó esetén a különleges gazdasági övezet sem kivétel);
- fővárosi önkormányzat: a főváros bel- és külterülete kivéve a különleges gazdasági övezetet (települési adót a fővárosi önkormányzat nem vehet ki).

8.4.4. Időbeni hatály

Építmények és építési telkek adóztatása, illetve ezekkel összefüggésben a magánszemélyek kommunális adója tekintetében főszabály szerint az adóév első napján – január 1-én – az ingatlannyilvántartás szerinti adatok a mérvadóak az egész adóévre.

A többi adó – idegenforgalmi, helyi iparüzési – esetében az adóévben folytatott tevékenységekre az arra az adóévre előzetesen megállapított adó-jogszabályok hatályosak. Visszamenőleges jogalkotás nem megengedett.

Települési adó esetében sem megengedett a visszamenőleges jogalkotás, de ezen korlátokon belül az időbeni hatály sokféleképpen szabályozható, attól függően, hogy mit és milyen módon kíván a helyi önkormányzat adóztatni.

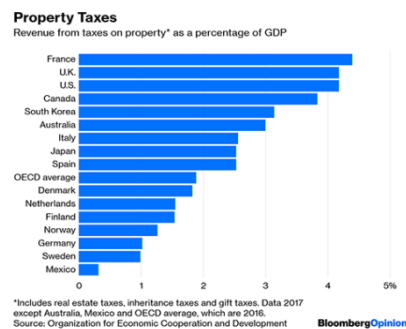
8.5. A vagyoni típusú adók

Vagyoni típusú adónak tekintjük azt, amikor a korábbi jövedelemből vásárolt, tehát tárgyasult vagyonelemek, vagy maga a pénztőke kerül megadóztatásra.

Hazánkban kevésbé elterjedtek a vagyoni típusú adók, pedig a társadalom általában méltányosnak tartja őket. Kiváltképp abban az esetben, ha az átlagember vagyona nem, vagy csak jelképesen adózik.

Jellemzően az önkormányzatok szokták a vagyont adóztatni, de például hazánkban a gépjárműadó (ami nem összekeverendő a kötelező gépjármű felelősségbiztosítással), az úgynevezett súlyadó is vagyoni adó, de központi (állami). A helyi önkormányzatok hazánkban alapvetően kétféle módon adóztathatják a vagyont: építményadóval vagy telekadóval, de van lehetőség a települési adókon keresztül is bizonyos vagyonelemek – így például a termőföld – adóztatására is. Igaz, ez utóbbiból származó települési adót a Kormány 2023-ban egy veszélyhelyzeti kormányhatározattal – felülbírálván egyebek mellett a helyi adókról szóló törvényt is – visszafizetni rendelte az adózók részére. Hazánkban 2021-ben 0,4% volt a GDP-hez képest a vagyoni típusú adók aránya, ebből pedig 75% volt a helyi önkormányzatok vagyoni típusú adóinak részesedése.

53. ábra: vagyon típusú adók aránya a GDP-hez képest egyes OECD országokban 2017-ben (%)

8.5.1. Az építményadó

Az építmény fogalma nem azonos az ingatlan fogalmával.

Építmény: építési tevékenységgel létrehozott, illetve késztermékként az építési helyszínre szállított, – rendeltetésére, szerkezeti megoldására, anyagára, készütségi fokára és kiterjedésére tekintet nélkül – minden olyan helyhez kötött műszaki alkotás, amely a terepszint, a víz vagy az azok alatti talaj, illetve azok feletti légtér megváltoztatásával, beépítésével jön létre (az építmény az épület és műtárgy gyűjtőfogalma).

Építmény – egyebek mellett – a garázs, műhely, üvegház, mobil-átjátszó torony, gyárcsarnok, ipari gyárkémény, hűtőtorony, reptéri betonozott kifutópálya, villanyoszlop, telefonfülke, kilátó.

Általában véve – figyelemmel majd az alábbi tárgyi mentességekre – bármilyen építményt adóztathat az önkormányzat a saját illetékességi, szuverenitási területén belül. Akár bel- akár külterületen. Lényeges, hogy akármilyen építmény adóztatása mellett is dönt az önkormányzat, annak a teljes alapterülete, illetve értéke az adóalap.

8.5.1.1. Az adó alanya

Az építményadó alanya – tehát az adózó – az építmény ingatlanyilvántartásba bejegyzett tulajdonosa. Amennyiben több tulajdonostárs van, akkor a tulajdoni hányadok szerint kell az adót megfizetni. Ebben az esetben az egyik tulajdonostárs nyilatkozattal vállalhatja a többiekre jutó adófizetési kötelezettség kiegészítését is. Ilyenkor ő fogja kapni az értesítést és felhívást az aktuális adófizetési kötelezettségről.

A helyi adóhatóság alapvetően az ingatlanyilvántartás adataira támaszkodik, de ettől függetlenül az adóköteles építmény tulajdonosa köteles 15 napon belül bejelenteni a tulajdonszerzését. Az új tulajdonos mellett a korábbi tulajdonost is – kivéve, ha örökségről van szó – bejelentési kötelezettség terheli, hogy tulajdonlása megszűnt, vagy csökkent.

Főszabály szerint az viseli az adóterhet az egész adóévben, aki január 1. napján tulajdonos volt. Ezen nem változtat az a tény, hogy évközben új tulajdonos lép a helyére. Egy esetben nem terheli egész évben a teljes adó megfizetési kötelezettség a január 1. napján az ingatlannyilvántartásban szereplő tulajdonost: abban az esetben, ha az építmény – például bontás következtében – az első félévben megszűnik létezni. Ekkor a második félévre jutó adót már nem kell megfizetni.

8.5.1.2. Az adó alapja és az adó mértéke

Kétféle számítási mód közül választhat az önkormányzat, mind a kettőnek megvannak az előnyei és hátrányai is. Amilyen számítási módot alkalmaz itt az önkormányzat, olyan módszert kell alkalmaznia a telekadó esetében is.

- Adóztathat alapterület szerint. Ekkor egyszerű az adóalap meghatározása, hiszen csak meg kell mérni fizikailag az építményt. Ebben az esetben négyzetméterre vetik ki az adót. Lehetséges az önkormányzat illetékességi területének övezetekre való osztása is: például „tehetősebb” helyen magasabb a lakóházak építményadója, mint ugyanazon település lakótelepén. Ebben az esetben a maximális adó összege: 1.100 Ft/m²/év. Ez a módszer „érzéketlen” az építmény értékére, így bizonyos esetekben méltánytalan lehet, még az övezetekre osztás esetében is.
- Adóztathat az építmény értéke alapján is. Ekkor az adóalap az építmény korrigált forgalmi értéke. A korrigált forgalmi érték a Nemzeti Adó- és Vámhivatal illetékkiszabási adatbázisa szerinti érték 50%-a. Sok esetben ezt méltányosabbnak tekintik, mint a négyzetméter alapú adóztatást, ugyanakkor egyedi építmények esetén a NAV csak becsüli az illetékalapot, ami így akár méltánytalanul alacsony, vagy magas is lehet a „valódi” forgalmi értékhez képest. Ebben az esetben az adó maximális összege: az építmény korrigált értékének maximum 3,6%-a/év.

8.5.1.3. Az adó megállapítása

Ennél az adónemnél az adó összegét a helyi adóhatóság állapítja meg a rendelkezésére álló adatok alapján. Tehát az adó megállapítása kivetés révén történik. Az erről szóló végzést az adóhatóság megküldi az adózó részére.

Az adó kivetés útján történő megállapításához viszont az adóhatóság igényli az adózók közreműködését, hogy az építmény alapadataival folyamatosan tisztába legyen. Tehát, például, ha négyzetméter-alapon történik az építmény adóztatása, az adóhatóságnak tudnia kell, hogy miként változik az építmény alapterülete – például bővítés, vagy átalakítás következtében – ez ugyanis sok esetben nem kerül az ingatlannyilvántartásban megfelelő módon aktualizálásra, illetve feltüntetésre.

Mivel az adóösszeg kivetés útján kerül megállapításra, így az adózónak nem kell figyelnie azt, hogy hogyan változnak a helyi adórendeletek, csak arról kell gondoskodnia, hogy naprakész információkkal lássa el az adóztató helyi önkormányzatot.

Amennyiben a korábbiakhoz képest új építménytípus kerül megadóztatásra, akkor a helyi adóhatóság tájékoztatja az ingatlannyilvántartás szerinti tulajdonosokat arról, hogy adókötelezettségük keletkezik, és, hogy kötelesek adatokat szolgáltatni, nyilatkozatokat tenni annak érdekében, hogy az adóhatóság meg tudja állapítani mindenki számára az adófizetési kötelezettségét.

8.5.1.4. Adókötelezettség keletkezése és megszűnése

Az adókötelezettség lényegében az építmény jogi létrejöttével keletkezik. Ennek alapvetően négy lehetséges variációja van:

- az építmény építési engedély alapján épült, használatbavételi engedélyt kértek és kaptak: adókötelezettség a következő év első napján keletkezik;

- az építmény nem építési engedély szerint épült meg, vagy csak bejelentési kötelezettsége volt, de használatbavételi engedélyt kértek és kaptak: adókötelezettség a következő év első napján keletkezik;
- nem legalísan építkeztek, de legalább fennmaradási engedélyt kértek, és kaptak: adókötelezettség a következő év első napján keletkezik;
- nem legalísan építkeztek, nem is próbálták az építmény legalizálni, azonban a helyi adóhatóság tudomást szerez a létezéséről, a tényleges használatról: adókötelezettség a következő év első napján keletkezik.

Adókötelezettség megszűnik:

- évközbeni tulajdonosváltás miatt: a következő év első napjával;
- első félévben az építmény megszűnésével (bontás, elemi kár): július 1. napjával;
- második félévben az építmény megszűnésével (bontás, elemi kár): a következő év első napjával.

8.5.1.5. Adómentességek és adókedvezmények

Mentes az adó alól:

- a szükséglakás (rászorultaknak fenntartott önkormányzati lakás);
- a kizárólag az önálló orvosi tevékenységről szóló törvény szerinti házi orvos által nyújtott egészségügyi ellátás céljára szolgáló helyiség (vagyis rendelő);
- a radioaktív hulladék elhelyezésére, a kiegészített nukleáris üzemanyag tárolására használt építmény (ilyenből az országban két helyen van, Kisémedi és Püspökszilágy határában, illetve Pakson);
- műemlék felújításához és fenntartásához kapcsolódó lehetséges adómentesség (amennyiben a felújítás és fenntartás módja megfelel a törvényi előírásoknak);
- az ingatlan-nyilvántartási állapot szerint állattartásra vagy növénytermesztésre szolgáló építmény vagy az állattartáshoz, növénytermesztéshez kapcsolódó tároló építmény (pl. istálló, üvegház, terménytároló, magtár, műtrágyatároló), feltéve, hogy az építményt az adóalany rendeltetészerűen állattartási, növénytermesztési tevékenységéhez kapcsolódóan használja (elvileg a nem legalizált ilyen építmények adókötelesek, mivel az ingatlan-nyilvántartásban nincsenek feltüntetve, így funkciójuk sincs ott meghatározva).

8.5.1.6. Az adófelfüggesztés

A jövedéki adóhoz hasonlóan az adófelfüggesztés itt is azt jelenti, hogy nem az eredeti határidőben, hanem később kell megfizetni az adó teljes összegét. A különbség az, hogy míg a jövedéki adónál ez kamatmentes, az építményadó esetében az aktuális jegybanki alapkamatot kell a felfüggesztett összeg után fizetni.

Az adófelfüggesztést kérheti (és automatikusan meg is kapja):

- a 65. életévét betöltött, vagy
- életkorától függetlenül a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban részesülő magánszemély,

aki egyedül vagy kizárólag ugyanezen feltételeknek megfelelő hozzátartozójával él együtt. Az adófelfüggesztést évente automatikusan meghosszabbítja az adóhatóság.

Az adó felfüggesztést követő megfizetése:

- az adózó olyan anyagi helyzetbe kerül, hogy maga akarja megfizetni az elmaradt adót és kamatait;
- értékesítik az ingatlant, ekkor a vevőnek kell megfizetnie az elmaradt adót és kamatait;
- az adózó elhalálozik, és az örökös fizeti meg az örökség átvételét követően az elmaradt adót és kamatait.

8.5.2. A telekadó

A telekadó tárgya az önkormányzat belterületén levő építési telek. Tehát nem a hobbi kertekről, zártkertekről van szó, hanem olyan ingatlanokról, melyek beépítésre „várnak”, és mivel építményt rajtuk nem lehet megadóztatni, addig is magát az építési telket adóztathatja az önkormányzat – ha akarja. Kevés helyen vetik ki.

8.5.2.1. Az adó alanya

Az adó alanya az építési telek tulajdonosa, vagy tulajdonostárai. Minden egyéb jellemző azonos az építményadónál leírtakkal.

8.5.2.2. Az adó alapja és az adó mértéke

A telekadó esetében is a már az építményadónál megismert két módszer közül választhat az adóhatóság, de mindkét adónemnél ugyanazt a módszert kell választania:

- alapterület alapján való adóztatás: az adó maximális mértéke 200 Ft/m²/év;
- korrigált forgalmi érték szerinti adóalap: az adó maximális mértéke 3%/év.

8.5.2.3. Az adó megállapítása

Az adó megállapítása ebben az esetben is a már az építményadónál látottak szerint, az adóhatóság általi kivetéssel történik. Ugyancsak az ingatlannyilvántartásban január 1. napján feltüntetett jogi státusz és tulajdonosok a mérvadóak az adóév teljes adófizetési kötelezettsége kapcsán.

Az adózónak adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettsége van annak érdekében, hogy az adóhatóság kivetéssel meg tudja határozni a fizetendő adó összegét.

8.5.2.4. Adókötelezettség keletkezése és megszűnése

Az adókötelezettség akkor keletkezik, amikor az építési telek jogilag létrejön:

- építési telekké minősítik a korábban külterületi, vagy belterületi, de nem építési telekként nyilvántartott ingatlant: adókötelezettség a következő év első napján keletkezik;
- korábban az építési telken építkeztek, így elvesztette építési telek jogi státuszát, de amikor lebontják róla az építményt, vagy az megsemmisül, akkor ismét beépíthető – üres – építési telekké válik: adókötelezettség a következő félév első napján keletkezik.

Adókötelezettség megszűnik, amikor az építési telek elveszti jogi státuszát:

- az építési telket átminősítik, más besorolást kap: adókötelezettség az év utolsó napjáig tart;
- az építési telket – elérve a minimálisan elvárt beépítési mértéket – beépítik: adókötelezettség a következő év első napjától.

8.5.2.5. Adómentességek és adókedvezmények

Mentes az adó alól:

- az épület, épületrész hasznos alapterületével egyező nagyságú telekrész (abban az esetben, ha a beépítés nem érte el a minimálisan elvárt szintet);
- a mezőgazdasági művelés alatt álló belterületi telek;
- az építési tilalom alatt álló telek adóköteles területének 50%-a (építési tilalom például régészeti lelőhely miatt);
- az adóalany termék-előállító üzeméhez tartozó, jogszabályban vagy hatósági előírásban megállapított védő-biztonsági terület (övezet), feltéve, ha az adóalany adóévet megelőző adóévi, évesített nettó árbevétele legalább 50%-ban saját előállítású termék értékesítéséből származik (például, ha tűzijátékokat állítanak elő, nagy a védőövezet, ahol nem lehet más építmény).

8.5.2.6. Adófelfüggesztés

Adófelfüggesztésre – szemben az építményadóval – itt nincs lehetőség, hiszen itt nincs olyan rászoruló személy, akinek a lakhatása kerülne veszélybe az adó megfizetése által.

8.6. A kommunális adók

A kommunális adók révén az adóztató nem a vagyont, a „gazdagságot” kívánja adóztatni, még ha – mint fogjuk látni – az adó alapja gyakran a vagyonhoz kötődik is. A kommunális adók révén a helyi önkormányzat egyfajta arányos hozzájárulást vár el a közszolgáltatások fenntartásához. Azonban ez az arányosság nem azonos az arányos közteherviseléssel. Ebben az esetben ugyanis nem az adófizetési képesség számít, hanem az adó összegének azzal kell arányosnak lenni, amennyi közszolgáltatást fogyaszt- egyébként általában ingyenesen – az adózó.

Hasonló a logika, mintha egy társasházban a lépcsőház takarításához nem lakásnagyság szerint kellene lakásonként hozzájárulni, hanem, hogy hányan laknak egy-egy lakásban. Hiszen több ember, több piszík, több kopás, több hulladék, több szemét, egyszóval több igény a lépcsőház takarításra.

A kommunális adócsoport két tagból áll:

- magánszemélyek kommunális adója: ahol a helyiek, a „bennszülöttek” járulnak hozzá a közszolgáltatások biztosításához;
- idegenforgalmi adó: ahol a turisztikai céllal érkező szállóvendégek járulnak hozzá a közszolgáltatások finanszírozásához.

8.6.1. Magánszemélyek kommunális adója

Az adó alapja: az önkormányzat illetékességi területén ahány darab építményadóköteles építménnyel, és ahány darab telekadóköteles építési telekkel rendelkezik – mint tulajdonos, vagy mint bérlő – a magánszemély adózó. Tehát az arányosság alapja az, hogy, ha például több házzal, építési telekkel rendelkezik valaki, akkor arányosan több az utcafrontja, arányosan több közvilágítást, utcaseprést, síkosságmentesítést és egyéb közszolgáltatást igényel. Az nem számít, milyen értékes az építmény, vagy hányan laknak benne, a lényeg, hogy „hány utcafront” kötődik az adózóhoz. Lényeges, hogy itt nem csak a magánszemély tulajdonos adózhat – mint a vagyoni típusú adók esetén – hanem a magánszemély bérlő is, ha nem magánszemély a tulajdonos (hanem például egy cég, aki így nem adóztatható).

Csak abban az esetben lehet kivetni, ha van építményadó és/vagy telekadó is kivetve, hiszen azokra „épül rá” ez az adónem.

Az adó összege: vagyoni adóköteles tulajdononként (adótárgyanként) maximum 17.000 Ft/év. Az adót a vagyoni adókhhoz hasonlóan kiveti az önkormányzat.

Adókötelezettség akkor keletkezik, amikor a „mögöttes” építményadó, vagy telekadó kötelezettség keletkezik, és akkor és úgy szűnik is meg.

Amennyiben lakóingatlan tulajdonlásán alapul az adófizetési kötelezettség, úgy a korábbiak szerint van lehetőség adófelfüggesztésre.

Nagyon-nagyon ritka adónem, mivel az adózók „dupla-adóztatásnak”, így méltánytalannak érzik, kiváltképp, hogy nincs arányban a „mögöttes” ingatlanok méretével, vagy értékével sem.

8.6.2. Idegenforgalmi adó (Ifa)

Az idegenforgalomnak nem csak az előnyös oldalát látják és érzik a helyi önkormányzatok. A turisták vendégül látása – kiváltképp, ha ez szállásadással is párosul – sokszor nagy terhet ró az önkormányzatra. Egyrészt a turisták miatt többet kell költeni – egyebek mellett – parkolóhelyekre, virágokra, rendezvényekre, másrészt a turisták használják, elhasználják, „lelakják” a települést. Többet kell karbantartani, felújítani, takarítani és sok minden mást is. Természetes tehát, hogy az érintett települési önkormányzat a szállásadókon keresztül megpróbálja arányosan a „jussát” biztosítani, a közszolgáltatások fenntartása érdekében.

Hazánkban az idegenforgalmi adó a szállásadásra összpontosít, de nemzetközileg sok példa van arra, hogy már a „napi” turistákat is megadóztatják. Sok esetben nem is az adóbevételek növelése a cél, hanem az odalátogató turisták számának visszaszorítása, szabályozása.

8.6.2.1. Az adó alanya

Az adó alanya az, aki nem állandó lakosként az önkormányzat illetékességi területén legalább egy vendégéjszakát eltölt.

Az idegenforgalmi adó – nevéből adódóan is – forgalmi adó is egyben. Nem hozzáadott értékadó típusú, pusztán „kereskedelmi”. Azonban hasonlóan az általános forgalmi adóhoz, az adó összegét a vevő, a fogyasztó fizeti meg, de nem ő számol el vele az adóztatóval. Tehát ez egy közvetett adó is egyben.

8.6.2.2. Az adó alapja és mértéke

Alapvetően kétféle számítási módszer szerint lehet az adót kivetni – ők képezik a főszabályt, az „A tervet” –, de amennyiben általuk nem lehetséges az adófizetési kötelezettséget közvetlenül meghatározni, úgy van egy kiegészítő szabály, a „B terv” is:

- adóalap lehet a megkezdett vendégéjszakák száma. Ebben az esetben az adó maximális mértéke 300 Ft/fő/vendégéjszaka. Lehetséges az önkormányzat illetékességi területének övezetekre való osztása, és eltérő adómértékek alkalmazása övezetenként;
- adóalap lehet a szállásdíj, melyet el kell különíteni az egyéb díjaktól – például étkezés – a szállásadó által. Ebben az esetben az adó maximális mértéke a szállásdíj 4%-a, a vendég teljes szállás-időtartamára vonatkozóan. Ilyenkor is lehet övezetekre osztani az önkormányzat illetékességi területét, és eltérő adómértékeket alkalmazni az egyes övezetekben;
- amennyiben a fenti két főszabály nem működőképes, mert nem határozható meg sem a vendégéjszakák száma, sem a szállásdíj – például üdülési jog, vagy üdülő tartós bérlease esetén – akkor a jogszerzési értéknek maximum a 4%-a lehet az adó összege.

8.6.2.3. Az adó megállapítása

A fizetendő idegenforgalmi adó – szemben a vagyoni típusú adókkal, illetve a magánszemélyek kommunális adójával – az általános forgalmi adóhoz hasonlóan önbevallásban, az adózó által határozódik meg. Az adózónak kötelessége az adót felszámítani, a szállóvendégektől beszedni, azt összegyűjteni, azzal elszámolni a bevallás által, és természetesen az adót megfizetni. A bevallást havonta kell megtenni, a tárgyhót követően.

54. ábra: legnagyobb 100 idegenforgalmi adóbevételrel rendelkező önkormányzat 2018-ban

HAZAI TELEPÜLÉSEK 100-AS TOPLISTÁJA AZ IFA-BEVÉTELEK ALAPJÁN, 2018		
TÖBB MINT EGY MILLIÁRD FORINT	38 Budapest 12. ker.	86 Kehidokustány
1 Budapest 03. ker.	39 Balatonalmádi	87 Szombathely
2 Budapest 07. ker.	40 Balatonszemes	88 Bükkszentlászló
TÖBB MINT FÉL MILLIÁRD FORINT	41 Nyíregyháza	89 Zalaegerszeg
3 Budapest 06. ker.	42 Alsóörs	90 Zánka
4 Hévíz	43 Tihany	91 Páceld
5 Hajdúszoboszló	44 Szekesfehérvár	92 Békésménfőcsanak
250 - 500 MILLIO FORINT	45 Csereaszombatj	93 Dömötör
6 Budapest 01. ker.	46 Budapest 10. ker.	94 Tokaj
7 Budapest 09. ker.	47 Budapestújváros	95 Rátót
8 Balatonfüred	48 Balatonföldvár	96 Párdacs
9 Sárospatak	49 Berakfőrdő	97 Kiskunmajsa
10 Budaörs	50 Balatonudvari	98 Sárospatak
11 Zalaegerszeg	51 Tapolca	99 Kőszeg
100 ÉS 250 MILLIO FORINT KÖZÖTT	29 49 MILLIO FORINT	100 Herceghalom
12 Eger	52 Tota	
13 Sárospatak	53 Hegyközi	
14 Budapest 09. ker.	54 Ronyós	
15 Szeged	55 Mezőkövesd	
16 Budapest 13. ker.	56 Budaörs	
17 Budapest 11. ker.	57 Veszprém	
18 Miskolc	58 Sopron	
19 Győr	59 Mátészalka	
20 Gyula	60 Mosonmagyaróvár	
21 Budapest 14. ker.	61 Balatonkenese	
22 Zalaegerszeg	62 Tiszafüred	
23 Sopron	63 Balatonszarvaskő	
24 Debrecen	64 Székesfehérvár	
25 Budapest 02. ker.	65 Esztergom	
26 Harkány	66 Szentgotthárd	
27 Veszprém	67 Győr	
50-99 MILLIO FORINT	68 Lenti	
28 Budapest 03. ker.	69 Sümeg	
29 Gyöngyös	70 Csopak	
30 Cserkező	71 Órospatak	
31 Eger	72 Vésztő	
32 Velence	73 Vonyavasarhely	
33 Pécs	74 Revföld	
34 Budapest 04. ker.	75 Miskolc	
35 Balatonlelle	76 Balatongyörök	
36 Kecskemét	77 Gyenesdiás	
37 Keszthely	78 Alsóörs	
	79 Hégyeshalom	
	80 Balatonfenyves	
	81 Szarvas	
	18 - 24 MILLIO FORINT	
	82 Pécsi	
	83 Cegléd	
	84 Órfa	
	85 Tiszakécske	

Forrás: <https://turizmus.com/szabalyozas-orszagmarketing/telepulesi-ifa-toplistak-2018-1168043>

8.6.2.4. Az adókötelezettség keletkezése és megszűnése

Az adókötelezettségnek része a bevallási kötelezettség is. Ez attól az időponttól kezdve fennáll, ahogy az adózó szállásadói tevékenységét jogilag megkezd, és addig tart, míg e tevékenységét fenntartja, folytatja. Adófizetési kötelezettsége természetesen csak akkor és olyan mértékben keletkezik, amennyi vendégéjszakát biztosít a vendégeinek, illetve – a másik módszer szerint – amennyi nettó (idegenforgalmi adó és áfa nélküli) szállásdíjat beszed a vendégektől.

8.6.2.5. Adómentességek és adókedvezmények

Természetesen nem mindenki turista, aki nem az otthonában alszik, hanem máshol. Ezt a jogalkotó is viszonylag széleskörűen kész elismerni az alábbiak szerint.

adókötelezettség alól mentes:

- a 18. életévét be nem töltött magánszemély, kereskedelmi szálláshelyeken is;
- a gyógyintézetben fekvőbeteg szakellátásban részesülő vagy szociális intézményben ellátott magánszemély;
- a közép- és felsőfokú oktatási intézménynél tanulói vagy hallgatói jogviszony alapján (kollégista), hatóság vagy bíróság intézkedése folytán (fogvatartott), a szakképzés keretében (kollégista), a községi kötelezettség teljesítése (átvezényelt), vagy a településen székhellyel, vagy telephellyel rendelkező vállalkozó esetén vállalkozási tevékenység vagy ezen vállalkozó munkavállalója által folytatott munkavégzés céljából („vendégmunkás”, átirányított) az önkormányzat illetékességi területén tartózkodó magánszemély;

- aki az önkormányzat illetékességi területén lévő üdülő tulajdonosa vagy bérlője, továbbá a használati jogosultság időtartamára a lakásszövetkezet tulajdonában álló üdülő használati jogával rendelkező lakásszövetkezeti tag, illetőleg a tulajdonos, a bérlő hozzátartozója, valamint a lakásszövetkezet tulajdonában álló üdülő használati jogával rendelkező lakásszövetkezeti tag használati jogosultságának időtartamára annak a Polgári Törvénykönyv szerinti hozzátartozója (ebben az esetben nem kereskedelmi jellegű a szálláshely);
- az egyházi jogi személy tulajdonában lévő építményben, telken vendégéjszakát – kizárólag az egyházi jogi személy hitéleti tevékenységéhez kapcsolódó részvétel céljából – eltöltő egyházi személy (például zarándok);
- a honvédelmi vagy rendvédelmi feladatokat ellátó szervek állományába tartozó személy hozzátartozója, ha a vendégéjszakát az állomány tagjának látogatása miatt tölti.

Lényeges, hogy „buli” céljára kivett épület, szoba esetében csak a bérlő élvez adómentességet, a nem közeli hozzátartozó vendégei már nem.

8.6.2.6. Adófelfüggesztés

Adófelfüggesztésre nincs lehetőség.

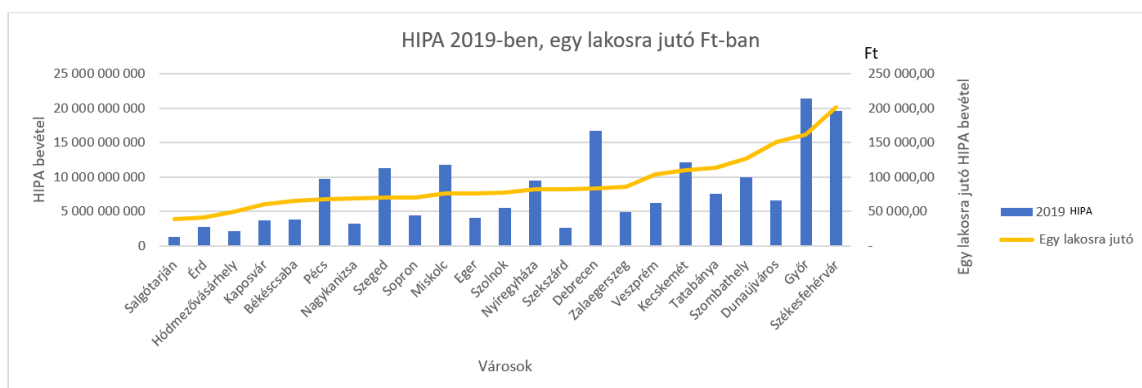
8.7. Helyi iparűzési adó (Hipa)

A helyi iparűzési adó kivetésének háttere más, mint a kommunális adóké, ezért is került önálló „csoportba”. Ezt onnan is lehet tudni, hogy korábban a kommunális adók csoportjának volt egy – mára „kihalt” – tagja, a vállalkozások kommunális adója. A vállalkozók kommunális adója volt arra hivatott, hogy a vállalkozások arányosan részt vállaljanak az általuk is használt közszolgáltatások finanszírozásából. Azaz, „ha tagja vagy a közösségnek, vállalj részt annak fenntartásából”.

A helyi iparűzési adó – az elnevezés is sejteni engedi – nem az ingyenesen igénybe vett közszolgáltatások „árát” akarja „megfizettetni” a vállalkozásokkal. Hanem azt, hogy ezek a vállalkozások jelenlétükkel „megterhelik”, „zavarják” a közösséget. Mert zajosak, büdösek, csúnyák – itt a XIX-XX. század fordulóján működő gyárakra kell gondolni elsődlegesen – teherforgalmat generálnak, megszüntetik a zöld felületeket, szennyeznek a környezetüket. Ezzel együtt munkahelyeket is biztosítanak, de nem a közösség összes tagjának, és nem biztos, hogy kellőképpen meg is fizetik a helyi dolgozókat. Így tehát fizessenek a teljes közösségnek is a „terhelő jelenlétükért”, azaz fizessenek helyi adót. Kiváltképp, hogy egyébként szép jövedelmet termelnek ezek a gyárak, vagy műhelyek a tulajdonosaiknak. Kezdetben valóban csak az ipart adóztatták, később azután – miután az élelmiszeripar sokszor szervesen „össze van nőve” a mezőgazdasággal – apránként valamennyi vállalkozási tevékenység adókötelessé vált, ha változó mértékben is. A szocialista Magyarország adózásáról már a bevezető fejezetben volt szó. A rendszerváltás során az újra létrejött önkormányzatok fő bevételi forrásának szánták a helyi iparűzési adót. Ez a várakozás, illetve célkitűzés teljesült is.

A helyi iparűzési adó logikai hátteréhez hozzátartozik az is, hogy 1990-ben – a helyi adókról szóló törvény megalkotásakor – úgy gondolták, hogy az a méltányos, hogy az a település, amely jobban „meg van terhelve” iparral, vállalkozásokkal és mindazon negatív dolgokkal, amelyek ezzel együtt járnak, részesüljön is valamilyen mértékben e vállalkozások jövedelméből. Tehát ne csak az államkassza gyarapodjon a társasági adóbefizetések révén, hanem azok a települések is, akik a „frontvonalban” együtt kell, hogy éljenek e vállalkozások működésének hátrányaival is. Így az is a gazdaságpolitikusok és jogalkotók elképzelése volt, hogy amelyik település kész fokozott mértékben helyet kínálni különböző, komolyabb „terhelést” jelentő iparágak, vállalkozások számára, az egyfajta kompenzációként arányosan juthasson is saját bevételekhez ezen „áldozatvállalása” okán.

55. ábra: összesen, illetve egy lakosra jutó helyi iparüzési adóbevételek a megyei jogú városokban 2019-ben (Ft)

Forrás: <https://pbkik.hu/2022/09/26/hirek/iparuzesi-adobeveletek-2018-2021/>

A helyi adókról szóló törvény a következő megköttést tartalmazza arra nézve, hogy a helyi önkormányzatok mire fordíthatják helyi iparüzési adóból származó bevételeiket: „A települési önkormányzat által megállapított helyi iparüzési adóból származó bevétel elsőként – a fővárosi önkormányzat esetén külön törvényben meghatározottak szerint – a helyi közösségi közlekedési feladat ellátására, a helyi közösségi közlekedési feladat ellátásához szükséges összesen felüli bevétel különösen a települési önkormányzat képviselő-testületének hatáskörébe tartozó szociális ellátások finanszírozására használható fel. A települési önkormányzat által megállapított helyi iparüzési adóból származó bevétel az önkormányzati hivatal állományában foglalkoztatottak személyi juttatásai és az ahhoz kapcsolódó munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó finanszírozására nem fordítható”. Mindazonáltal szankció nem került megállapításra arra az esetre, amennyiben az önkormányzat mégsem így költi el az adóbevételeit.

8.7.1. Az adó alanya

Míg az általános forgalmi adóról szóló törvény esetében adóalanynak az számított, aki gazdasági tevékenységet folytatott, a helyi iparüzési adó esetében az adóalany a vállalkozó. Mi a különbség a két fogalom között? A gazdasági tevékenységet folytató adózó sokkal nagyobb kört foghat át, hiszen például tartalmazza a költségvetési szerveket, vagy civil szervezeteket is, amennyiben ellenérték fejében sorozatosan, és független módon folytatnak tevékenységet. A vállalkozási tevékenység, ennél szűkebb körű. A törvény egyébként sem a vállalkozási tevékenységet kívánja adóztatni – gyakran a költségvetési szervek is folytatnak ilyen főtevékenységük mellett – hanem a vállalkozókat. Tehát nem az számít, mi a vállalkozási tevékenység, hanem az, hogy ki számít vállalkozónak.

A helyi iparüzési adóalanya a **vállalkozó** – mezőgazdasági őstermelő, egyéni vállalkozó, egyéni cég, szövetkezet és a társas vállalkozási formák – aki a helyi önkormányzat illetékességi területén belül székhellyel, telephellyel rendelkezik vagy építőiparban 180 napot meghaladóan gazdasági tevékenységet végez.

Telephely az, ahol a vállalkozás a székhelyén kívül, az állami adóhatósághoz bejelentetten, állandó jellegű üzleti vagy üzemi tevékenységet végez. Telephelynek számít – egyebek mellett – az üzem, iroda, raktár, bánya, szállás, kereskedelmi egység, termőföld. Egy vállalkozónak székhellyel igen, telephellyel nem kötelező rendelkeznie.

Iparüzési tevékenység mindazon tevékenység, melyet a vállalkozó az állami adóhatósághoz bejelentett módon, vagy ténylegesen – bejelentés hiányában – gazdasági tevékenységként folytat.

Tehát, ami legálisan, vagy illegálisan – hiszen az adóeljárás törvények az illegális tevékenységet is adóztathatóvá teszik – gazdasági tevékenysége a fenti vállalkozási formáknak, az adóköteles.

A helyi önkormányzat illetékességi területe:

- települési önkormányzat esetében a település bel- és külterülete;
- vármegyei önkormányzat esetében a vármegyében található különleges gazdasági övezetek területe.

Az a vállalkozó tehát, aki vállalkozásának a székhelye, vagy telephelye van a helyi önkormányzat illetékesség területén belül, adóalanynak számít, adókötelezettségek terhelik az adott helyi önkormányzat felé. Székhely és telephely hiányában is lehet gazdasági tevékenységgel „terhelni” az adott önkormányzatot, például akkor, ha egy építőipari cég ott 180 napot meghaladóan épít.

8.7.2. Az adó alapja és mértéke

Lényeges, hogy a helyi iparűzési adó nem jövedelemadó. Ha mindenképpen be kell sorolni valahová, akkor forgalmi adó, hiszen – szinte – teljesen a nettó árbevételtől függ az adófizetési kötelezettség. A Központi Statisztikai Hivatal is forgalmi adóként tartja nyilván. Ennek azért van jelentősége, mert így azok a vállalkozások is kell, hogy helyi iparűzési adót fizessenek, akiknek árbevételük ugyan igen, de jövedelmük, nyereségük nem keletkezett az adóévben. Az adófizetési kötelezettség tehát a gazdasági aktivitás mértékétől – azaz a nettó árbevételtől – nem pedig a jövedelem nagyságától függ. Ez így méltányos, hiszen veszteséges vállalkozások ugyanúgy „terhelik” az önkormányzatot, illetve lakóit, mintha a vállalkozás jövedelmező lenne. Ugyanúgy van zaj, bűz, teherforgalom és egyéb terhelés.

Az adóalapot kétféle módon lehet meghatározni:

- főszabály szerint;
- egyszerűsített módon.

Az adó mértéke – az érintett helyi önkormányzat adórendeletében szabályozott adómérték szerint – maximum az adóalap 2%-a.

8.7.2.1. Az adóalap meghatározásának főszabálya

A helyi iparűzési adó alapja a vállalkozó teljes hazai és külföldi nettó árbevétele, csökkentve

- az eladott áruk beszerzési értékével;
- a közvetített szolgáltatások értékével;
- az alvállalkozói teljesítések értékével;
- az anyagköltséggel;
- az alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés adóévben elszámolt közvetlen költségével.

Tehát jellemzően – a kutatás és fejlesztés költségeit leszámítva – olyan tételekkel lehet csökkenteni a nettó árbevételt, melyek abba „beépülve” azt megemelik, így méltánytalan lenne azokat is megadóztatni. Egy építőipari alvállalkozó saját nettó árbevétele alapján is fizet helyi iparűzési adót, méltánytalan lenne, ha a fővállalkozó – a ki a megrendelő felé a teljes kivitelezés összegét kiszámlázza – az alvállalkozók teljesítménye után is megfizetné a helyi iparűzési adót. A kutatás-fejlesztési költségek levonhatósága egy nyilvánvaló célú adóalap-kedvezmény, aminek azonban nincs köze az árbevétel nagyságához.

Az eladott áruk beszerzési értékével nem lehet korlátlanul csökkenteni az a nettó árbevételt. Sávosan meg van határozva, hogy minél nagyobb a nettó árbevétel, annál nagyobb hányadának meg kell maradnia, mint adóalapnak:

- 500 millió Ft alatti nettó árbevétel esetén 0%-nak kell minimálisan megmaradnia;
- 500 millió és 20 milliárd Ft között 85%-nak;
- 20 milliárd és 80 milliárd Ft között 75%-nak;
- 80 milliárd Ft felett 70%-nak.

Ez az előírás nyilvánvalóan a nemzetközi háttérű kiskereskedelmi láncoknak, illetve összeszerelő üzemeknek szól. Ez is kifejezi, hogy minél nagyobb a vállalkozás – az előnyös hozadékok mellett – annál nagyobb „tehertétel” a helyi közösség számára, melyet az adó által kompenzálni szükséges.

Közvetített szolgáltatások értéke: az adóalany által saját nevében vásárolt és a harmadik személlyel (a megrendelővel) írásban kötött szerződés alapján, a szerződésben rögzített módon részben vagy egészben, de változatlan formában továbbértékesített (továbbszámlázott) szolgáltatás értéke.

Alvállalkozói teljesítések értéke: az adóalany által továbbadott (számlázott) olyan alvállalkozói teljesítés értéke, amelynek végzése során az adóalany mind megrendelőjével, mind alvállalkozójával a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) szerinti – írásban kötött – vállalkozási szerződéses kapcsolatban áll.

A több helyi önkormányzat illetékességi területén is adóalanynak számító vállalkozó a helyi iparüzési adóalapját a törvény előírásai szerint megosztja gazdasági tevékenysége által érintett helyi önkormányzatok között.

Tehát, a vállalkozásnak minden esetben csak egyszer kell az adóalapját kiszámolnia.

- amennyiben működése csak egy helyi önkormányzat területét érinti, akkor a már meghatározott adóalapot a helyi adókulccsal leadózza;
- amennyiben több helyi önkormányzatot is érint a működése, akkor a már meghatározott adóalapot – a törvény által előírt módszerrel – megosztja az érintett helyi önkormányzatok között: 100 millió Ft nettó árbevétel alatt van választási lehetősége két módszer között, efelett viszont egy módszert kell kötelezően használnia.

Amennyiben a vállalkozás működése több helyi önkormányzat illetékességi területét is érinti, **adóalapját meg kell osztania** az érintett helyi önkormányzatok között az alábbi módszerek szerint:

- 100 millió Ft nettó árbevétel alatt választhatja a személyi ráfordítások szerinti megosztás módszerét;
- 100 millió Ft nettó árbevétel alatt választhatja az eszközértékarányos megosztás módszerét is;
- 100 millió Ft nettó árbevétel felett a két előző módszer egyesített változatát kell használnia.

A személyi ráfordítások módszere azon alapul, hogy a vállalkozás eltérő személyi ráfordításokat számol el az egyes érintett helyi önkormányzatok tekintetében. A vállalkozás teljes éves személyi ráfordításaihoz viszonyítva tehát meghatározható minden érintett helyi önkormányzat részesedési aránya a személyi ráfordításokból. Ezt az arányt kell felhasználni az „országos” adóalap részekre osztásához.

Az eszközértékarányos módszer hasonló logikájú, csak ott a teljes vállalkozási nyilvántartott eszközértékhez viszonyítja az egyes helyi önkormányzatokhoz köthető eszközértékeket. Az így megkapott arányok szerint kerül majd aztán felosztásra az „országos” adóalap.

A komplex módszer mind a személyi ráfordítások, mind a nyilvántartott eszközérték szerinti súlyokat egyszerre használva egyfajta átlagát képezi a két alapmódszernek.

8.7.2.2. Az adó alapjának egyszerűsített meghatározása

2023-tól hatályos módon került ez az „igazi gyöngyszem” a törvénybe. Által látható, hogyan nem – lenne – szabad adótörvényhez nyúlni. Egyrészt – ez is jogtörténeti kuriózum – az adó alapjának egyszerűsített meghatározása egy teljesen már konstrukciót takart 2022-ig, amikor is a teljes törvényi fejezetet „törölték” és egy teljesen új konstrukciót raktak a helyébe, de a korábbi elnevezést megtartva. Ez nem szokás a jogban, hiszen megzavarja az adózót. Módosítani lehet természetesen konstrukciókat – ez megszokott – de egy teljesen újat a régi „álcájával”, az kivételes.

Azért is kivételes az adó alapjának egyszerűsített meghatározása, mert ez – a megszokottak szerint – csak egy lehetőség a kisvállalkozók számára. A lehetőségek azonban kedvezményes bánásmódot szoktak jelenteni: kisebb adminisztráció, kisebb adóteher. Ebben az esetben ugyanakkor az adózónak többszöröse is lehet az adóterhe, tehát érdemes nagyon alaposan mérlegelnie annak, aki ennek a lehetőségnek a választásában gondolkodik.

Ezt a lehetőséget azok választják, akik e törvény szerint kisvállalkozónak minősülnek:

- éves nettó árbevételük nem haladja meg a 25 millió forintot (adóévben kezdő vállalkozóknak időarányos nettó árbevétel értendő);
- amennyiben kereskedő, átalányadózást választott egyéni vállalkozók akkor éves nettó árbevételük nem haladja meg a 120 millió forintot (kezdő vállalkozásnál itt is arányosítani kell).

A konstrukció lényege – ettől egyszerűsített – hogy nem kell levonásokat eszközölni a nettó árbevételből, és nem kell képletek alapján megosztani az „országos” adóalapot a működés által érintett önkormányzatok között. Megosztani – amennyiben több helyi önkormányzat is érintett – meg kell, de nem a személyi ráfordítás, vagy eszközérték alapján, hanem az itt meghatározott módon, képletek nélkül.

Tételes átalányadóról van szó, ahol az átalányadó(k) összege egyszerre három dologtól függ:

- a teljes nettó árbevétel a három sávból melyikbe esik (12 millió Ft alatt; 12 millió és 18 millió Ft között; 18 milliói és 25 Ft millió között), azaz érintett önkormányzatonként mennyi lesz az átalány-adóalap;
- a tételes átalányadó összege a fentiek szerint meghatározott átalány-adóalap és az adott önkormányzat adókulcsának (amely maximum 2% lehet) szorzatából adódik;
- a vállalkozás működése hány helyi önkormányzatot érint, azaz hány önkormányzat között kell az „országos” adóalapot megosztani.

A fenti tényezők kombinációjából jön létre annyi számú tételes átalányadó, amennyi az érintett önkormányzatok száma, és ezek összege lesz az összes fizetendő tételes helyi iparűzési átalányadó.

A kisvállalkozó bejelentett döntése alapján az adó alapja a kisvállalkozó székhelye és telephelye szerinti önkormányzatonként:

- 2,5 millió forint, ha a kisvállalkozó bevétele az adóévben – 12 hónapnál rövidebb adóév esetén napi arányosítással 12 hónapra számítva időarányosan – a 12 millió forintot nem haladja meg;
- 6 millió forint, ha a kisvállalkozó bevétele az adóévben – 12 hónapnál rövidebb adóév esetén napi arányosítással 12 hónapra számítva időarányosan – a 12 millió forintot meghaladja, de a 18 millió forintot nem haladja meg;

- 8,5 millió forint, ha a kisvállalkozó bevétele az adóévben – 12 hónapnál rövidebb adóév esetén napi arányosítással 12 hónapra számítva időarányosan – a 18 millió forintot meghaladja, de az 25 millió forintot – átalányadózó kereskedő egyéni vállalkozó kisvállalkozó esetén a 120 millió forintot – nem haladja meg.

Tehát, ha egy kisvállalkozónak 8 millió Ft nettó árbevétele van (ami kevesebb, mint a 12 millió forintos sávhatár), és székhelyén kívül nincs telephelye, akkor az egyetlen érintett önkormányzatra 2,5 millió Ft átalány-adóalap jut. A tételes átalányadó összege az adott önkormányzat adókulcsa – ez legyen például 1,5% - és a 2,5 millió Ft átalány-adóalap szorzata, ami esetünkben 37.500 Ft. Amennyiben viszont ugyanennek a vállalkozásnak a tevékenysége 4 helyi önkormányzatot érint, akkor már négy darab 2,5 millió forintos átalány-adóalapja van, melyek mindegyikét meg kell szorozni az érintett önkormányzat adókulcsával. Tehát ebben az esetben a teljes adóteher 4 tételes átalányadó összegéből fog összetevődni. A variációk száma nagyon sok, ami nem jellemző az átalányadóokra, ahogyan az sem, hogy akár a „normál” adóterhelés sokszorosa is terhelheti az adózót, amennyiben működése viszonylag sok helyi önkormányzatot érint, hiszen ezek mindegyikére külön-külön a törvényben meghatározott átalány-adóalap szerint kell majd az átalányadó összegét megállapítani.

Ezt a lehetőséget minden évben május végéig vagy külön nyilatkozat révén lehet választani, vagy a helyi iparűzési bevallás részeként lehet ezt a nyilatkozatot – az egyszerűsített adóalap meghatározás választásával kifejezve – megtenni. A nyilatkozat és a választás a folyamatban lévő adóévre szól, és még május végéig vissza is lehet vonni ezt egy újabb nyilatkozattal, de ezt követően már nem.

8.7.3. Az adó megállapítása

A helyi iparűzési adó önbevallásra épülő adó. Főszabály szerint évente, az adóévet követően kell bevallani, addig a határidőig, mely a társasági adóbevallásnak is határideje (ez jelenleg május 31.).

A társasági adóhoz hasonlóan itt is adóelőleget kell fizetni az elmúlt adóévi adófizetési kötelezettség szerint. Szemben a társasági adóval, itt nem negyedévente, vagy havonta kell adóelőleget fizetni főszabály szerint.

Az adóelőleg – arányos részletekben való – ütemezése:

- az adóévről bevallásukat főszabály szerint (következő év május 31-ig) készítőknél két részletben (1/2-1/2) kell az adóelőleget megfizetni, az elsőt a bevallás évében szeptember 15-ig, a másodikat a következő év március 15-ig;
- az egyszerűsített bevallási módot választóknak egyösszegben kell az adóelőleget megfizetni az adóévről szóló bevallási határidőig (következő év május 31-ig).

Tehát a 2022. adóévről szóló bevallást 2023. május 31. napjáig kell benyújtani. Aki főszabály szerint készíti bevallását, annak 2023. szeptember 15. és 2024. március 15. a két – 2023. adóévre vonatkozó adófizetési kötelezettségére vonatkozó – adóelőleg fizetési határidő. Aki egyszerűsített módon készíti a bevallását, annak rögtön, azaz a bevallás 2023. május 31. napjáig be kell fizetnie a 2023. adóévre vonatkozó adófizetési kötelezettségére vonatkozó adóelőleget, méghozzá egyösszegben.

8.7.4. Az adókötelezettség keletkezése és megszűnése

Az adókötelezettség – általában véve – az iparűzési tevékenység megkezdésének napjával keletkezik és a tevékenység megszüntetésének napjával szűnik meg.

Az adókötelezettség egy adott helyi önkormányzat tekintetében akkor keletkezik, amikor az iparűzési tevékenységet folytató vállalkozás székhelyet, és/vagy telephelyet létesít az adott helyi önkormányzat illetékességi területén, vagy 180 napot meghaladóan építőipari tevékenységet folytat, és akkor szűnik

meg, amikor a székhelyet és/vagy telephelyét, illetve építőipari tevékenységének folytatását ott megszünteti.

Adófizetési kötelezettsége akkor keletkezik az adóalanynak, amikor pozitív az adóalapja, és a számított adónál nem rendelkezik az adott önkormányzat esetében legalább ekkora összegben adókedvezménnyel.

8.7.5. Adómentességek és adókedvezmények

Minden helyi önkormányzat esetében mentes az adó alól:

- ingatlanbefektetési társaság és előtársaság;
- beszerző, értékesítő szövetkezet.

Az önkormányzat számára fizetendő adó összege minden önkormányzat esetében csökkenthető:

- az adóalanynál ráfordításként, költségként az adóévben elszámolt, a belföldön és külföldön autópályák, autópályák és főutak használatáért fizetendő, megtett úttal arányos díjnak, az autópályák, autópályák és főutak használatáért fizetendő használati díjnak (útdíj) a 7,5%-a, az egyes (székhely, illetve telephely(ek) szerinti) önkormányzatokhoz kimutatott települési adóalapok megosztási arányában levonható a fizetendő adó összegéből.

Ezen túlmenően a helyi önkormányzatok – az alábbiak szerint – adhatnak adómentességet és adókedvezményeket is. Érdemes tehát a vállalkozásnak arra figyelnie, hogy az iparüzési tevékenysége által érintett önkormányzatok közül melyik ad ilyen lehetőségeket. E lehetőségekre vonatkozóan egyébként az önkormányzatoknak tájékoztatási kötelezettsége áll fenn a törvény szerint, de ez lehetséges, hogy kimerül az adórendelet önkormányzati honlapon való fellelhetőségében.

Az önkormányzat rendeletében jogosult adómentességet, adókedvezményt megállapítani a vállalkozó számára az alábbiak tekintetében:

- akár teljes adómentességet is annak a vállalkozónak, akinek/amelynek (vállalkozási szintű) adóalapja nem haladja meg a 2,5 millió Ft, vagy annál kisebb – önkormányzat által meghatározott összeget;
- önkormányzat rendeletében jogosult a házi orvos, védőnő vállalkozó számára adómentességet, adókedvezményt megállapítani, feltéve, ha annak vállalkozási szintű iparüzési adóalapja az adóévben a 20 millió forintot nem haladja meg. Az adómentességnek, adókedvezménynek valamennyi házi orvos, védőnő vállalkozó számára azonosnak kell lennie;
- önkormányzat jogosult arra, hogy rendeletében adómentességet vagy adókedvezményt állapítson meg a vállalkozó azon beruházásának értéke vagy annak egy része után, melyet a vállalkozó az adóévben helyezett üzembe. Az önkormányzat – ha az adómentességként vagy adókedvezményként igénybe vehető beruházás értéke meghaladja az adóévben a településre megállapított adóalap vagy adó összegét – rendeletében meghatározhatja azt is, hogy a vállalkozó a beruházás értéke adómentességként vagy adókedvezményként igénybe nem vett része után az adóévet követő adóévben, adóévekben vehesse igénybe az adómentességet, adókedvezményt. Az önkormányzat az adómentesség mértékét a településre kimutatott adóalap, az adókedvezmény mértékét a településre kimutatott adó %-ában korlátozhatja. Az adómentesség, adókedvezmény terjedelmének, mértékének valamennyi vállalkozó számára azonosnak kell lennie;
- önkormányzat rendelete – valamennyi vállalkozóra azonos feltételekkel – határozhatja meg, hogy a vállalkozó az alap kutatás, alkalmazott kutatás vagy kísérleti fejlesztés adóévben elszámolt közvetlen költsége 10%-ának megfelelő összeggel csökkentheti az adóját.

8.7.6. Adófelfüggesztés

Az adófizetési kötelezettség felfüggesztésére a helyi iparüzési adó tekintetében nincsen mód.

8.7.7. A szolidaritási hozzájárulás

2017-től kezdődően a központi költségvetésről szóló törvények, így a 2024. évi központi költségvetésről szóló 2023. évi LV. törvény is úgynevezett szolidaritási hozzájárulás megfizetésére kötelezi azokat a helyi önkormányzatokat, melyek úgynevezett iparüzési adóerő-képessége kiemelkedően magas. E szolidaritási hozzájárulást az érintett helyi önkormányzatok a központi költségvetésnek fizetik be, amely a kis iparüzési adóerő-képességgel rendelkező helyi önkormányzatok költségvetési támogatására használja fel ezeket az új forrásokat.

Iparüzési adóerő-képesség az adott települési önkormányzatra jutó vállalkozói helyi iparüzési adóalapok 1,4%-a, oszthatva a település állandó lakosainak számával. 2024. évre vonatkozóan a 22.000 Ft iparüzési adóerő-képesség feletti összeg számít kiemelkedőnek, azaz a szolidaritási hozzájárulással sújthatónak.

A 2024. évi központi költségvetésről szóló 2023. évi LV. törvény szerint:

A 22.000 forint feletti egy lakosra jutó iparüzési adóerő-képességgel rendelkező önkormányzat az egy lakosra jutó iparüzési adóerő-képességétől függő mértékű szolidaritási hozzájárulást teljesít a központi költségvetésnek. A szolidaritási hozzájárulás alapja az önkormányzat iparüzési adóerő-képességét meghatározó adóalapja (a szolidaritási hozzájárulás alapja).

56. ábra: a megyei jogú városokat terhelő szolidaritási hozzájárulási kötelezettség a tényleges 2020. évi helyi iparüzési adóbevételeik százalékában 2021-ben

	2021. évi szolidaritási hozzájárulás összege /Ft/	Hipa 2020 adóbevétel	hipa 2020 bevételhez képest a 2021. évi szolidaritási hozzájárulás %-a
Dunaujváros	1 767 390 999	4 204 600 000	42,0%
Győr	7 888 609 762	21 238 470 913	37,1%
Kecskemét	3 946 556 044	11 832 062 920	33,4%
Székesfehérvár	5 685 856 000	17 117 156 992	33,2%
Szombathely	2 697 263 874	9 138 502 058	29,5%
Tatabánya	1 593 308 582	6 812 129 795	23,4%
Veszprém	1 618 045 878	7 176 092 668	22,5%
Debrecen	3 466 579 569	15 806 449 243	21,9%
Eger	796 911 004	3 655 022 770	21,8%
Szolnok	1 047 310 258	4 927 556 574	21,3%
Zalaegerszeg	952 748 000	4 566 322 582	20,9%
Nyíregyháza	1 799 366 340	8 736 240 133	20,6%
Miskolc	2 238 538 132	10 930 708 603	20,5%
Sopron	798 219 893	4 135 437 030	19,3%
Szeged	1 844 502 000	10 061 954 707	18,3%
Széksárd	445 490 000	2 445 670 771	18,2%
Békéscsaba	618 293 363	3 673 842 142	16,8%
Pécs	1 401 236 805	8 541 303 156	16,4%
Nagykanizsa	443 088 026	2 729 806 335	16,2%
Kaposvár	502 720 796	3 253 838 242	15,5%
Hódmezővásárhely	188 240 821	2 086 277 173	9,0%
Érd	213 007 110	2 488 739 423	8,6%
Salgótarján	104 336 152	1 294 437 519	8,1%
Magyei jogú városok összesen	42 057 619 408	166 852 621 749	25,2%

Forrás: https://dunaujvaros.com/hirek/202104/elvonasok_után_gorcso_alatt_dunaujvaros_adobeveletei

A szolidaritási hozzájárulás kivetésének jogszerűségének megítélése a 2018. évi bevezetésétől kezdve nem egyértelmű. Az tény, hogy nagyon nagy különbségek alakultak ki települések között az egy főre jutó helyi iparüzési adóbevételek tekintetében. Ugyanakkor az is tény, hogy a magas iparüzési adóbevételekkel rendelkező települések lakói azok, akik az iparüzési adót befizető vállalkozások „terhelését” el kell, hogy viseljék, és az ő, a helyi közösség kompenzációja – a korábban tárgyaltak szerint – a helyi iparüzési adó. A leginkább megalapozottnak tűnő jogi ellenérv a szolidaritási hozzájárulással kapcsolatban az, hogy az önkormányzatok az Alaptörvény szerint kizárólag maguk rendelkeznek a saját bevételeikkel – tehát a helyi adókkal például – így azok elvonása, bármilyen

jogcímen történik is, akár jogilag aggályosnak is tekinthető. Mindazonáltal az Alkotmánybíróság a szolidaritási hozzájárulást kivetését nem találta az Alaptörvénybe ütközőnek.

8.8. A települési adó

A települési önkormányzatoknak – a vármegyeinek nem – van lehetőségük a korábban ismertetett, kötött feltételekkel és jellemzőkkel rendelkező adók mellett, vagy helyett úgynevezett települési adót is kivetni. Tehát a települési adó és a helyi adók nem egymás szinonimái, hanem a települési adó a helyi adók egyik típusa.

Az önkormányzatok jellemzően nem élnek ezzel a lehetőséggel, vagy amikor igen, akkor sokszor az utólag Alaptörvény-ellenesnek is bizonyult, és hatályon kívül helyezték.

2021-ben mindösszesen 3 millió Ft jövedelmi típusú, illetve 474 millió Ft egyéb típusú települési adóbevétele folyt be egész Magyarországon összes települési önkormányzata tekintetében.

A települési adó kivetésére vonatkozó speciális szabályok:

A települési önkormányzat az illetékességi területén rendelettel olyan **települési adót**, települési adókat vezethet be, amelyet vagy amelyeket más törvény nem tilt. A települési önkormányzat települési adót bármely adótárgyra megállapíthat, feltéve, hogy arra nem terjed ki törvényben szabályozott közteher hatálya. A települési adónak nem lehet alanya állam, önkormányzat, szervezet, továbbá – e minőségére tekintettel – vállalkozó.

A települési adóból származó bevétel az azt megállapító önkormányzat bevétele, amelyet fejlesztési célra és a települési önkormányzat képviselő-testületének hatáskörébe tartozó szociális ellátások finanszírozására használhat fel.

Jellemző települési adók: földadó, magas épületek adója, ebadó, pótkocsi-adó.

9. Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.)

Illetékek voltak a rendszerváltást megelőzően is, de a jogalkotó Országgyűlés „úgy érezte” érdemes újra átgondolni az egész rendszert, hiszen a közterhek közül az illetékek esetében körvonalazódik a leginkább a piactudományi logika. Ennek oka az, hogy – a bevezető elméleti fejezetben szerepeltek szerint – az illetékért közvetlen ellenszolgáltatás jár. Nem feltétlenül a lerótt illetékekkel arányos ellenszolgáltatás – ugyanakkor nem is „aránytalan”, tehát van ok-okozati viszony – de mindenképpen van az illetékfizető személyéhez köthető ellenszolgáltatás. Ez az ellenszolgáltatás – e törvény szerint – meghatározott, és elmaradása számonkérhető, a jogállamiság jegyében akár ki is kényszeríthető.

A figyelmes olvasóban esetleg felmerül a kérdés, az adók esetében ez miért nincs így? A válasz több rétegű:

- ha az adózásnál is lehetne közvetlen ellenszolgáltatás, akkor arra külön rendszert kellene felépíteni, mely az adófizetést és az ellenszolgáltatást – az illetékekhez hasonlóan – összehangolná, nyomonkövetné;
- az adófizetők igénye a közszolgáltatások tekintetében olyan sokrétű, hogy nagyon bonyolult lenne az ellenszolgáltatások hozzárendelése meghatározott adófizetéshez;
- az adóztatás egyik lényeges vonása az, hogy újra elosztja a jövedelmeket: akiktől elvesz, azok számára ezért nem lehet ellenszolgáltatás, akiknek juttat a rendszer, ott meg nem lehet adófizetés, amivel ezt „megszolgálja”.

Az illetékek esetében tehát van ellenszolgáltatás, de a lehetséges ellenszolgáltatások köre meglehetősen szűk:

- az állam elismeri nyilvántartja és szükség szerint meg is védi az illetékfizető tulajdonosi jogait: vagyonszerzési illetékek;
- az állam, vagy az önkormányzatok lefolytatják az illetékfizető által kezdeményezett hatósági (közigazgatási), vagy bírósági eljárást, és döntést hoznak: eljárási illetékek.

Az illeték révén tehát – ez fontos, hiszen nem csúszópénzről van szó – legálisan „megfizetjük” azt, hogy a végrehajtó vagy a bírósági hatalmi ág szerve foglalkozik az ügyünkkel. A vagyonszerzési illeték esetében szerencsére nincs érdemi döntés, a törvényi feltételek megléte esetében „automatikus” az ellenszolgáltatás, például az ingatlannyilvántartásban az adott ingatlan átírása. Az eljárási illetékek esetében az ellenszolgáltatás „jósága” nem biztos, hiszen bár hoz döntést az állami, vagy önkormányzati szerv, azonban az nem biztos, hogy az illetékfizető javára szól.

Az illetékek esetében a jogalkotó célja nem csak az volt, hogy az illetékfizetéshez rendeljen hozzá ellenszolgáltatást, hanem az is, hogy az ellenszolgáltatáshoz illetékfizetési kötelezettséget. Ugyanis – ha az ellenszolgáltató állami vagy önkormányzati szerv szemszögéből tekintjük – meghatározott munka, tevékenység pénzbeli ellenértéke az illeték. Az illeték lerovása által tehát ezek az állami és önkormányzati szervek egyfajta – legális – bevételhez is juthatnak, amit a jogalkotó jelentős részben e szervek finanszírozására használ fel.

Az illetéket – az adóhoz, járulékhöz és hozzájáruláshoz hasonlóan – csak az Országgyűlés vetheti ki, értelemszerűen törvény által. A „kistestvér” díj minden tekintetben az illetékhez hasonló konstrukció, azonban kivételéről nem az Országgyűlés, hanem erre jogosult kormányzati szervek gondoskodnak, jellemzően minisztériumok, a saját területükön.

2021-ben 214 milliárd Ft illeték folyt be, ami a teljes államháztartási bevételeknek a 0,7%-a, az akkori éves GDP-nek a 0,4%-a volt.

57. ábra: a befolyt illetékbevételek megoszlása 2021-ben Magyarországon

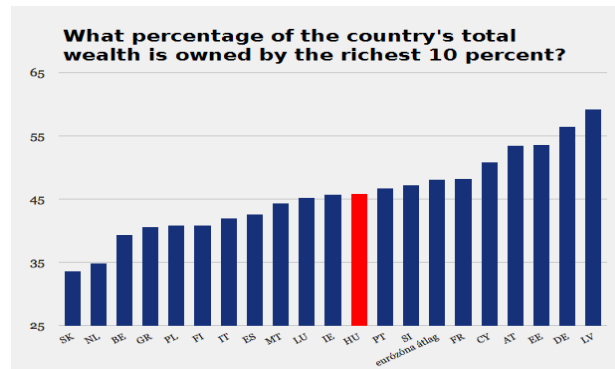
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

9.1. Uniós szabályozás háttér

Ahogy a vagyoni típusú adóknál, úgy a vagyonszerzési illetéknél sincs lényegi elvárás az Európai Unió részéről a tagállamok felé. Ugyanis a szakmai berkekben köztudomású tény, hogy a vagyont adóztatni, a vagyonszerzést illetékekkel sújtani csak nagyon korlátozott, szinte minimális mértékben lehet. Ennek oka, hogy pontosan a nagyobb vagyonok esetében az adózók képesek az adóelkerülési technikákat nagyon hatékonyan alkalmazni. Az adóelkerülési technikák között kell figyelembe venni azt is, mikor a vagyont – amennyiben ez lehetséges – alacsony adó- és illetékterhelésű országokba „menekítik”. 2022-

ben például a leggazdagabb norvégok közül 30 hagyta el az országot, és települt ki, miután a vagyonadó 1%-ról 1,1%-ra emelték. Ennek a fokozott érzékenységnek a következtében minden tagállam igyekszik csak minimálisan adóztatni a vagyont, illetve illetékkal terhelni a vagyonszerzést. Sok esetben ez azt eredményezi, hogy az átlagemberek fizetik a vagyonadó és a vagyonszerzési illeték zömét, az igazán tehetősek pedig – akik a vagyon többségét birtokolják – alig fizetnek valamit.

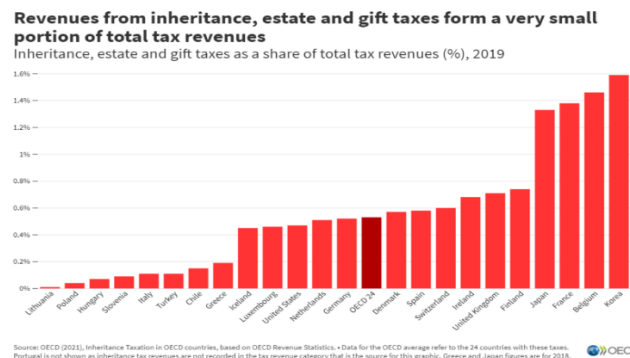
58. ábra: a leggazdagabb 10% által birtokolt haza vagyon aránya egyes uniós országokban és hazánkban 2014-ben

Forrás: <https://budapestbeacon.com/survey-finds-hungarys-average-household-wealth-second-lowest-eurozone/>

A vagyonadó és a vagyonszerzési illeték között az a különbség, hogy a vagyonadó rendszeres időközönként – általában évente – megadóztatja a birtokolt vagyont, míg a vagyonszerzési illeték csak egyszer, az új vagyonrész szerzésekor. Általában tehát a vagyonszerzési illeték a jövedelemadókhöz képest nagyon mérsékelt terhet jelent az Európai Unióban. Mindazonáltal a hazai vagyonszerzési illetékbevételei adatok azt mutatják, Magyarország az uniós átlaghoz képest is sokkal kevésbé terheli illetékkal a vagyonszerzést.

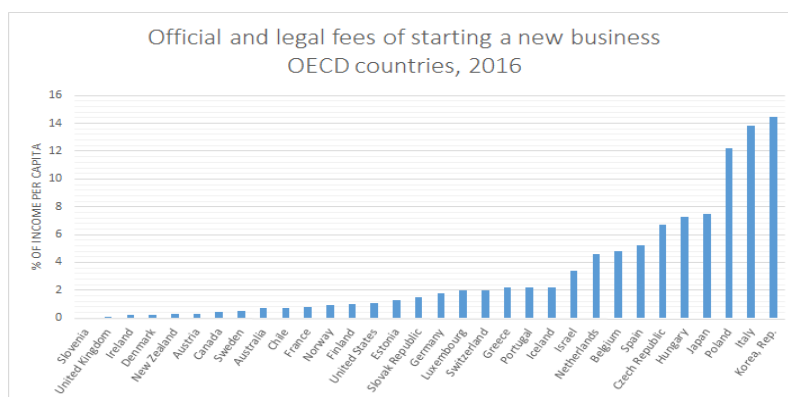
59. ábra: vagyonszerzési illetékek aránya az adójellegű bevételeken belül az OECD országokban 2019-ben (%)

Az eljárási illetékek főként a közigazgatási és a bírósági eljárásokkal kapcsolatban merülnek fel. Az illetékek mértéke fontos fokmérője a jogállamiságnak, hiszen a kérelemre induló eljárások esetében a kérelmező jogokat kíván szerezni, jogait kívánja érvényesíteni. Amennyiben az eljárási illeték nagysága akadályt jelent az eljárások indítása tekintetében, úgy sérülhet a jogállamiság. Sajnálatos módon az eljárási illetékekről nemzetközi összehasonlításban nagyon kevés adat lelhető fel. Ugyanakkor, mivel eljárási illetéket kell cégbírói eljárások indítása vonatkozásában is megfizetni, a vállalkozás alapítási költségekből lehet következtetni a hazai eljárási illetékek nagyságára nemzetközi összehasonlításban.

Úgy tűnik, a hazai eljárási illetékek – a hazai jövedelmekhez képest, amelyekből azokat fizetni kell – mértéke nemzetközi összehasonlításban magasnak számít.

60. ábra: új üzleti vállalkozás eljárási költségei az OECD országokban 2016-ban (a helyi átlagbér százalékában)

Forrás: <https://archive.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>

9.2. A törvény célja

A törvény célja – már megszokott módon – az arányos hozzájárulás. Azonban itt nem arányos közteherviselésről van szó – amely mindenkinek a képessége szerinti adóteherviselést jelenti – vagy az államháztartási bevételekhez való arányos hozzájáruláshoz. Most bizonyos állami és „társadalmi” feladatokhoz kell arányosan hozzájárulni az illetékek által. Vagyis – ez van becsomagolva – bizonyos feladatok finanszírozásához. Tehát nem általában az államháztartás finanszírozásához, hanem meghatározott állami – és mint később kiderül – önkormányzati feladatok finanszírozásához.

Ismeretes, vannak kifejezetten hozzájárulás nevű állami közterhek, melyeket szintén az Országgyűlés vet ki. Itt viszont „arányos hozzájárulásról van szó”, méghozzá azzal arányos, ahogyan az illetékfizetés történik. A hozzájárulás esetén – például egészségügyi hozzájárulás – a közterhet fizető anyagilag járul hozzá bizonyos állami feladatok finanszírozásához, azonban egyáltalán nem biztos, hogy fog részesülni azokból a közszolgáltatásokból. Az illetékek esetében viszont ez biztos. Minél több illetékkel járul hozzá bizonyos állami és önkormányzati feladatok finanszírozásához az illetékfizető, arányosan annál több ellenszolgáltatásra lesz jogosult (bizonyos keretek között).

A törvény célja – az előző alfejezetben említettekkel összhangban – hogy a feladatellátó állami vagy különösen önkormányzati szervet bevételhez, azaz forráshoz juttassa. Annak érdekében, hogy legyen „miből” a feladatokat ellátni, legalább részben. Így ezek a szervek érdekeltté is válnak a feladatellátásuk vonatkozásában, mégha formálisan ezen közszolgáltatások – az illetéket nem számítva – ingyenesek.

9.3. Tárgyi hatály

A törvény alapvetően két tárgykörben állapít meg illetékfizetési kötelezettséget:

- vagyonszerzés;
  - öröklés útján;
  - ajándékozás útján;
  - visszterhes szerződéssel (adás-vétel, vagy csere);
- kérelemre induló hivatalos eljárások.
  - közigazgatási eljárások;
  - bírósági eljárások;
  - cégbírósági eljárások.

Az ellenszolgáltatásra pusztán utal a törvény, a konkrét ellenszolgáltatást más törvények – például közigazgatási, illetve adóigazgatási rendtartás, vagy a bíróságokról szóló törvény, valamint a különböző perrendtartások, továbbá az ingatlannyilvántartásról szóló törvény – tartalmazzák.

Az ellenszolgáltatások, melyek az illetékfizetésért „járnak”:

- vagyonszerzés esetében a vagyonszerzés bejegyzése az ingatlannyilvántartásba, illetve egyéb nyilvántartásba, jármű törzskönyvbe, szükség esetén a tulajdon és használatának védelme mások ellenében;
- eljárás esetében az eljárás lefolytatása, döntés a kérelmező által előterjesztett kérelemben foglaltakról, szükség esetén a döntésnek való érvényszerzés mások ellenében.

9.3.1. A tárgyi mentesség

Az illeték tárgyára vonatkozó mentesség (tárgyi illetékmentesség) esetén nem kell illetéket fizetni. Általános – valamennyi illetékre vonatkozó – tárgyi mentesség lényegében nincs, különösen azért, mert sok esetben, amit az egyik illeték terhelhet, arra a másik nem vonatkozik. Például ingatlanoknak van vagyonszerzési illetéke, de értelemszerűen nem terhelheti őket eljárási illeték. Így a tárgyi mentességek egy-egy illetéktípushoz kötődnek, ezért ott kerülnek majd, külön-külön tárgyalásra.

9.4. Személyi és területi hatály

A személyi és területi hatály szorosan összekapcsolódik, ezért egy alfejezetben, együttesen indokolt foglalkozni velük.

A törvény rendelkezési ugyanis bárkire vonatkozhatnak a világon – magánszemélyre, szervezetre, vagy akár államokra is – akik:

- magyarországi vagyont (ingatlant és ingóságokat) örökölnek és az örökséget át is veszik;
- magyarországi vagyont (ingatlant és ingóságokat) kapnak ajándékba és azt el is fogadják;
- magyarországi ingatlant, vagy Magyarországon regisztrált járművet vásárol, vagy jut hozzá csere útján;
- magyarországi közigazgatási szervnél kezdeményez kérelemmel eljárást;
- magyarországi bíróság szervnél kezdeményez kérelemmel eljárást;
- magyarországi cégbírósági szervnél kezdeményez kérelemmel eljárást.

Tehát nem is szükséges még Magyarországra sem belépnie a külföldi személynek ahhoz, hogy az ügyében ne a saját országa szerinti illetékről szóló jogszabályokat, hanem a magyarországi illetéktörvényt kelljen alkalmazni.

9.4.1. Személyi (alanyi) mentesség

Az áfa törvény esetében láthattuk, hogy mi is a különbség akkor, ha a személyi hatályból „enged el” a jogalkotó bizonyos magánszemélyeket, illetve szervezeteket, vagy ha a tárgyi hatályból bizonyos – egyébként – adóztatható „dolgokat”. A mentességnek ez a kettős rendszere az illetéktörvény esetében is megfigyelhető. Most a személyi hatály kapcsán értelemszerűen a személyi mentesség az, amivel foglalkozni szükséges.

Az illeték fizetésére egyébként kötelezett féltől mentessége (**személyes illetékmentesség**) fennállása esetén az illetéket nem lehet követelni. Tehát a személyes illetékmentességben részesülő magánszemély, illetve szervezet soha, semmilyen esetben sem köteles illetéket fizetni akkor sem, ha másokat ezekben az esetben illetékfizetési kötelezettség terhelne.

Mivel az illetékek vagy a tulajdonszerzés állami elismeréséhez, regisztrációjához és védelméhez, valamint állami és önkormányzati szervek által – az ügyfél által kezdeményezett – eljárásaihoz kapcsolódnak, így logikus, hogy a jogalkotó igyekszik az állami és önkormányzati szerveket kivonni az illetékfizetési kötelezettség hatálya alól. Ennek oka az, hogy „házon belül” nincs nagy értelme egymásnak fizetni, az olyan lenne, mintha „egyik saját zsebből tennék a pénz a másik saját zsebbe”. A kedvezményben részesítettek másik köre lényegében azokra terjed ki, akiknek az illetékfizetés olyan jelentős terhet jelentene, hogy az a tevékenységük ellátásának a rovására menne, vagy létük foroghatna veszélyben.

Teljes személyes illetékmentességben részesül:

- a Magyar Állam (mint önálló jogi személy, aki főleg tulajdonosként „tűnik” fel, de időnként bírósági eljárásokat is indít, mint „egyszerű fél”);
- a helyi önkormányzatok és azok társulásai;
- a költségvetési szerv, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt., a Maradványvagyon-hasznosító Zártkörűen Működő Részvénytársaság, valamint a Tartalékgazdálkodási Kht., illetve annak tevékenységét folytató nonprofit gazdasági társaság;
- az egyesület, a köztestület;
- az egyházi jogi személy (bejegyzett egyházak és szervezeteik);
- az alapítvány (ideértve a közalapítványt is), továbbá a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítvány és az általa fenntartott felsőoktatási intézmény;
- a vízgazdálkodási társulat;
- az egészségbiztosítási szerv, a központi nyugdíjbiztosítási szerv;
- a Magyar Nemzeti Bank;
- a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt., és a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap;
- fejlesztési tanács;
- NATO;
- a közhasznú, kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaság, a közhasznú szociális szövetkezet;
- az Európai Közösségek, valamint azok intézményei és szervei, hivatalai, elkülönült alapjai;
- a Nemzeti Eszközkezelő Programban a Lebonyolító;
- a nemzeti köznevelésről szóló törvény szerinti intézményi tanács;
- az Országos Betétbiztosítási Alap, a Szanálási Alap és szanálási vagyonkezelő, a Befektetővédelmi Alap, és a Kárrendezési Alap.

A fenti szervezeteket automatikusan megilleti az illetékmentesség, bármilyen illeték alól. Ezt bizonyos esetekben csak akkor „veszthetik el” – de akkor is csak ideiglenesen – ha a megelőző adóévben vállalkozási tevékenységükből jelentős, társasági adóköteles bevételük keletkezett. Azaz, ha van miből fizetni az illetéket, nem az állam, vagy önkormányzat, illetve a mögöttes központi költségvetés pénzéhez kell nyúlni. A Magyar Állam, és az önkormányzatok azonban még így sem „veszthetik el” személyei illetékmentességüket.

Bizonyos eljárások esetében magánszemélyek is részesülhetnek – kérelmükre – akár teljes illetékmentességben is, ez majd az eljárási illetékeknél kerül tárgyalásra, hiszen ez nem általános, hanem specifikus személyi mentességet jelent majd.

9.5. Az időbeni hatály

Mivel a törvényi előírások viszonylag gyakran változnak, így lényeges, mikor keletkezik az illetékkötelezettség. Ez azért is fontos, mert az illetéket főszabály szerint kiszabják, és a kiszabás elmaradása – amennyiben az nem róható fel az illetékfizetésre kötelezettnek – miatt az illetékfizetési kötelezettség el is évülhet.

9.5.1. Illetékkötelezettség keletkezése:

Az illetékkötelezettség azon a napon kezdődik:

- örökség: amikor az örökgyó meghal (nem biztos, hogy van végrendelet, ami egyébként kötelező, hogy írásban legyen, már ha van);
- ingatlan ajándékozása, vásárlása, csere révén megszerzése: a szerződéskötés napja (mivel kötelező az írásbeli szerződés);
- ingóság szerződéssel való ajándékozása: a szerződéskötés napja;
- ingóság ajándékozása (szerződés nélkül): a tényleges vagyonszerzés napja;
- amennyiben ingatlanhoz vagy ingóshoz hatósági, vagy bírósági úton jutnak hozzá: a határozat jogerőre emelkedésének napja;
- eljárási illeték: az eljárás megindításához szükséges kérelem előterjesztésének napja;
- eljárási illeték utólagos kiszabása: a kiszabó határozat jogerőre emelkedésének napja.

9.5.2. Az illetékfizetési kötelezettség elévülése

Az illetékfizetési kötelezettség elévülése általában akkor merülhet fel, ha vagyonszerzési illetékről van szó. Ilyenkor az a főszabály, hogy az elévülés annak az évnek az utolsó napjától kezdődik, amikor az állami adóhatóság olyan helyzetben volt – azaz rendelkezésére álltak az illetékkiszabáshoz előírt adatok, szerződések –, hogy az illetéket kiszabhassa.

Az illetékfizetési kötelezettség elévülhet:

- az illeték megállapításához való jog annak a naptári évnek az utolsó napjától számított 5 év elteltével évül el, amelyben a vagyonszerzést illetékkiszabásra az állami adóhatóságnál bejelentették, illetve az a tény, hogy az illeték megfizetését vagy a kiszabás céljából elrendelt bejelentést elmulasztották, az állami adóhatóság tudomására jutott;
- előre teljesítendő eljárási illetékfizetési kötelezettség esetében nem lehet elévülésről beszélni, mivel az illeték meg nem fizetése esetében az eljárás nem indul meg, illetékfizetési kötelezettség nem keletkezik;
- utólag kiszabott eljárási illetékfizetési kötelezettség a Polgári törvénykönyv szerinti általános szabályok szerint évül el, azaz 5 év alatt, a jogerős illetékfizetési kötelezettség napjától számítva (amennyiben azt eljárási cselekmény nem szakítja meg).

9.6. A vagyonszerzési illetékek

A vagyonszerzésnek alapvetően kétféle formája lehet:

- öröklés, vagy ajándékozás: amikor a vagyonszerzőnek nem kell szerződésszerű ellenszolgáltatást nyújtania annak, akitől a vagyon származik;
- visszerthes vagyonszerzés: amikor az adás-vétel vagy csere esetében valamennyi félnek vannak szerződéses kötelezettségei egymás felé.

Természetesen az öröklés és ajándékozás között is vannak lényeges eltérések, azonban több a hasonlóság, mint az eltérés. Ezért őket a törvény együtt tárgyalja, de esetenként különbséget is tesz közöttük az illetékfizetési kötelezettségek tekintetében.

9.6.1. Az öröklési és ajándékozási illeték

A törvény külön határozza meg az öröklés és ajándékozás fogalmát, ugyanakkor az illetékfizetési kötelezettség sok esetben majd nagyon hasonló, illetve azonos lesz.

9.6.1.1. Az öröklési illeték tárgya (mi után kell öröklési illetéket fizetni)

Az öröklési illeték tárgya: az örökség – ideértve a haszonélvezeti jog megváltását is –, a hagyomány, a meghagyás alapján történő vagyonszerzés, a kötelesrész szerzése, továbbá a halál esetére szóló ajándékozás.

Öröklés = örökség + hagyomány + meghagyási vagyonszerzés + kötelesrész + halál esetére ajándékozás

- **Hagyaték:** az elhunyt magánszemély vagyona, mely állhat ingatlanból, ingóságokból, értékpapirokból, pénzből és egyéb vagyoni értékű jogokból, valamint az ezekhez kapcsolódó kötelezettségekből áll.
- **Örökség:** a hagyatékából az örökösre jutó rész, a kapcsolódó kötelezettségekkel, hagyatéki teherrel együtt.
- **Hagyomány:** a hagyatékából a hagyományosra jutó rész, melyekhez nem kapcsolódhat kötelezettség, hagyatéki teher.
- **Meghagyás:** az elhunyt egy harmadik személyt felszólít (megkér) arra, hogy a harmadik személy bizonyos vagyonelemét adja át az örökös részére.
- **Kötelesrész:** a kötelesrészre jogosultat annak harmada illeti meg, ami neki – a kötelesrész alapja szerint számítva – mint törvényes örökösnek jutna, amennyiben az örökhagyó a végrendeletében nem rendelkezett volna másképp.
- **Halál esetére ajándékozás:** ajándékozási szerződés speciális fajtája, amikor az ajándékozó halála esetén veheti birtokba az ajándékot a megajándékozott, aki már az ajándékozó életében nyilatkozott arról, hogy az ajándékot ilyen módon elfogadja.

Az örökségnél tehát több az, ami után öröklési – köznyelvben gyakran örökösödésinek mondott – illetéket kell fizetni. Az öröklés után kell az illetéket megfizetni, nem csupán az örökség után. Kicsi, de lényeges a különbség, figyeljünk erre. A törvényben a későbbiekben az összefoglaló kifejezés, az öröklést használatos.

Az öröklésről le is lehet mondani – annak átvételét megelőzően – általában véve, vagy valaki javára is. Ebben az esetben értelemszerűen nem keletkezik öröklési illetékfizetési kötelezettség (hacsak nem ellenérték fejében történt a lemondás, mert akkor az ellenérték illetékköteles).

Öröklés tárgya lehet értékpapír is, de ez után visszerthes vagyonszerzési illetéket kell fizetni.

9.6.1.2. Az ajándékozási illeték tárgya (mi után kell ajándékozási illetéket fizetni)

Az öröklés és az ajándékozás hasonlóak, mert a vagyonhoz ellenszolgáltatás teljesítése nélkül juthat a vagyonszerző. Ugyanakkor lényeges különbség, hogy a megajándékozó még él az ajándékozásról való megállapodáskor, arról meg is állapodnak a megajándékozottal, aki az ajándékot el is fogadja. Máskülönben nem jöhet létre az ajándékozási szerződés. Ugyanez az öröklésnél nincs meg.

Ajándékozási szerződés alapján az ajándékozó arra vállal kötelezettséget, hogy a szerződésben meghatározott dolog (ingatlan, ingó, készpénz stb.) tulajdonjogát ellenszolgáltatás nélkül, ingyenesen átruházza, a megajándékozott pedig nyilatkozik – vagy csak ráutaló magatartásként a dolgot átveszi – hogy az ajándékot elfogadja. Ingatlan esetében lényeges feltétel, hogy az ajándékozási szerződést írásba foglalják. Értékpapír ajándékozása is az ajándékozási illeték hatálya alá esik.

Az ajándék elfogadásának kinyilvánítása azért fontos, mert onnantól kezdve az ajándék dologgal – például ingatlannal – kapcsolatos kötelezettségek, illetve felelősség a megajándékozottat terhelik.

9.6.1.3. Pénz öröklése, pénzajándék családtagok között

A magánszemély által ajándékba kapott, vagy örökölt pénz – bármilyen formában, tehát készpénz, bankbetét, pénztét vagy értékpapír – egyértelműen jövedelemnek minősül a személyi jövedelemadó törvény 4. § szerint.

Ugyanakkor a személyi jövedelemadó törvény 1. számú mellékletének 7.2. pontja szerint jövedelemadó-mentes „a magánszemély részére más magánszemély(ek) által ingyenesen vagy kedvezményesen juttatott (fizetett) vagyoni érték; nem alkalmazható e rendelkezés, ha a juttatás (a fizetés) a magánszemély vagy más által teljesített termékértékesítésre (vagyoni érték átengedésére), szolgáltatásnyújtásra tekintettel vagy azzal összefüggésben történik”. Tehát amennyiben a magánszemély által „adott”, és egyúttal magánszemély által kapott pénzajándék, vagy az örökölt pénz tekintetében semmilyen ellenszolgáltatást nem kell teljesíteni, úgy a pénzösszeg nem visel személyi jövedelemadóterhet.

Ugyanakkor az illetéktörvény tárgyi hatálya is kiterjed a pénz öröklésére és a pénzajándékra, mivel a törvény szerint (102.§ (1) bekezdés c) pontja):

Ingó: a fizetőeszköz, az értékpapír, a gazdálkodó szervezetben fennálló vagyoni betét, valamint mindaz, ami ingatlanak nem minősülő dolog.

Ingó dolog öröklése és ajándékozása ugyanakkor illetékköteles. Ugyanakkor egyenesági rokonok, testvérek, házastársak és bejegyzett élettársak egyaránt mentesek az ajándékozási és örökösödési illeték alól.

Ingóság esetében 150 ezer Ft összegig bárki mentes az ajándékozási, 300 ezer Ft alatt az öröklési illeték alól (értékpapír öröklése visszaterhes illeték alá tartozik).

Tehát, ha magánszemélyek között történt a pénz ajándékozása, öröklése, az személyi jövedelemadó-mentes. Amennyiben egyenesági rokonok, testvérek, házastársak és bejegyzett élettársak viszonylatában történt az ajándékozás, vagy öröklés, a pénzjuttatás ajándékozási és öröklési illeték alól is mentes. Ha nem ilyen magánszemélyek között történt, akkor ajándékozás esetén 150 ezer Ft feletti rész ajándékozási illetékköteles, öröklés esetén a 300 ezer Ft feletti rész öröklési illetékköteles (feltéve, hogy más ingóság nem volt része az ajándéknak, öröklésnek).

9.6.1.4. Az öröklési és az ajándékozási illeték alapja

Mivel az ajándékozás és öröklés esetében is a vagyonosodást kívánja illetékkal terhelni a jogalkotó, így értelemszerűen a járulékos terhek, kötelezettségek nem képezheti az illeték alapját.

Az örökség és az ajándék tiszta értéke a megszerzett vagyonnak terhekkal csökkentett, tiszta forgalmi értéke.

- a tiszta érték kiszámításánál a megszerzett vagyon forgalmi értékéből le kell vonni a hagyatékot terhelő tartozást, illetőleg az ajándékot terhelő adósság és az egyéb teher értékének egy-egy

örökösre, illetőleg megajándékozottra eső részét. A hagyatéki terhekhez kell számítani a hagyatéki eljárás során kirendelt gondnok és végrendeleti végrehajtó tiszteletdíját is;

- az egyes hagyatéki terheket, ott kell figyelembe venni, amely illetékfizetési kötelezettség alá eső vagyontárgyakhoz kapcsolódnak, az adott vagyontárgy forgalmi értékéből kell levonni. Azokat a hagyatéki terheket pedig, melyek az örökség egészét terhelik, arányosan kell elosztani az örökösök között, méghozzá mindenkinek az illetékfizetési kötelezettség alá eső része arányában;
- az adósság és más teher fennállását és összegét az örökös (hagyományos), illetőleg a megajándékozott köteles igazolni. Az örökös eltemettetésének szokásos költségei azonban bizonyítás nélkül is elfogadhatók;
- a megajándékozottnak az ajándékot terhelő, igazolhatóan általa átvállalt adósság és egyéb terhek után – ide nem értve az ajándékot terhelő vagyoni értékű jogot – visszerhes vagyonátruházási illetéket kell fizetni (tehát a terhek után nem ajándékozási, hanem kisebb összegű visszerhes vagyonszerzési illetéket kell fizetni, kivéve, ha az ajándékozó egyenes ági rokon, vagy házastárs, bejegyzett élettárs, vagy testvér);
- ha a hagyatékban, ajándékban, gépjármű, illetőleg pótkocsi is van, ennek értékét az egyéb hagyaték, ajándék tiszta értékének kiszámításánál figyelmen kívül kell hagyni (Mivel ezekre külön szabályok szerint kell az illetéket megfizetni).

9.6.1.5. Az öröklési és ajándékozási illeték mértéke

Az öröklési és az ajándékozási **illeték általános mértéke** az egy-egy örökösnek, hagyományosnak juttatott örökség, illetve az egy megajándékozottnak juttatott ajándék tiszta értéke után 18 százalék.

A **lakástulajdon** és a lakástulajdonhoz kapcsolódó vagyoni értékű jog öröklésekor, ajándékozásakor az öröklési, valamint az ajándékozási illeték mértéke 9 százalék.

Gépjármű, pótkocsi tulajdonjogának, vagyoni értékű jogának öröklése, ajándékozása esetén az illeték mértéke a gépjármű és pótkocsi visszerhes vagyonátruházási illetékének kétszerese. Ez jelenleg 8 százalék (2023-ban).

Haszonélvezeti jog esetében a tulajdon illetékének haszonélvező kora szerint meghatározott értéke. (Erről bővebben a visszerhes vagyonszerzési illetéknél.)

9.6.1.6. Öröklési és ajándékozási illetékmentesség, kedvezmény

A törvény számos mentességet és kedvezményt állapít meg, az alábbiakban a legfontosabbak kerültek összefoglalásra.

Mentes az öröklési illeték alól:

- az örökös egyenes ági rokona (ideértve az örökbefogadáson alapuló rokoni kapcsolatot is), valamint túlélő házastársa által megszerzett örökrész;
- az örökös testvére által megszerzett örökrész;
- az örökös mostoha- és nevelt gyermeke, mostoha- és nevelőszülője által megszerzett örökrész tiszta értékéből 20 000 000 forint;
- az egy örökösnek jutó ingóörökség 300 000 forint forgalmi értéket meg nem haladó része (járművek értéke, személyes használati dolgok nélkül);
- kötvény értékpapír;
- a lakóház építésére alkalmas telektulajdonnak (tulajdoni hányadnak), valamint az ilyen ingatlanra vonatkozó vagyoni értékű jognak az öröklése, ha az örökös az örökölt ingatlanon a hagyaték jogerős átadásától számított 4 éven belül lakóházat épít;

- a tudományos, művészeti, oktatási, közművelődési, közjóléti célra juttatott örökség (hagyomány);
- a lakástakarékpénztárakról szóló törvény szerinti lakás-előtakarékossági szerződés alapján történő vagyonszerzés.

Öröklési illeték alóli kedvezmények:

- ha az öröklés útján megszerzett képző-, ipar-, népművészeti alkotást, muzeális tárgyat, gyűjteményt vagy ennek egy részét az örökös az államnak, a helyi önkormányzatnak vagy felsőoktatási intézménynek felajánlja, és a felajánlást elfogadják, az örökös mentesül a felajánlott ingóörökségre eső öröklési illeték alól;
- a kiskorú örökös az öröklési illetéket a nagykorúvá válásától számított két évig késedelmipótlékmentesen fizetheti meg;
- egyéni kisvállalkozói vagyon öröklése továbbműködtetés esetén;
- termőföld tulajdonjogának, vagyoni értékű jogának öröklése esetén az egyébként járó öröklési illeték felét, ha pedig az örökös az erre a célra létesített nyilvántartásban az őstermelők családi gazdasága tagjaként bejegyzett magánszemély, akkor egynegyedét kell megfizetni.

Mentes az ajándékozási illeték alól:

- az ajándékozó egyenes ági rokona (ideértve az örökbefogadáson alapuló rokoni kapcsolatot is), illetve házastársa által megszerzett ajándék;
- az ajándékozó testvére által megszerzett ajándék;
- a házastársi vagyonközösség megszűntetéséből származó vagyonszerzés;
- az olyan ajándék megszerzése, amely után az ajándékozót vagy a megajándékozottat személyi jövedelemadó, szociális hozzájárulási adó fizetési kötelezettség terheli;
- A munkavállaló számára adott olyan ingyenes munkáltatói juttatás, amely mentes a személyi jövedelemadó alól;
- a tudományos, művészeti, oktatási, közművelődési, közjóléti célra juttatott ajándék megszerzése és az ilyen célú közérdekű kötelezettségvállalás (alapítvány) alapján történő vagyonszerzés, továbbá a jótékony célú közadakozásból származó vagyoni érték megszerzése;
- a lakóház építésére alkalmas telektulajdonnak (tulajdoni hányadnak), valamint ilyen ingatlanon alapított vagyoni értékű jognak a megszerzése, ha a megajándékozott az ingatlanon a szerződés illetékkiszabásra történő bemutatásától számított 4 éven belül lakóházat épít;
- termőföld megszerzése ajándékozással az egyéni vállalkozónak, mezőgazdasági őstermelőnek, az őstermelők családi gazdasága tagjának minősülő földműves gazdaságátadási támogatása feltételeként, továbbá a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló törvény szerinti földhasználat megszerzése, és annak megszűntetésével bekövetkező vagyonszerzés;
- közhasznú szervezetnek közhasznú tevékenység céljára juttatott ajándék;
- jogszabályi kötelezettségen alapuló ingyenes eszközátadás.

Ajándékozási illeték alóli kedvezmények:

- egyéni kisvállalkozói vagyon ajándékozása továbbműködtetés esetén;
- Termőföld tulajdonjogának, vagyoni értékű jogának ajándékozásakor az egyébként járó ajándékozási illeték felét kell megfizetni.

9.6.2. A visszterhes vagyonátruházási (vagyonszerzési) illeték

A törvény értelmében, ingatlanok, valamint egyes meghatározott ingóknak és vagyoni értékű jogoknak visszterhes mellett, továbbá öröklési vagy ajándékozási illeték alá nem eső, más módon történő megszerzése visszterhes vagyonátruházási illeték alá esik.

Ezt a szabályt kell alkalmazni az ingatlanok, illetve a gépjárművek (pótkocsik) pénzügyi lízingjére vonatkozó, a futamidő végén tulajdonjog átszállást eredményező szerződések esetén, továbbá az öröklési szerződés alapján történő vagyonszerzésre is azzal, hogy az öröklési szerződés tekintetében az illetékkötelezettség az örökhagyó halála napján keletkezik.

9.6.2.1. Az illeték alapja

A **visszterhes vagyonátruházási illeték** alapja a megszerzett vagyon forgalmi értéke. Ez lehet a szerződésben foglalt érték, de azt az állami adóhatóság felül is bírálhatja (megemelheti).

- ingatlanok tulajdonjogának cseréjekor (kivéve a lakástulajdont és az ahhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogot) az illeték alapja a cserével megszerzett ingatlan forgalmi értéke;
- tartási, életjáradéki vagy öröklési szerződés alapján történő vagyonszerzésnél az illeték alapja a megszerzett vagyon forgalmi értéke;
- a visszterhes vagyonátruházási illeték általános mértéke alkalmazandó egyéb – lakásnak nem minősülő – ingatlanok (például garázs, tároló, üdülő stb.) és a visszterhes vagyonátruházási illeték tárgyát képező ingók szerzése esetén;
- ingóságok esetén az ingóságok forgalmi értékének a 300 ezer forintot meghaladó része;
- járművek (ezek is ingóságok, de speciálisak) esetén az illeték alapja a jármű életkora és névleges (hivatalos) teljesítménye.

9.6.2.2. Az illeték alapja vagyoni értékű jogok esetében

Nagyon nehéz ingatlanok, vagy más dolgokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogokat „beárzni”, forgalmi értéküket megállapítani. Ezért a törvény egy erősen leegyszerűsített modellt használ, ami nyilván nem ad pontosan reális képet minden esetben, de legalább van egy egységes számítási mód, melyhez mindenki tud alkalmazkodni.

A törvény feltételezi, hogy a vagyoni értékű joggal terhelt dolog (például egy lakóingatlan) az értékelési időponthoz képest még 20 évig fog létezni. Amennyiben nem kapcsolódnának hozzá vagyoni értékű jogok – például használati jog – úgy a forgalmi érték ezt a 20 év feltételezett létezését „árazná be”. Minden vagyoni értékű jog megterheli a forgalmi értéket, azaz, ha van ilyen vagyoni értékű jog bejegyezve például a szóban forgó lakóingatlan tulajdoni lapjára, akkor az eddigi egységes forgalmi érték két részre válik: magának a lakóingatlanoknak a forgalmi értékére, illetve a kapcsolódó vagyoni értékű jog értékére. Amennyiben be tudjuk árazni a vagyoni értékű jogot, tudni fogjuk a vele terhelt dolog „maradék forgalmi értékét” is, feltéve, hogy tudjuk, mennyi az ingatlan tehermentes forgalmi értéke. Természetesen ez fordítva is igaz.

Tehermentes dolog forgalmi értéke = vagyoni értékű joggal terhelt dolog forgalmi értéke + a vagyoni jog értéke

A vagyoni értékű jogok egy évi értékűl az ezzel terhelt dolog – terhekkal nem csökkentett –forgalmi értékének egyhuzad részét kell tekinteni.

A bizonytalan időre terjedő vagyoni értékű jog esetében a jog értéke – kivéve, ha a jogosult(ak) magánszemély(ek) – az egy évi érték ötszöröse.

11. táblázat: vagyoni értékű jog értékének meghatározása magánszemély jogosult(ak) esetében

A vagyoni értékű jog legidősebb jogosultja	A tehermentes forgalmi érték 1/20 részének milyen többszöröse a jog értéke
25 éves alatti	10-szeres
25 és 50 év közötti	8-szoros
51 és 65 év közötti	6-szoros
65 évesnél idősebb	4-szeres

Forrás: törvényi előírások alapján saját szerkesztés

Vagyoni értékű joggal terhelt dolog forgalmi értéke = Tehermentes dolog forgalmi értéke – a vagyoni jog értéke

9.6.2.3. Az illeték mértéke

A visszerthes vagyónátruházási illeték **általános mértéke – főszabály szerint** – a megszerzett vagyon terhekkel nem csökkentett forgalmi értéke után 4%, ingatlan, illetve belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságban fennálló vagyoni betét megszerzése esetén ingatlanonként 1 milliárd forintig 4%, a forgalmi érték ezt meghaladó része után 2%.

Ingatlanok tulajdonjogának cseréje esetén az illeték alapja – főszabály szerint – a cserével megszerzett ingatlan forgalmi értéke.

Tartási, életjáradéki vagy öröklési szerződés alapján történő vagyonszerzés esetén az illeték alapja a megszerzett vagyon forgalmi értéke.

Magánszemély vagyonszerző esetén az illeték alapja

- **lakástulajdonok cseréjekor** az elcserélt lakástulajdonok;
- **lakástulajdon vásárlásakor**, ha a vevő a másik lakástulajdonát a vásárlást megelőző három éven belül vagy a vásárlást követő egy éven belül eladja, a vásárolt és az eladott lakástulajdon – terhekkel nem csökkentett – forgalmi értékének különbözete.

Az ingatlanforgalmazóknak és az ingatlant – hitelszerződések fedezeteként megszerző – hitelintézeteknek módosított illetékmértékei vannak.

Gépjármű tulajdonjogának megszerzése esetén az illeték mértékét a jármű hajtómotorjának hatósági nyilvántartásban feltüntetett – kilowattban kifejezett – teljesítménye, és a jármű gyártási évétől számított kora alapján kell meghatározni az alábbiak szerint:

12. táblázat: gépjárművel visszerthes vagyonszerzési illetékének meghatározódása

Jármű hajtómotorjának teljesítménye (kW)	Jármű gyártási évétől számított kora		
	0-3 év	4-8 év	8 év felett
0-40	550 Ft/kW	450 Ft/kW	300 Ft/kW
41-80	650 Ft/kW	550 Ft/kW	450 Ft/kW
81-120	750 Ft/kW	650 Ft/kW	550 Ft/kW
120 felett	850 Ft/kW	750 Ft/kW	650 Ft/kW

Forrás: törvény szerinti adatokkal saját szerkesztés

9.6.2.4. Illetékmentességek, illetékkedvezmények

A törvény számos illetékmentességet és illetékkedvezményt állapít meg, ezek közül a legfontosabbak az alábbiak.

Mentes a visszerthes vagyonszerzési illeték alól:

- a lakóház építésére alkalmas telektulajdonnak (tulajdoni hányadnak), valamint ilyen ingatlanon alapított vagyoni értékű jognak a megszerzése, ha a vagyonszerző az ingatlanon a szerződés illetékkiszabásra történő bemutatásától számított 4 éven belül lakóházat épít;
- vállalkozó által épített új lakás, amennyiben nettó értéke nem éri el a 15 millió forintot;
- a lakástulajdon magánszemély általi cseréje és vásárlása, ha a magánszemély a másik lakástulajdonát a vásárlást megelőző három éven belül vagy a vásárlást követő egy éven belül eladja, és a szerzett lakástulajdon forgalmi értéke az elcserélt, eladott lakástulajdon forgalmi értékénél kisebb;
- lakás tulajdonjogának, lakás tulajdoni hányadának az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet szerinti családi otthonteremtési kedvezmény felhasználásával történő megszerzése;
- a lakástulajdon megszerzése, ha azt a vagyonszerző a lakásvásárlásról szóló adásvételi szerződésben határozott időre, de legalább 5 évre a vételár 7 százalékát meg nem haladó éves bérleti díj ellenében bérbe adja a lakás korábbi magánszemély tulajdonosának, feltéve, hogy a bérlet vagy annak magánszemély örököse számára a vagyonszerző a lakásvásárlásról szóló adásvételi szerződés hatályának beálltától számított 5 éven belül gyakorolható visszavásárlási jogot létesít, legfeljebb a bérbeadó által fizetett vételár 105 százalékának megfelelő vételáron;
- a vagyonszerzés, ha az egyenes ági rokonok (ideértve az örökbefogadáson alapuló rokoni kapcsolatot is) egymás közötti vagyonátruházásából, házastársak egymás közötti vagyonátruházásából, a házastársi vagyonközösség megszűntetéséből származik;
- a birtokösszevonási célú földcsere keretében létrejött megállapodáson alapuló termőföldtulajdon szerzése;
- a termőföldnek a földműves általi, ellenérték fejében történő megszerzése, feltéve, ha a birtokbaadástól, de legkésőbb az illetékkötelezettség keletkezését követő 12. hónap utolsó napjától – vagyoni értékű joggal terhelt termőföld szerzése esetén a vagyoni értékű jog megszűnésétől, megszüntetésétől, de legkésőbb az illetékkötelezettség keletkezését követő 5. év utolsó napjától – számítva 5 évig a termőföld tulajdonjogát nem idegeníti el, a termőföldön vagyoni értékű jogot nem alapít, és a termőföldet mező-, illetve erdőgazdasági tevékenység céljára hasznosítja;
- az egyéni vállalkozónak, mezőgazdasági őstermelőnek, az őstermelők családi gazdasága tagjának minősülő földműves által gazdaságátadási támogatás igénybevétele érdekében a Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozóval megkötött szerződésben a termőföld, a tanya, és a mezőgazdasági termelőtevékenységhez szükséges művelés alól kivett terület, építmény (magtár, istálló stb.) valamint ingó – ide értve a gépjárművet és a pótkocsit is – tulajdonának, illetve vagyoni értékű jognak a megszerzése;
- a gépjárműadóról szóló törvény szerinti környezetkímélő gépkocsi tulajdonjogának, valamint ilyen gépjárműre vonatkozó vagyoni értékű jognak a megszerzése.

Ha az illetékmentességre a vagyonszerző kizárólag megelőlegezett családi otthonteremtési kedvezmény igénybevétele alapján vált jogosulttá, és a gyermekvállalás az arra vonatkozó határidő lejártáig nem teljesült, vagy a családi otthonteremtési kedvezményt a gyermekvállalás teljesítése nélkül a határidő lejártát megelőzően bármely okból visszafizette, az állami adóhatóság az erről való tudomásszerzést követően a lakás illetékkötelezettség keletkezésekor fennálló forgalmi értéke és az ekkor hatályos illetékmérték alapulvételével kiszabja a visszterhes vagyonátruházási illetéket. Nem kell ezt a szabályt alkalmazni, ha a gyermekvállalás teljesítése a családi otthonteremtési kedvezményben részesülő egészségi állapota miatt hiúsult meg.

Visszterhes vagyonszerzési illeték alóli kedvezmények:

- vállalkozó által épített új lakás, amennyiben nettó értéke 15 és 30 millió Ft közé esik, ilyenkor nem kell megfizetni a 15 millió forintra jutó illetéket;
- az illetékkötelezettség keletkezésekor a 35. életévét be nem töltött fiatal az első lakástulajdonának (tulajdoni hányadának) megszerzése esetén az egyébként fizetendő illeték 50%-ig terjedő kedvezményre jogosult, ha az egész lakástulajdon forgalmi értéke a 15 millió forintot nem haladja meg. Ilyen forgalmi értékű lakás tulajdoni hányadának megszerzése esetén a vagyonszerzőt a szerzett tulajdoni hányaddal arányos mértékű kedvezmény illeti meg (tehát a lakás forgalmi értékének mindenképpen 15 millió Ft alatt kell lennie);
- A magánszemély vagyonszerző első lakástulajdonának (tulajdoni hányadának) megszerzése esetén az állami adóhatóság a vagyonszerző kérelmére – a kérelemben megjelölt időtartamra, de legfeljebb az esedékességtől számított 12 hónapra – havonként egyenlő részletekben teljesítendő pótlékmentes részletfizetést engedélyez.

Első lakástulajdon szerzőnek az minősül, akinek nincs és nem is volt lakástulajdona, lakástulajdonban 50%-ot elérő tulajdoni hányada, lakástulajdonhoz kapcsolódó, az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett vagyoni értékű joga.

9.7. Az eljárási illetékek és az igazgatási, bírósági szolgáltatások díja

Az eljárási illetékek akkor merülnek fel, mikor az illetékfizető kezdeményezi az eljárást. Erre nyilvánvalóan akkor kerül sor, ha az eljárás lefolytatása előnyös lehet az illetékfizető számára, máskülönben nem vállalná az illeték megfizetését. Az eljárások eredménye az illeték megfizetésével nincs az illetékfizető számára „garantálva”, azaz csak azért, mert megfizette a szükséges illetéket, nem biztos, hogy olyan döntés fog születni, amely számára előnyös. Mindenesetre ezekben az eljárásokban „benne van az ígéret”, hogy az illetékfizető előnyösebb helyzetbe kerülhet a meghozott döntések eredményeképp, ebben bízik tehát az illetékmegfizető, mikor kérelmét benyújtja és az eljárás megindításához szükséges illetéket lerója.

Alapvetően kétféle helyen kezdeményezhet az illetékfizető – akár magánszemély, akár szervezet, de mindenképpen jogi személy – eljárást:

- közigazgatási szerv előtt – ide tartozik egyebek mellett a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, de az önkormányzati adóhatóságok is;
- bíróságok előtt.

Vannak ugyanakkor olyan eljárások, melyek esetében nem születik érdemi döntés, így nincs értelme arról beszélni, hogy előnyös, vagy hátrányos eredmény születik-e az eljárás eredményeképp. Ezeknél az eljárásoknál – például cégbejegyzés – a feltételek teljesülése esetén „automatikus” az ellenszolgáltatás, az eljárás lefolytatása, és annak eredményeképp a várt jogi hatás.

9.7.1. Közigazgatási eljárási illeték

A közigazgatás az állam végrehajtó hatalmának része, célja a jogszabályokban foglaltaknak érvényre juttatása a társadalom és a gazdaság szereplői által. A közigazgatás tehát igyekszik kikényszeríteni azt, hogy minden magánszemély és szervezet a rájuk vonatkozó jogszabályokban foglaltak szerint teljesítse kötelezettségeit, illetve éljen jogaival.

A közigazgatási eljárásoknak alapvetően kétféle típusa van:

- az ügyfél kérelmére induló eljárások – ezek főszabály szerint illetékkötelesek;

- a közigazgatási szerv által hivatalból indított eljárások – ezeket nem terheli illetékfizetési kötelezettség, hiszen nem az ügyfél szándékán, erre irányuló kérelmén múlt az eljárás megindítása.

9.7.1.1. A közigazgatási eljárási illeték tárgya

A közigazgatási eljárási illeték tárgya az ügyfél által kezdeményezett közigazgatási eljárás. A törvény 2. számú melléklete ismerteti azokat az eljárásokat, melyek illetékmentesek.

Az ügyfél által kezdeményezhető eljárások – fő szabály szerint:

- alapeljárás: érdemi döntés meghozatalára irányul (elsőfokú eljárás);
- jogorvoslati kérelem: az alapeljárásban hozott határozat elleni fellebbezés (ennek elbírálása lesz a másodfokú eljárás).

Lényeges különbség van a kétféle eljárás illetékmértéke, illetve az illeték visszatéríthetősége tekintetében:

- alapeljárás illetéke akkor sem kerül az ügyfél számára visszatérítésre, ha kérelmének helyt adtak, de akkor sem, ha azt elutasították;
- a jogorvoslati illeték az ügyfél számára visszatérítésre kerül, ha kérelmének részben, vagy teljesen helyt adott a másodfokon eljáró közigazgatási szerv.

Ha ugyanabban az ügyben kérelemre új eljárás indul, az illetéket ismét meg kell fizetni.

9.7.1.2. Az illeték mértéke

Az általános tételű (alap)eljárási illeték mértéke egységesen 3000 forint.

Az elsőfokú közigazgatási határozat elleni fellebbezés illetéke – főszabály szerint, illetve amikor a fellebbezés tárgyának értéke pénzben egyáltalán megállapítható – a fellebbezéssel érintett vagy vitatott összeg minden megkezdett 10 000 forintja után 400 forint, de legalább 5000 forint, legfeljebb 500 000 forint. Ha a fellebbezés tárgyának értéke pénzben nem állapítható meg, a fellebbezés illetéke 5000 forint. A gazdálkodó szervezet – ide nem értve az egyéni vállalkozót – által az adóhatóságnál, illetve a vámhatóságnál kezdeményezett fizetési könnyítésre, adómérséklésre irányuló fellebbezés illetéke a fellebbezéssel érintett vagy vitatott összeg minden megkezdett 10 000 forintja után 400 forint, de legalább 15 000 forint, legfeljebb 500 000 forint, ha a fellebbezés tárgyának értéke pénzben nem állapítható meg, a fellebbezés illetéke 15 000 forint.

Végzés elleni fellebbezésért – amely nem tartalmaz az ügyben érdemi döntést – 3000 forint illetéket kell fizetni.

A közigazgatás által foganatosított végrehajtás ellen benyújtott végrehajtási kifogás illetéke 5000 forint. A végrehajtási kifogás tárgyában hozott végzés elleni fellebbezés illetéke 10 000 forint.

A közigazgatási hatósági eljárási illetéket az eljárás kezdeményezésekor az köteles megfizetni, aki az eljárás megindítását kéri. Ha több ügyfél ügyében indul egy közigazgatási hatósági eljárás, az ennek megindítását kérő ügyfelek egyetemlegesen felelősek az illeték megfizetéséért. Megszűnik az egyetemlegesség, ha a közigazgatási hatóság mindegyik ügyfélre nézve külön döntést hoz (ez a fellebbezés, a jogorvoslati illeték esetében lehet érdekes).

9.7.1.3. Illetékmentesség a közigazgatási eljárási illeték tekintetében

Akiket a törvény minden illeték tekintetében mentesített – személyi mentesek köre – vagy akit az államigazgatási hatóság külön jogszabály alapján költségmentességben részesített.

9.7.2. Bírósági eljárási illetékek

A bírósági eljárásért bírósági illetéket kell fizetni.

Az igazságszolgáltatásnak három önálló szabályrendszerrel rendelkező ága van, az alábbiak szerint.

- **büntető:** célja az állam büntető hatalmának érvényesítése. A bíróság azt dönti el, hogy a bűncselekmény elkövetésével vádolt személy bűnös vagy ártatlan. Indulhat hivatalból és kérelemre (feljelentés, magánvád, pót-magánvád) is, magában foglalja a nyomozási, az ügyészségi és a bírósági szakaszt. A bíróság előtt a vádat általában az ügyész, vagy a magánvádló, illetve pót-magánvádló képviseli.
- **közigazgatási:** az eljárás tárgya a közigazgatás tevékenysége, határozatai jogszerűségének vizsgálata. A per során – szemben a polgári perrel – nem két magánérdek ütközik össze, hanem a magánérdekkel szemben megjelenik a közérdek. Az eljárást általában a magánérdekű fél kezdeményezi a közigazgatási szerv ellen.
- **polgári bíráskodás:** jellemzően két egyenrangú fél között folyik, akik jogvitájukat a bíróság előtt kívánják rendezni. A bíróság a kérelem alaposágát vizsgálja meg, és annak eredményességétől függően ad helyt annak, vagy utasítja el a kérelmet. Kizárólag kérelemre indulhat. Az eljárást kezdeményező fél az, aki úgy érzi, hogy sérelem érte, és jogai védelme érdekében kéri a bírósági eljárás lefolytatását.
  - **peres eljárások:** a peres eljárás célja a felek jogvitájának eldöntése. Peres eljárásban mindig két ellenérdekű fél van. A bíróság tárgyaláson dönt, a feleket meghallgatja és bizonyítást vesz fel.
  - **nemperes eljárások:** céljuk a polgári jogok érvényesítése és elismertetése. A nemperes eljárás gyorsabb és egyszerűbb szabályok alapján zajlik. Nemperes eljárásban előfordulhat, hogy csak egy fél van (pl. cégbejegyzés, holtak nyilvántartás). nincs tárgyalás, nincs személyes meghallgatás és a bizonyítás is csak szűk körben, meghatározott cselekmények tekintetében megengedett. Mindig bíróság dönt, véglegesen. Nemperes eljárásban a bíróság mellett bizonyos esetekben közjegyző is eljárhat (pl. hagyatéki ügyek, fizetési meghagyás).
    - **cégbírósi tevékenység:** cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárás lefolytatása és a kérelemnek helyt adó végzés esetén, illetve e törvényben meghatározott esetekben hivatalból is, a cégre vonatkozó adat, jog, valamint tény (a továbbiakban: adat) cégjegyzékbe történő bejegyzése, illetve törlése. A cégjegyzék adatairól, valamint a cégiratokról tájékoztatás nyújtása. Hivatalból, illetve kérelemre törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatása. a kisebbségi jogok gyakorlását, valamint a hitelezői jogok védelmét biztosító kérelmek elbírálása, döntés a közhasznúvá minősítésről, és a közhasznú jogállás cégjegyzékbe történő bejegyzése, illetve törlése, továbbá azoknak az egyéb ügyeknek az elbírálása, amelyeket törvény a cégbíróság hatáskörébe utal.

9.7.2.1. A bírósági eljárási illeték fizetésére kötelezettek

Büntetőeljárás általában az ügyész által indul, ebben az esetben – lásd állam személyi illetékmentessége – nincs illetékfizetési kötelezettség. Kisebbségi jelentőségű büntetőügyekben – melyek nem hivatalból üldözendők, például becsületsértés –, amikor a törvény meghatározott

bűncselekményeknél az eljárás megindítását a sértett nyilatkozatától, magánindítványától teszi függővé, és ezzel egyben a vád képviselőjét a sértettre bízza. Ezek a magánvádas eljárások, melyek tehát kérelemre indulnak, így illetékkötelesek. Amikor a sértett feljelentését elutasították, vagy az eljárást megszüntették, vagy már a bírósági szakaszban az ügyész az ítélethirdetést megelőzően ejtette a vádat, a sértett pót-magánvádas eljárást indíthat. Mivel ez is kérelemre indul, ahol a sértett – a magánvádas eljáráshoz hasonlóan – maga gondoskodik a vád képviselőjéről, nem pedig az állam, így ez az eljárás is illetékköteles.

Közigazgatási perek esetében ugyancsak kérelemre indul az eljárás, így az eljárást kezdeményező felperest terheli az illetékfizetési kötelezettség.

Polgári peres vagy nemperes eljárás ugyancsak kizárólag kérelemre indulhat, így főszabály szerint a kérelmezőt terheli az illetékfizetési kötelezettség.

Az illetéket az **eljárást kezdeményező fél** az eljárás megindításakor köteles megfizetni, kivéve, ha az illeték megfizetéséről utólag kell határozni. Az utóbbi esetben az illetéket az viseli, akit a bíróság erre kötelez.

Akit **tárgyi illetékfeljegyzési jog** illet meg, mentesül az illeték előzetes, eljárást megelőzően történő megfizetése alól. Ilyen esetben az fizeti meg az illetéket az eljárás végén, akit a bíróság erre határozatában kötelez: a felek a peresztesség arányában állják az eljárás illetékét. Amennyiben az eljárást kezdeményező fél kérelmének a bíróság teljes egészében helyt adott, úgy az eljárási illetéket teljes egészében a vesztes fél viseli.

Több kötelezett esetén – ha az érvényesített jog nem osztható meg, vagy az érdekeltség aránya egyébként nem állapítható meg – a kötelezettek egyetemlegesen, egyébként az érdekeltség arányában kötelesek az illetéket megfizetni.

Lényeges, hogy a polgári peres eljárásokban a kérelmével és az illeték megfizetésével az eljárást kezdeményező fél részére az általa lerótt illetéket az ellenérdekeltek félnek – a perköltség részeként – meg kell térítenie, amennyiben a bíróság a kérelemnek teljes egészében helyt adott. Részbeni helyt adás esetén arányosan részben kell megtérítenie – a peresztessége arányában – az ellenérdekeltek fél részéről a kérelmező által előzetesen lerótt eljárási illetéket.

A bírósági szakaszban lerótt jogorvoslati (fellebbezési) eljárási illeték teljes egészében visszajár a jogorvoslatot kezdeményező fél számára, amennyiben kérelmének legalább részben helyt adott a fellebbviteli bíróság.

9.7.2.2. A bírósági eljárási illeték alapja

A bírósági polgári eljárások esetében az alapeljárás illetékei – szemben a közigazgatási eljárási illetékekkel – arányosak az ügyben érvényesíteni kívánt jog vagy kötelezettség pénzbeli értékével. Ugyanakkor az is számít, hogy az alapeljárás a bírósági hierarchiában milyen magas szinten elhelyezkedő bíróság előtt kerül lefolytatásra.

A bíróságok hierarchiája:

- járásbíróságok és kerületi bíróságok (járás szintű városok, fővárosi kerületek);
- törvényszékek (megyék);
- ítéltáblák (régiónk);
- Kúria (ország).

Az **illeték alapja** a polgári peres eljárásban a per tárgyának, polgári nemperes eljárásban az eljárás tárgyának az eljárás megindításakor fennálló értéke (pertárgy-értéke) a jogorvoslati eljárásban pedig a vitássá tett követelés vagy követelésrész értéke.

Amennyiben a pertárgyérték összességében pénzben kifejezhető, az elsőfokú polgári eljárásokban az illeték a következőképpen alakul (függetlenül attól, milyen bíróság előtt indul az eljárás):

- peres eljárásban 6%, de legalább 15 ezer forint, legfeljebb 1 500 ezer forint;
- bírósági meghagyás elleni ellentmondás esetén 3%, de legalább 5 ezer forint, legfeljebb 750 ezer forint;
- egyezségi kísérletre idézés iránti kérelem esetén 1%, de legalább 3 ezer forint, legfeljebb 15 ezer forint;
- a végrehajtási eljárásban 1%, de legalább 5 ezer forint, legfeljebb 350 ezer forint;
- a határozat jogerőre emelkedése után a részletekben való teljesítés vagy ennek módosítása, vagy részletfizetés engedélyezése iránt kezdeményezett eljárásban 1%, de legalább 5 ezer forint, legfeljebb 15 ezer forint;
- a kiszabott pénzbírság megfizetésére halasztás vagy részletfizetés engedélyezése iránt kezdeményezett eljárásban 1%, de legalább 5 ezer forint, legfeljebb 18 ezer forint;
- egyéb nemperes eljárásokban – a közigazgatási nemperes eljárás kivételével – az eljárás tárgya értékének 3%-a, de legalább 5 ezer forint, legfeljebb 250 ezer forint.

Bizonyos polgári peres elsőfokú eljárásokban a jogalkotó tételes illetéket állapított meg, mivel itt a pertárgyértékre való hivatkozás méltánytalan lenne:

- a házassági bontóper illetéke 30 ezer forint;
- a munkaügyi perek illetéke – ha az eljárás tárgyának értéke nem állapítható meg – 10 ezer forint;
- a csődeljárás, a felszámolási eljárás, továbbá a természetes személyek bírósági adósságrendezési eljárása során benyújtott kifogás, valamint a végrehajtási kifogás illetéke 15 ezer forint;
- jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezetek felszámolási eljárásának illetéke 80 ezer forint, csődeljárásának illetéke 50 ezer forint, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet esetében pedig a felszámolási eljárás illetéke 30 ezer forint, a csődeljárás illetéke 30 ezer forint;
- természetes személyek bírósági adósságrendezési eljárása kezdeményezésének illetéke 30 ezer forint.

A polgári ügyekben az elsőfokú döntés elleni jogorvoslati (fellebbezési) illetékek a következők:

- ítélet elleni fellebbezés esetében 8%, de legalább 15 ezer forint, legfeljebb 2 500 ezer forint;
- ha a fellebbezés házassági bontóperben hozott ítélet ellen irányul, az illeték 15 ezer forint;
- végzés elleni fellebbezés, valamint végzés elleni kifogás esetében az illeték mértéke 3%, de legalább 7 ezer forint, legfeljebb 300 ezer forint;
- a közjegyzőnek a hagyatéki és egyéb közjegyzői eljárásban hozott határozata elleni fellebbezés illetéke 10 ezer forint;
- A cégbírósági eljárásban, a szerkezetátalakítási eljárásban, a csődeljárásban, valamint a felszámolási eljárásban az ügy érdemében hozott végzés elleni fellebbezés illetéke 30 ezer forint, minden más esetben 7 ezer forint.

Cégbejegyzési és egyéb cégbírósági tételes illetékek:

- európai részvénytársaság esetében 600 ezer forint;
- zártkörűen működő részvénytársaság esetében 100 ezer forint;
- egyéb gazdasági társaság esetében 100 ezer forint;
- A cégkivonat elkészítésének illetéke 5 ezer forint, a cégbizonyítvány kiállításának illetéke 3 ezer forint, a cégmásolat elkészítéséért pedig 7 ezer forint illetéket kell fizetni;
- A cégnyilvántartásban szereplő elektronikus okiratok elektronikus úton történő megküldéséért, illetve papír alapú másolatáért cégiratonként 2 ezer forint illetéket kell fizetni.

Ha a polgári eljárás tárgyának értéke pontosan, összegszerűen nem állapítható meg, főszabály szerint az illeték számításának alapja:

- a járásbíróóság előtt a peres eljárásban 350 ezer forint, a nemperes eljárásban 200 ezer forint;
- a törvényszék előtt:
  - első fokon indult peres eljárásban 600 ezer forint, nemperes eljárásban pedig 350 ezer forint,
  - fellebbezési eljárásban, peres eljárás esetén 300 ezer forint, nemperes eljárásban pedig 170 ezer forint;
- az ítéletábla előtt fellebbezési eljárásban, peres eljárás esetén 600 ezer forint, nemperes eljárásban 300 ezer forint;
- a Kúria előtt: fellebbezési eljárásban 500 ezer forint, felülvizsgálati és jogegységi panasz eljárásban 700 ezer forint.

A **közigazgatási jogvita** elbírálása iránti közigazgatási per és egyéb közigazgatási bírósági eljárás illetéke főszabály szerint egységesen – függetlenül a pertárgy-értéktől – 30 ezer forint. A közigazgatási perben a keresetet előterjesztő felet (a felperest) illetékfeljegyzési jog illeti meg. A közigazgatási nemperes eljárás illetéke 10 ezer forint.

Kérelemre induló **büntetőeljárásoknál** a magánvádas eljárásban a feljelentés illetéke 10 ezer forint, a magánvádló és a magánfél fellebbezésének illetéke 10 ezer forint, a magánvádló perújítási indítványának illetéke 15 ezer forint.

9.7.2.3. Illetékmentesség a bírósági eljárási illeték tekintetében

Nem kötelezhető illeték fizetésére az, aki a külön jogszabály szerint költségmentességet, vagy e törvény szerint illetékmentességet élvez. A személyes illetékmentesség a fél jogutódjára nem terjed ki.

A törvény igen sok illetékmentességet állapít meg, melyek közül az alábbiaknak van nagyobb gyakorlati jelentősége:

- A bírósági közvetítés illetékmentes;
- az eljárás, ha a bíróság az eljárást megindító beadványt visszautasítja, vagy az eljárást megszünteti (mivel az eljárás ténylegesen nem került lefolytatásra);
- a határozat kijavítása, kiigazítása, illetve kiegészítése iránti kérelem;
- a személyes adatok védelmével, illetve a közérdekű adatok nyilvánosságával összefüggésben indított per;
- hozzátartozók közötti erőszak miatt az ideiglenes megelőző távoltartó határozat elleni jogorvoslatra, valamint a megelőző távoltartás elrendelésére irányuló nemperes eljárások;
- az áldozatsegítés tárgyában hozott közigazgatási döntés ellen indított közigazgatási per;
- amennyiben azt a cég tagja, vagy képviselője kéri, a cég cégkivonatának, cégbizonyítványának és cégmásolatának kiállítása, a cég cégnyilvántartásban szereplő elektronikus okiratainak elektronikus úton történő megküldése.

9.7.2.4. Mérsékelt bírósági eljárási illeték

A bíróságok támogatják azt, ha a felek indokolatlanul nem pereskednek, illetve az eljárások alatt megegyeznek, ennek szellemében minél hamarabb fejeződik be az eljárás a feleknek köszönhetően, annál kevesebb eljárási illetékkel is „beéri” az állam. Kiváltképp, hogy valóban nem is kellett annyi forrást az eljárás lefolytatásához biztosítani az állam részéről, így nincs olyan megtérülési kényszer, mint egy esetleg elhúzódó eljárás esetében.

- az illeték a peres eljárás illetékének 10%-a, ha a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig – közigazgatási perben legkésőbb az első tárgyalásig, tárgyaláson kívüli elbírálás esetén az ítélet meghozatala előtt –
  - a felperes eláll a keresetétől;
  - az eljárás szünetel, és az eljárás e szünetelés folytán megszűnik;
  - az alperes a követelést elismeri vagy a követelést teljesíti;
  - a felek egyezséget kötnek;
  - a felek az eljárás megszüntetését közösen kérik;
- az illeték a peres eljárás illetékének 30%-a, ha a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát – közigazgatási perben az első tárgyalást – követően az eljárás szüneteléssel vagy a felperes keresetétől való elállása folytán szűnik meg, illetve az eljárás megszüntetését a felek közösen kérik;
- az illeték a peres eljárás illetékének 50%-a, ha a felek a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát – közigazgatási perben az első tárgyalást – követően egyezséget kötnek. Ha a felek a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát – közigazgatási perben az első tárgyalást – követően törvényben szabályozott közvetítői eljárásban vettek részt, és ezt követően a bíróság az egyezséget jóváhagyja, az egyébként fizetendő peres eljárás illetéke 50%-ának a közvetítő általános forgalmi adóval növelt díjával, de legfeljebb 50 000 forinttal csökkentett összegét kell megfizetni, feltéve, hogy a közvetítői eljárást törvény nem zárja ki; a fizetendő illeték mértéke azonban ebben az esetben sem lehet kevesebb a peres eljárás illetékének 30%-ánál.

9.7.2.5. Tárgyi illetékfeljegyzési jog

Mint erről korábban már volt szó, akit tárgyi illetékfeljegyzési jog illet meg, mentesül az illeték előzetes megfizetése alól. Ilyen esetben az fizeti az illetéket, akit a bíróság erre kötelez. Általában ott kerül ez a lehetőség alkalmazásra, ahol méltánytalan lenne a kérelmet benyújtóval szemben az, hogy előzetesen fizesse meg az eljárási illetéket, miközben kifejezetten súlyos anyagi sérelmeit fordult a bírósághoz.

Nagyobb gyakorlati jelentőségű ügyek, ahol tárgyi illetékfeljegyzési jog illeti meg a feleket:

- a munkaügyi vagy közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos perben;
- a személy életében, testi épségében vagy egészségében okozott, illetve a vagyonában bekövetkezett olyan kár megtérítése vagy sérelemdíj megfizetése iránti igény esetén, amikor a személy élete, testi épsége vagy egészsége is veszélyeztetve volt;
- a bűncselekményből – ide nem értve a személy életében, testi épségében vagy egészségében okozott kárt vagy ezekkel összefüggésben felmerült sérelemdíj megfizetését –, valamint a szabálysértésből származó kár megtérítése, az azzal összefüggésben felmerült sérelemdíj megfizetése iránti igény esetén;
- a házassági perben, kivéve a házassági bontópert, valamint a házassági perben érvényesített vagyoni jogi igényt;
- a névviselési jog megszüntetése iránti perben;
- a személyek polgári jogi védelmével kapcsolatos perben;

- a közhatalom gyakorlásával okozott kár megtérítése iránti perben;
- a büntetőeljárással összefüggésben alaptalanul alkalmazott szabadságkorlátozásért járó kártalanítás iránti perben;
- a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítése iránt indított bírósági nemperes eljárásban;
- magánszemély lakástulajdonát elidegenítő szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt indított perben.

9.8. Az illeték megfizetése

Hosszú ideig az illetéket illetékbélyeg formájában kellett megfizetni. Ma ez már inkább kivételesnek tekinthető, bár természetes magánszemélyeknek még – különösen kisebb összegű, tételes illetékeknel még lehetővé teszik ezt. Az illetékbélyeg általi illetékmegfizetés nagyon költséges, és a visszaélések száma is igen magas – hiszen lényegében nagycímletű pénzről van szó – még mindig. Ezért is egyre inkább előtérbe kerülnek az elektronikus fizetési módok.

Az illetékbélyeggel megfizetett illetéket az eljárást kezdeményező iratra (jegyzőkönyvre) vagy ezek hiányában az eljárás során létrejött iratra kell felragasztani. A lerovandó eljárási illeték összegét kerekíteni kell oly módon, hogy az 50 forint alatti maradékot el kell hagyni (lefelé kerekítés), az 50 forintot és az azt meghaladó összeget pedig 100 forintnak kell számolni (felfelé kerekítés).

Az iratra ragasztott illetékbélyeget az ügyfélnek átírnia vagy azon bármiféle megjelölést alkalmaznia nem szabad. A bélyeget az eljáró hatóság felülbélyegezéssel értékteleníti, az, amelynél az eljárást kezdeményezték.

Ahol megengedett a készpénz-átutalási megbízás (sárga csekk) használata, ott a bizonylatot (feladóvény másolatát) az ügyirathoz kell csatolni, ha eljárás megindításáról, vagy felhívásra való illetékmegfizetésről van szó. Ahol megengedett az átutalással való illetékmegfizetés, ott a bizonylattal ugyanez a teendő.

9.8.1. Közigazgatási eljárási illeték megfizetése

A közigazgatási hatósági eljárási illetéket megfizetni a következő módon lehet:

- az eljárás megindításakor – a technikai feltételek megléte esetén – elektronikus fizetési és elszámolási rendszeren keresztül vagy az eljárást kezdeményező iraton illetékbélyeggel; vagy
- átutalással, az átutalás közleményrovatában az ügyfél neve, lakcíme vagy székhelye, valamint (illeték felhívásra való megfizetésekor) az ügyszám feltüntetésével;
  - az eljárás kezdeményezését megelőzően; vagy
  - az eljáró hatóság felhívására (az eljárási illetéket a határozat közlésétől számított 8 napon belül az illetékbevételei számlájára mulasztási bírság nélkül fizetheti meg);
- a fővárosi és vármegyei kormányhivatalnál, járási (fővárosi kerületi) hivatalnál és a kormányablaknál nem elektronikus úton kezdeményezett közigazgatási hatósági eljárás illetékét az eljárás megindítását megelőzően készpénz-átutalási megbízás (sárga csekk) útján (a csekk feladóvényének másolatát a kérelemhez mellékelni szükséges);
  - az átutalás közlemény rovatában a hivatalokról szóló kormányrendeletben meghatározott adatok feltüntetésével kell megfizetni az adópolitikáért felelős miniszter rendeletében megjelölt számla javára;
- mennyiben a járási hivatalban vagy a kormányablakban erre lehetőség van, az eljárás megindításával egyidejűleg elektronikus fizetési és elszámolási rendszeren keresztül, bankkártyával vagy házipénztárba készpénzzel lehet megfizetni.

9.8.2. A bírósági eljárási illeték megfizetése

A bírósági eljárási illetéket – a technikai feltételek megléte esetén – elektronikus fizetési és elszámolási rendszeren keresztül vagy illetékbélyeggel az eljárást kezdeményező iraton kell megfizetni, kivéve, ha jogszabály más fizetési módot is megenged, vagy ha az illeték viseléséről a bíróság az eljárást befejező határozatában (utólag) dönt.

A 10 ezer forintot meghaladó eljárási illetékkiszabás alapján készpénz-átutalási megbízás (sárga csekk) útján vagy az állami adóhatóság által meghatározott számlaszámra átutalással, illetve amennyiben erre lehetőség van, bankkártyával is megfizethető. Ebben az esetben az illetékköteles iratot annak egy másolatával az illetékes állami adóhatósághoz kell benyújtani.

9.8.3. Az illeték fizetése kiszabás alapján

Az eljáró szerv bizonyos esetekben felhívja az illetékfizetésre kötelezett személyt az eljárási illeték megfizetésére. Más esetekben – vagyonszerzési illeték megállapítása során – az adóhatóság a rendelkezésére álló adatok alapján kiszabja az illetéket.

Kiszabás alapján pénzzel kell megfizetni

- a vagyonszerzési illetéket;
- a törvényben meghatározott esetben az eljárási illetéket;
- a megfizetni elmulasztott illetéket.

A kiszabás alapján fizetendő illetékről – ideértve a mulasztási bírságot is – **fizetési meghagyást** (határozatot) kell kiadni. A fizetési meghagyás tartalmazza a kiszabott illeték összegének megállapításánál figyelembe vett adatokat és az alkalmazott jogszabályokat.

- a fizetési meghagyás (határozat) alapján fizetendő illeték a határozat véglegessé válását követő 15. napon válik esedékessé;
- ha a bíróság határozatában az illeték viseléséről dönt, a fizetendő illeték a határozat jogerőre emelkedését követő 60. napon válik esedékessé.

9.8.4. Az illeték törlése és visszatérítése

Az illetékek visszatérítésére az adózás rendjéről szóló törvény adó-visszatérítésre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

Azoktól az esetektől eltekintve, amelyekben az illetéket törvény rendelkezése alapján kell törölni vagy visszatéríteni, a kiszabott, de még meg nem fizetett illeték törlésének, illetőleg a megfizetett illeték visszatérítésének – hivatalból, vagy a fizetésre kötelezett, illetve jogutódja kérelmére – a következő esetekben van helye:

- ha az illeték végleges megállapítása után olyan körülmény állott be, amely az örökség vagy hagyomány értékét az öröklés megnyíltán idejére visszaható módon csökkenti (végül kisebb lett az öröklött vagyon);
- ha a jogügyletet a bíróság módosítja, megszünteti, felbontja, vagy a jogügylet érvénytelenségét megállapítja, és emiatt a jogügylet után kevesebb illeték jár, vagy illeték nem jár;
- ha a jogügyletet a felek közös megegyezéssel megszüntetik vagy felbontják, továbbá ha a szerződés valamelyik fél elállása vagy felmondása folytán szűnik meg, és ingatlan esetén a szerződés megszűnésével az eredeti ingatlan-nyilvántartási állapot helyreáll, más esetben a

jogügylet megszűnését a kérelmező okirattal vagy annak hiteles másolatával igazolja (ajándékozási és visszterhes szerződések);

- ha a vagyoni értékű jog valamely személy életének, házasságának vagy özvegyiségének idejére terjed, de e jogosultság a vélelmezett évek felénél rövidebb idő elteltével megszűnik (a vagyoni érték magánszemély jogosultja a „megszokotthoz” képest lényegesen hamarabb huny el);
- ha az illetékfizetésre kötelezett számítási hiba vagy jogszabály téves értelmezése folytán a szabályszerű illetéknél többet fizetett;
- ha az illetéket vagy az illetékalapot hibásan számították ki, vagy az illeték kiszabása nem a fizetésre kötelezett terhére történt, továbbá ismételt kiszabás esetén;
- ha a bontó feltételtől függő jogügyletnél a feltétel bekövetkezik (szerződésben kikötött olyan feltétel következik be, amely miatt a szerződés érvényét veszíti);
- mindazokban a bírósági eljárásokban, ahol az eljárás illetékmentes, vagy az illeték mérséklésének van helye, de az illetéket megfizették, vagy nagyobb összegben fizették meg;
- a hatóság visszatéríti a természetes személy ügyfél által lerótt illetéket, ha számára az eljárás során költségmentességet engedélyez, vagy ha hatásköre az ügy elbírálása alatt megszűnt, és az ügy elbírálására nincs hatáskörrel rendelkező más hatóság;
- ha a hatóság a kérelmet visszautasítja, vagy ha az eljárás megszüntetésének nem az ügyfél nem teljesítése az oka (az ügyfél a felhívásokra határidőben teljesítette a kötelezettségeit);
- ha a hatóság arról rendelkezik, hogy a kérelmező ügyfél mentesül az eljárási költségek megfizetése alól.

10. A munkabér közterhei

Az elméleti fejezetben – alapfogalomként – már volt szó az adóékről. Eszerint az adóék a munkáltató adott munkavállaló foglalkoztatásának teljes közvetlen pénzügyi terhein belül az állami adóhatóságot megillető rész. Ez a rész a foglalkoztatás teljes közvetlen pénzügyi terhei és a munkavállaló által kézhez kapott nettó munkabér közé ékelődik be.

Hazánkban a munkavállaló munkaszerződés szerinti bruttó munkabéréből – beleértve a túlóra-elszámolásokat és egyéb pótlékokat is, de nem beleértve a munkabérnek nem minősülő költségtérítéseket – a következő közterheket kell a munkáltatónak levonnia és az állami adóhatóság megfelelő kincstári számlájára megfizetni:

- személyi jövedelemadó 15%;
- társadalombiztosítási járulékok 18,5%.

Az időszakban elszámolandó bruttó munkabér után (mint számítási alap után), de nem a bruttó munkabéréből kell megfizetni a következő közterheket – melyek tehát a bruttó munkabéren felüli foglalkoztatási ráfordításai a munkáltatónak:

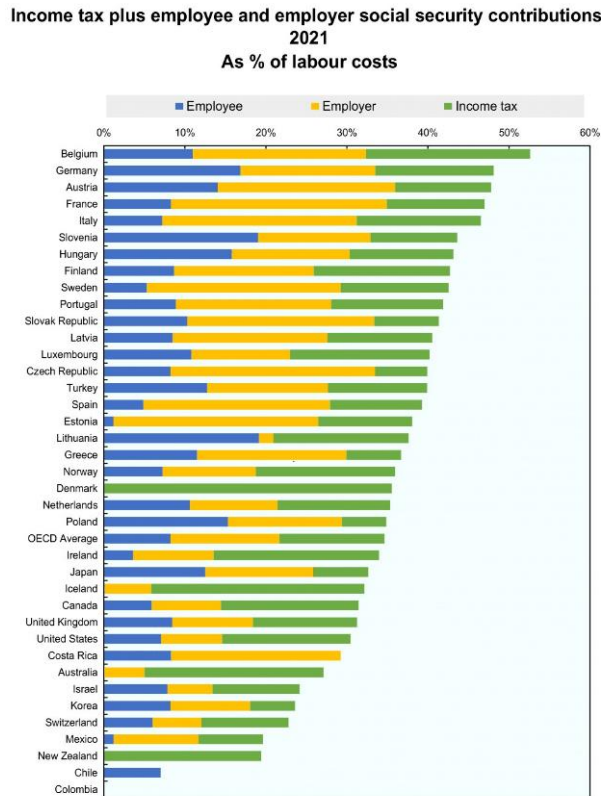
- szociális hozzájárulási adó 13%;
- rehabilitációs hozzájárulás.

Rehabilitációs hozzájárulást kell fizetnie a munkaadónak akkor,

- ha az általa foglalkoztatottak átlagos statisztikai állományi létszáma meghaladja a 25 főt;
- ugyanakkor az általa foglalkoztatott megváltozott munkaképességű munkavállalók átlagos statisztikai állományi létszáma nem éri el a létszám 5 százalékát.

A **rehabilitációs hozzájárulás mértéke** a törvény szerinti 5 százalékos minimumhoz képest hiányzó megváltozott munkaképességű foglalkoztatotti létszám és az éves minimálbér kilencszeresének szorzata. A hozzájárulást negyedévi előlegek formájában kell teljesíteni.

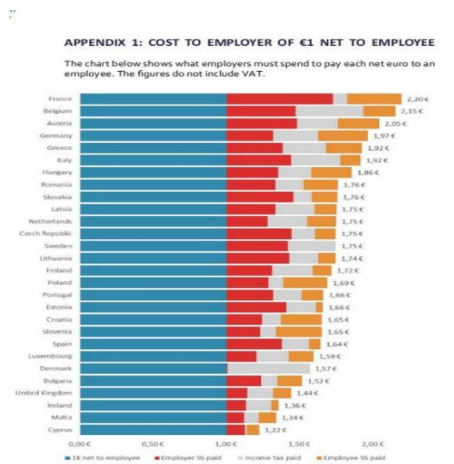
61. ábra: munkabért terhelő főbb közterhek az OECD tagállamokban 2021-ben (a bruttó munkabér százalékában)

Korábban a bruttó munkabérek alapján határozták meg a kötelezően teljesítendő szakképzési hozzájárulás összegét is, azonban ezt már időközben eltörölték.

A mikro- és kisvállalkozásnál nagyobb vállalkozásokat terheli az innovációs járulék is, azonban ennek számítási alapja nem a munkabérekhez és a foglalkoztatáshoz, hanem a helyi iparüzési adó alapjához kötődik.

62. ábra 1 euró nettó munkabér kifizetéséhez kapcsolódó közterhek az Európai Unió tagállamaiban 2017-ben (euróban)

The Tax Burden of Typical Workers in the EU 28
James Rogers and Cécile Philippe, July 2017

11. Hazai adónemek 2023-ban

- 1 A forgalmazó és a befektetési alap különadója
- 2 Általános forgalmi adó
- 3 Bányajáradék
- 4 Bevándorlási különadó
- 5 Biztosítási adó
- 6 Cégaadó
- 7 Ebrendészeti hozzájárulás
- 8 Egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás (EKHO)
- 9 Élelmiszerlánc-felügyeleti díj
- 10 Energiaellátók jövedelemadója (Robin Hood adó)
- 11 Építményadó
- 12 Erdővédelmi járulék
- 13 Földvédelmi járulék
- 14 Háztartási munka regisztrációs díja
- 15 Helyi iparúzési adó (HIPA)
- 16 Hulladéklerakási járulék
- 17 Gépjárműadó
- 18 Gyógyszerforgalmazók különadói
- 19 Idegenforgalmi adó
- 20 Illeték
- 21 Innovációs járulék
- 22 Játékadó
- 23 Jövedéki adó
- 24 Kamarai hozzájárulás
- 25 Kisadózó vállalkozások tételes adója (KATA)
- 26 Kiskereskedelmi adó
- 27 Kisvállalati adó (KIVA)
- 28 Környezetterhelési díj
- 29 Környezetvédelmi termékdíj
- 30 Közművezetékek adója
- 31 Magánszemélyek kommunális adója

- 32 Népegészségügyi termékadó (NETA)
- 33 Nukleáris hozzájárulás
- 34 Pénzügyi szervezetek különadója
- 35 Pénzügyi tranzakciós illeték
- 36 Regisztrációs adó
- 37 Rehabilitációs hozzájárulás
- 38 Reklámadó
- 39 Reprográfiai és üres hordozó jogdíj
- 40 Személyi jövedelemadó (szja)
- 41 Szerencsejáték felügyeleti díj
- 42 Szociális hozzájárulási adó (szócho)
- 43 Táppénz-hozzájárulás
- 44 Társasági adó (tao)
- 45 Távközlési adó
- 46 TB járulék (bizonyos ellátások esetén nyugdíjjárulék)
- 47 Telekadó
- 48 Települési adó
- 49 Turizmusfejlesztési hozzájárulás
- 50 Vám
- 51 Vízkészletjárulék

12. Hivatkozások:

APA (2023), Chicago, Harvard, MLA & Bluebook.

Buchanan, J. M. (1965) Ethical Rules, Expected Values, and Large Numbers; *Ethics* 76 (1), pp. 1-15.
<https://doi.org/10.1086/291559>

European Commission – Európai Bizottság (2020) VAT rates applied in the Member States of the European Union Situation at 1st January 2020; [vat_rates_en.pdf \(europa.eu\)](#)

European Commission – Európai Bizottság (2021) A bizottság közleménye az európai parlamentnek és a tanácsnak: A 21. század társasági adózása COM/2021/251 final; [EUR-Lex - 52021DC0251 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Kornai János (1993) A szocialista rendszer – Kritikai politikai gazdaságtan; HVG Kiadó, Budapest

Lindahl, Erik.1958. "Just Taxation –A Positive Solution" (English translation). In *Classics in the Theory of Public Finance*, edited by R.A. Musgrave and A.T. Peacock. London: Macmillan

Mancur, Olson (2000) *Power and Prosperity: Outgrowing Communist and Capitalist Dictatorships*, Oxford University Press, Oxford

Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2023) NAV évkönyv 2022; [Évkönyvek - Nemzeti Adó- és Vámhivatal \(gov.hu\)](#)

Rawls, John (1971). A theory of justice; Cambridge, MA: Harvard University Press.

Stern, Nicholas H, (1976) "On the specification of models of optimum income taxation," Journal of Public Economics, , 6 (1-2), 123–162.

Vasvári Tamás (2021) Az iparűzési adó szerepe az önkormányzati gazdálkodás autonómiájában; Comitatus, 2021. tavasz-nyár, pp. 9-17.

Wanniski, Jude (1978) Taxes, Revenues, and the 'Laffer Curve'; The Public Interest, Winter